

સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે

મર્દાને અરબ

હિસ્સા અવ્વલ

મુસન્નિફ

મુનાઝિરે અહલે સુન્નત, હઝરત અલ્લામા

અબ્દુસ્સત્તાર હમદાની "મસરૂફ" (બરકાતી – નૂરી)

મરકઝે અહલે સુન્નત બરકાતે રઝા

ઈમામ અહમદ રઝા રોડ, પોરબંદર

ફોનઃ(૦૨૮૬) ૨૨૨૦૮૮૬ મોબાઈલઃ૦૯૮૭૯૩૭૭૭૮૬

A

અલ્લાહો રબ્બો મુહમ્મદિન સલ્લા અલૈહિ વ-સલ્લમા
નહ્નો ઇબાદો મુહમ્મદિન સલ્લા અલૈહિ વ-સલ્લમા

સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે

મર્દાને અરબ

(હિસ્સા અવ્વલ)

ગુજરાતી લિપિયાંતર

---: મુસન્નિફ :---

અલ્લામા અબ્દુસ્સત્તાર હમદાની "મસરૂફ"
બરકાતી, રઝવી, નૂરી, પોરબંદર

મરકઝે અહલે સુન્નત બરકાતે રઝા
ઈમામ અહ્મદ રઝા રોડ, પોરબંદર (ગુજરાત)

નામે કિતાબ	:	**સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે મર્દાને અરબ** (હિસ્સા અવ્વલ)
તસ્નીફ	:	અલ્લામા અબ્દુસ્સત્તાર હમદાની બરકાતી નૂરી
કમ્પોઝિંગ	:	મોઈન એમ. લાલપુરીયા
સને ઈશાઅત	:	બાર અવ્વલ ----- હિજરી 1427 (સન ઈસ્વી 2006)
તા'દાદે ઈશાઅત	:	1000 (એક હઝાર)
કીંમત	:	

મરકઝે અહલે સુન્નત બરકાતે રઝા
ઈમામ અહ્મદ રઝા રોડ, પોરબંદર (ગુજરાત)

(મિલને કે પતે)

1. કુતુબ ખાના અમજદિયા, 425, મટ્યા મહલ, જામા' મસ્જિદ દેહ્લી - 6
2. ફારૂકિયા બુક ડિપો, 423, મટ્યા મહલ, જામા' મસ્જિદ દેહ્લી - 6
3. મર્કઝે અહ્લે સુન્નત બરકાતે રઝા, ઈમામ અહમદ રઝા રોડ, પોરબન્દર

وَ الَّذِيْنَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ
جَاهَدُوا فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ وَ الَّذِيْنَ اٰوَوْا وَّ
نَصَرُوا أُوْلٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ حَقًّا

(સૂરતુલ અન્ફાલ આયત નં. 74)

--: **અેહ્દા** :--

❁ ઉન બુઝુર્ગોં કે નામ..........

❁ જો ઈમાન લાએ

❁ ઔર હિજરત કી

❁ ઔર અલ્લાહ કી રાહ મેં જેહાદ કિયે

❁ ઔર જિન્હોં ને જગહ દી

❁ ઔર મદદ કી........

❁ વહી સચ્ચે ઈમાન વાલે હૈં

❁ ઉન કે લિયે બખ્શિશ હૈ ઔર પાકીઝા રોઝી

(હમદાની)

ફેહરિસ્તે મઝામીન

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

હલ્લે લુગાત

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
1.	બતરીક	પાદરિયોં કા સરદાર, આતિશ પરસ્તોં કા પેશ્વા,રૂમી ફૌજ કા સરદાર, જમા' : બતારકા, Leader or a Monk of the Nazarles and fire worshippers, A chief of roman army.	ફીરોઝુલ લુગાત સફહા : 205 Royal Persian English Dictionary Page-59
2.	રાહિબ	ઈસાઈ આબિદ યા ઝાહિદ, તારિકુદુનિયા Christian Priest	ફીરોઝુલ લુગાત સફહા : 702
3.	ગબર	આતિશ પરસ્ત, આગ કી પૂજા કરનેવાલા, ઝરથુષ્ટ કા પૈરૂ A fire worshipper, a follwer of Zoroaster, Infidel	ફીરોઝુલ લુગાત સફહા : 1080 R.P.E.D. Page-343
4.	કસ	ઈસાઈયોં કા મેહતર યા'ની સરગિરોહ, અમીર	ફુતૂહુશ્શામ હાશિયા સફહા 43
5.	અહબાર	હબર કી જમા', યહૂદિયોં કે ઔલમા	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 72
6.	મુસાહિબ	હમનશીન, સાથી, જલીસ, નદીમ, હમ-સોહબત. Courtier	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1253

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
7.	નકીબ	લોગોં કે ખાનદાન ઔર જાતી હાલાત સે વાકફિયત રખનેવાલા	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1372
8.	કૈસર	બાદશાહે રૂમ Tlle of Roman Emperors	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 968
9.	કિસરા	શાહે ફારસ, નૌશેરવાને આદિલ, ખુસ્રો પરવેઝ Tlle of King of Persia	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1011
10.	દારૂલ હર્બ	વોહ મુલ્ક જહાં ગૈર મુસ્લિમો કી હુકૂમત હો ઔર મુસલમાનોં કો મઝહબી ફરાઇઝ અદા કરને સે રોકા જાએ	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 607
11.	સોમઆ	ગિર્જા, ઈસાઇયોં કા ઈબાદતખાના Christian Church	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 867
12.	કનીસા	ગિર્જા, યહૂદિયોં ઔર ઈસાઇયોં કા ઈબાદતખાના, Jewish Synagogue	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1038
13.	હવારી	હઝરતે ઈસા (અલૈહિસ્સલામ) કે શાગિર્દ, દોસ્ત, મદદગાર, વફાદારી સે કામ કરને વાલા	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 576
14.	ગઝવહ	વોહ જેહાદ જિસમેં રસૂલે મકબૂલ (સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ) શરીક હૂએ, જમા' : ગઝવાત	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 913

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
15.	સરયા	વોહ જેહાદ જિસમેં રસૂલે મકબૂલ શરીક ન હુએ હોં બલ્કે આપને કિસી કી સરદારી મેં લશ્કર ભેજા હો. ઈસે બઅસ ભી કેહતે હૈં	
16.	સિપહ સાલારે આ'ઝમ	અમીરે ફૌજ, સાલારે લશ્કર Commander in Chief	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1028
17.	જૈસ	લશ્કર, ફૌજ, દલ, સિપાહ જમા' : જયૂશ An Army	R.P.E.D. page No. : 124
18.	મુકદમતુલ જૈસ	વોહ લશ્કર જો આગે ભેજ દિયા જાએ Advance Army Force	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1273
19.	તલીઆ	વોહ લશ્કર જો ફૌજ કે આગે દુશ્મન કી નક્લો હરકત કા પતા લગાને ઈલાવા અઝીં પાની, ઉતરને કી જગહ વગૈરા કી તલાશ મેં જાતા હૈ. Vanguard	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 880
20.	હરાવલ	વોહ થોડી ફૌજ જો લશ્કર કે આગે આગે ચલે,લશ્કર કા પેશખૈમા	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1438
21.	મૈમના	દાયીં તરફ, દાયીં બાજુ કી ફૌજ Right Flank of an Army	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1332
22.	મૈ-સરા	બાઈં તરફ, બાઈં બાજુ કી ફૌજ Left Flank of an Army	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1330
23.	મુકદ્દિમા	ફૌજ કા વોહ હિસ્સા જો આગે હો Front Army Force	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1273
24.	કલ્બ	ફૌજ કા દરમ્યાની હિસ્સાCentral flank of an army	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 960
25.	અ-કબ	પીછે, ફૌજ કા પિછલા હિસ્સા Rear flank of an army	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 899
26.	મા'રકા	મૈદાને જંગ, રઝમગાહ, લડાઈBattle Field	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1263
27.	પડાવ	લશ્કર યા કાફલે કે ઉતરને કી જગહCamp	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 294
28.	કેમ્પ	છાવની, લશ્કરગાહ, ફૌજી ડેરા,ખૈમા ઝન હોના, Camp	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1074
29.	ફિરૂદગાહ	ઠહરને કા મકામ, કયામગાહ, ઉતરને કી જગહ, Halting Place	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 931
30.	કમીનગાહ	વોહ જગહ જહાં છુપ કર દુશ્મન પર હમલા કરેં, Ambuscade	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1032
31.	યલગાર	દુશ્મન કી ફૌજ પર હમલા, હલ્લા, ધાવાIncursion, Expedlion	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1449
32.	યૂરિશ	હમલા, ધાવા, ચઢાઈ, યલગારAssault	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1470

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
33.	શબ-ખૂન	રાત કે વક્ત બેખબરી મેં દુશ્મન પર હમલા કરના, Night Attack	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 836
34.	ખન્દક	ખાઈ યા ગડહા જો શહર યા લશ્કર કે ઈર્દ ગિર્દ ખોદા જાએ, DIch, Fosse, Moat	R.P.E.D. Page -155
35.	શહરપનાહ	ફસીલ, શહર કી ચાર દીવારીFortification, Castle	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 851
36.	બુર્જ	ગુંબદ, ગુમટ	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 194
37.	રિજ્ઝ	વોહ ફખ્રિયા અશ્આર જિસમેં સિપાહી કી બહાદુરી કી તા'રીફ હોતી હૈ ઔર મૈદાને જંગમેં સિપાહી કો જૌશ દિલાને કે લિયે પઢે જાતે હૈં	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 705
38.	ખૌદ	લોહે કી ટોપી જો લડાઈ મેં પહનતે હૈં, Helmet	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 598
39.	ઝિરહ	ફૌલાદ કા જાલી દાર કુર્તા જો લડાઈ મેં પહનતે હૈં, Iron Armour	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 854
40.	હર્બા	આલાએ જંગ, જંગી હથિયાર, ચૌબદસ્તીWeapon	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 566

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
41.	ઉમૂદ	ગુર્ઝ, એક હથિયાર જો ઉપર સે ગોલ વ મોટા ઔર નીચે સે પતલા હોતા હૈ, ઈસકો હિન્દી મેં ગદા કેહતે હૈં, Mace	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1091
42.	સિપર	ઢાલ, આડ, રોક, મુહાફિઝ, આડે આને વાલા Sheild	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 776
43.	સૈફ	તલવાર, શમ્શીર, તેગ Sword	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 828
44.	નેઝા	બર્છી, ભાલા, બલ્લમ Spear, Dart, Javelin, Pike	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1393
45.	ઢાટા	કપડે કી પટ્ટી જો મુંહ છુપાને યા દાઢી બિઠાને કે લિયે ચેહરે પર બાંધી જાએ, Viel	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 683
46.	મિન-જનીક	એક આલા જિસ સે બડે બડે પત્થર ફેંકે જાતે હૈં, સંગબારી કી કદીમ દસ્તી મશીન, Sling	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1291
47.	ઉર્વાત	પત્થર ફેંકને કા આલા જો મિન-જનીક સે છોટા હોતા હૈ	ફુતૂહુશ્શામ સફહા : 304
48.	ઢલવાનસી	પત્થર મારને કા આલા, ગોપીયા, ફલાખન, ગોફન, વોહ રસ્સી કા ફંદા જિસમેં પત્થર રખકર ફેંકતે હૈં, Sling	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 685,937
49.	ચૌબ	લકડી, લાઠી Wood, Stick, Stack	R.P.E.D Page-130

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
50.	કર્તબ	કમાલ, હુનર, મહારત, ફને સિપાહગિરીStratagem,Art	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1002
51.	ચકાચાક	તલવાર વગૈરા કે ચલને કી આવાઝClashing of Swords	R.P.E.D. Page - 128
52.	અલમ	ફૌજ કા નિશાન, ઝંડા Ensign, emblem	R.P.E.D.Page-267
53.	તહલીલ	"લા ઈલાહા ઈલ્લલ-લાહ મુહમ્મદુર રસૂલુલ્લાહ" કહના	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 393
54.	તકબીર	"અલ્લાહુ અકબર" કા નારા લગાના Repeating the creed	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 370
55.	ઈસ્તિરજાઅ	''ઈન્ના લિલ્લાહે વ ઈન્ના ઈલૈહે રાજેઊન'' પઢના.	R.P.E.D. Page-19
56.	તવક્કુફ	દૈર, વક્ફા, ઢીલ, Patience, Delay	R.P.E.D Page-107
57.	લફૂન-લફૂન	રૂમી ઝબાન કા લફઝ હૈ જિસકે મા'ની હૈં : "અમાન અમાન" Request for mercy	ફુતૂહુશ્શામ હાશિયા સફહા : 62
58.	જિઝ્યા	ઈસ્લામી હુકૂમત મેં ગૈર મુસ્લિમ પર સાલાના મેહસૂલ, ખિરાજ, ટેક્ષ. ઔરતેં, બચ્ચે, બુઢેં ઔર મઝહબી પેશ્વા ઈસસે મુસ્તસના () થે Tax	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 458 R.P.E.D. Page-117

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
59.	ફિદ્યા	નક્દ મુઆવઝા, માલ યા રૂપિયા જો અદા કરકે કૈદી રિહા હો. Ransom	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 926
60.	ગનીમત	મૈદાને જંગ મેં દુશ્મન કે લશ્કર સે હાસિલ શુદા માલો અસ્બાબ, લૂટ કા માલ Plunder, Booty	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 918 R.P.E.D. Page-282
61.	યરગમાલ	વોહ ફર્દ યા અફરાદ જો શરાઈત કી પાબંદી કી ઝમાનત મેં દુશ્મન કે હવાલે કિયે જાએં Hostage	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1467
62.	તૌરિયા	છુપાના Concealing, Hide	R.P.E.D. Page-106
63.	સલીબ	ઈસાઈયોં કા મુકદ્દસ મઝહબી નિશાન. ઈસ ✝ શક્લ કા. Cross	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 865
64.	મલહમા	વોહ કિતાબ જિસમેં આઈંદા હોને વાલે ફિત્નોં ઔર લડાઈયોં કા ઝિક્ર હો. જમા' : મલાહિમ	ફુતૂહુશ્શામ સફહા : 167
65.	ઊકિયા	ચાલીસ દિરહમ કા વઝન, અંગ્રેઝી ઔંસ કે બરાબર Ounce	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 138
66.	દિરહમ/દિરમ	ચાંદી કા સિક્કા જો દો આને કે બરાબર હોતા હૈ. દો માશા ઔર આધી રત્તી વઝન	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 622
67.	સાઅ	234 તોલે કા એક વઝન Equivalent to 234, tolas	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 857

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
68.	મિસ્કાલ	સાઢે ચાર માશા વઝન કા સોને કા એક સિક્કા જો અરબ મેં રાઈજ હૈ.	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1023
69.	કતાન	એક કિસ્મ કા બારીક કપડા જિસ કી નિસ્બત યેહ મશ્હૂર હૈ કે ચાંદની રાત મેં વોહ કપડા ટુકડે ટુકડે હો ગયા હો ઐસા મહસૂસ હોતા હૈ.	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 990
70.	વુસ્ક	એક વઝન 60 સાઅ કા, સાઅ 234 તોલા હોતા હૈ. ઊંટ ભર વઝન	R.P.E.D. Page- 490
71.	રાન્ગ	એક નર્મ ધાત, એક કિસ્મ કા ઉમદા સીસા Lead	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 700
72.	મહ્મલ	ઊંટ કા કુજાવા, હવદજ A camel's saddle	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1214
73.	કૈલૂલા	દોપહર કા ખાના ખાને કે બા'દ થોડા આરામ કરના, Afternoon Nape	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 968
74.	સર ઝનિશ	મલામત કરના, બુરા ભલા કેહના Rebuke, Reprimand, Admonish	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 787
75.	ખિલ્અત	વોહ પૌશાક જો બાદશાહ કી તરફ સે બતૌરે ઇઝ્ઝત અફઝાઈ મિલે	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 594

નં.	લફઝ	લફઝ કે મા'ની ઔર ઉસકી તફસીલ	હવાલા
76.	નકબ	દીવાર મેં બડા સુરાખ, સુરંગ, શગાફ Digging in wall	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1369
77.	ખુમ્સ	માલે ગનીમત કા પાંચવા હિસ્સા જો બૈતુલમાલ મેં જમા' કિયા જાએ (20%)	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 596
78.	સરબરાહ	મુન્તઝિમ, મુહતમિમ, Superintendent, Manager	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 787
79.	જસત	છલાંગ, ફાંદ, ચોકડી, કુદ ફાંદ, ફલાંગ to Leap	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 461
80.	બાગ	લગામ, રાસ, અનાન Rein, Bridle	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 171
81.	સફ બન્દી	કતાર બન્દી, જંગ આઝમાઈ, પર્રા જમાના, નબરદ આઝમાઈ, Formation	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 863
82.	નબરદ આઝમા હોના	લડાઈ કરના, જંગ કરના, મુકાબલા Battle, war	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 1350
83.	તૈગ ઝની	તલવાર ચલાના, શમશીર ઝની	ફિરોઝુલ લુગાત સફહા : 404
84.	ઝર્બ	માર, ચોટ, ધક્કા, ઝખ્મ, સદમા	R.P.E.D. Page- 244

મુલ્કે શામ મેં અહમ કિરદાર અદા કરને વાલે મુજાહેદીન

(અલિફ)

હઝરત અબૂ ઉબૈદા આમિર બિન જર્રાહ
હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હર્બ બિન ઉમૈયા
હઝરત અબાન બિન ઉસ્માન બિન અફ્ફાન
હઝરત અબૂ હુરૈરા અદ્દોસી
હઝરત અબૂ અય્યુબ અન્સારી
હઝરત અસદ બિન જાબીર
હઝરત અબી મુસ્લિમ હઝરમી
હઝરત અબૂ ઝર ગિફારી
હઝરત અબૂ ઝુબૈદ બિન આમિર ઝુબૈદી
હઝરત અસ્વદ બિન સુવૈદ માઝની
હઝરત અબૂલુબાબા બિન મુન્ઝર
હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ તાઈ
હઝરત અબૂજુન્દલ બિન સુહૈલ
હઝરત અસૈદ બિન ઉસામા
હઝરત ઈરમ બિન ફૈયાઝ ઈસા
હઝરત ઔસ બિન ખાલિદ રબઈ
હઝરત અશહબ બિન સવાદ
હઝરત અબાન બિન સઈદ બિન આસ

(બા)

હઝરત બક્ર બિન અબ્દુલ્લાહ તમીમી
હઝરત બિલાલ બિન આમિર યશ્કરી
હઝરત બિલાલ બિન હુમામા હબશી (મોઅઝ્ઝિને રસૂલ)
હઝરત બાદર બિન ઔન હુમ્યરી
હઝરત બાસીલ બિન ઔન બિન મુસ્લેમા

(સા)

હઝરત સાબિત બિન અલ્કમા

(જિમ)

હઝરત જઅદ બિન જીરાન યશ્કરી
હઝરત જરીર બિન નોફિલ હુમ્યરી
હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ અન્સારી
હઝરત જાબિર બિન સઈદ
હઝરત જુઝઅલ બિન આસિમ તાઈ
હઝરત જુન્દબ બિન આમિર બિન તુફૈલ અદ્દોસી

(હા)

હઝરત હસ્સાન બિન ઔફ
હઝરત હુમરાન બિન અસદ હઝરમી
હઝરત હસ્સાન બિન નો'માન તાઈ
હઝરત હબ્બાન બિન તમીમ
હઝરત હર્સ બિન અબ્દુલ્લાહ
હઝરત હર્સ બિન હિશામ

હઝરત હારિસ બિન સલીમ
હઝરત હમઝા બિન ઉમર
હઝરત હર્બ બિન અદી
હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન

(ખા)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન મખ્ઝૂમી કુરૈશી

(દાલ)

હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ
હઝરત દારિમ બિન સાબિર

(ઝાલ)

હઝરત ઝુલકુલાઅ હુમ્યરી

(રે)

હઝરત રબીઆ બિન માલિક તમીમી
હઝરત રાશિદ બિન સઅદ
હઝરત રબીઆ બિન આમિર
હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ
હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ સહમી
હઝરત રાશિદ બિન કૈસ નખઈ
હઝરત રાફેઅ બિન સુહૈલ
હઝરત રાશિદ બિન સઈદ
હઝરત રાશિદ બિન ઝુબૈર
હઝરત રિફાઆ બિન ઝુહૈર યમની

(ઝે)

હઝરત ઝુમર બિન સઈદ બયાઝી
હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ (હવારીયે રસૂલ)
હઝરત ઝહીર બિન અકાલુદ્દમ
હઝરત ઝૈદ બિન વહબ

(સીન)

હઝરત સૈફ બિન ઉબાદ હઝરમી
હઝરત સલમા બિન હિશામ
હઝરત સઈદ બિન જબીર અદ્દોસી
હઝરત સાલિમ બિન ફરકદ યરબૂઆ
હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ અદવી
હઝરત સઈદ બિન આમિર બિન જરીહ અન્સારી
હઝરત સનાન બિન ઔસ અન્સારી
હઝરત સઈદ બિન અમ્ર ગનવી
હઝરત સુરાકા બિન કાદિમ ખની
હઝરત સાલિમ બિન અદી ખઝાઈ
હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ બિન સઈદ
હઝરત સૈફ બિન ખાલિદ બિન સઈદ
હઝરત સૈફ બિન દિફાઅ બાહલી
હઝરત સઈદ બિન જબીર તમીમી
હઝરત સુહૈલ બિન સબાહ ઈસા
હઝરત સલામ બિન ગનમ અદવી
હઝરત સલમા બિન હબીબ
હઝરત સુહૈલ બિન ઉમર તમીમી
હઝરત સલમા બિન સૈફ યરબૂઈ
હઝરત સાલિમ બિન હમીદ નખ્ઈ
હઝરત સુરાકા બિન મુરાદસ કુન્દી (દાસ કે માલિક)
હઝરત સઅદ બિન સઈદ હનફી

હઝરત સાલિમ બિન મફરહ

(શીન)

હઝરત શદાદ બિન ઔસ
હઝરત શુરહબીલ બિન હસના (કાતિબે રસૂલ)

(સાદ)

હઝરત સાબિર બિન હનાના લૈસી
હઝરત સફવાન બિન આમિર અસ્લમી
હઝરત સફવાન બિન ફઝલુલ—મો'તલ સલમી
હઝરત સફવાન બિન ઉમૈયા
હઝરત સાબિર બિન ઔસ

(ઝાદ)

હઝરત દેહાક બિન હસ્સાન તાઈ
હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર બિન સનાન બિન તારિક હિજાઝી
હઝરત ઝહર બિન ગાનિમ
હઝરત દેહાક બિન સુફયાન
હઝરત ઝખર બિન હર્બ ઉમવી
હઝરત દેહાક બિન હસ્સાન (હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હમ શક્લ)

(તોય)

હઝરત તલ્હા બિન નૌફલ આમરી

(ઐન)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કર્ત યમાની
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રબીઆ
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર અદ્દોસી
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ઈબ્ને ખત્તાબ
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર બિન અબી તાલિબ
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યાસિર
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉવૈસ
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા સહમી
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ જહની
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કર્ત અઝદી
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યઝીદ
હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબીબક્ર સિદ્દીક
હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ હજમી
હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી રબીઆ આમરી
હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન મુઆઝ બિન જબલ
હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઉબૈદ
હઝરત આમિર બિન અબિલ વક્કાસ
હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દોસી
હઝરત આમિર બિન રબીઆ
હઝરત આમિર બિન કૈસ
હઝરત આમિર બિન કાકુલ ફઝારી
હઝરત ઉબાદ બિન તઅબા નબહાની
હઝરત ઉબાદ બિન સઈદ હઝરમી
હઝરત ઉબાદા બિન રાફેઅ
હઝરત ઉબાદા બિન સામિત
હઝરત અબ્બાસ બિન કૈસ
હઝરત અબ્દલમુનઝિર બિન ઔફ
હઝરત ઉબૈદ બિન ઔસ
હઝરત અમ્ર બિન અલઆસ બિન વાઈલ કર્શી સહમી

હઝરત અમ્ર બિન મઅદી કર્બ ઝુબૈદી
હઝરત અમ્ર બિન સઅદ યશ્કરી
હઝરત અમ્ર બિન ઉમૈયા ઝમરી
હઝરત ઉતબા બિન અબીવક્કાસ ઝહરી
હઝરત આસિમ બિન ખૌલ યરબૂઈ
હઝરત આસિમ બિન અમ્ર
હઝરત અદી બિન હાતિમ તાઈ
હઝરત અદી બિન સેહાબ
હઝરત અયાઝ બિન સુહૈલ બિન સઈદ તાઈ
હઝરત અયાઝ બિન ગનમ અશઅરી
હઝરત ઔન બિન સાલિમ
હઝરત ઔન બિન કારિબ
હઝરત ઔફ બિન સાઈદ
હઝરત ઈકરમા બિન અબી જહલ
હઝરત અમાર બિન યાસિર અબસી
હઝરત અમારા સદોસી
હઝરત ઉમૈર બિન સઈદ બિન ઉમૈર અન્સારી
હઝરત ઉરફા બિન નાસેહ નખઈ
હઝરત ઉર્વા બિન મહલહલ બિન યઝીદ અલ જબલ
હઝરત અતિયા બિન સાબિત
હઝરત અતા બિન જઅદ ફસાની
હઝરત ઈદાક બિન હાશિમ કર્શી
હઝરત ઈદ બિન બાહર
હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન માલિક બિન હર્સ ઉશ્તર નખઈ
હઝરત ઉતબા બિન આસ

(ગૈન)

હઝરત ગાલિબા બિન સાલિમ
હઝરત ગાનિમ બિન અબ્દુલ્લાહ
હઝરત ગયાસ બિન જરીદ આમરી
હઝરત ગયાઝ બિન ગનમ બિન તારિક હિલાલી

(ફા)

હઝરત ફતહાન બિન ઝૈદ તાઈ
હઝરત ફઝલ બિન અબ્બાસ બિન અબ્દુલમુત્તલિબ

(કા)

હઝરત કારઅ બિન મુરમલા
હઝરત કસામા બિન અલકતાની
હઝરત કૈસ બિન આમિર અન્સારી
હઝરત કૈસ બિન સઈદ ખઝ-રજી
હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી
હઝરત કૈસ બિન સઈદ
હઝરત કા'કઅ બિન અમ્ર તમીમી

(ક)

હઝરત કઅબ બિન માલિક અન્સારી
હઝરત કઅબ બિન ઝુમરા ઝુમરી

(મીમ)

હઝરત માજિદ બિન રૌયમ ઈસા
હઝરત માઝન બિન આમિર
હઝરત માલિક બિન હર્સ ઉશ્તર નખઈ
હઝરત માલિક બિન કનાસ મુરાદી
હઝરત માલિક બિન નઝર

હઝરત મિરકાલ હાશિમ બિન ઉતબા બિન અબી વક્કાસ
હઝરત મસ્રૂક બિન નહાન બ-નસી
હઝરત મસઊદ બિન ઔન જમહી
હઝરત મુસય્યબ બિન નજીબતુલ ફઝારી
હઝરત મશ્અર બિન હસ્સાન
હઝરત મુસઅબ બિન મહારિબ યશ્કરી
હઝરત મુરાહ બિન મરાહિમ હિન્દી
હઝરત મહકમ બિન અદી નબહાની
હઝરત મુખલ્લદ બિન ઔફ કુન્દી
હઝરત મુતરબ બિન અબ્દુલ્લાહ તમીમી
હઝરત મઆઝ બિન જબલ
હઝરત મુઅમ્મર બિન રાશિદ
હઝરત મુગીસ બિન કૈસ
હઝરત મુગૈરા બિન શો'બા
હઝરત મફરહ બિન આસિમ
હઝરત મુફર્રત બિન જઅદા
હઝરત મિકદાદ બિન ઉમર રબઈ
હઝરત મિકદાદ બિન અસ્વદ કુન્દી
હઝરત મુલ-તમિસ બિન આમિર
હઝરત મુઅમ્મર બિન ખુવૈલદ સકસકી
હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક અબસી
હઝરત મૈસરા બિન કૈસ

(નૂન)

હઝરત નિબહા બિન મુર્રાહ
હઝરત નજમ બિન મુફરહ કતાની
હઝરત નજમ બિન મુફરહ ફહરી
હઝરત નૌમાન બિન અઝદી
હઝરત નૌમાન બિન મકરન
હઝરત નઈમ બિન અદી
હઝરત નૌફિલ બિન દારમ

(વાવ)

હઝરત વાસિલા બિન અસ્કા
હઝરત વાજિદ બિન અબિલઔન
હઝરત વક્કાસ બિન ઔફ અદવી
હઝરત વહબાન બિન સુફયાન

(હે)

હઝરત હાશિમ બિન સઈદ તાઈ
હઝરત હશ્શામ બિન અલ્આસ
હઝરત હિલાલ બિન મુર્રાહ
હઝરત હિલાલ બિન ઝૈદ તાઈ
હઝરત હાશિમ બિન ઉતબા

(યા)

હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન
હઝરત યસાર બિન ઔન
હઝરત યા'કૂબ બિન સબાહ તાઈ

મુલ્કે શામ કી જંગોં મેં શરીક ખ્વાતીને ઈસ્લામ

1. હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર
2. હઝરત અફીરા બિન્તે અફફાર હુમીરીયા
3. હઝરત અસ્મા બિન્તે અબીબક્ર
4. હઝરત હિન્દા બિન્તે ઉતબા (ઝૌજા અબૂ સુફિયાન)
5. હઝરત ઉમ્મેહકીમ બિન્તે હર્સ
6. હઝરત ઉમ્મે તમીમ (ઝૌજા ખાલિદ બિન વલીદ)
7. હઝરત ઉમ્મે અબાન બિન્તે ઉતબા બિન રબીઆ
8. હઝરત ફરૂઆ બિન્તે અમ્લૂક
9. હઝરત લિના બિન્તે સવા
10. હઝરત સલમા બિન્તે નૌમાન બિન મકરન
11. હઝરત સલમા બિન્તે ઝારા બિન ઉરવા
12. હઝરત લુબ્ના બિન્તે સાલિમ
13. હઝરત ઉમ્મે અબાન ઝૌજા અબાન બિન સઈદ બિન આસ
14. હઝરત સલમા બિન્તે લવી બિન આસિમ
15. હઝરત ઉમ્મે અબાન ઝૌજા ઈકરમા બિન અબી જહલ
16. હઝરત ગઝના બિન્તે આમિર
17. હઝરત રમલા બિન્તે તલ્હા ઝુબૈદી
18. હઝરત લીના બિન્તે જરીર હુમૈરિયા
19. હઝરત સઈદ બિન્તે આસિમ ખૌલાની
20. હઝરત ખૌલા બિન્તે સઅલબા અન્સારિયા
21. હઝરત કઊબ બિન્તે માલિક બિન આસિમ
22. હઝરત નઅમ બિન્તે કનાઝ
23. હઝરત ઝરીઆ બિન્તે હર્સ
24. હઝરત ઉમ્મે હકીમ બિન્તે અઅવસ
25. હઝરત સલમા બિન્તે આસિમ
26. હઝરત મઝરઆ બિન્તે અમલુક હુમૈરિયા

"મુલ્કે શામ મેં શહીદ હોને વાલે અહમ મુજાહેદીન"

અસ્માએ શોહદા એ કિરામ | **અસ્માએ શોહદા એ કિરામ**

"ફલસ્તીન"

હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ બિન સઈદ
હઝરત સુરાકા બિન અદી
હઝરત નૌફિલ બિન આમિર
હઝરત સઈદ બિન કૈસ
હઝરત અબ્દુલ્લાહ ખુવૈલદ માઝની
હઝરત સાલિમમૌલા આમિર બિન બદર યરબૂઈ
હઝરત જાબિર બિન રાશિદ હઝરમી
હઝરત ઔસ બિન સલમા હવાઝની

"અજનાદીન"

હઝરત સલમા બિન હિશ્શામ મખ્ઝૂમી
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર અદ્દોસી
હઝરત હિશ્શામ બિન અલ્આસ અસ્સહમી
હઝરત હબાન બિન સુફયાન
હઝરત ઝર બિન ઔફ તમીરી
હઝરત રાઅત બિન રહીન ખઝરજી
હઝરત કાદિમ બિન મિકદામ ઝહરી
હઝરત ઝુલયસાર બિન ખિઝરજા તમીમી
હઝરત હિઝામ બિન સાલિમ અનવી
હઝરત સઈદ બિન આસ અબીલૈલા કલાબી
હઝરત ઉમિયા બિન હબીબ બિન યસાર
હઝરત અહદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુદ-દાર
હઝરત માલિક બિન નૌમાન તાઈ
હઝરત સાલિમ બિન તલ્હા ગિફારી

"દમિશ્ક"

હઝરત અબાન બિન સઈદ બિન આસ
હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ

"હુમુસ"

હઝરત ઈકરમા બિન અબી જહલ

"યરમૂક"

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અખ્ઝમ
હઝરત સુવૈદ બિન બહેરામ
હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દોસી
હઝરત જુન્દબ બિન આમિર બિન તુફૈલ અદ્દોસી
હઝરત યૂનિસ (નજીબ) રાહબર

"હલ્બ(નહર)"

હઝરત સઈદ બિન મફલજ
હઝરત ઈબાદ બિન આસિમ નજીબી
હઝરત ઝુમર બિન આમિર બયાઝી
હઝરત ખાઝિમ બિન શહાબ
હઝરત કાએલા બિન મહસ તફરી
હઝરત કૈસ બિન તાલિબ ઝુમરી

"હલ્બ (કિલ્લે' કે બાહર)"

હઝરત હસ્સાન બિન હન્ઝલા રાબઈ
હઝરત અતા બિન સામિર મલાબી
હઝરત સુરકા બિન મુસ્લિમ બિન ઔફ અદવી

અસ્માએ શોહદા એ કિરામ | **અસ્માએ શોહદા એ કિરામ**

હઝરત ઝૈદ બિન સૈફ અદવી
હઝરત સવાદ બિન માલિક અદવી
હઝરત આમિર બિન અસ્લા રાબઈ
હઝરત મરવાન બિન ઉબૈદ રાબઈ
હઝરત માલિક બિન ઝુજઅલી રાબઈ
હઝરત સુલૈમાન બિન રખાઅ આમરી
હઝરત આસિમ બિન ફાદહ અદવી
હઝરત મુર્રાહ બિન સુફયાન અદવી

"હલ્બ(જંગલ)"

હઝરત મનાદિસ બિન દેહાક તાઈ
હઝરત યાસિર બિન ઔફ તાઈ
હઝરત ફઝલ બિન સાબિત તાઈ
હઝરત મુઈતા બિન આમિર તાઈ

"હલ્બ(કિલ્લે કે અંદર)"

હઝરત અબૂહામિદ બિન સુરાકા તમીરી
હઝરત ઔસ બિન આમિર જર્રી
હઝરત ફારિગ બિન મુસય્યબ તમીમી
હઝરત મુઝારા બિન શદાદ અનવી
હઝરત રબીઅ બિન હાબિર અબ્દરી
હઝરત હિલાલ બિન યઅરબ હશ્મી
હઝરત ઉમિયા બિન કાદહ દારી
હઝરત અસ્વદ બિન મલાઈબ બિન મિકદામ હઝરમી

"બસરા"

હઝરત બદ્ર બિન હરમલા નખઈ
હઝરત અલી બિન રિફાઆ હમદાની
હઝરત માઝન બિન ઔફ હમદાની
હઝરત સહલ બિન નાશતા બહીલી
હઝરત હાબિર સરારા હમદાની
હઝરત રબીઅ બિન હામિદ હમદાની
હઝરત ઈબાદ બિન બશીર બહીલી

"મર્જુલ કબાઈલ (પહાડી ઈલાકા)"

હઝરત હર્સ બિન યરબૂ
હઝરત સહમ બિન જાબિર
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સાઈદ
હઝરત જરીર બિન સાલેહ
હઝરત ઈદ બિન બાહર
હઝરત નૌમાન બિન બહીર
હઝરત ઝૈદ બિન અરકમ
હઝરત ઝિરાદા બિન હાતિમ
હઝરત રવાહા બિન સુહૈલ

મુલ્કે શામ મેં કત્લ હોને વાલે અહમ રૂમી સરદાર

નં.	મક્તૂલ કા નામ	મક્તૂલ કા મુખ્તસર તઆરૂફ	કિસને કત્લ કિયા	બ મકામ
1	બતરીક બાતલીક	દો હઝાર સવારોં કા સરદાર	હઝરત રબીઆ બિન આમિર	તબૂક
2	બતરીક જરજીસ	ઐઝન- ઔર બતરીક બાતલીક કા ભાઈ	હઝરત રબીઅ બિન આમિર	તબૂક
3	બતરીક લૂકા બિન શમ્આન	ઐઝન-ઔર શુર્તા નામ કે મકામ કા હાકિમ	આમ મુજાહિદોં કી યલ્ગાર	તબૂક
4	બતરીક સલીયા	ઐઝન-ઔર અસ્કલાન ઔર ગઝ્ઝા કા હાકિમ	આમ મુજાહિદોં કી યલ્ગાર	તબૂક
5	બતરીક રૂબીસ	એક લાખ કે રૂમી લશ્કર કા સરદાર	આમ મુજાહિદોં કી યલ્ગાર	ફિલિસ્તીન
6	બતરીક સરદાર દરીહાન	હરકિલ ને બસરા કી કુમક કરને ભેજા બસરા કા હાકિમ બના	હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબીબક્ર	બસરા
7	બતરીક ઈઝરાઈલ	હાકિમે દમિશ્ક	હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ	દમિશ્ક
8	રૂમી સરદાર કલૂસ	હરકિલ ને પાંચ હઝાર સવાર દે કર દમિશ્ક કી કુમક કો ભેજા	હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ	દમિશ્ક
9	હમરાન બિન વરદાન	રૂમી સરદાર વરદાન કા બેટા	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	બૈતુલ લહિયા
10	બતરીક બુલીસ બિન બલ્કા	કૂચ કરકે દમિશ્ક સે જાતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર પર હમલે કી સરદારી લી	બહુકમે હઝરતે ખાલિદ, હઝરત મુસય્યબ બિન નજબુતન અન્સારી	મુર્જ રાહિત
11	બતરીક બતરસ બિન બલ્કા	બતરીસ બુલિસ કા ભાઈ – દસ હઝાર પૈદલ કા સરદાર	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	નહરે ઈસ્તરયાક
12	બતરીક તિબરીયા	હાકિમે તિબરીયા	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	અજનાદિન
13	બતરીક તિબરીયા	અમાન કા હાકિમ	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	અજનાદિન
14	મારિસ બિન મુનાફ	અમાન કે અતરાફ કે ઈલાકે કા હાકિમ થા	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
15	મુર્કસ બિન લુબ્ના	સમીન કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
16	દમદ બિન કાલા	જોલાન, કહફ ઔર રકીમ કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
17	લાવન બિન જંબના	જબલુસ-સવાદ ઔર આમલા કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
18	બતરીક મર્ઝઊન બિન રૂવૈસ	ગર્રા ઔર અસ્કલાન કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
19	નજા બિન અબ્દુલમસીહ	હલહુલ ઔર ઈસકે મુ-ત-અલ્લિક બિલાદ કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
20	જરકયાસ બિન જર્દન	યાફા ઔર રમલા કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
21	બતરીક મુરીદનસ	અર્ઝે બલ્કા કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
22	બતરીક કુરક	તાબલિસ કા હાકિમ	મુજાહિદોં કી આમ યલ્ગાર	અજનાદિન
23	બતરીક સરદાર વરદાન	હુમુસ કા હાકિમ ઔર નવ્વે હઝાર રૂમી લશ્કર કા સરદાર	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	અજનાદિન
24	બતરીક જરજી બિન કાલા	બાબે જાબિયા સે રાતમેં અબૂ ઉબૈદા કે ગિરોહ પર હમલા કિયા	હઝરત અબૂઉબૈદા બિન જર્રાહ	દમિશ્ક

નં.	મક્તૂલ કા નામ	મક્તૂલ કા મુખ્તસર તઆરૂફ	કિસને કત્લ કિયા	બ મકામ
25	હાકિમે દમિશ્ક તૂમા	હરકિલ બાદશાહ કા દામાદ	હઝરત ખાલિદ, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબીબક્ર	મુર્જ દીબાજ
26	બતરીક હરબીસ	હાકિમે દમિશ્ક તૂમા કા વઝીર	હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ	મુર્જ દીબાજ
27	બતરીક લૂકા	કન્સરીન કા હાકિમ	હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ	કન્સરીન
28	બતરીક મરીસ	હુમુસ કા હાકિમ	હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ	હુમુસ
29	બતરીક દરીહાન	એક લાખ રૂમી ફૌજ કા સરદાર	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	યરમૂક
30	બતરીક મરબૂસ	લાન નામ કે મકામ કા બાદશાહ ઔર રૂમી સરદાર	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	યરમૂક
31	હાકિમ રૂસિયા બતરીક	લાન કે મક્તૂલ બાદશાહ મરબૂસ કા દામાદ	હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ	યરમૂક
32	બતરિક નસ્તૂર	મરઅશ કા બાદશાહ ઔર હરકિલ કા દામાદ	હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ	યરમૂક
33	બતરીક સરદાર જરજીર	એક લાખ રૂમીં સિપાહિયોં કા સરદાર	હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ	યરમૂક
34	બતરીક સરજિસ	સરદાર જરજીર કા રિશ્તેદાર ઔર રૂમી લશ્કર કા અહમ રુકન	હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર	યરમૂક
35	બતરીક સરદાર બાહાન અરમની	રૂમી લશ્કર કા સિપેહસાલારે આ'ઝમ	હઝરત નૌમાન બિન અઝદી યા હઝરત આસિમ બિન ખૌલ યરબૂઈ	યરમૂક દમિશ્ક
36	હાઝિમ બિન અબ્દેયગૂસ ગસ્સાની	જબલા કા ભતીજા ઔર નસ્રાની અરબોં કે લશ્કર કા સરદાર	હઝરત દામિસ અબૂલ-હલૂલ	ઈન્તાકિયા
37	અનાન બિન જર્હમ ગસ્સાની	બાબે જબલા શહર કા હાકિમ ઔર જબલા બિન ઐહમ કા ચચાઝાદ ભાઈ	હઝરત મઆઝ બિન જબલ	લાઝિકિયા

નં.	મક્તૂલ કા નામ	મક્તૂલ કા મુખ્તસર તઆરૂફ	કિસને કત્લ કિયા	બ મકામ
38	બતરીક દાદરીસ	કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કા હાકિમ ઔર હઝરત યૂકના કા ચચાઝાદ ભાઈ	ઈસ કે બેટે હઝરત લૂકા બિન દાદરીસ	એ'ઝાઝ
39	બાલીસ બિન રૈબૂસ	હિરકલ કા હમશક્લ, ખાદિમે ખાસ જો હિરકલ કી જગહ ઠહરા થા	બ હુક્મે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ગર્દન મારી ગઈ	ઈન્તાકિયા
40	બતરીક ફલીસ બિન જરીહ	હિરકલ બાદશાહ કા મુસાહિબ ઔર મુકર્રબ	હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝૈફા	મુર્જુલ કબાઈલ
41	બતરીક કૈદમૂન	હિરકલ કા મો'તમિદ ઔર કુસ્તનતીન કા ખાસ મુહાફિઝ ઔર દાયાં બાઝૂ	તલીહા બિન ખુવૈલદ અસદી જિસ ને નબુવ્વત કા દા'વા કિયા થા મગર બા'દ મેં તૌબા કર લી.	નખ્લ
42	બતરીક જર્ફાસ	તીન હઝાર કા લશ્કર લે કર તરાબલિસ કે કિલ્લે કી હિફાઝત કરને કૈસારિયા ગયા થા	હઝરત યૂકના અબ્દુલ્લાહ	તરાબલિસ
43	બતરીક અરમોવિલ બિન કિસ્તા	કિલ્લ-એ સૂર કા હાકિમ	હઝરત યૂકના અબ્દુલ્લાહ	કિલ્લ-એ સૂર

વોહ રૂમી હાકિમ ઔર બતારકા જો ઈમાન લાએ ઔર ઈસ્લામ કી નુમાયાં ખિદમાત અંજામ દીં

નં. અસ્માએ ગિરામી

1 હાકિમે બસરા હઝરત રૂમાસ

2 હાકિમે હલ્બ હઝરત યૂકના અબ્દુલ્લાહ

3 હાકિમે હલ્બ યૂકન્ના કે છોટે ભાઈ જિનકો હાકિમ યૂકના ને શહીદ કિયા વોહ હઝરત યુહના

4 હાકિમે એ'ઝાઝ કે બડે બેટે લૂકા બિન દાદરીસ જિન્હોં ને અપને બાપ હાકિમ દાદરીસ કો કત્લ કિયા

5 હાકિમે એ' ઝાઝ કે છોટે બેટે લાવન બિન દાદરીસ જિન્હોં ને હઝરત યૂકના કો આઝાદ કર દિયા

6 રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ હઝરત ફલીતાનૂસ જિન્હોં ને ઈન્તાકિયા કી જંગ મેં નુમાયાં કામ કિયા.

7 દમિશ્ક કા રૂમી પેશ્વા રાહબર યૂનિસ (નજીબ) જો હઝરત ખાલિદ કો હાકિમ દમિશ્ક તૂમા કે તઆકુબ મેં મર્જુદ-દીબાજ તક લે ગએ.

8 હાકિમે સૂર કે ચચાઝાદ ભાઈ બાસીલ બિન મિનજાઈલ જિન્હોં ને હુઝૂર અકદસ કા દીદાર બહીરા રાહીબ કે સોમઆ મેં કિયા થા. હઝરત યૂકના કો કૈદ સે આઝાદ કર દિયા.

9 સૂબએ ફલસ્તીન કે સરદાર હઝરત કઅબ બિન અહબાર અમીરૂલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં બૈતુલ મુકદ્દસ આએ. ઈમાન કુબૂલ કિયા ઔર ફિર અમીરૂલ મો'મિનીન કે હમરાહ મદીના મુનવ્વરહ આએ.

વોહ રૂમી જિન્હોં ને ઈસ્લામ કુબૂલ નહીં કિયા મગર અપને ઔર અપને અહ્‌લો અયાલ કે લિયે અમાન હાસિલ કરને કી શર્ત પર ઈસ્લામી લશ્કર કી મદદ કી

1 દાઉદ નસરાની, સરદાર વરદાન કા ઐલચી – હઝરત ખાલિદ કો શહીદ કરને કે લિયે વરદાન કે મક્રો ફરેબ સે હઝરત ખાલિદ કો આગાહ કર દિયા. બ મકામ અજનાદીન

2 યૂસા બિન કર્સ બતરીક દમિશ્ક – કિલ્લ-એ દમિશ્ક કી દીવાર સે અપને મુલહિક મકાન સે હઝરત ખાલિદ કે લશ્કર કો કિલ્લે મેં દાખિલ કર દિયા.

3 હુમુસ કા બાશિન્દા અબૂલ જઈદ રૂમી – રૂમી લશ્કર સે ઈન્તેકામ લેતે હુએ મક્રો ફરેબ કરકે જંગે યરમૂક મેં હઝારોં રૂમી સિપાહિયોં કો યાકૂસા નદીમેં ગર્ક કર દિયા.

અહમ મકામાત કે પુરાને નામ ઔર ઉનકે મૌજૂદહ જદીદ અંગ્રેઝી નામ

નં.	મકામ કા નામ	જદીદ અંગ્રેઝી નામ
1	મુલ્કે શામ	Syria
2	દમિશ્ક	Damascus
3	બસરા	Bassorah
4	ઈન્તાકિયા	Anticoh
5	બૈતુલ મુકદ્દસ	Jerussalem
6	તુર્ક	Turkey
7	હલ્બ	Allepo
8	હબ્શા	Ethiopia / Abyssinia
9	ઈસ્કન્દરિયા	Alexandria
10	મિસ્ર	Egypt
11	હુમુસ	Homs
12	ઉરદન	Jordan
13	અરમન	Armenia
14	ફલસ્તિન	Palestine
15	ફારસ	Persia / Iran
16	ઈસ્ફહાન	Ispahan
17	કુસ્તુન-તુનિયા	Istambol
18	કૈસારીયા	Strato's Tower
19	કાહેરા	Cairo
20	હિજાઝ	Saudi Arabia
21	નિહાવિન્દ	A city in Iraq
22	નજદ	Riyadh (Saudi Arabia)

“ઉન મકામાત કે નામ જિન કા ઝિક્ર ઈસ કિતાબ મેં હૈ”

મકામાત કે નામ (અલીફ)	મકામાત કે નામ (બા)
ઓહદ	બદર
અબવા	બવાતા
અવતાસ	બતને નખ્લા
ઈલા	બીરે મઊના
અરિકા	બૈતે લહિય્યા
અજનાદીન	બિલાદે અવાસિમ
અર્ઝે સમાવા	બઅલબક
અર્ઝે બલકા	બૈતુલ મુકદ્દસ
અફરન્જ	બહરે અસ્વદ
અબ્રસ	બુક્કા જુન્દરાસ
ઉરદુન	બરાઆ
એ’ઝાઝ	બન્જ
અરતા	બૈરૂત
ઈન્તાકિયા	બસરા
અદરગમા	બેકાઅ
અર્ઝે અવાસિમ	પુલ ઉમ્મે હકીમ
અરમન	બતાત
ઉકસર	બલ્દા
ઈસ્કન્દરિયા	

મકામાત કે નામ

(તા)

તબૂક
તદમ્મુર
તલ બની સૈફ
તીરા
તુર્ક
તાબ્લિસ

(સા)

સનિયતુલ ઈકાબ

(જિમ)

જમૂમ
જર્ફ
જબલા
જબલે બારિક
જરામકા
જૌસિયા
જઝીરએ કયરિસ
જબલે અબી કુબૈસ
જાબિયા
જામિઆ
જૌલાન
જઝીરએ અફ્રીતસ
જબલુસ સવાદ
જિદ્દા
જુ'રાના

મકામાત કે નામ

(હા)

હુનૈન
હુદૈબિયા
હવાઝન
હુમુસ
હિસ્ને અબીલ કદસ
હદ્દે ખલીજ
હુમાત
હલ્બ
હારિમ
હલહૂલ
હઝરે મૌત
હિજાઝ

(ખા)

ખૈબર
ખબ્ત
ખવાઝિન

(દાલ)

દવમતુલ જુન્દલ
દૈરૂલ બકીઅ
દરાસ
દસ્તક
દૈરે સમ્આન
દહાઝિમ

મકામાત કે નામ

દમિશ્ક
દૈરે ખાલિદ

(ઝાલ)

ઝાતુર રિકાઅ
ઝી કર્દ
ઝાતુસ સલાસિલ
ઝાતુલ મનાર
ઝુલ હુલૈફા

(રા)

રૂ-મતુલ કુબરા
રૂસિયા
રાવન્દાન
રૂ-મિયા
રમલા
રનિયા
રકીમ
રૂમાન

(ઝે)

ઝરાઆ

(સીન)

સુવૈક
સૈફુલ બહર
સમીન
સુવી

મકામાત કે નામ

સિકન્દર
સખ્ના
સલ્મીના
સૂરિયા
સુવૈદ
સકાલિયા
સબા
સકબાબર્સ
સતીહ

(શીન)

શહૂરા
શી—રઝ
શર્તા
શક

(સાદ)

સૂર
સૈકાલિયા
સય્અબ
સન્આ

(તોય)

તાઈફ
તર્ફ
તર્તૂસ
તરાબ્લિસ

મકામાત કે નામ

(ઐન)

અશીરા
ઐસ
આમિલા
ઈરાક
ઐનુત તમર
અર્કા
ઉમૂરિયા
અમ
ઈક્કા
અસ્કલાન
અમાત

(ગૈન)

ગતફાન
ગઝ્ઝા
ગઝવા
ગૌતા
ગુમૂસ

(ફા)

ફિદક
ફર્ઝા
ફારસ
ફલિસ્તીન
ફાગિના

મકામાત કે નામ

(કાફ)

કય્નકાઅ
કુરકરતુલ કિરા
કરાકર
કવરસ
કિલ્લા નજમ
કામિયા
કુસ્તુન-તુનિયા
કૈસારિયા
કન્સરીન
કાદસિયા

(કાફ)

કદીદ
કફરુલ અઝીઝા
કફર તાત
કહફ
કૈસા
કોહે સલમા
કોહે ઈજા

(લામ)

લાઝ્કિયા
લાન
લિબ્રિયા
લબ્વા

મકામાત કે નામ

(મીમ)

મક્કએ મુઅઝ્ઝમા
મદીનએ મુનવ્વરહ
મૈફા
મારિબ
મુર્જે રાહિત
મૌતા
મુર્જે સગીર
મુઅર્રાત
મુર્જે સલસલા
મીરમૈન
મુર્જે દીબાજ
મિસ્ર
મુર્જે વાબિક
મરઅશ
મુર્જે કબાઈલ
મઈઆ
માહિયા
મારિહા
મઆન

(નૂન)

નજરાન
નજ્દ
નહરે ઈસ્તિરયાક

મકામાત કે નામ

નહરે મક્લૂબ
નખ્લ
નહરે સાહૂર
નહરે મા'લૂન
નિહાવન્દ
નાઅમ

(વાવ)

વાદીએ ખરાર
વાદીએ હયાત
વઝીરે ખાલિદ
વાદિયુલ કુરા

(યા)

યમન
યાફા
યાકૂસા
યરમૂક

મઆખઝ વ મરાજેઅ

નં.	અસ્માએ કુતુબ	મુસન્નિફ, મુફસ્સિર, મુરત્તિબ, મુઅલ્લિફ, મુતર્જમ
1	કન્ઝુલ ઈમાન ફી તર્જુમતિલ કુરઆન	ઈમામ અહમદરઝા મોહદ્દિસ બરેલ્વી (આ'લા હઝરત)
2	બદ્દુલ અન્વાર ફી આદાબિલ આસાર	ઈમામ અહમદરઝા મુહદ્દિસ બરેલ્વી (આ'લા હઝરત)
3	મદારિજુન નબુવ્વત	શૈખે મુહક્કિક શાહ અબ્દુલહક્ક મુહદ્દિસ દેહલ્વી
4	હદાઈકે બખ્શિશ	ઈમામે ઈશ્કો મહબ્બત હઝરત રઝા બરેલ્વી
5	મગાઝિયુસ સાદિકા	ઈમામ અજલ અલ્લામા મુહમ્મદ અહમદ કુસ્તલાની
6	મવાહિબુલ લદુન્નિયા અલશ શમાઈલુલ મુહમ્મદિયા	ઈમામ અજલ અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર અલ વાકદી
7	તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન	સદ્રુલ અફાઝિલ મૌલાના સૈયદ નઈમુદ્દીન મુરાદાબાદી
8	ફુતૂહૂશ્શામ	અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર અલ વાકદી
9	અન્વારુલ ઈન્તેબા ફી હલ્લે નિદાએ યા રસૂલ્લલાહ	ઈમામ અહમદ રઝા મોહદ્દિસ બરેલ્વી (આ'લા હઝરત)
10	બરકાતુલ ઈમ્દાદ લે અહલિલ ઈસ્તિમદાદ	ઈમામ અહમદરઝા મુહદ્દિસ બરેલ્વી
11	મુનીરૂલ ઐન ફી હુક્મે તકબીલુલ ઈબહામૈન	ઈમામ અહમદરઝા મુહદ્દિસ બરેલ્વી
12	ફીરોઝુલ લુગાત	અલ્હાજ મૌલ્વી ફીરોઝુદ્દીન
13	તકવિયતુલ ઈમાન	મૌલ્વી ઈસ્માઈલ દેહલ્વી (વહાબી)
14	ફતાવા રશીદિયા	મૌલ્વી રશીદ અહમદ ગંગોહી (વહાબી)
15	બહિશ્તી ઝૈવર	મૌલ્વી અશરફઅલી થાન્વી (વહાબી)
16	કુરઆને મજીદ કા તર્જુમા	મૌલ્વી મેહમુદુલ હસન દેવબન્દી (વહાબી)

17	મુખ્તસર સીરતે નબ્વિયા	મોલ્વી અ.શકૂર કાકોરવી (વહાબી)
18	કુરઆને મજીદ કા તર્જુમા	મોલ્વી અશરફઅલી થાનવી (વહાબી)
19	હુસ્નુલ અઝીઝ	ખ્વાજા અઝીઝુલ હસન ખલીફા થાન્વી (વહાબી)
20	કમાલાતે અશરફિયા	મૌલ્વી ઈસા ઈલાહાબાદી (વહાબી)
21	The Oxford World Atlas Book	25th Edlion
22	The New Royal Persian Eng. Dictionary	Dr. S. C. Paul (3rd Edlion)

તક્દીમ

અઝ : - ફકીહે મિલ્લત મુફ્તી જલાલુદ્દીન અહમદ અમજદી (રહમતુલ્લાહ તઆલા અલૈહ)

બિસ્મિલ્લાહિર્રહ્માનિર્રહીમ

લકલ હમ્દો યા અલ્લાહો ! વસ્સલાતો વસ્સલામો અલૈક યા રસૂલુલ્લાહ !

અર્સે સે એક ઐસી કિતાબ કી સખ્ત ઝરૂરત મેહ્સૂસ કી જા રહી થી જો આસાન ઉર્દૂ ઝબાન મેં ઈસ્લામી તારીખ પર મુશ્તમિલ હો ઔર બિલ-ખુસૂસ ઉસ મેં આશિકાને મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી જાંનિસારી વ સરફરોશી કી મુફસ્સલ દાસ્તાનેં હોં. બે-હમ્દેહી તઆલા **અલહાજ મૌલાના અબ્દુસ્સત્તાર સાહિબ હમદાની** બરકાતી રઝવી નૂરી મુતવત્તિન પોરબન્દર (ગુજરાત) ને ઝેરે નઝર કિતાબ લિખ કર વહ ઝરૂરત પૂરી કર દી.

હમ ને કઈ જગહોં સે ઈસ કા થોડા થોડા હિસ્સા મુતાલઆ કિયા. જિતના પઢા ઈસે બહુત ખૂબ પાયા. મૌલાના મૌસૂફ ને શુરૂ મેં હલ્લે લુગાત ભી લિખ દિયા હૈ, જિસ સે કિતાબ કે સમઝને મેં બડી આસાની હોતી હૈ. ઔર કઈ સફ્હાત પર ફૈલી હૂઈ મુફસ્સલ ફેહરિસ્તે મઝામિન કે સાથ દૂસરી ભી કઈ તરહ કી ફેહરિસ્તેં તહ્રીર કી હૈં. જિન સે કિતાબ કી ઈફાદિયત બહુત બઢ ગઈ હૈ. **અવ્વલ** મુલ્કે શામ મેં અહ્મ કિરદાર અદા કરને વાલે મુજાહેદીન. **દોમ** મુલ્કે શામ મેં શુજાઅત દિખા કર રૂમિયોં સે જંગ કરને વાલી ઈસ્લામી ખ્વાતીન. **સોમ** મુલ્કે શામ, ફલસ્તીન, અજનાદીન, દમિશ્ક, હુમુસ, યર્મૂક ઔર હલ્બ વગૈરા મેં શહીદ હોને વાલે અહ્મ મુજાહેદીન. **ચહારુમ** મુલ્કે શામ મેં કત્લ હોને વાલે અહ્મ રૂમી સરદાર. **પન્જુમ** વહ રૂમી હાકિમ ઔર બતારકા જો ઈમાન લાએ ઔર ઈસ્લામ કી નુમાયાં ખિદમત અંજામ દીં. **શશુમ** વહ રૂમી સરદાર જિન્હોં ને ઈસ્લામ તો કબૂલ નહીં કિયા મગર અપને ઔર અપને અહ્લો અયાલ કે લિયે અમાન કી

શર્ત પર ઈસ્લામી લશ્કર કી મદદ કી. **હફ્તુમ** ઉન મકામાત કે નામ જિન કા ઝિક્ર ઈસ કિતાબ મેં હૈ ઔર સાથ હી અહ્મ મકામાત કે પુરાને ઔર મૌજૂદહ અંગ્રેઝી નામ ભી તહ્રીર કર દિયે હૈં.

કુછ લોગ કહતે હૈં કિ ઈસ્લામ તલવાર કે ઝોર સે ફૈલા હૈ. ઐસે લોગોં કો પહલે મક્કા આના ચાહિયે કિ વહાં તલવાર પૈગમ્બરે ઈસ્લામ કે હાથ મેં નહીં થી બલ્કિ કુફ્ફારે મક્કા કે હાથોં મેં થી. બેશક વહાં તલવારેં ભી ચલીં, નૈઝે ભી ઉઠે, તીર ભી બરસે ઔર તાકતેં ભી ઈસ્તે'માલ હૂઈં મગર ઈસ્લામ ફૈલાને કે લિયે નહીં બલ્કિ ઈસે મિટાને કે લિયે.

લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ દુનિયા ને પહલી બાર ઈશ્કો મોહબ્બત કા યહ હૈરત અંગેઝ તમાશા દેખા કિ ઈસ્લામ કબૂલ કરને વાલે તલવાર ઔર નૈઝોં સે ઘાયલ હોતે રહે, પત્થરોં કી ચોટ પર ચોટ ખાતે રહે, ગર્મ ગર્મ ચટ્ટાનોં પર જલતે રહે, અંગારોં પર લોટતે રહે ઔર જિસ્મ કી ચર્બિયાં પિઘલતી રહીં મગર ઉન કે દિલ સે ઈસ્લામ કી મુહબ્બત કા નશા ઉતરને કી બજાએ ચઢતા હી રહા.

ખુલાસા યહ કિ **હુઝૂર સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ** ને તલવાર ચલા કર નહીં બલ્કિ કુરઆન સુના કર ઈસ્લામ ફૈલાયા હૈ. મૌલાના હમદાની સાહિબ ને ઈસ કિતાબ મેં મુસ્તનદ વાકેઆત ઔર ઠોસ દલાઈલ સે સાબિત કિયા હૈ કિ ઈસ્લામ તલવાર કે ઝોર સે નહીં બલ્કિ અપની હક્કાનિયત ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હુસ્ને અખ્લાક સે ફૈલા હૈ. ગર્ઝ કિ મૌલાના મૌસૂફ ને યહ ઝખીમ તારીખી કિતાબ બડી મેહનત ઔર નિહાયત અર્ક રેઝી કે સાથ લિખી હૈ. જો કારેઈન કો બડી મા'લૂમાત ફરાહમ કરતી હૈ. **ઔર કિતાબ મેં ઈબારત કી રવાની વ જુમ્લોં કી બે સાખ્તગી ભી ખૂબ હૈ કિ ઉન સે યહ અંદાઝા હી નહીં હોતા કિ મૌલાના કી માદરી ઝબાન ગુજરાતી હૈ.**

અલ્લાહ રબ્બુલ ઈઝ્ઝત જલ્લા મજદહુ ને મૌલાના હમદાની સાહિબ કો બહુત સી ખૂબિયોં સે નવાઝા હૈ કિ વહ અપની ગૈર મા'મૂલી મસ્રૂફિયાત કે બા-વુજૂદ તસ્નીફો તાલીફ કે લિયે ભી કાફી વક્ત નિકાલ લેતે હૈં ઈસ લિયે અબ તક સૌ સે ઝાઈદ કિતાબેં વહ લિખ ચુકે હૈં ઔર અભી યહ સિલસિલા જારી હૈ. આજ તકરીર સે ઝિયાદહ તહ્રીરી કામ કી ઝરૂરત હૈ. લૈકિન જમાઅત મેં અક્સર બા-સલાહિયત હઝરાત આરામ તલબી વ તન આસાની કે ખૂગર હૈં. લેહાઝા, તહ્રીરી કામ ઉસ રફ્તાર સે નહીં હો રહા હૈ જિસ કી ઝરૂરત હૈ. ઈસ લિયે મૌલાના હમદાની સાહિબ ઈસ ઝરૂરત કો પૂરી કરને કે લિયે મુસલ્સલ જદ્દો-જહદ કર રહે હૈં.

ઔર ઈન્હોં ને ઈસ્લામ વ સુન્નિયત ઔર મસ્લકે આ'લા હઝરત કી તબ્લીગો ઈશાઅત કે લિયે અપના સબ કુછ કુરબાન કરને કા અઝ્મે મુસમ્મમ કર લિયા હૈ. અરબ શુયૂખ મેં મુફ્ત તક્સીમ કરને કે લિયે અકાઈદ અહ્લે-સુન્નત કી તાઈદ કરને વાલી **મવાહિબુલ લદુન્નિયા** ઔર **શિફા** વગૈરા જૈસી અહ્મ અરબી કિતાબેં અપને ખર્ચ સે બડે એહતિમામ કે સાથ ઉમદા કાગઝ પર છપવા ચુકે હૈં ઔર ઈસી મક્સદ સે આઈન્દા ભી ઈસી તરહ કી દૂસરી કિતાબેં શાએ' કરને કા ઈરાદા રખતે હૈં.

મૌલાના હમદાની સાહિબ પર સિલ્સિલએ બરકાતિયા કે બાની હઝરત સય્યિદ શાહ બરકતુલ્લાહ, દીગર બુઝુર્ગાને મારહરા મુત્તહરા ઔર આ'લા હઝરત ઈમામ અહમદ રઝા મોહદ્દિસ બરૈલવી વ હઝરત મુફ્તી આ'ઝમ હિન્દ મુસ્તફા રઝા ખાં અલૈહિમુર રહ્મતો વ રિદ્વાન કા ખુસૂસી ફૈઝાન હૈ જો ઈસ તરહ કી અપની ખિદમત વહ અંજામ દે રહે હૈં.

દુઆ હૈ કિ ખુદાએ અઝ્ઝ વ જલ્લ મૌલાના અબ્દુસ્સત્તાર સાહિબ હમદાની કો સેહતો સલામતી કે સાથ બહુત દિનોં કી ઝિન્દગી અતા ફરમાએ, હમેંશા તસ્નીફો તાલીફ ઔર ઈશાઅતે કુતુબ કે સિલસિલા કો જારી રખને કી તૌફીક બખ્શે. ઔર હુઝૂર સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ વ બુઝુર્ગાને દીન કે સદકે વ તુફૈલ મેં આપ કી સારી મઝહબી ખિદમત કો કબૂલ ફરમા કર અજ્રે જઝીલ વ જઝાએ જલીલ સે સરફરાઝ ફરમાએ. આમીન બે-હુર્મતે સૈયેદુલ મુર્સલીન સલ્વાતુલ્લાહે તઆલા વ સલામહુ અલૈહે વ અલૈહિમ અજમઈન.

જલાલુદ્દીન અહમદ અમજદી

મોહ્તમિમ મર્કઝ તર્બિયતે ઈફતા ઔઝા ગંજ, જિલ્લા :- બસ્તી (યૂ.પી.)

4, રબીઉલ આખિર, 1422 સન હિજરી

27, જૂન 2001, સન ઈસ્વી

બિસ્મિલ્લાહિર્રહ્માનિર્રહીમ

નહ્મદુહુ વ નુસલ્લી અલા રસૂલેહિલ કરીમ

આગાઝે કલામ

હુસ્ને યૂસુફ પે કટીં મિસ્ર મેં અંગુશ્ત ઝનાઁ
સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે મર્દાને અરબ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અબૂલ બશર, ખલીફતુલ્લાહ ફિલ અર્ઝ, મસ્જૂદે મલાઈકા, હઝરત સય્યિદોના આદમ અલા નબિય્યેના વ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે ઝમાના સે લે કર હઝરત રૂહુલ્લાહ સય્યિદોના ઈસા અલા નબિય્યેના વ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે અહ્દ તક અલ્લાહ તઆલા કે ભેજે હુએ મુકદ્દસ અમ્બિયા વ રુસુલ ખલ્કે ખુદા કી હિદાયતો રહનુમાઈ કે લિયે દુનિયા મેં તશરીફ લાએ ઔર એ'લાએ કલેમતુલ હક્ક કા ફરીઝા અહસન તરીકે સે અંજામ દિયા. હર નબી ઔર રસૂલ કે ઝમાને મેં અહ્લે બાતિલ ને રાહ મેં કાંટે બિછાએ ઔર હક્ક કો નેસ્તો નાબૂદ કરને કી સઈએ નાકામ કી. લૈકિન હમેંશા અમ્બિયા વ રુસુલ હી ફાતેહ ઔર ગાલિબ રહે. અહ્લે બાતિલ ને નૂરે હક્ક કી રૌશની કો બુઝાને કે લિયે તાકત, સર્વત વ દૌલત ઔર હુકૂમત કા ભરપૂર ઈસ્તે'માલ કિયા. જંગ ઔર કિતાલ કે કઈ મા'રકે રૂનુમા હુએ, જિન કા તફસીલી બયાન કુરઆને મજીદ, કુતુબ અહાદીસ ઔર કુતુબે સૈર વ તવારીખ મેં મૌજૂદ હૈ.

હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે આસ્માન પર ઉઠાએ જાને કે બા'દ સૈયેદુલ મુર્સલીન, અફઝલુલ અમ્બિયા, મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન, રહમતુલ લિલ આલમીન, ખાતેમુન નબિયીન, હુઝૂરે અક્દસ, **હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઝમાનએ ખૈર તક કે તવીલ અર્સે મેં કોઈ નબી યા રસૂલ મબઊસ નહીં હુવા. લોગ હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કી અસ્લ તા'લીમાતો

રિવાયાત કો રફતા રફતા ફરામોશ કરતે ગએ યા ઈસ મેં અપની ખ્વાહિશ સે રદ્દો બદલ કર દિયા. ઔર શિર્ક, કુફ્ર, અફઆલે રઝીલા વ શનીઆ આમ ઔર રાઈજ હો ગએ. ઈસ તરહ સે ગુમરાહિયતો ઝલાલત કી હૌલનાક તારીકી ને પૂરી દુનિયા કો અપની લપેટ મેં લે લિયા. શરાબ, ઝિના, કત્લ, ચોરી, ડકૈતી, જુવા, બદ-અહદી, દગા, ફરેબ ઔર બદ-અખ્લાકી કા બાઝાર ગર્મ થા. લોગ અપની લડકિયોં કો ઝિન્દા દફન કરતે હુએ ભી ઝિઝકતે નહીં થે. આદમી ઈન્સાન નહીં, વહશી જાનવર બન ગયા થા. અરબ, ઈરાન, ચીન, હિન્દુસ્તાન બલ્કિ દુનિયા કા હર ખિત્તા કુફ્રો ઝલાલત કે દલદલ મેં ફંસા થા. રુશ્દો હિદાયત નામ કો ભી ન થી. ઐસે સંગીન માહૌલ મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને બન્દોં કી હિદાયતો રહબરી કે લિયે અપને મહબૂબે આ'ઝમ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો મબઊસ ફરમાયા. કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હે :

“قَدْ جَآءَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ نُوْرٌ وَّكِتَابٌ مُّبِيْنٌ”

“કદ જા-અકુમ મિનલ્લાહે નુરૂન વ કિતાબુમ-મુબીન”

(સૂરતુલ માઈદા, આયત : 15)

તર્જુમા : “બે શક તુમ્હારે પાસ અલ્લાહ કી તરફ સે એક નૂર આયા ઔર રૌશન કિતાબ.”

(કન્ઝુલ ઈમાન)

ઈસ આયત મેં નૂર સે મુરાદ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાત સુતૂદા સિફાત હે ઔર રૌશન કિતાબ સે મુરાદ કુરઆને મજીદ હૈ. તફસીર મેં હે કિ **“સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો નૂર ફરમાયા ગયા ક્યૂં કિ આપ સે કુફ્ર કી તારીકી દૂર હૂઈ ઔર રાહે હક્ક વાઝેહ હૂઈ.”** (તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 198)

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઉમ્રે શરીફ જબ ચાલીસ સાલ કી હૂઈ ઔર આપ ને અપની નબુવ્વત કા ઐ'લાન ફરમા કર પર્ચમે તૌહીદ બુલન્દ ફરમાયા ઔર બુત પરસ્તી સે રોકા ઔર અપની કૌમ કો સિર્ફ એક ખુદા કી પરસ્તિશ કી હિદાયત ફરમાતે હુએ કલ્મ-એ તૌહીદ **“લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહો મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ”** કી દા'વત દી, તો આપ કી કૌમ આપ કી જાની દુશ્મન હો ગઈ. તરહ તરહ કી અઝીયતેં ઔર તક્લીફેં પહુંચાઈં, લૈકિન આપ ને સબ્ર વ તહમ્મુલ સે કામ લેતે હુએ ફરીઝએ નબુવ્વત કો બ-ખૂબી અંજામ

દિયા. નતીજા યહ હુવા કિ આપ કા પૈગામે હક્ક દિલોં પર અસર અન્દાઝ હુવા ઔર સઈદ લોગ ઈસ્લામ કબૂલ કર કે ઉખરવી ને'મતોં સે સરફરાઝ હોને લગે. રસૂલે ઉમ્મી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી દા'વત હક્ક કી બઢતી હૂઈ મક્બૂલિયત દેખ કર મુશ્રેકીને અરબ બુગ્ઝ વ હસદ કી આગ મેં જલ ઉઠે ઔર ઉન્હોં ને હક્ક કે મુકાબિલ તમામ બાતિલ હર્બે આઝમા લિયે. લૈકિન ઉન કી કોઈ ભી તદ્બીર કાર આમદ ન હૂઈ. ખુસૂસન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા અઝીમ મો'જિઝા કુરઆને મજીદ ઐસા દિલ નશીં હુવા કિ મુલ્કે અરબ કે ઉમરા વ અકાબિર ઈસ્લામ કે ઝુમરે મેં શામિલ હો ગએ.

ઉસ વક્ત મુલ્કે અરબ કે બાશિન્દોં કી ફસાહતો બલાગત કા યહ આલમ થા કિ નૌ ઉમ્ર લડકા ભી આ'લા કિસ્મ કે અશ્આર ફિલ ફૌર કહને કી મહારત રખતા થા. અરબોં કી ઝબાન દાની ઈસ ઉરૂજ પે થી કિ જાહિલ, અનપઢ ઔર જંગલ મેં બસને વાલે શુતરબાન ભી બેહતરીન શાઈર કી હૈસિયત રખતે થે ઔર ઊંટોં કે ચરવાહે અપને મુકાબિલ પૂરી દુનિયા કો અજમી યા'ની ગુંગા ઔર જાહિલ સમઝતે થે. જબ જાહિલોં કી ઝબાન દાની કા યહ આલમ થા તો મુલ્કે અરબ કે અદિબ્બા વ ફુસ્હા કી ઝબાન દાની કા ક્યા આલમ હોગા ? લૈકિન બડે બડે બોલગા ઔર ઝબાન આવર ફુસ્હા કી ફસાહતો બલાગત નબીયે ઉમ્મી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સામને આફતાબ કે મુકાબિલ ઝર્રા કી ભી હૈસિયત ન રખતી થી. બ-કૌલ ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલ્વી :

તેરે આગે યૂં હૈં દબે લચે, ફુસ્હા અરબ કે બડે બડે
કોઇ જાને મુંહ મેં ઝબાં નહીં, નહીં બલ્કિ જિસ્મ મેં જાં નહીં

મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કે મો'જિઝએ સાદિકા વ અઝીમા કુરઆને મજીદ કી આયાત, નીઝ આપ કી ઝબાને હક્ક તર્જુમાન સે નિકલી હૂઈ હર બાત ઐસી ફસીહ ઔર બલીગ હોતી થી કિ મુલ્કે અરબ કે બડે બડે શોઅરા ભી હૈરત સે દાંતોં તલે ઉંગ્લિયાં દબા લેતે. ક્યૂં કિ આપ કી ઝબાન સે નિકલી હૂઈ હર બાત વહીએ ખુદા હોતી થી. કુરઆન શરીફ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હે :

"وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ۝ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْیٌ یُّوْحٰى ۝"

"વમા યન્તેકો અનિલ હવા ઇન હુવા ઇલ્લા વહયુંય યૂહા"

(સૂરએ નજમ, આયત : 3 વ 4)

તર્જુમા : "ઔર વહ કોઈ બાત અપની ખ્વાહિશ સે નહીં કરતે, વહ તો નહીં મગર વહી જો ઈન્હેં કી જાતી હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર રૂહુલ બ્યાન મેં હૈ કિ "**નબી અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ, અલ્લાહ તઆલા કી ઝાત વ સિફાત મેં ફના કે ઉસ આ'લા મકામ પર પહુંચે કિ અપના કુછ બાકી ન રહા. તજલ્લીયે રબ્બાની કા યહ ઈસ્તીલાએ તામ હુવા કિ જો કુછ ફરમાતે હૈં વહ વહીએ ઈલાહી હોતી હૈ.**" (બ-હવાલા : તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 946)

બ-કૌલ ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલ્વી :

વહ દહન જિસ કી હર બાત વહીયે ખુદા
ચશમએ ઈલ્મો હિકમત પે લાખોં સલામ

ઔર

મૈં નિસાર તેરે કલામ પર મિલી યૂં તો કિસ કો ઝબાં નહીં
વહ સુખન હૈ જિસ મેં સુખન ન હો વહ બયાં હૈ જિસ કા બયાં નહીં

મુશ્રેકીને અરબ ને એજાઝે કલામે હક્ક કા મુકાબલા કર ને કે લિયે એડી ચોટી કા ઝોર લગાયા લૈકિન નતીજા યહ હુવા કિ વહ મબ્હૂત વ સાકિત હો ગએ. ઉન કી બે માઈગી ઔર બે કસી કા યહ આલમ થા કિ વહ કુરઆને મજીદ કે મુકાબલે મેં એક છોટી સી આયત ભી ન લા સકે. મુશ્રેકીને અરબ કી બે બસી પર ગૈરત દિલાતે હુએ કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદ હૈ :

"فَأْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّنْ مِّثْلِهٖ وَادْعُوْا شُهَدَآءَكُمْ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ"

"ફા'તુ બેસૂરતિમ મિમ-મિસ્લેહી વદઊ શુહદા-અકુમ મિન દૂનિલ્લાહ"

(સૂરતુલ બકરહ્, આયત : 23)

તર્જુમા : "તો ઈસ જૈસી એક સૂરત તો લે આઓ ઔર અલ્લાહ કે સિવા અપને સબ હિમાયતિયોં કો બુલા લો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

કુરઆને મજીદ કી ફસાહતો બલાગત કે મુકાબિલ અપને કલામ કો બે વક્અત ઔર બે નમક મેહ્સૂસ કર કે મુશ્રેકીને અરબ ઈતને માયૂસ હો ગએ કિ ઉન્હોં ને અખ્લાક કો બાલાએ તાક રખ કર વહશિયાના અતવાર અપના લિયે ઔર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી અદાવત વ દુશ્મની મેં ઈસ હદ કો પહુંચે કિ તરહ તરહ કી ઈઝાએં પહુંચાને ઔર સખ્તિયાં કરને કે બા-વુજૂદ ભી દિલ કી ભડાસ ન નિકલી તો "**દારુન-નદવા**" મેં જમા હો કર આપ કો શહીદ કરને કા મશ્વરા કિયા, લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો કાફિરોં કી સાઝિશ સે મુત્તલેઅ ફરમા દિયા. ચુનાંચે સરવરે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ અપને રફીકે કલ્બી, અસ્દકુસ સાદિકીન, સય્યદુલ મુત્તકીન, હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે સાથ રાત કે વક્ત મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે નિકલ કર મદીના તય્યબહ કી જાનિબ હિજરત ફરમા ગએ.

કુરઆને મજીદ મેં હિજરત કા વાકેઆ મુન્દરજા ઝૈલ આયાત મેં બયાન કિયા ગયા હૈ :

"وَاِذْ يَمْكُرُبِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِيُثْبِتُوْكَ اَوْيَقْتُلُوْكَ اَوْ يُخْرِجُوْكَ ط
وَيَمْكُرُوْنَ وَيَمْكُرُاللّٰهُ ط وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِيْنَ ۝"

"વ-ઇઝ યમ્કોરો બિકલ્લઝીના કફરૂ લે-યુસ્બેતૂકા અવ યકતોલૂ-કા અવ યખ્રજૂ-કા વ યમ્કુરૂ-ના વ યમ્કોરૂલ્લાહો વલ્લાહો ખૈરુલ માકેરીન"

(સૂરએ અન્ફાલ, આયત : 30)

તર્જુમા : "ઔર એ મહબૂબ ! યાદ કરો જબ કાફિર તુમ્હારે સાથ મક્ર કરતે થે કિ તુમ્હેં બન્દ કર લેં યા શહીદ કર દેં યા નિકાલ દેં ઔર વહ અપના સા મક્ર કરતે થે ઔર અલ્લાહ અપની ખુફિયા તદ્બીર ફરમાતા થા ઔર અલ્લાહ કી ખુફિયા તદ્બીર સબ સે બેહતર." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ એ'લાને નબુવ્વત કરને કે બા'દ તેરહ (૧૩) સાલ તક મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં કયામ પઝીર રહે ઔર જબ કુફ્ફારે મક્કા વ મુશ્રેકીને અરબ કી અદાવત ઔર તકાલીફ હદ સે મુતજાવિઝ હો ગઈ તબ આપ ને બ-હુક્મે રબ હિજરત ફરમા કર મદીના મુનવ્વરા મેં સુકૂનત

ઈખ્તેયાર ફરમાઈ, લૈકિન મદીના મુનવ્વરા મેં આપ કો અરબ કે કુફ્ફાર, મુશ્રેકીન ઔર યહૂદ ને ઈઝાએં ઔર તક્લીફેં પહુંચાને કી હસ્બે ઈસ્તિતાઅત કોશિશેં કીં. મદીના મુનવ્વરા કી સર ઝમીન કો અપને મુકદ્દસ કદમોં સે મુશર્રફ ફરમાને કે વક્ત તક યા'ની આપ કી હિજરત કે વક્ત તક મદીના મુનવ્વરા મેં યહૂદી કાફી તા'દાદ મેં આબાદ થે. તિજારતી, સકાફતી, ઈક્તેસાદી, સમાજી વ દીગર અહ્મ ઉમૂર મેં યહૂદિયોં કા કાફી અસર ઔર તસલ્લુત થા ઔર માલી એ'તબાર સે ભી વહ અહ્લે સર્વત મેં શુમાર હોતે થે. મક્કા મુઅઝ્ઝમા કે કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન ઔર મદીના મુનવ્વરા કે કુફ્ફાર ઔર યહૂદ કે મા-બૈન તિજારતી ઔર સમાજી મરાસિમ ગહરે થે ઔર ઉન કે તઅલ્લુકાત ઈતને ઈસ્તવાર થે કિ એક દૂસરે કે સુખ દુખ કે સાથી હુવા કરતે થે. મક્કએ મુઅઝ્ઝમા કે કુફ્ફાર ને અપને કાસિદોં કે ઝરીએ અપને હમ ખ્યાલ વ હમ પ્યાલા લોગોં કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ખિલાફ ઉક્સાને ઔર ઉભારને મેં કોઈ કસર ન ઉઠા રખી. લૈકિન મદીના મુનવ્વરા મેં મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી દા'વતે તૌહીદ વ રિસાલત આમ હો ચુકી થી. શમએ ઈશ્કે નબુવ્વત કે જાં નિસાર પરવાનોં કી તા'દાદ મેં દિન બ દિન ઈઝાફા હોતા જા રહા થા. ઈલાવા અઝીં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે શૈદાઈ ઔર ફિદાઈ યકે બા'દ દીગરે મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે હિજરત કર કે મદીના મુનવ્વરા આતે હી જાતે થે ઔર મદીના મુનવ્વરા મર્કઝે ઈસ્લામ કી હૈસિયત સે કવી ઔર મુસ્તહકમ હોતા જા રહા થા. મુલ્કે અરબ કે રૂઉસા ઔર કૌમે યહૂદ કે ઓલમા મેં અહ્મિયત રખને વાલે ઝી અસર ઔર બા-શુજાઅ લોગ ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો કર ઈસ્લામ કી તાકત બઢા રહે થે. ઔર ઈસ્લામ ઉરૂજ ઔર તરક્કી પર આ રહા થા.

મક્કા કે મુશ્રેકીન ખુસૂસન અબૂ જહલ, અબૂ લહબ, ઉમય્યા બિન ખલ્ફ, ઉત્બા બિન રબીઆ, હારિસ બિન આમિર, અબૂ સુફિયાન (જો ઉસ વક્ત તક ઈસ્લામ ન લાએ થે) વગૈરા ને મદીના કે મુસલમાનોં પર તરહ તરહ કે ઝુલ્મ વ સિતમ ઢાએ, દસ્ત દરાઝિયાં કીં, બુગ્ઝ વ હસદ ઔર તશદ્દુદ કી હદેં પાર કર ગએ. લૈકિન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને સબ્ર વ તહમ્મુલ સે કામ લિયા ઔર અપને જાં નિસાર સહાબા કો ભી હમેંશા સબ્ર કી

તા'લીમ વ તલ્કીન ફરમાઈ. મુસલમાનોં કે સબ્ર વ તહમ્મુલ કો કુફ્ફાર વ યહૂદ ને કમઝોરી મેં શુમાર કિયા ઔર ઉન કે હૌસલે બહુત ઝિયાદહ બઢ ગએ, નૌબત યહાં તક પહોંચી કિ મુસલમાન રોઝ મર્રા કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન કે હાથ ઔર ઝબાન સે ઈઝા વ આઝાર પાતે. લૈકિન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી તા'લીમો તર્બિયત ને સહાબએ કિરામ મેં અખ્લાકે હસના કે વહ મહાસિન પૈદા કર દિયે થે કિ કિસી ને ભી સબ્ર કા દામન હાથ સે નહીં છોડા. જબ મુસલમાનોં પર ઝુલ્મ વ સિતમ કી ઈન્તેહા હોને લગી તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને હુક્મ નાઝિલ ફરમાયા :

"اُذِنَ لِلَّذِیْنَ یُقٰتَلُوْنَ بِاَنَّهُمْ ظُلِمُوْا"

"ઉઝે-ના લિલ્લઝીના યુકાતેલૂના બે અન્નહુમ ઝુલેમૂ"

(સૂરતુલ-હજ્જ, આયત : 39)

તર્જુમા : "પરવાનગી (ઈજાઝત) અતા હૂઈ ઉન્હેં જિન સે કાફિર લડતે હૈં ઈસ બિના પર કિ ઉન પર ઝુલ્મ હુવા." (કન્ઝુલ ઈમાન)

ઈસ આયત કી શાને નુઝૂલ મેં વારિદ હૈ કિ **"કુફ્ફારે મક્કા અસ્હાબે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો રોઝ મર્રા હાથ ઔર ઝબાન સે શદીદ ઈઝાએં દેતે ઔર આઝાર પહુંચાતે રહતે થે ઔર સહાબા હુઝૂર કે પાસ ઈસ હાલ મેં પહુંચતે થે કિ કિસી કા સર ફટા હૈ, કિસી કા હાથ ટૂટા હૈ, કિસી કા પાઊં બંધા હુવા હૈ. રોઝ મર્રા ઈસ કિસ્મ કી શિકાયતેં બારગાહ અક્દસ મેં પહોંચતી થીં ઔર અસ્હાબે કિરામ કુફ્ફાર કે મઝાલિમ કી હુઝૂર કે દરબાર મેં ફરિયાદેં કરતે. હુઝૂર યહ ફરમા દિયા કરતે કિ સબ્ર કરો, મુઝે અભી જેહાદ કા હુક્મ નહીં દિયા ગયા. જબ હુઝૂર ને મદીના તય્યબહ કો હિજરત ફરમાઈ તબ યહ આયત નાઝિલ હૂઈ ઔર યહ વહ પહલી આયત હૈ જિસ મેં કુફ્ફાર કે સાથ જંગ કરને કી ઈજાઝત દી ગઈ હૈ ."**

(તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન ,સફહા : 605)

કુરઆન મેં આયાત જેહાદો કિતાલ

સૂરતુલ-હજ્જ કી મઝકૂરા આયત મેં જેહાદ કી ઈજાઝત અતા ફરમાને કે બા'દ કુરઆન શરીફ મેં જેહાદ ઔર કિતાલ કે તઅલ્લુક સે મુતઅદ્દિદ આયાતેં નાઝિલ હૂઈ. ચંદ આયાત ઝૈલ મેં દર્જ હૈં : --

❊ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

" وَقَاتِلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ الَّذِیْنَ یُقَاتِلُوْنَکُمْ وَلَا تَعْتَدُوْا "

"વ કાતેલૂ ફી સબીલિલ્લાહિલ્લઝીના યુકાતેલૂનકુમ વલા તા'તદૂ"

(સૂરતુલ બકરહ્,આયત : 190)

તર્જુમા : "ઔર અલ્લાહ કી રાહ મેં લડો ઉન સે જો તુમ સે લડતે હૈં ઔર હદ સે ન બઢો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "યા'ની જો કુફ્ફાર તુમ સે લડેં યા જંગ કી ઈબ્તિદા કરેં તુમ ઉન સે દીન કી હિમાયત ઔર એ'ઝાઝ કે લિયે લડો. યહ હુક્મ ઈબ્તિદા-એ ઈસ્લામ મેં થા ફિર મન્સૂખ કિયા ગયા ઔર કુફ્ફાર સે કિતાલ કરના વાજિબ હુવા." (તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 55)

❊ કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદ હૈ :

" قَاتِلُوْا الَّذِیْنَ لَا یُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰہِ وَلَا بِالْیَوْمِ الاٰخِرِ "

"કાતેલૂલ-લઝીના લા યૂમેનૂના બિલ્લાહે વલા બિલયૌમિલ આખેરે"

(સૂરએ-તૌબા, આયત : 29)

તર્જુમા : "લડો ઉન સે જો ઈમાન નહીં લાતે અલ્લાહ પર ઔર કયામત પર."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

❊ ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

" وَمَالَکُمْ لَاتُقَاتِلُوْنَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ "

"વ મા લકુમ લા તુકાતેલૂના ફી સબીલિલ્લાહે" (સૂરએ નિસા, આયત : 75)

તર્જુમા : "ઔર તુમ્હેં ક્યા હુવા કિ ન લડો અલ્લાહ કી રાહ મેં."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "યા'ની જેહાદ ફર્ઝ હૈ ઈસ કે તર્ક કા તુમ્હારે પાસ કોઈ ઉઝ્ર નહીં." (તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 161)

❊ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા મોમેનીન કો હુક્મ ફરમાતા હૈ :

" وَقَاتِلُوْھُمْ حَتّٰی لَاتَکُوْنَ فِتْنَۃٌ وَّیَکُوْنَ الدِّیْنُ کُلُّہٗ لِلّٰہِ "

"વ કાતેલૂહુમ હત્તા લા તકૂ-ના ફિત્નતવ વ યકૂનુદ્દીનો કુલ્લોહુ લિલ્લાહે"

(સૂરતુલ અન્ફાલ, આયત : 39)

તર્જુમા : "ઔર ઉન સે લડો યહાં તક કિ કોઈ ફસાદ બાકી ન રહે ઔર સારા દીન અલ્લાહ હી કા હો જાએ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

❊ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા અપને મહબૂબે આ'ઝમ ﷺ સે ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

" یٰاَیُّھَا النَّبِیُّ جَاھِدِ الْکُفَّارَ وَ الْمُنٰفِقِیْنَ وَاغْلُظْ عَلَیْھِمْ "

"યા અય્યુહન નબીય્યો જાહેદિલ કુફ્ફારા વલ મુનાફેકીના વગ્લુઝ અલૈહિમ"

1 - (સૂરએ-તહરીમ, આયત : 9)

2 - (સૂરએ-તૌબા, આયત : 73)

તર્જુમા : " ઐ ગૈબ કી ખબરેં દેને વાલે (નબી) જેહાદ ફરમાઓ કાફિરોં ઔર મુનાફિકોં પર ઔર ઉન પર સખ્તી કરો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

❊ ઈર્શાદ રબ તબારક વ તઆલા હૈ :

" فَاقْتُلُوْا الْمُشْرِکِیْنَ حَیْثُ وَجَدْتُّمُوْھُمْ وَخُذُوْھُمْ وَاحْصُرُوْھُمْ وَ
اقْعُدُوْا لَھُمْ کُلَّ مَرْصَدٍ "

"ફક્તુલૂલ મુશ્રેકીના હયસો વ જત્તુમૂહુમ વ ખુઝૂહુમ વહ્સુરૂહુમ વકઉદૂ લ-હુમ કુલ્લા મર્સદિન"

(સૂરએ-તૌબા, આયત : 5)

તર્જુમા : "તો મુશરિકોં કો મારો જહાં પાઓ ઔર ઉન્હેં પકડો ઔર કૈદ કરો ઔર હર જગહ ઉન કી તાક મેં બૈઠો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

❀ કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"قَاتِلُوهُمۡ يُعَذِّبۡهُمُ اللّٰهُ بِاَيۡدِيۡكُمۡ وَيُخۡزِهِمۡ وَيَنۡصُرۡكُمۡ عَلَيۡهِمۡ"

"કાતેલૂહુમ યુઅઝ્ઝિબ-હુમુલ્લાહો બે-અય્દીકુમ વ યુખ્ઝિહિમ વ યન્સુરુકુમ અલૈહિમ" (સૂરએ-તૌબા, આયત : 14)

તર્જુમા : "તો ઉન સે લડો, અલ્લાહ ઉન્હેં અઝાબ દેગા તુમ્હારે હાથોં ઔર ઉન્હેં રુસ્વા કરેગા, ઔર તુમ્હેં ઉન પર મદદ દેગા." (કન્ઝુલ ઈમાન)

મઝકૂરા આયાત કે ઈલાવા કુરઆને મજીદ મેં જેહાદ વ કિતાલ કે અહકામ નાઝિલ ફરમાએ ગએ હૈં. જેહાદ કા પહલા હુક્મ સન હિજરી 2 (દો) મેં નાઝિલ હુવા. ઈસ સે પહલે કિતાલ કી ઈજાઝત ન થી. જબ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મદીના મુનવ્વરા મેં રૌનક અફરોઝ હુએ ઔર સહાબએ કિરામ કી જમ્ઈય્યત હો ગઈ તો નુસ્રતે ઈલાહી કાઈમ હૂઈ ઔર આ'દાએ દીન કે સાથ જેહાદ વ કિતાલ કા સિલસિલા મુસ્તકિલ તૌર પર મશ્રૂઅ હો ગયા.

ગઝવા ઔર સર્યા કી તા'રીફ

ગઝવા કે મુતઅલ્લિક અર્બાબે સૈર કી ઈસ્તેલાહ યહ હૈ કિ હર વહ લશ્કર જિસ મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ બ-નફસે નફીસ ખૂદ તશ્રીફ ફરમા હોં ઉસે ગઝવા કહતે હૈં. ઔર જિસ લશ્કર મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ખૂદ મૌજૂદ ન હોં બલ્કિ કોઈ લશ્કર રવાના ફરમાયા હો, ઉસે બઅસ યા સર્યા કહતે હૈં. સહાબએ કિરામ કી મુકદ્દસ જમાઅત ને અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઈશ્ક મેં સરશાર હો કર ઐસી શુજાઅત વ જાં નિસારી કા મુઝાહેરા કિયા કિ કુફ્ર વ શિર્ક કે ઐવાન મુન્હદિમ હો ગએ ઔર ઈસ્લામ કી જડેં ઔર બુન્યાદેં ઐસી મુસ્તહકમ હો ગઈં કિ કલીલ અર્સે મેં ઈસ્લામ કા પૈગામે હક્ક મુલ્કે અરબ કી સરહદેં ઉબૂર કર કે દુનિયા કે ગોશે ગોશે તક પહોંચ ગયા. અદ્યાને બાતિલા કે કિલ્લે મુન્હદિમ હો કર "**હબા અમ મન્સૂરા**" કી તરહ ઉડ ગએ ઔર ઉફકે આલમ પર ઈસ્લામ કા પર્ચમે હક્ક લહરાને લગા.

ગઝવાત ઔર સરાયા કી તફસીલ

ગઝવાત કી તા'દાદ સત્તાઈસ (27) હૈ. ઉન મેં સે સિર્ફ નૌ (9) ગઝવાત મેં હી કિતાલ વાકેઅ હુવા. અઠ્ઠારહ (18) ગઝવાત મેં કિતાલ (જંગ) વાકેઅ ન હુવા.

❀ **<u>જિન નૌ ગઝવાત મેં કિતાલ વુકૂઅ મેં આયા વહ હસ્બે ઝૈલ હૈં :</u>**

(1) જંગે બદ્ર 2, સન હિજરી

(2) જંગે ઓહદ 3 સન હિજરી

(3) જંગે મરીસી' (બનિલ મુસ્તલક) 5 સન હિજરી

(4) જંગે અહઝાબ (જંગે ખન્દક)5 સન હિજરી

(5) જંગે બનૂ કુરૈઝા 5, સન હિજરી

(6) જંગે ખૈબર 7, સન હિજરી

(7) જંગે ફતહે મક્કા 8, સન હિજરી

(8) જંગે હુનૈન (હવાઝિન) 8, સન હિજરી

(9) જંગે તાઈફ 8, સન હિજરી

❀ **<u>જિન અઠ્ઠારહ (૧૮) ગઝવાત મેં કિતાલ વાકેઅ નહીં હુવા વહ હસ્બે ઝૈલ હૈં :</u>**

(1) ગઝવએ અબ્વા 2 સન હિજરી

(2) ગઝવએ બવાત 2 સન હિજરી

(3) ગઝવએ અશીરા 2 સન હિજરી

(4) ગઝવએ બદ્રે ઊલા 2 સન હિજરી

(5) ગઝવએ કરકરતુલ કુદ્ર 2 સન હિજરી

(6) ગઝવએ સવીક 2 સન હિજરી

(7) ગઝવએ કૈનકા' 7 સન હિજરી

(8) ગઝવએ ગતફાન 3 સન હિજરી

(9) ગઝવએ નજરાન 3 સન હિજરી

(10) ગઝવએ બની નદીર 4 સન હિજરી

(11) ગઝવએ બદ્રે સુગ્રા 4 સન હિજરી

(12) ગઝવએ દૌમતુલ જુન્દૂલ 5 સન હિજરી

(13) ગઝવએ ઝાતુર્રિકા' 6 સન હિજરી

(14) ગઝવએ ઝી કર્દ 6 સન હિજરી

(15) ગઝવએ બની લહિયાન 6 સન હિજરી

(16) ગઝવએ હુદૈબિયા 6 સન હિજરી

(17) ગઝવએ વાદિયુલ કુરા 7 સન હિજરી

(18) ગઝવએ જૈશુલઉસ્રત (તબૂક) 9 સન હિજરી

❀ **<u>સરાયા કી તા'દાદ સેંતાલીસ (૪૭) ઔર બા'ઝ છપ્પન (૫૬) શુમાર કરતે હૈં :</u>**

ઉન મેં સે કુછ સરાયા કે નામ ઝૈલ મેં દર્જ હૈં :

(1) સર્યા દારે અરકમ 2, સન હિજરી (2) સર્યા સ'અદ બિન અબી વક્કાસ બ-જાનિબ વાદિયુલ ખરાર 2, સન હિજરી (3) સર્યા અબ્દુલ્લાહ બિન જહશ બ-મકામ બતને નખ્લા 2, સન હિજરી (4) સર્યા ઉમૈર બિન અદી 2, સન હિજરી (5) સર્યા સાલિમ બિન ઉમૈર 2, સન હિજરી (6) સર્યા કરવાહ 3, સન હિજરી (7) સર્યા રજીઅ 3, સન હિજરી (8) સર્યા અબૂ સલમા મખ્ઝૂમી બ-મકામ મૌઝા કતન 3 સન હિજરી (9) સર્યા અબ્દુલ્લાહ બિન અનિસ બ-મકામ બતને ઉર્ના 3, સન હિજરી (10) સર્યા બીરે મઊના 4, સન હિજરી (11) સર્યા અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ બ-જાનિબ સૈફુલ બહર 5 સન હિજરી (12) સર્યા મુહમ્મદ બિન મુસ્લેમા બ-જાનિબ બની કેલાબ 6 સન હિજરી (13) સર્યા મુહમ્મદ બિન મુસ્લેમા બ-જાનિબ બની સા'લબા 6, સન હિજરી (14) સર્યા મુહમ્મદ બિન મુસ્લેમા બ-મકામ નજ્દ 6, સન હિજરી (15) સર્યા અક્કાશા બિન મેહસિન બ-જાનિબ બની અસદ 6 સન હિજરી (16) સર્યા ઝૈદ બિન હારેસા બ-મકામ વાદિયુલ કુર્રા 6, સન હિજરી (17) સર્યા ઝૈદ બિન હારેસા બ-મકામ મૌઝ-એ- જમૂમ 6 સન હિજરી (18) સર્યા ઝૈદ બિન હારેસા બ-મકામ મૌઝ-એ-ઐસ 6 સન હિજરી (19) સર્યા ઝૈદ બિન હારેસા બ-જાનિબ ઉમ્મે કુર્કા 6 સન હિજરી (20) સર્યા ઝૈદ બિન હારેસા બ-સૂએ ચશ્મએ તર્ઈ 6 સન હિજરી (21) સર્યા ઝૈદ બિન હારેસા

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

બ-જાનિબ બખ્શી 6 સન હિજરી (22) સર્યા ઝૈદ બિન હારસા બ-મકામ વાદિયુલ કુરા (બારે દોમ) 6 સન હિજરી (23) સર્યા અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ બ-જાનિબ બની કા'બ 6 સન હિજરી (24) સર્યા અલી મુરતઝા બ-જાનિબ ફિદ્ક 6 સન હિજરી (25) સર્યા અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા બ-મકામ ખૈબર 6 સન હિજરી (26) સર્યા અબૂ બક્ર સિદ્દીક 7 સન હિજરી (27) સર્યા ઉમર બિન ખત્તાબ 7 સન હિજરી (28) સર્યા બિશ્ર બિન સ'અદ અન્સારી 7 સન હિજરી (29) સર્યા ગાલિબ બિન અબ્દુલ્લાહ લૈસી બ-જાનિબ મૈફા 7 સન હિજરી (30) સર્યા ગાલિબ બિન અબ્દુલ્લાહ જાનિબ બનિયુલ મૌજ 7 સન હિજરી (31) સર્યા ગાલિબ લૈસી બ-સૂએ કદીદ 8 સન હિજરી (32) સર્યા ફિદક 8 સન હિજરી (33) સર્યા મૌતા 8 સન હિજરી (34) સર્યા ઉમર બિન અલ-આસ બ-મકામ ઝાતુસ્સલાસિલ 8 સન હિજરી (35) સર્યા અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ બ-મકામ અલ-ખબ્ત 8 સન હિજરી (36) સર્યા અબૂ આમિર અશ્અરી, જંગે અવતાસ 8 સન હિજરી (37) સર્યા હઝરત અલી મુરતઝા બ-જાનિબ કબીલએ બની તૈ 9, સન હિજરી (38) સર્યા ખાલિદ બિન વલીદ બ-જાનિબ દૌમતુલ જુન્દૂલ 9, સન હિજરી (39) સર્યા ખાલિદ બિન વલીદ બ-જાનિબ કબીલા બની હારિસ બિન કા'બ 10, સન હિજરી (40) સર્યા જરીર બિન અબ્દુલ્લાહ બજલી બ-જાનિબ ઝિલ કેલાઅ બિન કૂર. મુલ્કે તાઈફ 10. સન હિજરી (41) સર્યા ઉસામા બિન ઝૈદ બ-જાનિબ બહરે રૂમ 11, સન હિજરી (બ-હવાલાઃ મદારિજુન નબુવ્વત, અઝ શૈખ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ દોમ)

ઇસ્લામ તલવાર કે ઝોર સે નહીં ફૈલા

હર દૌર મેં ઈસ્લામ દુશ્મન અનાસિર ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત કો મજરૂહ કરને કે લિયે તરહ તરહ કે હર્બે ઈસ્તે'માલ કરતે હૈં. ખુસૂસન કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન ઔર યહૂદો નસારા ઈસ્લામ કી આલમગીર મક્બૂલિયત કિ જિસ કા સબબ ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત હૈ ઈસ સે કતએ નઝર કર કે બ-નઝરે તઅસ્સુબ વ ઈનાદ યહ પ્રોપેગન્ડા કરતે હૈં કિ ઈસ્લામ તલવાર કે ઝોર સે ફૈલા હૈ ઔર મઆઝલ્લાહ યહ કહતે હુએ ભી શર્મ વ હયા નહીં મેહ્સૂસ કરતે કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને એક હાથ મેં કુરઆન ઔર દૂસરે હાથ મેં તલવાર થામ કર ઈસ્લામ કી નશરો ઈશાઅત કી હૈ. કિઝ્બ ઔર દરોગ ગોઈ પર મુશ્તમિલ અપને ઈસ દા'વે કે સુબૂત મેં હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હયાતે તય્યબહ મેં વાકેઅ ગઝવાત ઔર સરાયા કી ફેહરિસ્ત બ-તૌર દલીલ પૈશ કરતે હૈં. ઔર અબૂ જહલ, ઉત્બા બિન

રબીઆ, ઉમય્યા બિન ખલ્ફ વ દીગર રૂઉસા-એ મુશ્રેકીને અરબ કે વાકેઆત કા તઝકેરા કરતે હૈં. લૈકિન હકીકત યહ હૈ કિ ઈસ્લામ અપની હક્કાનિયત ઔર હુઝૂરે અક્દસ કે અખ્લાકે કરીમા, ઈન્સાનિયત પર મુશ્તમિલ તા'લીમ, આ'લા ઉસૂલ, તમદ્દુન ઔર દીગર બે-શુમાર મહાસિન કી બિના પર લોગોં કે દિલોં મેં રાસિખ હુવા હૈ.

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હયાતે તય્યબહ કા જાઇઝા લેને સે યહ સાબિત હોતા હૈ કિ આપ કી ઝાહેરી હયાત કે ચાલીસ સાલ યા'ની જબ તક આપ ને નબુવ્વત કા ઐ'લાન નહીં ફરમાયા થા. આપ કો તમામ લોગ **"મુહમ્મદે અમીન"** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) કે મુઅઝ્ઝઝ લકબ સે મુલક્કબ કરતે થે. ચાલીસ (૪૦) સાલ કી ઉમ્રે શરીફ મેં આપ ને દુનિયા કો તૌહીદ કા પૈગામ દિયા. ઔર તેરહ (૧૩) સાલ તક મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં રૌનક અફરોઝ રહ કર લોગોં કો કુફ્ર કી ઝુલ્મત સે હિદાયત કી રૌશની કી તરફ બુલાતે રહે. મક્કી ઝિન્દગી કે પૂરે તિરપન (૫૩) સાલ મેં આપ ને અપની હયાત કે હર શો'બા મેં અખ્લાકી મહાસિન કા હી મુઝાહેરા ફરમાયા બલ્કિ ચાલીસ સે તિરપન સાલ કે દરમિયાન તેરહ સાલ કા અર્સા તો આપ ને કુફ્ફારે મક્કા કે ઝુલ્મ વ સિતમ કી કુલ્ફત બરદાશ્ત કરતે હુએ ગુઝારા. આપ પર કિયે જાને વાલે ઝુલ્મ વ સિતમ કા જવાબ દેના યા ઈન્તેકામ લેના તો એક તરફ રહા બલ્કિ આપ ને કભી ભી ઉન ઝાલિમોં કી કોઈ શિકાયત તક નહીં કી ઔર પૈકરે સબ્ર વ તહમ્મુલ બન કર મસાઈબ બરદાશ્ત કિયે. જબ ઝુલ્મ વ સિતમ અપની ઈન્તેહા કો પહુંચે તો આપ ને મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે મદીના મુનવ્વરા હિજરત ફરમાઈ. **મક્કા મુઅઝ્ઝમા આપ ને બ-હૈસિયતે મઝ્લૂમ છોડા થા.** આપ કે ખિલાફ ઝાલિમોં ને ઐસા પરાગન્દા માહૌલ કાઈમ કર દિયા થા કિ આપ કો રાત કી તારીકી મેં ખુફિયા તૌર પર નિકલ્ના પડા. ફિર આપ મદીના મુનવ્વરા સુકૂનત પઝીર હુએ ઔર દસ (૧૦) સાલ કે બા'દ પર્દા ફરમાયા. ઈસ હિસાબ સે આપ કી ઉમ્રે શરીફ તિરસઠ (૬૩) સાલ હૂઈ. જિસ મેં તિરપન સાલ મક્કી ઝિન્દગી ઔર દસ સાલ મદની ઝિન્દગી. આયતે જેહાદ મદીના મુનવ્વરા મેં 2 સન હિજરી મેં નાઝિલ હૂઈ. ઉસ વક્ત હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઉમ્રે શરીફ પચપન (૫૫) સાલ થી. ઔર આયતે જેહાદ કે નાઝિલ હોને કે આઠ (૮) સાલ બા'દ આપ ને દુનિયા સે પર્દા ફરમાયા. અલ-હાસિલ જેહાદ વ કિતાલ કી મુદ્દત સિર્ફ આઠ સાલ રહી હૈ.

અબ કારેઈને કિરામ તવજ્જોહ ફરમાએં કિ જિસ ઝાતે ગિરામી ને કુલ તિરસઠ સાલ કી ઝાહેરી દુન્યવી ઝિન્દગી પાઈ, ઉસ મેં સે પચપન સાલ કા અર્સા ઈસ તરહ ગુઝરા

કિ આપ પર ઝુલ્મ વ સિતમ કિયે ગએ, અઝીયતેં દી ગઈં, તક્લીફેં ઔર મુસીબતેં પહુંચાઈ ગઈં, લૈકિન આપ ને ઉફ તક ન કિયા, સબ્ર વ તહમ્મુલ કરતે હુએ દુશ્મનોં કે આઝાર બરદાશ્ત ફરમાએ, ઝાલિમોં કી બદ-ગોઈ કરને કે બજાએ ઉન્હેં દુઆએં દીં, યહાં તક કિ અપને મુત્તબેઈન કો ભી સબ્ર કી તલ્કીન કરતે હુએ ઝુલ્મ વ સિતમ બરદાશ્ત કરને કી તા'લીમો તર્બિયત દી, જિસ ઝાતે ગિરામી ને અપની સમાજી, ખાન્દાની, અઝ્દવાજી, તિજારતી ઔર રવાબતી ઝિન્દગી મેં કિસી સે ઝગડા ફસાદ તો કિયા બલ્કિ ઊંચે સુર મેં બાત ન કી, કિસી કે સાથ બદ-કલામી ન કી, ગાલી કા જવાબ દુઆ સે દિયા, તવાઝોઅ વ ઈન્કિસારી કા જો પૈકરે જમીલ રહા, હુસ્ને અખ્લાક કા જો નમૂનએ અમલ રહા, જો સરાપા મુહબ્બત વ હમદર્દી કા મખ્ઝન રહા, જિસ કે અખ્લાક વ અતવાર કી તહારત વ પાકીઝગી કા દુશ્મનોં ને ભી એ'તેરાફ કિયા, અફ્વો કરમ મેં જો બે મિસ્લ વ મિસાલ, બુર્દબારી મેં જો યગાનએ આલમ, ઝુલ્મ વ સિતમ કો નેસ્તો નાબૂદ કરના જિસ કા વતીરા, ઉસ ઝાતે ગિરામી ને અપની ઝાહેરી હયાત કે પચપન સાલ, યા'ની તક્રીબન અઠ્ઠાસી ફીસદ ઝિન્દગી (**87.30** %) તક તલવાર થામી નહીં, ઉસ ઝાતે ગિરામી પર શમ્શીર ઝની કા ઘટિયા ઈલ્ઝામ આઈદ કરના દયાનત વ ઈન્સાફ કો ઝબ્હ કરને કે મુતરાદિફ હૈ.

અલબત્તા ! આપ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને દસ્તે અક્દસ મેં તલવાર થામી ઔર જેહાદ વ કિતાલ ફરમાયા લૈકિન આપ ને સિર્ફ ઔર સિર્ફ દફએ ઝરર કે લિયે તલવાર થામી. આપ ને શમ્શીર કા વાર ઝુલ્મ ઢાને કે લિયે નહીં બલ્કિ ઝુલ્મ મિટાને કે લિયે કિયા. જિસ કા સહીહ અંદાઝા આપ કી હયાતે તય્યબહ મેં વાકેઅ હોને વાલે ગઝવાત કા બ-નઝરે અમીક મુતાલઆ કરને સે હોગા કિ આપ ને કિન હાલાત મેં જેહાદ ફરમાયા, કિન લોગોં કે સામને જેહાદ ફરમાયા, ઝાલિમ વ જફા કશ, કઝ્ઝાક ઔર સિતમગર ગિરોહ કે ઝુલ્મ વ તશદ્દુદ કે બઢતે હુએ સૈલાબ કી રોક થામ કે લિયે આપ ને જેહાદ કી આહની દીવાર કાઈમ ફરમા દી ઔર મઝ્લૂમ વ બેકસ લોગોં કી નુસ્રત વ હિમાયત કર કે અદ્લ વ ઈન્સાફ કા માહૌલ કાઈમ ફરમા દિયા. રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પર શમ્શીર ઝની કા ઝૂઠા ઈલ્ઝામ આઈદ કરને વાલે મુતઅસ્સિબ અનાસિર તારીખ, સૈર ઔર ગુઝિશ્તા વાકેઆત કી મા'લૂમાત સે યક લખ્ત અન્જાન વ બે-ખબર હૈં યા ફિર ઈનાદન વ કસદન ઈફતેરા પરદાઝી સે કામ લેતે હૈં. ઝરા ગૌર ફરમાએં કિ જિસ ઝાતે ગિરામી કી ઝાહેરી હયાત કા તક્રીબન 88 % ફી-સદ હિસ્સા ગુઝર ચુકા હો ઔર સિર્ફ 12 % ફી-સદ ઝાહેરી હયાત કે અય્યામ બાકી રહે હોં ઔર ઈસ કલીલ અર્સે મેં જિસ ઝાતે ગિરામી ને દુનિયા કી ફલાહ વ

બેહ્બૂદ કે લિયે અક્વાલે ઝર્રીન યા'ની અહાદીસ કા અઝીમ ઝખીરા સરમાયએ હયાત વ નજાત કી હૈસિયત સે અતા ફરમાને કે લિયે હમા વક્ત સુખન તરાઝ હો. ઈલાવા અઝીં અપની અમલી ઝિન્દગી સે ઈન્સાનિયત, રહમ દિલી, ઉખુવ્વત, સિદ્ક, અદ્લ, ઈન્સાફ, સદાકત, એહસાન, ખિદમત, તવાઝોઅ, ઈન્કિસારી, તર્કે તમાઅ, કેનાઅત, તવક્કુલ, તક્વા, પરહેઝગારી, ઈબાદત, રિયાઝત, રુશ્દો હિદાયત, કરમ વ ઈનાયત, જૂદ વ સખાવત વગૈરા બે-શુમાર અખ્લાકી મહાસિન કી તા'લીમો તર્બિયત મેં મસ્રૂફ હો, **ઉસ ઝાતે ગિરામી ને અગર કભી અપને મુકદ્દસ હાથોં મેં તલવાર થામી હૈ તો ઝુલ્મ કો ફરોગ દેને કે લિયે નહીં બલ્કિ ઝુલ્મ વ સિતમ કો નેસ્તો નાબૂદ કરને કે લિયે**.

એક ઝરૂરી અમ્ર કી તરફ ભી તવજ્જોહ દરકાર હૈ કિ સિપાહગરી કરને વાલા બચપન સે હી ઈસ પેશા કી તરફ મુલ્તફિત હોતા હૈ યા તો ઉસ કા ખાન્દાની ઔર આબાઈ પેશા સિપાહગરી હોતા હૈ ઔર અપને આબા વ અજ્દાદ કા પેશા અપના કર સિપાહગરી કરતા હૈ. લૈકિન ઈસ કી સિપાહગરી અય્યામે જવાની મેં શબાબ પર હોતી હૈ. ઉમૂમન અઠ્ઠારહ સે પેંતાલીસ બરસ કી ઉમર તક વહ સિપાહગરી કે ફન મેં ઉરૂજ પર હોતા હૈ ઔર ઈસ ઉમર કે બા'દ ઈસ કે ફન મેં ઝવાલ શુરૂ હોતા હૈ. ક્યૂં કિ ઉમર કા તકાઝા ઔર જિસ્માની ઝો'ફ કા મુક્તઝા યહી હૈ કિ અબ આરામ વ ઈસ્તેરાહત કરને કે દિન હૈં. ઔર તક્રીબન પચાસ યા પચપન સાલ કી ઉમર કે બા'દ ઉસ કો અપને ફન સે ફિત્રી તૌર પર રગ્બત કમ હો જાતી હૈ. અલબત્તા બ હાલતે મજબૂરી કભી હાલાત કે તેવર લલકાર દેં તો વહ ફન્ને શુજાઅત દિખાને મેં કોતાહી નહીં કરતા. રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હયાતે તય્યબહ કા જાઈઝા લેને સે યહ બાત રોઝે રૌશન કી તરહ વાઝેહ હોતી હૈ કિ આપ ને અપની ઝાહેરી હયાત કે પચપન સાલ તક આલાતે જંગ કી તરફ કતઅન ઈલ્તિફાત નહીં ફરમાયા. 2 સન હિજરી મેં સૂરએ હજ્જ કી આયત કે ઝરીએ આપ કો જેહાદ કા અલ્લાહ ને હુક્મ ફરમાયા. તબ આપ કી ઉમ્રે શરીફ પચપન (૫૫) સાલ થી. જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ જિસ ઉમ્ર મેં આમ તૌર સે આદમી હાથ મેં તલવાર લેને સે ઉક્તાતા હૈ ઔર ઈસ્તે'ફા દે કર યા રિટાયર હો કર અપને ફન કી ઈન્તેહા કરતા હૈ, ઉસ ઉમ્ર મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હાથ મેં તલવાર થામને કી ઈબ્તેદા ફરમાઈ. ઈસ સે સાબિત હોતા હૈ કિ આપ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હાલાત કે પૈશે નઝર બહુત હી નાઝુક વક્ત મેં અપને દસ્તે અક્દસ મેં તલવાર થામી. હાલાં કિ આપ ને માઝી મેં કભી ભી તલવાર નહીં ઉઠાઈ. ઔર ન હી આપ કો ઈસ કા તજરબા વ મલકા થા.

ઈસ્લામ કી દરખ્શાં તારીખ કે ઝર્રીન અવરાક શાહિદ આદિલ હૈં કિ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને જિન ગઝવાત મેં શિર્કત ફરમાઈ યા અપને જાં નિસારોં કો મા'રકએ જેહાદ મેં (સર્યા) ઈર્સાલ ફરમાયા, વહ તમામ ગઝવાત ઔર સરાયા મઝ્લૂમીન કે દેફાઅ ઔર ઝાલેમીન કે ઈસ્તીસાલ કે લિયે હી થે. તમામ ગઝવાત **તવક્કલ અલલ્લાહ** ઔર **નસ્રૂમ મિનલ્લાહ** કી બુન્યાદ પર હી થે. ક્યૂં કિ ઉન તમામ ગઝવાત મેં કહીં ભી મસાવાત ઔર બરાબરી કા મુકાબલા ન થા. કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન ભારી તા'દાદ મેં ભરપૂર જંગી હથિયારોં કે સાથ હોતે થે. ઔર ઈસ્લામી લશ્કર બહુત હી કલીલ તા'દાદ મેં ઔર બે સરો સામાન હોતા થા. કુફ્ફાર કે લશ્કર મેં ભારી ડીલ ડોલ કે, શિકમ સૈર, હથિયારોં સે લૈસ ઔર ઘોડોં પર સવાર લડને વાલે હોતે થે. જબ કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન નહીફ વ નાતવાં કમઝોર જિસ્મ વાલે, ભૂકે પ્યાસે, બગૈર હથિયારોં કે પૈદલ લડને વાલે હોતે થે. મસલન :

જંગે બદ્ર (2 સન હિજરી) મેં દોનોં લશ્કર કા મોવાઝના હસ્બે ઝૈલ હૈ :

તફ્સીલ	લશ્કરે ઇસ્લામ	લશ્કરે કુફ્ફાર
અફ્રાદ	313	950
ઊંટ	70	700
ઘોડે	3	100
તલવારેં	8	950
ઝિરહેં	6	950

નોટ : (1) કુફ્ફાર કે લશ્કર મેં ખાને પીને કા સામાન બડી કસરત સે થા. રોઝાના ગ્યારહ (૧૧) ઊંટ ઝબ્હ કર કે ખાતે થે. જબ કિ ઈસ્લામી લશ્કર મેં ઝાદે રાહ કી યહ હાલત થી કિ કિસી કે પાસ એક સાઅ તો કિસી કે પાસ દો સાઅ ખજૂરેં થીં.

(2) કુફ્ફાર કે લશ્કર મેં ઐશ વ ઈશ્રત કા સામાન ભી કાફી તા'દાદ મેં થા. યહાં તક કિ કિસી પાની કે કિનારે પડાવ કરતે તો ખૈમે નસ્બ કરતે ઔર ઉન કે હમરાહ ગાને વાલી તવાઈફ ઔર આલાતે તરબ થે. જબ કિ મુસલમાનોં કે પાસ એક ખૈમા તક નહીં થા. સહાબએ કિરામ ને ખજૂર કે પત્તોં ઔર ટહનિયોં સે એક અરીશ (ઝોંપડી) તૈયાર કર કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ઉસ મેં ઠહરાયા. આજ ઉસ

અરીશ કી જગહ મસ્જિદ બની હૂઈ હૈ.

(હવાલા : મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 147)

નતીજા : કુફ્ફાર કે લશ્કર સે સત્તર (૭૦) આદમી કત્લ હુએ, જિન મેં અબૂ જહલ ભી થા. ઈલાવા અઝીં લશ્કરે કુફ્ફાર સે સત્તર (૭૦) આદમી કૈદ હુએ. જિન મેં હઝરત અબ્બાસ બિન અબ્દુલમુત્તલિબ ભી થે. જો બા'દ મેં ઈમાન લે આએ. ઈસ્લામી લશ્કર સે ચૌદહ (૧૪) હઝરાત શહીદ હુએ થે.

જંગે ઓહદ 3 સન હિજરી કી મુખ્તસર કૈફિયત

(1) કૌમે કુરૈશ ને દારુન-નદવા મેં મીટિંગ કર કે બીસ હઝાર મિસ્કાલ સોના લશ્કર કી તૈયારી કે લિયે જમા કિયા ઔર મક્કા સે ચાર શખ્સોં કો અતરાફ મેં ગશ્ત કરને પર મુકર્રર કિયે તાકિ વહ લોગોં કો મદીના મુનવ્વરા પર હમ્લા કરને કે લિયે ઉભારેં ઔર કાફી તા'દાદ મેં લશ્કર જમા હો.

(2) મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે લશ્કરે કુફ્ફાર અબૂ સુફિયાન કી સરદારી મેં રવાના હુવા. લશ્કર મેં તીન હઝાર (૩૦૦૦) આદમી થે. જિન મેં સે સાત સૌ (૭૦૦) ઝિરહ પોશ, દો સૌ (૨૦૦) ઘોડે ઔર તીન હઝાર (૩૦૦૦) ઊંટ થે. લશ્કર મેં તીર અન્દાઝી મેં મહારત રખને વાલે લોગ બ-કસ્રત થે.

(3) કાફી તા'દાદ મેં તલવારેં, નૈઝે, ખન્જર, બર્છિયાં, તીર, કમાન વગૈરા આલાતે હર્બ થે.

(4) ગાને બજાને વાલી ઔરતેં ઔર આલાતે તરબ, નીઝ ખાને પીને વ દીગર આસાઈશ કે સામાન સે લશ્કર કો આરાસ્તા કર કે, મદીના મુનવ્વરા કો તાખ્ત વ તારાજ કરને કે ફાસિદ ઈરાદે સે મક્કા સે લશ્કર કો રવાના કિયા ગયા.

(5) અબૂ સુફયાન ને મદીના મુનવ્વરા સે પાંચ મીલ કે ફાસ્લે પર મકામ ઝુલ-હુલૈફા મેં લશ્કર કો ઠહરાયા ઔર વહાં તીન દિન કયામ કિયા.

(6) લશ્કરે કુફ્ફાર કે કયામ કે દૌરાન મુશરિકોં ને અપને ઊંટોં ઔર ઘોડોં કો મુસલમાનોં કે ખેતોં મેં છોડ દિયા. ચુનાંચે ઊંટોં ઔર ઘોડોં ને ખેતિયોં કો રૌંદ કર પામાલ કર દિયા ઔર તમામ સબ્ઝા ચર ગએ ઔર હાલત યહ હૂઈ કિ અતરાફે મદીના કે તમામ ખેતોં મેં સે કિસી ભી ખેત મેં સબ્ઝા બાકી ન રહા.

(7) લશ્કરે કુફ્ફાર હમ્લા કર કે અહ્લે મદીના કો તાખ્ત વ તારાજ કરને આ પહુંચે ઈસ સે પહલે હી ઉન કો રોકને ઔર ઉન કા મુકાબલા કર કે ઉન કે શર વ ઝરર સે અહ્લે મદીના કો મહફૂઝ વ મામૂન રખને કે લિયે રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ એક હઝાર મુજાહેદીન કો લે કર ઉન સે બ-મકામ ઓહદ મુકાબિલ હુએ. લશ્કરે ઈસ્લામ મેં એક ભી ઘોડા ન થા. સિર્ફ એક સૌ મુજાહેદીન ઝિરહ પોશ થે. ચંદ હઝરાત કે પાસ તીર ઔર કમાન થે. કુછ લોગોં કે પાસ તલવારેં ઔર નૈઝે થે. યા'ની લશ્કરે કુફ્ફાર કે મુકાબિલ ઈસ્લામી લશ્કર તા'દાદ ઔર સાઝો સામાન કે એ'તબાર સે બહુત હી કલીલ ઔર બે સરો સામાન થા.

(8) ઈસ્લામી લશ્કર સે સત્તર હઝરાત (૭૦) શહીદ હુએ જિન મેં હઝરત હમ્ઝા, હઝરત હન્ઝલા ગસીલુલ મલાઈકા, હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર, હઝરત સ'અદ બિન રબીઅ, હઝરત નો'માન બિન માલિક વગૈરા થે. (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ અજમઈન.)

(9) કુફ્ફાર કે લશ્કર સે તીસ આદમી (૩૦) જહન્નમ રસીદ હુએ ઔર ઉન કે હૌસલે ટૂટ ગએ. લેહાઝા અબૂ સુફિયાન લશ્કર કો લે કર રવાના હો ગએ ઔર જાતે વક્ત યહ ધમકી દી કિ અબ હમારી ઔર તુમ્હારી મુલાકાત આઈન્દા સાલ બદ્ર મેં હોગી.

હવાલા : (1) મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 1, સફહા : 191 સે 221

(2) મગાઝીયુસ સાદિકા અઝ અલ્લામા વાકદી, ઉર્દૂ તર્જુમા, સફહા : 144 સે 230

જંગે અહઝાબ (ગઝવએ ખન્દક) 5 સન હિજરી કે મુખ્તસર અહવાલ

(1) ખૈબર સે કબીલે બની નઝીર કે યહૂદિયોં કા વફ્દ મક્કા મુઅઝ્ઝમા જા કર અબૂ સુફિયાન સે મિલા ઔર તય કિયા કિ હમ સબ મુત્તહિદ હો કર મદીના પર હમ્લા કર દેં. ચુનાંચે અબૂ સુફિયાન મક્કા સે કુરૈશ કા લશ્કર

લે કર રવાના હુએ ઉન કે સાથ તીન સૌ (૩૦૦) ઘોડે ઔર એક હઝાર (૧૦૦૦) ઊંટ સવાર થે.

(2) ખૈબર કે યહૂદિયોં ને અપને સાથ કબીલ-એ કૈસ કે લોગોં કો બર-અંગેખ્તા કર કે લડને કે લિયે સાથ લિયા.

(3) અરબ કે દીગર કબાઈલ અસ્લમ, અશ્જા', અબૂ મુર્રા, કેનાના, ફરાઝા ઔર ગતફાન સે ભી બડી તા'દાદ મેં લોગ લશ્કરે કુરૈશ મેં આ કે શામિલ હો ગએ. ઉન સબ કી મજમૂઈ તા'દાદ દસ હઝાર (૧૦,૦૦૦) હો ગઈ.

(4) ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ તીન હઝાર (૩૦૦૦) થી ઔર ઈસ્લામી લશ્કર મેં સિર્ફ છત્તીસ (૩૬) ઘોડે થે.

(5) રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મદીના તય્યબહ કી મશરિક કી જાનિબ કોહ સલઅ કે કરીબ ખુલે મૈદાન મેં ખન્દકેં ખૂદવાઈં તાકિ ઝાલિમ દુશ્મન શહર કે બાશિન્દોં કો અઝીયતેં ન પહુંચા સકેં.

(6) લશ્કરે કુફ્ફાર ને ચૌબીસ (૨૪) દિનોં તક મદીના કા મુહાસરા કિયા ઔર અહ્લે શહર કો તંગ કિયા.

(7) ઈસ ગઝવા મેં કિતાલ વાકેઅ હુવા. લૈકિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને મોમેનીન કી મદદ કે લિયે મલાઈકા કા લશ્કર ભેજા ઔર આસ્માન સે ઐસી તૈઝ આંધી ચલી કિ મુશ્રેકીન કે લશ્કર કે તમામ ખૈમે મુન્હદિમ હો ગએ, ખાના પકાને કે લિયે દેગેં ચુલ્હોં પર ચઢાઈ થીં વહ ઝમીન પર ઉલટ ગઈં, તૈઝ હવા સે સંગરેઝોં ને ઉડ ઉડ કર ઉન કો શદીદ ચોટેં લગાઈં ઔર લશ્કરે કુફ્ફાર કે હર ગોશા સે ફરિશ્તોં કી તકબીરોં કી આવાઝેં સુનાઈ દેને લગીં. લેહાઝા કુફ્ફાર ખૌફ ઝદા હો કર અપના માલ અસ્બાબ છોડ કર ભાગ નિકલે.

હવાલા : (1) મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 289 સે 301

(2) મગાઝીયુસ સાદિકા, અઝ અલ્લામા વાકદી, ઉર્દૂ, સફહા : 284 સે 292

❀ **જંગે મૌતા 8**, સન હિજરી તીન હઝાર કે ઈસ્લામી લશ્કર કે સામને હિરક્લ બાદશાહ કી નસ્રાની ફૌજ ઔર કબાઈલે અરબ કે મુશ્રેકીન મુત્તહિદ હો કર મુકાબિલ હુએ થે ઔર ઉન કે લશ્કર કી તા'દાદ એક લાખ સે ભી ઝિયાદહ થી.

(હવાલા : મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ : 2, સફહા : 453 તા 457)

ઈસ જંગ કી મુખ્તસર વઝાહત અગલે સફહાત મેં મુલાહેઝા ફરમાએં કિ ઈસ જંગ કી વજહ ક્યા થી ? ઔર ઈસ કા પસ મન્ઝર ક્યા થા ? ઈસ જંગ કા ક્યા નતીજા હુવા ?

મઝકૂરા જંગોં કે ઈલાવા દીગર જંગોં મેં ભી ઈસી કિસ્મ કે તફાવુત પાએ જાતે હૈં. યહાં હમ ને સિર્ફ ચાર મશ્હૂરો મા'રૂફ જંગોં કા સરસરી ખાકા પૈશ કિયા હૈ. અલ-હાસિલ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઝરુરતન ઔર દફએ ઝરર કે લિયે હી કિતાલ ફરમાયા હૈ. ઈસ કિતાલ સે ઝાલિમ કે ઝુલ્મ વ સિતમ કા ઈસ્તીસાલ ફરમા કર અમન વ અમાન કાઈમ કરના હી મક્સૂદ થા. કુફ્ર વ શિર્ક, ઝુલ્મ વ સિતમ, જૌર વ જફા, ના-ઈન્સાફી વ ઝોર જતાઈ ઔર ઈન્સાનિયત કુશ જરાઈમ કા પર્દા ચાક કરને કે મુસ્તહસન અઝ્મ સે હી આપ ને શમ્શીર દસ્તે અક્દસ મેં થામી. **કિસી પર ઝોર યા દબાવ ડાલને કે લિયે આપ ને હરગિઝ તલવાર નહીં ઉઠાઈ.**

ઈસ્લામ તલવાર સે નહીં બલ્કિ હક્કાનિયત કી બિના પર હી ફૈલા હૈ. ક્યૂં કિ અગર ઈસ્લામ તલવાર હી કે બલ બૂતે પર ફૈલા હોતા, તો ઈસ્લામ કી જડેં તા-દૈર મુસ્તહકમ ન રહતીં. બલ્કિ કલીલ અર્સે મેં હી મુતઝલઝિલ હો કર ઉખડ ગઈ હોતીં લૈકિન પંદરહ સૌ સાલ કા અર્સા ગુઝરને કે બા-વુજૂદ ભી ઈસ્લામ અપની શાન વ શૌકત સે કાઈમ વ દાઈમ રહતે હુએ રોઝ અફ્ઝૂં ફૈલ રહા હૈ.

ઈસ્લામ તલવાર સે ફૈલા હૈ, યહ ઈલ્ઝામ આઈદ કરને વાલે મુતઅસ્સિબ અનાસિર કો દન્દાં શિકન જવાબ દેને કે લિયે ઝૈલ મેં કુછ અહ્મ નુકકાત ઝિયાફતે કારેઈન કી ગર્ઝ સે પૈશે ખિદમત હૈં.

તારીખ કી ગવાહી

અબ હમ તારીખ કે હવાલે સે ચંદ ઐસે દલાઈલ પૈશ કરતે હૈં કિ મુખાલેફીન કો ભી નાચાર વ મજબૂર હો કર ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત કા એ'તરાફ કરના પડેગા. મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હયાતે તય્યબહ કે ઝાહેરી દુન્યવી સાલ કો બ-એ'તબાર ઈસ્વી તકાબુલ કર કે ફિર ઈસ કે ઝિમ્ન મેં કુછ ગુફ્તગૂ કી જાએગી. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા

અલૈહે વ સલ્લમ ને 63 સાલ કી ઉમ્ર શરીફ ઈસ દુનિયા મેં બસર ફરમાઈ. આપ કી વિલાદત બા-સઆદત સે લે કર દુનિયા સે પર્દા ફરમાને તક તિરસઠ સાલ કા જો અર્સા હૈ. ઉસ અર્સા કે દરમિયાન વુકૂઅ મેં આએ હુએ અહ્મ વાકેઆત, હાલાત, હવાદિસ, ઉમૂર, વગૈરા કો ઈસ્વી સન કે એ'તબાર સે ટટોલેં.

❀ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હયાતે ઝાહેરી

પૈદાઈશ : 12 રબીઉલ અવ્વલ શરીફ હિજરત કે 53 સાલ કબ્લ (ઈસ્વી 571)

દુનિયા સે પર્દા ફરમાના : 12 રબીઉલ અવ્વલ શરીફ હિ.સ. 11 (632 સન ઈસ્વી)

નોટ : કમરી સાલ કે એ'તબાર સે આપ કી ઉમ્ર શરીફ 63 સાલ ઔર શમ્સી સાલ કે એ'તબાર સે આપ કી ઉમ્ર શરીફ 61 સાલ હોતી હૈ.

અબ હમ શમ્સી સાલ કે એ'તબાર સે આપ કી હયાતે તય્યબહ દેખેં.

(1) **વિલાદત** :- 571 સન ઈસ્વી, 53 સાલ કબ્લ હિજરત

(2) **એ'લાને નબુવ્વત** :- 610 સન ઈસ્વી, જબ આપ કી ઉમ્ર શરીફ કમરી એ'તબાર સે ચાલીસ સાલ થી.

(3) **હિજરત** :- 622 સન ઈસ્વી, જબ આપ કી ઉમ્ર શરીફ કમરી એ'તબાર સે તિરપન (૫૩) સાલ થી.

(4) **જેહાદ કા હુક્મ** :- 623 સન ઈસ્વી, ઉમ્ર શરીફ 55 સાલ, 2 સન હિજરી

(5) **રેહલત** :- 632 સન ઈસ્વી, ઉમ્ર શરીફ 63 સાલ, 11, સન હિજરી

❀ મઝકૂરા બાલા તફસીલ કો દો હિસ્સોં મેં તક્સીમ કરેં

હિસ્સા અવ્વલ : વિલાદત 571સન ઈસ્વી સે જેહાદ કા હુક્મ નાઝિલ હોના 623 સન ઈસ્વી યા'ની 2, સન હિજરી તક

હિસ્સા દોમ : જેહાદ કા હુક્મ 623 સન ઈસ્વી, (2 સન હિજરી) સે રેહલત 632 સન ઈસ્વી યા'ની 11 સન હિજરી તક

નતીજા :

હિસ્સા અવ્વલ કી મુદ્દત : 53 સાલ

હિસ્સા દોમ કી મુદ્દત : + 8 સાલ

= 61 સાલ

યા'ની કુરઆને મજીદ કી સૂરએ હજ્જ કી આયતે કરીમા "اُذِنَ لِلَّذِیْنَ یُقٰتَلُوْنَ بِاَنَّهُمْ ظُلِمُوْا" **"ઉઝે-ન લિલ્લઝીના યુકાતેલૂના બે અન્નહુમ ઝોલિમૂ''** 623 સન ઈસ્વી મેં નાઝિલ હૂઈ ઔર 623 સન ઈસ્વી (2 સન હિજરી) સે જેહાદ કા આગાઝ હુવા. 623 સન ઈસ્વી સે પહલે ઈસ્લામી તારીખ મેં એક ભી જંગ નહીં હૂઈ. જિસ કા એ'તેરાફ ઉન લોગોં કો ભી હૈ જો યહ ઈલ્ઝામ આઈદ કરતે હૈં કિ ઈસ્લામ તલવાર સે ફૈલા હૈ. (મઆઝલ્લાહ). જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ ઈસ્લામ કો તલવાર સે ફૈલા ને કા આગાઝ 623, સન ઈસ્વી સે હુવા. તો અગર ઈસ્લામ તલવાર હી સે ફૈલા હોતા તો 623, સન ઈસ્વી સે પહલે ઈસ્લામ કી નશ્ર વ ઈશાઅત ન હૂઈ હોતી. લૈકિન હમ તારીખ કે શવાહિદ વ દલાઈલ કી રૌશની મેં દા'વે કે સાથ કહ સક્તે હૈં કિ 623, સન ઈસ્વી સે પહલે હી ઈસ્લામ અપની હક્કાનિયત કી બિના પર લોગોં કે દિલોં મેં નક્શ હો ગયા થા. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકી મહાસિન ઔર ખસાઈસે કુબ્રા ને દુનિયા કો મુતઅસ્સિર કર દિયા થા. આપ કે નૂરે નબુવ્વત ને ઝુલ્મત કદા મેં ભટકને વાલોં કો હિદાયત કી રૌશની અતા ફરમા દી થી.

ઝૈલ મેં હમ ચંદ ઐસે વાકેઆત ઔર ઉમૂર કી તરફ કારેઈને કિરામ કી આલી તવજ્જોહાત કો મર્કૂઝ કરને કે લિયે ઈખ્તિસારન સિર્ફ ઈશારા કરતે હૈં કિ જિન પર બ-નઝરે અમીક ખૌઝ વ ફિક્ર કરને સે વાઝેહ તૌર પર યહ હકીકત અયાં હોગી કિ ઈસ્લામ હરગિઝ તલવાર કે બલબૂતે પર નહીં ફૈલા બલ્કિ ઈસ્લામ અપની સદાકત ઔર હક્કાનિયત કી બિના પર આલમ ગીર પૈમાને પર ફૈલા હૈ.

582 સન ઈસ્વી

❀ જબ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઉમ્રે શરીફ સિર્ફ બારહ (૧૨) સાલ થી. યા'ની કિ આયતે કિતાલ કે નાઝિલ હોને કે 43 સાલ પહલે, આપ

ને અપને ચચા અબૂ તાલિબ કે હમરાહ મુલ્કે શામ કા સફર ફરમાયા. જબ આપ કા કાફલા બસરા પહુંચા તો બસરા કે કરીબ એક દૈહાત મેં એક સૌમઆ થા. ઉસ સૌમઆ મેં બુહૈરા નામ કા એક રાહિબ રહતા થા જો તૌરેત, ઈન્જીલ ઔર દીગર આસ્માની કિતાબોં કા ઝબરદસ્ત આલિમ થા. ઔર ઉસ કા શુમાર યહૂદ ઔર નસારા કે અહ્બાર મેં હોતા થા. જબ ભી કોઈ અરબ સે આને વાલા કાફલા ઉસ કે સૌમઆ કે કરીબ આ કર ઠહરતા, તો બુહૈરા રાહિબ અપને સૌમઆ સે બાહર આ કર કાફલે કે હર શખ્સ કો ઘૂર ઘૂર કર દેખતા. ગોયા ઉસે કિસી કી તલાશ થી. લૈકિન હર મરતબા વહ માયૂસ ઔર નાકામ હોતા ઔર અપને સૌમઆ મેં વાપસ લૌટ જાતા. લૈકિન 582, સન ઈસ્વી મેં **હુઝૂરે અક્દસ, જાને આલમ વ રહમતે આલમ વ બાઈસે તખ્લીકે આલમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કુરૈશ કે કાફલે કે હમરાહ ઈસ સૌમઆ કે કરીબ આ કર ઠહરે, તો બુહૈરા રાહિબ ને અપને સૌમઆ સે બાહર આ કર જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો દેખા કિ બાદલ આપ પર સાયા કિયે હુએ હૈ. હર શજરો હજર આપ કો સલામ કર રહા હૈ, તો ઉસ ને યકીન કર લિયા કિ મુઝ કો જિસ કી તલાશ થી વહ ઝાતે ગિરામી યહી હૈ. બુહૈરા રાહિબ ને પૂરે કાફલે કી દા'વત કી. જબ હુઝૂરે અક્દસ બુહૈરા રાહિબ કે પાસ તશરીફ લે ગએ, તો બુહૈરા રાહિબ ને આપ સે ચંદ સવાલાત કિયે ઔર તસલ્લી બખ્શ જવાબાત પાએ. ફિર ઉસ ને આપ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે શાનએ અક્દસ પર ઉસ મુહરે નબુવ્વત કો ભી દેખા, જિસ કા ઝિક્ર ઉસ ને આસ્માની કિતાબોં મેં પઢા થા. બુહૈરા ને મુહરે નબુવ્વત કો બોસા દિયા ઔર આપ પર ઈમાન લાયા. બુહૈરા ઉન મેં સે એક હૈ જો હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પર આપ કે ઈઝહારે નબુવ્વત સે પહલે ઈમાન લાએ હૈં.

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, અઝ શૈખે મુહક્કિક શાહ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 41)

582 સન ઈસ્વી

❋ 582 સન ઈસ્વી મેં બુહૈરા રાહિબ કા મઝકૂરા વાકેઆ જબ પૈશ આયા તબ મુલ્કે શામ કા એક શખ્સ બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ભી બુહૈરા રાહિબ કે સૌમઆ મેં મૌજૂદ થા. ઔર ઉસ ને અપની આંખોં સે મઝકૂરા મામલા દેખા થા. ફિર વહ શખ્સ અપને ઘર ચલા ગયા. બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કો પુખ્તા યકીન થા કિ બુહૈરા રાહિબ હક્ક કે સિવા કુછ

નહીં કહતા. લેહાઝા વહ ભી ઉસી વક્ત સે ગરવીદા હો ગયા. ફિર વહ શખ્સ કસ્તુનતુનિયા ચલા ગયા. ફિર વહાં સે કૈસારિયા જિસ કા પુરાના નામ Strato's Tower હૈ વહાં ચલા ગયા. જબ બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કૈસારિયા મેં થા તબ ઉસ ને સુના કિ મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને એ'લાને નબુવ્વત ફરમાયા હૈ, તો વહ આપ પર ઈમાન લાયા. બાસીલ બિન મિન્જાઈલ મુલ્કે શામ કે શહર કિલ્લ-એ સૂર કે હાકિમ અરમોવિલ બિન કિસ્તા કા ચચા ઝાદ ભાઈ થા.

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, ઉર્દૂ તર્જુમા, મત્બૂઆ નવલકિશોર-લખનઊ, સફહા : 415)

નોટ : બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ને અપના ઈમાન પોશીદહ રખા. યહાં તક કિ 640, સન ઈસ્વી (19, સન હિજરી) મેં મુલ્કે શામ મેં કિલ્લ-એ સૂર કી જંગ કે મોકેઅ પર ઉન્હોં ને અપના ઈમાન ઝાહિર કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી અઝીમ ખિદમત અંજામ દીં. જિસ કા તફસીલી બયાન ઈસ કિતાબ મેં ફુતૂહાત મુલ્કે શામ કે ઝિમ્ન મેં "ફતહે કિલ્લ-એ સૂર" કે ઉન્વાન કે તહત મુલાહેઝા ફરમાએં.

610 સન ઈસ્વી

❋ 610 સન ઈસ્વી સે પહલે હઝરત હબીબ નજ્જાર ઔર અસ્હાબે કરિયા વગૈરા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અવસાફે જમીલા અગલી આસ્માની કિતાબોં મેં પઢ કર એ'લાને નબુવ્વત કે પહલે ઈમાન લાએ થે.

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ : 2, સફહા : 41)

613 સન ઈસ્વી

❋ 613 સન ઈસ્વી યા'ની એ'લાને નબુવ્વત કે પાંચવેં સાલ મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે કુછ મુસલમાન કુફ્ફારે મક્કા કે ઝુલ્મ વ સિતમ સે તંગ આ કર હબ્શા કી તરફ હિજરત કર ગએ. ક્યૂં કિ મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં મુસલમાનોં કા રહના મુશરિકોં ને દૂભર કર દિયા થા. લેહાઝા રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હુક્મ સે નબુવ્વત કે પાંચવેં સાલ માહે રજબ મેં મુસલમાનોં કી બહુત બડી જમાઅત

ને હબ્શા કી જાનિબ હિજરત કી. ઈસ હિજરત કો હિજરતે અવ્વલ કહતે હૈં. હિજરત કરને વાલોં મેં હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન, હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ, વગૈરા જલીલુલ કદ્ર સહાબએ કિરામ થે. જબ મુશ્રેકીને મક્કા કો પતા ચલા કિ મુસલમાન હિજરત કર કે હબ્શા ગએ હુએ હૈં, તો ઉન્હોં ને એક જમાઅત કો બ-હૈસિયતે વફ્દ બહુત સારે હદાયા વ તહાઈફ કે સાથ હબ્શા કે બાદશાહ કે પાસ ભેજા. હબ્શા કે બાદશાહ કો નજ્જાશી કહા જાતા હૈ. ઉસ વક્ત કે નજ્જાશી કા નામ અસ્મહા થા. કુફ્ફારે મક્કા કે વફ્દ ને નજ્જાશી બાદશાહ સે મુસલમાનોં કી શિકાયતેં કીં ઔર ઝહર ઉગલ ઉગલ કર બાદશાહ કે કાન ભરને કી ભરપૂર કોશિશ કી ઔર યહ દરખ્વાસ્ત કી કિ મુસલમાનોં કો હબ્શા સે નિકાલ દેં, બાદશાહ નજ્જાશી અસ્મહા ને કહા કિ મુસલમાનોં ને મેરે મુલ્ક મેં પનાહ લી હૈ, લેહાઝા મૈં જબ તક ઉન સે રૂબરૂ બાત ચીત ન કર લૂં ઐસા કોઈ હુક્મ સાદિર નહીં કર સકતા. ચુનાંચે મુસલમાન શાહી દરબાર મેં તલબ કિયે ગએ. બાદશાહ ને મુસલમાનોં સે દીને ઈસ્લામ કે તઅલ્લુક સે કુછ સવાલાત કિયે. હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ઈસ્લામી અહકામ કી ઐસી નફીસ તર્જુમાની કી કિ બાદશાહ કે દિલ પર રિક્કત તારી હો ગઈ. ફિર નજ્જાશી બાદશાહ ને કહા કિ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પર જો કલામ નાઝિલ હુવા હૈ, ઉસ મેં સે કુછ તિલાવત કરો. હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને સૂરએ મરયમ તિલાવત કી. અલ્લાહ તઆલા કે મુકદ્દસ કલામ કો સુન કર નજ્જાશી બાદશાહ ઔર ઉસ કે ઈર્દ ગિર્દ પાદરિયોં કા જો ગિરોહ થા, વહ તમામ રોને લગે. તમામ ને યક ઝબાન કહા કિ **"ખુદા કી કસમ ! યહ કલામ ઔર વહ કલામ જો હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ પર નાઝિલ હુવા થા, દોનોં કલામ એક હી મિશ્કાત સે નિકલે હૈં."**

ફિર નજ્જાશી ને કહા કિ મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં ઔર યહ વો ઝાતે ગિરામી હૈ જિન કી બશારત હઝરત ઈસા બિન મરયમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને દી હૈ. "ઈસ કે બા'દ નજ્જાશી ને કુરૈશે મક્કા કે તોહ્ફોં કો લૌટા દિયા ઔર ઉન કો ઝલીલ વ રુસ્વા કર કે અપને દરબાર સે નિકાલ દિયા. ચુનાંચે મુશ્રેકીને મક્કા કા વફ્દ ખાઈબ વ ખાસિર હો કર ના-કામ્યાબ વાપસ લૌટા. (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફ્હા : 65)

તવજ્જોહ દરકાર !

મઝકૂરા તમામ વાકેઆત 623, સન ઈસ્વી મેં જેહાદ કી આયત નાઝિલ હોને સે પહલે કે હૈં. બુહૈરા રાહિબ, બાસીલ બિન મિન્જાઈલ, હબીબ નજ્જાર ઔર અસ્હાબ કરિયા કે વાકેઆત તો એ'લાને નબુવ્વત 610, સન ઈસ્વી કે પહલે કે હૈં. ઉન કા એ'લાને નબુવ્વત સે પહલે ઈમાન લાના ઈસ બાત કી રૌશન દલીલ હૈ કિ તૌરેત, ઈન્જીલ,ઔર દીગર કુતુબે સમાવી મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અવસાફે જમીલા ઔર દીને ઈસ્લામ કી સદાકત વ હક્કાનિયત મઝકૂર થી. જિસ કો પઢ કર ઉન્હોં ને જાન લિયા થા કિ નબી-એ-આખિરુઝ્ઝમાં સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાત સુતૂદા સિફ્ફાત કિન કિન અવસાફ કી હામિલ હોગી ઔર જબ ઉન્હોં ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દીદાર કા શર્ફ હાસિલ કિયા, તો ઉન્હોં ને હુઝૂર કો ઐન ઉન તમામ અવસાફ કે મુતાબિક પાયા, જો અગલી કિતાબોં મેં મર્કૂમ થે. લેહાઝા ઉન્હોં ને બિલા કિસી તામ્મુલ વ તાખીર ઈમાન લાને મેં સબ્કત કી. **ઉન્હોં ને હક્ક પઢા, હક્ક સુના, હક્ક દેખા, હક્ક કો જાના, હક્ક કો માના ઔર હક્ક કો કબૂલ કિયા.** કોઈ તલવાર લે કર ઉન કે સર પર ન ખડા થા કિ બ-હાલતે ઈક્રા-હો મજબૂરી ઉન્હોં ને કલ્મા કા ઈક્રાર કિયા. તલવાર સે ઉન કી કોઈ ગર્દન ઉડા દેને વાલા ન થા કિ અપની જાન બચાને કે લિયે કલ્મ-એ શહાદત કા એ'તેરાફ કિયા,બલ્કિ ઉન્હોં ને સિદ્ક દિલ સે, ઈસ્લામ ઔર રહમતે આલમ કી હક્કાનિયત વ સદાકત કો "અઝહર-મિનશ્-શમ્સ" ઝાહિરો બાહિર દેખ કર ઈમાનો ઈસ્લામ કબૂલ કિયા થા.

ઈસી તરહ નજ્જાશી બાદશાહ કે કિસ્સે મેં તો યહ હકીકત ઔર વાઝેહ હો ગઈ કિ ઈસ્લામ કો તલવાર સે નહીં ફૈલાયા ગયા. અલબત્તા તલવાર સે ઈસ્લામ કો ખત્મ કરને કી ઝરૂર કોશિશ કી ગઈ. નબુવ્વત કે પાંચવેં સાલ મક્કા સે હબ્શા કી તરફ મુસલમાનોં કી બહુત બડી જમાઅત કા હિજરત કરના ઈસ બાત કી દલીલ હૈ કિ દીને હક્ક ઈસ્લામ કબૂલ કરને કી વજહ સે મક્કા મુઅઝ્ઝમા કે કુફ્ફાર મુસલમાનોં કે ખૂન કે પ્યાસે હો ગએ થે. કુતુબે સૈર વ તવારીખ મેં બે-શુમાર વાકેઆત ઈસ કિસ્મ કે પાએ જાતે હૈં કિ ઈસ્લામ કે ઈબ્તિદાઈ દૌર મેં ઈમાન લાને વાલોં કો ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ કરને કે લિયે કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન ને મુસલમાનોં પર મુસીબતોં કે પહાડ તોડે ઔર ઉન કા જીના મુશ્કિલ કર દિયા થા. ઈસ્લામ કબૂલ કરને કે બા'દ મુસલમાન અમન વ અમાન કો તરસ ગએ ઔર અમન

વ અમાન ઔર ચૈન વ સુકૂન કી તલાશ વ જુસ્તજૂ મેં હી ઉન્હોં ને મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે હબ્શા તક કા તવીલ સફર કિયા થા. એક બડી જમાઅત કા મક્કા સે હબ્શા તક હિજરત કરના સાબિત કરતા હૈ કિ ઉન્હોં ને ઈસ્લામ કી સદાકત કો ઐસા જાના ઔર માના કિ તહફ્ફુઝે ઈમાન કી ખાતિર અપને માદરે વતન કો ખૈર આબાદ વ અલવદાઅ કર દિયા. મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં ઉન પર જો ઝુલ્મ વ સિતમ ઢાએ ગએ, વહ સિર્ફ ઈસ્લામ કબૂલ કરને કી વજહ સે હી ઢાએ ગએ થે. અગર ઈસ્લામ તલવાર સે ફૈલા હોતા તો ઈસ્લામ કબૂલ કરને વાલી એક બડી જમાઅત મક્કા સે હરગિઝ હિજરત ન કરતી. **ઈસ્લામ ને તલવાર નહીં ઉઠાઈ થી બલ્કિ ઈસ્લામ પર તલ્વાર ઉઠાઈ ગઈ થી. ઈસ્લામ કો તલવાર સે નહીં ફૈલાયા જા રહા થા બલ્કિ ઈસ્લામ કો તલવાર સે મિટાને કી કોશિશ કી જા રહી થી.**

કુફ્ફારે મક્કા કી ઈસ્લામ દુશ્મની તશદ્દુદ વ તઅસ્સુબ કી હદેં ઉબૂર કર ચુકી થી. લેહાઝા મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે હિજરત કરને વાલોં કો હબ્શા મેં ભી પરેશાન કરને કે ફાસિદ ઈરાદે સે કુફ્ફારે મક્કા કા વફ્દ મુસલમાનોં કે તઆકકુબ મેં હબ્શા પહોંચ ગયા. હબ્શા કે બાદશાહ કો અપના મુવાફિક બનાને કે લિયે કીમતી તોહ્ફે બાદશાહ કી ખિદમત મેં પૈશ કિયે યા'ની ઈસ્લામ કો ખત્મ કરને કે લિયે અપના તન, મન ઔર ધન સબ ખર્ચ કરને લગે. તહાઈફ ઔર હદાયા કે ઝરીએ શાહી દરબાર મેં રસાઈ હાસિલ હોને પર ઉન્હોં ને પહલી ફરમાઇશ મુસલમાનોં કો હબ્શા સે જેલા વતન કરને કી કી. લૈકિન ઈન્સાફ પસન્દ બાદશાહ ને મુસલમાનોં કો ગુફ્ત વ શુનીદ કા મૌકા' દિયા. જિસ વક્ત મુસલમાન નજ્જાશી બાદશાહ કે દરબાર મેં તલબ કિયે ગએ, ઉસ વક્ત મુસલમાન મઝ્લૂમિયત કી હાલત મેં થે. ઉન પર શર અંગેઝી કા ઈલ્ઝામ થા. બ-હૈસિયતે મુલ્ઝિમ વહ શાહી દરબાર મેં ખડે થે. ઉન કે મુસ્તકબિલ કા ફૈસલા હોને વાલા થા. જેલા વતની કી તલવાર ઉન કે સરોં પર લટક રહી થી. મુસલમાનોં કે હાથોં મેં તલવાર ન થી. લૈકિન **''અલ હક્કો યા'લૂ વલા યો'લા''** યા'ની હક્ક ગાલિબ હોતા હૈ મગ્લૂબ નહીં હોતા, કે મુતાબિક શાહી દરબાર મેં હક્ક કી સદાકત કા પર્ચમ લહરાયા. યહાં તક કિ નજ્જાશી બાદશાહ ને ઈસ્લામ કી સદાકત કા એ'તેરાફ કિયા ઔર દૌલતે ઈમાન સે મુશર્રફ હુવા. તો ક્યા શાહ હબ્શા નજ્જાશી ને તલવાર કે ખૌફ સે ઈસ્લામ કી સદાકત કા એ'તેરાફ કિયા થા ? હરગિઝ નહીં, બલ્કિ મુઆમલા બર-અક્સ થા. તલવાર મુસલમાનોં કે હાથોં મેં નહીં બલ્કિ બાદશાહ કે તસર્રુફ મેં થી. બાદશાહ કે અદના ઈશારે પર મુસલમાનોં કી ગર્દનેં ધડ સે અલગ હો સક્તી થીં. બાદશાહ મુખ્તાર થા મજબૂર ન થા. ઉસ ને તલવાર કે ખૌફ સે એ'તેરાફે હક્ક નહીં કિયા થા, બલ્કિ કલામુલ્લાહ કી હક્કાનિયત ને ઉસ કે દિલ કો હક્ક પઝીર કિયા થા.

શાહે હબ્શા નજ્જાશી ઉન સઆદત મન્દોં મેં સે હૈં જિન કી નમાઝે જનાઝા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને પઢી. 9, સન હિજરી મેં શાહ હબ્શા ને રેહલત કી. હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહો અન્હુમા સે મર્વી હૈ કિ જિસ દિન શાહે હબ્શા નજ્જાશી ને વફાત પાઈ, નબીએ કરીમ, હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને સહાબએ કિરામ સે ફરમાયા કિ આજ તુમ્હારે ભાઈ મર્દ સાલેહ અસ્મહા ને વફાત પાઈ. ઉઠો ઔર ઉન કી નમાઝે જનાઝા પઢો ઔર અપને ભાઈ કે લિયે ઈસ્તિગ્ફાર કરો. ઈસ કે બા'દ હમ હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે પીછે સફ બાંધ કર ખડે હો ગએ ઔર હમ ને ઈદ ગાહ મેં નમાઝે જનાઝા પઢી.

(હવાલા : મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 637)

એક ઝરૂરી અમ્ર કી વઝાહત પૈશે ખિદમત હૈ કિ જનાઝ-એ ગાઈબ કી નમાઝ પઢને મેં ઓલ્મા કા ઈખ્તિલાફ હૈ. હઝરત ઈમામ શાફઈ, ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ રહેમહુમલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હૈં જાઈઝ હૈ ઔર ઈમામ આ'ઝમ અબૂ હનીફા ઔર ઈમામ માલિક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા કા મઝહબ યહ હૈ કિ જાઈઝ નહીં, ક્યૂં કિ નમાઝે જનાઝા કે શરાઈત મેં સે યહ હૈ કિ નમાઝ પઢને વાલે કે સામને મય્યત કા મૌજૂદ હોના ઝરૂરી હૈ. ઔર ગાઈબ કી નમાઝે જનાઝા પઢને મેં નમાઝ પઢને વાલોં કે સામને મય્યત મૌજૂદ નહીં હોતી. લૈકિન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને નજ્જાશી બાદશાહ કી ગાઇબાના નમાઝે જનાઝા પઢને કા ઝિક્ર મઝકૂરા બાલા હદીસે હઝરત જાબિર મેં હૈ. ઈસ કા જવાબ અઈમ્મા-એ દીન યહ દેતે હૈં કિ નજ્જાશી બાદશાહ કે કિસ્સે મેં ભી વહ નમાઝે જનાઝા ગાઈબ પર ન થી બલ્કિ ઝમીન કો લિપટ કર નજ્જાશી બાદશાહ કા જનાઝા **આલિમે- મા- કાના- વ- મા- યકૂન, ગૈબ જાનને વાલે પ્યારે આકા** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સામને ઝાહિર કર દિયા ગયા થા. યા જનાઝા કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સામને લાયા ગયા થા. ઈલાવા અઝીં નમાઝે જનાઝા મેં મુક્તદિયોં કા જનાઝા દેખના શર્ત નહીં. અગર ઈમામ ને જનાઝા દેખ કર પઢાઈ તો ઈમામ કા દેખના મુક્તદિયોં કે લિયે કાફી હૈ.

શૈખુલ અજલ, ઈમામુલ અદ્લ, અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર અલ વાકદી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપની તફસીર મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા સે રિવાયત કરતે હૈં, ઉન્હોં ને ફરમાયા કિ **હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે લિયે નજ્જાશી કે જનાઝા કો પૈશે નઝર કર દિયા ગયા થા. યહાં તક કિ આપ ને મુલાહેઝા ફરમા કર જનાઝા કી નમાઝ પઢી.**

ઇસ્લામ અપની હક્કાનિયત કી વજહ સે ફૈલા

❋ 614 **સન ઈસ્વી** યા'ની નબુવ્વત કે એ'લાન કે છટે સાલ મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં કૌમે કુરૈશ કે સબ સે ઝિયાદહ ગૈરત મન્દ, શહે ઝોર, શુજાઅ ઔર બહાદુર હઝરત હમ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ ઈમાન લાએ. ઉન કે ઈમાન લાને કે તીન રોઝ કે બા'દ હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઈમાન લાએ. હઝરત ઉમર કે ઈમાન લાને કા વાકેઆ ભી હૈરત અંગેઝ હૈ. ઉન કો પતા ચલા કિ ઉન કી બહન ફાતિમા ઔર ઉન કે બેહનોઈ હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કિ જિન કા શુમાર અશરએ મોબશ્શેરહ મેં હોતા હૈ. યહ દોનોં મુસલમાન હો ગએ હૈં. લેહાઝા વહ અપની બહન કે પાસ ગએ ઔર ખૂબ પીટા, યહાં તક કિ વહ લહુ-લુહાન હો ગઈ. ઉન કી બહન ને કહા કિ તુમ ચાહો તો મુઝે કત્લ કર દો લૈકિન હકીકત યહ હૈ કિ મેં મુસલમાન હો ગઈ હૂં. થોડે વક્ફે કે બા'દ હઝરત ઉમર ફારૂક ને અપની બહન સે ફરમાયા કિ મૈં જબ ઘર મેં દાખિલ હુવા, તો તુમ ઔર સઈદ બિન ઝૈદ કુછ પઢ રહે થે. મુઝે દિખાઓ કિ તુમ ક્યા પઢ રહે થે ? બહન ને કહા કિ તુમ નાપાક ઔર મુશરિક હો. ઔર હમ ઐસી કિતાબ પઢ રહે થે કિ જિસ કો સિર્ફ પાક લોગ હી છૂ સક્તે હૈં. હઝરત ઉમર ને ગુસ્લ ફરમાયા ઔર સૂરએ તાહા કો પઢના શુરૂ કિયા ઔર આપ પર ગિર્યા તારી હો ગયા ઔર આપ ને ઉસી વક્ત કલ્મએ શહાદત પઢ લિયા. (મવાહિબુલ લદુન્નિયા, અઝ અલ્લામા અહમદ બિન મુહમ્મદ અલ મિસ્રી અલ-કુસ્તુલાની)

હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ ઔર હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા દોનોં મક્કા મુઅઝ્ઝમા કે બહાદુરોં મેં શુમાર હોતે થે. ઉન દોનોં કો ઈસ્લામ કબૂલ કરને પર કિસ ને તલવાર દિખા કર મજબૂર કિયા થા ? બલ્કિ હઝરત ઉમર તો તલવાર લે કર અપની બહન ઔર બહનોઈ કો મારને ગએ થે, લૈકિન કુરઆને મજીદ કી હક્કાનિયત સે ઈત્ને મુતઅસ્સિર હુએ કિ જિસ તલવાર સે અપને બહન બહનોઈ કો મારને ગએ થે ઉસી તલવાર સે અપને કુફ્ર કો કાટ ડાલા ઔર ઈમાન કી લા-ઝવાલ દૌલત સે માલામાલ હો ગએ.

❋ 619 **સન ઈસ્વી** યા'ની એ'લાને નબુવ્વત કે ગ્યારહવેં સાલ અય્યામે હજ્જ મેં મદીના તય્યબહ કે કરીબી ઈલાકે ખઝ્રજ કા એક વફ્દ મક્કા મુઅઝ્ઝમા આયા. ઉસ

વક્ત રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ બ-મકામ મિના ઉક્બા કે કરીબ તશરીફ ફરમા થે. વહ વફ્દ હાઝિરે ખિદમતે અક્દસ હો કર ઈસ્લામ સે મુશર્રફ હો કર મદીના મુનવ્વરા લૌટા. મદીના મુનવ્વરા મેં હર ઘર ઔર હર મજલિસ મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા ઝિક્ર હોને લગા. સાલે આઈન્દા મદીના તય્યબહ સે એક દૂસરા વફ્દ હાઝિરે બારગાહે રિસાલત હો કર ઈમાન સે મુશર્રફ હુવા ઔર ઉસ વફ્દ મેં હઝરત ઉબાદા બિન સામિત રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો થે. ઉસ વફ્દ કી ખ્વાહિશ પર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો ઉન કે સાથ મદીના મુનવ્વરા ભેજા તાકિ વહ અહ્લે મદીના કો કુરઆન કી તા'લીમ દેં ઔર દીન કે મસાઈલ સિખાએં. ઈસી સાલ મદીના મુનવ્વરા મેં જુમ્આ કી નમાઝ શુરૂ હૂઈ. હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ઈશાઅતે દીન મેં સઈએ બલીગ ફરમાઈ. ચુનાંચે મદીના મુનવ્વરા મેં નૂરે ઈમાન કી ઝિયાએં ફૈલને લગીં. ઔર લોગ જૂક દર જૂક ઈસ્લામ મેં દાખિલ હોને લગે. ઈસ્લામ કી સદાકત કા ફરૈરા મદીના તય્યબહ મેં લહરા ને લગા. (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 84 તા સફહા : 86)

❋ 621 **સન ઈસ્વી** યા'ની એ'લાને નબુવ્વત કે તેરહવેં સાલ હઝરત મુસ્અબ બિન ઉમૈર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અન્સાર કી એક કસીર જમાઅત લે કર હજ્જ કે ઝમાને મેં મક્કા મુઅઝ્ઝમા આએ. મદીના તય્યબહ સે મુશરેકીન ભી કાફી તા'દાદ મેં બ-ઈરાદએ હજ્જ મક્કા મુઅઝ્ઝમા આએ હુએ થે. હઝરત મુસ્અબ કે સાથ કૌમ ઔસ ઔર કૌમ ખઝ્રજ કે પાંચ સૌ આદમી આએ હુએ થે. યહ તમામ લોગ મદીના સે આએ હુએ મુશરિકોં સે છુપ કર અક્બા કે કરીબ પહાડ પર જમા હુએ વહાં હુઝૂરે અક્દસ સૈયેદુલ મુર્સેલીન તશરીફ લે ગએ ઔર તમામ કો બૈઅતે ઈસ્લામ સે મુશર્રફ ફરમાયા. મદીના સે આએ હુએ ઈસ વફ્દ મેં બારહ હઝરાત મદીના કે રૂઉસા ઔર અકાબિર થે. દૌલતે ઈમાન સે સરફરાઝ હોને કે બા'દ ઉન મેં ઐસા ઈમાની જઝ્બા ઔર વલ્વલા પૈદા હુવા કિ ઈસ વફ્દ મેં સે એક શખ્સ ને અર્ઝ કિયા કિ યા રસૂલુલ્લાહ ! આપ ઈજાઝત મરહમત ફરમાએં તો ઈસ વક્ત મિના મેં જો મુશરેકીન જમા હૈં હમ ઉન કો તલવાર કી ધાર પર રખ લેં ઔર કત્લ કર દેં. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ **"મુઝે ઈસ કા હુકમ નહીં દિયા ગયા હૈ કિ તલવાર સૌંતૂં ઔર મુશરિકોં કે સાથ જંગ કરૂં."** ઈસ કે બા'દ અન્સાર કા વહ કાફલા મદીના મુનવ્વરા લૌટા.

મક્કએ મુઅઝ્ઝમા સે મદીના મુનવ્વરા લૌટતે વક્ત અન્સાર કે કાફલે ને બારગાહે રિસાલત મેં ઈલ્તિમાસ વ ગુઝારિશ કી કિ યા રસૂલુલ્લાહ ! અગર આપ હમારે સાથ મદીના તય્યબહ તશરીફ લે ચલેં તો ઝહે સઆદત ! આપ જો ભી હુક્મ ફરમાએંગે હમ જાન વ દિલ સે તાબએ ફરમાન હોંગે. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ **"મુઝે અભી મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે નિકલને કા હુક્મ નહીં હુવા હૈ ઔર મેરી હિજરત કે લિયે કોઈ મકામ મુતઅય્યન નહીં કિયા ગયા હૈ. જિસ વક્ત ભી હુક્મ હોગા ઔર જહાં કે લિયે ભી હુક્મ હોગા વહાં હિજરત કરૂંગા."** યહ ફરમા કર હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અન્સારે મદીના કે કાફલે કો રુખસત ફરમા દિયા. જબ મક્કા મુઅઝ્ઝમા કે કુફ્ફાર કો પતા ચલા કિ અન્સારે મદીના કા કાફલા યહાં આયા થા ઔર ઈસ્લામ કબૂલ કર કે વાપસ લૌટ ગયા હૈ, તો વહ હસદ કી આગ મેં જલ ઉઠે. હસરત વ યાસ સે સીને પર હાથ મારને લગે ઔર ઝિલ્લત વ નદામત કી ખાક સે અપને સરોં કો આલૂદહ કરને લગે. (હવાલા : મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 87 તા 90)

કારેઈન તવજ્જોહ ફરમાએં કિ મદીના મુનવ્વરા સે જૂક દર જૂક મક્કા મુઅઝ્ઝમા આ કર ઈસ્લામ કબૂલ કરને કી લોગોં કો કિસ ને તર્ગીબ દી ? કિસ ને મુસ્તઈદ કિયા ? કિસ ને આમાદા કિયા ? **સિર્ફ ઔર સિર્ફ ઈસ્લામ ઔર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી સદાકત ને.** ઈસ્લામ મેં દાખિલ હોને વાલે ઉન શૈદાઈયોં કો કિસ ને તલવાર દિખા કર ડરાયા થા યા ધમકી દી થી ? કે મુસલમાન હો જાઓ વરના ગર્દન કાટ દી જાએગી. હરગિઝ નહીં બલ્કિ ઈમાન લાને વાલે અન્સાર કી જમાઅત કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન સે ખૌફ-ઝદા થી ઈસી લિયે તો ખુફિયા તૌર પર ઉક્બા કે કરીબ વાકેઅ એક પહાડ પર જમા હો કર દાખિલે ઈસ્લામ હુએ થે. ઉન હઝરાત કો મુસલમાનોં કી તલવારોં કા બિલ્કુલ ખૌફ ન થા. અલબત્તા કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન કી મુતશદ્દિદ શમ્શીરોં સે ઝરૂર ખાઈફ થે. ઈસ્લામ કે આલમગીર પૈગામે અમન વ અમાન કા તો ઉન્હોં ને ઝાતી તજરબા ઔર મુશાહેદા કર લિયા કિ જબ વફ્દ મેં સે એક શખ્સ ને કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન પર તલવાર ઝની કી ઈજાઝત તલબ કી તો રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મુમાનેઅત ફરમા દી.

❋ **622 સન ઈસ્વી** શજરે ઈસ્લામ કો પરવાન ચઢતા દેખ કર કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન બોખલા ગએ. ઈસ્લામ કી રૌશની-એ-હિદાયત કો મઝીદ ફૈલને સે રોકને કે લિયે ઉન્હોં

ને તમામ તર્કીબેં આઝમા લીં. લૈકિન નાકામ વ નામુરાદ રહે. લેહાઝા તર્કશ કા આખરી તીર ઈસ્તે'માલ કરતે હુએ મુશ્રેકીન ને દારુન-નદવા મેં શૈખ નજ્દી કી રાએ ઔર મશ્વરે સે ઈત્તેફાક કરતે હુએ યહ તય કિયા કિ આફતાબ નબુવ્વત વ રિસાલત કી રૌશની કો બ-શક્લ ઈસ્લામ ફૈલને સે હમ નહીં રોક સક્તે તો અબ યહ કરો કિ આફતાબે રિસાલત કો હી ગુરૂબ કર દો. યા'ની હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો શહીદ કર દો તાકિ ન આફતાબ રહે, ન ઈસ કી રૌશની ફૈલે. ગોયા કિ કુફ્ફાર ને "ન રહે બાંસ ન બજે બાંસુરી" વાલી કહાવત પર અમલ કરને કા મુસમ્મમ ઔર પુખ્તા ઈરાદા કર કે જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો શહીદ કરને કી સાઝિશ કી. લૈકિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો કુફ્ફાર કે ફાસિદ ઈરાદે સે મુત્તલેઅ ફરમા દિયા ઔર આપ ને 622 સન ઈસ્વી મેં મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે મદીના તય્યબહ કી જાનિબ હિજરત ફરમાઈ.

જબ અહ્લે મદીના કો રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હિજરત કી ઈત્તેલાઅ મિલી તો મદીના મુનવ્વરા મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. લોગ ફર્તે મસર્રત સે ઝૂમ ઉઠે ઔર આપ કા શાનદાર ઈસ્તેક્બાલ કરને કી ગર્ઝ સે રોઝાના મદીના મુનવ્વરા સે બાહર નિકલ કર મુન્તઝિર રહતે. બિલ-આખિર વહ વક્ત ભી આ પહુંચા કિ આફતાબે રિસાલત વ માહતાબે નબુવ્વત, જાને આલમ વ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને કુદૂમ મૈમનત લુઝૂમ ફરમાયા. વહ દિન દોશમ્બા મુબારકા કા થા ઔર ઈસી દિન સે હિજરી સન (કમરી હિજરી) લિખને કી ઈબ્તિદા હૂઈ. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મદીના મુનવ્વરા મેં રૌનક અફરોઝ હોને કે બા'દ મસ્જિદે કુબા શરીફ કી તાસીસ વ તા'મીર ફરમાઈ ઔર યહ વહ પહલી મસ્જિદ હૈ જો ઈસ્લામ મેં તા'મીર કી ગઈ. ઔર યહ વહ પહલી મસ્જિદ હૈ જિસ મેં હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને સહાબએ કિરામ કી જમાઅત કે સાથ નમાઝ પઢી હૈ.

મદીના તય્યબહ મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દસ્તે હક્ક પરસ્ત પર ઈસ્લામ લાને કે લિયે લોગોં કા તાંતા લગ ગયા, અતરાફ કે ઈલાકોં ઔર કુર્બ વ જવાર કે દૈહાતિયોં સે ગિરોહ બન્દી સે લોગ આ કર દાખિલે ઈસ્લામ હોને લગે ઔર ઈસ્લામ કો તકવીયત વ ગલ્બા હાસિલ હોના શુરૂ હુવા ઔર મદીના મુનવ્વરા મર્કઝે ઈસ્લામ કી હૈસિયત સે મશ્હૂરો મા'રૂફ હોને લગા. શમ્અ-એ-રિસાલત કે પરવાનોં કી તા'દાદ મેં રોઝ અફ્ઝૂં ઈઝાફા હોને લગા. યહ તમામ વાકેઆત 22 સન ઈસ્વી યા'ની

1 સન હિજરી કે હૈં ઔર ઉસ વક્ત તક રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ઈઝ્ને જેહાદ ન મિલા થા. ઉસ વક્ત તક કોઈ બડી જંગ તો દર કિનાર બલ્કિ મા'મૂલી મુકાતલા ભી રૂનુમા ન હુવા થા. લૈકિન હઝારોં કી તા'દાદ મેં લોગ મુશર્રફ બા ઈસ્લામ હો ચુકે થે. ઉન તમામ કો ક્યા તલવાર કે બલ બૂતે પર મુસલમાન બનાયા ગયા થા ? હાશા લિલ્લાહ હાશા લિલ્લાહ ! રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી દિલકશ વ મુતવાઝિન શખ્સિયત, આપ કી શીરીં-મકાલી, તવાઝોઅ, ઈન્કિસારી, અખ્લાકી મહાસિન ઔર ઈસ્લામ કે હયાત બખ્શ ઉસૂલોં ને લોગોં કો ઐસા ગરવીદા ઔર ફરેફ્તા કર દિયા થા કિ અપને આબાઈ બાતિલ દીન કો આને વાહિદ મેં તર્ક કર કે પરસ્તારાને હક્ક મેં શામિલ હો ગએ.

❀ **622 સન ઈસ્વી. 1 સન હિજરી** :- યહાં એક ઝરૂરી અમ્ર કી ભી વઝાહત કરના લાઝિમી હૈ કિ મદીના મુનવ્વરા મેં જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી તશરીફ આવરી પર જો લોગ બ-શૌક વ ઈશ્તેયાક દાખિલે ઈસ્લામ હો રહે થે. ઉન મેં કૌમ કે અદિબ્બા, ફુઝ્લા, ઉમરા, ઓલ્મા, સુલ્હા, રૂઉસા ઔર હુક્મા ભી શામિલ થે. વહ તમામ સિર્ફ રવાદારી યા દેખા દેખી ઈસ્લામ મેં દાખિલ નહીં હુએ થે. બલ્કિ ઉન્હોં ને રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અવસાફ કો દેખા, જાંચા, ટટોલા, પરખા ઔર સદાકત પર મબ્ની પા કર ઈક્રારે તૌહીદ વ રિસાલત કિયા થા. યહાં તક કિ ઈસ્લામ કી સખ્ત તરીન દુશ્મન કૌમે યહૂદ કે જય્યદ ઔર માય-એ-નાઝ ઓલ્મા વ ફુઝ્લા ને ભી સાબિકા કુતુબે સમાવી કી રૌશની મેં ઈસ્લામ કો હક્ક પાયા ઔર દૌલતે ઈમાન કી સઆદત હાસિલ કી. મસલન :-

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ કા કબૂલે ઈસ્લામ

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ હઝરત યૂસુફ અલૈહિસ્સલામ કી ઔલાદ મેં સે થે. ઉન કા શુમાર અકાબિરે ઓલમા-એ યહૂદ મેં હોતા થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફરમાતે હૈં કિ જબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મદીના મુનવ્વરા મેં કદમ રંજા હુએ ઔર લોગ આપ કી મજલિસ મુબારક કી હાઝરી મેં સબ્કત કરને લગે તો મૈં ભી ઉન કે હમરાહ હુઝૂર કી બારગાહ મેં બારયાબી સે મુશર્રફ હુવા. જબ મેરી પહલી નઝર આપ કે રૂએ અન્વર પર પડી તો મૈં ને જાન લિયા કિ યહ કઝ્ઝાબોં યા'ની ઝૂટોં કા ચેહરા નહીં હૈ. ફિર મૈં ને આપ કી ઝબાને

અક્દસ સે પન્દ વ નસીહત કે કલેમાત સમાઅત કિયે. બા'દહુ અપને ઘર લૌટ આયા. આપ કી ગુફ્તગૂ સે મૈં બહુત મુતઅસ્સિર હુવા થા. લેહાઝા દૂસરી મરતબા ખિલ્વત મેં હુઝૂર કી ખિદમત મેં હાઝરી દી. ઉસ વક્ત કી હાઝરી મેં મૈં ને આલિમે મા કાન વ મા યકૂન સે તીન ઐસે સવાલાત કિયે જિન કા જવાબ નબી કે સિવા દૂસરા કોઈ નહીં દે સક્તા. જબ મૈં ને અપને સવાલોં કા શાફી ઔર કાફી જવાબ સુના તો બ-આવાઝે બુલન્દ કલ્મએ શહાદત પઢ કર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો ગયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ ને ઈસ્લામ કબૂલ કરને કે બા'દ અર્ઝ કિયા કિ યા રસૂલુલ્લાહ ! યહૂદ ઐસી કૌમ હૈ જો કિઝ્બ વ બોહતાન મેં અપના જવાબ નહીં રખતી. બાવુજૂદે કિ વહ મેરે ઈલ્મ, મેરી સિયાદત ઔર સરદારી કે કાઈલ હૈં લૈકિન જબ ઉન કો પતા ચલેગા કિ મૈં ઈમાન લે આયા હૂં તો વહ બોહતાન બાંધેંગે. લેહાઝા આપ મેરા ઈમાન લાના ઉન પર પોશીદહ રખ કર પહલે મેરે બારે મેં ઉન કી રાએ દર્યાફ્ત ફરમા લેં. ચુનાંચે હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઉન કો પોશીદહ મકામ મેં બિઠા દિયા ઔર યહૂદિયોં કી એક જમાઅત કો બુલા કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ કે મુતઅલ્લિક પૂછા કિ વહ કૈસે શખ્સ હૈં ? તમામ ને યક ઝબાન હો કર કહા કિ **"વહ હમારે સરદાર, હમારે સરદાર કે ફર્ઝન્દ, હમ મેં સબ સે ઝિયાદહ આલિમ, હમારે પેશ્વા, હમ મેં બેહતરીન, હમ મેં દાના તરીન હૈં."** હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને જમાઅતે યહૂદ સે બાર બાર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ કે મુતઅલ્લિક પૂછા. હર મરતબા ઉન્હોં ને યહી જવાબ દિયા ઔર ઉન કી તા'રીફ વ તૌસીફ કે પુલ બાંધે. ફિર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા : ઐ ઈબ્ને સલામ બાહિર આઓ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ કલ્મ-એ શહાદત પઢતે હુએ બાહિર આએ ઔર ફરમાયા ઐ ગિરોહે યહૂદ ! ઈમાન લે આઓ. ઈસ પર ગિરોહે યહૂદ ને કહના શુરૂ કિયા કિ અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ હમ મેં બદ-તરીન વ જાહિલ હૈં ઔર બદ-તરીન ઔર જાહિલ તરીન કે ફર્ઝન્દ હૈં.

(હવાલા મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 107 તા 113)

ઈસ કો કહતે હૈં બુગ્ઝ વ ઈનાદ. થોડી દૈર પહલે જિન્હોં ને અપની ઝબાનોં સે એક મરતબા નહીં બલ્કિ કઈ મરતબા જિસ કી તા'રીફ મેં આસ્માન વ ઝમીન કે કુલાબે મિલા દિયે થે, વહી લોગ ઉસી નશિસ્ત મેં, ઉન હી ઝબાનોં સે ચંદ લમ્હોં કે બા'દ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ કી તઝલીલ મેં આસ્માન સર પર ઉઠા રહે થે. સિર્ફ ઈસ્લામ કબૂલ કરને કી વજહ સે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ અપની કૌમ કી નઝરોં મેં મદહ વ સના

કે બજાએ તા'ન વ તશ્નીઅ કે સઝા વાર હો ગએ થે. લૈકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને કૌમે યહૂદ કી ઈફતરા પરદાઝી સે કતેઅ નઝર ફરમા કર સદાકત વ હિદાયત સે મુન્હરિફ ન હુએ. ક્યા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ગર્દન પર તલવાર કી ધાર રખ કર ઈમાન લાને પર મજબૂર કિયા ગયા થા ? હરગિઝ નહીં બલ્કિ ઉન કો ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ કરને કે લિયે કૌમે યહૂદ ને એડી ચોટી કા ઝોર લગાયા થા. મગર વહ અપને મઝમૂમ ઈરાદોં મેં કામ્યાબ ન હો સકે. ઈસ્લામ તલવાર સે નહીં ફૈલા અલબત્તા સાદા મુસલમાનોં કો તલવાર કે ઝોર સે ઈસ્લામ સે ફૈરને કી કોશિશ કી ગઈ હૈ. અગર ઈસ્લામ તલવાર સે ફૈલા હોતા તો ઈસ્લામ લાને વાલે તલવાર કે ખૌફ સે ઈસ્લામ સે ફિર જાતે ઔર મુર્તદ હો જાતે, લૈકિન તમામ બાતિલ તાકતેં મુત્તહિદ હો કર ભી મુસલમાનોં કે એ'તેકાદ વ યકીન મેં તઝલ્ઝુલ બર્પા ન કર સકે ઔર મુસલમાન દીને હક્ક પર સાબિત કદમ રહે ઔર રહેંગે.

હુક્મે જેહાદ ક્યૂં નાઝિલ હુવા ?

ઈસ્લામ કી બઢતી હૂઈ શાન વ શૌકત દેખ કર કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન કે સાથ સાથ યહૂદો નસારા ભી હસદ વ ઈનાદ મેં તિલ્મિલા ઉઠે. કૌમે યહૂદો નસારા કે આલિમ ઈસ્લામ મેં અલલ એ'લાન દાખિલ હુએ. મસલન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ. ઈસી તરહ હઝરત સલમાન ફારસી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જો કિ અસ્ફહાન કે રહને વાલે થે, ઉન્હોં ને દીન કી તલાશ મેં દૂર દરાઝ કી મુસાફત તય કી થી. હઝરત સલમાન ફારસી ને દીને નસ્રાની ઈખ્તેયાર કિયા થા ઔર ઈન્જીલ કે ઝબરદસ્ત આલિમ થે. જબ ઉન્હોં ને મદીના મુનવ્વરા મેં રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે મુલાકાત કા શર્ફ હાસિલ કિયા તો ઉન્હોં ને હુઝૂરે અક્દસ મેં વહ અવસાફે જમીલા પાએ જો ઉન્હોં ને ઈન્જીલ મેં નબી-એ-આખિરુઝ-ઝમાં કી તા'રીફ મેં પઢે થે. લેહાઝા વહ ભી ઈમાન લા કર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો ગએ. ઈલાવા અઝીં રોઝાના ગિરોહ કે ગિરોહ ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ આતે ઔર શમ્એ નબુવ્વત વ રિસાલત પર પરવાના વાર નિછાવર હોતે થે. લેહાઝા અદયાને બાતિલ કે સરગના કે સરોં પર ખૂન સવાર હો ગયા. મદીના મુનવ્વરા કે મુશ્રેકીન વ યહૂદ ને મક્કા મુઅઝ્ઝમા કે કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન સે રાબ્તે બઢાએ ઔર ઈસ્લામ દુશ્મની પર હાથ મિલાએ ઔર ઈસ્લામ કી બીખકુની કે લિયે કમર બસ્તા હુએ. મક્કા મુઅઝ્ઝમા, ખૈબર, વગૈરા મકામાત પર ફૌજેં તશ્કીલ દી જાને લગીં. જંગી હથિયાર ભારી તા'દાદ મેં જમા કિયે જાને

લગે. ઈલાવા અઝીં સમાજી ઔર મુઆશરતી ઝિન્દગી મેં ઉન્હોં ને મુસલમાનોં કો સખ્ત અઝીયતેં દેની શુરૂ કીં. ઝુલ્મ વ જફા કા બાઝાર ગર્મ કિયા. બલ્કિ મુસલમાનોં પર ઝુલ્મ કરને મેં ફખ્ર ઔર ફલાહ મેહ્સૂસ કરને લગે. બચ્ચે, બુઢ્ઢે, ઔરતેં, ઝઈફ, બીમાર, ઔર નાતવાં કો સતાને મેં ભી કોઈ કસર ન ઉઠા રખી. મુસલમાન ઉન કે ઝુલ્મ વ તશદુદ કા આએ દિન શિકાર હોતે થે. મજરૂહ વ ઝખ્મી હો કર બારગાહે રિસાલત મેં આતે ઔર ઝાલિમોં કે મઝાલિમ કી શિકાયતેં કરતે. લૈકિન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હમેંશા મઝ્લૂમીન કો સબ્ર કરને કી તલ્કીન ફરમાતે.

હાલાત ઐસે રૂનુમા હો ગએ થે કિ કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન કી જુરઅતેં દિન બ દિન બઢતી જા રહી થીં. અપને મુસલમાન ભાઈયોં પર કિયે જાને વાલે ઝુલ્મ વ સિતમ દેખ કર સાહિબે ઈસ્તિતાઅત, શહે ઝોર, શુજાઅ ઔર ઝી કુવ્વત મોમેનીન કે સબ્ર કા પૈમાના લબરેઝ હો જાતા, કુવ્વતે ઝબ્ત વ તહમ્મુલ જવાબ દે જાતી, તબ વહ બારગાહે રિસાલત મેં હાઝિર હો કર જંગ વ કિતાલ કી ઈજાઝત તલબ કરતે. લૈકિન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હમેંશા યહી ઈર્શાદ ફરમાતે કિ મુઝે જેહાદ કરને કા હુક્મ નહીં મિલા. મુસલમાનોં કા સબ્ર કરના ઔર જવાબ ન દેના મહઝ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી તલ્કીને સબ્ર કી બિના પર થા, હાલાં કિ અબ મુસલમાન ઐસી પોઝીશન મેં થે કિ વહ **ઈંટ કા જવાબ પત્થર સે** દે કર ઝાલિમોં કી **ઈંટ સે ઈંટ બજા દેતે**. લૈકિન મુસલમાનોં ને અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હુક્મ કો સર આંખોં પર લિયા ઔર જવાબી કારવાઈ કી તરફ ઈલ્તિફાત ન કિયા, જિસ કા કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન ને ગલત મફહૂમ અખઝ કિયા કિ મુસલમાન હમ સે ડરતે હૈં યા મુસલમાનોં મેં હમારા મુકાબલા કરને કી તાકત નહીં, લેહાઝા ઉન કે હૌસલે ખૂબ બુલન્દ હુએ ઔર ઝુલ્મ કી આગ કે શો'લે મઝીદ તૈઝ ભડકને લગે. જબ ઝાલિમોં કે ઝુલ્મ કી કોઈ ઈન્તેહા ન રહી ઔર પાની સર સે ઊંચા હો ગયા, તબ મશીયતે ઈલાહી ને ઝાલિમોં કી સરકોબી કે લિયે રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો જેહાદ કી ઈજાઝત મરહમત ફરમાઈ. ચુનાંચે 2, સન હિજરી યા'ની 623, સન ઈસ્વી મેં જેહાદ કી ઈજાઝત વ હુક્મ નાઝિલ હુવા.

2, સન હિજરી મેં જેહાદ કા હુક્મ નાઝિલ હોને કે બા'દ ગઝવાત વ સરાયા કા આગાઝ હુવા. રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને સબ સે પહલે જંગે બદ્ર 623 સન ઈસ્વી મેં શિર્કત ફરમાઈ ઔર સબ સે આખરી ગઝવા કિ જિસ

મેં આપ તશરીફ ફરમા થે. વહ ગઝવા જૈશુલ ઈસ્રત 630 સન ઈસ્વી (તબૂક 9 સન હિજરી) હૈ. યા'ની આપ ને અપની ઝાહેરી હયાત કે સિર્ફ આઠ સાલ હી ગઝવાત મેં શિર્કત ફરમાઈ હૈ. ઈલાવા અઝીં આપ ને જિન જિન ગઝવાત મેં શિર્કત ફરમાઈ હૈ, વહ તમામ ગઝવાત દફએ ઝરર વ તુગ્યાન કે લિયે હી થે. **આપ કી હયાતે તય્યબહ મેં જો ગઝવાત વુકૂઅ પઝીર હુએ વહ ઝુલ્મ ઢાને કે લિયે નહીં બલ્કિ ઈમારતે ઝુલ્મ ઢાને કે લિયે થે.** આપ ને મઝ્લૂમ પર ઉઠને વાલી ઝાલિમ કી તલવાર કો રોકને કે લિયે તલવાર ઉઠાઈ થી. ઝુલ્મ કી ઝન્જીરોં મેં જકડે હુએ બે સહારા મઝ્લૂમોં કો નજાત દિલાને કે લિયે આપ ને તલવાર ઉઠાઈ ઔર આપ ને ઝુલ્મ કી ઉન ઝન્જીરોં પર તલ્વાર કી કારી ઝર્બે લગા કર પાશ પાશ ફરમા દિયા ઔર આલમે દુનિયા કો યહ પૈગામ ઈનાયત ફરમાયા કિ ઝાલિમ કો ઝુલ્મ કરને સે રોકને મેં દોહરી ભલાઈ હૈ. પહલી યહ કિ ઝાલિમ કો ઝુલ્મ સે બાઝ રખને મેં ઉસ કી ભલાઈ હૈ ઔર મઝ્લૂમ કો ઝુલ્મ કા શિકાર હોને સે બચાને મેં મઝ્લૂમ કી ભલાઈ હૈ.

અગર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ જેહાદ ન ફરમાતે તો ઝુલ્મ કી રોક થામ ન હોતી ઔર બઢતે હુએ ઝુલ્મ કો રોકના ઈન્સાનિયત કા અહ્મ ફરીઝા વ તકાઝા હૈ. ઝુલ્મ કે સામને સીના સિપર હો કર ખડા હોના ઔર ઉસ કા દિલેરાના મુકાબલા કરના બહાદુરી કી અલામત હૈ ઔર ઈસ કે બર-અક્સ ઝુલ્મ કો દેખ કર ઘુટને ટેક દેના ઔર સર પર હાથ ધરે બૈઠે રહના બુઝદિલી ઔર કાહિલી હૈ. ઈસ કિસ્મ કી બુઝદિલી દિખાને સે ઝાલિમ કે હૌસલે ઔર બઢેંગે ઔર મુઆશિરે સે અમન વ અમાન દાઈમી તૌર પર રુખસત હો જાએગા. અપની હકીકી દુખ્તર કો અપને હી હાથોં ઝિન્દા દફન કરના, શરાબ કે નશે મેં ધુત હો કર કિસી ભી શરીફ ઔરત સે બદ-સુલૂકી કરના, અસ્મત દરી કરના, ઔરત કો દિલ બેહલાને કા ખિલૌના સમઝ કર ઉસ કે સાથ વહશિયાના સુલૂક કરના, ચોરી, ડકૈતી, કઝ્ઝાકી, લૂટ માર, ખયાનત, દગાબાઝી, ફરેબ કારી, ધોકા બાઝી, જુવા, શરાબ નોશી ,ઝિના કારી, કિસી કા માલ નાજાઈઝ તૌર પર દબા લેના, બે હયાઈ, ઉર્યાનિયત, ફહશ કલામી, તોહમત વગૈરા અફઆલે રઝીલા વ શનીઆ સે મુઆશિરે કો પાક વ સાફ કરના ઈન્સાનિયત કા અવ્વલીન અખ્લાકી ફરીઝા હૈ. જબ તક ઈન ઉમૂરે કબીહા કો રુખસત ન કિયા જાએગા, દુખ્તર પરવરી, પારસાઈ, દયાનત દારી, પરહેઝ ગારી, પાક દામની, હમદર્દી, રાસ્ત કલામી, હયાદારી, અમાનત દારી, સિદ્ક ગોઈ વગૈરા અખ્લાકી મહાસિન કી ફિઝા કાઈમ કરના દુશ્વાર હૈ. રહમતે

આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને આલમે દુનિયા કો અમન વ અમાન કા હી પૈગામ દિયા હૈ ઔર અમન વ અમાન કી બુન્યાદેં મુસ્તહકમ કરને કે ઈરાદે સે હી આપ ને જેહાદ ફરમાયા, તાકિ સિતમ શઆર ઔર સિતમ ઝરીફ લોગોં કી સિતમ ગારી કી જડેં ઉખાડ કર ઉસ કા સહીહ મા'ની મેં ઈસ્તીસાલ કિયા જાએ.

રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અલ્લાહ તઆલા ને રહમતુલ લિલ આલમીન બના કર મબઊસ ફરમાયા થા ઔર આપ કી રહમતે આમ્મા સે પૂરી કાએનાત બહરા મન્દ હૂઈ ઔર હોતી રહેગી. લેહાઝા આપ ને રહમત કા પહલૂ ઈખ્તેયાર ફરમા કર હી જેહાદ ફરમાયા થા. જિસ્મ કે છોટે ઉઝ્વ, મિસાલ કે તૌર પર હાથ કી ઉંગલી મેં જુઝામ (Leprosy)કા મર્ઝ લાહિક હો જાએ ઔર તબીબે હાઝિક કહે કિ અગર ઉંગલી કાટ કર જિસ્મ સે અલગ નહીં કી ગઈ તો યહ મર્ઝ પૂરે બદન મેં ફૈલ જાએગા, ઐસી સૂરત મેં ઝી અક્લ શખ્સ ફૌરન હી તબીબે હાઝિક કી રાએ પર અમલ પૈરા હોગા. હકીમ સાહિબ પર યહ ઈલ્ઝામ કતઅન આઈદ નહીં કિયા જાએગા કિ હકીમ જી હાથ કી ઉંગલી કે પીછે પડ ગએ હૈં ઔર ઉંગલી કો કત્લ કરને કે દરપૈ હુએ હૈં. યકીનન જુઝામ સે મુતઅસ્સિર હોને વાલી ઉંગલી કટને સે જિસ્મ કો થોડી દૈર કે લિયે ઈઝા વ તક્લીફ હોગી લૈકિન ઉસ કે નતીજે મેં પૂરા જિસ્મ મુહલિક મર્ઝ સે મહફૂઝ રહેગા. ઈસી તરહ કિસી શરીફ આદમી કે મકાન મેં કોઈ બદમાશ ઘુસ જાએ ઔર નંગી તલવાર દિખા કર સાહિબ ખાના કી જવાન બેટી કી ઈઝ્ઝત વ અસ્મત લૂટના ચાહે. ઐસી સૂરત મેં ઉસ શરીફ આદમી પર ફર્ઝ હૈ કિ વહ અપને હાથ મેં તલવાર થામે ઔર અપની નૂરે ચશ્મ કી અસ્મત વ ઈફ્ફત કી હિફાઝત કરે. અગર ઉસ ને વક્ત કી નઝાકત સે લા-ઉબાલીપન કિયા ઔર મૈં શરીફ આદમી હૂં, તલવાર હાથ મેં લેના મેરા કામ નહીં, ઈસ ઝઅમ વ ગુમાન મેં રહા ઔર ઈઝ્ઝત લૂટને વાલે કા મુકાબલા નહીં કરેગા, તો ઉસ કી નઝરોં કે સામને ઉસ કે ખાન્દાન કી ઈઝ્ઝત મલ્યા મેટ હો જાએગી. ઉસ કા ખાન્દાન, ઉસ કા સમાજ ઔર ઉસ કી વહ બેટી કિ જિસ કી ઈઝ્ઝત લૂટી ગઈ હૈ, વહ ઉસ કી બુઝદિલી પર મલામત કરેગી ઔર ઉસ કો કભી મુઆફ નહીં કરેગી બલ્કિ ખુદ ઉસ કા ઝમીર ભી ઈસ પર ઝિન્દગી કી આખરી સાંસ તક લા'ન તા'ન કરતા રહેગા. અગર ઉસ ને અપની બેટી કી ઈઝ્ઝત બચાને કી ખાતિર તલવાર ઉઠા લી હોતી, તો ઉસ કી શરાફત પર કોઈ હર્ફ નહીં આતા, બલ્કિ ઉસ કી ઈઝ્ઝત કો ચાર ચાન્દ લગ જાતે ક્યૂં કિ ઉસ વક્ત કા તકાઝા યહી થા કિ તલવાર ઉઠા કર ઝાલિમ કે પંજા-એ સિતમ સે મઝ્લૂમ કી હિફાઝત કી જાએ.

ઈસ મિસાલ કો ઝહન નશીં રખતે હુએ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ગઝવાત પર મુન્સિફાના ઔર આદિલાના નઝર કર કે ગૈર જાનિબદારાના તજઝિયા કરેંગે, તો યહ હકીકત સામને આએગી કિ આપ ને ઈન્સાનિયત કી ઈઝ્ઝતો આબરૂ બચાને કે લિયે ઝુલ્મ વ જફા ઔર બર્બરિયત કે ખિલાફ હી તલવાર ઉઠાઈ થી.

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો જેહાદ કા હુક્મ દિયા ઉસ સે પહલે આપ ને કભી ભી કિસી સે, કહીં ભી, કોઈ જંગ ન કી થી. ઈસ કે બા-વુજૂદ આપ ને જો જંગી ઉમૂર અંજામ દિયે હૈં વહ હૈરત અંગેઝ હૈં.

અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ [h] કો તમામ ઉલૂમ અતા ફરમાએ

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો તમામ ઉલૂમે અવ્વલીન વ આખરીન અતા ફરમાએ થે. ઔર હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વસલ્લમ અપને રબ કી અતા વ ઈનાયત સે **"આલિમે મા કાના વ મા યકૂન"** કે મન્સબે આ'લા પર ફાઈઝ થે. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અલ્લાહ તઆલા ને ઈન્સાને કામિલ ઔર બે મિસ્લ વ મિસાલ બનાયા. અપને મહબૂબ કો જો ઈલ્મ અતા ફરમાયા વહ ભી તમામ મખ્લૂક મેં બે મિસ્લ વ બે નઝીર થા. આપ કે તબહ્હુરે ઈલ્મી કો દેખ કર આજ ભી માહેરીને ઈલ્મ વ ફન અંગુશ્ત બ-દન્દાં હૈં.

કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"وَعَلَّمَكَ مَالَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ"

"વ અલ્લમકા મા લમ તકુન તા'લમ" (સૂરએ નિસા, આયત : 113)

તર્જુમા : "ઔર તુમ્હેં સિખા દિયા જો કુછ તુમ ન જાનતે થે."

(કન્ઝૂલ ઈમાન)

ઈસ આયત કી તફસીર મેં મુફસ્સિરીને કિરામ ફરમાતે હૈં કિ **"અલ્લાહ તઆલા**

ને અપને હબીબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો તમામ કાએનાત કે ઉલૂમ અતા ફરમાએ ઔર કિતાબ વ હિકમત કે અસ્રાર વ હકાઈક પર મુત્તલેઅ કિયા."

(તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન,સફહા : 174)

રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને જબ તમામ કાએનાત કે ઉલૂમ અતા ફરમાએ થે તો ઉન ઉલૂમ મેં ઈલ્મે હર્બ યા'ની જંગી મુઆમલાત કા ઈલ્મ ભી શામિલ હૈ. આપ ને અપને રબ કી અતા સે મૈદાને કારઝાર મેં જિસ તરીકે સે ઈસ્લામી લશ્કર કી કયાદત ફરમાઈ હૈ વહ એક સિપાહ સાલારે આઝમ કી શાયાને શાન થી. આલાતે હર્બ સે આરાસ્તા ભારી તા'દાદ કે લશ્કરે કુફ્ફાર કે સામને રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ બે સરો સામાન ઔર કમ તા'દાદ કે ઈસ્લામી લશ્કર કો ઐસી આ'લા તર્તીબ સે મુરત્તબ ફરમાતે કિ યલ્ગાર વ દેફાઅ કે લવાઝિમાત કી કામિલ તૌર પર અદાયગી હો જાતી. મૈમના ઔર મૈસરા કી તશ્કીલ, મુકદમા વ અકબ કા ઈખ્તેસાસ, કલ્બ વ વસ્ત કા તકર્રુર, સફ બન્દી, ઈખ્તિલાતે અફરાદ, વગૈરા ઉમૂર મેં જંગી મહારત વ તજરબા કી પુખ્તગી અયાં હોતી. રઝ્મ ગાહ કા જુગ્રાફિયા, કમીન ગાહ કા ઈન્તેખાબ, લશ્કર કે હર ફર્દ પર નિગરાની, હૌસલા અફઝાઈ, જૈસે બારીક બારીક ઉમૂર કી તરફ તવજ્જોહ કરના ઔર ઉન મેં કોતાહી ન હો ઈસ કા ખ્યાલ રખના. મુજાહેદીન કો ફઝીલત જેહાદ, રાહે ખુદા મેં કિતાલ કરને કા અજ્રે અઝીમ ઔર બશારતે જન્નત સુના કર ઉન મેં જૌશ ઔર વલ્વલા પૈદા કરના, દુશ્મન કે મુકાબલે મેં આહની દીવાર કી તરહ જમે રહને કી તર્ગીબ દેના, બાહમી રબ્ત વ તસલ્સુલ બર-કરાર રખતે હુએ હર મહાઝ સે અલગ અલગ તૌર સે હમ્લા આવર હોને કી તા'લીમ ને મુટ્ઠી ભર મુજાહિદોં મેં વહ મહારત પૈદા કર દી કિ દુશ્મન કા ઝોર આવર લશ્કર પીઠ દિખા કર રાહે ફરાર ઈખ્તેયાર કરને મેં હી અપની ખૈરિયત વ આફિયત મેહ્સૂસ કરતા. ક્યૂં કિ મુજાહેદીને ઈસ્લામ કી કફન બરદોશ મુખ્તસર સી જમાઅત મુશ્રેકીન કે કસીર લશ્કર કી સફેં કી સફેં દમ ભર મેં ઉલટ કર રખ દેતી થી. અપને કો બહુત બડા શુજાઅ, માહિરે ફન્ને જંગ, ઔર આલાતે જંગ કે ઈસ્તે'માલ કા કુહના તજરેબા કાર સમઝને વાલા ઔર તકબ્બુર વ ગુરૂર કે નશે મેં અપના પાઊં ઝમીન પર ન રખને વાલા કોઈ સરકશ જબ કિસી નહીફ ઔર નાતવાં ઈસ્લામી મુજાહિદ સે ટકરાયા, તો સિર્ફ એક ગરદાવે મેં ઉસ કી નાક ખાક આલૂદ હો જાતી. અપની જિસ્માની તાકત કે ઘમંડ મેં ઈતરાને વાલા સકીલ જસામત કા કોઈ મુશરિક જબ કભી કિસી લાગર જિસ્મ વાલે ઈસ્લામી મુજાહિદ સે ભિડા તો ઈસ્લામી મુજાહિદ કી રૂહાની તાકત ને ઉસ કી પસલિયાં પીસ કર રખ દીં.

અપને લશ્કર કી ભારી અક્સરિયત ઔર આલાતે હર્બ કી બોહતાત પર એ'તેમાદ કર કે અપની કામ્યાબી ઔર ગલ્બા કા યકીન રખને વાલા સરકશ જબ મુજાહિદોં કી કલીલ જમાઅત સે ટકરાયા, તો એક હી ઝર્બ મેં વહ ખાક વ ખૂન મેં તડપતા નઝર આને લગા. અપની શુજાઅત ઔર બહાદુરી કે ગુન ગાને, રજઝ કે ફખ્રિયા અશ્આર પઢ કર ગલા ફાડ ફાડ કર ડકારને વાલે કા કલેજા મુજાહેદીને ઈસ્લામ કી સદાએ તક્બીરો તહલીલ સુનતે હી ફટ જાતા. જબ મૈદાને જંગ મેં દોનોં લશ્કર આમને સામને હોતે તો રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી કરને બ-નફ્સે નફીસ લશ્કર મેં ગશ્ત ફરમાતે ઔર લશ્કર કે હર ફર્દ કો તમ્બીહ ફરમા કર ઈસ તરહ કતાર બન્દ ખડા કરતે કિ કોઈ શખ્સ ભી કતાર સે સરે-મૂ તજાવુઝ ન કરતા ઔર સફેં સીધી કર કે, એક દૂસરે સે મુલહિક હો કર જબ ઈસ્તાદા હોતે તો ઐસા મેહ્સૂસ હોતા કિ આહની દીવાર કાઈમ કર દી ગઈ હૈ. જિસ કો ફાંદના અમ્રે મુહાલ હૈ. લશ્કરે કુફ્ફાર કે રૂઉસા ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી દેખ કર મુતહૈયર ઔર મુતઅજ્જિબ હોતે ઔર ઉન કે દિલોં પર ઈસ્લામી લશ્કર કા રોઅબ ઔર દબદબા છા જાતા. જંગ કે ફન મેં મહારત રખને વાલે બડે બડે સરદારાને મુશ્રેકીન અપને લશ્કર મેં સફ બન્દી કરને કે મુઆમલે મેં રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મહારત કે સામને તિફ્લે મક્તબ કી ભી હૈસિયત ન રખતે થે. ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી દેખ કર દુશ્મન કે લશ્કર પર ઐસી હૈબત તારી હોતી કિ વહ બોખલા જાતે થે.

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કો મુજાહેદીને ઈસ્લામ કી મૈદાન જેહાદ મેં કી જાને વાલી સફ બન્દી કી મૌઝૂનિયત ઈતની પસન્દ આઈ કિ કુરઆને મજીદ મેં સૂરએ "સફ" નાઝિલ હૂઈ ઔર મુજાહેદીન કી સફ બન્દી કી તા'રીફ યૂં કી ગઈ.

કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"اِنَّ اللّٰہَ یُحِبُّ الَّذِیۡنَ یُقَاتِلُوۡنَ فِیۡ سَبِیۡلِہٖ صَفًّا کَاَنَّہُمۡ بُنۡیَانٌ مَّرۡصُوۡصٌ"

"ઇન્નલ્લાહા યુહિબ્બુલ લઝીના યુકાતિલૂના ફી સબીલિહિ સફ્ફન ક-અન્નહુમ બુન્યાનુમ મર્સૂસ" (સૂરતુસ-સફ, આયત : 4)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ દોસ્ત રખતા હૈ ઉન્હેં જો ઉસ કી રાહ મેં લડતે હૈં પર્રા (સફ)બાંધ કર, ગોયા વહ ઈમારત હૈં રાંગા પિલાઈ (સીસા પિલાઈ દીવાર)"

(કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "યા'ની એક સે દૂસરા મિલા હુવા. હર એક અપની જગહ જમા હુવા. દુશ્મન કે મુકાબિલ સબ કે સબ મિસ્લે શૈ વાહિદ કે."

(તફસીર ખઝાઇનુલ ઇરફાન, સફહા : 994)

રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અપની ઝાહેરી હયાતે તય્યબહ કે પચપન (55) સાલ બસર ફરમાને કે બા'દ પહલી મરતબા 623, સન ઈસ્વી બ-મુતાબિક 2, સન હિજરી મેં જંગે બદ્ર મેં શિર્કત ફરમાઈ. પહલી હી જંગ મેં આપ ને લશ્કર કી તર્તીબ ઐસે બેહતરીન સલીકે સે અંજામ દી કિ દુનિયા કે સામને એક મિસાલ કાઈમ ફરમા દી. ઈસ કી અહ્મ વજહ યહ હૈ કિ આપ કો અલ્લાહ તઆલા ને તમામ ઉલૂમ વ ફુનૂન કે સાથ સાથ ઈલ્મ વ ફન્ને હર્બ ભી વદીઅત ફરમાયા થા. ઈલાવા અઝીં ઈલ્મે ગૈબ કી વજહ સે આપ તમામ હવાદિસ પર મુત્તલેઅ થે.

જંગે બદ્ર કે દિન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અપને સહાબા કે સાથ મૈદાને જંગ કા મુઆઈના ફરમાયા. હઝરત અનસ બિન માલિક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફરમાતે હૈં કિ **હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઝમીન પર અપના દસ્તે મુબારક રખ કર ફરમાયા : "યહ ફુલાં કે મર કર ગિરને કી જગહ હૈ, યહ ફુલાં કે મર કર ગિરને કી જગહ હૈ, યહ ફુલાં કા મક્તલ હૈ, ઔર યહ ફુલાં કી જાએ કુશ્તન હૈ, ઔર એક એક મારે જાને વાલે કા નામ ઔર ઉસ કે મક્તલ કા નિશાન બતાયા ઔર ઉન મેં સે કોઈ એક ભી હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી બતાઈ હૂઈ જગહ કે બર-ખિલાફ ન મારા ગયા ચુનાંચે ઉસ જગહ સે એક બાલિશ્ત ભી તફાવુત વ તજાવુઝ ન હુવા."** (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 144 ઔર 147)

મઝકૂરા વાકેઆ સે સાબિત હોતા હૈ કિ ગૈબ બતાને વાલે રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અલ્લાહ તઆલા ને અપને ખઝાનએ ગૈબ સે ઈલ્મે ગૈબ અતા ફરમાયા થા ઔર આપ યહ જાનતે થે કિ કૌન, કબ, કિસ તરહ ઔર કહાં મરેગા.

રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હર જંગ મેં બારીક બીની સે ફૌજ કી તદવીન ફરમાઈ ઔર ઈસ અમ્ર કા બડી પાબન્દી સે લિહાઝ ફરમાયા કિ મુજાહેદીન કા હૌસલા હર હાલ મેં બર-કરાર રહના ચાહિયે. લેહાઝા ઉન કે જઝ્બાત કો ફરોગ દેને કે લિયે જેહાદ કી ફઝીલત કે તઅલ્લુક સે નાઝિલ શુદા આયાતે કુરઆની કો તિલાવત ફરમા કર ઔર અજ્રે અઝીમ કી બશારત સુના કર શુજાઅત કા વલ્વલા પૈદા

ફરમાતે થે. ઈલાવા અઝીં આપ ને જંગ કે તઅલ્લુક સે કાર આમદ નએ ઉમૂર ભી ઈજાદ ફરમાએ. મસલન :

અલમ : - મૈદાને જંગ મેં સિપાહી અપની બહાદુરી ઔર જવાંમર્દી કા ભરપૂર ઈસ્તે'માલ કર કે લડાઈ કે કર્તબ દિખા કર દાદે શુજાઅત હાસિલ કરતા હૈ. લૈકિન હર સિપાહી કી દિલૈરી કા મદાર સરદાર પર હોતા હૈ. અગર લશ્કર કા સરદાર મારા જાતા હૈ તો પૂરે લશ્કર કા હૌસલા પસ્ત હો જાતા હૈ ઔર લશ્કર શિકસ્ત સે દો ચાર હોતા હૈ. કભી કભી સરદારે લશ્કર કે મારે જાને કી ગલત અફવાહ ભી ઉડતી હૈ જિસ કે નતીજે મેં લશ્કર મેં ઈન્તિશાર વ ઈખ્તિલાલ ફૈલતા હૈ. જિસ કી વજહ સે લડને વાલોં કે હૌસલે ટૂટ જાતે હૈં. લેહાઝા સરદારે લશ્કર કા બકૈદે હયાત રહેના લશ્કર કે લિયે રૂહે રવાં કે મુતરાદિફ હૈ. ઈસી નઝરિયા કે તહત રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અલમ મશ્રૂઅ કિયા ઔર લશ્કર કે સરદાર કે હાથ મેં અલમ દિયા જાને લગા. તાકિ લશ્કર કા સિપાહી દૂર સે અલમ દેખ કર મુત્મઈન રહે કિ મેરે લશ્કર કા સરદાર સલામત હૈ. અલમ કા એક ફાઈદા યહ ભી હોતા હૈ કિ જિસ કે હાથ મેં અલમ હોતા હૈ વહ થોડે વક્ફે કે બા'દ અલમ કો જુંબિશ દેતા હૈ યા'ની ઝોર સે હિલાતા હૈ. ઔર યહ એક કિસ્મ કા ઈશારા હોતા હૈ કિ મૈં પૂરે જૌશો ખરોશ સે દુશ્મન કા મુકાબલા કર રહા હૂં તુમ ભી ડટ કર મુકાબલા કરો ઔર દુશ્મન કે કદમ ઉખેડ દો. અલમ કો જુંબિશ મેં આયા હુવા દેખ કર હર સિપાહી મેં એક નયા જૌશ પૈદા હોતા હૈ ઔર વહ અપને સરદાર કે ઈશારએ હુક્મ કી બજા આવરી મેં અપની જાન પર ખેલતા હૈ.

"2, સન હિજરી મેં સબ સે પહલા અલમ જો ઈસ્લામ મેં તૈયાર કિયા ગયા વહ હઝરત હમ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા અલમ હૈ. અબૂ જહલ લઈન તીન સૌ આદમિયોં કો લે કર મદીના કે કરીબ આયા થા. ઉસ કી સરકોબી કે લિયે રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો અલમ દે કર અસ્સી સવારોં કે સાથ રવાના ફરમાયા થા, લૈકિન કોઈ કિતાલ વાકેઅ નહીં હુવા ઔર અબૂ જહલ મક્કા મુકર્રમા કી તરફ ભાગ ગયા."

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 134)

અલમ એક ઝન્ડા હોતા હૈ. તક્રીબન બારહ ફુટ (૧૨) લમ્બી લક્ડી, બાંસ યા નૈઝા કે સિરે પર એક કપડા બાંધ દિયા જાતા હૈ ઔર વહ કપડા પર્ચમ કી તરહ લહરાતા હૈ. રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને દો (૨) કિસ્મ કે અલમ તજવીઝ ફરમાએ થે :

(1) છોટા અલમ : ઈસ કો અરબી મેં "**લિવા**" કહતે હૈં.

(2) બડા અલમ : ઈસ કો અરબી મેં "**રાયત**" કહતે હૈં.

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અલગ અલગ મૌકોં પર દોનોં કિસ્મ કે અલમ દસ્તે અક્દસ મેં થામે હૈં. મુસ્નદ અહમદ ઔર તિર્મિઝી મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ સે એક હદીસ ઈન લફ્ઝોં મેં મર્વી હૈ કિ **"રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા "રાયત" સિયાહ થા ઔર આપ કા "લિવા" સફેદ થા."** તબરાની કે નઝદીક ભી હઝરત બરીદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે ઐસા હી મર્વી હૈ.

લૈકિન ઈબ્ને અદી કે નઝદીક હઝરત અબૂ હુરૈરા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે ઈત્ના ઝિયાદહ રિવાયત કિયા ગયા હૈ કિ **ઉન અલમોં મેં "લા ઇલાહા ઇલ્લલ્લાહો મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહે" લિખા હુવા થા.**

અલમ કે છોટે ઔર બડે હોને મેં ક્યા હિકમત હૈ ? ઔર ઈસ મેં કૈસી બેહતરીન દૂર અન્દેશી હૈ, ઈસ કો મુલાહેઝા ફરમાએં.

જબ ઈસ્લામી લશ્કર છોટી તા'દાદ મેં હોતા તો સિર્ફ એક હી અલમ હોતા લૈકિન કભી કભી ઐસા ભી હુવા હૈ કિ લશ્કર કી તા'દાદ હઝારોં સે મુતજાવિઝ હોતી. ઐસી સૂરત મેં લશ્કર કે અલગ અલગ દસ્તે બનાએ જાતે. ઔર હર દસ્તા પર એક સરદાર મુકર્રર કિયા જાતા. વહ તમામ સરદાર સિપાહ સાલાર કે મા-તહત હોતે. સિપાહ સાલારે આઝમ ઉન સરદારોં કો જો હુક્મ દેતા ઉસ કી મુતાબિકત મેં સરદાર અપને મા-તહત દસ્તા (ફૌજ કા હિસ્સા) કો હુક્મ દેતા. હર સરદાર કો અલગ અલગ અલમ દિયા જાતા. સરદાર કી હૈસિયત કો મલ્હૂઝ રખતે હુએ ઔર ઉસ કે મા-તહત સિપાહિયોં કી તા'દાદ કો મદ્દે-નઝર રખતે હુએ ઉસ કો છોટા યા બડા અલમ દિયા જાતા. યા'ની કિસી કો "લિવા" ઔર કિસી કો "રાયત" દિયા જાતા. અલમ કી ફરાહમી મેં એક ઝરૂરી બાત યહ હોતી થી કિ હર અલમ કા રંગ જુદા જુદા હોતા. સિયાહ, સફેદ, સુર્ખ, હરા, પીલા વગૈરા અલગ અલગ રંગ કે કપડોં કે અલમ બનાએ જાતે. ઈલાવા અઝીં હર સરદાર કે મા-તહત ઉસ કી કૌમ કે લોગ હોતે.

મઝકૂરા તક્સીમ કે નફા' બખ્શ નતાઈજ કી તરફ ઈલ્તિફાત કરને સે બે-સાખ્તા ઝબાન સે મર્હબા ઔર સદ આફરીન કી સદા મુતરન્નિમ હોગી. બડી તા'દાદ કે લશ્કર કો અલગ અલગ હિસસ મેં મુન્કસિમ કર કે હર હિસ્સે પર એક સરદાર મુકર્રર કર દેને

સે હર સરદાર કો એક મહદૂદ દસ્તએ ફૌજ કી હી નિગરાની કરની પડતી હૈ, જો આસાન હૈ. ઈલાવા અઝીં હર સરદાર કે મા-તહત ઉસ કી હી કૌમ કે આદમિયોં કી ટુક્ડી રખને કા બડા ફાઈદા યહ હોતા હૈ કિ હર સરદાર અપની બિરાદરી કે લોગોં કો તલ્કીન કરતા હૈ કિ મૈદાને જંગ મેં બુઝદિલી દિખા કર અપની બિરાદરી કા નામ મત ડુબોના. બલ્કિ મૈદાને જંગ મેં શુજાઅત ઔર દિલૈરી મેં દૂસરી કૌમોં પે સબ્કત લે જાના. ઔર અલ્લાહ કે પ્યારે મહબૂબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખુશનૂદી હાસિલ કરને મેં હર મુમ્કિન કોશિશ કર કે અપની જાન કી બાઝી લગા દેના. ફર્ઝ કરો કિ મૈમના પર મુહાજિરીન હૈં તો મૈમના પર કૌમ મુહાજિર સે હી કિસી શખ્સ કો સરદાર બનાયા જાતા. ઉસ કો કિસી ભી એક રંગ કા અલમ દે દિયા જાતા. ઈસી તરહ હર હિસ્સ-એ ફૌજ કી તક્સીમ હોતી. દૌરાને જંગ હર સિપાહી અપને સરદાર કે અલમ કો દેખતા રહેગા. હાલાં કિ લશ્કર મેં કઈ અલમ હોંગે, લૈકિન હર અલમ કા રંગ અલગ અલગ હોને કી વજહ સે હર સિપાહી અપને સરદાર કે અલમ કો આસાની સે પહચાન લેગા. સરદાર અલમ કો જુંબિશ દે દે કર અપને ઝેર દસ્ત સિપાહિયોં કો જૌશ દિલા કર ઉન કો ઉભારેગા. સિપાહ સાલાર ભી તમામ અલમ બ-યક વક્ત મુલાહેઝા કરતા રહેગા ઔર અગર ખુદા ન ખ્વાસ્તા કોઈ સરદાર શહીદ હો જાએ તો અલમ ગિરને કી વજહ સે ફૌરન પતા લગ જાએગા કિ હમારે લશ્કર કે ઈસ હિસ્સે પર દુશ્મનોં કા હમ્લા શદીદ હૈ, લેહાઝા વહ ઉન કી કુમુક કરને ફૌરન પહોંચ જાએગા. નીઝ લશ્કર કે હર સિપાહી કો મા'લૂમ રહેગા કિ મેરા સરદાર ઈસ વક્ત કહાં હૈ ક્યૂં કિ અલમ ઉસ કે સરદાર કી નિશાનદહી કરતા રહતા હૈ કિ ફુલાં રંગ કા અલમ ફુલાં સરદાર કે હાથ મેં હૈ.

ઈલાવા અઝીં અલમ મેં કલ્મા શરીફ "**લા ઇલાહા ઇલ્લલ્લાહો મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહે**" صلی اللہ علیہ وسلم લિખના. તાકિ મુજાહિદ જબ અલમ કો દેખેગા તો કલ્મા શરીફ દેખ કર તૌહીદ વ રિસાલત કી ગવાહી પર ઉસ કા અકીદા મઝીદ પુખ્તા હોગા ઔર વહ યહ તસવ્વુર કરેગા કિ ઈસ મૈદાન મેં ઈસ્લામ કા કલ્મા બુલન્દ ઔર નુમાયાં હૈ ઔર ઈસ કલ્મા કો બુલન્દી સે પસ્તી પર લાને કી કોશિશ મેં બાતિલ તાકત આજ અપના એડી ચોટી કા ઝોર લગા રહી હૈ લૈકિન જબ તક મેરે દમ મેં દમ હૈ મૈં ઈસ્લામ કા કલ્મા હરગિઝ મિટને નહીં દૂંગા. ઈસ કે લિયે મુઝે ચાહે મિટ જાના પડે. મૈં અપને જિસ્મ કે ખૂન કે આખરી કતરે સે ગુલશને ઈસ્લામ કી આબયારી કર કે ઈસ્લામ કી આબ વ તાબ પર આન્ચ નહીં આને દૂંગા. ઈસ તખય્યુલ કી તદ્કીક સે ઉસ મેં એક ઐસા જૌશ વ વલ્વલા પૈદા હોતા હૈ કિ વહ દુશ્મનોં પર કહરે ઈલાહી કી બિજલી બિન કર ટૂટ પડતા હૈ ઔર "**એ'લાએ કલેમતુલ હક્ક**"

કી તડપ ઔર બેતાબી મેં મિસ્લે શેર હમ્લા આવર હો કર દુશ્મને ઈસ્લામ કે લશ્કર કી સફેં ઉલટ કર રખ દેતા હૈ. ગોયા વહ ઝબાને તલવાર સે યૂં ગોયા હોતા હૈ :

ફૈર હિજે પંજએ દેવે લઈં
મુસ્તફા કે બલ પર તાકત કીજિયે

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ખન્દક : 5, સન હિજરી મેં ગઝવએ અહઝાબ વુકૂઅ મેં આયા. ઈસ ગઝવા કો ગઝવએ ખન્દક ભી કહતે હૈં. ઈસ કી વજહ યહ હૈ કિ ઈસ ગઝવા મેં મદીના તય્યબહ કે ગિર્દ ખન્દકેં ખોદી ગઈ થીં. ઉન ખન્દકોં કી વજહ સે મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે આયા હુવા દસ હઝાર (૧૦,૦૦૦) કા લશ્કરે કુફ્ફાર મદીના મુનવ્વરા મેં દાખિલ ન હો સકા. મુલ્કે અરબ મેં યહ પહલા હાદિસા થા કિ દુશ્મનોં કે શર સે અહ્લે શહર કો અમન મેં રખને કે લિયે શહર કે ગિર્દ ખન્દકેં ખોદી ગઈ હોં. મક્કા સે આયા હુવા લશ્કરે કુફ્ફાર ભી ઉન ખન્દકોં કો દેખ કર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દેફાઈ ઈન્તેઝામ પર શશ્દર હો કર રહ ગયા.

મુખ્તસર યહ કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો જંગી ઉમૂર કા ભી કામિલ ઈલ્મ અતા ફરમાયા થા. આપ ને અપને જાં નિસાર સહાબા કો ફન્ને જેહાદ કી ઐસી આ'લા તા'લીમો તર્બિયત ફરમાઈ કિ આપ કી ઈનાયત કર્દા તા'લીમ કો મશ્અલ રાહ બના કર ઉન્હોં ને આપ કી રેહલત કે બા'દ કલીલ અર્સા મેં અઝીમ ફુતૂહાત હાસિલ કર કે ઈસ્લામ કા પર્ચમ દુનિયા કે ગોશે ગોશે મેં લહેરા દિયા.

❁ <u>જેહાદ કી ફઝીલત</u> : ---

કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ
الْجَنَّةَ يُقَاتِلُوْنَ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُوْنَ وَ يُقْتَلُوْنَ"

"ઇન્નલ્લાહશ્તરા મિનલ મો'મિનીના અન્ફુસહુમ વ અમવાલહુમ બે અન્ના લહુમુલ જન્ન-તા યુકાતેલૂના ફી સબીલિલ્લાહે ફ-યક્તુલૂના વ યુક્તલૂના "

(સૂરએ-તૌબા, આયત : 111)

તર્જુમા : ''બે શક અલ્લાહ ને મુસલમાનોં સે ઉન કે માલ ઔર જાન ખરીદ લિયે હૈં ઈસ બદલે પર કિ ઉન કે લિયે જન્નત હૈ. અલ્લાહ કી રાહ મેં લડેં તો માર દેં ઔર મરેં.'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : ''રાહે ખુદા મેં જાન ઔર માલ ખર્ચ કર કે જન્નત પાને વાલે ઈમાન દારોં કી એક તમ્સીલ હૈ. જિસ સે કમાલે લુત્ફ વ કરમ કા ઈઝહાર હોતા હૈ કિ પરવરદિગારે આલમ ને ઈન્હેં જન્નત અતા ફરમાના ઉન કે જાનો માલ કા ઈવઝ કરાર દિયા ઔર અપને કો ખરીદાર ફરમાયા. યહ કમાલે ઈઝ્ઝત અફઝાઈ હૈ કિ વહ હમારા ખરીદાર બને ઔર હમ સે ઉસ ચીઝ કો ખરીદે જો ન હમારી બનાઈ હૂઈ, ન હમારી પૈદા કી હૂઈ હૈ. જાન હૈ તો ઉસ કી પૈદા કી હૂઈ હૈ. માલ હૈ તો ઉસ કા અતા ફરમાયા હુવા હૈ.''

(તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 368)

કુરઆને મજીદ મેં રબ તબારક વ તઆલા ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

''وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّشْرِىْ نَفْسَهُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ''

''વ મિન્નાસે મંય યશ્રિ નફસહુબ-તિગાઅ મર્દાતિલ્લાહિ''

(સૂરા અલ-બકરહ, આયત : 207)

તર્જુમા : ''ઔર કોઈ આદમી અપની જાન બેચતા હૈ અલ્લાહ કી મર્ઝી ચાહને મેં.'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા ઈર્શાદ ગિરામી હૈ :

''فَلْيُقَاتِلْ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ يَشْرُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
بِالْاٰخِرَةِ وَمَنْ يُّقَاتِلْ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ
فَسَوْفَ نُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا''

''ફલ-યુકાતિલ ફી સબીલિલ્લાહિલ-લઝીના યશ્રૂનલ હયાતદુનિયા બિલ આખિરતે વ મંય યુકાતિલ ફી સબીલિલ્લાહે ફ-યુક્તલ અવ યગ્લિબ ફ-સૌફ નૂ'તીહે અજરન અઝીમા'' (સૂરએ નિસા, આયત : 74)

તર્જુમા : ''તો ઈન્હેં અલ્લાહ કી રાહ મેં લડના ચાહિયે જો દુનિયા કી ઝિન્દગી બેચ કર આખેરત લેતે હૈં ઔર જો અલ્લાહ કી રાહ મેં લડે ફિર મારા જાએ યા ગાલિબ આએ તો અન્કરીબ હમ ઈસે બડા સવાબ દેંગે.'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

મઝકૂરા બાલા આયાતે કુરઆની મેં મુજાહિદ કો રાહે ખુદા મેં જેહાદ કરને કે સિલા મેં જન્નત કા વા'દા ઔર આખેરત કી ને'મતોં વ આસાઈશોં કા મુઝ્દા સુનાયા ગયા હૈ. રઝાએ ઈલાહી ઔર અજ્રે અઝીમ કી તલબ મેં મુજાહેદીને ઈસ્લામ ને અલ્લાહ કી રાહ મેં મૌત કી તમન્ના ઔર શહાદત કી ખ્વાહિશ મેં અપની જાન કી કતઅન પરવાહ ન કી. અપના સબ કુછ દાવ પર લગા દિયા ઔર દુનિયા કે ઐશ વ આરામ ઔર અપના માલ વ અપની જાન અલ્લાહ કે મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હાથ બેચ કર ઉસ કે ઈવઝ મેં આખેરત કી લા-ઝવાલ દૌલત વ ને'મત ખરીદ લી.

બ-કૌલ હઝરત રઝા બરૈલવી :

જાન વ દિલ તેરે કદમ પર વારે
ક્યા નસીબે હૈં તેરે યારોં કે

શહીદ કે મરાતિબ વ દરજાત ઔર હયાત

❁ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

''فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَاُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاُوْذُوْافِىْ سَبِيْلِىْ
وَقٰتَلُوْا وَقُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِىْ
مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ''

''ફલ્લઝીના હાજરૂ વ ઉખ્રેજૂ મિન દિયારિહિમ વ ઊઝૂ ફી સબીલી વ કતલૂ વ કુતેલૂ લ ઉ કફ્ફિરન્ના અન્હુમ સય્યિઆતિહિમ વલ ઉદ ખિલન્નહુમ જન્નાતિન તજરી મિન તહતિહલ અન્હાર'' (સૂરહ આલે ઇમરાન, આયત : 195)

તર્જુમા : ''તો વહ જિન્હોં ને હિજરત કી ઔર અપને ઘરોં સે નિકાલે ગએ ઔર મેરી રાહ મેં સતાએ ગએ ઔર લડે ઔર મારે ગએ, મૈં ઝરૂર ઉન કે સબ ગુનાહ ઉતાર દૂંગા ઔર ઝરૂર ઈન્હેં બાગોં મેં લે જાઊંગા જિન કે નીચે નહરેં રવાં.'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

કુરઆને મજીદ મેં અલ્લાહ તઆલા ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

"وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ يُّقْتَلُ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ بَلْ اَحْيَاءٌ وَّلٰكِنْ لَّا تَشْعُرُوْنَ"

"વલા તકૂલૂ લેમંય યુક્તલો ફી સબીલિલ્લહે અમવાતુન બલ અહાઉં વલાકિલ્લા તશઉરૂન" (સૂરા અલ-બકરા, આયત : 154)

તર્જુમા : ''ઔર જો ખુદા કી રાહ મેં મારે જાએં ઉન્હેં મુર્દા ન કહો, બલ્કિ વહ ઝિન્દા હૈં, હાં તુમ્હેં ખબર નહીં.'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : ''<u>શાને નુઝૂલ</u> : યહ આયત શોહદાએ બદ્ર કે હક્ક મેં નાઝિલ હૂઈ. લોગ શોહદા કે હક્ક મેં કહતે થે કિ ફુલાં કા ઈન્તેકાલ હો ગયા ઔર વહ દુન્યવી આસાઈશ સે મહરૂમ હો ગયા. ઉન કે હક્ક મેં યહ આયત નાઝિલ હૂઈ ઔર ઈર્શાદ હુવા કિ મૌત કે બા'દ હી અલ્લાહ તઆલા શોહદા કો હયાત અતા ફરમાતા હૈ. ઉન કી અર્વાહ પર રિઝ્ક પૈશ કિયે જાતે હૈં, ઈન્હેં રાહતેં દી જાતી હૈં, ઉન કે અમલ જારી રહતે હૈં, અજ્ર ઔર સવાબ બઢતા રહતા હૈ. હદીસ શરીફ મેં હૈ કિ શોહદા કી રૂહેં સબ્ઝ પરિન્દોં કે કાલિબ મેં જન્નત કી સૈર કરતી હૈં ઔર વહાં કે મેવે ઔર ને'મતેં ખાતી હૈં.''

(તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 42)

શોહદા કી હયાત કે બારે મેં અલ્લાહ તઆલા ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

"وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُوْنَ"

"વલા તહ્‌સબન્નલ્લઝીના કોતેલૂ ફી સબીલિલ્લાહે અમવાતન બલ અહાઉન ઇન્દા રબ્બેહિમ યુર્ઝકૂન" (સૂરએ, આલે ઇમરાન, આયત : 170)

તર્જુમા : ''ઔર જો અલ્લાહ કી રાહ મેં મારે ગએ, હરગિઝ ઉન્હેં મુર્દા ન ખ્યાલ કરના બલ્કિ વહ અપને રબ કે પાસ ઝિન્દા હૈં, રોઝી પાતે હૈં.''

(કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : ''અક્સર મુફસ્સેરીન કા કૌલ હૈ કિ યહ આયત શૌહદાએ ઓહદ કે હક્ક મેં નાઝિલ હૂઈ હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા સે મર્વી હૈ કિ સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ જબ તુમ્હારે ભાઈ ઓહદ મેં શહીદ હુએ, અલ્લાહ તઆલા ને ઉન કી અર્વાહ કો સબ્ઝ પરિન્દોં કે કાલિબ અતા ફરમાએ. વહ જન્નતી નહરોં પર સૈર કરતે ફિરતે હૈં. જન્નતી મેવે ખાતે હૈં, તલાઈ કનાદીલ જો ઝેરે અર્શ મુઅલ્લક હૈં, ઉન મેં રહતે હૈં, જબ ઉન્હોં ને ખાને પીને રહને કે પાકીઝા ઐશ પાએ તો કહા કિ હમારે ભાઈયોં કો કૌન ખબર દે કિ હમ જન્નત મેં ઝિન્દા હૈં, તાકિ વહ જન્નત સે બે રગ્બતી ન કરેં ઔર જંગ સે બૈઠ ન રહેં. અલ્લાહ તઆલા ને ફરમાયા કિ મૈં ઉન્હેં તુમ્હારી ખબર પહુંચાઊંગા. પસ યહ આયત નાઝિલ ફરમાઈ (અબૂ દાઊદ). ઈસ આયત સે સાબિત હુવા કિ અર્વાહ બાકી હૈં, જિસ્મ કે ફના હોને કે સાથ ફના નહીં હોતીં ઔર ઝિન્દોં કી તરહ શોહદા ખાતે પીતે ઐશ કરતે હૈં. સિયાકે આયત ઈસ પર દલાલત કરતા હૈ કિ હયાત રૂહ ઔર જિસ્મ દોનોં કે લિયે હૈ. શોહદા કે જિસ્મ કબ્રોં મેં મહફૂઝ રહતે હૈં. મિટ્ટી ઉન કો નુક્સાન નહીં પહુંચાતી. ઝમાનએ સહાબા મેં ઔર ઈસ કે બા'દ બ-કસ્રત મુઆઈના હુવા હૈ કિ અગર શોહદા કી કબ્રેં ખુલ ગઈં તો ઉન કે જિસ્મ તરોતાઝા પાએ ગએ.'' (તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, 129 વ 130)

શૌહદાએ કિરામ કી હયાત કુરઆને મજીદ કી મુન્દરજા બાલા આયાત સે બય્યિન તૌર પર સાબિત હોતી હૈ. ઈલાવા અઝીં કુતુબે સૈર વ તારીખ વ અહાદીસ મેં ઐસે સૈંકડોં વાકેઆત મર્કૂમ હૈં કિ શૌહદાએ કિરામ કે અજસામ સાલ્હા સાલ કા અર્સા ગુઝરને કે બા'દ ભી ઉન કી કબ્રોં મેં તરોતાઝા ઔર સહીહ વ સાલિમ પાએ ગએ હૈં ઔર ઉન કે અજસામ મેં ઝિન્દા ઈન્સાન કી તરહ ખૂન રવાં હોતા હૈ. મસલન :

(1) શૈખ મુહક્કિક, શાહ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્‌લવી કુદિસા સિર્રહુ ફરમાતે હૈં કિ :

"અર્બાબે સૈર બયાન કરતે હૈં કિ છયાલીસ (૪૬) સાલ કે બા'દ કિસી વજહ સે બા'ઝ શોહદાએ ઓહદ કી કબ્રોં કો ખોલા ગયા. વહ વૈસી હી તરોતાઝા મિસ્લ ગુન્ચહાએ ગુલ અપને કફનોં મેં થે. તુમ યહી કહોગે કિ ઈન્હેં આજ હી દફન કિયા ગયા હૈ. ઉન મેં સે બા'ઝોં કો દેખા ગયા કિ ઝખ્મોં પર હાથ રખે હુએ હૈં. જબ ઝખ્મોં સે હાથ ઉઠાયા ગયા તો ઝખ્મોં સે તાઝા ખૂન બહને લગા. જબ ઉન કે હાથોં કો છોડા ગયા તો વહ ઝખ્મોં પર હી વાપસ પહોંચ ગએ."

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 236)

(2) તારીખ મદીના મેં ઈમામ તાજુદ્દીન સુબુકી કુદ્દિસા સિર્રહુ સે શિફાઉસ સિકામ મેં મન્કૂલ હૈ કિ :

"જબ હઝરત અમીર મુઆવિયા રદિયલ્લાહો અન્હો અપની અમારત કે ઝમાને મેં શોહદાએ ઓહદ કે કરીબ સે નહર ખુદવા રહે થે ઔર વહ નહર શોહદાએ ઓહદ કે કરીબ સે ગુઝરી તો એક કુદાલ હઝરત સય્યદુશ્શોહદા અમીર હમ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે કદમ અક્દસ પર લગા ઔર ઉસ સે ખૂન બહને લગા." (હવાલા : - ઐઝન)

(3) હુઝૂરે અક્દસ જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે આશિકે સાદિક હઝરત ખુબૈબ બિન અદી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો કુફ્ફારે મક્કા ને ફરેબ ઔર ધોકા સે કૈદ કર લેને કે બા'દ મક્કા મુઅઝ્ઝમા કે કરીબ "મૌઝ-એ-તન્ઈમ" નામી મકામ પર લે ગએ ઔર સૂલી પર ચઢા કર ચાલીસ આદમિયોં ને બર્છિયાં ઔર નૈઝે ચુભો ચુભો કર બડી હી બેદર્દી ઔર બેરહમી સે શહીદ કર દિયા ઔર ઉન કી મુબારક લાશ કો દાર પર હી લટકી હૂઈ છોડ દિયા કિ ઉન કે કત્લ કી ખબર સારે અરબ મેં ફૈલ જાએ ઔર લોગ કુફ્ફારે મક્કા સે ડરેં. હુઝૂરે અક્દસ આલિમે મા કાન વ મા યકૂન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો હઝરત ખુબૈબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી શહાદત કી ખબર ઉસ વક્ત હી હો ગઈ થી જબ કિ ઉન કો શહીદ કિયા ગયા થા. બા'દહુ હુઝૂર ને હઝરત ખુબૈબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી લાશ કો સૂલી સે ઉતાર કર મદીના તય્યબહ લે આને કે લિયે હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ ઔર હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા કો રવાના ફરમાયા. યહ દોનોં હઝરાત છુપતે છુપાતે મૌઝ-એ-તન્ઈમ પહુંચે. વહાં હઝરત ખુબૈબ બિન અદી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી લાશ દાર પર લટકી હૂઈ થી. ચાલીસ આદમી દાર કે ગિર્દ બરાએ નિગરાની સોયે હુએ થે. રાત કા વક્ત થા.

યહ દોનોં હઝરાત બહુત હી આહિસ્તગી સે દાર તક પહુંચે ઔર હઝરત ખુબૈબ કો ઉતારા. હઝરત ખુબૈબ કી શહાદત કો ચાલીસ દિન કા અર્સા ગુઝર ગયા થા. લૈકિન હનૂઝ ઉન કા મુકદ્દસ જિસ્મ તરોતાઝા થા ઔર ઉન કે ઝખ્મોં સે ખૂન ટપક રહા થા."

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 246)

(4) હઝરત અબી ફર્દા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે મર્વી હૈ કિ એક રોઝ રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ શોહદાએ ઓહદ કી ઝિયારતે કુબૂર કે લિયે તશ્રીફ લે ગએ, ફરમાયા "ઐ મેરે રબ ! તૂ હી ઈબાદત કા મુસ્તહિક હૈ. બિલા-શુબ્હા તેરા યહ બન્દા ઔર તેરા રસૂલ ગવાહ હૈ કિ યહ જમાઅત તેરી રઝા મેં શહીદ હૂઈ." ઈસ કે બા'દ ફરમાયા **"જો શખ્સ ઈન કી ઝિયારત કરતા હૈ ઔર ઈન કી તહીયત વ સલામ બજા લાતા હૈ, યહ કયામત તક ઉન કો જવાબ દેતે રહેંગે."**

ઈસ હદીસ કે ઝિમ્ન મેં મુહક્કિક અલલ ઈત્લાક, શૈખ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને શૌહદાએ ઓહદ કી હયાત કે સુબૂત મેં એક વાકેઆ નક્લ ફરમાયા હૈ, જો હસ્બે ઝૈલ હૈ :

"અતાફ બિન ખાલિદ મખ્ઝુમી અપને મામૂં સે રિવાયત કરતે હૈં કિ ઉન્હોં ને બયાન કિયા કિ મૈં શોહદાએ ઓહદ કી ઝિયારત કો ગયા. મેરે સાથ દો ગુલામ થે જો મેરે ઘોડે કી હિફાઝત કરતે થે. ઉન કે સિવા કોઈ મૌજૂદ ન થા. ચૂં કિ મૈં ને સુના થા કિ રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ ઈન્હેં સલામ કરો ક્યૂં કિ યહ ઝિન્દા હૈં ઔર સલામ કા જવાબ દેતે હૈં. તો મૈં ને સલામ કિયા ઔર સલામ કા જવાબ સુના. ફિર શોહદાએ ઓહદ ને ફરમાયા "બિલા-શુબ્હા હમ તુમ્હેં પહચાનતે હૈં." ઈસ પર મૈં હૈબત સે લરઝા બર-અન્દામ હો કર ગિર પડા. ફિર મૈં જલ્દી સે સવાર હો કર રવાના હો ગયા."

(હવાલા : મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા જિલ્દ 2, સફહા : 236)

શોહદા કી હયાત કે સુબૂત મેં ઈસ કિસ્મ કે વાકેઆત મો'તબર વ મો'તમદ કુતુબ મેં ઈતની કસરત સે પાએ જાતે હૈં કિ જિન કા સિર્ફ ઈશારતન તઝકેરા કરને કે લિયે ભી દફાતિર દરકાર હૈં, લેહાઝા સિર્ફ ચાર વાકેઆત કા ઈખ્તિસારન ઝિક્ર કર કે સિર્ફ ઈત્ના અર્ઝ કરના હૈ કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કે કલામે સાદિક કુરઆને મજીદ મેં શોહદા કી હયાત કા જો ઐ'લાન કિયા ગયા હૈ વહ સિર્ફ કહને તક હી મહદૂદ નહીં બલ્કિ ઉસ કી હકીકત કા બે-શુમાર લોગોં ને મુશાહેદા કિયા હૈ.

સહાબએ કિરામ કા જઝ્બએ ઇશ્કે નબી ઔર શૌકે શહાદત

હર નબી ઔર રસૂલ અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામ કે જાં નિસાર ઔર હવારી હર દૌર મેં હુએ ઔર હર દૌર કે હવારિયોં ને અપની મુહબ્બત વ વફાદારી કા સુબૂત દેતે હુએ અપને નબી કી ઈતાઅત વ મદદ મેં હર મુમ્કિન કોશિશ કી. લૈકિન સય્યિદુલ-અમ્બિયા વલ મુર્સલીન, અફઝલુલ ખલ્ક, સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હવારી યા'ની સાથિયોં ને ઈશ્કો મોહબ્બત કા જો આલમગીર પૈગામ ઔર સુબૂત દિયા હૈ ઉસ કી મિસાલ દુનિયા કી કિસી ભી તારીખ મેં નહીં પાઈ જાતી. સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન કી મુકદ્દસ ઔર પાકીઝા જમાઅત ને અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સાથ હમેંશા ઈશ્કે સાદિક કા સુલૂક કરતે હુએ અપને કૌલ વ ફે'લ સે યહી કહા ઔર કિયા :

કરૂં તેરે નામ પે જાં ફિદા, ન બસ એક જાં, દો જહાં ફિદા
દો જહાં સે ભી નહીં જી ભરા, કરૂં ક્યા કરોડ઼ોં જહાં નહીં
(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઈશ્કો મોહબ્બત મેં સરશાર હો કર ઉન્હોં ને દુનિયા કી કિસી ભી ચીઝ કી પરવાહ નહીં કી. બડી સે બડી તાકત કો ખાતિર મેં નહીં લાએ. તહફ્ફુઝે નામૂસે રિસાલત કી ખાતિર અપના સબ કુછ નિછાવર કર દિયા. અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી અઝ્મત વ મુહબ્બત કો સબ સે મુકદ્દમ જાન કર ઈસ મુહબ્બત કે આદાબ કી બજા આવરી મેં હંસી ખુશી અપની જાન તક કુરબાન કર દી. અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે નામ પર મર મિટને મેં હી ઉન્હોં ને અપની હયાત જાની ઔર ઈસ શૌક મેં અપને સર કટા કર હયાત જાવેદાની પાઈ.

મરને વાલે કો યહાં મિલતી હૈ ઉમર જાવેદ
ઝિન્દા છોડેગી કિસી કો ન મસીહાઇ દોસ્ત
(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

જંગે બદ્ર કે મૌકા' પર હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને સહાબએ કિરામ કે સાથ મશ્વરા ફરમાયા ઔર લશ્કરે કુફ્ફાર કે મુકાબલે મેં જંગ વ કિતાલ કે મુતઅલ્લિક ઉન કી રાએ તલબ ફરમાઈ, તો સહાબએ કિરામ ને અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં યૂં અર્ઝ કિયા :

"હઝરત સ'અદ બિન ઉબાદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અર્ઝ કિયા કિ "યા રસૂલલ્લાહ ! ખુદા કી કસમ ! આપ હમેં અદ્ન તક લે જાએંગે તો હમ અન્સાર મેં સે કોઈ એક શખ્સ ભી આપ કે હુક્મ કી ખિલાફ વર્ઝી નહીં કરેગા."

"હઝરત મિક્દાદ બિન અમ્ર ને યૂં અર્ઝ કિયા કિ "યા રસૂલુલ્લાહ ! હમ આપ કે સાથ હૈં. આપ જહાં ચાહેં હમેં લે જાએં. હમ કભી ભી વહ બાત અપને મુંહ સે ન નિકાલેંગે, જો બની ઈસરાઈલ ને હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામ સે કહી થી કિ "**ફઝ્હબ અન્તા વ રબ્બુકા ફ-કાતિલા ઇન્ના હાહુના કાઇદૂન**" યા'ની આપ જાઇયે ઔર આપ કા રબ, તુમ દોનોં લડો, હમ યહાં બૈઠે હૈં કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી જિસ ને આપ કો હક્ક કે સાથ ભેજા. હમ આપ કે સાથ જાએંગે ઔર જહાં આપ જાએંગે આપ કે સાથ મિલ કર મરદાના વાર લડેંગે.

હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે સાથ બની ઇસરાઈલ કા સુલૂક

જબ ફિરઔન દરિયાએ નીલ મેં ગર્ક હો ગયા ઔર બની ઈસરાઈલ કી કૌમ ને ઈમાન કબૂલ કિયા ઔર હઝરત મૂસા અલા નબિય્યેના વ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કો ઈત્મીનાન હાસિલ હો ગયા, તબ અલ્લાહ તઆલા કા હુક્મ હુવા કિ આપ બની ઈસરાઈલ કા લશ્કર લે કર બૈતુલ મુકદ્દસ મેં દાખિલ હો જાએં. ઉસ વક્ત બૈતુલ મુકદ્દસ પર કૌમે "અમાલકા" કા કબ્ઝા થા. જો બદ-તરીન કાફિર ઔર ઝાલિમ લોગ થે. કૌમ અમાલકા કે લોગોં કે જિસ્મ બહુત હી બડે ઔર તાકતવર થે. ઔર ઉન કે બદન કી જસામત દેખ કર હી આદમી ખૌફ-ઝદા હો જાએ, ઐસે બડે ડીલ ડોલ વાલે લોગ થે. ઈલાવા અઝીં કૌમે અમાલકા બહુત હી જફા કશ ઔર જંગજૂ થી.

હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ છે લાખ (૬,૦૦,૦૦૦) બની ઈસરાઈલ કો હમરાહ લે કર કૌમે અમાલકા સે જેહાદ કરને રવાના હુએ. જબ યહ લશ્કર બૈતુલ મુકદ્દસ શહર કે કરીબ પહુંચા, તો બની ઈસરાઈલ એક દમ બુઝદિલ હો ગએ ઔર કહને લગે કિ ઈસ શહર મેં

કૌમે અમાલકા કે ઝોર આવર ઔર ઝબરદસ્ત લોગ હૈં. લેહાઝા જબ તક યહ લોગ હૈં ઔર જબ તક યહ લોગ શહર મેં હૈં, હમ હરગિઝ શહર મેં દાખિલ ન હોંગે. હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને કૌમે અમાલકા કા હાલ દર્યાફ્ત કરને કે લિયે અપને દો ખલીફા હઝરત યુશાઅ બિન નૂન ઔર હઝરત કાલિબ બિન યૂકન્ના અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામ કો ભેજા. ઉન્હોં ને બૈતુલ મુકદ્દસ શહર મેં જા કર કૌમે અમાલકા કા હાલ દર્યાફ્ત કિયા ઔર વાપસ આ કર કૌમે બની ઈસરાઈલ સે ફરમાયા કિ એ કૌમ ! ઘભરાઓ નહીં. બે ખૌફ હો કર શહર મેં દાખિલ હો જાઓ. અગર તુમ શહર મેં દાખિલ હો ગએ તો તુમ્હારા હી ગલ્બા હૈ ક્યૂં કિ કૌમે અમાલકા કે જિસ્મ બડે બડે ઝરૂર હૈં લૈકિન ઉન કે દિલ નિહાયત કમઝોર હૈં. અલ્લાહ કી મદદ પર ભરોસા કરો. અલ્લાહ ને મદદ કા વા'દા ફરમાયા હૈ ઔર અલ્લાહ કા વા'દા ઝરૂર પૂરા હોતા હૈ. હઝરત યુશાઅ બિન નૂન ઔર કાલિબ બિન યૂકન્ના કી મન કો ઢારસ દેને વાલી બાત સુન કર ભી બની ઈસરાઈલ મેં જેહાદ કા જઝ્બા પૈદા ન હુવા, બલ્કિ ઉન્હોં ને નિહાયત હી બુઝદિલી ઔર ના-મર્દી કા સુબૂત દેતે હુએ હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ સે કહા :

"قَالُوْا يٰمُوْسٰىٓ اِنَّا لَنْ نَّدْخُلَهَآ اَبَدًا مَّا دَامُوْا فِيْهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ
وَرَبُّكَ فَقَاتِلَآ اِنَّا هٰهُنَا قٰعِدُوْنَ"

(સૂરા અલ-માઈદા, આયત : 24)

તર્જુમા : "બોલે, ઐ મૂસા ! હમ તો વહાં કભી ન જાએંગે જબ તક વહ વહાં હૈં, તો આપ જાઈયે ઔર આપ કા રબ. તુમ દોનોં લડો, હમ યહાં બૈઠે હૈં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

"કૌમે બની ઈસરાઈલ કી ઝબાન સે ખુદ ગર્ઝી ઔર જાન પરવરી કી બાત સુન કર હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કો બડા રંજ વ સદમા હુવા. અલ્લાહ કે મુકદ્દસ નબી કો સદમા પહુંચાને કા યહ નતીજા હુવા કિ કૌમે બની ઈસરાઈલ પર અલ્લાહ તઆલા કા ગઝબ વ જલાલ નાઝિલ હુવા ઔર કૌમે બની ઈસરાઈલ કે છે લાખ (૬,૦૦,૦૦૦) લોગ એક વસીઅ મૈદાન મેં ચાલીસ સાલ (૪૦) તક ભટકતે રહે, લૈકિન ઈસ મૈદાન સે બાહર ન નિકલ સકે. ઈસ મૈદાન કા નામ મૈદાને તીહ હૈ." (તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન,સફહા : 201)

ઈસી મૈદાને તીહ મેં બની ઈસરાઈલ કે ખાને પીને કે લિયે "મન્નો સલ્વા" નાઝિલ હુવા ઔર પત્થર પર હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામ ને અપના અસા મારા તો ૫ાની કે બારહ (૧૨) ચશ્મે જારી હો ગએ, ઈસ વાકેઆ કા કુરઆને મજીદ મેં કંઈ મકામાત

પર મુખ્તલિફ ઉન્વાનોં કે સાથ બયાન હુવા હૈ લૈકિન કુરઆને મજીદ કી સૂરતુલ માઈદા મેં યહ વાકેઆ કદરે તફસીલ કે સાથ મઝકૂર હૈ.

હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કી કૌમ કી મુહબ્બત વ અકીદત અપને નબી કી બાબત ઔર હુઝૂરે અક્દસ સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મુકદ્દસ સહાબા કે ઈશ્ક મેં કિતના અઝીમ ફર્ક હૈ કિ બની ઈસરાઈલ છે લાખ કી કસીર તા'દાદ મેં હોને કે બા-વુજૂદ બુઝદિલી દિખા રહે થે, જબ કિ શમ્એ નબુવ્વત વ રિસાલત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે પરવાને અપને મહબૂબ આકા પર અપની જાનેં છિડકતે થે. ઔર અપની જાનેં નિસાર કરને મેં દરેગ નહીં કરતે થે.

શમ્એ રિસાલત પર સહાબા કી પરવાના વાર જાં નિસારી

સુલ્હે હુદૈબિયા કે મૌકે પર કુફ્ફારે કુરૈશ કી જાનિબ સે ઉરવા બિન મસઊદ સકફી કો બાત ચીત કરને કે લિયે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં બ-હૈસિયતે નુમાઈન્દા ભેજા ગયા થા. ઉરવા બિન મસઊદ સકફી ને હુઝૂરે અક્દસ જાને ઈમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સાથ ગુરૂર ઔર તકબ્બુર કે લહ્જે મેં ગુફતગૂ કરતે હુએ શાને અક્દસ કે ખિલાફ જુમ્લે કહે, નીઝ કહા કિ આપ કે આસ પાસ અવ્બાશ ઔર આવારા લોગ જમા હો ગએ હૈં ઔર જબ વક્ત આએગા તો આપ કો તન્હા છોડ કર ભાગ જાએંગે. ઉરવા બિન મસઊદ સકફી ને જાં નિસાર સહાબએ કિરામ કો બે-વફા ઔર ભાગને વાલા કહ કર સહાબએ કિરામ કે **"ફના ફીર્રસૂલ"** કે જઝબ-એ સાદિક પર કારી ઝર્બ લગાઈ થી. ઉરવા કી બાત સુન કર અસ્દકુસ સાદેકીન, ઈમામુલ મુત્તકીન, હઝરત સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો જલાલ આ ગયા ઔર આપ ને ઉરવા કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા કિ **"ઉમ્સુસ બઝરલ-લાત"** લાત યા'ની (બુત) કી શર્મ ગાહ ચાટ, આગે આપ ને ફરમાયા કિ **"અ-નહ્નુ નફિર્રો મિન્હો વ નદઉહુ"** યા'ની ક્યા હમ ભાગ જાએંગે ઔર આપ કો તન્હા છોડ દેંગે?" ઉરવા બિન મસઊદ સકફી ને હઝરત સિદ્દીકે અક્બર કી બાત પર સર ઉઠાયા ઔર કહને લગા કિ યહ કૌન હૈં જો ઐસી બાત કહતે હૈં ? સહાબા ને બતાયા કિ યહ અબૂ બક્ર સિદ્દીક હૈં. પસ ઉરવા ને કોઈ જવાબ ન દિયા.

ફિર ઉરવા બિન મસઊદ હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે ગુફતગૂ કરને લગા ઔર દૌરાને ગુફતગૂ બાર બાર હુઝૂર કી રૈશ મુબારક યા'ની દાઢી

મુબારક તક અપના હાથ લે જાતા, ઔર કુછ ગુસ્તાખાના હર્કતેં કરતા. ઉરવા કો ઈસ તરહ ગુસ્તાખાના લહ્જે મેં બાત કરતા દેખ કર હઝરત મુગીરા બિન શો'બા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ગુસ્સા મેં લાલ હો ગએ ઔર ઉન્હોં ને અપની તલવાર કે કન્દે સે ઈસ કે હાથ પર માર કર ફરમાયા કિ **"ઓ બે અદબ ! અપને હાથ કો બચા કે રખ ઔર હદ સે તજાવુઝ ન કર."** ઉરવા બિન મસઊદ સકફી ને પૂછા કિ યહ કૌન શખ્સ હૈ ? સહાબા ને બતાયા કિ યહ મુગીરા બિન શો'બા હૈં. ઉરવા ને અપની ના-ઝેબા હરકત થોડી હી દૈર મેં, દો (૨) આશિકોં કી જઝો તૌબીખ સે સહમ કર તર્ક કર દી, ઔર ગુસ્તાખાના તર્ઝે ગુફ્તગૂ છોડ કર સન્જીદગી સે બાત કરને લગા. અર્બાબે સૈર બયાન કરતે હૈં કિ બાત ચીત કે દૌરાન ઉરવા બિન મસઊદ ગોશએ ચશ્મ સે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મજલિસ મેં મૌજૂદ સહાબએ કિરામ કો દેખ રહા થા ઔર સહાબએ કિરામ કે જઝ્બ-એ અદબ વ તા'ઝીમ ઔર પાસ વ લિહાઝે અઝ્મતે રસૂલ કા મુશાહેદા કર રહા થા. સહાબએ કિરામ કા ઈકરામ વ તૌકીર દેખ કર વહ હૈરાન વ શશદર થા.

જબ ઉરવા બિન મસઊદ મુશરિકોં કે ગિરોહ મેં વાપસ ગયા તો ઈસ ને કહા કિ "ઐ ગિરોહે કુરૈશ ! મૈં બડે બડે મુતકબ્બિર વ મગ્રૂર સલાતીન વ બાદશાહોં કી મજલિસોં મેં રહા હૂં, મૈં કૈસરો કિસ્રા ઔર નજ્જાશી કે દરબારો મેં ગયા હૂં ઔર ઉન કી ખિલ્વત વ જલ્વત મેં રહા હૂં, લૈકિન મૈં ને ઉન મેં સે કિસી બાદશાહ કે કિસી ખિદમતગાર કો ઐસા અદબ વ એહતરામ કરતે નહીં દેખા, જૈસા કિ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ)કે અસ્હાબ ઉન કા અદબ વ એહતરામ કરતે હૈં. જબ વહ અપને દહન મુબારક સે લુઆબ શરીફ નિકાલતે હૈં, તો સહાબા ઈસે અપને હાથોં મેં લે કર અપને રુખ્સારોં પર મિલતે હૈં. જબ કિસી અદના ઔર મા'મૂલી કામ કા હુક્મ દેતે હૈં, તો ઈસ કી તા'મીલ કે લિયે બુઝુર્ગ તરીન સહાબા ભી સબ્કત કરતે હૈં. જબ ઉન કે હુઝૂર કોઈ બાત કરતા હૈ તો વહ આવાઝ કો પસ્ત કર કે બાત કરતા હૈ. ઔર જબ વહ ગુફ્તગૂ ફરમાતે હૈં તો તમામ લોગ ઈન્તેહાઈ અદબ વ એહતરામ કે સાથ હમા તન ગોશ હો કર સુનતે હૈં ઔર ઉન કે રૂએ મુબારક પર કોઈ નિગાહ નહીં જમા સક્તા. જબ વુઝૂ કરતે હૈં તો વુઝૂ કા પાની ઝમીન પર નહીં ગિરતા, બલ્કિ સહાબા ઉસે ભી અપને હાથોં મેં લે લેતે હૈં ઔર ઉસ કે હુસૂલ મેં ઐસી સબ્કત કરતે હૈં કિ ઝગડે તક કી નૌબત આ પહોંચતી હૈ ઔર ઐસા ગુમાન ગુઝરતા હૈ કિ ઈસ પર ખૂનરૈઝી શુરૂ હો જાએગી. જબ દાઢી શરીફ ઔર સર મેં કંઘા ફરમાતે હૈં ઔર કોઈ મૂએ મુબારક જિસ્મ શરીફ સે અલગ હોતા હૈ, તો ઉસ કો ઈઝ્ઝત

વ એહતરામ કે સાથ તબર્રુક જાન કર સહાબા અપને પાસ મહફૂઝ કર લેતે હૈં. યહ વહ હાલાત હૈં જિન કા મૈં ને અપને સર કી આંખોં સે મુશાહેદા કિયા હૈ.

ઉરવા બિન મસઊદ ને મઝકૂરા બાલા બાતેં કહને કે બા'દ કૌમે કુરૈશ કે સામને સહાબએ કિરામ કી શુજાઅત, મરદાનગી ,યક જહતી, ઉલૂલ અઝમી, જોશે જેહાદ,આલી હિમ્મતી, શૌકે શહાદત, આપસ મેં એક દૂસરે કે સાથ ઈસાર વ મુહબ્બત કા ઝિક્ર કરતે હુએ અપની કૌમ સે કહા કિ **ખુદા કી કસમ ! મૈં ને ઐસા લશ્કર દેખા હૈ જો તુમ સે કભી મુંહ ન મોડેગા. મૈદાને જંગ મેં યહ તુમ સબ કો માર ડાલેંગે ઔર તુમ પર ગાલિબ આ જાએંગે.**

નોટ : હઝરત ઉરવા બિન મસઊદ સકફી સુલ્હે હુદૈબિયા કે બા'દ ઈમાન લાએ. ઈમાન લાને કે બા'દ અપને વતન પહોંચ કર અપની કૌમ કો દા'વતે ઈસ્લામ દી, લૈકિન ઉન કી કૌમ ઈન્કાર કર કે સરકશી પર ઉતર આઈ. યહાં તક કિ એક દિન ફજ્ર કી નમાઝ કે વક્ત વહ અપને મકાન કી ખિડકી દરવાઝોં કો ખુલા રખ કર અલલ એ'લાન અઝાન કહને લગે. અઝાન મેં જબ કલ્મએ શહાદત પર થે કિ ઉન કી કૌમ કે કિસી શખ્સ ને તીર ફેંકા ઔર હઝરત ઉરવા બિન મસઊદ શહીદ હો ગએ. (રદિયલ્લાહો અન્હો)

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા જિલ્દ : 2, સફહા : 353 તા 356)

સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન કા અપને આકા વ મૌલા કે સાથ વાલેહાના ઈશ્ક ઔર અપને આકા વ મૌલા કે નામ પર મર મિટને કા જો જઝબ-એ સાદિક થા. ઉસ કી મિસાલ કિસી ભી તારીખ મેં નહીં પાઈ જાતી. આપ કે હુક્મ કી બજા આવરી મેં અપની જાન કુરબાન કર દેને મેં હી વહ સઆદતે દારૈન સમઝતે, જામે શહાદત પીને મેં લમ્હા ભર ભી તાખીર વ તામ્મુલ નહીં કરતે થે.

હઝરત ઉમર બિન અલ-હુમામ કા શૌકે શહાદત

જંગે બદ્ર કે દિન હુઝૂરે અક્દસ, માલિકે કૌનેન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને સહાબએ કિરામ કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા :

"ઔર જાન લો કિ કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી જિસ કે કબ્ઝએ કુદરત મેં મેરી જાન હૈ, જો હક્ક તઆલા કી રઝા ઔર તલબે સવાબ મેં ઉન કાફિરોં સે જંગ કરેગા, ફિર વહ ખુદા કી રાહ મેં શહીદ હો જાએ, તો ઉસ કે લિયે બહિશ્તે જાવેદાં હૈ."

હઝરત ઉમર બિન અલ-હુમામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ચંદ ખજૂરેં હાથ મેં લિયે ખા રહે થે, ઉન્હોં ને કહા કિ મુઝે ખુશી ઔર મુઝ્દા હો કિ મેરે ઔર જન્નત મેં દાખિલા કે દરમિયાન અબ કોઈ ફાસ્લા નહીં. બ-જુઝ ઈસ કે કિ મૈં કાફિરોં કે હાથ સે શહીદ હો જાઉં. યહ કહ કર ઉન્હોં ને હાથોં સે ખજૂરેં ફૈંક દીં ઔર તલવાર હાથ મેં લે કર કુફ્ફાર કે સાથ જંગ કરને મેં મશ્ગૂલ હો ગએ ઔર શહીદ હો ગએ.

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 152)

યહ થા સહાબએ કિરામ કા ઈશ્કે રસૂલ મેં મર મિટને કા જઝબ-એ-સાદિક, જિસ કો સહાબએ કિરામ ને હર અમ્ર, હર ખ્વાહિશ ઔર હર તમન્ના પર મુકદ્દમ રખા, અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખુશનૂદી ઔર રઝા હાસિલ કરને કે લિયે અપની જાનેં બ-તૌર નઝ્રાના ઈસ તરહ પૈશ કીં કિ તારીખ ભી ઈસ તરહ મુતરન્નિમ લહ્જે મેં કહતી હૈ કિ :

સદકે હોને કો ચલે આતે હૈં લાખોં ગુલઝાર
કુછ અજબ રંગ સે ફૂલા હૈ ગુલિસ્તાને અરબ

(અઝ :- ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત હન્ઝલા ગસીલુલ મલાઇકા કી ફિદા કારી

શમ્એ નબુવ્વત પર નિસાર હોને વાલે પરવાનોં મેં હઝરત હન્ઝલા બિન અબી આમિર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ભી થે. જિસ દિન ઓહદ કા મા'રકા વુકૂઅ મેં આયા ઉસી દિન ઉન કી શાદી હૂઈ થી. અપની ઝૌજા કે સાથ હુજરએ ઉરૂસી મેં થે, શબે ઝુફાફ અપની શરીકે હયાત કી દિલદારી ફરમા રહે થે કિ અચાનક કાન મેં આવાઝ આઈ કિ મહબૂબે ખુદા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઔર ઉન કે સાથિયોં પર કુફ્ફારે મક્કા હમ્લા આવર હુએ હૈં. હઝરત હન્ઝલા કો હમ્મામ જા કર ગુસ્લ કરને કી ભી મોહલત ન મિલ સકી. ફૌરન મા'રકએ ઓહદ કી તરફ નિકલ પડે. હઝરત હન્ઝલા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જબ મૈદાને ઓહદ મેં પહુંચે તો જંગ કી આગ કે શો'લે બુલન્દ હો ગએ થે. લડાઈ કા તન્નૂર ગર્મ હો ચુકા થા. વહ મુજાહેદીન કે હમરાહ મસ્રૂફે જેહાદ હો ગએ ઔર ઈત્તેફાક સે ઉન કા સામના અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ સે હો ગયા.

હઝરત હન્ઝલા ને અબૂ સુફિયાન કો ઘોડે સે ખીંચ કર ઝમીન પર ગિરા દિયા. અબૂ સુફિયાન ચિલ્લાને લગા કિ ઐ ગિરોહે કુરૈશ મૈં અબૂ સુફિયાન હૂં ઔર હન્ઝલા મેરે કત્લ પર આમાદા હુવા હૈ, યહ કહ કર વહ ભાગને લગા. હઝરત હન્ઝલા ને અબૂ સુફિયાન કા તઆકકુબ કિયા. ઈસી અસ્ના મેં અસ્વદ બિન શઊબ અબૂ સુફિયાન કી મદદ કો આ પહુંચા ઔર ઉસ ને હઝરત હન્ઝલા પર હમ્લા કર કે ઈસ શિદ્દત સે ભાલા (નૈઝા) મારા કિ નૈઝા ઉન કે સીને કે આર પાર હો ગયા ઔર વહ શહીદ હો ગએ.

જંગ ખત્મ હોને પર તમામ શોહદા કી લાશોં કો દેખા ગયા તો કુફ્ફાર ને લાશોં કા મુસ્લા કર દિયા થા યા'ની તમામ શોહદા કે નાક ઔર કાન કાટ લિયે થે ,સિવાએ હઝરત હન્ઝલા કે ,ક્યૂં કિ શહીદ હોને કે બા'દ ફરિશ્તોં ને ઉન કી ના'શ કો આસ્માન કી તરફ ઉઠા લિયા થા. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા "મૈં ને મલાઈકા કો દેખા કિ વહ હન્ઝલા બિન અબી આમિર કો આસ્માન ઔર ઝમીન કે દરમિયાન ચાંદી કે એક બડે તશ્ત મેં માએ-મુઝ્ન (યા'ની બરસાત કા સફેદ પાની)સે ગુસ્લ દેતે થે."

એક ફિક્હી મસ્અલા અર્ઝ ખિદમત હૈ કિ શહીદ કે અહકામ મેં સે હૈ કિ શહીદ કો ગુસ્લ ઔર કફન નહીં દિયા જાતા બલ્કિ ઉસ કો ગુસ્લ દિયે બગૈર ઉન્હી ખૂન આલૂદ કપડોં કે સાથ દફન કિયા જાતા હૈ. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ શોહદાએ ઈસ્લામ કો ઈસી તરહ બે ગુસ્લ વ કફન, સિર્ફ નમાઝે જનાઝા પઢ કર દફન ફરમાતે થે.

"હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત હન્ઝલા કો ફરિશ્તોં કા ગુસ્લ દેને કા મન્ઝર મુલાહેઝા ફરમાને કા જબ ઝિક્ર ફરમાયા તો અબૂ ઉસૈદ અસ્સામરી ને હઝરત હન્ઝલા બિન અબી આમિર કી લાશ કો જા કર દેખા તો એક અજીબ મન્ઝર થા. હઝરત હન્ઝલા ગુસ્લ દિયે ગએ થે ઔર ઉન કે સર સે પાની કે કતરે ટપક રહે થે. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને કિસી કો ભેજ કર હઝરત હન્ઝલા કી બીવી હઝરત જમીલા સે દર્યાફ્ત ફરમાયા તો ઉન્હોં ને કહા કિ હઝરત હન્ઝલા મેરે પાસ સે હાલત જનાબત મેં નિકલે થે. હુઝૂરે અક્દસ ને ફરમાયા કિ હઝરત હન્ઝલા કો ફરિશ્તોં કા ગુસ્લ દેના જનાબત કી વજહ સે હૈ ક્યૂં કિ ઈન્હેં ગુસ્લ કી હાજત થી ઔર વહ શહીદ હો ગએ." (હવાલા : - મગાઝીયુસ સાદિકા, અઝ અલ્લામા વાકદી, ઉર્દૂ તર્જુમા, સફહા : 202)

હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ અન્સારી કા જઝ્બએ ઇશ્ક

હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ અન્સારી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો એક પાઊં સે લંગડે થે. ઉન કે ચાર નૌ-જવાન સાહિબઝાદે હમેંશા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં હાઝિર રહતે, ઔર તમામ ગઝવાત વ જેહાદ મેં શરીક રહ કર અપની ખિદમત પૈશ કરતે. જબ જંગે ઓહદ 3, સન હિજરી કા મા'રકા પૈશ આયા, તો હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ અન્સારી ને ચાહા કિ વહ બઝાતે ખુદ ગઝવએ ઓહદ મેં હાઝિર હો કર સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત ગુઝારી કા શર્ફ, ઔર જેહાદ કા અજ્રે અઝીમ હાસિલ કરેં લૈકિન ઉન કી કૌમ કે લોગોં ને ઉન સે કહા કિ તુમ લંગડે હોને કી વજહ સે મા'ઝૂર હો. તુમ પર જેહાદ ફર્ઝ નહીં. ક્યૂં કિ કુરઆને મજીદ મેં હૈ :

"وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ" (સૂરતુલ ફત્હ, આયત : 17)

તર્જુમા : "ઔર લંગડે પર મુઝાઈકા નહીં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

ઈલાવા અઝીં તુમ્હારે ચાર (૪) ફર્ઝન્દ તો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં મા'રકએ ઓહદ મેં હાઝિર હૈં. યહ સુન કર હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ ને કહા કિ મેરે બેટોં કી કિતની ખુશ નસીબી હૈ કિ વહ તો જન્નત મેં ચલે જાએં ઔર મૈં યહાં બૈઠા રહૂં. અલ-મુખ્તસર ! વહ જેહાદ કે શૌક મેં બે ચૈન વ બે કરાર હો ગએ. ઘર આ કર અપની બીવી હિન્દા બિન્તે ઉમર બિન હરામ સે અપને ઈરાદે કા ઝિક્ર કિયા. ઉન કી બીવી ને કહા કિ તુમ કિસ તરહ જેહાદ કર સક્તે હો ? તુમ તો મા'ઝૂર હો. અગર તુમ મૈદાને જંગ મેં ગએ તો ભાગ કર લૌટ આઓગે, ઐસા મુઝે મેહ્સૂસ હોતા હૈ. અપની બીવી કી બાત સુન કર હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ અન્સારી તૈશ મેં આ ગયે ઔર અપના હથિયાર થામા ઔર બારગાહે ખુદાવન્દી મેં દસ્ત બદુઆ હો કર યૂં અર્ઝ કી "اَللّٰهُمَّ لَاتَرُدَّنِىْ اِلٰى اَهْلِىْ خِزْيًا وَّ ارْزُقْنِىْ شَهَادَة" યા'ની **ઐ મેરે પરવર્દગાર મુઝે અપને ઘર વાલોં કી તરફ શર્મિન્દા ઔર ખ્વાર મત લૌટાના ઔર મુઝે શહાદત નસીબ ફરમા.** યહ દુઆ માંગ કર આપ અપને ઘર સે મા'રકએ ઓહદ કી તરફ રવાના હુએ ઔર મસરૂફે જેહાદ હો ગએ.

હઝરત અબૂ તલ્હા રિવાયત ફરમાતે હૈં કિ મૈં ને અમ્ર બિન જમૂહ કો મૈદાને કારઝાર મેં દેખા કિ વહ લડખડા કર ચલતે ઔર યહ કહતે હુએ જંગ કરતે કિ ખુદા કી કસમ મેં જન્નત કા મુશ્તાક હૂં. ઉન કે ચારોં બેટોં ને અપને વાલિદ કે હમરાહ જંગ મેં દિલૈરી ઔર જવાંમર્દી દિખા કર દાદે શુજાઅત હાસિલ કી, યહાં તક કિ હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ ઔર ઉન કે ચારોં સાહિબઝાદે મારક-એ ઓહદ મેં શહીદ હો ગએ. ઉન કે સાથ હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ કે સાલે યા'ની ઉન કી બીવી હિન્દા બિન્ત અમ્ર બિન હરામ કે ભાઈ અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન હરામ ભી શહીદ હો ગએ.

ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઇશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા સે મર્વી હૈ કિ હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ કી ઝૌજા હિન્દ બિન્ત અમ્ર બિન હરામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કો ઈત્તેલાઅ મિલી કિ ઉન કે શૌહર, ચારોં બેટે ઔર ભાઈ શહીદ હો ગએ હૈં, તો યહ મૈદાને જંગ મેં આઈ ઔર અપને શૌહર, ભાઈ ઔર બેટોં કી લાશોં કો ઊંટ પર લાદ કર મદીના લાના ચાહતી થીં, તાકિ ઈન્હેં મદીના મેં દફન કરેં. લૈકિન ઊંટ ઝાનૂ કે બલ બૈઠ જાતા. જબ ભી ઊંટ કો ઝિડક કર ઉઠાના ચાહતીં તો વહ મુત્લક હિલતા નહીં. એક મરતબા ઝોર કર કે ઊંટ કો ખડા કિયા તો વહ ઓહદ કી તરફ ચલને લગા. ઓહદ કી તરફ ઊંટ કો ચલાતીં તો બગૈર કિસી દુશ્વારી કે ચલતા, લૈકિન જબ ભી ઊંટ કો મદીના કી તરફ હાંકતીં તો ઊંટ બૈઠ જાતા. પરેશાન હો કર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર તમામ માજરા બયાન કિયા. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ તેરે શૌહર ને ઘર સે નિકલતે વક્ત ક્યા કહા થા ? હિન્દ બિન્ત અમ્ર બિન હરામ ને અર્ઝ કી કિ યા રસૂલુલ્લાહ ! મેરે શૌહર ને ઘર સે નિકલતે વક્ત રૂ બ-કિબ્લા હો કર દુઆ કી થી કિ **ઐ ખુદા ! મુઝે મેરે ઘર કી તરફ ન લૌટાના. હુઝૂર ને ફરમાયા કિ યહી વજહ હૈ કિ ઊંટ મદીના કી તરફ નહીં જાતા ક્યૂંકિ ઊંટ ખુદા કે હુક્મ પર મામૂર હૈ.**

ફિર હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ ઐ હિન્દ ! તેરા શૌહર, તેરે બેટે ઔર તેરા ભાઈ યહ સબ જન્નત મેં એક દૂસરે કે સાથ હૈં. ફિર હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઉન તમામ કો મૈદાન ઓહદ મેં દફ્ન ફરમાયા. હઝરત અમ્ર બિન જમૂહ ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન અમ્ર બિન હરામ કો એક હી કબ્ર મેં દફ્ન ફરમાયા. **રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ.**

(હવાલા :- મગાઝીયુસ સાદિકા, અઝ અલ્લામા વાકદી, ઉર્દૂ તર્જુમા : 195 તા 197)

હઝરત સવાદ ઔર ઇશ્કે રસૂલ

જંગે બદ્ર મેં જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ લશ્કરે ઈસ્લામ કે મુજાહેદીન કી સફેં સીધી ફરમા રહે થે, તો આપ કે દસ્ત પાક મેં એક છડી થી. હઝરત સવાદ બિન અઝિયા ઝરીફ તબા' વ ખુશ ફહમ સહાબી થે, સફ સે નિકલ કર આગે ખડે હો ગએ. હુઝૂર ને ઉસ છડી (પતલી લક્ડી) સે ઉન કે સીના પર માર કર ફરમાયા **"ઇસ્તવે યા સવાદ"** યા'ની ઐ સવાદ સફ મેં ઠીક ખડે રહો. હઝરત સવાદ ને અર્ઝ કિયા : યા રસૂલલ્લાહ ! આપ ને તક્લીફ દેને વાલી માર મુઝ પર લગાઈ હૈ. અલ્લાહ તઆલા ને આપ કો હક્ક કે સાથ ભેજા ઔર અદ્લ વ ઈન્સાફ આપ કે હાથ મેં હૈ. મેરા કિસાસ (બદલા) દીજિએ. હુઝૂરે અક્દસ સય્યેદુલ આદેલીન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અપના લિબાસ મુબારક અપને સીનએ અક્દસ સે દૂર કર કે ફરમાયા કિ **"ઐ સવાદ ! ઈસી વક્ત અપના કિસાસ લે લો."** હઝરત સવાદ ને ફિલ ફૌર અપના ચેહરા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સીના પાક પર રખ કર ઈસ કા બોસા લે લિયા. હુઝૂર ને ફરમાયા ઐસા ક્યૂં કરતે હો ? અર્ઝ કિયા યા રસૂલુલ્લાહ ! યહ મેરા આખરી વક્ત હૈ. મૈં ઈસ હંગામએ જંગ મેં શહીદ હો જાઊંગા. લેહાઝા **મૈં ને ચાહા કિ ઝિન્દગી કે આખરી લમ્હાત મેં મેરા જિસ્મ આપ કે જિસ્મે અક્દસ સે મસ હો જાએ.** (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, અઝ : - શૈખ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી, જિલ્દ : 2, સફહા : 149)

મઝકૂરા તમામ વાકેઆત સે સિર્ફ ઈશ્કે રસૂલ કા જઝબ-એ સાદિક અયાં હોતા હૈ. સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન, ને અપને મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સાથ અપને કલ્બી લગાવ ઔર વાલેહાના અકીદત વ શૈફ્તગી કે તકાઝોં કી તક્મીલ મેં ઈસાર વ કુરબાની કી ઐસી મિસાલેં પૈશ કી હૈં કિ ઉન કે હરકાત વ સક્નાત ગોયા હૈં :

કિસ કા મુંહ તકિએ, કહાં જાઈયે, કિસ સે કહિયે
તેરે હી કદમોં પે મિટ જાએ યહ પાલા તેરા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ અન્સારી કો અપને અંધે પન કી દુઆ વ તમન્ના

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ અન્સારી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપને ખેત પર થે ઔર ઉન કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી રેહલત કી ઈત્તેલાઅ મિલી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ સાહિબ ઈઝ્ન ઔર મુસ્તજાબુદ-દા'વાત થે. ઉન્હોં ને બારગાહે ખુદાવન્દી મેં દુઆ કી કિ ઐ ખુદા ! દુનિયા કો દેખને વાલી મેરી આંખેં લે લે. અબ ઈન આંખોં કા ક્યા કામ ! જબ કિ તેરે હબીબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે જમાલ જહાં આરા કે મુશાહિદે સે મહરૂમ હો ગઈ. મૈં ઉન આંખોં સે તેરે મહબૂબ કે જમાલ કે સિવા ઔર કુછ દેખના નહીં ચાહતા ઔર તેરે મહબૂબ ને પર્દા ફરમા લિયા. અબ મુઝે ઈન આંખોં કા ક્યા કામ ? ચુનાંચે ઉન કી દુઆ ફૌરન કબૂલ હૂઈ ઔર વહ ઉસી વક્ત નાબીના હો ગએ. (બ-હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 755)

બ-કૌલ ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી :

તેરે કદમોં મેં જો હૈં ગૈર કા મુંહ ક્યા દેખેં
કૌન નઝરોં પર ચઢે દેખ કે તલ્વા તેરા

હઝરત ખુબૈબ બિન અદી કા જઝ્બએ ઇશ્ક ઔર તસવ્વુરે જાને જાનાં

હઝરત ખુબૈબ બિન અદી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જિન કા ઝિક્ર **"શહીદ કે મરાતિબ વ દરજાત ઔર હયાત"** કે ઉન્વાન મેં ઊપર ગુઝરા. જબ કિ કુફ્ફાર ઉન કો શહીદ કરને કે લિયે મક્કા સે મૌઝ-એ-તન્ઈમ કી તરફ લે જા રહે થે. તો અસ્નાએ રાહ કુફ્ફાર ઉન સે કહને લગે કિ ઈસ વક્ત તો તુમ્હારી ખ્વાહિશ યહ હોગી કિ તુમ્હારે બજાએ ઈસ દાર પર મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ)હોતે ઔર તુમ અપને ઘર મેં સલામતી કે સાથ હોતે. ઈસ પર હઝરત ખુબૈબ ને ફરમાયા કિ "ખુદા કી કસમ ! મૈં તો યહ ભી ગવારા નહીં કરતા કે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે

મુબારક પાઊં મેં એક કાંટા ચુભે ઔર મેં ઘર મેં સલામત બૈઠા રહૂં.'' ઈસ પર કુફ્ફાર બર-અંગેખ્તા હુએ ઔર આપ કે સાથ તરહ તરહ કી સખ્તિયાં ઔર બેહૂદગિયાં કીં ઔર આપ કો કત્લ કરને પર આમાદા હુએ. હઝરત ખુબૈબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઉસ સંગીન માહૌલ મેં અપને આકા વ મૌલા, જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી યાદ ઔર તસવ્વુર મેં મુસ્તગ્રક થે ઔર અપને મહબૂબ આકા કે દરબારે આલી મેં અપની દિલી કૈફિયત કો પહુંચાને કે લિયે પરવરદિગારે આલમ જલ્લા જલાલહુ કી બારગાહ મેં દુઆ કરતે હૈં કિ '' ઐ ખુદા ! મૈં ઈસ જગહ દુશ્મનોં કે સિવા કિસી કો નહીં દેખતા હૂં ઔર દોસ્તોં મેં સે કોઈ યહાં મૌજૂદ નહીં, જો મેરા પૈગામ તેરે હબીબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ તક પહુંચાએ. ઐ ખુદા ! તું હી મેરા સલામ બારગાહે રિસાલત મેં પહુંચા દે.''

હઝરત ઝૈદ બિન સાબિત રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફરમાતે હૈં કિ મેં હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મજલિસ શરીફ મેં બ-મકામ મદીના મુનવ્વરા એક જમાઅત કે સાથ મૌજૂદ થા કિ યકાયક હુઝૂર પર વહી કે આસાર વ અલામાત ઝાહિર હૂઈ. ઉસ કે બા'દ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ **'' રેહમતુલ્લાહ અલૈહ''** ઔર ફરમાયા કિ ખુબૈબ કો કુરૈશ ને શહીદ કર દિયા ઔર યહ જિબ્રઈલ અમીન હૈં જો ઉન કા સલામ મુઝે પહુંચા રહે હૈં.

(હવાલા :- મદારિજુન નબુવ્વત, અઝ શૈખ અબ્દુલહક્ક દેહ્લ્વી, જિલ્દ : 2, સફહા : 245)

હઝરત ખુબૈબ બિન અદી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો અપની ઝિન્દગી કે આખરી લમ્હાત મેં અપને અઈઝ્ઝા વ અક્રબા કી યાદ નહીં આઈ ઔર ન હી ઉન તક અપના પૈગામ વ સલામ પહુંચાને કી ખ્વાહિશ હૂઈ. મગર અપને મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સાથ ઉન કે વાલેહાના ઈશ્ક કી યહ કૈફિયત થી કિ નઝરોં કે સામને મૌત સર પર નાચ રહી હૈ. ઘડી દો ઘડી મેં જાન જિસ્મ સે જુદા હો જાએગી. મગર ઈસ કી કોઈ ફિક્ર નહીં બલ્કિ ઈમાન કી જાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી જુદાઈ ઔર ફિરાક કા રંજ વ ગમ હૈ. બારગાહે રિસાલત કી હાઝરી ઔર બારયાબી કી હી ખ્વાહિશ હૈ :

સરહાને ઉન કે બિસ્મિલ કે યહ બેતાબી કા માતમ હૈ

શહે કૌસર તરહૂહુમ તિશ્ના જાતા હૈ ઝિયારત કા

ઔર

મૌત સુનતા હૂં સિતમ તલ્ખ હૈ ઝહરાબએ નાબ

કૌન લા દે મુઝે તલવોં કા ગુસાલા તેરા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ સલૂલ તલવાર કે સાએ મેં

અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ સલૂલ મુનાફિક હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા દુશ્મન ઔર ગુસ્તાખ થા. લૈકિન ઉસ કે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ મુખ્લિસ મોમિન ઔર આશિકે રસૂલ થે. ગઝવએ બની મુસ્તલક જિસ કો ગઝવએ મરીસીઅ ભી કહતે હૈં. ગઝવા મરીસીઅ સે લૌટતે વક્ત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ મુનાફિક ને ગુસ્તાખાના જુમ્લા કહા કિ અગર હમ ઈઝ્ઝત વાલે લોગ મદીના લૌટ ગએ તો હમ મદીના શહર સે ઝલીલ લોગોં કો યા'ની અસ્હાબે રસૂલ કો નિકાલ ભગાએંગે. જિસ કા બયાન કુરઆને મજીદ મેં ઈસ તરહ હૈ :

"يَقُوْلُوْنَ لَئِنْ رَّجَعْنَآ اِلَى الْمَدِيْنَةِ لَيُخْرِجَنَّ الاَعَزُّ مِنْهَا الاَذَلَّ"

(સૂરતુલ મુનાફિકૂન, આયત : 8)

તર્જુમા : કહતે હૈં હમ મદીના ફિર કર ગએ તો ઝરૂર જો બડી ઈઝ્ઝત વાલા હૈ વહ ઈસ મેં સે નિકાલ દેગા ઉસે જો નિહાયત ઝિલ્લત વાલા હૈ.''

(કન્ઝુલ ઈમાન)

મુનાફિક અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ સલૂલ ને **''અઅઝ્ઝો''** (બડી ઈઝ્ઝત વાલા) સે ખુદ કો મુરાદ લિયા થા ઔર **''અઝલ્લ''** (બડી ઝિલ્લત વાલે) સે અસ્હાબે રસૂલ કો મુરાદ લિયા થા. અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ મુનાફિક કે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો જબ મા'લૂમ હુવા કિ મેરે બાપ ને ઐસા ઝલીલ જુમ્લા કહા હૈ તો બારગાહે રિસાલત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મેં અર્ઝ કિયા કિ અગર હુઝૂર ચાહેં તો મૈં અપને બાપ કા સર ઉતાર કર લે આઊં. ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ અપની તલવાર સૌંત કર શહર કે દરવાઝે પર આ કર ખડે હો ગએ ઔર અપને મુનાફિક બાપ કા ઈન્તિઝાર કરને લગે. જબ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ સલૂલ મદીના લૌટા ઔર શહર કે દરવાઝે પર પહુંચા તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને અપને બાપ કો શહર મેં દાખિલ હોને સે રોકા ઔર કહા કિ અબ

તો અપની ઝબાન સે યહ કહ કિ "اَنَا اَذَلُّ النَّاسِ وَاَصْحَابُ مُحَمَّدٍ اَعَزُّ النَّاسِ" યા'ની **"મૈં લોગોં મેં સબ સે ઝિયાદહ ઝલીલ હૂં ઔર અસ્હાબે રસૂલ લોગોં મેં સબ સે ઝિયાદહ ઈઝ્ઝતદાર હૈં."** વરના મૈં તેરી ગર્દન ઉડા દૂંગા. અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ મુનાફિક ને અપને બેટે સે કહા કિ ક્યા તૂ સચ કહતા હૈ ? ઔર યૂં હી કરેગા ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને અપને મુનાફિક બાપ સે ફરમાયા કિ હાં મૈં તેરી ગર્દન ઉડા દૂંગા. જબ અબ્દુલ્લાહ બિન ઉબઈ મુનાફિક ને અપને બેટે કે તેવર દેખે તો સમઝ ગયા કિ આજ ઈસ કા રંગ બદલા હુવા હૈ ઔર આંખોં સે શો'લે બરસ રહે હૈં. વહ સહમ ગયા ઔર અપની જાન બચાને કે લિયે મઝકૂરા અલ્ફાઝ અપની ઝબાન સે કઈ મરતબા અદા કિયે ઔર ઈસ કા ઈકરાર કિયા તબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ઉસે છોડા. (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 1, સફહા : 531)

ઈસી તરહ હઝરત અમ્ર બિન આસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અપને કાફિર બાપ આસ બિન વાઈલ કો ઔર અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને અપને કાફિર બાપ અબ્દુલ્લાહ બિન જર્રાહ કો અપને હી હાથોં સે કત્લ કર દિયા ઔર દુનિયા કો યહ સબક દિયા કિ નબી કી મુહબ્બત વ અઝ્મત કે મુકાબલે મેં અગર હકીકી બાપ ભી આ જાએ તો એક મોમિન નબી કી અઝ્મત કો બાપ કી હયાત પર તર્જીહ દેતા હૈ. સહાબએ કિરામ કા ઈશ્કે રસૂલ ઈત્ના પાકીઝા થા કિ વહ અપને ઈશ્ક મેં દીવાનગી કી હદ તક પહોંચ ગએ થે. ઉન કા જીના સિર્ફ ઈશ્કે રસૂલ કી બિના પર થા. ઈશ્કે રસૂલ ઉન કે દિલોં કી ધડકન બન ચુકા થા. અપને મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મુહબ્બત વ ગુલામી મેં વહ ઈતને મુન્હમિક ઔર મુસ્તગ્રક હો ચુકે થે કિ ઉન્હેં દુનિયા કી કિસી ચીઝ ઔર કિસી નિસ્બત સે કોઈ ગર્ઝ ન થી :

મૈં નિસાર ઐસા મુસલ્માં કીજિયે
તોડ ડાલેં નફ્સ કા ઝુન્નાર હમ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

હુઝૂરે અકદસ صلى الله عليه وسلم કે અખ્લાકી મહાસિન

અબ હમ ફિર એક મરતબા ઈસ દા'વે કા એઆદા કરતે હૈં કિ ઈસ્લામ હરગિઝ તલવાર સે નહીં ફૈલા બલ્કિ હુઝૂરે અકરમ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા વ અતવારે જમીલા સે ફૈલા હૈ. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હયાતે તય્યબહ કા બ-ગૌર જાઈઝા લેને સે યહ બાત સાબિત હોતી હૈ કિ આપ કી હયાતે તય્યબહ કા હર લમ્હા નૌએ ઈન્સાની કે લિયે ઉસ્વએ હસના હૈ. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને હબીબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાતે બા-બરકાત કો ઐસી આલી સિફાત ઔર મમ્બઉલ બરકાત બનાઈ થી કિ આપ કે તમામ અખ્લાક વ ખસાઈલ ઈસ કદ્ર આ'લા વ અરફઅ, અતમ વ અકમલ, અહસન વ અજમલ ઔર અશરફ વ અફઝલ થે કિ જિન કો એહાતએ હસ્ર મેં લા કર ઈસ કા કમા હક્કહુ બયાન કરના મુમ્કિન નહીં.

۞ કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"وَ اِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيۡمٍ" (સૂરએ કલમ, આયત : 4)

તર્જુમા : "ઔર બે-શક તુમ્હારી ખૂ-બૂ (ખુલ્ક) બડી શાન કી હૈ."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

۞ **હદીસ :** - હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ફરમાતે હૈં કિ :

"اُكْمِلُ مَحَاسِنَ الْاَفْعَال"

તર્જુમા : " મુઝે અચ્છે કામોં કો મુકમ્મલ કરને કે લિયે ભેજા ગયા. "

۞ **હદીસ :** - સરકાર અબદ કરાર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં કિ :

"بُعِثْتُ لِاُتَمِّمَ مَكَارِمَ الاخلَاقِ"

તર્જુમા : "મુઝે અખ્લાક કી ખૂબિયોં કી તકમીલ કે લિયે ભેજા ગયા હૈ."

❁ ઉમ્મુલ મો'મિનીન હઝરત આઈશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા સે મર્વી હૈ, આપ સે હુઝૂરે અક્દસ જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા કે બારે મેં દર્યાફ્ત કિયા ગયા તો હઝરત આઈશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા ને જવાબ મેં ફરમાયા કિ : "كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْاٰنُ" યા'ની કુરઆન હી આપ કા અખ્લાક થા.

❁ શૈખે મુહક્કિક, શાહ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી કુદ્દિસા સિર્રહુ ફરમાતે હૈં કિ :

''જિસ તરહ કુરઆન કે મા'ની ગૈર મુતનાહી હૈં. આપ કે અખ્લાક કી ખૂબિયાં ઔર મહાસિન જમીલા હર આન ઔર હર હાલ મેં તાઝા બ તાઝા ઔર નૌ' બ નૌ' હોતે હૈં.'' (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 1, સફ્હા : 65)

ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી બારગાહે રિસાલત મેં યૂં અર્ઝ કરતે હૈં :

તેરે ખુલ્ક કો હક્ક ને અઝીમ કહા, તેરી ખલ્ક કો હક્ક ને જમીલ કિયા

કોઇ તુઝ સા હુવા હૈ ન હોગા શહા, તેરે ખાલિકે હુસ્નો અદા કી કસમ

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાતે સુતૂદા સિફાત કી વહ અરફઅ શાન હૈ કિ આપ કે મકામે હકીકત કો ખુદા કે સિવા કોઈ નહીં પહચાન સક્તા. જિસ તરહ ખુદાએ તઆલા કો મહબૂબે ખુદા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સિવા દૂસરા કોઈ નહીં પહચાન સકા, ઈસી તરહ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ કો અલ્લાહ કે સિવા કોઈ નહીં પહચાન સકા, ખુદ સરકાર ફરમાતે હૈં "لَمْ يَعْرِفْنِىْ حَقِيْقَةً غَيْرُ رَبِّىْ" યા'ની **''મુઝ કો મેરે રબ કે સિવા કોઈ નહીં જાન સકા.''** જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કી હકીકતે ઝાત બે મિસ્લ વ બે મિસાલ હૈ તો આપ કે તમામ અવસાફે જમીલા ભી બે મિસ્લ વ બે મિસાલ હૈં ઔર ઈન્હી અવસાફ મેં સે આપ કે અખ્લાકે કરીમા હૈં. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હુસ્ને અખ્લાક કી બરાબરી કા દા'વા કરને વાલા ન કોઈ આજ તક પૈદા હુવા હૈ ઔર ન કભી પૈદા હોગા.

આપ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા માદરે શફીક કે શિકમ અત્હર મેં ઈસ્તકરાર ફરમાના, તવલ્લુદ, અય્યામે શીર-ખ્વારગી, બચપન, જવાની ઔર દુનિયા સે પર્દા ફરમાને તક કી ઝાહેરી હયાત કે મુખ્તલિફ શો'બે મસલન : ઈન્ફિરાદી, ઈજતિમાઈ, મઆશી, ઈક્તેસાદી, તિજારતી, મુઆમલાતી, મુઆશરતી, અઝ્દવાજી, ખાન્દાની, ઈન્તિઝામી, મજલિસી, સમાજી, ખિદમાતી, મઝહબી ઔર જેહાદી ઝિન્દગી કે કિસી

ભી પહલૂ કો ટટોલ કર દેખેંગે તો આપ સિર્ફ ઔર સિર્ફ દયાનતદારી, અમાનતદારી, ઈમાનદારી, રવાદારી, રાસ્ત બાઝી, સિદ્ક ગોઈ, રાસ્તગુફ્તારી, વફાદારી, તવાઝોઅ વ ઈન્કિસારી, ગરીબ પરવરી, હાજત રવાઈ, અફ્વ વ ઈનાયત, જૂદો સખા, રહમ વ કરમ, અદ્લ વ ઈન્સાફ ઔર ઈફાએ અહ્દ જૈસે અખ્લાકી મહાસિન કી આ'લા કદ્રોં કે આઈના દાર હૈં. યહાં ઈતની ગુન્જાઈશ નહીં કિ તમામ અખ્લાકી મહાસિન પર સૈર હાસિલ ગુફ્તગૂ કી જાએ. લેહાઝા સિર્ફ જેહાદી ઝિન્દગી સે તઅલ્લુક રખને વાલે અફ્વો કરમ પર મુશ્તમિલ ઉન વાકેઆત કી તરફ નિશાનદહી કી જાતી હૈ જો હમારે મૌઝૂઅ સે મુતઅલ્લિક હૈં.

જંગે ઓહદ મેં દન્દાને મુબારક શહીદ

જંગે ઓહદ મેં અબ્દુલ્લાહ બિન કુમૈય્યા ને રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પર ઐસા ઝોર સે પત્થર મારા કિ આપ કા રુખ્સાર મુબારક ખૂન આલૂદ હો ગયા. ઔર ઉતબા બિન અબી વક્કાસ ને જો પત્થર મારા થા ઉસ સે આપ કા લબે-ઝેરીં યા'ની નીચે કા હોંટ મુબારક લહૂલહાન હો ગયા ઔર આગે કે નિચલે દન્દાન મુબારક શહીદ હો ગએ. અબ્દુલ્લાહ બિન શિહાબ ને હુઝૂર કી કોહની મુબારક કો ઝખ્મી કર દિયા. સહાબએ કિરામ કો આપ કી યહ હાલત સખ્ત દુશ્વાર ઔર ના-ગવાર મા'લૂમ હૂઈ. વહ અર્ઝ કરને લગે કિ કાશ ! આપ ઉન ઝાલિમોં પર દુઆએ હેલાકત ફરમાતે તાકિ વહ અપને કર્તૂતોં કી સઝા પાએં. ઈસ પર આપ ને ફરમાયા કિ **''મુઝે લા'નત ઔર બદ-દુઆ કરને કે લિયે નહીં ભેજા ગયા, બલ્કિ મખ્લૂકે ખુદા કો ખુદા સે મિલાને ઔર ઉન પર રહમત વ શફકત કરને કે લિયે ભેજા ગયા હૈ''** ઔર યહ દુઆ ફરમાઈ : اَللّٰهُمَّ اهْدِ قَوْمِىْ فَاِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ

તર્જુમા : ''ઐ ખુદા મેરી કૌમ કો હિદાયત ફરમા ક્યૂં કિ વહ મુઝે જાનતી નહીં.''

<u>રિવાયત</u> : હઝરત અબૂ સઈદ ખુદ્રી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો રિવાયત કરતે હૈં કિ જબ રૂએ પુર અનવાર સય્યિદે અબ્રાર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે ખૂન જારી હુવા, તો મેરે વાલિદ માલિક બિન સેનાન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપને મુંહ કો ટપક્તે હુએ ખૌદ

કી જગહ રખ કર ખૂન મુબારક પી જાતે થે. ઈસ પર લોગોં ને કલામ કિયા તો હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ **"જિસ કે ખૂન મેં મેરા ખૂન મિલ જાએ ઉસે આતિશ દોઝખ નહીં છૂ સક્તી."** (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 222)

- હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો શહીદ કરને કી સાઝિશ સે ખૈબર કે મકામ મેં બકરી કી ઝહર આલૂદ રાન દેને વાલી યહૂદિયા ઝૈનબ બિન્તે હારિસ કો ઔર આપ કો ઝરર વ નુક્સાન પહુંચાને કે ફાસિદ ઈરાદે સે આપ પર જાદૂ કરને વાલે યહૂદી લબીદ બિન અલ-આ'સમ કો આપ ને મુઆફ ફરમા દિયા.
- એક મરતબા આપ કૈલૂલા ફરમા રહે થે. અચાનક આપ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ચશ્માને મુબારક ખોલીં તો દેખા કિ એક એ'રાબી બરહેના તલવાર લિયે હુએ આપ કે સિરહાને ખડા હૈ ઔર કહ રહા હૈ કિ અબ આપ કો મુઝ સે કૌન બચાએગા ? ઔર કૌન મુઝ સે મહફૂઝ રખેગા ? આપ ને ફરમાયા "અલ્લાહ." યહ સુન કર ઉસ એ'રાબી કે હાથ સે તલવાર ગિર પડી. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને તલવાર ઉઠાઈ ઔર ફરમાયા અબ તૂ બતા ! તુઝે અબ કૌન બચાએગા ? વહ શખ્સ લરઝને ઔર કાંપને લગા. ઈસ પર હુઝૂરે અક્દસ ને ઉસ શખ્સ કો છોડ દિયા ઔર મુઆફ ફરમા દિયા.

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 1, સફહા : 74)

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પર કિયે જાને વાલે જાની ઔર માલી ઝુલ્મ વ સિતમ પર આપ હમેંશા સબ્ર ફરમા કર દર ગુઝર કરતે. આપ કિસી કે સાથ ન તો ખુદ સખ્ત કલામી ફરમાતે થે ઔર ન કિસી કી સખ્ત કલામી કા બદલા લેતે. બલ્કિ અફ્વો કરમ સે કામ લેતે થે. ઈસ કા મુખાલેફીન પર ઈત્ના ગહરા અસર પડા કિ વહ આપ કે હુસ્ને અખ્લાક સે મુતઅસ્સિર ઔર ગરવીદા હો કર અપને ઈર્તિકાબે જુર્મ પર પશૈમાન વ નાદિમ હુએ. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા મુખાલેફીન કે તાલીફે કુલૂબ

કે લિયે તિર્યાક કા કામ કરતે થે ઔર આપ કે જાની દુશ્મન ઔર ખૂન કે પ્યાસે આપ કે અખ્લાક સે મુતઅસ્સિર ઔર અપને કિયે પર મુતઅસ્સિફ હો કર આપ કી સદાકત વ હક્કાનિયત કા ઈકરાર કરતે ઔર અગર તૌફીકે ઐઝદી શામિલે હાલ હોતી તો દૌલતે ઈમાન સે સરફરાઝ હો જાતે ઔર ફિર વહ અપને માઝી કે કર્તૂતોં કે તદારુક મેં સિદ્ક દિલ સે ઈસ્લામ કી ખિદમત ગુઝારી મેં નુમાયાં કારનામે અંજામ દેતે. યહાં તક કિ મુકર્રબે બારગાહે રિસાલત હોને કા ઉન્હેં શર્ફ હાસિલ હો જાતા.

ચંદ મિસાલેં ઈખ્તિસારન ઝિયાફતે કારેઈન કી ખાતિર પૈશે ખિદમત હૈં :

(1) હઝરત અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ બિન ઉમય્યા કુફ્ર વ ઈમાન કે તનાઝુર મેં

હઝરત અબૂ સુફિયાન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જબ તક ઈમાન ન લાએ થે, તબ તક ઉન્હોં ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી અદાવત વ દુશ્મની મેં કોઈ કસર ઉઠા ન રખી થી. ઈસ્લામ કો નુક્સાન પહુંચાને વાલોં કી સરબરાહી કરતે ઔર ઉન કી પુશ્ત પનાહી મેં વહ હમેંશા ગર્મ જોશી સે કામ લેતે થે. મસલન :

- જંગે બદ્ર કે લિયે કુફ્ફારે મક્કા કો ઉન્હોં ને હી ઉક્સાયા ઔર લશ્કરે કુફ્ફાર કો મક્કા સે મદીના બુલા કર બદ્ર મેં ખડા કિયા ઔર ફિર ખુદ ભી લશ્કરે કુરૈશ મેં શામિલ રહે.
- જંગે બદ્ર કે મક્તૂલીન કા ઈન્તેકામ લેને ઔર મુસલમાનોં કો નેસ્તો નાબૂદ કરને કી ગર્ઝ સે એક અઝીમ લશ્કર કી તર્બિયત કે લિયે અબૂ સુફિયાન ને દારુન-નદવા મેં મીટિંગ કી ઔર બીસ હઝાર (૨૦,૦૦૦) મિસ્કાલ કા ચન્દા મક્કા કે તાજિરોં સે વુસૂલ કર કે લશ્કર કી તૈયારી કે લિયે ખર્ચ કિયા.
- 3, સન હિજરી મેં હઝરત અબૂ સુફિયાન કી સિપાહ સાલારી મેં લશ્કરે કુફ્ફાર મક્કા સે રવાના હો કર મદીના મુનવ્વરા પર હમ્લા કરને આયા ઔર ઓહદ પહાડ કે દામન મેં એક મા'રકા વુકૂઅ પઝીર હુવા જો જંગે ઓહદ કે નામ સે મશ્હૂર હૈ.
- 5, સન હિજરી મેં હઝરત અબૂ સુફિયાન ને ખૈબર કે યહૂદિયોં સે મદદ તલબ કી ઔર યહૂદ વ કુફ્ફાર કા મુશ્તરકા લશ્કર લે કર ઉન્હોં ને મદીના

મુનવ્વરા પર દસ હઝાર (૧૦,૦૦૦) અફરાદ કે સાથ હમ્લા કિયા ઔર ગઝવએ અહઝાબ યા'ની ગઝવએ ખન્દક કા વાકેઆ પૈશ આયા.

- ગઝવએ ખન્દક સે લૌટને કે બા'દ અબૂ સુફિયાન ને મક્કા સે એક બદવી શખ્સ કો મદીના તય્યબહ ઈસ ગર્ઝ સે ભેજા કિ વહ મૌકા પાતે હી હુઝૂરે અક્દસ, જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો શહીદ કર દે. અબૂ સુફિયાન ને ઉસ શખ્સ કો સવારી કા ઊંટ ઔર ઝાદે રાહ અપની તરફ સે દિયા થા. વહ શખ્સ મદીના મુનવ્વરા આયા. પકડા ગયા. હુઝૂર ને મુઆફ ફરમા દિયા. લેહાઝા વહ મુસલમાન હો ગયા. (મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 302)
- 6, સન હિજરી મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મદીના મુનવ્વરા સે બ નિય્યતે ઉમરા મક્કા મુઅઝ્ઝમા કે લિયે રવાના હુએ, તો અબૂ સુફિયાન ને હુઝૂર કા મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં દાખિલા રોકને કે લિયે મુશરેકીને મક્કા કો જમા કિયા ઔર હુઝૂર કો રોકને કે લિયે જિદ્દા કે રાસ્તા પર વાકેઅ મૌઝએ બલદા પર લશ્કર કા પડાવ ડલવાયા. બા'દહુ સુલ્હે હુદૈબિયા હૂઈ.
- સુલ્હે હુદૈબિયા કે બા'દ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હિરક્લ, શાહે રૂમ કો ઈસ્લામ કી દા'વત કા મક્તૂબ (ખત)ઈર્સાલ ફરમાયા. ઉસ વક્ત ઈત્તેફાક સે અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ તિજારત કે સિલ્સિલે મેં મુલ્કે શામ આએ હુએ થે. જહાં ઉન્હોં ને હિરક્લ બાદશાહ કે દરબાર મેં જા કર હુઝૂર કે ખિલાફ હિરક્લ કે ખૂબ કાન ભરે ઔર કિઝ્બ બયાની સે કામ લિયા.

(મદારિજુન નબુવ્વત જિલ્દ : 2, સફહા : 381)

મુખ્તસર યહ કિ ઈસ્લામ ઔર હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ખિલાફ કોઈ ભી તહ્રીક યા કોઈ ભી મહાઝ હો, અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ ઉસ મેં બડી ગર્મ જોશી સે હિસ્સા લેતે ઔર ઈસ્લામ કે ખિલાફ અપની તમામ તર તાકત વ દૌલત સર્ફ કરતે, લૈકિન ઉન કી તક્દીર મેં ઈમાન લિખા હુવા થા. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં ફતહે મક્કા કે દિન 8, સન હિજરી મેં હાઝિર હુએ. અપને માઝી કે અફઆલ પર નદામત વ શર્મિન્દગી કા ઈઝહાર કર કે મા'ઝેરત

ખ્વાહ હુએ ઔર સૂરએ યૂસુફ મેં મઝકૂર બિરાદરાને હઝરત યૂસુફ અલા નબિય્યેના વ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કા મકોલા જિસ કી હિકાયત કુરઆન ને કી હય પૈશ કિયા :

"لَقَدْ اٰثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَ اِنْ كُنَّا لَخٰطِئِيْنَ" (સૂરએ યૂસુફ, આયત : 91)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ ને આપ કો હમ પર ફઝીલત દી ઔર બે શક હમ ખતા વાર થે." (કન્ઝુલ ઈમાન)

જવાબ મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને વહી ફરમાયા જો હઝરત યૂસુફ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને અપને ભાઈયોં સે ફરમાયા થા. યા'ની :

"لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ" (સૂરએ યૂસુફ, આયત : 92)

તર્જુમા : " આજ તુમ પર કુછ મલામત નહીં. અલ્લાહ તુમ્હેં મુઆફ કરે ઔર વહ સબ મેહરબાનોં સે બઢ કર મેહરબાન હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત અબૂ સુફિયાન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દસ્તે હક્ક પરસ્ત પર ઈમાન લાએ. હુઝૂર ને ઉન કી તમામ ખતાએં મુઆફ ફરમા કર અખ્લાકે કરીમા કા મુઝાહેરા ફરમાયા. હાલાં કિ હઝરત અબૂ સુફિયાન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ઈસ્લામ લાને સે પહલે હુઝૂર કો ઈત્ના સતાયા થા કિ અગર હુઝૂરે અક્દસ કે બજાએ દુનિયા મેં ઔર કિસી કો ઈત્ના સતાને કે બા'દ મુઆફી કે તલબ ગાર હોતે, તો મુઆફી મિલને કી કોઈ ઉમ્મીદ ન હોતી. બલ્કિ જાન કે લાલે પડ જાતે. લૈકિન હુઝૂરે અકરમ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને કમાલે અફવો કરમ સે ઉન પર નિગાહે લુત્ફ વ ઈનાયત ફરમા કર મુઆફ ફરમા દિયા. બલ્કિ અપને દામન મેં પનાહ અતા ફરમાઈ :

ચોર હાકિમ સે છુપા કરતે હૈં યાં ઈસ કે ખિલાફ
તેરે દામન મેં છુપે ચોર અનોખા તેરા

ઔર

કર કે તુમ્હારે ગુનાહ માંગેં તુમ્હારી પનાહ
તુમ કહો દામન મેં આ તુમ પે કરોડોં દુરૂદ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલી)

હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે જમીલા ને હઝરત અબૂ સુફિયાન કો ઐસા ગરવીદએ ઈસ્લામ કર દિયા કિ ઉન્હોં ને અપની માઝી કી ખતાઓં કા કફ્ફારા અદા કરતે હુએ ખુલૂસે દિલ સે ઈસ્લામ કી ઝર્રી ખિદમત અંજામ દીં. અપની તમામ સલાહિયતોં કો ઈસ્લામ કે ફરોગ કે લિયે હી ઈસ્તે'માલ કીં ઔર ઉન કા શુમાર અકાબિરે સહાબએ કિરામ મેં હોને લગા. હઝરત અબૂ સુફિયાન ને ઈસ્લામ ઔર બાનીએ ઈસ્લામ કી જો બેશ બહા ખિદમત અંજામ દી હૈં, ઉસ કી કુછ ઝલ્કિયાં ઝૈલ મેં મુલાહેઝા ફરમાએં :

- જંગે હુનૈન 8, સન હિજરી મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હમ રિકાબ થે ઔર હુઝૂર કી સવારી કી લગામ થામે હુએ થે.
- જંગ તાઈફ 8, સન હિજરી મેં હુઝૂર કે સાથ શરીક હુએ. ઈસ જંગ મેં તીર લગને કી વજહ સે હઝરત અબૂ સુફિયાન કી એક આંખ જાતી રહી. હુઝૂર ને ઈન્હેં જન્નત મેં આંખ મિલને કા વા'દા ફરમાયા.

(મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ : 2,સફહા : 528)

- હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હુક્મ સે અરબ કે બડે બુત મનાત કે બુત ખાને કો મુન્હદિમ કર દિયા.
- હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં હાઝિર રહ કર વહીએ ઈલાહી કી કિતાબત કી ખિદમત અંજામ દી.
- મુલ્કે શામ મેં લશ્કરે ઈસ્લામ કે સાથ રહ કર બડી જાં ફેશાની સે રૂમિયોં સે લડે. ખુસૂસન જંગે યર્મૂક કે બારહવેં દિન જબ ઈસ્લામી લશ્કર ને હઝીમત ઉઠાઈ ઔર મુજાહેદીને ઈસ્લામ પીછે હટને લગે, તબ હઝરત અબૂ સુફિયાન ને લલકાર કર દાદે શુજાઅત દેતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કો સાબિત કદમ રખા.
- જંગે યર્મૂક મેં હી હઝરત અબૂ સુફિયાન તીર લગને કી વજહ સે અપની દૂસરી આંખ ભી ખો બૈઠે ઔર વહ દોનોં આંખ સે નાબીના હો ગએ.
- મુલ્કે શામ મેં હઝરત અબૂ સુફિયાન ને જંગે દમિશ્ક, જોસિયા, રુસ્તન, કન્સરીન, બા'લ્બક, હુમુસ ઔર યર્મૂક મેં અપની ખિદમાત પૈશ કીં.

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

(2) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બિન મુગીરા અલ-મખઝૂમી અલ-કર્શી

હુઝૂરે અક્દસ જાન ઈમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સબ સે બડે ગુસ્તાખ વલીદ બિન મુગીરા કે આપ બેટે થે. હઝરત ખાલિદ અશ્રાફ વ આ'યાને કુરૈશ મેં સે થે. ઝમાન-એ-જાહિલિયત મેં ઘોડોં કી એનાન ઉન કે હાથ મેં થી. નૌ-ઉમ્રી કે ઝમાને સે હી વહ શુજાઅ, બહાદુર, જંગજૂ, માહિરે ફન્ને જંગ, ઔર તલવાર કે ધની થે. સુલ્હે હુદૈબિયા તક વહ કાફિરોં કે સાથ રહે ઔર ઈસ્લામ કે ખિલાફ લડતે રહે. મસલન :

- જંગ ઓહદ 3, સન હિજરી મેં લશ્કરે કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન કે આપ મુકદ્દમતુલ જૈશ થે.
- જંગ ઓહદ મેં લશ્કરે કુફ્ફાર ને હઝીમત ઉઠાઈ ઔર શિકસ્ત સે દો ચાર ઔર પસ્પા હો કર ભાગ રહા થા. લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને મુશરિકોં કી એક જમાઅત કે સાથ પહાડ કે પીછે સે આ કર ઈસ્લામી લશ્કર પર હમ્લા કર દિયા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જુબૈર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઔર ઉન કે સાથિયોં કો શહીદ કર દિયા ઔર જંગ કા તખ્તા પલટ દિયા.
- 6, સન હિજરી મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો સુલ્હે હુદૈબિયા કે મૌકે પર મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં દાખિલ હોને સે રોકને કે લિયે જિદ્દા કે રાસ્તે પર મૌઝ-એ બલદા મેં લશ્કરે કુફ્ફાર કે સરગના કી હૈસિયત રખતે થે.

લૈકિન 7, સન હિજરી મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી કિસ્મત કા સિતારા ચમકા. જંગે મૌતા 8, સન હિજરી કે દો માહ કબ્લ ઈસ્લામ સે મુશર્રફ હુએ. (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 935) બા'ઝ અહ્લે સૈર હઝરત ખાલિદ કા કબૂલ ઈસ્લામ 8, સન હિજરી મેં બતાતે હૈં.

જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બારગાહે રિસાલત મેં હાઝિર હુએ ઔર સલામ પૈશ કિયા તો હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ખન્દા પેશાની સે ઉન કે સલામ કા જવાબ ઈનાયત ફરમાયા ઔર તબસ્સુમ ફરમાયા. નઝર સે નઝર ક્યા મિલી ? કિ હઝરત ખાલિદ ને અપના દિલ સરકારે દો જહાં કે કદમોં મેં રખ દિયા. ખુદા

કે મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા ને ઐસા દીવાનએ ઈશ્ક કર દિયા કિ માઝી મેં ઈસ્લામ કુશી કી જો ખતાએં સર્ઝદ હૂઈ થીં, ઉન ખતાઓં પર શર્મિન્દગી કા ઈઝહાર કરતે હુએ હઝરત ખાલિદ ને અર્ઝ કિયા કિ :

"યા રસૂલલ્લાહ ! આપ ને મુલાહેઝા ફરમાયા હૈ કિ મૈં ને નેકી કી રાહોં મેં હક્ક કે સાથ કૈસી કૈસી દુશ્મનિયાં કી હૈં. અબ દુઆ ફરમાઈયે કિ હક્ક તઆલા ઉન્હેં મુઆફ ફરમા દે. ઔર મેરે ગુનાહોં કો બખ્શ દે."

જવાબ મેં રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા **"અલ ઈસ્લામો યજુબ્બો મા કબ્લહુ"** યા'ની ઈસ્લામ કબૂલ કરના અગલે ગુનાહોં કો મહ્વ કર દેતા હૈ ઔર સબ ખતાઓં કો મિટા દેતા હૈ.

(હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ : 2, સફહા : 450)

અપને સામને શર્મિન્દા ઔર નાદિમ હોને વાલે કી ઈસ તરહ દિલજૂઈ ફરમા કર મગફેરત કી બશારત સુનાને કા નુસ્ખા ઐસા કાર-આમદ હુવા કિ ઉસ વક્ત સે લે કર દમે આખિર તક હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈસ્લામ કી વહ ખિદમત અંજામ દીં કિ હઝરતે ખાલિદ કા મુબારક ઈસ્મે ગિરામી સિર્ફ ઈસ્લામી તારીખ મેં હી નહીં બલ્કિ દુનિયા કી તારીખ મેં સુન્હરી હુરૂફ સે મુનક્કશ હો ગયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાહેરી હયાતે તય્યબહ મેં ઔર પર્દા ફરમાને કે બા'દ ભી દીને ઈસ્લામ કી તાઈદ વ તકવીયત કે લિયે મસાઈ-એ-જમીલા વ અઝીમા અંજામ દેને મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી નહીં કી. મસલન :

- જંગે મૌતા 8, સન હિજરી મેં તીન હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર લે કર આપ રૂમિયોં કે એક લાખ કે અઝીમ લશ્કર સે ભિડ ગએ ઔર રૂમિયોં કો શિકસ્તે ફાશ દી. જંગે મૌતા મેં આપ ને જો દિલૈરી દિખાઈ, ઉસ સે ખુશ હો કર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને આપ કો **"સૈફુલ્લાહ"** કે લકબ સે સરફરાઝ ફરમાયા.

નોટ : જંગે મૌતા કા તફસીલી બયાન અગલે સફહાત મેં મુલાહેઝા ફરમાએં.

- આપ ને અપની ઝિન્દગી મેં એક સૌ (૧૦૦) સે ઝિયાદહ જંગોં મેં શિર્કત

ફરમા કર અઝીમ ફુતૂહાત હાસિલ કીં, જંગ બાઝી મેં ઐસે મુન્હમિક વ કોશાં રહે કિ આપ કે જિસ્મ મેં એક બાલિશ્ત ઐસા હિસ્સા નહીં થા જહાં નેઝા, તીર ઔર તલવાર કે ઝખ્મ ન લગે હોં. મુલ્કે શામ કી ફુતૂહાત અગલે સફહાત મેં તફસીલ સે ઝિક્ર કી જાએંગી ઉન ફુતૂહાત મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી શુજાઅત વ દિલૈરી, જવાંમર્દી વ બહાદુરી ઔર ફન્ને જંગ કી મહારત કા બયાન પઢ કર કારેઈને કિરામ વાકઈ હૈરત ઝદા રહ જાએંગે.

- મુદઈ નબુવ્વત મુસૈલમા કઝ્ઝાબ કે ચાલીસ હઝાર જંગજૂ લશ્કર કે સાથ 11, સન હિજરી મેં જંગ યમામા હૂઈ. ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલાર હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો થે. ઈસ જંગ મેં મુસૈલમા મારા ગયા.
- મુદઈ નબુવ્વત તલીહા બિન ખોવૈલિદ અસદી કી સરકોબી કે લિયે અમીરુલ મોમેનીન હઝરત સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ કો ઈસ્લામી લશ્કર કા અમીર મુકર્રર કર કે ભેજા થા.
- હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને કાતિબે બારગાહે રિસાલત કી હૈસિયત સે ભી અપની ખિદમત પૈશ કી હૈં.

(3) હઝરત ઈક્રમા બિન અબૂ જહલ બિન હિશામ

અબૂ જહલ કા નામ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દુશ્મનોં મેં સરે ફેહરિસ્ત હૈ. ઈસ્લામ ઔર હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સબ સે બડે અદૂ ઔર બદ-ખ્વાહ કી હૈસિયત સે ઉસ ને અપના માલ પાની કી તરહ બહાયા ઔર અપની જાન ભી અદાવતે રસૂલ મેં જંગે બદ્ર કે દિન ઝાએ' કી. ઉસી અબૂ જહલ કે બેટે હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ ભી અપને બાપ કે નક્શ કદમ પર ચલ કર હુઝૂરે અકરમ રહમતે આલમ વ જાને આલમ કી ઈઝા રસાની ઔર તક્લીફ દહી મેં મશ્હૂર થે. ઈસ્લામ કે ખિલાફ હર મહાઝ પર વહ અશકિયા કે ગિરોહ કે સરદાર ઔર સર બર આવુરદા થે. અપને બાપ કે વારિસ ઔર જા-નશીં હોને કી વજહ સે ઈસ્લામ કી અદાવત કી શનાઅત ઈન્હેં વર્સે મેં મિલી થી. મસલન :

- 8, સન હિજરી તક જિતને ગઝવાત હુએ, ઉન તમામ ગઝવાત મેં હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ ને શિર્કત કર કે લશ્કરે કુફ્ફાર કી સરદારી ઔર ક્યાદત કી.
- 3, સન હિજરી જંગે ઓહદ મેં પહાડ કે પીછે સે ઘૂમ કર ઈસ્લામી લશ્કર પર હમ્લા કરને મેં વહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હમરાહ થે.
- સુલ્હે હુદૈબિયા કે મૌકેઅ પર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં દાખિલ હોને સે રોકને કે લિયે લશ્કરે કુફ્ફાર કા જો હરાવલ દસ્તા બનાયા ગયા થા, ઉસ મેં હઝરત ખાલિદ કે હમરાહ થે.
- 8, સન હિજરી ફતહે મક્કા કે દિન વહ અપને એક કદીમ સાથી ઔર દોસ્ત હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે મુકાબલે મેં કુફ્ફાર કી જાનિબ સે બ-મકામ ખરવરહ મેં શિદ્દત સે લડે.

જબ મક્કા મુઅઝ્ઝમા ફતહ હો કર મુસલમાનોં કે કબ્ઝે મેં આ ગયા, તો હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ અપની જાન બચાને કે લિયે સાહેલી ઈલાકે મેં ચલે ગએ. હઝરત ઈક્રમા કી બીવી હઝરત ઉમ્મે હકીમ બિન્તે હારિસ ઈસ્લામ કબૂલ કર કે અપને શૌહર કે લિયે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે અમાન હાસિલ કર કે ઉસ કી જુસ્તજૂ મેં નિકલી હૂઈ થી. જબ ઉમ્મે હકીમ અપને શૌહર ઈક્રમા સે મિલી તો ઈત્તેલાઅ દી કિ મૈં ને તેરે લિયે રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે અમાન હાસિલ કર લી હૈ. હઝરત ઈક્રમા ને જબ અમાન મિલને કી ખબર સુની તો વહ હૈરાન ઔર મુતઅજિજબ હો કર કહને લગે કિ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) કો મૈં ને બે-શુમાર ઈઝાએં ઔર તક્લીફેં પહુંચાઈ હૈં, ઈસ કે બા-વુજૂદ ભી ઉન્હોં ને મુઝે અમાન દી હૈ ? ઉમ્મે હકીમ ને કહા કિ હાં ! હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઈતને ઝિયાદહ રહમ દિલ ઔર કરીમ હૈં કિ ઉન કી જિતની ભી તા'રીફ કી જાએ કમ હૈ. હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ અપની ઝૌજા ઉમ્મે હકીમ કે સાથ મક્કા મુઅઝ્ઝમા લૌટ કર હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમતે અક્દસ મેં હાઝિર હુએ. હુઝૂર ને ઉન્હેં મર્હબા કહા. ઈક્રમા ને અર્ઝ કિયા કિ ક્યા વાકઈ આપ ને મુઝે અમાન દી હૈ ? ફરમાયા "હાં ! મૈં ને અમાન દી હૈ." હઝરત ઈક્રમા ને ફૌરન કલ્મએ શહાદત પઢા ઔર મુશર્રફ બા ઈસ્લામ હુએ.

ફિર હઝરત ઈક્રમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ઈન્તેહાઈ શર્મસારી સે અપના સર ઝુકા કર અર્ઝ કિયા કિ **"યા રસૂલુલ્લાહ ! હર વહ દુશ્મની, ગુસ્તાખી, બે અદબી, ગીબત ઔર બુરાઈ આપ કે સાથ જો હો સક્તી થી મૈં ને કી હૈ. અબ દુઆ ફરમાએં કિ હક્ક તઆલા મુઝે મુઆફ ફરમાએ ઔર મુઝે બખ્શ દે.** હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને દસ્તે અક્દસ ઉઠા કર દુઆ ફરમાઈ ઔર જો કુછ હઝરત ઈક્રમા ને કિયા થા ઉસ કી મુઆફી વ બખ્શિશ ખુદાએ તઆલા સે માંગી. હઝરત ઈક્રમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો મહવે હૈરત થે. જિસ ઝાતે ગિરામી કો સતાને મેં કોઈ દકીકા ફરો ગુઝાશ્ત ન કિયા ઔર રાહ મેં કાંટે બિછાને મેં હદ દર્જા કોશિશ કી થી ઔર જિસ કી સઝા ગર્દન ઝની કે સિવા ઔર કુછ નહીં હો સક્તી. લૈકિન આફરીં ! સદ આફરીં ! ઈસ ઝાતે કરીમા કે અખ્લાકે જમીલા પર કિ ઈન્તેકામ લેના તો દર કિનાર બલ્કિ દુઆએ મગફેરત સે નવાઝ રહે હૈં. હાં હાં ! યહ વહી હૈં જો અફ્વો કરમ મેં યક્તાએ ઝમાના હૈં. જૂદો સખા મેં બે મિસ્લ વ બે મિસાલ હૈં. ઉન કી ગુલામી સનદ હૈ હયાતે જાવેદાની કી. ઉન કે કદમોં પર મિટ જાને મેં દાઈમી બકા હૈ. અબ ઉન કે કદમોં સે હી લિપટે રહને મેં ફલાહ વ ભલાઈ હૈ. ઉન કે મુકદ્દસ ઈશ્ક મેં અપને આપ કો જલા કર રાખ કર દેને સે માઝી કે ગુનાહ જલ કર રાખ હો જાએંગે. અબ ઉન સે કભી ભી દૂર ન હોના ચાહિયે :

શમ્એ તય્યબહ સે મૈં પરવાના રહૂં કબ તક દૂર
હાં જલા દે શરરે આતિશે પિન્હાં હમ કો

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ઈક્રમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે દિલ મેં જઝ્બાત કા સમન્દર ઉમડ પડા ઔર અપને વલ્વલ-એ ઈશ્ક કા બાર ગાહ રિસાલત મેં ઈન અલ્ફાઝ મેં ઈઝહાર ફરમાયા કિ યા રસૂલુલ્લાહ ! ઝમાન-એ-જાહિલિયત મેં હક્ક કી મુખાલેફત મેં જિતના માલ ખર્ચ કિયા હૈ, મેરી તમન્ના હૈ કિ ઉસ સે ઝિયાદહ અબ રાહે હક્ક મેં સર્ફ કરૂં. જિતની જંગેં ખુદા કે મહબૂબ વ મક્બૂલ બન્દોં સે લડી હૈં, ઉસ સે દૂગની જંગ અબ દુશ્મનાને ખુદા સે લડૂં. ઈસ કે બા'દ હઝરત ઈક્રમા ને કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન કે સાથ અપને અહ્દ વ પૈમાન, દોસ્તી ઔર કરાબત કે તમામ રિશ્તે તોડ દિયે ઔર પ્યારે આકા વ મહબૂબ મૌલા કી ગુલામી કી ઝન્જીરોં મેં અપને આપ કો જકડ દિયા :

દેવ કે બન્દોં સે હમ કો કયા ગર્ઝ

હમ હૈં અબ્દે મુસ્તફા ફિર તુઝ કો કયા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ઈક્રમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપની ઝિન્દગી કી આખરી સાંસ તક દીને ઈસ્લામ કી ખિદમત મેં હમા તન મશ્ગૂલ વ મસ્રૂફ રહે ઔર કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન સે હર મહાઝ પર લડતે રહે. મસલન :

- નબુવ્વત કા ઝૂઠા દા'વા કરને વાલા અસ્વદ ઉન્સી ને સનઆ કે બાદશાહ શહર બિન બાઝાન કો કત્લ કર કે અહ્લે સનઆ પર અપના ગલ્બા ઔર તસલ્લુત કાઈમ કિયા, તો ઉસ કી સરકોબી કે લિયે હઝરત ઈક્રમા કો ઈસ્લામી લશ્કર કા અમીર બના કર ભેજા ગયા થા.
- ઈસ્લામ કી બુન્યાદેં મુસ્તહકમ કરને કે લિયે આપ ઈસ્લામી લશ્કર કે હમરાહ મુલ્કે શામ ગએ થે. ઔર દમિશ્ક, જોસિયા, રુસ્તન, કન્સરીન, બા'લ્બક ઔર હુમુસ કી જંગ મેં રૂમિયોં સે લડે ઔર દાદે શુજાઅત દી.
- હુમુસ કે કિલ્લે કી જંગ મેં લડતે હુએ આપ ને જામે શહાદત નૌશ ફરમાયા. (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો)

(4) હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ બિન વાઇલ કર્શી સહમી ફાતેહે મિસ્ર

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ અરબ કે દાનિશવરોં ઔર રૂઉસા મેં સે થે. વહ સાહિબે ફહમ વ ફરાસત ઔર મુદ્બ્બિર વ બા સલાહિયત શખ્સ થે. બહુત હી બહાદુર ઔર શુજાઅ, ફન્ને જંગ ઔર લડાઈ કે મુઆમલાત મેં વહ અપની મિસાલ આપ થે. 8, સન હિજરી તક મુશ્રેકીન કે ગિરોહ મેં રહ કર ઈસ્લામ કે ખિલાફ મુતહર્રિક વ સરગર્મ રહે ઔર મુસલમાનોં સે લડતે રહે.

- રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી દા'વતે તૌહીદ પર લબ્બૈક કહને વાલે મોમેનીન કો કુફ્ફારે મક્કા ને શદીદ તકાલીફ દેની શુરૂ કીં તો એ'લાને નબુવ્વત કે પાંચવેં સાલ (613, સન ઈસ્વી) મેં કુછ

મુસલમાનોં ને મક્કા સે હબ્શા હિજરત કી થી. હબ્શા સે મુસલમાનોં કો જેલા વતન કરાને ઔર મુસલમાનોં કે ખિલાફ શાહે હબ્શા નજ્જાશી કે કાન ભરને ,મક્કા સે મુશરિકોં કા એક વફ્દ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કી કયાદત મેં હબ્શા ગયા થા.

- 5, સન હિજરી મેં દસ હઝાર કુફ્ફાર કા લશ્કર મદીના પર હમ્લા કરને આ પહુંચા ઔર ગઝવએ ખન્દક (અહઝાબ) વુકૂઅ મેં આયા. ઈસ જંગ મેં હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કુફ્ફાર કે લશ્કર કે અહ્મ રુક્ન થે.

લૈકિન હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કી તક્દીર મેં ઈસ્લામ ઔર હુઝૂરે અકરમ કી અઝીમ ખિદમત કરને કી સઆદત મક્તૂબ થી. 8, સન હિજરી મેં વહ હબ્શા મેં થે. હબ્શા કે બાદશાહ નજ્જાશી કે સાથ ઉન કે તઅલ્લુકાત ઔર બેહતર મરાસિમ થે. બલ્કિ શાહી દરબાર તક ઉન કી રસાઈ થી. ઈત્તિફાકન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા મુબારક ખત લે કર હઝરત અમ્ર બિન ઝુમરી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો બ-હૈસિયતે કાસિદ, નજ્જાશી કે પાસ આએ. જબ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો ઈસ કી ઈત્તેલા હૂઈ તો ઉન્હોં ને નજ્જાશી બાદશાહ સે કહા કિ અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમરી કો મેરે હવાલે કર દો તાકિ મૈં ઈન્હેં કત્લ કર કે કુરૈશ કે સામને સુર્ખ-રૂ બનૂં. શાહે હબ્શા નજ્જાશી હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કી યહ ફરમાઇશ સુન કર તૌબા કરને કે અન્દાઝ મેં અપને રુખ્સારોં કો થપથપાયા ઔર કહા કિ :

"મૈં ક્યૂં કર ઉસ મુકદ્દસ હસ્તી કે કાસિદ કો તુમ્હારે હવાલા કરૂં જિસ હસ્તી કી ખિદમત મેં નામૂસે અક્બર (હઝરત જિબ્રઈલ કા લકબ) હાઝિર હોતે હૈં ઔર વહ હસ્તી ખુદા કા રસૂલે બર-હક્ક હૈ."

ઈસ કે બા'દ શાહ નજ્જાશી ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો ફહમાઇશ કરતે હુએ ફરમાયા કિ :

"ઐ અમ્ર ! મેરી બાત ગૌર સે સુન ! ઔર હુઝૂરે અક્દસ કી પૈરવી ઈખ્તેયાર કર."

શાહે હબ્શા નજ્જાશી કી નસીહત ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે દિલ કી દુનિયા પલટ દી. ઈમાન ઉન કે દિલ મેં નસબ હો ગયા ઔર મદીના તય્યબહ કી તરફ ચલ દિયે. જબ મૌઝ-એ "હુદા" નામી મકામ પર પહુંચે, તો વહાં ઉન કી મુલાકાત હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે હૂઈ, જો ઈમાન લાને કી નિય્યત સે મક્કા સે મદીના જા રહે થે.

દોનોં મેં મુલાકાત હૂઈ, તબાદલા ખ્યાલ હુવા તો રાઝ ખુલા કિ દોનોં એક હી ઈરાદે સે નિકલે હૈં. ચુનાંચે દોનોં હઝરાત એક સાથ બારગાહે રિસાલત મેં હાઝિર હુએ ઔર કલ્મ-એ શહાદત પઢ કર ઈમાન કી લા-ઝવાલ દૌલત હાસિલ કી. પહલે હઝરત ખાલિદ ને કલ્મએ તૌહીદ કા ઈક્રાર કિયા, ઉસ કે બા'દ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સામને હાઝિર હુએ ઔર અર્ઝ કિયા કિ :

"યા રસૂલુલ્લાહ ! અપના દસ્તે અક્દસ બઢાઈએ તાકિ મૈં બૈઅત કરૂં."

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કી ગુઝારિશ પર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અપના દસ્તે મુબારક બઢાયા લૈકિન અમ્ર બિન અલ-આસ ને અપના હાથ ખીંચ લિયા. હુઝૂર ને ફરમાયા : " ઐ અમ્ર ! ક્યા બાત હૈ ? હાથ ક્યૂં ખીંચ લિયા ?

અર્ઝ કિયા : મેરી એક શર્ત હૈ.

ફરમાયા : ક્યા શર્ત હૈ ?

અર્ઝ કિયા : શર્ત યહ હૈ કિ મેરે ગુનાહ બખ્શ દિયે જાએં.

ફરમાયા : ઐ અમ્ર ! ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કિ ઈમાન પિછલે તમામ ગુનાહોં કો મુઆફ કર દેતા હૈ. ઔર દારુલ કુફ્ર સે હિજરત કર કે દારુસ્સલામ આના ઔર હજ્જ કરના યહ દોનોં અમલ ઐસે હૈં કિ હર એક સાબિકા તમામ ગુનાહોં કો નાપૈદ ઔર મહ્વ કર દેતા હૈ.

(હવાલા : મઆરિજુન્નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 449 તા 452)

અલ-ગર્ઝ ! 8, સન હિજરી મેં ફતહે મક્કા સે છ માહ કબ્લ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ મુશર્રફ બ ઈમાન હુએ. ઉસ વક્ત સે લે કર તા-દમે મર્ગ ઉન્હોં ને ઈસ્લામ કી અઝીમ ખિદમત સર અન્જામ દીં. મસલન :

- જંગે ઝાતુસ્સલાસિલ 8, સન હિજરી મેં ઉન કો હુઝૂરે અક્દસ ને અમીરે લશ્કર મુકર્રર ફરમાયા.
- હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને નૌ હઝાર (૯,૦૦૦) કે લશ્કર પર ઈન્હેં સરદાર બના કર ફલસ્તીન ભેજા ઔર ફલસ્તીન ઉન કે હાથોં ફતહ હુવા.

- મુલ્કે શામ કી તમામ જંગોં મેં આપ હાઝિર રહે ઔર મુલ્કે શામ પર પર્ચમે ઈસ્લામ લહરાને મેં આપ ને અહ્મ કિરદાર અદા કિયા.
- ખિલાફતે ફારૂકી મેં આપ ને મિસ્ર ફતહ કિયા.
- ખિલાફતે ઉસ્માની મેં આપ ને ઈસકન્દરિયા ફતહ કિયા.

ઈશ્કે રસૂલ કે કૈફ મેં સરશાર હો કર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ મુલ્કે શામ વ મિસ્ર કે તાકતવર ઔર જંગજૂ હાકિમોં સે બડી દિલેરી સે ટકરાએ. કલીલ તા'દાદ કે ઈસ્લામી લશ્કર સે લાખોં કી તા'દાદ પર મુશ્તમિલ રૂમી લશ્કરોં કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા.

(5) વહશી બિન હર્બ હબ્શી ગુલામ

વહશી નામ કા એક હબ્શી, જુબૈર બિન મુત્ઈમ બિન મુત્ઈમ બિન અદી કા ગુલામ થા. જંગે બદ્ર મેં જુબૈર બિન મુત્ઈમ બિન અદી કે ચચા તઈમા બિન અદી કો સય્યદુશ શૌહદા હઝરત અમીર હમ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને કત્લ કિયા થા. ઈલાવા અઝીં અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ કી બીવી હિન્દા કે બાપ ઉત્બા બિન રબીઆ કો ભી હઝરત હમ્ઝા ને કત્લ ફરમાયા થા. જબ મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે લશ્કરે કુરૈશ મૈદાને ઓહદ કી તરફ રવાના હુવા, તો જુબૈર બિન મુત્ઈમ બિન અદી ને અપને ગુલામ વહશી કો લશ્કરે કુરૈશ કે સાથ યહ કહ કર ભેજા કિ અગર તૂ હમ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો) કો કત્લ કર દે તો તેરે લિયે આઝાદી હૈ. ચુનાંચે વહશી ગુલામ લશ્કરે કુફ્ફાર કે હમરાહ મારક-એ મૈદાન મેં હાઝિર હુવા.

જબ જંગ કે શો'લે બુલન્દ હુએ, તો લશ્કરે કુફ્ફાર સે સેબા બિન અબ્દુલઉઝ્ઝા ખુઝાઈ નિકલા ઔર લડને કે લિયે મુકાબિલ તલબ કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર સે હઝરત હમ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ નિકલે ઔર એક હી ગરદાવે મેં સેબા કો કાટ કે રખ દિયા. વહશી ઉસ વક્ત એક પત્થર કી આડ મેં છુપ કર બૈઠા થા. સેબા કો કત્લ કર કે હઝરત હમ્ઝા ઈસ પત્થર કે કરીબ હુએ તો અચાનક વહશી કો દેખા કિ વહ હમ્લા કરને કા ઈરાદા કરતા હૈ, લેહાઝા હઝરત અમીર હમ્ઝા વહશી કી તરફ બઢે તાકિ ઉસ કા કામ ભી તમામ કર દેં. લૈકિન એક ગઢે કી વજહ સે ઉન કા પાઊં ફિસલ ગયા ઔર ઝમીન પર ગિર પડે. ઈસ મૌકે કા ફાઈદા ઉઠાતે હુએ વહશી ને હઝરત હમ્ઝા કે પેટ મેં બ-કુવ્વતે તમામ ઐસા નૈઝા મારા કિ મસાના સે પાર હો ગયા ઔર વહ વાર મુહલિક સાબિત હુવા ઔર હઝરત અમીર હમ્ઝા શહીદ હો ગએ.

હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો શહીદ કરને કે બા'દ વહશી ગુલામ હિન્દા બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ (ઝૌજા અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ) કે પાસ આયા. લૈકિન હિન્દા બિન્તે ઉતબા કે પાસ જાતે વક્ત વહશી ને અપને ખન્જર સે હઝરત હમ્ઝા કે શિકમે અત્હર કો ચાક કર કે આપ કા જિગર (કલેજા) નિકાલા ઔર અપને સાથ હિન્દા બિન્તે ઉતબા કે પાસ લાયા. વહશી ને આ કર હિન્દા બિન્તે ઉતબા કે સામને ઉસ કે બાપ કા રોઝે બદ્ર હઝરત હમ્ઝા કે હાથ સે કત્લ હોને કા સદમા યાદ દિલાયા ઔર પૂછા કિ અગર મૈં તેરે બાપ કે કાતિલ કો માર ડાલૂં તો મુઝે ક્યા ઈન્આમ દોગી ? હિન્દા બિન્તે ઉતબા ને કહા કિ ઈસ વક્ત મેરે બદન પર જો લિબાસ ઔર ઝેવરાત હૈં વહ તેરે હૈં. તબ વહશી ને હઝરત હમ્ઝા કા જિગર દેતે હુએ કહા કિ લે ! યહ તેરે બાપ કે કાતિલ હમ્ઝા કા જિગર હૈ. હિન્દા બિન્તે ઉતબા ને હઝરત હમ્ઝા કે જિગર કો વહશી સે લિયા ઔર મુંહ મેં ડાલ કર ચબાયા ઔર ફિર થૂક દિયા.

હિન્દા બિન્તે ઉતબા ને ખુશ હો કર વહશી કો અપને દોનોં કપડે, બાઝૂબન્દ, પાઝૈબ વગૈરા ઝેવારાત ઉતાર કર બ-તૌર ઈન્આમ દે દિયે ઔર વહશી સે કહા કિ મુઝે હમ્ઝા કી લાશ દિખા દે. મક્કા પહોંચ કર તુઝે સુર્ખ સોને કી દસ અશર્ફિયાં મઝીદ ઈન્આમ કે તૌર પર દૂંગી. વહશી હિન્દા બિન્તે ઉતબા કો હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી લાશ પર લાયા. હિન્દા બિન્તે ઉતબા ને હઝરત હમ્ઝા કી મુકદ્દસ લાશ કે સાથ ઐસી ઘિનાવની હરકત કી કિ તારીખ કે અવરાક ભી ઉસ પર અશ્કે નદામત બહાતે હૈં. હિન્દા બિન્તે ઉતબા ને હઝરત હમ્ઝા કો મુસ્લા કિયા. યા'ની આપ કે નાક ઔર દોનોં કાન કાટ લિયે. મઝીદ બરાં આપ કે મઝાકીર (ઝકર ઔર ઉન્સય્યૈન) ભી કાટ લિયે ઔર અપને સાથ મક્કા લે આઈ.

(હવાલા : - મગાઝીયુસ સાદિકા, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 211 તા 213)

વહશી ને હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો શહીદ કિયા થા, લેહાઝા તમામ સહાબએ કિરામ ઉસ કે કત્લ કે દરપૈ થે ઔર ઉસ કી ટોહ ઔર તલાશ મેં થે. લૈકિન વહ ભાગ કર તાઈફ ચલા ગયા ઔર વહીં રહને લગા. જિસ ઝમાના મેં તાઈફ કા વફ્દ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં જા રહા થા, તો લોગોં ને કહા કિ તૂ ભી વફ્દ કે સાથ હુઝૂર કી બારગાહ મેં ચલા જા. ક્યૂં કિ હુઝૂરે અક્દસ કાસિદોં ઔર એલચિયોં કો કત્લ નહીં કરતે લેહાઝા તૂ વફ્દ મેં શામિલ હો કર પહોંચ જા ઔર ઈક્બાલે જુર્મ વ ખતા કર કે મુઆફી તલબ કર લે ઔર ઈસ્લામ કબૂલ કર લે.

વહશી તાઈફ કે વફ્દ કે સાથ બારગાહે રિસાલત મેં હાઝિર હુવા ઔર આતે હી કહને લગા કિ "اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَّسُوْلُ اللّٰهِ" હુઝૂરે અકરમ ને સુના ઔર નિગાહ ઉઠા કર દેખા ઔર પૂછા કિ ક્યા તૂ હી વહશી હૈ ? અર્ઝ કિયા હાં ! મૈં હી વહશી હૂં. ફરમાયા બૈઠ જા ઔર મુઝે બતા કિ મેરે ચચા કો તૂ ને કિસ તરહ શહીદ કિયા થા ? વહશી ને હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી શહાદત કી પૂરી કૈફિયત બયાન કી. ઔર બા'દ મેં મા'ઝેરત વ મુઆફી ચાહી. હુઝૂર ને મુઆફ ફરમા દિયા ઔર ફરમાયા તૂ મેરે સામને ન આના ઔર અપના ચેહરા મુઝે ન દિખાના. સિર્ફ ઈસ લિયે કિ મુઝે અપને ચચા કી યાદ તડપાએગી.

વહશી કા જુર્મ ઈત્ના સખ્ત થા કિ ઉસ જુર્મ કી સઝા સિવાએ ગર્દન ઝદની કે કુછ નહીં હો સક્તી થી. લૈકિન હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા ને અફ્વો કરમ કી ભીક ઈનાયત ફરમાઈ. ખુદ વહશી કહતે હૈં કિ ઈસ કે બા'દ મૈં કઈ મરતબા બારગાહે રિસાલત મેં હાઝિર હુવા, લૈકિન જબ ભી હાઝિર હોતા તો હુઝૂરે અક્દસ કે સામને ન આતા બલ્કિ આપ કી પુશ્ત કી તરફ બેઠતા.

હુઝૂરે અક્દસ કે હુસ્ને અખ્લાક ને હઝરત હમ્ઝા કે કાતિલ વહશી કો યહ હકીકત બાવર કરા દી કિ ઈસ્લામ હી એક ઐસા દીન હૈ કિ જિસ દીન મેં "اَلْحُبُّ فِى اللّٰهِ وَالْبُغْضُ فِى اللّٰهِ" યા'ની અલ્લાહ હી કે લિયે દોસ્તી ઔર અલ્લાહ હી કે લિયે દુશ્મની કા દર્સ દિયા જાતા હૈ. ઔર યહી ઈસ્લામ કી સદાકત હૈ કિ અપને ઝાતી મુઆમલાત કે મુકાબલે મેં દીન કે મુઆમલાત કો અહમિયત વ તર્જીહ દી જાતી હૈ. અપને ખાન્દાની ઈન્તેકામ કો ઈકરારે કલ્મા પર ફરામોશ કર દિયા જાતા હૈ. અપને જાની દુશ્મન ઔર કાતિલ કો ભી અલ્લાહ કે લિયે મુઆફ કર દિયા જાતા હૈ. લેહાઝા માઝી કે ઈર્તિકાબે જરાઈમ કા કફ્ફારા અદા કરને કે લિયે અબ હમા વક્ત રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે કદમોં પર અપને આપ કો નિસાર કરને કે લિયે મુસ્તઈદ રહના ચાહિયે. ચુનાંચે ઉન્હોં ને કત્લે હમ્ઝા કે ફે'લે મઝમૂમ કે મુકાબલે મેં કત્લે કઝ્ઝાબ કા ફે'લે મુસ્તહસન અંજામ દે કર અપની ખતાએ અઝીમ કા કફ્ફારા અદા કરને કી કૌશિશ કી.

ખિલાફતે હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે ઝમાના મેં નબુવ્વત કે ઝૂટે દા'વેદાર મુસૈલમા બિન સમામા કઝ્ઝાબ કે ચાલીસ હઝાર કે લશ્કર કે સામને ચૌબીસ હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી સરદારી મેં જંગે યમામા કે મહાઝ પર ગયા, તો વહશી ભી ઈસ્લામી લશ્કર મેં શામિલ થે ઔર ઉન્હોં ને

જિસ હર્બા સે હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો શહીદ કિયા થા ઉસી હર્બા કા વાર મુસૈલમા કઝ્ઝાબ પર કિયા ઔર ઉસે જહન્નમ રસીદ કિયા. ખુદ વહશી ફરમાતે હૈં કિ "اَنَا قَاتِلُ خَيرِ النَّاسِ فِی الْكُفْرِ وَاَنَا قَاتِلُ شَرِّ النَّاسِ فِی الْاِسْلَامِ" યા'ની બ હાલતે કુફ્ર મૈં ને સબ સે બેહતર ઈન્સાન કો શહીદ કિયા ઔર ઈસ્લામ કી હાલત મેં સબ સે બદ-તર આદમી કો કત્લ કિયા. (હવાલા : - મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ : 2, સફહા : 503)

(6) હિન્દ બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ, ઝૌજાએ અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ

હિન્દ બિન્તે ઉતબા જિસ ને સય્યેદુશ શૌહદા હઝરત અમીર હમ્ઝા કા કલેજા ચબાયા ઔર આપ કો મુસ્લા કર કે અપની શકાવતે કલ્બી કા મુઝાહેરા કિયા થા ઔર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો સખ્ત દિલી અઝીયતેં પહુંચાઈ. વહ હિન્દ બિન્તે ઉતબા બા'દ ફતહે મક્કા જબ ઔરતેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે બૈઅતે ઈમાન કરને કે લિયે હાઝિર હૂઈ, તો હિન્દ બિન્તે ઉતબા ભી અપને ચેહરે પર નકાબ ડાલ કર મસ્તૂરાત કે ગિરોહ કે સાથ આઈ ઔર મુસલમાન હો ગઈ. કલ્મએ શહાદત કા ઈકરાર કરને કે બા'દ ઉસ ને અપને ચેહરે સે નકાબ ઉઠા કર કહા કિ મૈં હિન્દ બિન્તે ઉતબા હૂં. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા કિ "જબ મુસલમાન હો કર આઈ હૈ તો અચ્છા હુવા."

બસ ઈતની હી તા'ઝિર ! રસૂલુલ્લાહ કે ઈર્શાદ ગિરામી મેં ઈશારા થા કિ તેરા ગુનાહ ઈત્ના બડા હૈ કિ તેરી ગર્દન મારના ભી ઈસ જુર્મ કા ખૂં બહા હોના કાફી નહીં. લૈકિન તૂ મુસલમાન હો કર આઈ હૈ, યહ તેરે હક્ક મેં અચ્છા હુવા, કિ ઈમાન કે ઈકરાર ને હમારી તલવાર ઔર તેરી ગર્દન કે દરમિયાન એક આહની સિપર કાઈમ કર દી, તેરા ગુનાહ હરગિઝ મુઆફ કરને કે કાબિલ ન થા, લૈકિન તેરા મુસલમાન હોના તેરી જાં બખ્શી કી ઝમાનત હો ગયા. લેહાઝા તેરે દુખૂલે ઈસ્લામ કે બા'દ અબ હમારે હાથ બંધ ગએ હૈં. અપને અમ્મે મોહતરમ કે કિસાસ મેં અબ સિવાએ હાથ ઠહરાને કે કુછ નહીં હો સક્તા. અચ્છા હુવા કિ તૂ મુસલમાન હો કર હાઝિર હૂઈ. હુઝૂરે અકરમ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાક કી બુલન્દી ઔર શરાફત કી આ'લા મિસાલ ઈસ સે બઢ કર ઔર ક્યા હો સક્તી હૈ ? કિ આપ ને હઝરત હમ્ઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ના'શ કે સાથ ના-ઝેબા હરકત કરને વાલી હિન્દ બિન્તે ઉતબા કો એક લફ્ઝ તક નહીં કહા. બલ્કિ યહ ફરમાયા કિ અચ્છા હુવા કિ તૂ મુસલમાન હો કર આઈ.

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા ને હિન્દ બિન્તે ઉતબા કો ઈત્ના મુતઅસ્સિર કિયા કિ જબ વહ અપને ઘર લૌટી તો ઘર મેં જિતને બુત થે સબ કો તોડ ડાલા ઔર કહને લગી કિ ઈન્હીં બૂતોં કે ગુરૂર ઔર ફરેબ કે બાઈસ અબ તક હમ ગુમરાહી મેં મુબ્તલા થે. બા'દહુ ઉન્હોં ને અપની ઝિન્દગી કી આખરી સાંસ તક સિદ્ક દિલ સે ખિદમતે ઈસ્લામ કીં ઔર મુહબ્બતે રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પર કાઈમ વ દાઈમ રહીં. ઈસ્લામ ને ઉન કો વહ હૌસલા ઔર જઝ્બા વદીઅત કિયા કિ ખિલાફતે ફારૂકી મેં વહ અપને શૌહર હઝરત અબૂ સુફિયાન ઔર અપને બેટે હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કે હમરાહ મુલ્કે શામ કે જંગી મહાઝ પર ગઈ ઔર ખ્વાતીને ઈસ્લામ કે સાથ રહ કર રૂમી લશ્કર કે સૂરમાઓં કે સામને બહાદુરી સે લડ કર ઉન કે દાંત ખટ્ટે કર દિયે.

જંગે યર્મૂક મેં મુસલમાનોં કે સિર્ફ આધે લાખ ફૌજી મુજાહિદ કે મુકાબલે રૂમિયોં કા તકરીબન ગ્યારહ લાખ અફરાદ પર મુશ્તમિલ લશ્કર હમ્લા આવર હુવા થા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર પર શિદ્દત ઔર તંગી કા વક્ત થા. તબ હઝરત હિન્દા બિન્તે ઉતબા ને ઔરતોં કી જમાઅત કે સાથ રહ કર જો શુજાઅત દિખાઈ ઉસે દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન મેં એક નયા જૌશ ઔર વલ્વલા પૈદા હુવા. તફસીલી મા'લૂમાત કે લિયે અગલે સફહાત મેં જંગે યર્મૂક કા મુતાલઆ ફરમાએં. યહાં ઝૈલ મેં સિર્ફ એક કારનામા પૈશ હૈ.

"વાકદી રહમતુલ્લાહ અલૈહ ને બયાન કિયા હૈ કિ દેખા મૈં ને હિન્દા બિન્તે ઉતબા કો કિ ઉન કે હાથ મેં હિન્દી તલવાર થી ઔર વહ શમ્શીર ઝની કરતી થીં મુશ્રેકીન મેં ઔર પુકાર કર કહતી થીં અપની બુલન્દ આવાઝ સે કિ ઐ ગિરોહ અરબ કે ! કાટ ડાલો તુમ ગબ્બરોં બે ખત્ના બુરીદ કો સાથ તલવારોં કે." (હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, ઉર્દૂ તર્જુમા, સફહા : 262)

(7) અદી બિન હાતિમ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન સ'અદ તાઈ

મુલ્કે અરબ કે મશ્હૂર સખી હાતિમ તાઈ કે નામ સે શાયદ હી કોઈ ના-આશ્ના હોગા. ઉસી હાતિમ તાઈ કે બેટે હઝરત અદી કા એક વાકેઆ ભી બડા અજીબ વ ગરીબ હૈ. હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા ઔર અફવો કરમ ને અદી બિન હાતિમ કો ઈસ્લામ કા ગરવીદા ઔર ઈશ્કે રસૂલ મેં દીવાના બના દિયા થા. 9, સન હિજરી તક વહ ઈસ્લામ લાને કી સઆદત સે મહરૂમ થે.

અદી બિન હાતિમ ભી અપને વાલિદ હાતિમ તાઈ કી તરહ સખી ઔર જવ્વાદ થે. વહ કબીલા **"બની તય"** કે સરદાર થે. વહ અપની કૌમ મેં અઝીઝ, શરીફ, ફાઝિલ, ખતીબ ઔર હાઝિર જવાબ થે. કબીલા બની તય કી બસ્તી મેં એક બડા બુત ખાના થા. 9, સન હિજરી મેં હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મૌલાએ કાએનાત હઝરત અલી મુરતઝા કર્રમલ્લાહો તઆલા વજહહુ કો કબીલા બની તય કી ઈસ્લાહ કે લિયે ભેજા. તો કબીલા બની તય કે લોગ મુઝાહિમ હુએ. લૈકિન હઝરત અલી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને મુકાબલા કર કે ઉસ બુત ખાને કે બેખ વ બુન ઉખાડ ફેંકા. કબીલા બની તય કા સરદાર અદી બિન હાતિમ ભાગ કર મુલ્કે શામ ચલા ગયા. હઝરત અલી કબીલા બની તય સે કુછ લોગોં કો કૈદ કર કે મદીના મુનવ્વરા લાએ. ઉન કૈદિયોં મેં અદી બિન હાતિમ કી બહન સકાના બિન્તે હાતિમ તાઈ ભી થી. તમામ કૈદિયોં કો મદીના મુનવ્વરા મેં એક મકાન મેં મુકય્યદ રખા ગયા.

એક દિન હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઉસ મકાન કે કરીબ સે ગુઝરે, જહાં આલે હાતિમ તાઈ કો કૈદ રખા ગયા થા. હાતિમ તાઈ કી બેટી સકાના નિહાયત ખુબસૂરત, હસીન વ જમીલ ઔર ફસીહુલ લિસાન ઔરત થી. ઉસ ને હુઝૂર કો અસીરોં કે મકાન કે કરીબ આતે દેખા તો ખડી હો ગઈ ઔર કહને લગી કિ "યા રસૂલલ્લાહ ! મેરે બાપ કા ઈન્તેકાલ હો ગયા હૈ ઔર મેરા ભાઈ ગાઈબ હૈ, મુઝ પર એહસાન ફરમાઈયે, હક્ક-તઆલા આપ પર ફઝ્લ વ કરમ ફરમાએગા". હુઝૂર ને ફરમાયા કિ તેરા ફિદ્‌યા કૌન અદા કરેગા ? ઉસ ને અર્ઝ કિયા કિ મેરા ભાઈ અદી બિન હાતિમ. ફરમાયા કિ **"વહ તો ખુદા ઔર રસૂલે ખુદા સે ભાગા હુવા હૈ."** યહ ફરમા કર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ તશરીફ લે ગએ.

દૂસરે દિન ભી ઐસા હી હુવા, લૈકિન તીસરે દિન હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને તવજ્જોહ ફરમાઈ ઔર સકાના કો સવારી ઔર સફર ખર્ચ અતા ફરમા કર બા-ઈઝ્ઝત રુખસત કર દિયા. સકાના અપને કબીલા મેં ગઈ. ફિર વહાં સે વહ મુલ્કે શામ ગઈ ઔર અપને ભાઈ સે મિલી ઔર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા ઔર એહસાન વ ઈનાયત કા ઝિક્ર કિયા ઔર યહ ભી કહા કિ તુમ્હારે

મુતઅલ્લિક હુઝૂરે અક્દસ ને ઐસા ફરમાયા હૈ કિ "વહ ખુદા ઔર રસૂલે ખુદા સે ભાગા હુવા હૈ." અપની બહન સકાના કી બાત કા અદી બિન હાતિમ પર ગહરા અસર હુવા ઔર વહ કહને લગા કિ ભલા ખુદા ઔર રસૂલ સે કહાં ભાગ સક્તા હૂં. ફિર વહ **"બની તય"** કે વફ્દ કે સાથ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ ઔર ઈસ્લામ કબૂલ કિયા.

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા ને હઝરત અદી બિન હાતિમ કો શમ્એ નબુવ્વત કા પરવાના બના દિયા. માઝી કે જુર્મ વ ઈસ્યાં કી પાદાશ મેં ઉન્હોં ને અપને આપ કો દીને ઈસ્લામ કે લિયે વક્ફ કર દિયા ઔર ઈસ્લામ કી નશ્રો-ઈશાઅત મેં નુમાયા કિરદાર અદા કિયા.

- હઝરત અદી બિન હાતિમ રદિયલ્લાહો અન્હો ને મુલ્કે શામ જાને વાલે ઈસ્લામી લશ્કર મેં શમૂલિયત કી ઔર મુલ્કે શામ કી તમામ જંગોં મેં રૂમિયોં સે દિલેરાના કિતાલ ફરમાયા.
- જંગે યર્મૂક કે પહલે દિન રૂમી લશ્કર કી જાનિબ સે જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની સાઠ હઝાર (૬૦,૦૦૦) અરબ મુતનસ્સિરા કે સાથ મૈદાન મેં આયા થા. ઉન સાઠ હઝાર કે રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં કે સામને લડને કે લિયે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર સે સિર્ફ સાઠ (૬૦) આદમી લે કર મા'રકએ જંગ મેં ગએ થે. યા'ની એક હઝાર રૂમી સિપાહી કે મુકાબલે મેં સિર્ફ એક મુજાહિદે ઈસ્લામ થા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને લશ્કરે ઈસ્લામ સે જિન સાઠ (૬૦) દિલૈર ઔર શુજાઅ મુજાહિદોં કા ઈન્તેખાબ કિયા થા ઉન મેં હઝરત અદી બિન હાતિમ તાઈ ભી થે. તા'દાદ કે ઈતને અઝીમ ફર્ક સે લડી ગઈ જંગ કી નઝીર તારીખ મેં કહીં નહીં મિલેગી. ઉન કફન બરદોશ મુજાહેદીને ઈસ્લામ ને રૂમિયોં કે કદમ ઉખાડ કર રખ દિયે. પહલે દિન કી જંગ કા નતીજા દેખ કર અક્લ હૈરાન રહ જાએગી કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે સિર્ફ દસ (૧૦) મુજાહિદ શહીદ હુએ થે જબ કિ રૂમી લશ્કર કે પાંચ હઝાર સિપાહી કત્લ હુએ. ઈસ જંગ કા તફસીલી મુતાલઆ કરને કે લિયે કારેઈને કિરામ ઈસ કિતાબ કી અવરાક ગરદાની કી ઝહમત ગવારા ફરમાએં.

(8) હબ્બાર બિન અલ-અસ્વદ કા જુર્મે અઝીમ મુઆફ

હબ્બાર બિન અસ્વદ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો બહુત ઈઝાએં ઔર તક્લીફેં પહુંચાઈ થીં. હિજરત કે બા'દ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અપની સાહિબઝાદી ઝૈનબ કો મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે મદીના તય્યબહ લાને કે લિયે અપને ગુલામ હઝરત અબૂ રાફેઅ ઔર સલમા બિન અસ્લમ કો ભેજા. હઝરત ઝૈનબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં અબૂલ આસ બિન અર-રબીઅ કી ઝૌજિયત મેં થીં. જબ હઝરત ઝૈનબ કો ઉન કે શૌહર હઝરત અબૂલ આસ ને ઊંટ પર મહમિલ મેં બિઠા કર મદીના તય્યબહ રવાના કિયા, તો હબ્બાર બિન અલ-અસ્વદ કો પતા ચલા કિ હુઝૂરે અક્દસ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી સાહિબઝાદી ભી હિજરત કર કે જા રહી હૈં, તો વહ કૌમે કુરૈશ કે ચંદ અવ્બાશ લોગોં કો સાથ લે કર રાસ્તા રોક કર ખડા હો ગયા ઔર એક નૈઝા હઝરત સય્યેદા ઝૈનબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કો મારા. આપ ઊંટ સે એક બડે પત્થર પર ગિર પડીં. હઝરત ઝૈનબ હામેલા થીં. નૈઝા લગને ઔર પત્થર પર ગિરને કી વજહ સે ઉન કા હમલ સાકિત હો ગયા. વહ બીમાર હો ગઈ ઔર ઈસી બીમારી મેં ઉન કા ઈન્તેકાલ હો ગયા.

હબ્બાર બિન અલ-અસ્વદ કી ઈસ શનીઅ હરકત પર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો સખ્ત નારાઝગી ઔર જલાલ થા. યહાં તક કિ આપ ને હબ્બાર બિન અલ-અસ્વદ કો કત્લ કર દેને કા હુક્મ ફરમાયા. ફતહે મક્કા કે અય્યામ મેં ઉસ કો બહુત તલાશ કિયા ગયા મગર વહ હાથ ન આયા. જબ હુઝૂરે અક્દસ મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે મદીના તય્યબહ વાપસ તશરીફ લે આએ, તો એક દિન અચાનક વહ મજલિસ શરીફ મેં નમૂદાર હુવા ઔર ઝોર સે કહને લગા કિ યા રસૂલુલ્લાહ ! ઈસ્લામ કા ઈક્રાર કરતે હુએ હાઝિર હુવા હૂં. મૈં આપ કા મુજરિમ હૂં ઔર અપને ગુનાહોં પર શર્મસાર હૂં. રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અપના સરે મુબારક ઝુકા લિયા ઔર હબ્બાર બિન અલ-અસ્વદ કી મઆઝરત ખ્વાહી કી વજહ સે ઉસ પર ઈતાબ કરને કે બજાએ ઉસ કા ઈસ્લામ કબૂલ કરતે હુએ ફરમાયા કિ :

"ઐ હબ્બાર ! મૈં ને તુઝે મુઆફ કિયા ઔર ઈસ્લામ તમામ જરાઈમ કો ખત્મ કર દેતા હૈ ઔર ગુઝિશ્તા ગુનાહોં કી બુન્યાદોં કો ફના કર દેતા હૈ."

હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમા કી રિફઅત કા અંદાઝા કીજિયે કિ જિસ શખ્સ ને આપ કી લખ્તે જિગર વ નૂરે નઝર કે સાથ ના-કાબિલે તલાફી જુર્મ કિયા થા ઔર જિસ કા ખૂન બહાના મુબાહ ફરમા દિયા થા, ઉસ શખ્સ કો સિર્ફ કબૂલે ઈસ્લામ કી વજહ સે મુઆફ ફરમા દિયા ઔર દુનિયા કો યહ બાવર કરા દિયા કિ ઈસ્લામ તલવાર સે નહીં બલ્કિ અખ્લાક સે ફૈલા હૈ. હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ઉમ્ર ભર તક્લીફેં દેને વાલે ને ભી જબ કભી આપ કે હુસ્ને અખ્લાક કા તજરબા કિયા તો ઉસ કો યહી કહના પડા કિ :

કર કે તુમ્હારે ગુનાહ, માંગેં તુમ હી સે પનાહ
તુમ કહો દામન મેં આ, તુમ પે કરોડોં દુરૂદ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

❋ ઈસી તરહ અબ્દુલ્લાહ બિન અઝ્ઝુબઅરી અપની શાઈરી કે ઝરીએ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હિજ્જૂ કરતા ઔર મુશરિકોં કો મુસલમાનોં કે ખિલાફ ભડકાતા થા. ઉસ કે સાથ હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હુસ્ને અખ્લાક કા સુલૂક ફરમા કર ઉસ કે દિલ કી અદાવત કો મુહબ્બત વ ઈતાઅત સે બદલ કર આલમે દુનિયા કો યહ દર્સ દિયા કિ **"અખ્લાક સે દિલોં કો ફતહ કિયા જાતા હૈ, તલવાર સે નહીં."** હુઝૂરે અકરમ, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અખ્લાકે કરીમાના કે ઝરીએ ફૈલા હુવા દીન લોગોં કે દિલોં મેં ઐસા નક્શ હો ગયા કિ કિસી કે મિટાને સે મિટના ના-મુમ્કિન ઔર મુહાલ હો ગયા. બલ્કિ મિટાને વાલે ખુદ મિટ કર રહ ગએ. ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત ઔર સદાકત કા સિક્કા રવાં હો ગયા. યહાં તક કિ ઈસ્લામ કે બડે બડે દુશ્મનોં કે ખાન્દાન ઔર નસ્લ સે હી ઐસે મુજાહિદ વ મુબલ્લિગ ઉઠ ખડે હુએ કિ ઉન્હોં ને ઈસ્લામ કી શૌકત કો ચાર ચાન્દ લગાને કે સાથ સાથ ઈશ્કે રસૂલ કે બે મિસાલ નમૂના બને. ચંદ અસ્માએ ગિરામી ઝૈલ મેં પૈશ કિયે જાતે હૈં, જિન કે આબા વ અજ્દાદ ને ઈસ્લામ દુશ્મની મેં કોઈ કસર ઉઠા ન રખી થી. લૈકિન ઉન હઝરાત ને ખિદમતે ઈસ્લામ મેં અપના તન મન ઔર ધન સબ કુરબાન કર દિયા ઔર મૌકા' આને પર અપને ખૂન કે રિશ્તા દારોં કો ભી તહે તૈગ કરને મેં કિસી કિસ્મ કી ઝિઝક મેહ્સૂસ નહીં કી.

(1) દુશ્મને રસૂલ અબૂ જહલ બિન હિશામ કે બેટે હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ

(2) ગુસ્તાખે રસૂલ વલીદ બિન મુગીરા કે બેટે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ

(3) રઈસુલ મુનાફેકીન અબ્દુલ્લાહ બિન સલૂલ કે બેટે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ્લાહ

(4) બદખ્વાહે નબી આસ બિન વાઈલ સહમી કે બેટે હઝરત હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ

(5) દુશ્મને ઈસ્લામ અબ્દુલ્લાહ બિન જર્રાહ કે બેટે હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન અબ્દુલ્લાહ બિન જર્રાહ

(6) દુશ્મન રસૂલે ઉમય્યા બિન ખલ્ફ કે બેટે હઝરત સફ્વાન બિન ઉમય્યા

(7) મુન્કિરે રિસાલત ઉત્બા બિન રબીઆ કી બેટી હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉતબા (ઝૌજા અબૂ સુફિયાન)

ઈન હઝરાત કે ઈલાવા બે-શુમાર ઉશ્શાકે રસૂલ ને દીન કી ખાતિર અપની જાની ઔર માલી કુર્બાનિયાં પૈશ કર કે અપને ખૂને જિગર સે ગુલશને ઈસ્લામ કી આબયારી કી ઔર ઈશ્કે રસૂલ કે ઐસે ફૂલ ખિલાએ કિ જિસ કી ખુશ્બૂ ઔર મહક સે આલમ મુઅત્તર હો ગયા. સહાબએ કિરામ કી જાં નિસારી ને દુનિયા કો યહ પૈગામ દિયા કિ **''જબ તક મુસલમાન કે દિલ મેં અપને મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી અઝ્મત વ મુહબ્બત જલ્વાગર હૈ, દુનિયા કી કોઈ ભી સલ્તનત ઔર તાકત ઉન પર હુકૂમત નહીં કર સકતી.''** ઈશ્કે રસૂલ વહ તાકત હૈ કિ આશિકે રસૂલ જિસ્માની એ'તબાર સે નહીફ વ નાતવાં હોને કે બા-વુજૂદ અગર પહાડ સે ભી ટકરા જાએગા તો ઉસ કો પાશ પાશ કર દેગા. ઉમડતે હુએ સમન્દર કી તુગ્યાની ઔર તૂફાની થપેડોં કે દરમિયાન સે ભી વહ કશ્તીએ ઈશ્ક પર સફીન-એ-નૂહ કી માનિન્દ સહીહ વ સાલિમ કિનારે પર પહોંચ જાએગા. રબ્બુલ આલમીન કે અકરમ વ આ'ઝમ મહબૂબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાતે બા-બરકત પર ઉસ કા એ'તેકાદ વ યકીન ઈત્ના પુખ્તા ઔર રાસિખ હોતા હૈ કિ મસાઈબ વ આલામ કે નાઝુક લમ્હાત મેં વહ યહી કહતા હૈ :

ન ક્યૂં કર કહૂં યા હબીબી અગિસ્ની
ઈસી નામ સે હર મુસીબત ટલી હૈ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઈસ્લામ કે ખિલાફ કુફ્ફાર વ યહૂદ કી સાઝિશ

મદીના તય્યબહ મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી જલ્વા ફરમાઈ કો સિર્ફ પાંચ યા છ સાલ કા હી અર્સા ગુઝરા હોગા કિ ઈસ્લામ કી બુન્યાદેં મઝબૂત હો ગઈ. 6, સન હિજરી તક તકરીબન પચાસ કે કરીબ ગઝવાત વ સરાયા વુકૂઅ મેં આ ચુકે થે ઔર હર મા'રકે મેં ઈસ્લામ કી ફતહે મુબીન હૂઈ. અપને બાઝૂઓં કી તાકત વ કુવ્વત પર ઈતરાને વાલે દુશ્મનાને ઈસ્લામ ને તલવાર કે ઝરીએ ઈસ્લામ કા પર્ચમ નીચા કરને કી સઈ મેં ઈસ્લામ પર હાથ ઉઠાયા, લૈકિન હર મહાઝ પર ઈસ્લામ કા પર્ચમ ઊંચા રહા. ઈસ્લામ કા ગલ્બા ઔર દાયર-એ તસલ્લુત રોઝ બ-રોઝ બઢતા રહા. લોગ ગિરોહ દર ગિરોહ ઔર જૂક દર જૂક દાખિલે ઈસ્લામ હો રહે થે. મુલ્કે અરબ કે કુફ્ફાર, મુશ્રેકીન ઔર યહૂદ મુત્તહેદા મહાઝ કી તશ્કીલ દે કર ભી ઈસ્લામ કા મુકાબલા ન કર સકે. મદીના મુનવ્વરા ઈસ્લામ કે મર્કઝ કી હૈસિયત સે પૂરે જઝીર-એ અરબ મેં નુમાઈન્દગી કરને લગા. મુલ્કે અરબ મેં હર જગહ ઈસ્લામ ઔર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા બોલ બાલા હો ગયા. યહૂદ ઔર મુશ્રેકીન કે હૌસલે ટૂટ ગએ. ઈસ્લામ કા મુકાબલા કરના અબ હમારે બસ કી બાત નહીં. ઈસ એહસાસ ને ઉન કો મફ્લૂજ કર દિયા. લૈકિન ઈસ્લામ કી બઢતી હૂઈ શાન વ શૌકત કિસી ઉન્વાન ગવારા ન થી. અદાવત વ હસદ ઔર ઈન્તેકામ કી આગ મેં ઉન કે સીને ઝુલસ રહે થે. પસ અબ ઉન્હોં ને એક નઈ ચાલ યહ ચલી કિ મુલ્કે શામ મેં ઈસાઈયોં કી મુસ્તહકમ હુકૂમત કાઈમ હો જાએ. મુલ્કે શામ કા ઈલાકા ભી ઝરખૈઝ ઔર તિજારતો હિર્ફત કા મર્કઝ તસવ્વુર કિયા જાતા થા. મેવા જાત, ફલ વ દીગર અશ્યા-એ ખુરદ વ નૌશ મેં દુનિયા કી અહ્મ મંડિયોં મેં શુમાર કિયા જાતા થા. લોગ હર એ'તબાર સે આસૂદહ ખાતિર ઔર ખુશ હાલ થે. સૈંકડોં કી તા'દાદ મેં છોટી છોટી રિયાસતેં થીં ઔર હર રિયાસત કા વાલી (બાદશાહ) અલગ થા ઔર ઉન તમામ બાદશાહોં કા શહનશાહ હિરક્લ બાદશાહ થા. મુલ્કે શામ મેં હિરક્લ બાદશાહ કી ફૌજી તાકત કી ઝબરદસ્ત ધાક વ શોહરત થી. ઈસ કે રોઅબ વ દબદબા કા યહ આલમ થા કિ મુલ્કે શામ કે કુર્બ વ જવાર કે મમાલિક ઈસ પર લશ્કર કશી કા તસવ્વુર કરને સે ભી કાંપતે થે. ક્યૂં કિ હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર ને ફારસ ઔર તુર્ક કી અઝીમ ફૌજી તાકત કે પુરઝે બિખેર દિયે થે. અરબ કે મુશ્રેકીન ઔર શામ કે યહૂદ મેં તિજારતી ઔર સન્અતી તઅલ્લુકાત બડે હમવાર થે. ક્યૂં કિ મુલ્કે અરબ ઔર મુલ્કે શામ કી સરહદેં એક દૂસરે સે

મિલતી હૈં ઈલાવા અઝીં મુલ્કે અરબ કે અક્સર મકામાત મેં મુલ્કે શામ સે તિજારતી સામાન કસીર તા'દાદ મેં બર આમદ હોતા થા. દોનોં મમાલિક કે તુજ્જાર ગાહે ગાહે તિજારતી સફર કી વજહ સે એક દૂસરે સે ખાસે મુતઆરફ થે. મુલ્કે અરબ મેં તિજારત કી બાગ ડોર ઔર મંડી કુફ્ફાર વ યહૂદ કે ઝેરે તસલ્લુત હોને કી વજહ સે મુલ્કે શામ મેં ઉન કી ઔર ઉન કે યહાં રૂમિયોં કી આમદો રફ્ત ઝિયાદહ થી. મુલ્કે અરબ કે કુફ્ફાર વ યહૂદ કી નઈ સાઝિશ યહ થી કિ ઈસ્લામ કે ખિલાફ ઈસાઈયોં કો બર-અંગેખ્તા કરના શુરૂ કિયા. હિરક્લ બાદશાહ કો ઈસ્લામ કી બઢતી હૂઈ તાકત કા ખૌફ દિલાયા ઔર યહાં તક ડરાયા કે અગર મુસલમાનોં કે બઢતે હુએ કદમોં કો અભી સે ન રોકા ગયા ઔર ઉન કી દીની દા'વત કા સદ્દે બાબ ઔર તબ્લીગી સરગર્મિયોં કા ઈન્સિદાદ ન હુવા તો અન્કરીબ વહ વક્ત આને વાલા હૈ કિ મુસલમાન જઝીરતુલ અરબ કી સરહદેં પાર કર કે મુલ્કે શામ કો તાખ્ત વ તારાજ કરને આ પહુંચેંગે ઔર મુલ્કે શામ પર કાબિઝ હો જાએંગે. તુમ કો મહકૂમ બના કર રખેંગે ઔર તુમ પર હુક્મરાની કરેંગે. ગર્ઝ કિ ઈસાઈ સલ્તનત કો ઝેહની તૌર પર મુસલમાનોં કી અદાવત પર તરહ તરહ સે ઉક્સા દિયા.

ઈસાઇયોં કે સાથ જંગ કા આગાઝ

મુલ્કે અરબ કે કુફ્ફાર ઔર યહૂદ ને મુલ્કે શામ કે સાથ અપને તિજારતી રવાબિત કા નાજાઈઝ ફાઈદા ઉઠાતે હુએ મુલ્કે શામ કે શહર બસરા કે ગવર્નર તક રસાઈ હાસિલ કર લી ઔર બસરા કે ગવર્નર કે કાન ભરને શુરૂ કર દિયે. ઉન કી હમદર્દી ઔર ખૈર ખ્વાહી કા લુબાદા ઓઢ કર પસે પર્દા ઈસ્લામ દુશ્મન તાકતોં કો અપની તહ્રીક મેં શામિલ કરના થા. ઈસ દૌરાન 7, સન હિજરી મેં ગઝવએ ખૈબર કા મા'રકા હુવા. ખૈબર કા કિલ્લા યહૂદિયોં કા મર્કઝ થા. ખૈબર આઠ (૮) કિલઓં કે મજમૂએ કા નામ હૈ. ખૈબર એક બડે શહર કા નામ હૈ. ઈસ કે આઠ (૮) કિલ્લે થે. (1)કૈસા (2)નાઈમ (3) સ'અબ (4) શક (5) ગુમૂસ (6) બતાત (7) સતીહ ઔર (8) સાલિમ.

અમીરુલ મોમેનીન સય્યિદોના મૌલા અલી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી શુજાઅત વ કુવ્વત કા વાકેઆ મશ્હૂર હૈ કિ આપ ને કિલ્લે કા દરવાઝા ઉખાડ કર ઉસ કી ઢાલ બના કર જંગ લડે થે. વહ આહની દરવાઝા કિલ્લ-એ ગુમૂસ કા થા. મુલ્કે અરબ મેં યહૂદિયોં કી આબાદી ખૈબર મેં બ-કસ્રત આબાદ થી. લૈકિન 7, સન હિજરી મેં ખૈબર કી

ફતહ ને મુલ્કે અરબ કે યહૂદિયોં કી કમર તોડ દી. લેહાઝા અબ ઉન કી તમામ તવજ્જોહાત મુલ્કે શામ કી ઈસાઈ સલ્તનત કો ઈસ્લામ કે ખિલાફ વરગલાને કી તરફ મર્કૂઝ હૂઈં. મુલ્કે અરબ કે યહૂદ કી મકામે ખૈબર મેં શિકસ્તે ફાશ ને કુફ્ફાર ઔર મુશ્રેકીન કે ભી હૌસલે પસ્ત કર દિયે. લેહાઝા વહ ભી મુલ્કે શામ કી ઈસાઈ સલ્તનત કો અપની ઉમ્મીદ ગાહ કી હૈસિયત સે દેખને લગે. મુલ્કે અરબ કે કુફ્ફાર વ યહૂદ હર મુમ્કિન કોશિશ કરતે થે કિ કિસી બહાને મુલ્કે શામ કી ઈસાઈ સલ્તનત કો ઈસ્લામ કે ખિલાફ ભડકા દિયા જાએ. તાકિ વહ દૂર ખડે તમાશા દેખતે રહેં ઔર અપની શિકસ્તોં કા ઈન્તેકામ લેને કા ઈત્મીનાન હાસિલ કરેં. સૂએ ઈત્તેફાક ઉન કી દિલી ખ્વાહિશ પૂરી હો ગઈ. કુછ ઐસે હાલાત રૂનુમા હુએ કિ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાહેરી હયાતે તય્યબહ મેં મુલ્કે શામ કી ઈસાઈ સલ્તનત ઔર ઈસ્લામ કે દરમિયાન જંગ કા દરવાઝા ખુલ ગયા. 8, સન હિજરી મેં જંગે મૌતા હૂઈ ઔર 9, સન હિજરી મેં ગઝવએ તબૂક વુકૂઅ મેં આયા.

હિરક્લ કો અપની સલ્તનત કે ઝવાલ કા યકીન

મુલ્કે શામ કી હુકૂમત કો **''સલ્તનતે રૂમ''** કહા જાતા થા. વહાં કે બાદશાહ કો **''કૈસરે રુમ''** કે લકબ સે પુકારા જાતા થા. ઉસ વક્ત જો કૈસરે રુમ થા ઉસ કા નામ **''હિરક્લ''** થા. હિરક્લ વહ સબ સે પહલા બાદશાહ હૈ જિસ ને સિક્કા ઔર અશર્ફિયાં બનાઈં ઔર દીનારોં પર હુકૂમત કા ઠપ્પા લગાયા. હિરક્લ બાદશાહ કી હુકૂમત કા દારુસ-સલ્તનત (રાજધાની) મુલ્કે શામ કા મઝબૂત કિલ્લે વાલા શહર હુમસ થા. બા'દ મેં શહરે ઈન્તાકિયા કો દારુસ-સલ્તનત બનાયા ગયા. હાલાં કિ હિરક્લ બાદશાહ મુલ્કે શામ કે શહર ''કસ્તુનતુનિયા'' કા બાશિન્દા થા. ઉસ કા આબાઈ મકાન વહીં થા.

જબ મુલ્કે ફારસ કે સાથ રૂમ કી જંગ હૂઈ તો રૂમ (શામ) કે કુછ ઈલાકે ઉન કે હાથ સે નિકલ કર ફારસિયોં (આતિશ પરસ્તોં) કે કબ્ઝે મેં ચલે ગએ. લેહાઝા હિરક્લ બાદશાહ ને મિન્નત માની થી કિ અગર વહ મક્બૂઝા ઈલાકા વાપસ મિલ જાએં તો મૈં કસ્તુનતુનિયા સે બરહેના પા બૈતુલ મુકદ્દસ હાઝરી દૂંગા ઔર મસ્જિદે અક્સામેં નમાઝ પઢૂંગા ઔર ઈબાદત કરૂંગા. ચુનાંચે જબ રૂમી લશ્કર ને ફારસિયોં કો શિકસ્ત દી ઔર મક્બૂઝા ઈલાકે રૂમિયોં કે કબ્ઝે મેં વાપસ

આએ તો હિરક્લ બાદશાહ ને હુક્મ દિયા કિ કસ્તુનતુનિયા સે બૈતુલ મુકદ્દસ તક કે રાસ્તા મેં ફર્શ બિછા યા જાએ ઔર ફર્શ પર ખુશ્બુદાર ફૂલ ડાલે જાએં. હિરક્લ બાદશાહ કે હુક્મ કી તા'મીલ કી ગઈ ઔર વહ ફૂલોં પર પાઊં રખતા હુવા બૈતુલ મુકદ્દસ ગયા ઔર અપની મિન્નત પૂરી કી.

હિરક્લ બાદશાહ જબ બૈતુલ મુકદ્દસ મેં થા તો એક રાત ઉસ ને સિતારોં કી ગર્દિશ, ફલકી અસ્રાત ઔર નતાઇજ પર ગૌર કિયા. ઇલ્મે નુજૂમ વ ઝીજાત કે ઝરીએ ઉસ ને મા'લૂમ કર લિયા કિ ઉસ કી ઝાત ઔર સલ્તનત મેં તગય્યુરો તબદ્દુલ વાકેઅ હોગા. લેહાઝા વહ મગ્મૂમ હો કર ગહરી સોચ વ ફિક્ર મેં ડૂબ ગયા. ઉસ કે મુસાહિબોં ને પૂછા કિ ક્યા બાત હૈ કિ આપ કબીદા ખાતિર ઔર ગમગીન હૈં ? હિરક્લ ને કહા કિ ફલકી સય્યારોં કી ગર્દિશ સે ઐસા ઝાહિર હોતા હૈ કિ ''મલેકુલ ખતાન'' ને ઝહૂર કિયા હૈ યા'ની ઉસ કૌમ કે બાદશાહ ને ઝહૂર કિયા હૈ જિસ કૌમ મેં ખત્ના કરને કી સુન્નત રાઇજ હૈ. ઔર અન્કરીબ ઉસ કા દસ્તે તસલ્લુત હમારી મમ્લકત કે ઇલાકે મેં દાખિલ હોગા ઔર હમારે શહરોં કે બાશિન્દોં પર વહ ફતહ વ ગલ્બા હાસિલ કરેગા. ઐ મેરે સાથિયો ! મુઝે બતાઓ કિ ઐસી કૌન સી કૌમ હૈ જિન મેં ખત્ના કરને કી સુન્નત હૈ ? લોગોં ને બતાયા કિ મુલ્કે અરબ મેં એક શખ્સ ઝાહિર હુવા હૈ, જિસ કે અજીબ વ ગરીબ અહવાલ કી ખબરેં આ રહી હૈં. લોગ કહતે હૈં કિ વહ નબી આખિરુઝ ઝમાં (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) હૈં ઔર યહ બાત મુહક્કક હૈ કિ વહ શખ્સ મખ્તૂન હૈં યા'ની ખત્ના શુદા હૈં. હિરક્લ ને કહા કિ સિતારોં કી રહનુમાઈ સે મુઝ પર જો મુન્કશિફ હુવા હૈ ઔર જિસ જમાઅત કે બાદશાહ કે ઝહૂર કા પતા ચલા હૈ વહ યહી જમાઅત હૈ.

ઉસી વક્ત સે હિરક્લ બાદશાહ કો મુલ્કે શામ મેં અહ્લે ઈસ્લામ કે તસલ્લુત કી ફિક્ર લાહિક હો ગઈ. લેહાઝા ઉસ ને દેફાઈ તદાબીર કા અક્દામ કિયા.

જંગે મૌતા કા પસ મન્ઝર

જંગે મૌતા 8, સન હિજરી મેં હૂઈ. મૌતા એક મૌઝે' કા નામ હૈ જો શહર બલ્કા કે કરીબ, બૈતુલ મુકદ્દસ સે તકરીબન એક સૌ (૧૦૦) મીલ કે ફાસ્લે પર વાકેઅ હૈ. ઈસ્લામી તારીખ મેં જંગે મૌતા કા શુમાર અહ્મ સરાયા મેં હોતા હૈ. યહ જંગ બડી સખ્ત વાકેઅ હૂઈ ઔર ઇસ જંગ મેં ફતહ કે બા'દ જઝીર-એ અરબ કે બાહર દીગર બહુત સી સલ્તનતોં પર ઈસ્લામ કી હૈબત કા સિક્કા બૈઠ ગયા.

જંગે મૌતા કે વુકૂઅ કા સબબ યહ હૈ કિ રસૂલ આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને બસરા કે હાકિમ કો ઈસ્લામ કી દા'વત કા મક્તૂબે ગિરામી (ખત) લિખા થા. યહાં જિસ મકામ બસરા કા ઝિક્ર હો રહા હૈ વહ મુલ્કે શામ કા શહર હૈ. હાલાં કિ એક બસરા નામ કા શહર મુલ્ક ઇરાક મેં ભી હૈ, જો દુનિયા કી મશ્હૂરો મા'રૂફ બન્દરગાહ ભી હૈ. દોનોં કે મા-બૈન લતીફ ફર્ક યહ હૈ કિ રસ્મુલ ખત અલાહિદા હૈ. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત હારિસ બિન ઉમૈર અઝ્દી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો ખત દે કર બ-હૈસિયતે કાસિદ બસરા કી જાનિબ રવાના ફરમાયા. મદીના મુનવ્વરા સે બસરા જાને વાલે રાસ્તે મેં **''મૌતા''** નામ કા ગાંવ આયા. હઝરત હારિસ જબ મૌતા પહુંચે તો વહાં કા હાકિમ શુરહબીલ બિન ઉમર ગસ્સાની ને ઉન્હેં દેખ લિયા ઔર અજનબી ચેહરા દેખ કર સમઝા કિ કોઈ જાસૂસ મેરે ઇલાકે મેં આયા હૈ ઇસ કી તહ્કીક કરને કે લિયે ઉન કો રોકા ઔર પૂછા કિ તુમ કૌન હો ? કહાં સે આએ હો ? ઔર કહાં જા રહે હો ? હઝરત હારિસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને જવાબ દિયા કિ મૈં મદીના સે આયા હૂં, કાસિદ હૂં ઔર પૈગમ્બરે ઈસ્લામ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા ખત લે કર બસરા કે હાકિમ કે પાસ જા રહા હૂં. શુરહબીલ ગસ્સાની હિરક્લ બાદશાહ કે મુઅઝ્ઝઝ ઉમરા મેં સે થા ઔર ઈસ્લામ કા કટ્ટર દુશ્મન થા. શુરહબીલ ને હઝરત હારિસ અઝ્દી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો બિલા કિસી કુસૂર કે, કાસિદ હોને કે બા-વુજૂદ શહીદ કર દિયા. હાલાં કિ બૈનુલ અક્વામી કાનૂન કે મુતાબિક ઉસ ઝમાના મેં ભી કિસી કાસિદ કો કત્લ કરના સખ્ત મમ્નૂ' ઔર જુર્મ હૈ. ઔર દુનિયા કે હર બાદશાહ પર કાસિદોં કી અમાન વાજિબી અમ્ર થા. જૈસા કિ મન્કૂલ હૈ કિ એક મરતબા નબુવ્વત કે

ઝૂટે દા'વેદાર મુસૈલમતુલ કઝ્ઝાબ કા એલચી બારગાહે રિસાલત મેં આયા, કુફ્રી કલ્માત બકે ઔર હુઝૂર કી સખ્ત ગુસ્તાખિયાં કીં લૈકિન એલચી હોને કી વજહ સે ઉસે બિલા કિસી તા'ઝિર કે જાને દિયા ગયા.

હઝરત હારિસ બિન ઉમૈર અઝ્દી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી શહાદત કી ખબર મદીના મુનવ્વરા પહોંચી. મુસલમાનોં મેં ગમ વ ગુસ્સે કી લહર દૌડ ગઈ. યહાં તક કિ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ખાતિરે અક્દસ પર યહ મુઆમલા બડા શાક ગુઝરા. મૌતા કે હાકિમ શુરહબીલ ને કત્લે કાસિદ કા સંગીન જુર્મ કર કે અપની બર્બરિયત કા સુબૂત દિયા થા,સાથ સાથ મુસલમાનોં કી ગૈરત વ તહમ્મુલ કો લલકાર કર સરકશી કા મુઝાહેરા કિયા થા. લેહાઝા પૈકરે હુસ્ને અખ્લાક, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઐસે ઝાલિમ વ જાબિર ફરમાં-રવા કી સરકોબી કે લિયે મૌતા પર લશ્કર-કશી કી ઔર જુર્મ વ જફા ,જબ્ર વ ઈસ્તિબદાદ કા કિલ્લા કમાઅ કર કે વહાં અમન વ આશ્તી કી ફિઝા પૈદા કરને કે લિયે મુજાહેદીને ઈસ્લામ કો રવાના કરને કા ઈરાદા ફરમાયા.

મૌતા પર લશ્કર કશી

જબ મદીના મુનવ્વરા મેં યહ ખબર ફૈલી કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત હારિસ કે કિસાસ મેં હાકિમ મૌતા પર લશ્કર કશી કા ઈરાદા ફરમાયા હૈ તો મુજાહેદીને ઈસ્લામ જઝ્બ-એ જેહાદ મેં મા'મૂર જમા હોને લગે ઔર દેખતે હી દેખતે તીન હઝાર (૩,૦૦૦) કા લશ્કર મૌઝ-એ જરફ મેં ઈકઠ્ઠા હો ગયા. ફિર હુઝૂરે અક્દસ વહાં તશરીફ લે ગએ ઔર ફરમાયા કિ **"મૈં ઝૈદ બિન હારેસા કો તુમ્હારા અમીર મુકર્રર કરતા હૂં. અગર વહ શહીદ હો જાએં તો હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ અમીર બનેં. અગર જા'ફર ભી શહીદ હો જાએં તો અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા અમીર મુકર્રર હોં. અગર વહ ભી શહીદ હો જાએં તો ફિર મુસલમાન જિસ કો ચાહેં અમીર બના લેં."**

ઈસ કે બા'દ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને સફેદ કપડે કા અલમ હઝરત ઝૈદ બિન હારેસા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો અતા ફરમાયા ઔર લશ્કર કો રુખસત કરને સનીયતુલ વિદાઅ તક આએ. યહાં પર આપ ને તવક્કુફ ફરમાયા ઔર અમીરે લશ્કર કો નસીહત ફરમાઈ કિ મૈદાને જંગ મેં ઉતરને સે પહલે હાકિમ મૌતા શુરહબીલ કો ઔર ઉન તમામ લોગોં કો જો વહાં મૌજૂદ હોં ઈસ્લામ કી

દા'વત દેના. અગર વહ તુમ્હારી દા'વત પર ઈસ્લામ કબૂલ કર લેં, તો ઉન સે હરગિઝ મત લડના ઔર અગર વહ તુમ્હારી દા'વત કો ઠુકરા દેં, તો અલ્લાહ તઆલા સે મદદ માંગ કર જેહાદ કરના. રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને બા'દ નસીહત લશ્કર કો દુઆએ ખૈર દેતે હુએ રુખસત ફરમાયા.

મુજાહેદીને ઈસ્લામ કા લશ્કર હઝરત ઝૈદ બિન હારેસા કી કયાદત મેં મદીના સે નિકલ કર મૌતા કી તરફ રવાના હુવા કિ યહ ખબર મૌતા કે હાકિમ શુરહબીલ ગસ્સાની કો મિલ ગઈ. ઉસ ને મુકાબલા કે લિયે બહુત બડા લશ્કર જમા કિયા, ઈલાવા અઝીં હિરક્લ બાદશાહ સે ભી મદદ માંગી. હિરક્લ ને ભી બડી તા'દાદ મેં લશ્કર ભેજ દિયા. હિરક્લ ને શુરહબીલ કી મદદ કે લિયે જો લશ્કર ભેજા થા ઉસ મેં કબાઈલે અરબ કે મુશ્રેકીન ભી બડી તા'દાદ મેં શામિલ થે. ચુનાંચે દુશ્મનોં કે લશ્કર કી તા'દાદ એક લાખ સે મુતજાવિઝ થી.

સિર્ફ તીન હઝાર (૩૦૦૦) મુજાહેદીને ઈસ્લામ કે સામને રૂમિયોં કા એક લાખ કા લશ્કર મુકાબલા કરને આ પહુંચા થા. જબ લશ્કરે ઈસ્લામ મેં દુશ્મનોં કી કસરત કી ખબર આઈ તો મુસલમાનોં ને યહ મશ્વરા કિયા કિ ઈસ કી ઈત્તેલાઅ ફૌરન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો હોની ચાહિયે, તાકિ વહ હમારી મદદ કે લિયે મઝીદ લશ્કર ઈર્સાલ ફરમાએં યા હમેં વાપસ બુલા લેં. બ-ઝાહિર ઈસ્લામી લશ્કર મેં થોડી તશ્વીશ વ ઘબરાહટ ફૈલી થી. યહ દેખ કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા જો બારગાહે રિસાલત કે મુકર્રબ વ મક્બૂલ શાઈર થે. ઉન્હોં ને મુજાહેદીન કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા કિ ઐ તૌહીદ વ રિસાલત કે મતવાલો ! ક્યા તુમ ઉસ ચીઝ સે ઘબરાતે હો જિસ કી ખ્વાહિશ ઔર તમન્ના મેં હમ અપને ઘરોં સે નિકલે હૈં યા'ની અલ્લાહ કી રાહ મેં મૌત. યાદ રખો ! હમ દો ખૂબિયોં સે હરગિઝ ખાલી નહીં. યા તો હમ ફતહ મન્દ હો કર ગાલિબ આ કર અપની મુરાદ પાએંગે યા શહાદત કી સઆદત હાસિલ કર કે જન્નત મેં અપને ઉન સાથિયોં સે મિલ જાએંગે જો હમ સે પહલે શહાદત કા મરતબા હાસિલ કર ચુકે હૈં. ઉસ વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર "મઆન" નામી મકામ મેં પડાવ કિયે હુએ થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો અપની તકરીર સે ઐસા જૌશ મેં લા દિયા કિ લશ્કર કા હર મુજાહિદ જામે શહાદત નૌશ કરને કી તડપ મેં અપને સરોં કા નઝ્રાના રાહે ખુદા મેં પૈશ કરને મઆન સે મૌતા આ પહુંચા.

હઝરત અબૂ હુરૈરા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફરમાતે હૈં કિ "મૈં ગઝવએ મૌતા મેં હાઝિર થા. જબ મુશરિકોં કા લશ્કર નમૂદાર હુવા તો ઈતની કસરત સે ઘોડે, હથિયાર,

રેશમી કપડે ઔર દીગર સાઝો સામાન મૈં ને દેખે કિ મેરી આંખેં ચૌંધિયા ગઈ. દોનોં લશ્કર આમને સામને આએ ઔર સફેં સીધી હુઈં. ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ સે અમીરે લશ્કર હઝરત ઝૈદ બિન હારસા અલમ લહરાતે હુએ મૈદાને કારઝાર મેં આએ ઔર શુજાઅત વ દિલૈરી કે જૌહર દિખાએ. ઉન કી તલવાર બિજલી કી માનિન્દ ઘૂમતી થી ઔર તૌકે અદૂ કો આન કી આન મેં જિસ્મ સે જુદા કરતી થી. મુજાહિદે ઈસ્લામ કી શમ્શીર કી તાબ લાને કી દુશ્મનોં મેં સકત ન થી. લેહાઝા તીરોં કી બૌછાર સે હઝરત ઝૈદ બિન હારસા કે જિસ્મ કો છલની કર દિયા. હઝરત ઝૈદ બિન હારસા બહાદુરી સે લડતે હુએ શહીદ હો ગએ.

<u>હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ (જા'ફરે તય્યાર) કી શહાદત</u> :-

હઝરત ઝૈદ બિન હારસા કે શહીદ હોને પર બ-મુજિબ ફરમાને રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઈસ્લામી લશ્કર કા અલમ હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ ને સંભાલ લિયા. આપ અપને ઘોડે સે ઉતર કર પ્યાદા લડને લગે. આપ કી શમ્શીર ઝની કે નતીજે મેં દુશ્મનોં કે લશ્કર મેં તહલકા મચ ગયા. આપ ને દુશ્મન કે લશ્કર કી સફેં કી સફેં ઉલટ કર રખ દીં. કિસી ભી દુશ્મન કો હિમ્મત ન હોતી થી કિ અકેલા આ કર આપ સે ટકરાએ લેહાઝા મજમૂઈ તૌર પર હમ્લા આવર હુએ. ઈસ હર્બા મેં આપ કા દાહિના હાથ કટ કર જિસ્મ સે અલગ હો ગયા. આપ ને અલમ કો બાએં હાથ મેં થામ લિયા. ફિર આપ કા બાયાં હાથ ભી કટ ગયા, તો અબ દુશ્મનોં કે હૌસલે બઢે ઔર આપ કે કરીબ આને કી હિમ્મત હૂઈ. એક ઝાલિમ ને નઝદીક આ કર આપ કી કમર પર તલવાર કી ઐસી શદીદ ઝર્બ મારી કિ આપ કા જિસ્મ દો ટુકડે હો કર ઝમીન પર આ ગયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર બિન ખત્તાબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા ફરમાતે હૈં કિ મૈં જંગે મૌતા મેં મૌજૂદ થા. જબ મૈં ને મૈદાન મેં લાશોં કે દરમિયાન હઝરત જા'ફર કી ના'શ કો તલાશ કિયા તો ઉન કે મુબારક જિસ્મ પર મેં ને પચાસ સે ઝિયાદહ ઝખ્મ શુમાર કિયે ઔર ઉન ઝખ્મોં મેં સે કોઈ એક ઝખ્મ ભી ઉન કી પુશ્ત કી જાનિબ ન થા બલ્કિ તમામ ઝખ્મ સીના કી જાનિબ હી થે. રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો વ અર્દાહો અન્ના. (હવાલા :- મદારિજુન નબુવ્વત જિલ્દ : 2, સફહા : 458)

<u>શાઇરે ઇસ્લામ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા કી શહાદત</u> :-

હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ કી શહાદત કે બા'દ લશ્કરે ઈસ્લામ કા અલમ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા ને થામ લિયા. આપ રજઝ કે અશ્આર પઢતે હુએ મૈદાને કાર ઝાર મેં મશ્ગૂલે કિતાલ હુએ. આપ બુલન્દ આવાઝ સે અશ્આર પઢતે થે જિસ કા

મઝ્મૂન યહ થા કિ **"ઐ નફસ ! તૂ ક્યૂં શહાદત મેં ઝૌક વ શૌક નહીં રખતા ઔર જન્નત મેં દાખિલ હોને મેં દેર લગાતા હૈ."**

અર્બાબે સૈર વ તારીખ બયાન કરતે હૈં કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા ને તીન દિન સે કુછ ન ખાયા થા. ઉન કે ચચા ઝાદ ભાઈ ને ખૂબ ઈસ્રાર કર કે થોડા ગોશ્ત ખાને કો દિયા. ઉન્હોં ને ગોશ્ત કા એક ટુકડા મુંહ મેં ડાલા ઔર દાંતોં સે ચબાયા કિ ઉસી વક્ત હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ કી શહાદત કી ખબર આઈ. ઉન્હોં ને ઉસી લમ્હા ગોશ્ત કો યહ ફરમાતે હુએ થૂક દિયા કિ " ઐ નફસ ! જા'ફર તો દુનિયા સે ચલે ગએ ઔર તૂ અભી તક દુનિયા મેં મશ્ગૂલ હૈ ? ઐ નફસ ! શહાદત કી તરફ માઈલ હો જા. શહાદત સે મત ભાગ, ખુદા કે નામ પર કુરબાન હો જા." યહ કહતે હુએ મા'રકા મેં દાખિલ હુએ ઔર આ'દાએ દીન સે કિતાલ કરતે હુએ શહીદ હો ગએ.

<u>હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કરે ઇસ્લામ કે સિપાહ સાલાર</u> :-

ઈસ્લામી લશ્કર કો મદીના તય્યબહ સે રવાના કરતે વક્ત આલિમે મા કાન વ મા યકૂન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે અમીર કે તકર્રુર કે સિલસિલા મેં હઝરત ઝૈદ કે બા'દ હઝરત જા'ફર બિન અબી તાલિબ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા કે નામ ઈર્શાદ ફરમાએ થે ઔર યહ ભી ઈર્શાદ ફરમાયા થા કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે બા'દ મુસલમાન કિસી એક શખ્સ કી અમારત પર મુત્તફિક હો જાએં. જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા શહીદ હો ગએ તો હઝરત સાબિત બિન અહરામ અન્સારી ને સબ્કત કર કે અલમ કો થામ લિયા ઔર બ-આવાઝે બુલન્દ પુકારા કિ ઐ ગિરોહ મોમેનીન ! કિસી એક કી અમારત પર મુત્તફિક હો જાઓ. તમામ ને બ-યક ઝબાન કહા કિ તુમ હી ઈસ કામ કો સંભાલો. હઝરત સાબિત ને જવાબ દિયા કિ મેં ઈસ મન્સબ કો નહીં સંભાલ સક્તા. લેહાઝા તમામ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા ઈન્તેખાબ કિયા. ઈસ પર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત સાબિત સે કહા કિ "ઐ સાબિત ! આપ મુઝ સે ઝિયાદહ ઈસ મન્સબ કે મુસ્તહિક હો ક્યૂંકિ આપ અસ્હાબે બદ્ર મેં સે હો. મુઝ સે ઉમર મેં ઝિયાદહ ઔર બુઝુર્ગ હો." હઝરત સાબિત ને કહા "ઐ ખાલિદ ! શુજાઅત વ જવાંમર્દી તુમ્હારા કામ હૈ ઔર મૈં ને ઈસ અલમ કો તુમ્હારે લિયે હી થામા હૈ."

અલ-મુખ્તસર ! હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને તમામ મુજાહિદોં કે ઈસ્રાર પર લશ્કરે ઈસ્લામ કા અલમ અપને હાથોં મેં લિયા.

અર્બાબે સૈર બયાન કરતે હૈં કિ જિસ વક્ત હઝરત ખાલિદ ને અલમ થામા ઉસ વક્ત જંગ કા નક્શા યહ થા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કો હઝીમત કા સામના થા. મુશ્રેકીન અપની તમામ તાકત વ કુવ્વત સે ઉન પર ટૂટ પડે થે. ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ હઝારોં કા લશ્કર મુજાહિદોં કી છોટી જમાઅત કો અપને નર્ગે મેં લે લિયા. કહાં સિર્ફ તીન હઝાર પરદેસી ઔર બે સરો સામાન મુજાહિદોં કી મુખ્તસર ફૌજ ઔર કહાં એક લાખ મુકીમ ઔર તમામ જંગી સાઝો સામાન સે આરાસ્તા લશ્કરે જર્રાર ! બ-ઝાહિર ઐસા મેહ્સૂસ હો રહા થા કિ રૂમી લશ્કર કા સૈલાબ લશ્કરે ઈસ્લામ કો તિન્કે કી તરહ બહા લે જાએગા. ઈસ્લામી લશ્કર કે અહ્મ શેહ સવાર યકે બા'દ દીગરે શહીદ હો રહે થે, મુશ્રેકીન કે હૌસલે બઢ રહે થે. ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહી બડી શિદ્દત ઔર તંગી મેં થે. પીછે કો હટ રહે થે. મુન્તશિર હો રહે થે. માયૂસી કા આલમ થા. હઝરત ખાલિદ બડી શુજાઅત સે મુશરિકોં કે હમ્લે કો રોકને કી કોશિશ કર રહે થે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો સાબિત કદમ રખને મેં કોશાં થે. ઉસ વક્ત કુત્ના બિન આમિર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને બ-આવાઝે બુલન્દ પુકારા કિ **''ઐ ગિરોહ મુસ્લિમીન ! જંગ કરતે હુએ મર જાના ફરાર હો કર મરને સે બેહતર હૈ.''** ઈસ લલકાર ને લશ્કરે ઈસ્લામ મેં એક નયા જૌશ વ હૌસલા પૈદા કિયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને લશ્કરે ઈસ્લામ કો પલટ કર યક-બારગી હમ્લા કરને પર ઉક્સાયા. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ નાઝુક વક્ત મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે ડગમગાતે હુએ કદમોં કો સંભાલા ઔર સબ ને મુત્તહિદ હો કર જવાબી હમ્લા કિયા. હઝરત ખાલિદ મિસ્લે શેરે બબર દુશ્મનોં પર ટૂટ પડે ઔર મુશ્રેકીન કી એક બડી જમાઅત કો તહે તૈગ કિયા. ઐસા લગતા થા કિ દુશ્મનોં કે લશ્કર મેં ભેડ બકરિયાં હૈં જો ખુદા કે દીન કે શેર કે સામને મબ્હૂત હો કર લુક્મ-એ અજલ બન રહી હૈં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને જંગે મૌતા કે દિન અપની ઉન ગુઝિશ્તા ગલતિયોં કી તલાફી કર દી જો મુશરિકોં કી હિમાયત મેં કભી ઉન્હોં ને જંગે ઓહદ મેં લશ્કરે ઈસ્લામ કો નુક્સાન પહુંચા કર કી થી. જંગે મૌતા મેં હઝરત ખાલિદ કે હાથ મેં નૌ (૯) તલવારેં ટૂટીં ઔર યહ અમ્ર ઉન કી ફઝીલત બન કર ઝાહિર હુવા કિ **''ખાલિદ સૈફૂમ મિન સુયૂફિલ્લાહ''** યા'ની ખાલિદ ખુદા કી તલવારોં મેં સે એક તલવાર હૈ. ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો **''સૈફુલ્લાહ''** કા લકબ જંગે મૌતા કે મૌકે પર દિયા ગયા.

અર્બાબે સૈર બયાન કરતે હૈં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઉન કે સાથિયોં ને ડટ કર દુશ્મનોં કા મુકાબલા કિયા. આફતાબ ગુરૂબ હોને પર જંગ મૌકૂફ હૂઈ ઔર દોનોં

લશ્કર લડાઈ સે હાથ ખીંચ કર અપને અપને કૈમ્પ મેં વાપસ હુએ. દૂસરે દિન સુબ્હ હૂઈ તો હઝરત ખાલિદ ને અલમ ઉઠાયા ઔર લશ્કર કો મૈદાન મેં ઉતારા. ઉસ દિન હઝરત ખાલિદ ને જૌશ કે સાથ હોશ કી આમેઝિશ કરતે હુએ સફોં કી તર્તીબ મેં ઐસી તબ્દીલી કી કિ દુશ્મન મબ્હૂત હો ગએ. ગુઝિશ્તા કલ જો લોગ મૈમના પર રહ કર લડતે થે ઉન કો મૈસરા પર ઔર જો મૈસરા પર થે ઉન કો મૈમના પર લે લિયા. ઈસી તરહ મુકદ્દમા વાલે હિસ્સે કો સાકા ઔર સાકા કો મુકદ્દમા બના દિયા. લૈકિન ઈસાઈયોં ઔર મુશરિકોં કા લશ્કર ગુઝિશ્તા કલ કી તર્તીબ સે આયા. ઉન કે મૈમના વાલોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના કો દેખા તો આજ ઉન કે તમામ સિપાહી દૂસરે હી મા'લૂમ હુએ. ઈસી તરહ મૈસરા, મુકદ્દમા ઔર સાકા મેં ભી હુવા. દુશ્મનોં ને યહ ગુમાન કિયા કિ આજ ઈસ્લામી લશ્કર કી ઈમ્દાદ કે લિયે દૂસરા લશ્કર આ પહુંચા હૈ. ઈસ એહસાસ કા નફિસયાતી અસર યહ હુવા કિ ઉન કે દિલોં મેં ખૌફ વ દહશ્ત ભર ગઈ. વહ મૈદાને જંગ મેં પિછલે જૈસા જૌશો ખરોશ નહીં દિખા પા રહે હૈં. નતીજા યહ હુવા કિ ઉન કે કદમ ઉખડ ગએ. પીઠ દિખા કર ભાગને લગે. હઝરત ખાલિદ ને દુશ્મન કે મફરૂર લશ્કર કા તઆકકુબ કિયા ઔર કસીર તા'દાદ મેં મુશરિકોં કો તહે તૈગ કર કે દિલૈરી ઔર મરદાનગી કા હક્ક અદા કિયા. યહાં તક કિ અલ્લાહ તઆલા ને ઉન કે હાથોં પર મુસલમાનોં કો ફતહ વ નુસ્રત સે નવાઝા ઔર પર્ચમે ઈસ્લામ સર-બુલન્દ રહા.

મહબૂબે ખુદા કા ઇલ્મે ગૈબ અતાઈ

સહાબએ કિરામ, તાબેઈન, તબ્એ તાબેઈન ,ઓલમા-એ દીન, સલ્ફે સાલેહીન ઔર તમામ બુઝુર્ગાને દીન કા અકીદા થા કિ અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ગૈબ કા ઈલ્મ ભી અતા ફરમાયા થા. ઔર મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન અપને રબ કી ઈનાયત સે મુગીબાત પર મુત્તલેઅ થે. ઉન કી મુકદ્દસ નિગાહોં કે સામને સે હિજાબાત હટા દિયે ગએ થે. રૂએ ઝમીન ઉન કે લિયે સમેટ કર એક હથેલી કી માનિન્દ કર દી ગઈ થી કિ જિસ તરહ આદમી અપની હથેલી કો બિલા કિસી તકલ્લુફ વ તરદ્દુદ દેખ સક્તા હૈ, મહબૂબે ખુદા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પૂરી દુનિયા બલ્કિ કાએનાત કી હર શય કો અપની ચશ્માને દૂર રસ સે મુલાહેઝા ફરમાને કા તસર્રુફ વ ઈખ્તેયાર રખતે થે. ઈસ કા સુબૂત જંગે મૌતા કે વાકેઆ સે ફરાહમ હોતા હૈ.

બુખારી, મુસ્લિમ, અબૂ દાઉદ, તિર્મિઝી, નસાઈ ઔર ઈબ્ને માજા ને સેહતે રિવાયત કે સાથ મઝકૂરા વાકેઆ બયાન કિયા હૈ :

"જબ ઈસ્લામી લશ્કર જંગે મૌતા મેં લશ્કરે કુફ્ફાર કે સાથ મુકાબલા મેં મસ્રૂફે કિતાલ થા ઉસ વક્ત હુઝૂરે અક્દસ, આલિમે મા કાન વ મા યકૂન, મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મદીના મુનવ્વરા મેં સહાબએ કિરામ કી મુકદ્દસ જમાઅત કે સાથ મસ્જિદે નબવી શરીફ મેં તશરીફ ફરમા થે. આપ કી નઝર મુબારક સે હિજાબાત ઉઠ ગએ થે ઔર જંગે મૌતા કે તમામ હાલાત બ-ચશ્મે ખુદ ઈસ તરહ મુલાહેઝા ફરમા રહે થે, ગોયા કિ આપ મૈદાને કારઝાર મેં ખુદ તશરીફ ફરમા હો કર મુઆઈના ફરમા રહે હોં. આપ અપને સહાબા સે ફરમાતે જાતે કિ ઝૈદ બિન હારસા ને અલમ ઉઠાયા હૈ ઔર અબ વહ શહીદ હો ગએ. ઉન કે બા'દ જા'ફર બિન અબી તાલિબ ને અલમ લિયા ઔર વહ ભી શહીદ હો ગએ. અબ અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા ને અલમ થામા હૈ. અબ વહ ભી શહીદ હો ગએ, રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ, આપ યહ ફરમાતે જાતે ઔર આંખોં સે આંસૂ જારી થે, **થોડી દૈર કે બા'દ ફરમાયા કિ અલ્લાહ કી તલવારોં મેં સે એક તલવાર યા'ની ખાલિદ બિન વલીદ ને અબ અલમ અપને હાથ મેં લે લિયા હૈ ઔર ઉન હી કે હાથ પર ફતહ હાસિલ હોગી.** ઉસી દિન સે હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહો અન્હો કા લકબ સૈફુલ્લાહ (અલ્લાહ કી તલવાર) મશ્હૂર હો ગયા." (હવાલા : મદારિજુન નબુવ્વત, અઝ શૈખે મુહક્કિક શાહ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી, જિલ્દ : 2, સફહા : 460)

કારેઈને કિરામ ગૌર ફરમાએં ! કહાં મારક-એ મૌતા ઔર કહાં મદીના મુનવ્વરા ? ઈતની દૂર કી મુસાફત કે બા-વુજૂદ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને જંગ કે તમામ હાલાત મિન વ અન ઉસી વક્ત મદીના મુનવ્વરા મેં અપને સહાબએ કિરામ કે સામને ઈસ તરહ બયાન ફરમા દિયે કિ ગોયા આપ મૈદાને જંગ મેં મૌજૂદ હો કર દેખ રહે હોં. ઐસે તો બે-શુમાર વાકેઆત કુતુબે અહાદીસ ઔર કુતુબે સૈર વ તવારીખ મેં મર્કૂમ હૈં. ઈસ વક્ત ઉન તમામ વાકેઆત કા ઝિક્ર વ બયાન ન કરતે હુએ સિર્ફ ઈત્ના હી કહના હૈ :

ફઝ્લે ખુદા સે ગૈબ શહાદત હુવા ઈન્હેં
ઈસ પર શહાદત આયત વ વહી વ અસર કી હૈ.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

મઝકૂરા બાલા શે'ર કી તશરીહ તફસીલ કે સાથ મુલાહેઝા ફરમાને કે લિયે ફકીર સરાપા તક્સીર કી કિતાબ "**ઈરફાને રઝા દર મદહે મુસ્તફા**" કા મુતાલઆ ફરમાએં.

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ કો કતઈ વ યકીની તૌર પર બ-અતાએ ઈલાહી ગૈબ કા ઈલ્મ હાસિલ થા. ઔર યહ બાત હદ્દે તવાતુર કો પહોંચ ચુકી હૈ કિ ગૈબ પર મુત્તલેઅ હોના ઔર જો કુછ માઝી મેં હો ચુકા હૈ ઔર જો કુછ આઈન્દા હોને વાલા હૈ ઉન તમામ ઉલૂમે ગૈબિયા કી ખબર દેના આપ કે તસર્રુફ વ ઈખ્તેયાર મેં થા. કુરઆન વ હદીસ ઈસ હકીકત પર શાહિદ આદિલ કી હૈસિયત સે નાતિક હૈં, જો સાહબ ઈસ મસ્અલા કી તહ્કીકી મા'લૂમાત હાસિલ કરને કા શૌક રખતે હોં, વહ ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત, મુજદ્દિદે દીનો મિલ્લત, શૈખુલ ઈસ્લામ વલ મુસ્લિમીન, આ'લા હઝરત ઈમામ અહમદ રઝા મોહદ્દિસ બરૈલવી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી મુન્દરજા ઝૈલ તસાનીફ કી તરફ રૂજૂઅ ફરમાએં :

(1) **અદ્દૌલતુલ મક્કિયા બિલ્માદ્દતિલ ગૈબિયા**

(2) **ખાલિસુલ એ'તેકાદ**

(3) **ઇમ્બાઉલ મુસ્તફા બહાલે સિર્રે વ ઇખ્ફા**

(4) **ઇઝાહતુલ ઐબ બેસૈફિલ ગૈબ**

(5) **અલ લૂલુઉલ મક્નૂન ફી ઇલ્મિલ બશીરે મા કાના વ મા યકુન**

ઈસ વક્ત હમ કારેઈને કિરામ કે સાથ મુલ્કે શામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કો હાસિલ શુદા ફુતૂહાત કે તઅલ્લુક સે તમ્હીદી ગુફ્તગૂ કર રહે હૈં ઔર ઈસ કિતાબ કા ઉન્વાન ફુતૂહાતે શામ કા તઝકેરા હૈ, લેહાઝા ઉન્વાન કો સર્ફે નઝર કર કે દીગર ઉન્વાનાત કી તરફ ઈલ્તિફાત કરના નહીં ચાહતે, ઈસ લિયે અકાઈદ કે તઅલ્લુક સે જો ઉમૂર ઝિમ્નન આતે હૈં ઉન કી તરફ બહુત હી ઈખ્તિસાર કે સાથ સિર્ફ ઈશારા કર દેતે હૈં.

અગલે સફહાત મેં મુલ્કે શામ મેં જો મા'રકએ જેહાદ રૂનુમા હુએ થે, ઉન કા તફસીલી તઝકેરા કરના મક્સૂદ હૈ લેહાઝા ઈસ વક્ત હમ સિર્ફ ઈસ નઝરિયે કે તહત તમ્હીદી ગુફ્તગૂ કર રહે હૈં કિ મુલ્કે શામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર ભેજને કી ઝરૂરત ક્યૂં દર-પૈશ હૂઈ. મુલ્કે અરબ કે કુફ્ફાર વ યહૂદ કી ગન્દી સિયાસત વ પાલિસી કી વજહ સે મુલ્કે શામ કી તાકતવર ઈસાઈ સલ્તનત ઈસ્લામ સે ટકરાને પૂરે તુમતુરાક કે સાથ મૈદાન મેં આઈ થી. પહલા મા'રકા, જંગે મૌતા કે નામ સે વુકૂઅ મેં આયા ઔર તબ સે ઈસ્લામ ઔર નસ્રાનિયત કી જંગ કા આગાઝ હુવા.

ગઝવએ તબૂક (જૈશુલ ઉસ્રત)

મુશરિકોં ઔર ઈસાઈયોં કે મુશ્તરકા એક લાખ સે ભી ઝિયાદહ તા'દાદ કે લશ્કર ને જંગે મૌતા મેં સિર્ફ તીન હઝાર કે ઈસ્લામી લશ્કર સે ઐસી મુંહ કી ખાઈ કિ હવાસ બાખ્તા હો ગએ. સલ્તનતે શામ કી જંગી તાકત વ કુવ્વત કા ઘમંડ ટૂટ કર હવા મેં ઉડ ગયા. ઉન કે વહમો ગુમાન સે વરા ઐસી શિકસ્તે ફાશ સે દો ચાર હોના પડા કિ વહ કિસી કો મુંહ દિખા ને કે કાબિલ ન રહે. જંગ વ કિતાલ કે સિલસિલે મેં ઉન કી જો હવા બંધી હૂઈ થી ઉસ કી હકીકત ખુલ ગઈ. શાહે ફારસ ખુસરૂ પરવેઝ કી અઝીમ જંગી તાકત પર ગાલિબ આને વાલે રૂમી સિપાહી મુઠ્ઠી ભર મુસલમાનોં સે મગ્લૂબ હો ગએ થે. જંગે મૌતા કી શિકસ્ત સે ઈસાઈ સલ્તનત કી આબરૂ કૌડી કી તીન હો ગઈ. લેહાઝા ઉન કે લિયે અપની આબરૂ બચાના લાઝિમી ઔર ઝરૂરી હો ગયા થા. દિલોં મેં ઈન્તેકામ કી આગ શો'લા ઝન હો રહી થી. જંગે મૌતા મેં અપની શિકસ્ત કા બદલા લેને કી ગર્ઝ સે રૂમિયોં ને વસીઅ પૈમાને પર જંગી તૈયારિયાં શુરૂ કર દીં. મૌઝ-એ મૌતા કે હાકિમ શુરહબીલ ગસ્સાની ને શાહે રૂમ હિરક્લ કો દૂ-બારા ફિર ઉક્સાયા ઔર મદદ તલબ કી. ચાલીસ હઝાર કી મુસલ્લહ ફૌજ લે કર હિરક્લ બાદશાહ બઝાતે ખુદ કુમુક કરને આ પહુંચા. હિરક્લ બાદશાહ ને મુલ્કે અરબ કે ઈસાઈ યા'ની અરબ મુતનસ્સિરા કે જંગજૂ કબાઈલ કો ભી ઈસ્લામ કે ખિલાફ અપને લશ્કર મેં બડી તા'દાદ મેં શામિલ કિયે થે.

ઉન દિનોં મુલ્કે શામ સે એક તિજારતી કાફલા મદીના તય્યબહ આયા ઔર ઈત્તેલઅ દી કિ શાહે રૂમ હિરક્લ ને બહુત બડા લશ્કર જમા કિયા હૈ. ઉસ લશ્કર મેં અરબ કે નસ્રાની કબાઈલ મસલન કબીલા લખ્મ, કબીલએ જુઝામ, કબીલએ આમિલા ઔર કબીલએ ગસ્સાન વગૈરા કે લોગ ભી ભારી તા'દાદ મેં શામિલ હૈં. હિરક્લ કા જમા કર્દા યહ લશ્કરે અઝીમ મદીના મુનવ્વરા પર હમ્લા કરને કે લિયે આને વાલા હૈ. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો જબ યહ ખબર પહોંચી તો આપ ને ભી લશ્કર જમા કરને કે લિયે સહાબએ કિરામ કો હુક્મ દિયા ઔર અતરાફે મદીના કે કબાઈલ મેં મુનાદી કરા દી, તાકિ લોગ મઅ સાઝો સામાન જંગ મેં જમા હોં. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મુલ્કે શામ પર લશ્કર કશી કા

ઈરાદા ફરમા કર ઈલ્મે નફિસયાત મેં મહારતે તામ્મા કા મુઝાહેરા ફરમાયા. ક્યૂં કિ અગર રૂમી લશ્કર હમ્લા કરને કી નિય્યત સે જમા હુવા હૈ ઔર મદીના તય્યબહ કી જાનિબ કૂચ કર કે આતા હૈ તો યહ અમ્ર દર-પર્દા ઈસ કી શાન વ શૌકત કા બાઈસ હોતા હૈ કિ મુલ્કે શામ સે મદીના પર હમ્લા કરને આયા હૈ. લેહાઝા અગર હમ ખુદ હી ઉન કે સામને જાએં તો યહ અમ્ર ઉન કે લિયે બાઈસ ખૌફ હોગા કિ જિસ પર હમ હમ્લા કરને કા ઈરાદા રખતે હૈં વહ ખુદ સામને ચલ કર જબ આયા હૈ તો ઝરૂર ઈસ મેં ઈતની તાકત વ કુવ્વત હોગી કિ વહ હમ સે નબર્દ આઝમા હો સકે.

ઈસ ગઝવે કા એક નામ "જૈશે ઉસ્રત" ભી હૈ. ક્યૂં કિ ઈસ ગઝવા મેં લશ્કરે ઈસ્લામ કે મુજાહિદોં કો ભૂક, પ્યાસ ઔર દીગર મસાઈબો તકાલીફ કા બડા સામના કરના પડા થા. દૂર દરાઝ કા સફર, તવીલ મુસાફત, સખ્ત ગર્મી કા મૌસમ, લશ્કર કી તા'દાદે કસીર, ઝાદે રાહ કલીલ ,સાઝો સામાન કી કિલ્લત, સવારી કે જાનવરોં કી કમ યાબી વગૈરા વુજૂહાત કી બિના પર યહ સફર સખ્ત કુલ્ફત વ મશક્કત કા થા. કિરમ ખુરદા ખજૂરોં કા આટા, ઘિન લગે જવાર ઔર બોસીદા ઘી સફર કા તોશા થા. મુજાહેદીન દરખ્તોં કે પત્તે ખા કર સફર કી મુસાફત તય કરતે થે. દરખ્તોં કે પત્તે ખાને કી વજહ સે ઉન કે મસોડોં મેં વરમ આ ગયે થે ઔર હોંટ સૂજ કર ઊંટ કે હોંટોં કી માનિન્દ હો ગએ થે.

હાલાં કિ સહાબએ કિરામ રિદવાનુલ્લાહ તઆલા અલૈહિમ અજમઈન મેં સે જો આસૂદહ હાલ થે, ઉન્હોં ને બડી ફરાખ દિલી સે સખાવત કર કે લશ્કરે ઈસ્લામ કે લિયે માલો અસ્બાબ મુહય્યા કરને મેં અપના માલ રાહે ખુદા મેં ખર્ચ કિયા. મસલન :

હઝરત સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અપના તમામ માલો અસ્બાબ દે દિયા. હઝરત સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અપને તમામ માલ કા નિસ્ફ પૈશ ફરમાયા. હઝરત ઉસ્માન ગની રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને એક હઝાર ઊંટ ઔર સાત સૌ ઘોડે મુજાહિદોં કી સવારી કે લિયે ઈનાયત કિયે. ઈલાવા અઝીં દો સૌ ઊંટ મઅ અસ્બાબ કે ઔર દો સૌ ઉકિય્યા ચાંદી પૈશે ખિદમતે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કિયે. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઉન અમવાલ કો ઝરૂરત મન્દોં પર ખર્ચ ફરમાયા. તાકિ વહ અપની ઝરુરિયાત કા સામાન ફરાહમ કર કે સફર કી તૈયારી કર સકેં, તાહમ લશ્કર કી તા'દાદ ઈતની ઝિયાદહ થી કિ ઝાદે રાહ કી કિલ્લત મેહ્સૂસ કી જાતી રહી. લશ્કર કી તા'દાદ તક્રીબન ચાલીસ હઝાર થી.

મદીના મુનવ્વરા સે માહે રજબ 9, સન હિજરી બ-રોઝ પંજશમ્બા લશ્કર ને કૂચ કી ઔર જબ લશ્કર મદીના મુનવ્વરા કે બાહર "સનિયતુલ વેદાઅ" મકામ પર આયા તો રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અલમ ઔર ઝન્ડોં કી તર્તીબ ફરમાઈ. ફિર લશ્કર કે અલગ અલગ દસ્તોં કે અમીર મુકર્રર ફરમાએ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મુકદ્દમા પર, હઝરત તલ્હા બિન ઉબૈદુલ્લાહ કો મૈમના પર ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ કો મૈસરા પર મુકર્રર ફરમાયા. ઈસ્લામી લશ્કર મનાઝિલ વ મરાહિલ તય કર કે તબૂક નામી મકામ મેં પહુંચા. તબૂક મદીના તય્યબહ સે ચૌદહ મન્ઝિલ કે ફાસ્લા પર મુલ્કે શામ કી સરહદ કે કરીબ જઝીરએ અરબ કા એક ઈલાકા હૈ. (હવાલા : The oxford world Atlas Book,25th Edlion,Page No.33)

ઈસ્લામી લશ્કર ને તબૂક મેં કુછ દિનોં કે લિયે પડાવ કિયા, તાકિ લશ્કર કે મુજાહેદીન તવીલ સફર કી મુશક્કત સે આસૂદહ હાલ હો જાએં ઔર ઈસ્તેરાહત કરેં. હિરક્લ બાદશાહ ઔર ઉસ કે લશ્કર કો જબ ખબર હૂઈ કિ બડી તા'દાદ મેં ઈસ્લામી લશ્કર તબૂક તક આ પહુંચા હૈ, તો ઉન પર એક હૈબત તારી હૂઈ. દીને ઈસ્લામ કી શાન વ ઈઝ્ઝત ઔર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે એજાઝ વ અઝ્મત કા તસવ્વુર ઉન કે ઝહનો પર છા ગયા. વહ યહ સોચને લગે કિ જિન પર હમ હમ્લા કરને કી તૈયારી કર રહે થે, વહ ખુદ ચલ કર યહાં આ પહુંચે હૈં તો ઝરૂર વહ ઈતની કુવ્વતો ઈસ્તિતાઅત કે હામિલ હોંગે કિ હમ પર હમ્લા આવર હોં. ઉન કે ઝહનો પર એક ગૈર મુતરક્કબા અસર હુવા ઔર એહસાસે કમતરી કે શિકાર હુએ, ઔર ફિત્રી તૌર પર એક કિસ્મ કા ખૌફ વ રોઅબ ઉન પર બૈઠ ગયા. રૂમી લશ્કર મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી હૈબત વ શૌકત કા ગલગલા ફૈલ ગયા ઔર ઉન્હોં ને રાહે ફરાર ઈખ્તેયાર કરને મેં અપની ખૈરો આફિયત જાન કર નૌ દો ગ્યારહ હો ગએ, લેહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર બગૈર કિસી જંગ વ જિદાલ મદીના મુનવ્વરા વાપસ આયા.

તબૂક મેં જંગ વાકેઅ ન હૂઈ, લૈકિન બગૈર જંગ કિયે ઈસ્લામ કી શાન વ શૌકત મેં ઈત્ના ઈઝાફા હુવા કિ પૂરે મુલ્કે શામ ઔર અતરાફો અક્નાફ કે સલાતીન કે દિલોં મેં મુજાહેદીને ઈસ્લામ કા રોઅબ ઘર કર ગયા. ઈલાવા અઝીં ઈસ સફર મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે જો મો'જિઝાત વ અલામાતે નબુવ્વત ઝહૂર પઝીર હુએ વહ ઈસ સફર કે ફૈઝ બખ્શ નતાઈજ કી હૈસિયત સે કુતુબે સૈર મેં મસ્તૂર હૈં, જિન કા યહાં પર તફસીલી ઝિક્ર મુમ્કિન નહીં.

ઈસાઈ તીસરી મરતબા આમાદ-એ જંગ

જંગે મૌતા 8, હિજરી સન ઔર ગઝવએ તબૂક 9, સન હિજરી કે દોનોં મહાઝ પર રૂમી લશ્કર કી ઝિલ્લતો રુસ્વાઈ કે બા-વુજૂદ મુલ્કે શામ કી ઈસાઈ સલ્તનત કે કૈસરે રુમ શાહ હિરક્લ કી અક્લ ઠિકાને ન આઈ. માઝી કે તજર્રુબાત સે નસીહત હાસિલ કરને કે બજાએ મઝીદ ફઝીહત કી તરફ કદમ આગે બઢાએ. 11, સન હિજરી મેં હિરક્લ બાદશાહ ને મદીના મુનવ્વરા પર ફૌજ કશી કરને કે લિયે ફિર વસીઅ પૈમાને પર જંગી તૈયારી શુરૂ કર દી. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો નસ્રાની સલ્તનત કી સરગર્મિયોં કા ઈલ્મ હુવા તો આપ ને ફિર ઉન કી સરકોબી કે લિયે એક લશ્કર તૈયાર કર કે હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો અમીર મુકર્રર કર કે રવાનગી કા હુક્મ સાદિર ફરમાયા.

હઝરત ઉસામા કે વાલિદ હઝરત ઝૈદ બિન હારસા જંગે મૌતા મેં શહીદ હુએ થે. જિસ કા બયાન ગુઝિશ્તા અવરાક મેં ગુઝરા. હઝરત ઝૈદ કે કાતિલોં સે કિસાસ લેને ઔર દીને ઈસ્લામ કો ઝરર પહુંચાને વાલે શર-પસન્દ અનાસિર કો તાજિયાનએ સૈફ લગાને કે લિયે હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ 26, સફર 11, સન હિજરી કો મદીના મુનવ્વરા સે રવાના હુએ. હઝરત ઉસામા ને મદીના કે કરીબ મકામ જરફ મેં પડાવ કિયા તાકિ અતરાફ વ જવાનિબ કે મુજાહેદીન લશ્કર મેં શામિલ હોને વહાં આ જાએં.

28, સફર 11, સન હિજરી કો રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ દર્દે સર ઔર શદીદ બુખાર કી વજહ સે જિસ્માની તૌર પર બ-ઝાહિર અલીલ હુએ. લેહાઝા હઝરત ઉસામા ને કૂચ કરને મેં ઉજલત ન કી ઔર તવક્કુફ કિયા ઔર કુર્બ વ જવાર સે મુજાહિદોં કો જમા કરતે રહે. જબ લશ્કરે ઈસ્લામ તમામ જંગી સાઝો સામાન સે આરાસ્તા હો ગયા તો હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો બારગાહે રિસાલત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મેં 11, રબીઉલ અવ્વલ શરીફ 11, સન હિજરી કે દિન રુખસત કી ઈજાઝત હાસિલ કરને હાઝિર હુએ. હઝરત ઉસામા આએ ઔર હુઝૂરે અક્દસ કે સિરહાને ખડે હો ગએ ઔર અપના સર ઝુકા કર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સર અન્વર ઔર દસ્તે મુનવ્વર કો બોસા દિયા. ઉસ વક્ત હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને અપના દસ્તે અક્દસ આસ્માન કી જાનિબ ઉઠા કર હઝરત ઉસામા કે લિયે દુઆ ફરમાઈ. હઝરત

ઉસામા હુજરા શરીફ સે બાહર આએ ઔર લશ્કર મેં ચલે ગએ. દૂસરે દિન 12 / રબીઉલ અવ્વલ શરીફ 11, સન હિજરી દો શમ્બા કો લશ્કર કો કૂચ કા હુક્મ દિયા હી થા કિ હઝરત ઉસામા કી વાલેદા ઉમ્મે ઐમન રદિયલ્લાહો અન્હા ને પૈગામ ભેજા કિ રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ નિઝાઅ કે આલમ મેં હૈં. હઝરત ઉસામા ફૌરન મદીના તય્યબહ આએ. ઉસી દિન આફતાબે રિસાલત વ માહતાબે નબુવ્વત, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને પર્દા ફરમાયા.

મલેકુલ મૌત કી ખિદમતે અક્દસ મેં હાઝરી

મુહક્કિક અલલ ઈત્લાક, આશિકે રસૂલ, શાહ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી રેહલત શરીફ કા ઝિક્ર ઈન અલ્ફાઝ મેં કિયા હૈ :

"મર્વી હૈ કિ મલેકુલ મૌત ને હાઝિર હોને કી ઈજાઝત માંગી. ફિર વહ હુઝૂરે અકરમ કે પાસ આએ ઔર આપ કે સામને ખડે હો ગએ ઔર અર્ઝ કરને લગે "યા રસૂલુલ્લાહ ! યા અહમદ ! હક્ક તઆલા ને મુઝે આપ કી તરફ ભેજા હૈ ઔર હુક્મ દિયા હૈ કિ મૈં આપ કી ઈતાઅત કરૂં, જો કુછ ભી આપ ફરમાએં કિ મૈં આપ કી રૂહ કબ્ઝ કરૂં અગર આપ ઈજાઝત દેં ઔર અગર ફરમાએં તો કબ્ઝ ન કરૂં. ઈસ મેં હક્ક તઆલા ને આપ કો ઈખ્તેયાર મરહમત ફરમાયા હૈ. ફિર જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ ને આ કર અર્ઝ કિયા "ઐ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) હક્ક તઆલા આપ કા મુશ્તાક હૈ ઔર આપ કો બુલાતા હૈ." ઈસ પર હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા "ઐ મલેકુલ મૌત ! જો તુમ્હેં હુક્મ દિયા ગયા હૈ, અપને ઉસ કામ મેં મશ્ગૂલ હો જાઓ." જિબ્રઈલ અલૈહિસ્સલામ ને અર્ઝ કિયા "ઝમીન પર મેરા આના યહ આખરી હૈ. દુનિયા મેં મેરે આને કી ઝરૂરત આપ કા વુજૂદે ગિરામી થા. મૈં આપ કે લિયે દુનિયા મેં આતા થા." (મદારિજુન નબુવ્વત, ઉર્દૂ તર્જુમા, જિલ્દ : 2, સફહા : 729)

સુબ્હાનલ્લાહ ! અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો મૌત કા ભી ઈખ્તેયાર અતા ફરમાયા થા કિ અગર મહબૂબ કી મર્ઝી હો તો મલેકુલ મૌત રૂહે અક્દસ કબ્ઝ કરેં ઔર અગર મહબૂબ કી મર્ઝી ન હો તો બગૈર રૂહ કબ્ઝ કિયે વાપસ લૌટ જાએં. નબીએ આ'ઝમ વ રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સાથ બરાબરી ઔર હમસરી કા દા'વા કરને

વાલે ગિરોહ કો ઈસ તસર્રુફ કી હકીકત સે સબક હાસિલ કરના ચાહિયે કિ જિન કી મર્ઝી ઔર ઈજાઝત કે બગૈર મલેકુલ મૌત રૂહ કબ્ઝ ન કરેં. ઉસ ઝાતે ગિરામી સે હમસરી ઔર બરાબરી કા દા'વા કરના ઈમાન કા તોતા ઉડાને કે મુતરાદિફ હૈ. નબી સે હમસરી કા દા'વા કરને વાલે કુછ અફરાદ ઐસે ભી ગુઝરે હૈં કિ જો ચલતી ટ્રેન મેં યા બૈતુલખલા મેં નજાસત સે લથપથ ચાર પાઈ પર મૌત કી ગહરી નીંદ સો ગએ ઔર બૈબસી ઔર બૈકસી કે આલમ મેં ઈસ દુનિયા સે ગએ. ઐસે લોગોં કી ઈબ્રતનાક ઔર ઝિલ્લત કી મૌત સે ઉન કા નબી કે સાથ હમસરી કા બાતિલ દા'વા કાફૂર હો જાતા હૈ.

હુઝૂરે અક્દસ કી મુફારકત મેં સહાબા કા ઇઝતિરાબ :-

શબે ચેહાર શમ્બા 14 રબીઉલ અવ્વલ શરીફ 11, સન હિજરી કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો કબ્રે અન્વર મેં દાખિલ કિયા ગયા. દફન કે બા'દ સહાબએ કિરામ સય્યેદા ફાતિમા ઝહરા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કે પાસ આએ તો ઉન્હોં ને ફરમાયા કિ ઐ ગિરોહે સહાબા ! તુમ્હારે દિલોં ને કૈસે ગવારા કિયા કિ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે જિસ્મે અક્દસ કો સુપુર્દે ખાક કરો ? સહાબએ કિરામ ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ જિગર ગોશએ રસૂલ ! ઐ ખાતૂને જન્નત ! આપ ને ઠીક ફરમાયા. હમ ભી યહી ખ્યાલ કરતે થે કિ જિસ્મ અક્દસ કો કિસ તરહ સુપુર્દે ખાક કરેં ? ઈસી ગમ મેં હમ ભી મુબ્તલા થે લૈકિન હમ કર ભી ક્યા સક્તે થે ? શરીઅત કે હુક્મ કી બજા-આવરી કે સિવા ચારએ કાર નહીં થા.

સહાબએ કિરામ કી યહ હાલત થી કિ વહ હસરત વ યાસ ઔર ગમો અન્દોહ કે અથાહ સમન્દર મેં ગર્ક થે. અપને મહબૂબ આકા કે ફિરાક વ હિજ્ર મેં નિઢાલ થે. બે ચૈની વ બૈકરારી કે આલમ મેં દિલ તડપ રહે થે ઔર આંખેં અશ્ક બાર થીં. **હઝરત અનસ બિન માલિક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફરમાતે હૈં કિ "મદીના તય્યબહ મેં ઉસ દિન સે બેહતર વ નુરાની તર કોઈ દિન ન થા જિસ દિન સય્યદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ યહાં તશરીફ લાએ ઔર મદીના તય્યબહ મેં ઉસ દિન સે બદ-તર ઔર તારીક તર કોઈ દિન નહીં થા જિસ દિન હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઈસ જહાન સે પર્દા ફરમાયા."**

હુઝૂરે અક્દસ જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી રેહલત કે સાનેહા ને સહાબએ કિરામ કે દિલોં કો હિલા કર રખ દિયા. રંજ વ ગમ સે ઉન કી હાલત દિગરગૂં થી. મદીના મુનવ્વરા મેં એક કોહરામ મચા હુવા થા. હર તરફ ઉદાસી કા સમાં થા, નમનાક આંખેં, સિસ્કિયાં ઔર નાલ-એ ગમ કી હિચ્કિયાં હર શખ્સ કે સાથ

લાઝિમ વ મલ્ઝૂમ કી હૈસિયત સે મુલહિક થીં. અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ મસલન હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જૈસે સાહિબે તહમ્મુલ કી કુવ્વતે ઝબ્ત ભી જવાબ દે ચુકી થી. રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે નૂરાની રુખે ઝૈબા કે દીદાર સે અબ હમ મહરૂમ હો ગએ હૈં, યહ ખ્યાલ આતે હી ઉન કો અપની ઝિન્દગી બોઝ મા'લૂમ હોતી થી :

ઈક તેરે રુખ કી રૌશની ચૈન હૈ દો જહાન કી

ઈન્સ કા ઉન્સ ઈસી સે હૈ જાન કી વહ હી જાન હૈ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

સહાબએ કિરામ પર અપને મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા ફિરાક ઈત્ના શાક થા કિ કિસી કે આંસૂઓં કી ધારા થમ નહીં રહી થી. મહબૂબ આકા કે બગૈર જીના હી ઉન કે લિયે દુશ્વાર થા. જિસે દેખો વહ શિકસ્તા હાલ ઔર શિકસ્તા ખાતિર હૈ. હર એક ચેહરે કા રંગ ઉતરા નઝર આતા. કરારે જાન વ દિલ રુખસત હો ગયા હૈ. હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને તો તલવાર તાન લી ઔર ફરમાયા કિ જો યહ કહે કિ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ફૌત હો ગએ, મૈં ઉન કી ગર્દન ઉડા દૂંગા. કૌન કિસ કો સંભાલે ? કૌન કિસ કો તસલ્લી દે ? કૌન કિસ કી માતમ પુર્સી કરે ? લૈકિન ઐસે નાઝુક વક્ત મેં ખલીફતુલ મુસ્લિમીન, અમીરુલ મોમેનીન, સય્યિદોના સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને મુઝ્તરિબ વ બૈકરાર સહાબએ કિરામ કી જમાઅત કો સંભાલા.

ખિલાફતે સિદ્દીકી મેં ફિત્નોં કા તૂફાન

બ-ઈત્તેફાકે રાએ જમીઉલ મો'મિનીન હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ખલીફતુલ મુસ્લિમીન મુન્તખબ હુએ. તમામ સહાબએ કિરામ ને આપ કે હાથ પર બૈઅત કી. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપને મહબૂબ આકા વ જાને જાનાં સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મુફારકત કે સદમે સે બાહર ભી નહીં હુએ થે. ઔર આપ ને અભી પૂરી તરહ ઉમૂર ખિલાફત કા ઈન્તેઝામ ભી નહીં ફરમાયા થા કિ ફિત્નોં કી આંધી શુરૂ હૂઈ. અરબ કે કુછ કબાઈલ ને ઝકાત કા ઈન્કાર કર દિયા, નબુવ્વત કે ઝૂટે દા'વેદાર ઉઠ ખડે હુએ, મુનાફિકોં ને ભી સર ઉઠાયા,

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

ઈસાઈયોં ને અરબ કે યહૂદ વ કુફ્ફાર કી ઈશ્તરાકિયત મેં મદીના મુનવ્વરા પર હમ્લા કી તૈયારિયાં શુરૂ કર દીં, હાલાત કી સંગીની ઔર વક્ત કી બે રહમી દેખ કર મુસલમાનોં મેં બૈચેની વ ઈઝતિરાબ કી કૈફિયત રૂનુમા હૂઈ. લૈકિન હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો મુત્લક નહીં ઘબરાએ. આપ કે પાએ ઈસ્તિકામત મેં ઝર્રા બરાબર લગ્ઝિશ નહીં વાકેઅ હૂઈ. બલ્કિ કામિલ અઝ્મો એ'તમાદ કે સાથ હર ફિત્ને કા સદ્દે બાબ ઔર મુકાબલા કરને પર આમાદા હો ગએ.

હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે ઈસ્તિકલાલે મોહકમ ઔર યકીને પુખ્તા કા અંદાઝા ઈસ બાત સે હો જાએગા કિ જબ મઝકૂરા ફિતન કી ખબરેં મદીના મુનવ્વરા પહુંચીં, તો બા'ઝ સહાબએ કિરામ ને મશ્વરા દિયા કિ જબ તક યહ ફિત્ને થમ ન જાએં આપ હઝરત ઉસામા કે લશ્કર કો મુલ્કે શામ કી મુહિમ પર રવાના ન ફરમાએં, બલ્કિ મદીના મુનવ્વરા મેં વાપસ બુલા લેં. ક્યૂં કિ ઈસ નાઝુક વક્ત મેં દુશ્મનાને ઈસ્લામ કો મા'લૂમ હોગા કિ લશ્કરે ઈસ્લામ મદીના સે બાહર ગયા હુવા હૈ, તો ઉન કે હૌસલે બઢેંગે ઔર વહ દિલૈર હો કર રખ્ના અન્દાઝી ઔર ફિત્ના પરવરી મેં સરગર્મ હોંગે. ઈસ વક્ત હઝરત ઉસામા કે લશ્કર કા મદીના મેં મૌજૂદ રહના ઝરૂરી હૈ તાકિ મુનાફિકીન વ મુર્તદ્દીન પર રોઅબ રહે ઔર ઝરૂરત પડને પર ઉન કી સરકોબી મેં લશ્કર કામ ભી આએ.

❋ લૈકિન અમીરુલ મોમેનીન, સય્યિદોના સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે ઈશ્કે રસૂલ ઔર ઈતાઅતે ફરમાને નબવી પર હઝારોં દાદ વ તહ્સીન ! આપ ને ફરમાયા કિ જિસ લશ્કર કો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને રવાના ફરમાયા હૈ. અબૂ બક્ર મેં જુર્અત વ તાકત નહીં કિ ઈસે વાપસ બુલા લે. જિસ લશ્કર કો હુઝૂરે અક્દસ ને રવાના ફરમાયા હૈ વહ રવાના હો કર રહેગા, હાલાત જૈસે ભી હોં, વહ હરગિઝ નહીં રુકેગા.

❋ અગર મુઝે મા'લૂમ હો જાએ કિ લશ્કરે ઉસામા ભેજને સે મૈં મુર્દદોં કા લુક્મા બન જાઊંગા, તબ ભી મૈં રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા રવાના કર્દા લશ્કર વાપસ નહીં બુલાઊંગા. ચુનાંચે આપ ને હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો મુલ્કે શામ કી જાનિબ રવાના ફરમાયા. હઝરત ઉસામા માહે રબીઉલ આખિર 11, સન હિજરી મેં રવાના હુએ. મકામે અબ્ના મેં ઈસાઈયોં કે લશ્કર સે ઝબરદસ્ત મુકાબલા હુવા. કાફી તા'દાદ મેં ઈસાઈ કત્લ હુએ. હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ બિન હારસા

ને અપને વાલિદ કે કાતિલ કો ભી કત્લ કિયા ઔર કસીર મિક્દાર મેં માલે ગનીમત હાસિલ કર કે ચાલીસ દિન કે બા'દ મદીના મુનવ્વરા ફાતેહાના શાન સે વાપસ આએ.

❀ હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને બડી પામર્દી સે તમામ ફિતન કા ઈસ્તીસાલ ફરમાયા. જિન લોગોં ને ઝકાત દેને સે ઈન્કાર કર કે નસ્સે કતઈ યા'ની કુરઆન કે સરીહ હુક્મ કી ખિલાફ વર્ઝી કી. ઉન કે સાથ હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને કિસી કિસ્મ કી નર્મી યા રિઆયત નહીં બર્તી, બલ્કિ સખ્તી સે પૈશ આએ. આપ કી સખ્તી દેખ કર બા'ઝ સહાબા ને મશ્વરા દેતે હુએ અર્ઝ કિયા કિ ઐ અમીરુલ મોમેનીન ! ઈસ વક્ત ઈસ્લામ બહુત હી નાઝુક હાલાત સે દો ચાર હૈ લેહાઝા આપ નર્મી ઈખ્તેયાર ફરમાએં તો બેહતર હૈ. ઈસ વક્ત મસલેહત કા તકાઝા યહી હૈ કિ સખ્તી ન કી જાએ. ઉસ વક્ત હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ફરમાયા કિ જો શખ્સ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઝમાના મેં રસ્સી કા એક ટુકડા બ-તૌર ઝકાત અદા કરતા થા લૈકિન અબ દેને સે ઈન્કાર કરતા હૈ, તો ઉસ કે લિયે મેરી તલવાર હૈ. યા'ની ઉસ સે મૈં જંગ કરૂંગા. ચુનાંચે આપ ને બડી ઉલૂલ અઝમી ઔર સાબિત કદમી સે ઝકાત દેને સે ઈન્કાર કરને વાલોં કે સાથ સખ્તી સે કામ લિયા ઔર ફિત્ન-એ ઈર્તિદાદ કા સર કુચલ કર રખ દિયા. મુર્તદ્દીન ને નએ સિરે સે ઈસ્લામ કબૂલ કિયા ઔર સિદ્ક દિલ સે તમામ ઈસ્લામી અહકામ પર અમલ પૈરા હુએ.

❀ નબુવ્વત કે ઝૂટે દા'વેદાર (1) મુસૈલમા બિન સમામા અલ-મા'રૂફ મુસૈલમતુલ કઝ્ઝાબ (2) અસ્વદ બિન કા'બ અન્સી (3) તલીહા બિન ખોવૈલિદ અસદી (4) સબ્હાહ બિન્તે અલ-હારિસ બિન સુવૈદ તમીમા કી સરકોબી વ ઈસ્તીસાલ મેં અઝ્મે મોહકમ સે કામ લિયા. મુસૈલમતુલ કઝ્ઝાબ જંગે યમામા મેં મારા ગયા. ઉસ કી બીવી સબ્હાહ બિન્તે અલ-હારિસ એક જઝીરા મેં છુપ ગઈ ઔર હલાક હો ગઈ. અસ્વદ બિન કા'બ અન્સી, હઝરત ઈક્રમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે લશ્કર કે સાથ લડતે હુએ મારા ગયા. ઔર તલીહા બિન ખોવૈલિદ અસદી મુલ્કે શામ ભાગ ગયા. તલીહા બિન ખોવૈલિદ અસદી ને ખિલાફત ફારૂકી મેં ઈસ્લામ કબૂલ કિયા. સિદ્ક દિલ સે ઈમાન પર કાઈમ રહા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર મેં શામિલ હો કર જેહાદ કરતે હુએ, "જંગે નહાવિન્દ" મેં શહાદત પાઈ. તલીહા બિન ખૂવૈદ અસદી કા વાપસ ઈસ્લામ કબૂલ કરને કા તફસીલી હાલ ઈસ કિતાબ મેં "ફતહે તરાબલિસ, સૂર, કૈસારિયા" વગૈરા ઉન્વાન કે તહત મઝકૂર હૈ.

મુલ્કે શામ પર ઈસ્લામી લશ્કર કશી કા પસ મન્ઝર

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દુનિયા સે પર્દા ફરમાતે હી ફિત્નોં કી એક ઝોરદાર આંધી ચલી. જિસ કા તઝકેરા ગુઝિશ્તા સફહાત મેં હુવા. મુસલમાનોં કે દરમિયાન ઈન્તિશાર ફૂટ પડા. મુલ્કે શામ કી નસ્રાની સલ્તનત ને યહ મૌકા' ગનીમત સમઝ કર ઈસ સે ફાઈદા ઉઠાને કી ગર્ઝ સે ફિર એક મરતબા મદીના તય્યબહ પર હમ્લા કરને કી અઝીમ પૈમાને પર તૈયારી શુરૂ કર દી. જંગે મૌતા, ગઝવ-એ તબૂક ઔર સર્યા ઉસામા બિન ઝૈદ કે ઝરીએ ઈસ્લામી લશ્કર ને ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈ ઔર શિકસ્ત કા જો મઝા ચખાયા થા, ઈસ સે ઉન કે દિલોં મેં હસદ ઔર ઈન્તેકામ કી આગ શો'લા ઝન થી. "હારા જુવારી પગડી રખે" કી મિસાલ બિલ્કુલ મેહ્સૂસ શક્લ મેં દેખી જા સક્તી હૈ કિ જબ માઝી કી ફઝીહત વ હઝીમત સે સબક ન હાસિલ કર કે નસ્રાની ફિર દૂ-બારા ઉછલના શુરૂ હુએ. શામિયોં કો મુલ્કે અરબ પર હમ્લા કર કે ઈસ્લામી સલ્તનત કા તખ્તા પલટ દેને કે ખ્વાબ નઝર આ રહે થે. ઈસ્લામ મેં પૈદા શુદા ફિતન ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો અન્દરૂને મુલ્ક ઈન્તેઝામ વ ઈન્સિરામ કી બહાલી મેં ઉલઝા દેખ કર ઈસ ખુશ ફહમી મેં મુબ્તલા થે કિ અબ સુન્હરી મૌકા' હાથ લગા હૈ. લેહાઝા ઉન્હોં ને લશ્કર જમા કરના શુરૂ કિયા. મુલ્કે શામ મેં હો રહી લશ્કર કી તૈયારી કી ખબર અમીરુલ મોમેનીન સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો મિલી, લૈકિન ઉસ વક્ત આપ નબુવ્વત કે ઝૂટે દા'વેદાર, મુર્તદ્દીન ઔર માનેઈને ઝકાત કી સરકોબી મેં મસ્રૂફ થે. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર કે અઝ્મે મોહકમ વ અમલે પૈહમ ને બહુત હી જલ્દ તમામ ફિત્નોં કે સર કુચલ કર રખ દિયે ઔર મુલ્કે અરબ મેં ફિર અમન વ સુકૂન કા માહૌલ કાઈમ હો ગયા.

જબ મુલ્કે અરબ કી ફિઝા હમવાર વ ખુશગવાર હો ગઈ, તો હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને મુલ્કે શામ કી નસ્રાની સલ્તનત કી તરફ તવજ્જોહ મર્કૂઝ ફરમાઈ ઔર ફિક્રે ફર્દા કે તૌર પર બાહર સે હોને વાલે હમ્લોં કા તજઝિયા ફરમાયા

તો કૈસરે રુમ કા છિછોરાપન ઔર નિત નએ રોઝ ચોંચ મારને કી હર્કતેં કરના, ઉભર કર સામને આયા. અબ ઈસ કા કાન મરોડના ઝરૂરી હૈ. કૈસરે રુમ હમ પર લશ્કર કશી કરે, ઈસ સે કબ્લ હી ઈસ્લામી લશ્કર શામ ભેજ કર ફિસ્તાઈ તાકત કા ગુરૂર ખાક મેં મિલા દેના ચાહિયે તાકિ ઈસ કી હમેંશા કી છેડછાડ કા સદ્દે બાબ હો જાએ :

દિલે આ'દા કો રઝા તૈઝ નમક કી ધુન હૈ

ઈક ઝરા ઔર છિડકતા રહે ખામા તેરા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ફુતૂહાત મુલ્કે શામ ઔર ઐ'લાને જેહાદ :-

ઈસાઈયોં કી ચીરા-દસ્તી ને મુસલમાનોં કો મુલ્કે શામ પર લશ્કર કશી કે લિયે મજબૂર કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે અમન પસન્દ મુજાહેદીન તહફ્ફુઝે નામૂસે રિસાલત ઔર બકાએ ઈસ્લામ કે લિયે શામ પર હમ્લા કરને કે લિયે હાલાત કે હાથોં મજબૂર થે. લેહાઝા ઉન્હોં ને અપને સર ધડ કી બાઝી લગા કર અપને સે બડી તાકત સે ટક્કર લી, મગર અલ્લાહ ને ઈન્હેં ફતહ દી ઔર પૂરે મુલ્કે શામ પર ઉન્હોં ને પર્ચમે ઈસ્લામ લહરા દિયા. ઈસ ખિદમતે અઝીમ કી અદાયગી મેં મુજાહેદીને ઈસ્લામ ને જિસ શુજાઅત વ દિલૈરી કા મુઝાહેરા કિયા હૈ ઔર જો પુર-ખુલૂસ કુર્બાનિયાં દી હૈં, ઈસ કી નઝીર તારીખ મેં નાયાબ હૈ. ઈસ્લામી તારીખ મેં તલાઈ હુરૂફ સે વહ તમામ વાકેઆત મર્કૂમ વ મસ્તૂર હૈં.

મશ્હૂર તારીખ નિગાર અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી ને ઉન તમામ વાકેઆત કો અપની તસ્નીફ "ફુતૂહુશ્શામ" મેં બિત્તફસીલ બયાન ફરમાયા હૈ. જિન કો પઢ કર હર મોમિન કા દિલ બાગ બાગ હો જાતા હૈ કિ હમારે અસ્લાફ ને ઈશ્કે રસૂલ કે જઝ્બએ સાદિક મેં અપની જાનોં પર ખેલ કર શુજાઅત ઔર બહાદુરી સે ઈસ્લામ કી અઝ્મત કો દુનિયા કે ગોશે ગોશે તક પહુંચાઈ. તારીખે ઈસ્લામ કા યહ દરખ્શાં બાબ ઔર અક્વામે આલમ પર મુસલમાનોં કી શાન વ શૌકત ઈસ બાત કી ગવાહી દેતી હૈ, કે ઈસ્લામ ન કિસી સે માઝી મેં દબા ઔર ન આઈન્દા કિસી તાકત સે દબ સક્તા હૈ. **ઈશ્કે રસૂલ એક ઐસી તાકત હૈ કિ ઈસ કા સૌદા જિસ સર મેં સમા ગયા, વહ ચટ્ટાન સે ભી ટકરાએગા તો ઉસે ભી પાશ પાશ કર દેગા. બહરે ઝુલ્માત કી તુગ્યાની મેં છલાંગ લગાને મેં આશિકે રસૂલ તઅમ્મુલ નહીં કરતા ઔર સફીનએ ઈશ્કે રસૂલ કી બ-દૌલત ઉસે આસાની સે ઉબૂર કર લેતા હૈ.** ઈસ હકીકત કી બય્યન શહાદત મુલ્કે શામ કી ફુતૂહાત કે વાકેઆત કે મુતાલઆ સે મિલતી હૈ. અલ્લામા વાકદી રહમતુલ્લાહ તઆલા અલૈહ ને

અપની તસ્નીફ મેં ગુલૂ સે કતઈ તૌર પર એ'રાઝ વ એહતેરાઝ કરતે હુએ સિર્ફ બયાને અમ્રે વાકઈ સે હી કામ લિયા હૈ. મૌઝૂઅ ઔર ઝઈફ રિવાયાત મતરૂક ફરમા કર સહીહ રિવાયાત હી અખઝ ફરમાઈ હૈં, રાવિયોં કી સકાહત વ અદાલત કા કામિલ ઈલ્તેઝામ ફરમા કર અપની તમામ તસાનીફ કો સેહત વ સદાકત સે આરાસ્તા ફરમા કર અપને આપ કો સેકહ્ રાવિયોં કે ઝુમરે મેં શામિલ કિયા હૈ. અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી તસાનીફ ઓલમા-એ મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કી નઝરોં મેં મો'તમદ વ મુસ્તનદ હૈં. અલ્લામા વાકદી ને તારીખે ઈસ્લામ કી તદવીન મેં જો અર્ક રેઝી કી હૈ મિલ્લતે ઈસ્લામિયા તા-કયામત ઉન કી મર્હૂને મિન્નત વ શુક્ર ગુઝાર રહેગી. બલ્કિ ઉન કી તસાનીફ કો ઈમાની વ ઈરફાની દસ્તાવેઝ કા મરતબા દે કર ઉન કો સહીહ મા'નોં મેં ખિરાજે અકીદત વ દાદ તહ્સીન કે તહાઈફ પૈશ કરતી રહેગી. અલ્લામા વાકદી કે કલમે હક્ક ઈર્કામ ને સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન કે અક્વાલ વ ઈર્શાદ ઔર અફઆલ વ કિરદાર કી જો અક્કાસી કી હૈ, વહ ઉન કી ખુશ અકીદગી ઔર હુસ્ને સીરત કી આઈના દાર હૈ. અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી તમામ તસાનીફ કા મા-હસલ ઔર લુબ્બે લુબાબ યહી હૈ કિ ઈશ્કે રસૂલ હી સહાબએ કિરામ કી મુકદ્દસ જમાઅત કી ફતહ વ નુસ્રત કા રાઝ થા. જિસ કી બ-દૌલત વહ દુનિયા કી બડી તાકતોં ઔર અઝીમ સલ્તનતોં પર ગાલિબ આઈ થી. ઈશ્કે રસૂલ હી ઉન કે લિયે સબ કુછ થા. ઉન કી જાન, ઉન કી હયાત, ઉન કી ઝિન્દગી, ઉન કા સબાત, ઉન કે દિલ કી ધડકન, ઉન કે સાંસોં કી આમદો રફ્ત, ઉન કા હથિયાર, ઉન કી સિપર, ઉન કી ઢાલ, ઉન કે ગમ કા ઈઝાલા, ઉન કે દર્દ કા દર્માં, ઉન કી પનાહ, ઉન કી હિફાઝત, ઉન કી નુસ્રત, ઉન કી રિફઅત, બલ્કિ ઉન કી બકા કા ઈન્હિસાર ભી ઈશ્કે રસૂલ થા :

જાન હૈ ઈશ્કે મુસ્તફા, રોઝ ફુઝૂ કરે ખુદા

જિસ કો હો દર્દ કા મઝા, નાઝે દવા ઉઠાએ ક્યૂં

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી તસાનીફ કા મુતાલઆ કરતે વક્ત ઐસા મેહ્સૂસ હોતા હૈ કિ ઉન કી કલમ સે રોશ્નાઈ નહીં ઈશ્કે રસૂલ કી ચાશ્ની ટપક્તી હૈ ઔર મુતાલઆ કરને વાલા કૈફ ઈશ્ક મેં મસ્ત હો કર સદાએ અહસનત બુલન્દ કરતા હૈ. જિસ ઈશ્કે રસૂલ ને સહાબએ કિરામ કો સર-બુલન્દી અતા ફરમાઈ. ઉસી ઈશ્કે રસૂલ ને અલ્લામા વાકદી કો અર્બાબે સૈર વ તવારીખ પર બર-તરી બખ્શી.

- અબૂલ-હસન અન્નૌઝી ઔર અબૂ તલ્હા બિન અલ-અવ્વામ રિવાયત કરતે હૈં કિ અબૂ યઝીદ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલઆ'લા અસ-સનઆની ને ફરમાયા કિ મૈં ને મો'તમર બિન સુલૈમાન સે ઈસ કદ્ર હદીસેં સુની હૈં કિ ન શુમાર કર સકતા હૂં, ન યાદ રખ સક્તા હૂં. નીઝ વહ ફરમાતે થે કિ મૈં ને અપને વાલિદ સે સુના હૈ કિ તવારીખ મેં અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ સે ઝિયાદહ તર મો'તબર કિસી કિતાબ કો નહીં પાતા હૂં.

(હવાલા : - મગાઝીયુસ સાદિકા તર્જુમા મગાઝીયુર રસૂલ ,સફહા : 357)

- ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત, ઈમામે અહ્લ સુન્નત, મુજદ્દિદે દીનો મિલ્લત આ'લા હઝરત, અઝીમુલ બરકત, શૈખુલ ઈસ્લામ વલ મુસ્લિમીન, ઈમામ અહમદ રઝા મોહદ્દિસ બરૈલવી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને અપની તસ્નીફે લતીફ "મુનીરુલ ઐન ફી હુકમે તક્બીલુલ ઈબ્હામૈન" મેં અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કા શુમાર "સેકહ્ રાવી" કે ઝુમરે મેં કર કે ઉન કી તસાનીફ કો મો'તમદ વ મુસ્તનદ કા દર્જા દે કર અલ્લામા વાકદી કી જનાબ મેં ખિરાજે અકીદત પૈશ કિયા હૈ.

અબ હમ અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ "ફુતૂહુશ્શામ" કો માખઝ વ મર્જા' બના કર મુલ્કે શામ મેં લશ્કરે ઈસ્લામ કી ફુતૂહાત કા તઝકેરા શુરૂ કરતે હૈં, અલ્લામા વાકદી કી તસ્નીફ સે સિર્ફ અસ્લ વાકેઆ અખઝ કર કે, વાકેઆ વ મા'રકા કી મન્ઝર કશી કી કોશિશ કી હૈ નીઝ ઈસ કે તઅલ્લુક સે ઈસ્લામી અકીદા, સહાબએ કિરામ કા એ'તેમાદ વ યકીન, ફિર્કએ બાતિલા કે ફાસિદ અકાઈદ વ નઝરિયાત કા રદ્દ ઔર મૌજૂદા દૌર મેં મુસલમાનોં કી પસમાન્દગી વ બુઝદિલી ઔર એહસાસે કમતરી કે વુજૂહાત, અસ્રાત વ મુહલિક નતાઈજ પર સૈર હાસિલ ગુફ્તગૂ કરને કે બા'દ ઉસ કે તદારુક વ મુઆલિજા કી અહ્મ ઝરૂરત વ તદ્બીર કી તરફ ઈશારા કરતે હુએ કારેઈને કિરામ કો મુલ્કે શામ કી સૈર વ તફરીહ કરાને કા શર્ફ હાસિલ કરૂંગા.

<u>હઝરત સિદ્દીકે અક્બર કા સહાબએ કિરામ સે મશ્વરા</u> :-

અમીરુલ મોમેનીન હઝરત સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને મુલ્કે શામ પર લશ્કર કશી સે કબ્લ અસ્હાબે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે મશ્વરા કરને ઔર ઉન કી રાએ મા'લૂમ કરને કી ગર્ઝ સે ઈન્હેં જમા કર કે ફરમાયા કિ ઐ ગિરોહે સહાબા ! આપ કો યહ બાત અચ્છી તરહ મા'લૂમ હોગી કિ

રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઈસાઈયોં કી સરકશી ઔર ઝિયાદતિયોં કા સદ્દે બાબ કરને કે લિયે મુલ્કે શામ કી ઈસાઈ સલ્તનત સે જેહાદ કરને કા ઈરાદા ફરમાયા થા. લૈકિન આપ કે અઝ્મ કે ઈસ્તિકમાલ કે કબ્લ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને હબીબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અપને પાસ બુલા લિયા. લેહાઝા મૈં લશ્કરે ઈસ્લામ કો મુલ્કે શામ કી જાનિબ ઈર્સાલ કરને કા ઈરાદા રખતા હૂં. ઔર યહ ભી જાન લો કિ સરવરે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને દુનિયા સે પર્દા ફરમાને સે પહલે મુઝ સે ફરમાયા થા કિ :

"મેરે લિયે ઝમીન લપેટી ગઈ, પસ મૈં ને ઝમીન કે મશરિક વ મગ્રિબ કો દેખા ઔર અન્કરીબ મેરી ઉમ્મત કી હુકૂમત વહાં તક પહુંચેગી જહાં તક મૈં ને દેખા હૈ." લેહાઝા ઐ જમાઅત મુસ્લિમીન ! મુઝે ઈસ અમ્ર મેં અપની ઉમદા રાએ ઔર મશ્વરે ઝાહિર કરો. તમામ સહાબા ને બ-યક ઝબાન યહી જવાબ દિયા કિ ઐ હમારે સરદાર ! હમ આપ કે હુક્મ કે તાબેઅ વ મહકૂમ હૈં. આપ કી ઈતાઅત વ ફરમાંબરદારી હમ પર ફર્ઝ હૈ ક્યૂં કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદ ફરમાયા :

" اَطِيۡعُوا اللّٰهَ وَاَطِيۡعُوا الرَّسُوۡلَ وَاُولِى الۡاَمۡرِ مِنۡكُمۡ "

(સૂરએ નિસા, આયત : 59)

તર્જુમા : હુક્મ માનો અલ્લાહ કા ઔર હુક્મ માનો રસૂલ કા ઔર ઉન કા જો તુમ મેં હુકૂમત વાલે હૈં (કન્ઝુલ ઈમાન)

લેહાઝા ઐ અમીરુલ મોમેનીન ! આપ કો જો મન્ઝૂર હો ઉસ કા હુક્મ ફરમાઈયે ઔર જહાં ફૌજ કશી કા કસ્દ હૈ, હમ કો ઈર્સાલ ફરમાઈયે. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જુમ્લા મોમેનીન કા યહ જવાબ સુન કર બહુત મસ્રૂર હુએ ઔર આપ ને ઉસી દિન જેહાદ કા એ'લાન ફરમા દિયા. મુલ્કે અરબ કે તમામ શહરોં ઔર કસ્બોં કે ઉમરા કો એક હી મઝ્મૂન વ ઈબારત કા ખત લિખા કિ મૈં મુલ્કે શામ કી તરફ ઈસ્લામી લશ્કર કો ભેજતા હૂં તાકિ વહ કુફ્ફાર વ અશરાર કા મુકાબલા કરે. ઔર ઉસ મુલ્ક કો ફતહ કરે. અલ્લાહ કી ઈતાઅત કી તરફ દૌડો ઔર અપની જાન વ માલ સે અલ્લાહ કી રાહ મેં જેહાદ કરો.

હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા યહ ખત લે કર હઝરત અનસ બિન માલિક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો યમન,મક્કા મુઅઝ્ઝમા ઔર ઉસ કે અતરાફ મેં ગએ. અમીરુલ મોમેનીન કે ખત ને મુસલમાનોં મેં જેહાદ કા જઝ્બા પૈદા કર દિયા. લોગ લબ્બૈક કહતે હુએ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا કી સદાએં બુલન્દ કરતે હુએ જેહાદ કી તૈયારી મેં લગ ગએ. ઝાદે રાહ ઔર સામાને જંગ ફરાહમ કરને મેં મસ્રૂફ હો ગએ ઔર હઝરત અનસ બિન માલિક કો યહ કહ કર મદીના તય્યબહ રવાના કિયા કિ આપ પહલે જા કર હમારે આને કી ઈત્તેલાઅ અમીરુલ મોમેનીન કી ખિદમત મેં પહુંચા દેં. હમ આપ કે પીછે પીછે આ રહે હૈં. લેહાઝા હઝરત અનસ ને મદીના લૌટ કર અમીરુલ મોમેનીન કો મુતફર્રિક મકામાત સે મુતઅદ્દિદ કબાઈલ કી આમદ કી ઈત્તેલાઅ વ ખુશખબરી સુનાઈ. ચંદ હી દિનોં કે બા'દ મુજાહેદીને ઈસ્લામ જૂક દર જૂક ઔર ગિરોહ દર ગિરોહ મદીના તય્યબહ મેં જમા હોને લગે.

- યમન સે કૌમે હુમૈર ઝેર સરદારી હઝરત ઝુલ કલા'ઉલ હુમૈરી સબ સે મુકદ્દમ આએ.
- ઉન કે બા'દ કૌમે મઝહજ = ઉન કે સરદાર હઝરત કૈસ બિન હબીરા અલ-મુરાદી થે.
- ઉન કે બા'દ કબાઈલે કૌમે તય = ઉન કે સરદાર હઝરત હાબિસ બિન સઈદ તાઈ.
- ઉન કે બા'દ કૌમે અઝ્દ = ઉન કે સરદાર હઝરત જુન્દબ બિન અમ્ર અદ્દૌસી, ઈસ ગિરોહ મેં હઝરત અબૂ હુરૈરા ભી થે.
- ઉન કે બા'દ કૌમે બનૂ અબસ = ઉન કે સરદાર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક થે.
- ઉન કે બા'દ કૌમે કિનાના = ઉન કે સરદાર હઝરત કસમ બિન શિયમ અલ-કનાની થે.

તમામ મુજાહેદીન કા લશ્કર અતરાફે મદીના મેં જમા હુવા. તમામ મુજાહેદીન અપને સાથ સામાને જંગ, ઘોડે, સવારી કે દીગર જાનવર, ઝાદે રાહ, ઔર અહ્લો અયાલ ભી લે આએ થે.

ઈસ્લામી લશ્કર કી મુલ્કે શામ રવાનગી :-

ઈસ્લામી લશ્કર મદીના કે કરીબ ઠહરા હુવા થા. અતરાફે મદીના સે ભી કાફી તા'દાદ મેં મુજાહેદીન અઝ્મે જેહાદ કર કે લશ્કર મેં શામિલ હુએ થે. લશ્કર કી તા'દાદ મેં રોઝાના ઈઝાફા હો રહા થા. લશ્કર કે મુજાહેદીન શહરે મદીના મુનવ્વરા સે અશ્યા-એ ખુરદ વ નૌશ ઔર અપને જાનવરોં કા દાના વ ચારા મૌલ લેતે થે. ચંદ દિનોં મેં મદીના કે તાજિરોં કા અનાજ વ ગલ્લે કા ઝખીરા ખત્મ હો ચલા ઔર અશ્યાએ સર્ફ કી કિલ્લત મેહ્સૂસ કી જાને લગી. ખાને પીને ઔર ચારે કી ફરાહમી મેં તક્લીફ હોને લગી. લેહાઝા બાહર સે આએ હુએ કબાઈલ કે સરદારોં ને મશ્વરા કિયા કિ યહાં ઝિયાદહ ઈકામત કર ને મેં કિલ્લતે અશ્યા કી તક્લીફ મઝીદ બઢેગી. મુનાસિબ યહ હૈ કિ હમ હઝરત અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં જા કર ઈસ્તિદઆ કરેં કિ વહ હમેં મુલ્કે શામ કી જાનિબ કૂચ કરને કી ઈજાઝત મરહમત ફરમાએં. તમામ કબાઈલ કે સરદાર મુત્તહેદા તૌર પર અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં ગએ ઔર અપના મુદ્દઆ ગોશ ગુઝાર કિયા. અમીરુલ મો'મિનીન ને ઉન કી ગુઝારિશ કો શર્ફે કબૂલિયત સે નવાઝતે હુએ ઉસી વક્ત ઈસ્તાદા હો ગએ. અપને હમરાહ હઝરત ઉમર ફારૂક ,હઝરત ઉસ્માન ગની, હઝરત અલી શેરે ખુદા, હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ, હઝરત અમ્ર બિન નુફૈલ બિન ઝૈદ વ દીગર અકાબિરે સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ અજમઈન કો લે કર ઉસ મકામ પર તશરીફ લાએ જહાં મુજાહેદીને ઈસ્લામ ફિરોકશ થે. મુજાહેદીન ને તહલીલો તક્બીર સે આપ કા ખૈર મકદમ કિયા. અમીરુલ મોમેનીન ને તમામ કો દુઆએ ખૈર સે નવાઝા ઔર બા'દહુ આપ ને હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ સે ઈસ્લામી લશ્કર કો રવાના ફરમાયા.

- હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કો અલમ અતા કર કે એક હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમાયા.
- હઝરત રબીઆ બિન આમિર કો અલમ અતા કર કે એક હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમાયા.

અમીરુલ મોમેનીન હઝરત અબૂ બક્ર રદિયલ્લાહો અન્હો ને લશ્કર કો કૂચ કા હુક્મ દિયા ઔર સનિયતુલ વદાઅ નામી મકામ તક લશ્કર કે સાથ પૈદલ ચલતે હુએ ગએ ઔર હસ્બે ઝૈલ વસાયા ફરમાને કે બા'દ વાપસ લૌટે :

(1) સફર કે દૌરાન બહુત તૈઝ રફ્તારી સે ચલને કા ઈસ્રાર મત કરના.

(2) કોઈ શખ્સ ભી લશ્કર સે અલગ હો કર અકેલા ન ચલે.

(3) અહ્મ કામ મેં મશ્વરા કરના.

(4) અદ્લ વ ઈન્સાફ કા તરીકા ઈખ્તેયાર કરના.

(5) ઝુલ્મ વ સિતમ સે બાઝ રહેના.

(6) જબ દુશ્મન પર ફતહ પાઓ તો કમસિન બચ્ચોં, બુઢોં ઔર ઔરતોં કો કત્લ ન કરના.

(7) ખજૂર ઔર ફલદાર દરખ્તોં કો ન કાટના.

(8) ખેતિયોં કો ન જલાના.

(9) જિન જાનવરોં કા ખાના હલાલ હૈ ઉન કે ઈલાવા કિસી ભી જાનવર કો બિલા-વજહ કત્લ ન કરના.

(10) કુફ્ફાર સે ભી અગર અહ્દ વ પૈમાન કરો તો ઈસ મેં બે-વફાઈ ન કરના.

(11) સુલહ કો ન તોડના.

(12) તારિકુદુનિયા લોગોં કો કત્લ ન કરના ઔર ન હી ઉન કે ઈબાદત ખાનોં કો ઢાના.

(13) દુશ્મન કે સામને તીન બાતેં પૈશ કરના :

અવ્વલ યહ કિ ઈસ્લામ કબૂલ કરેં.

દોમ યહ કિ અગર ઈસ્લામ કબૂલ નહીં કરતે તો જિઝ્યા અદા કરેં.

ઔર સોમ યહ કિ ઈસ્લામ ઔર જિઝ્યા દોનોં કા ઈન્કાર કરેં તો ઉન કે સરોં પર અપની તલવારેં સૌંતના.

મુલ્કે શામ કી તરફ યહ પહલા લશ્કર થા જો હઝરત સિદ્દીકે અક્બર ને રવાના ફરમાયા. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ઔર હઝરત રબીઆ બિન આમિર દોનોં કે લશ્કર તબૂક ઔર જાબિયા કે રાસ્તે સે દમિશ્ક કી તરફ કૂચ કરતે હુએ આગે બઢે.

પહલા મા'રકા બ-મકામે તબૂક

હિરક્લ બાદશાહ ને મદીના મુનવ્વરા મેં અપને કુછ જાસૂસ મુખબિરી કે લિયે મુતઅય્યન કર રખે થે ઔર વહ અરબ મુતનસ્સિરા યા'ની નસ્રાની અરબ થે. જબ ઈસ્લામી લશ્કર મુલ્કે શામ પર હમ્લા કે લિયે જમા હો રહા થા, તો જાસૂસોં ને હિરક્લ બાદશાહ કો ઈત્તેલાઅ ભેજી કે લશ્કરે ઈસ્લામ અન્કરીબ મુલ્કે શામ પર હમ્લા કરને કે લિયે કૂચ કરને વાલા હૈ. ઈત્તેલાઅ મિલતે હી હિરક્લ ને અર્કાને હુકૂમત કો જમા કિયા ઔર ઉન કો ઈસ્લામી લશ્કર કી આમદ કી તફસીલ બતાઈ. અર્કાને હુકૂમત ને કહા કિ હમ ઝરૂર ઉન સે લડેંગે. ઉન કો અપને મુલ્ક મેં દાખિલ હોને સે બાઝ રખેંગે બલ્કિ ઉન કે મુલ્ક પર ધાવા બોલ દેંગે ઔર ઉન કે કા'બા કો ખોદ કર ફૈંક દેંગે ઔર ઉન મેં સે કિસી કો ઝિન્દા ન છોડેંગે. કૈસરે રુમ હિરક્લ ને અર્કાને દૌલત કા યહ જવાબ સુના તો ઉસ કા સીના મારે ખુશી કે ફૂલ ગયા ઔર ઉસ ને ફૌરન આઠ હઝાર (૮૦૦૦) સવારોં કા લશ્કર હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ દે કર રવાના કિયા.

- દો હઝાર સવારોં પર બતરીક બાતલીક કો સરદાર મુકર્રર કિયા.
- દો હઝાર સવારોં પર બાતલીક કે ભાઈ બતરીક જર્જીસ કો સરદાર મુકર્રર કિયા.
- દો હઝાર સવારોં પર શર્તા કે હાકિમ લૂકા બિન શમ્આન કો સરદાર મુકર્રર કિયા.
- દો હઝાર સવારોં પર ગઝ્ઝા ઔર અસ્કલાન કે હાકિમ સલિયા કો સરદાર મુકર્રર કિયા.

મઝકૂરા ચારોં સરદાર શુજાઅત ઔર ઝીરકી મેં મશ્હૂર ઝમાના ઔર જંગી ઉમૂર ઔર ફન્ને હર્બ મેં યક્તાએ રોઝ ગાર થે. ઉન ચારોં કી સરદારી મેં આઠ હઝાર કા રૂમી લશ્કર અપને મઝહબી મરાસિમ અદા કરને કે બા'દ તબૂક કી જાનિબ રવાના હુવા. ઈસ્લામી લશ્કર તીન દિન સે તબૂક મેં પડાવ કિયે હુએ થા. ચૌથે દિન લશ્કર કૂચ કી તૈયારી કર રહા થા કિ નાગાહ રૂમી લશ્કર દૂર સે આતા હુવા નઝર આયા. આઠ હઝાર

સવારોં કે લશ્કર કે ચલને કી વજહ સે ગુબાર મિસ્લ બાદલ ઉઠતા હુવા નઝર આ રહા થા. ગુબાર દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર હોશિયાર હો ગયા. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને એક હઝાર મુજાહિદોં કો કમીન ગાહ મેં છુપા દિયા ઔર હઝરત રબીઆ બિન આમિર કો ઉન પર અમીર મુકર્રર કિયા. બાકી માંદા એક હઝાર કો રૂમી લશ્કર સે મુકાબલા કરને મૈદાન મેં સામને રખા ઔર સફોં કો તર્તીબ દેને લગે.

આઠ હઝાર કા રૂમી લશ્કર અકડતા, ઈતરાતા, આગે બઢતા હુવા આહિસ્તા આહિસ્તા ઈસ્લામી લશ્કર સે કરીબ હો રહા થા. રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં કે ખૌદ, ઝિરહેં, નૈઝે ,તલવારેં ઔર સિપર આફતાબ કી રૌશની મેં મિસ્લ આઈના ચમક રહે થે. ઔર ઉન સે શુઆએં ઉઠ રહી થીં. ઐસા મેહ્સૂસ હો રહા થા કિ આહની ઈન્સાનોં કા સમુન્દરી સૈલાબ આ રહા હૈ. રૂમી સિપાહી નાકૂસ બજા બજા કર સોને ઔર ચાંદી કી સલીબેં બુલન્દ કર કે કલેમાતે કુફ્ર રટતે હુએ ઔર શૌર કરતે હુએ, દિલ ધડકા દેને વાલી હૈબત કા મુઝાહેરા કર રહે થે. અબ દોનોં લશ્કરોં કે દરમિયાન બહુત હી કમ ફાસ્લા રહ ગયા થા. દોનોં લશ્કર એક દૂસરે કા આસાની સે જાઈઝા લે સકે, ઈતની નઝદીકી હો ગઈ થી. ધડકનેં તૈઝ હોતી જા રહી થીં. રૂમી લશ્કર કી કસરત ઔર સાઝ વ સામાન કી ફરાવાની દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર મેં કુર્બ વ ઈઝતિરાબ કી કૈફિયત થી. દિલ કી બે-કરારી ચેહરે સે નુમાયાં હોને લગી. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ કા તખ્મીના લગાયા તો ઉન કો રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ આઠ સે દસ હઝાર તક મેહ્સૂસ હૂઈ. ઈસ્લામી લશ્કર સિર્ફ દો હઝાર અફરાદ પર મુશ્તમિલ થા. એક હઝાર મૈદાન મેં ઔર એક હઝાર કમીન ગાહ મેં પોશીદહ. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને મુજાહેદીન મેં બઢતી હૂઈ તશ્વીશ મેહ્સૂસ કર લી. લેહાઝા ઉન્હોં ને મુજાહેદીન કો ઢારસ દેતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ ગિરોહે મોમેનીન ! ઈસ બાત કા યકીન રખો કિ અલ્લાહ તઆલા ને તુમ્હારી મદદ કા વા'દા ફરમાયા હૈ. કઈ મા'રકોં મેં ફરિશ્તોં કો ભેજ કર તુમ્હારી એઆનત વ મદદ ફરમાઈ હૈ. ઐ ઈસ્લામ કે ખિદમતગારો ! રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ કો ખાતિર મેં મત લાઓ. રૂમિયોં કી કસરત ઔર અપની કિલ્લત સે મુત્લક ખૌફ ન ખાઓ. તુમ્હારા નાસિર ઔર મદદગાર પરવર્દગાર હૈ ઔર વહ કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

"كَمْ مِّنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةً بِإِذْنِ اللّٰهِ ط وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ"

(સૂરા અલ-બકરા, આયત : 249)

તર્જુમા : "બારહા કમ જમાઅત ગાલિબ આઈ હૈ ઝિયાદહ ગિરોહ પર અલ્લાહ કે હુક્મ સે ઔર અલ્લાહ સાબિરોં કે સાથ હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

અય મુસલ્માનો ! હમારે મહબૂબ આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા :

"اَلْجَنَّةُ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوْفِ"

યા'ની : "જન્નત તલવારોં કે સાયા કે નીચે હૈ"

લેહાઝા ,ઐ તૌહીદ વ રિસાલત કે મતવાલો ! ગમ ન ખાઓ, ખૌફ ન કરો, અલ્લાહ કી મદદ પર એ'તેમાદ કુલ્લી રખો, મુલ્કે શામ મેં યહ તુમ્હારા પહલા મા'રકા હૈ, ઈસ્લામી લશ્કર કી તુમ પહલી કિસ્ત હો, તુમ યકીન ઔર ઉમ્મીદ રખો કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી દીગર કિસ્તેં અન્કરીબ તુમ્હારી કુમુક કો પહુંચને વાલી હૈં. તુમ અપને ગુમાન મેં અપને મુસલમાન ભાઈયોં કો અપને કરીબ જાનો. દુશ્મન તુમ પર હાવી હો કર તુમ્હારે કત્લ કી જુર્અત ન કરેં ઈસ બાત કા ખ્યાલ રખતે હુએ એહતિયાત ઔર હોશિયારી સે કામ લો.

હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન પન્દો નસાએહ કે ઝરીએ મુજાહેદીન મેં એક જૌશ પૈદા કર રહે થે કિ રૂમી લશ્કર બિલ્કુલ કરીબ આ પહુંચા. રૂમિયોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કી કલીલ તા'દાદ દેખી તો ઉન કે હૌસલે બુલન્દ હો ગએ. રૂમી સરદારોં ને અપને લશ્કર કો લલ્કારતે હુએ કહા કિ ઈન મુઠ્ઠી ભર અરબોં કો નૈઝોં કી નોક પર લો ઔર એક કો ભી ઝિન્દા ભાગને ન દો. સલીબ સે મદદ માંગો. સલીબ કી બરકત સે ઝરૂર તુમ કો ફતહ વ ગલ્બા હાસિલ હોગા. અપને સરદારોં કે ઉક્સાને ઔર જૌશ દિલાને પર રૂમી લશ્કર ને દફઅતન યલ્ગાર કર દી. આઠ હઝાર કે રૂમી લશ્કર ને એક હઝાર કે ઈસ્લામી લશ્કર કો નર્ગા મેં લે લિયા. જંગ કી આગ કે શો'લે ભડક ઉઠે. તલવારોં કી ઝન્કાર, નૈઝોં કી બૌછાર, સમસામ કી ભરમાર, ઈસ્લામ કે કફન બરદોશ મુજાહેદીન બડી દિલૈરી સે દુશ્મનોં કા મુકાબલા કર રહે થે. કત્લ વ કિતાલ શબાબ પર થા. ઐન ઉસી વક્ત હઝરત રબીઆ બિન આમિર એક હઝાર સવારોં કો લે કર કમીન ગાહ સે નિકલે. ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દીં ઔર બિજલી કી માનિન્દ દુશ્મન કે લશ્કર પર ટૂટ પડે. દૂસરી જાનિબ સે ઈસ્લામી લશ્કર કે નએ હમ્લે સે રૂમી લશ્કર બોખલા ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર કી કુમુક આ પહોંચી હૈ ઈસ વહમો ગુમાન મેં ઉન કે અવસાન ખતા કર ગએ. કદમ ડગમગા ગએ. દિલ કાંપ ઉઠે, હૌસલે ટૂટ ગએ. હઝરત યઝીદ બિન સુફ્યાન કે સાથિયોં ને હઝરત

રબીઆ બિન આમિર કે લશ્કર કી સદાએ તક્બીર સુની તો ઉન મેં નયા જૌશ પૈદા હુવા. હમ્લે કી શિદ્દત ઔર જસત વ ખેઝ કી સુરઅત સે રૂમી ઘબરા ઉઠે. તલવારોં કો મઝબૂતી સે થામે હુએ હાથ લરઝને લગે. અપના દેફાઅ કરને કી ભી સકત ન રહી. રૂમી લશ્કર પૂરે દબાવ મેં આ ગયા. ઉન કે સિપાહી પીછે હટને લગે. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને ઉન કે સરોં પર તલવાર રખ કર ગાજર મૂલી કી તરહ કાટના શુરૂ કર દિયા. રૂમી લશ્કર કો સાબિત કદમ રખને કે લિયે રૂમી સરદાર બાતલીક સિપાહિયોં કો જંગ કી તર્ગીબ દેને લગા. હઝરત રબીઆ બિન આમિર ને કરીબ જા કર ઉસ કો શિદ્દત સે નૈઝા મારા, જો સુર્રીન તોડ કર દૂસરી જાનિબ નિકલા. બાતલીક નૈઝા કી માર કી તાબ ન લા સકા. ઝૌર સે ચીંખા ઔર બુરી તરહ ડકારતા હુવા ઝમીન પર મુર્દા ગિરા. બાતલીક કી મૌત સે રૂમી લશ્કર મેં કોહરામ મચ ગયા. બદ-હવાસી કે આલમ મેં રાહે ફરાર ઈખ્તેયાર કી ઔર પીઠ દિખા કર ભાગના શુરૂ કિયા.

મુજાહિદોં ને મફરૂર રૂમિયોં કા તઆકકુબ કિયા ઔર શમ્શીર ઝની કે જૌહર દિખાતે હુએ ઉન કો કાફી દૂર તક હાંક ભગાયા. ઈસ મા'રકા મેં રૂમી લશ્કર કે દો હઝાર દો સૌ (2200) સિપાહી કત્લ હુએ. ઈસ્લામી લશ્કર સે એક સૌ બીસ (120) મુજાહિદોં ને જામે શહાદત નૌશ ફરમાયા.

❀ <u>ભાગતે હુએ રૂમિયોં કા દૂ-બારા પલટના</u> :-

રૂમી લશ્કર કે સિપાહી મુજાહિદોં સે ખૌફ-ઝદા હો કર અપની જાન કી ખૈર મનાતે હુએ દૂમ દબા કર ભાગ રહે થે. મક્તૂલ રૂમી સરદાર બાતલીક કે ભાઈ સરદાર જર્જીસ ને અચાનક મફરૂર રૂમી લશ્કર કો ઠહરને કા હુક્મ દિયા ઔર ફિર મુખાતબ હો કર કહા કિ ઐ બન્દગાને સલીબ ! હમ કૌન સા મુંહ લે કર કૈસરે રુમ હિરક્લ કે સામને જાએંગે. મુસલમાનોં કે છોટે સે લશ્કર ને હમારે બડે લશ્કર કો શિકસ્તે ફાશ દે કર હમારે બહાદુરોં કી લાશોં સે ઝમીન કો ભર દિયા હૈ. લેહાઝા મૈં ઐસી ઝિલ્લત ઔર હઝીમત કે સાથ બાદશાહ કે રૂબરૂ જા કર શર્મસાર નહીં હોના ચાહતા. નીઝ મેરે ભાઈ સરદાર બાતલીક કો મુસલમાનોં ને બડી બે દર્દી સે કત્લ કિયા હૈ ઔર જબ તક મૈં અપને ભાઈ કા ઈન્તેકામ ન લે લૂંગા હરગિઝ યહાં સે ન જાઊંગા. અગર તુમ મેરા સાથ દો, ફબેહા વરના મૈં અકૈલા ઠહરતા હૂં, તુમ્હેં બુઝદિલોં કી તરહ ભાગના હૈ તો ભાગ જાઓ.

સરદાર જર્જીસ કી મઝકૂરા વલ્વલા ખેઝ ગુફ્તગૂ ને રૂમી લશ્કર મેં એક નયા જૌશ પૈદા

કર દિયા ઔર તબૂક સે ભાગ કર જહાં તક પહુંચે થે વહીં પર લશ્કર ઠહર ગયા. ખૈમે નસ્બ કર કે પડાવ કિયા. લશ્કર કો ઠહરા કર જર્જીસ સરદાર ને અપને મો'તમદ નસ્રાની અરબ કદાહ બિન વાસેલા કો ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ બ-તૌર એલચી ભેજા તાકિ વહ ઈસ્લામી લશ્કર સે કિસી આકિલ વ દાના શખ્સ કો બ-હૈસિયતે નુમાઈન્દા તલબ કર કે અપને સાથ લાએ ઔર ઉસ સે દર્યાફ્ત કર કે મા'લૂમ કરેં કિ ઈસ્લામી લશ્કર હમ સે ક્યા ચાહતા હૈ ?

અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી રિવાયત કરતે હૈ કિ જબ કદાહ બિન વાસેલા રૂમી સરદાર જર્જીસ કા પૈગામ લે કર ઈસ્લામી લશ્કર મેં આયા તો હઝરત રબીઆ બિન આમિર ઉસ કે સાથ જાને કે લિયે ખડે હુએ. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન ને હઝરત રબીઆ સે સરગોશી કરતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ મેરે ઈમાની ભાઈ ! રૂમી લશ્કર મેં તુમ્હારા જાના મુઝે મુનાસિબ મા'લૂમ નહીં હોતા ક્યૂં કિ તુમ ને રૂમી લશ્કર કે સરદાર કો કત્લ કિયા હૈ. લેહાઝા અંદેશા હૈ કિ રૂમી તુમ્હારે સાથ ગદ્ર ઔર બે-વફાઈ કરેંગે. હઝરત રબીઆ ને કુરઆને મજીદ કી આયત તિલાવત ફરમાઈ :

"قُلْ لَّنْ يُّصِيْبَنَا اِلَّا مَاكَتَبَ اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلٰنَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُوْنَ"

(સૂરએ-તૌબા, આયત : 51)

તર્જુમા : "તુમ ફરમાઓ હમેં ન પહુંચેગા મગર જો અલ્લાહ ને હમારે લિયે લિખ દિયા. વહ હમારા મૌલા હૈ ઔર મુસલમાનોં કો અલ્લાહ હી પર ભરોસા ચાહિયે." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત રબીઆ બિન આમિર, કદાહ બિન વાસેલા કે સાથ રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં જાને કે લિયે રવાના હુએ. લૈકિન રવાના હોતે વક્ત ઉન્હોં ને હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન સે કહા કિ મેં જબ તક રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં રહૂં તબ તક આપ મુસલ્સલ રૂમી લશ્કર કી હરકાત વ સક્નાત પર નઝર રખેં ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો હમ્લા કે લિયે તૈયાર રખેં. અગર રૂમી મેરે સાથ ગદ્ર ઔર બે-વફાઈ કરેં તો તુમ ફૌરન ધાવા બોલ દેના. હઝરત રબીઆ બિન આમિર રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં પહોંચ કર જર્જીસ કે ખૈમા મેં દાખિલ હુએ લૈકિન ઘોડે કી બાગ હાથ મેં લિયે હુએ ઝમીન પર બૈઠ ગએ. જર્જીસ ને હઝરત રબીઆ સે કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! તુમ હમ સે ક્યા ચાહતે હો ? ફરમાયા ઈસ્લામ યા જિઝ્યા યા ફિર જંગ, જર્જીસ ને કહા કિ હમ તુમ્હારે લશ્કર કે હર પૈદલ સિપાહી કો

એક વસક ગલ્લા ઔર એક દીનાર, નીઝ તુમ્હારે લશ્કર કે હર સરદાર કો દસ વસક ગલ્લા ઔર એક સૌ (૧૦૦) દીનાર દેંગે. ઈલાવા અઝીં તુમ્હારે ખલીફા કો એક હઝાર (૧૦૦૦) દીનાર ઔર એક સૌ વસક ગલ્લા દેંગે લૈકિન ઈસ શર્ત પર કિ તુમ હમ સે સુલહ કર લો ઔર સુલ્હા નામા તહ્રીર કર લિયા જાએ કિ ફરીકૈન મેં સે કોઈ ભી કિસી ફરીક પર હમ્લા ન કરે. હઝરત રબીઆ બિન આમિર ને જર્જીસ કી પૈશકશ ના-મન્ઝૂર કર દી ઔર ફરમાયા કિ હમારી જો તીન શર્તે હૈં યા'ની (1) કબૂલે ઈસ્લામ યા (2) જિઝ્યા (3) યા જંગ, જો મૈં તુમ કો પહલે બતા ચુકા હૂં, ઉન કે ઈલાવા કિસી દૂસરી શર્ત પર હમ તુમ સે સુલ્હા નહીં કર સક્તે.

હિરક્લ બાદશાહ ને રૂમી લશ્કર કે સાથ દીને નસ્રાની કે ઝબરદસ્ત રાહિબ ઔર મલાહિમ કે આલિમ કો બરકત વ નુસ્રત કી દુઆ કરને કે લિયે ભેજા થા. ઉસ કા નામ "સૈકલા" થા. સરદાર જર્જીસ ને સૈકલા કો અપને ખૈમા મેં બુલાયા, તાકિ વહ હઝરત રબીઆ કે સાથ દીને ઈસ્લામ ઔર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે તઅલ્લુક સે સવાલાત કરે ઔર તહ્કીક કરે કિ દીને ઈસ્લામ કી હકીકત ક્યા હૈ ? સૈકલા ને હઝરત રબીઆ બિન આમિર સે નબી-એ આખિરુઝ ઝમાં, મે'રાજ, રમઝાન કે રોઝે, નૈકી કા અજ્ર, દુરૂદ વ સલામ કે તઅલ્લુક સે કુતુબે સાબિકા મેં મઝકૂર શહાદત વ બશારત કી રૌશની મેં સવાલાત કિયે. હઝરત રબીઆ બિન આમિર ને સૈકલા કે તમામ સવાલાત કે કુરઆને મજીદ કી આયાત કે હવાલોં સે ઈત્મીનાન કુન વ તસલ્લી બખ્શ જવાબાત મરહમત ફરમાએ. જિન કો સુન કર સૈકલા મહવે હૈરત હો ગયા ઔર કરીબ થા કિ વહ જર્જીસ કો ઈસ્લામ કી સદાકત કા એ'તેરાફ વ ઈકરાર કરને કા હુક્મ દે દે કિ એક હાદિસા પૈશ આયા...

દૌરાને ગુફ્તગૂ જર્જીસ કે અહ્બાબ મેં સે એક શખ્સ ને હઝરત રબીઆ બિન આમિર કો પહચાન લિયા કિ યહ શખ્સ તો સરદાર જર્જીસ કે ભાઈ બાતલીક કા કાતિલ હૈ. વહ અપની જગહ સે ઉઠ કર જર્જીસ કે પાસ આયા ઔર હઝરત રબીઆ કે મુતઅલ્લિક કાન મેં બાત કહી. સુનતે હી જર્જીસ આગ બગોલા હો ગયા. ગુસ્સા કે મારે ઉસ કી આંખેં લાલ હો ગઈ. ફૌરન તલવાર કો મ્યાન સે નિકાલ કર હઝરત રબીઆ પર હમ્લા કરને ખડા હો ગયા. હઝરત રબીઆ બિન આમિર પહલે સે હી મોહતાત ઔર ચૌકન્ના થે. કબ્લ ઈસ કે કિ જર્જીસ ઉન પર વાર કરને મેં કામ્યાબ હો, ઉન્હોં ને બિજલી કી સુરઅત સે અપની શમ્શીર કો બરહેના કર કે જર્જીસ કા સર ઉડા દિયા. જર્જીસ કે સાથી યહ દેખ કર બર-અંગેખ્તા હો ગએ ઔર તમામ કે તમામ હઝરત રબીઆ કી તરફ લપકે તાકિ ઉન કો પકડ કર શહીદ કર

દેં. લૈકિન હઝરત રબીઆ ને એક જસત લગાઈ ઔર ઘોડે કી પીઠ પર જા પહુંચે ઔર અપને વફાદાર ઘોડે કો એડી લગાઈ. અપને માલિક કા ઈશારા પાતે હી વફાદાર અસ્પ ચિરાગ-પા હો કર ઐસા ચમક કર દૌડા કિ જો ભી સામને આતા ઉસ પર ચઢ બૈઠતા. હઝરત રબીઆ ભી ઘોડે કી પીઠ પર બૈઠે હુએ અપની તલવાર ઘૂમાને લગે. રૂમી લશ્કર મેં એક હલચલ મચ ગઈ. રૂમી ઘબરાહટ મેં દૌડ ભાગ કરને લગે. દૂર ખડે હુએ હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને રૂમિયોં કી ખલ્બલી દેખી તો તાડ લિયા કિ ઝરૂર કુછ ગડબડી હૂઈ હૈ. લેહાઝા ઉન્હોં ને ના'રએ તક્બીર કહતે હુએ ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દીં. ઈધર હઝરત રબીઆ બિન આમિર તને તન્હા રૂમિયોં કે નર્ગા મેં જાન હથેલી મેં લિયે દુશ્મનોં સે ટક્કર લે રહે થે કિ ઈસ્લામી લશ્કર આ પહુંચા ઔર જો મુકાતલા હુવા હૈ ઉસ કી સહીહ મન્ઝર કશી અલ્ફાઝ મેં મુમ્કિન નહીં. રૂમી સિપાહી ભી અપની જાન પર આ કર લડતે થે. લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કે શેરોં કા મુકાબલા કરના ઉન કે લિયે ના-મુમ્કિન મરહલા થા. મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કો અપની તલવારોં ઔર નૈઝોં કી નોકોં પર લિયા. રૂમિયોં કો દિન મેં તારે નઝર આને લગે. ઈસ પર તુર્રા યહ કિ જબ દોનોં લશ્કર અપની પૂરી તાબો તવાનાઈ સે મસ્રૂફે જંગ થે ઐન ઉસી વક્ત હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કાતિબે રસૂલ ઈસ્લામી લશ્કર લે કર વહાં પહુંચે. અપને ભાઈયોં કો મુશરિકોં સે જંગ કરતે દેખ કર વહ ભી શામિલે જંગ હો ગએ. રૂમિયોં કો હર તરફ સે ઘૈર લિયા ઔર શમ્શીર ઝની કી વહ શિદ્દત કી કિ રૂમી લશ્કર કા એક સિપાહી ભી ઝિન્દા ન બચા. સંગરેઝોં કે બજાએ રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં કી લાશોં સે મૈદાન ભર ગયા :

વહ ચકા ચાક ખન્જર સે આતી સદા
મુસ્તફા તેરી સૌલત પે લાખોં સલામ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

નોટ : અભી કાતિબ રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કા ઝિક્ર હુવા હૈ ઉન કે નામ મેં અક્સર લોગ ગલતી કરતે હૈં. ઔર "શરજીલ" કહતે હૈં યહ ગલત હૈ. સહીહ નામ શુરહબીલ હૈ.

રૂમી લશ્કર કી તબાહી વ બરબાદી કા યહ આલમ થા કિ આઠ હઝાર (૮૦૦૦) સિપાહી સે એક ફર્દ ભી ઝિન્દા ન બચા. તમામ મૌત કી આગોશ મેં પહોંચ કર વાસિલે જહન્નમ હો ગએ. આઠ હઝાર કે લશ્કર કા માલ વ અસ્બાબ ઔર "સામાને હર્બ,

અશ્યા-એ-સર્ફ, મલ્બૂસાત ઔર દીગર બહુત સારી ચીઝેં મૈદાન મેં લા-વારિસ પડી હૂઈ થીં, જો ઈસ્લામી લશ્કર કે કબ્ઝે મેં બ-તૌરે ગનીમત આઈ. મુલ્કે શામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી યહ પહલી ફતહ થી ઔર સબ સે પહલા માલ થા જો ગનીમત મેં હાસિલ હુવા.

માલે ગનીમત કે અહકામ

અબ હમ યહાં માલે ગનીમત કે તઅલ્લુક સે કુછ ગુફ્તગૂ કરેંગે. ગનીમત કે જો શરઈ અહકામ હૈં ઉન તમામ અહકામ કો યહાં બયાન કરના મુમ્કિન નહીં, એક દો બુન્યાદી હુક્મ કા તઝકેરા કિયા જાએગા, તાકિ અવામ કો મા'લૂમ હો જાએ કિ ગનીમત ક્યા હૈ ? ઔર કિસ તરહ તક્સીમ હોતી હૈ ? ઈસ તરહ એક સરસરી મા'લૂમાત ઈન્હેં હાસિલ હો જાએ.

શરઈ ઈસ્તેલાહ મેં ગનીમત ઉસ માલ કો કહા જાતા હૈ જો મુસલમાનોં કો કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન સે જંગ મેં બ-તરીકે કહરો ગલ્બા હાસિલ હો. જૈસા કિ અભી અભી આપ જંગે તબૂક કે સિલસિલે મેં મુતાલઆ ફરમા ચુકે કિ આઠ હઝાર કે રૂમી લશ્કર કા સાઝો સામાન ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથ લગા.

યહ અમ્ર મુસલ્લમ હૈ કિ જબ દો લશ્કર મૈદાને જંગ મેં ટકરાતે હૈં તો એક કો ફતહ હાસિલ હોતી હૈ ઔર એક કો શિકસ્ત. જીતને વાલા લશ્કર હારને વાલે લશ્કર કે જંગી સાઝો સામાન ઔર માલો અસ્બાબ પર કબ્ઝા કર લેતા હૈ. લશ્કર કા સિપાહ સાલાર ઉસ માલ કો અપની મર્ઝી ઔર મન્શા કે મુતાબિક લશ્કર મેં તક્સીમ કરતા હૈ યા ફિર જિસ બાદશાહ કા લશ્કર હોતા હૈ, ઉસ કો પહુંચા દેતા હૈ. હઝરત આદમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે ઝમાના સે લે કર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઝમાન-એ અક્દસ તક હઝારોં સાલ કા ફાસ્લા હૈ. ઈસ દૌરાન બે-શુમાર સલ્તનતેં, હુકૂમતેં, અમારાત, બાદશાહત વુકૂઅ મેં આઈં ઔર હર એક કે પાસ અપને મુલ્કી ઈન્તેઝામ કી બહાલી, દુશ્મન સે હિફાઝત ઔર સરકશોં કે ઝરર સે દેફાઅ કે લિયે ફૌજેં થીં, જિન મેં ગાહે ગાહે જંગ વ કિતાલ હોતા થા. અહ્દે માઝી મેં રૂએ ઝમીન પર હઝારોં જંગેં હૂઈં ઔર જૈસા કિ હમ ને અર્ઝ કિયા કિ હર જંગ મેં એક કી જીત ઔર દૂસરે કી હાર હોતી હૈ. ઔર જીતને વાલે લશ્કર કા હારને વાલે લશ્કર કે માલો અસ્બાબ પર કબ્ઝા જાઈઝ વ દુરુસ્ત હોતા હૈ, ગસબ નહીં. લૈકિન મક્બૂઝા માલ જિસ કો માલે ગનીમત કહા જાતા હૈ. ઉસ કે તસર્રુફ ઔર તક્સીમ કા કોઈ કાએદા

ઔર ઉસૂલ ન થા. નતીજતન ગનીમત કે માલ કી વજહ સે આપસી જંગ વ જિદાલ, ઝગડા ફસાદ, મારપીટ, ચોરી, ડકૈતી, ખયાનત, અદાવત, બગાવત, વગૈરા જૈસે રઝીલ હાદેસાત પૈશ આતે થે. આપસી એ'તેમાદ ઔર અહ્દ વ વફા પર કારી ઝર્બ લગતી થી. મિસાલ કે તૌર પર ઝૈદ નામ કે બાદશાહ કા લશ્કર બક્ર નામ કે બાદશાહ કે લશ્કર સે મૈદાને જંગ મેં ટકરાયા. ઝૈદ બાદશાહ કે લશ્કર કો ફતહ હાસિલ હૂઈ ઔર બક્ર બાદશાહ કે લશ્કર કો શિકસ્ત. ઝૈદ બાદશાહ કે લશ્કરી બક્ર બાદશાહ કે લશ્કર કા માલો અસ્બાબ લૂટેં ગે. ઈસ લૂટ માર કી કૈફિયત પર ગૌર કરેં. લશ્કર કા સાઝો સામાન કિસી એક મકામ પર તો નહીં હોગા બલ્કિ મૈદાન મેં જહાં લશ્કર કા પડાવ હોગા વહાં બે-શુમાર ખૈમે હોંગે. ઈલાવા અઝીં મૈદાને કારઝાર મેં હઝારોં મક્તૂલીન કી લાશેં પડી હોંગીં ઔર ઉન મુર્દા જિસ્મોં પર કીમતી લિબાસ, સોના, ચાંદી હીરે ઔર જવાહિર કે ઝૈવરાત, ઝિરહ, ખૌદ, અસ્લહે વગૈરા હોંગે. માલે ગનીમત જમા કરને ઔર લૂટને વાલે ભી હઝારોં કી તા'દાદ મેં હોંગે. અબ હર શખ્સ કી યહી કોશિશ હોગી કિ જિતના હો સકે કીમતી ઔર ઝિયાદહ માલ હાસિલ કર લૂં. ઈસ લાલચ મેં હર એક દૂસરે પર સબ્કત કી કોશિશ કરેગા.

ફર્ઝ કીજિયે એક લાશ પર કીમતી ઝૈવરાત થે ઉસ પર દો શખ્સ આ પહુંચે. ફિત્રી બાત હૈ કિ હર એક કીમતી ઝૈવરાત ખુદ હાસિલ કરને કી કોશિશ કરેગા. નૌબત છીના છીની ઔર માર પિટ કી આ જાએગી. ઝોર આવર શખ્સ કમઝોર કે હાથ કુછ નહીં આને દેગા ઔર સારા માલ અપની જૈબ મેં ડાલ કર રફૂ-ચક્કર હો જાએગા. કમઝોર શખ્સ મુંહ તક્તા રહ જાએગા ઔર શિર્કતે જંગ પર કફે અફસોસ મલતા રહેગા. લૈકિન ઉસ જાને વાલે કો અચ્છી તરહ પહચાનતા હોગા. પસ બસા અવકાત જંગ સે વાપસ લૌટને કે બા'દ વહ કમઝોર શખ્સ અપને હલ્કા કે ઝોર આવરોં કો લે કર ઉસ શખ્સ સે અપના હક્ક લેને કે લિયે કોશિશ કરેગા. નતીજા યહ હોગા કિ માલ ઉગલવાને કે સિલસિલે મેં આપસ મેં હી ઝગડા, ફસાદ ઔર કત્લ વ ગારતગરી શુરૂ હો જાએગી.

કભી ઐસા ભી હોતા કિ સારા માલે ગનીમત બાદશાહ કે ખઝાને મેં જમા કરાને કા હુક્મ હોતા, સિપાહી "કીમતી માલ અપની જૈબ મેં ઔર મા'મૂલી માલ બાદશાહ કે પેટ મેં" પર અમલ કરને કી કોશિશ કરતે. ઐસી સૂરત મેં ખયાનત પરવાન ચઢતી કિ દયાનતદારી સે સારા માલ ખઝાના મેં જમા કર દેતા હૈ, તો ખુદ કુછ નહીં પાતા. લેહાઝા હક્ક તલ્ફી હોતી ઔર અગર ચંદ ઐસે યક જા જમા હો જાતે તો બગાવત હોતી.

મઝકૂરા સૂરતે અહવાલ કે ઈલાવા ઔર ભી ફિત્ને ગનીમત કી વજહ સે પૈદા હો સક્તે થે. મસલન :

આપસી ઈખ્તિલાફાત, ગનીમત કી તક્સીમ મેં જાનિબદારાના રવય્યા ઔર બે એ'તદાલી વગૈરા, અલ-ગર્ઝ ગનીમત કી વજહ સે બહુત સે ફિત્ને પૈદા હોને કે કવી ઈમ્કાનાત થે ઔર તારીખ મેં ઐસી કઈ મિસાલેં પાઈ જાતી હૈં કિ ગનીમત કી તક્સીમ મેં ઈન્સાફ ન હોને પર મુલ્કી ખાના જંગી શુરૂ હૂઈ.

અલ-મુખ્તસર ! ઈસ્લામ સે પહલે ગનીમત કે લિયે કોઈ બા-ઝાબ્તા કાનૂન ન થા. મૌકા' વ મહલ કે એ'તબાર સે ગનીમત કા મુઆમલા સુલઝાયા જાતા થા ઔર અદ્લ વ ઈન્સાફ કા ખૂન કર કે જબ્રો ગસબ સે કામ લિયા જાતા થા.

લૈકિન ઈસ્લામ એક ઐસા દીન હૈ જો અદ્લ વ ઈન્સાફ ઔર એતદાલ વ મસાવાત કા અલમ-બરદાર હૈ. યહ ઈન્સાની ઝિન્દગી કે હર પહલૂ કો અદ્લ વ ઈન્સાફ સે આરાસ્તા કરતા હૈ. ઈસ્લામ ને બની નૌ' ઈન્સાન કો જો ઝાબત-એ હયાત અતા કિયા વહ બડા આદિલાના હૈ. ઈસ્લામ કે દસ્તૂરુલ અમલ કે હર કાનૂન મેં યહ ખૂબી પાઈ જાતી હૈ કિ વહ અદ્લ વ ઈન્સાફ કી કસૌટી પર બિલ્કુલ ખરા ઉતરતા હૈ. જો હર એ'તબાર સે નફા' બખ્શ હૈ.

ઈસ્લામી તારીખ કે અવરાક જંગોં કે તઝકિરે સે આરાસ્તા હૈં. ઈસ્લામી લશ્કર ને કરીબ કરીબ તમામ જંગોં મેં ફતહ વ નુસ્રત હાસિલ કી હૈ ઔર ખાસી મિક્દાર મેં ગનાઈમ પાએ હૈં. લૈકિન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ગનાઈમ કે મુઆમલે મેં આલમે દુનિયા કો એક નઈ રાહ ઔર રૌશની અતા ફરમાઈ હૈ. અઝીમ સલ્તનતોં કે લશ્કરે આ'ઝમ કે કમાન્ડર ઈન ચીફ જિન ઉમૂર કો સતહી ઔર સરસરી નઝર સે દેખને સે આજિઝો કાસિર થે, ઉન ઉમૂર કો રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી દૂર-બીં નિગાહોં ને નફા' બખ્શ ઝાવિયા સે મુલાહેઝા ફરમાયા ઔર જો અહકામ વ કવાનીન નાફિઝ ફરમાએ, વહ નિઝામે શરીઅત કી બુન્યાદ કે લિયે આહની ઈસ્તેહકામ સાબિત હુએ. ગનીમત કે તઅલ્લુક સે ઈસ્લામ મેં જિસ કદ્ર અહકામ સાદિર કિયે ગએ હૈં ઈતને અહકામ કિસી ભી મઝહબ મેં કતઅન નહીં પાએ જાતે. કિસી મુલ્ક કે મહકમ-એ ફૌજ કે આઈન મેં ભી શાયદ ન પાએ જાએંગે.

❁ ઈસ્લામી લશ્કર કો જબ ગનાઈમ હાસિલ હોને લગે ઔર મુજાહેદીને ઈસ્લામ કે હાથ ગનાઈમ સે ભર ને લગે, તો ગનાઈમ કે તઅલ્લુક સે અહકામ નાઝિલ હોને શુરૂ હુએ. કુરઆને મજીદ મેં હૈ :

" يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ ط قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ "

(સૂરતુલ અન્ફાલ, આયત : 1)

તર્જુમા : " ઐ મહબૂબ ! તુમ સે ગનીમતોં કો પૂછતે હૈં. તુમ ફરમાઓ ગનીમતોં કે માલિક અલ્લાહ ઔર રસૂલ હૈં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

મુન્દરજા બાલા આયત મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને ગનીમત કા તઝકેરા ફરમાયા હૈ. કુરઆને મજીદ મેં ગનીમત સે મન્સૂબ કર કે પૂરી સૂરહ નાઝિલ ફરમાઈ હૈ. જિસ કા નામ અલ-અન્ફાલ હૈ. ઈસ સૂરહ મેં દસ રુકૂ' ઔર પચ્હત્તર આયાત હૈં. અલ-અન્ફાલ કે મા'ની ગનીમત કે હોતે હૈં. લુગત કે હવાલે ટટોલેં :

અન્ફાલ = લૂટ કા માલ = Plunder - Spoil (હવાલા :- **દી રૉયલ પર્શિયન, ઈંગ્લિશ ડિક્શનરી**, સફહા : 40)

ગનીમત = લૂટ કા માલ, મુફ્ત મિલી હૂઈ ચીઝ, કાબિલે કદ્ર, ઉમદા,

જમા :- ગનાઈમ, Plinder, Pillage, Spoli, Booty, good fortune,Abundance

હવાલા : (1) **ફીરોઝુલ-લુગાત**, સફહા : 918

(2) **દી રૉયલ પર્શિયન ઈંગ્લિશ ડિક્શનરી**, સફહા : 282

નોટ :- ચૂં કિ મૈદાને જંગ મેં ફતહ હાસિલ કરને વાલા લશ્કર શિકસ્ત પાને વાલે લશ્કર કા તમામ માલો અસ્બાબ છીન લેતા હૈ. લેહાઝા ઈસ કો ઈસ્તેલાહે લુગત મેં લૂટ કા માલ કહતે હૈં. ક્યૂં કિ જો લૂટ કા માલ હોતા હૈ વહ કિસી ભી કિસ્મ કી કીમત યા મુઆવઝા અદા કિયે બગૈર મુફ્ત હાસિલ હોતા હૈ ઔર મૈદાને જંગ મેં જો ગનાઈમ હાસિલ હોતે હૈં વહ ભી મુફ્ત હી હાસિલ હોતે હૈં. ઈસ હકીકત ઔર મા'ની પર મહમૂલ કર કે લુગત કી ઈસ્તેલાહ મેં ગનીમત કો લૂટ કા માલ કહા જાતા હૈ. ચોરી, કઝ્ઝાકી, ડકૈતી, ધોકા, બાઝી, બે ઈમાની, બદ-અહદી, ફરેબ યા ગસબ કિયે હુએ માલ કો હરગિઝ ગનીમત નહીં કહા જાએગા.

અબ હમ સૂરએ અન્ફાલ કી મુન્દરજા બાલા આયત કી તરફ રૂજૂઅ કરેં. ઈસ આયત મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો મુખાતબ ફરમા કર ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ કિ ઐ મહબૂબ ! તુમ સે ગનીમત

કે બારે મેં લોગ પૂછતે હૈં. યા'ની મૈદાને જંગ મેં જો ગનીમત કા માલ હાસિલ હોતા હૈ, ઈસ મેં અપના હિસ્સા પૂછતે હૈં ઔર મા'લૂમ કરના ચાહતે હૈં કિ હાસિલ શુદા માલે ગનીમત મેં સે હમ કો કિતના મિલેગા ? ઈસ સવાલ સે ઉન કી ઝાતી મફાદ પરસ્તી, નફ્સ કી તમાઅ ઔર હરીસ ઝેહનિયત કા પતા ચલતા હૈ. ઈસ્લામી લશ્કર કા મુજાહિદ દુનિયા કે માલ કી તરફ અપની તવજ્જોહ મર્કૂઝ કર કે ઈસ કે હુસૂલ કા ખ્વાહિશમન્દ હો, યહ એક ઐસા અમ્ર હૈ જો મુખ્લિસ મર્દે મોમિન કી શાયાને શાન નહીં. ક્યૂં કિ ઈસ્લામ કા મુજાહિદ માલ કી લાલચ મેં નહીં બલ્કિ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી રઝા ઔર ખુશનૂદી હાસિલ કરને કે લિયે જેહાદ કરતા હૈ. ઉસ કે જેહાદ કી સઈ કા બદલા દુનિયા કા માલ નહીં બલ્કિ આખેરત કી દાઈમી ને'મતેં ઔર અબદી સઆદતેં હૈં. લેહાઝા મુજાહિદ કી નિય્યત કો માલે દુનિયા કી તમાઅ કી આમેઝિશ સે મુબર્રા ઔર મુનઝ્ઝહ કરને કે લિયે યહ હુક્મ નાઝિલ ફરમાયા ગયા :

"اَلْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ" યા'ની ગનીમતોં કે માલિક અલ્લાહ ઔર રસૂલ હૈં. તાકિ મુજાહિદ મૈદાને જંગ મેં અપની તમામ તર કુવ્વતો તાકત સે લડતે વક્ત અપને દિલ મેં યહ ખ્યાલ ભી પૈદા ન કરે કિ જંગ મેં ફતહ કે ઈન્આમ મેં માલે ગનીમત ભી હાસિલ હોગા બલ્કિ વહ માલે ગનીમત સે બે પરવાહ, ઔર મુસ્તગ્ની હો કર અપની નિય્યત કો સિર્ફ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી રઝા મન્દી કે લિયે ખાલિસ બનાએ ઔર પૂરી જાં ફેશાની સે મસ્રૂફે જેહાદ વ કિતાલ હો. ઉસ કો હર વક્ત યહ ખ્યાલ મુસ્તહઝર રહે કિ જો માલે ગનીમત હાસિલ હોગા ઉસ મેં મેરા કુછ ભી નહીં. સબ કુછ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કા હૈ. મેરા કામ તો સિર્ફ "اِعْلَاءِ كَلِمَةِ الْحَق" હૈ ઔર ઈસ કામ કે લિયે મુઝે અપની જાન ભી કુરબાન કરની પડે તો કોઈ હરજ નહીં. અગર ઝિન્દા રહા તો "**ગાઝી**" ઔર અગર મર ગયા તો "**શહીદ**" કા રુત્બા મિલેગા. ઈસી જઝ્બએ ઈસાર વ કુરબાની કો મતમહે નઝર બના કર ઔર ઈસી નૈક નિય્યતી કે સાથ મુજાહેદીને ઈસ્લામ મૈદાને જંગ મેં અલ્લાહ કી રાહ મેં જેહાદ કરતે હૈં.

હિઝ્બુલ્લાહ ઔર જૈશુર રહમાન કે કફન બરદોશ મુજાહિદોં ને ગનાઈમ કે હુસૂલ કી તમાઅ સે બઈદ રેહ કર અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી ખુશનૂદી કી ખાતિર ઈખ્લાસે નિય્યત કે સાથ અપના સબ કુછ કુરબાન કર કે દિખા દિયા. સિર્ફ ઝબાની ઈકરાર તક મહદૂદ ન રહતે હુએ ઉસે અમલી જામા પહના કર સાબિત કર દિયા ઔર દુનિયા કો યહ આલમગીર પૈગામ દિયા :

દેહન મેં ઝબાં તુમ્હારે લિયે, બદન મેં હૈ જાં તુમ્હારે લિયે

હમ આએ યહાં તુમ્હારે લિયે, ઉઠેં ભી વહાં તુમ્હારે લિયે

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

મુજાહેદીને ઈસ્લામ કી બે લૌસ ખિદમતે જેહાદ પર ઈન્આમાત ઔર રબ્બે નઈમ વ મુન્ઈમ કી રહમત વ ને'મત કા નુઝૂલ શુરૂ હોતા હૈ. ઔર ગનીમત કે મુતઅલ્લિક ઈર્શાદે બારી તઆલા હોતા હૈ :

"وَاعْلَمُوْا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّنْ شَيْیءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهٗ وَلِلرَّسُوْلِ وَلِذِی
الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنَ وَابْنِ السَّبِيْلِ"

(સૂરતુલ અન્ફાલ, આયત : 41)

તર્જુમા : "ઔર જાન લો કિ જો કુછ ગનીમત લો, તો ઉસ કા પાંચવાં હિસ્સા ખાસ અલ્લાહ ઔર રસૂલ વ કરાબત વાલોં ઔર યતીમોં ઔર મોહતાજોં ઔર મુસાફિરોં કા હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

ઈસ આયત મેં મુજાહિદોં કે લિયે ગનીમત મેં હિસ્સા મુકર્રર ફરમાયા ગયા. ઈબ્તેદા મેં તો યહ હુક્મ થા કિ "ગનીમતોં કે માલિક અલ્લાહ ઔર રસૂલ હૈં." યા'ની ગનીમત કે માલ સે મુજાહિદોં કો કુછ ભી ન મિલેગા. તમામ માલે ગનીમત અલ્લાહ ઔર રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મિલ્કીયત હૈ. મુજાહિદોં ને પહલે હુક્મ પર સર તસ્લીમે ખમ કરતે હુએ "آمَنَّا وَصَدَّقْنَا" કી અમલી તસ્વીર બન કર સરફરોશી ઔર જાં નિસારી પર સાબિત કદમ રહે. અબ દૂસરા હુક્મ નાઝિલ હુવા ઔર મુજાહિદોં કો ગનાઈમ સે બડા હિસ્સા દિયા જા રહા હૈ. ઈર્શાદ હોતા હૈ : فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهٗ وَلِلرَّسُوْلِ યા'ની પાંચવાં હિસ્સા ખાસ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કે લિયે. જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ હાસિલ શુદા માલે ગનીમત સે પાંચવાં હિસ્સા યા'ની 20 ફીસદ (20%) અલ્લાહ ઔર ઉસ કે રસૂલ કા ઔર બાકી ચાર હિસ્સે યા'ની 80 ફીસદ (80%) મુજાહિદોં કા.

અબ હમ અલ્લાહ વ રસૂલ કા જો પાંચવાં હિસ્સા હૈ ઈસ કે મુતઅલ્લિક શરઈ અહકામ દેખેં. તફસીલ સે વઝાહત કરના યહાં મુમ્કિન નહીં. લેહાઝા ઈખ્તિસારન બુન્યાદી કાનૂન પૈશે ખિદમત હૈં.

મુન્દરજા બાલા સૂરએ અલ-અન્ફાલ કી આયત : 41 મેં અલ્લાહ ઔર રસૂલ કા પાંચવાં હિસ્સા મુકર્રર કિયા ગયા. ઈસ મેં કરાબત વાલે, યતીમ ઔર મુસાફિર કા ભી ઝિક્ર કિયા ગયા હૈ. પાંચવેં હિસ્સા (20%) મેં સે ઝિલ કુર્બા, યતામા, મસાકીન

ઔર ઈબ્નુસ્સબીલ ભી હિસ્સા પાએંગે. ઈસ આયત કી તફસીર મેં મુફસ્સિરીને કિરામ ને વઝાહત ફરમાઈ હૈ :

તફસીર : માલે ગનીમત પાંચ હિસ્સોં પર તક્સીમ કિયા જાએ. ઈસ મેં સે ચાર હિસ્સે ગાનેમીન (મુજાહિદોં) કે લિયે હૈ. ગનીમત કા પાંચવાં હિસ્સા ફિર પાંચ હિસ્સોં પર તક્સીમ હોગા. ઉન મેં સે એક હિસ્સા માલ કા પચીસવાં 25 વાં હિસ્સા હુવા. વહ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે લિયે હૈ. ઔર એક હિસ્સા આપ કે અહ્લ કરાબત કે લિયે ઔર તીન હિસ્સે યતીમોં, મિસ્કીનોં ઔર મુસાફિરોં કે લિયે. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે બા'દ હુઝૂર ઔર આપ કે અહ્લ કરાબત કે હિસ્સે ભી યતીમોં, મિસ્કીનોં ઔર મુસાફિરોં કો મિલેંગે ઔર યહ પાંચોં હિસ્સે ઈન્હી તીન પર તક્સીમ હો જાએંગે. યહી કૌલ હૈ ઈમામ અબૂ હનીફા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા.

(હવાલા : - તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન ,સફહા : 327)

મઝકૂરા તક્સીમ કો વાઝેહ તૌર પર સમઝને કે લિયે મુન્દરજા ઝૈલ ખાકા ઝહન નશીં કરને કી કારેઈને કિરામ કી ખિદમત મેં મુઅદ્દબાના ગુઝારિશ હૈ :-

માલે ગનીમત 100%

તક્સીમે હિસસ

ગાનેમીન (મુજાહિદોં) કા હિસ્સા	અલ્લાહ ઔર રસૂલ કા હિસ્સા
કુલ માલ કે ચાર હિસ્સે = 80%	કુલ માલ કા પાંચવાં હિસ્સા = 20%

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

તક્સીમ કા તરીકા	તક્સીમ કા તરીકા
અગલે સફહાત મેં "મુજાહિદોં મેં ગનાઈમ કી તક્સીમ મેં રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા ઈખ્તેયાર" ઉન્વાન કે તહત તફસીલ મુલાહેઝા ફરમાએં.	1. રસૂલે અક્દસ કા હિસ્સા 4% 2. હુઝૂર કે રિશ્તેદારોં કા હિસ્સા 4% 3. યતીમોં કા હિસ્સા 4% 4. ફુકરા મસાકીન કા હિસ્સા 4% 5. મુસાફિરોં (ઈબ્નુસ્સબીલ) કા હિસ્સા 4% મીઝાન 20%

નોટ : મુન્દરજા બાલા તક્સીમ મેં 20 ફીસદ સે રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા હિસ્સા 4% ફીસદ ઔર આપ કે કરાબત દારોં કા હિસ્સા 4% ફીસદ મિલા કર 8% ફીસદ હિસ્સા ભી હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે બા'દ યતામા, મસાકીન ઔર મુસાફિરોં પર તક્સીમ હોને લગા. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા હિસ્સા ઔર આપ કે કરાબત દારોં કા હિસ્સા સિર્ફ આપ કી ઝાહેરી હયાત તક થા. આપ કે પર્દા ફરમાને કે બા'દ કુલ માલ કા 20 ફીસદ (20%) માલ યતીમોં, મિસ્કીનોં, ઔર મુસાફિરોં કે હિસ્સે મેં આને લગા.

ગનાઇમ કી તક્સીમ સે મુજાહિદોં કી હૌસલા અફ્ઝાઈ

સિર્ફ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી ખુશનૂદી વ રઝામન્દી હાસિલ કરને કે લિયે ખુલૂસે નિય્યત સે રાહે ખુદા મેં જેહાદ કરને વાલોં કો અલ્લાહ તઆલા ને ગનીમત જૈસે બડે તોહ્ફે સે નવાઝા ઔર ઉન કી ખિદમતે દીન કા અજ્રે અઝીમ આખેરત કે લિયે મુઅખ્ખર ફરમા કે માલ વ મતાએ દુનિયા કા તોહ્ફા મુકદ્દમ અતા ફરમાયા. ઈસ સે મુજાહિદોં કી હૌસલા અફ્ઝાઈ ઔર કદરદાની હૂઈ. ઈસ હકીકત કો યૂં સમઝો કિ એક બહુત બડે રઈસ તાજિર કે ડિપાર્ટમેન્ટલ સ્ટોર મેં પચાસ મુલાઝિમ કામ કર રહે હૈં. ઉન કો સિર્ફ ખાને પીને ઔર ઝરુરિયાતે ઝિન્દગી પૂરી કરને કે લિયે મા'મૂલી સી તનખ્વાહ દી જાતી થી. લૈકિન ફિર

ભી વહ તમામ મુલાઝિમીન બડી મેહનત ઔર દયાનતદારી સે કામ કર કે અપને માલિક કા લાખોં કા મુનાફા' કરા દેતે. હર મહીને મુલાઝિમીન કી તનખ્વાહ વ દીગર ઝરૂરી અખરાજાત સર્ફ કરને કે બા'દ લાખોં કા ખાલિસ મુનાફા' માલિક કી તિજોરી મેં ઝખીરા હોતા. માલિક કો અપને તમામ મઝદૂરોં પર એ'તેમાદે કામિલ થા ઔર વહ ઉન કી ખિદમત કા રોઝાના મુઆઈના કરતા. અપને મુલાઝિમીન કી દયાનત દારી ઔર ઈખ્લાસે નિય્યત કા વહ મો'તરિફ થા. એક દિન માલિક ને અપને તમામ મુલાઝિમીન કો જમા કર કે ફરમાયા કિ અબ તક તુમ લોગોં ને બડી મેહનત વ મશક્કત બરદાશ્ત કર કે મેરી તિજારત કો ઉરૂજ વ બુલન્દી કી મન્ઝિલ તક પહુંચાયા. મૈં તુમ્હારી ફર્ઝ શનાસી સે બહુત ખુશ હૂં. લેહાઝા મૈં ને ફૈસલા કિયા હૈ કિ અબ સે ઈસ તિજારત મેં જો ભી આમદની હોગી ઈસ મેં સે મૈં સિર્ફ પાંચવાં હિસ્સા (20%) લે કર બકિયા ચાર હિસ્સે (80%) કા મુનાફા' તુમ લોગોં કો બ-તૌર ઈન્આમો ઈકરામ મુસ્તકિલ દેતા રહૂંગા. ઝરા ગૌર ફરમાએં ! માલિક કી ઈસ સખાવત સે ઉસ કે નૌકર કી ખુશી વ ફરહત કા ક્યા આલમ હોગા ? ઉન કે વહમો ગુમાન મેં ભી જો બાત ન થી, બલ્કિ ઐસી બાત વહ ખ્વાબ મેં સોચ નહીં સક્તે થે, વહ અમ્ર વાકેઆ ઔર સચ હો ગઈ. તમામ મુલાઝિમીન માલિક કી સખાવત વ ઈનાયત ઔર છોટે લોગોં કી કદરદાની કી ઐસી બે મિસાલ નવાઝિશ પર આફરીં સદ આફરીં પુકાર ઉઠેંગે. ઉન કી કિતની બડી હૌસલા અફઝાઈ કી ગઈ. અબ ઉન કે કામ કરને કા હૌસલા,તરીકા ઔર અન્દાઝ કિતના નિરાલા ઔર અનોખા હોગા. અબ તક યકીનન ખુલૂસે નિય્યત સે કામ અંજામ દેતે થે. લૈકિન અબ દોહરે જૌશો ખરોશ સે અપને ફરાઈઝ અંજામ દેને મેં મુન્હમિક હોંગે. ઈલાવા અઝીં અપને માલિક કી શુક્ર ગુઝારી ઔર ઈતાઅત વ તા'ઝીમ મેં કિસી કિસ્મ કી કસર ઉઠા નહીં રખેંગે.

બિલા તમ્સીલ જિન મુજાહેદીને ઈસ્લામ કો ગનાઈમ સે કુછ નહીં મિલતા થા, ઉન કો દફઅતન અસ્સી ફીસદ (80%) હિસ્સા અતા ફરમા કર માલિકે બે નિયાઝ જલે જલાલહુ ને ઉન કો મઆશ કે ઈક્તિસાબ કી કુલ્ફત સે બે નિયાઝ વ સુબુક્દોશ ફરમા દિયા. અબ મુજાહિદોં કો ફિક્રે મઆશ નહીં. અપની તમામ તવજ્જોહાત સિર્ફ દીને ઈસ્લામ કી નશ્રો ઈશાઅત ઔર જેહાદ ફી સબીલિલ્લાહ કી તરફ મર્કૂઝ કર લી. રબ તબારક વ તઆલા કી તરફ સે ઈન્આમો ઈકરામ ઔર નવાઝિશ કી શુક્ર ગુઝારી મેં વહ અપના ખૂન રાહે ખુદા મેં પાની કી તરહ બહાને કે લિયે હર વક્ત મુસ્તઈદ રહેગા ઔર જંગ કે મૈદાન મેં ઉતરતે હી મિસ્લે શૈરે બબર હમ્લા આવર હો કર દુશ્મનોં કો ભેડ ઔર બકરી કી તરહ ફાડ કર રખ દેગા. ઈલાવા અઝીં શુક્રે નેઅમ કે શૌક મેં ઈબાદતો રિયાઝત, તક્વા વ પરહૈઝગારી, કસરત સૌમ વ સલાત, ઝિક્ર વ અઝ્કાર, તિલાવત વ

વઝાઈફ, તાઅત વ બન્દગી વગૈરા આ'માલ સાલેહા કી તરફ અપની રગ્બત બઢા કર હુક્મે "وَاشْكُرُوْالِىْ" કી તા'મીલ મેં મસ્રૂફ રહેગા.

મુજાહિદોં મેં ગનાઇમ કી તક્સીમ મેં રસૂલે અકરમ [h] કા ઇખ્તેયાર

માલે ગનીમત મેં સે 20 ફીસદ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કા હિસ્સા નિકાલને કે બા'દ બકિયા 80 ફીસદ માલ મુજાહિદોં મેં તક્સીમ કિયા જાએગા. લૈકિન ઈસ તક્સીમ મેં કિસ કો કિતના હિસ્સા દેના હૈ ?ઈસ કા કામિલ ઔર કુલ્લી ઈખ્તેયાર અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અતા ફરમાયા.

ઝમાનએ જાહિલિયત મેં જબ અરબોં કે દરમિયાન જંગ હોતી થી ઔર જબ માલે ગનીમત હાસિલ હોતા, તો ઉસ કી તક્સીમ મેં બે એ'તદાલી ઔર ના-ઈન્સાફી હોતી થી.

"ઝમાન-એ-જાહિલિયત મેં દસ્તૂર થા કિ ગનીમત મેં સે એક ચેહારુમ (25 ફીસદ) માલ સરદાર લે લેતા. બાકી કૌમ કે લિયે છોડ દેતા. ઈસ મેં સે માલદાર લોગ બહુત ઝિયાદહ લે લેતે થે ઔર ગરીબોં કે લિયે બહુત હી થોડા બચતા થા."

(હવાલા : - તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 983)

લૈકિન ઈસ્લામ ને ના-ઈન્સાફી કી તમામ રસ્મેં ઉઠા દીં ઔર મીઝાને અદ્લ વ ઈન્સાફ કાઈમ કર કે હક્ક દારોં કો ઉન કા હક્ક દિલાયા. રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ગનીમત કે તઅલ્લુક સે જો કવાનીનો અહકામ નાફિઝ ફરમાએ, ઉન મેં અદ્લ વ ઈન્સાફ કી ઝલક કે સાથ સાથ ફૌજ કી હૌસલા અફઝાઈ કા પહલૂ વાઝેહ તૌર પર નુમાયાં હૈ. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો જમીઅ ઉલૂમ અતા ફરમાને કે સાથ સાથ ઉન ઉલૂમ કે સહીહ ઈસ્તે'માલ કી મહારતે કામિલા ભી વદીઅત ફરમાઈ થી. ગનાઈમ કી તક્સીમ કે સિલસિલા મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"وَمَا اٰتٰكُمُ الرَّسُوْلُ فَخُذُوْهُ وَمَا نَهٰكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوْا"

(સૂરતુલ હશ્ર, આયત : 7)

તર્જુમા : "ઔર જો કુછ તુમ્હેં રસૂલ અતા ફરમાએં વહ લો, ઔર જિસ સે મના' ફરમાએં બાઝ રહો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "યા'ની ગનીમત મેં સે ક્યૂં કિ વહ તુમ્હારે લિયે હલાલ હૈ."

(તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન ,સફહા : 983)

અબ હમ લશ્કર કી તશકીલ, ઉસ કે મહકમે, હર મહકમે કી અલાહિદા ઝિમ્મેદારી, ઉસ કે ઓહ્દે કે લાઈક અફરાદ કા તકર્રુર વગૈરા પર સરસરી ગુફ્તગૂ કરેંગે. લૈકિન ઈસ ગુફ્તગૂ કે આગાઝ સે કબ્લ એક વઝાહત કર દૂં કિ હમ ચૌદહ સૌ સાલ પહલે કી ફૌજ કી બાત કર રહે હૈં. ઉસ ઝમાને મેં જદીદ આલાતે જંગ તો કુજા ? બન્દૂક યા ટ્રક ભી ન થે. કિસી કિસ્મ કી કોઈ મશીનરી ઈજાદ ન હૂઈ થી. તમામ ઉમૂર હાથ સે અંજામ દિયે જાતે થે. ન બિજલી ઈજાદ હૂઈ થી, ન ટેલીફોન કી સહૂલત થી.

ઉસ ઝમાને મેં જબ લશ્કર મુરત્તબ વ મુરક્કબ કિયા જાતા, તો મુખ્તલિફ અન્વા' વ અક્સામ કે અફરાદ, બહાઈમ ઔર અશ્યા પર મુશ્તમિલ હોતા. લડને વાલે સિપાહી ભી કઈ તરહ કે હોતે. કોઈ ઘોડે પર સવાર, કોઈ ઊંટ પર, તો કોઈ દરાઝગોશ યા ખચ્ચર પર, સવારી કે ઘોડે ભી અલગ અલગ મસલન અતીક, અસીલ, હજ્જીન, શહરી વગૈરા હોતે. લશ્કર મેં સિપાહી ભી કઈ કિસ્મ કે હોતે થે, કોઈ તલવાર ઝની પર મામૂર, કોઈ તીર અન્દાઝી પર મુતઅય્યન, કોઈ અલમ-બરદારી ઔર મુખબિરી કે કામ પર મુકર્રર, કોઈ ઝખ્મિયોં કી મર્હમ પટ્ટી યા'ની જર્રાહી કી ખિદમત અંજામ દેને પર મુઅય્યન, કોઈ તબ્બાખી ઔર ખૈમે નસ્બ કરને ઔર બોઝ ઉઠાને કી હમ્માલી વગૈરા પર મામૂર હોતા. ઈસી તરહ લશ્કર કે દસ્તે ભી અલગ અલગ હોતે. મુકદ્મા, મૈસરા, મૈમના, કલ્બ, વસ્ત, અકબ, ખલફ વગૈરા. કિસી કો ખતરે કે મકામ મેં લડના પડતા, મસલન મુકદ્મા વાલે કો લશ્કર કે આગે રહના હૈ ઔર યહ સબ સે ઝિયાદહ ખતરે કા મકામ હોતા હૈ. કોઈ મહફૂઝ ઔર સલામત જગહ પર ઈસ્તાદા હોતા હૈ, મસલન અકબ યા'ની ફૌજ કે પીછે કે હિસ્સા વાલે પર કમ ખતરા હોતા હૈ.

અલ-ગર્ઝ મુખ્તલિફ નૌઈયત ઔર અલગ અલગ તબ્કાત કે અફરાદ સે ફૌજ મુરક્કબ હોતી હૈ. અગર ગનીમત મેં સબ કા હિસ્સા યક્સાં વ બરાબર હોગા તો જો લોગ ઝિયાદહ ખતરે મોલ લિયા કરતે હૈં ઉન કી સહીહ કદરદાની ન હોગી. જો શખ્સ અપની મિલ્કિયત કા કીમતી ઘોડા લે કર લશ્કર મેં શામિલ હુવા હૈ ઉસ કો અગર પા-પ્યાદા

સિપાહી કે બરાબર હિસ્સા દિયા જાએ તો ઉસ કી બે કદ્રી હોગી. લેહાઝા રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હર સિપાહી કા હિસ્સા ઉસ કે કામ કી નૌઈયત ઔર અહમિયત કે પૈશે નઝર મુકર્રર ફરમાયા. તાકિ અદ્લ વ એતેદાલ ભી કાઈમ રહે ઔર સિપાહિયોં કી મુનાસિબ કદરદાની કર કે ઉન કી હૌસલા અફઝાઈ ઔર શુજાઅત કી રગ્બત દિલાઈ જાએ. મસલન :

- પા-પ્યાદા લડને વાલે મુજાહિદ સે સવાર મુજાહિદ કા હિસ્સા ઝિયાદહ મુતઅય્યન ફરમાયા તાકિ અપની સવારી કે જાનવર કો ચારા વગૈરા ખિલાને મેં જો અખરાજાત સાહિબે સવારી ને બરદાશ્ત કિયે હોં, ઉસ કા મુઆવઝા મિલ જાએ ઔર વહ દો-બારા જબ ભી ઝરૂરત પૈશ આએ તો ઘોડે પર સવાર હો કર હાઝિર હો. ઈલાવા અઝીં પા-પ્યાદા કો ભી મુસ્તકબિલ મેં સવારી લે કર આને કી રગ્બત હો.
- ઘોડે પર સવાર હો કર આને વાલે કો અપના હિસ્સા મઝીદ મિલને કે ઈલાવા ઘોડે કા ભી હિસ્સા અલગ સે દિયા જાતા ઔર ઉસ હિસ્સે કા એ'તબાર ઘોડે કી નસ્લ પર મુન્હસિર હોતા. યા'ની અરબી નસ્લ કે અસ્લ ઘોડે કા હિસ્સા ગૈર નસ્લ કે કમ અસીલ ઔર હજ્જીન ઘોડે સે દૂગના દિયા જાતા થા. ક્યૂં કિ કમ અસીલ ઘોડે કે મુકાબલે મેં અસીલ ઘોડે કી કીમત બહુત ઝિયાદહ હોતી હૈ. ઈલાવા અઝીં હજ્જીન ઔર કમ અસીલ ઘોડે કે મુકાબલે મેં અરબી નસ્લ કા અસીલ વ અતીક ઘોડા જંગ કે મૈદાન મેં ઝિયાદહ કાર આમદ હોતા હૈ. લેહાઝા અસીલ ઘોડે કા હિસ્સા ઝિયાદહ મુકર્રર કરને સે આઈન્દા જંગ મેં સિપાહી ઈસી નસ્લ કે ઘોડે કા ઈન્તેખાબ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કી જંગી તાકત મેં ઈઝાફા કરેગા.
- ઈસી તરહ જો શખ્સ મુખબિરી કે કામ પર ગયા હુવા હૈ ઔર મૈદાને જંગ મેં મૌજૂદ નહીં ફિર ભી ઉસ કો ગનાઈમ કે હિસ્સે સે બહરા મન્દ ફરમાયા.
- દો લશ્કર આમને સામને ખડે હોં ઔર યલ્ગાર શુરૂ ન હૂઈ હો ઔર દુશ્મન કે લશ્કર સે કોઈ શખ્સ મૈદાન મેં આ કર લડને કે લિયે મુકાબિલ તલબ કરે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર સે કોઈ શખ્સ ઉસ કા મુકાબલા કરને જાએ ઔર દુશ્મન કો કત્લ કર દે તો મક્તૂલ કા તમામ સાઝો સામાન, મુકાબલા કરને

વાલે શખ્સ કો તન્હા દિયા જાએગા. ઈસ મેં લશ્કર કે દીગર મુજાહિદોં કો હિસ્સા નહીં દિયા જાએગા. ઈસ ઈન્આમ કી નવાઝિશ મેં યહ મસલેહત હૈ કિ દુશ્મન કે લશ્કર સે જબ ભી કોઈ આ કર મુકાબલા કે લિયે લલ્કારે તો મુજાહેદીને ઈસ્લામ મુકાબલા કે લિયે સબ્કત કરેં ઔર બિલા તવક્કુફ નિકલ કર ઈસ્લામી લશ્કર કી હૈબત બિઠા દેં.

❁ ઈસી તરહ લશ્કર કે હર મહકમા કે હર અફરાદ કે હિસસ ઉસ કે કામ કી નૌઈયત કે એ'તબાર સે મુકર્રર કિયે ગએ. જિન કા તફસીલી જાઇઝા ઈસ વક્ત મુમ્કિન નહીં. અગર ઉન તમામ કે હિસસ પર હી ગુફતગૂ કી જાએ, તો ઈસ ઉન્વાન પર એક મુસ્તકિલ ઔર ઝખીમ કિતાબ મુરત્તબ હો જાએગી. લેહાઝા ઈસ ઉન્વાન કી મુફસ્સલ ગુફતગૂ મેં સાઅત વ કિર્તાસ કી કિલ્લત માનેઅ ઔર તૂલે તહ્રીર કા ખૌફ સદ્દે રાહ હૈ. કુતુબે તફાસીર વ અહાદીસ વ સૈર વ તવારીખ વ ફિક્હ મેં મર્કૂમ વ મસ્તૂર તફસીલ કે મુતાલાઅ સે મા'લૂમાત મેં ઈઝાફા ફરમાએં. ગનીમત કી તક્સીમ કે તઅલ્લુક સે નાઝેરીન કી ઝિયાફતે તબઆ કી ખાતિર કુછ અહાદીસ પૈશે ખિદમત હૈં :

<u>હદીસ :</u> હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ જિન કા શુમાર અશ્રએ મોબશ્શરહ મેં હોતા હૈ, નીઝ વહ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ફૂફી ઝાદ ભાઈ, ઔર જિન કા લકબ હવારીએ રસૂલ હૈ, વહ રિવાયત ફરમાતે હૈં કિ જંગે હુનૈન કે દિન મેરે સાથ દો ઘોડે થે. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મુઝ કો પાંચ સહમ (હિસ્સે)ઔર મેરે ઘોડે કો ચાર સહમ અતા ફરમાએ. અમીરુલ મોમેનીન ખલીફતુલ મુસ્લિમીન સય્યિદોના ઉમર બિન ખત્તાબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ફરમાયા કિ સચ્ચે હૈં ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ ,બ-તહકીક રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હુનૈન કે દિન ઉન કો પાંચ સહમ અતા ફરમાએ થે.''

(હવાલા ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 275)

<u>હદીસ :</u> ''હઝરત સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો રિવાયત ફરમાતે હૈં કિ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને કમ અસીલ ઘોડે કે લિયે એક હિસ્સા ઔર અસીલ ઘોડે કે લિયે દો હિસ્સે મુકર્રર ફરમાએ.''

(હવાલા : - હાશિયા ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 274)

<u>હદીસ :</u> જંગે બદ્ર કો જાતે હુએ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત સહલ બિન અતીક બિન નો'માન બિન અમ્ર બિન અતીક ઔર હઝરત હારિસ બિન સુમા બિન અમ્ર બિન ઐતક કો મકામે રૌહા મેં કિસી કામ સે ભેજા. યહ દોનોં હઝરાત લશ્કર સે જુદા હો ગએ ઔર જંગે બદ્ર કે મા'રકા મેં મૌજૂદ ન થે. લૈકિન લશ્કર કે કામ સે ગએ હુએ થે, લેહાઝા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને બદ્ર કે માલે ગનીમત સે ઉન દોનોં કો હિસ્સા અતા ફરમાયા.

(હવાલા :- મગાઝીયુસ સાદિકા, અઝ :- અલ્લામા વાકદી, સફહા : 118)

<u>હદીસ :</u> હઝરત સય્યિદોના ઉમર બિન ખત્તાબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફરમાતે હૈં : કિ ગનાઈમ કી તક્સીમ મેં અહ્લે શમ્શીર કો ફઝીલત દો ઔર હર ઝી હક્ક કો ઉસ કા હક્ક દો.

(હવાલા : - હાશિયા ફુતૂહુશ્શામ અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 274)

હાસિલ કલામ યહ કિ ઈસ્લામ ને દુનિયા કે સામને અદ્લ વ ઈન્સાફ કી ઐસી ખુશ્ગવાર ફિઝા કાઈમ કી હૈ કિ જિસ કી નઝીર નહીં મિલતી. ઝમાનએ જાહિલિયત મેં લશ્કર કે સિપાહી કો ગનાઈમ સે બરાએ નામ હી હિસ્સા દિયા જાતા થા ઔર ઈસ કી હક્ક તલ્ફી કી જાતી. લૈકિન ઈસ્લામ ને ઝી હક્ક કો ઉસ કા હક્ક દિલા કર અદ્લ વ એતદાલ કાઈમ કિયા. લશ્કર કે હર શખ્સ કો હસ્બે મર્તબા ઔર ફૈ'લ કી નૌઈયતો ખુસુસિયત કો મદ્દે-નઝર રખ કર ઉસ કી મેહનત કા મુનાસિબ મુઆવઝા અતા કિયા ગયા તાકિ કિસી કો એહસાસે મહરૂમી વ ના-કદ્રી ન હો. હર શખ્સ મશ્કૂર વ મુત્મઈન રહે, ઔર કામ કરને વાલે કા હૌસલા બર-કરાર રહે ઔર ઈસ કે જોશ વ જઝ્બા મેં કિસી કિસ્મ કી કમી

વાકેઅ ન હો. ઝમાન-એ-જાહિલિયત મેં યહ દસ્તૂર થા કિ લશ્કર કા સરદાર 25 ફીસદ લે લેતા, હાલાં કિ 25 ફીસદ કહને કો હોતા થા. ઔર હકીકત મેં વહ 25 ફીસદ સે બહુત ઝિયાદહ લે લેતા થા. માલ કા મગ્ઝ સરદાર કે પેટ મેં ચલા જાતા થા. ઉસ કે બા'દ અહ્‌લે સર્વત ઔર તાકત અપના હાથ સાફ કરતે ઔર કીમતી માલ અપની ઝોલી મેં ડાલ લેતે. માલ કા ગોશ્ત ઉન કે શિકમ મેં પહોંચ જાતા. સિપાહિયોં કે લિયે ટૂટા, ફૂટા બે કદ્ર વ કીમત, ઔર રદ્દી માલ બચતા. સૂખી હડ્ડિયાં ઉન કે હિસ્સે મેં આતીં. મેહનત વ જાં ફશાની વહ કરતે, કુલ્ફત વ મશક્કત વહ બરદાશ્ત કરતે, જાન કો હથેલી મેં લે કર ખતરોં સે વહ ખેલતે લૈકિન મુઆવઝા બરાએ નામ હોતા. **''માલ ખાએ મદારી ઔર માર ખાએ બન્દર''** વાલી કહાવત જૈસા મુઆમલા હોતા. ઔર ઈસ પે ભી ઝુલ્મ યહ હોતા કિ સિપાહિયોં કે લિયે મગ્ઝ ચૂસને કે બા'દ જો માલ બચતા ઉસ કી તક્સીમ મેં ભી છીના છીની ઔર ખીંચા તાની હોતી. કિસી કો મિલા ,કિસી કો નહીં. જિસ કો જો કુછ મિલા ઈસ પર બા દિલે ના-ખ્વાસ્તા મુત્મઈન હૈ ઔર મુત્લક મહરૂમ રહને વાલા કફે અફસોસ મલતા હૈ. ન માલ કા શુમાર હોતા, ન લશ્કર કી તા'દાદ કા સહીહ અંદાઝા લગાયા જાતા,ન હિસ્સે કી મિક્દાર મુતઅય્યન હોતી, ન મુહઝ્ઝબ તરીકે સે બટવારા હોતા બલ્કિ ઈફરાત વ તફરીત કા તર્ઝે અમલ ઈખ્તેયાર કિયા જાતા.

લૈકિન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને માઝી કે દસ્તૂર ઔર રસ્મ વ રિવાજ કી ના ઈન્સાફી ઔર બે એ'તદાલી કે તૌર તરીકે યક્સર નેસ્તો નાબૂદ ફરમા કર અદ્‌લ ગુસ્તરી કા નિઝામ કાઈમ ફરમા દિયા. ગનીમત કે માલ કા શુમાર હોતા, ઉસ કી મૌજૂદહ કીમત બાઝાર કે નિર્ખ સે મુતઅય્યન કી જાતી. મુતઅદ્દિદ અક્સામ કે અસ્બાબ કી અલગ અલગ ફેહરિસ્ત મુરત્તબ કી જાતી, સબ કા મીઝાન લગાયા જાતા, મુજાહિદોં કી તા'દાદ ,ઈન કે કામ કી નૌઈયત, મરાતિબ, સવારી કે ઘોડે કા શુમાર, ઉન કે અક્સામ વગૈરા કા બારીકી સે જાઈઝા લિયા જાતા ઔર ઉસ કે બા'દ હિસસ કી મિક્દાર તય કર કે હર એક કો હસ્બે મરાતિબ ઈઝ્ઝતો ઈકરામ કે સાથ ઉસ કા હિસ્સા દિયા જાતા. કારેઈને કિરામ કી ફરહત તબાઅ કી ખાતિર ઝૈલ મેં તક્સીમે ગનાઈમ કે તરીકે કી ઈફહામી તમ્સીલ પૈશ હૈ :-

❁ ફર્ઝ કરો કિ ફતહ હાસિલ કરને વાલે ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ સાત સૌ (૭૦૦) હૈ. ઈસ મેં પાંચ સૌ મુજાહિદ ઘોડોં પર સવાર હૈં. ઉન પાંચ સૌ ઘોડોં મેં સે તીન સૌ (૩૦૦) ઘોડે ખાલિસ અરબી નસ્લ કે અસીલ ઔર

અતીક હૈં ઔર દો સૌ ઘોડે કમ અસીલ ઔર હજ્જીન હૈં. ઈસ તરહ કુલ પાંચ સૌ સિપાહી સવારી વાલે હૈં ઔર બકિયા પા પ્યાદા કી તા'દાદ દો સૌ હૈ. કુલ મિલા કર સાત સૌ સિપાહી હુએ. ફતહ કે સિલા મેં લશ્કર કો જો માલે ગનીમત હાસિલ હુવા ઉસ કી કીમત દસ લાખ દિરહમ હૈ. અબ યહ માલ હસ્બે ઝૈલ તરીકે સે મુજાહિદોં મેં તક્સીમ હોગા :-

❁ કુલ માલ દસ લાખ (10,00,000) મેં સે અલ્લાહ વ રસૂલ કા પાંચવાં હિસ્સા (20%) જિસ કો ઈસ્લામી ઈસ્તેલાહ મેં ''ખુમ્સ'' કહતે હૈં, વહ નિકાલા જાએગા. જો દો લાખ હોગા.

કુલ માલે ગનીમત	10,00,000
ખુમ્સ —	2,00,000
બચત	8,00,000

❁ આઠ લાખ દિરહમ મુજાહિદોં મેં હસ્બે ઝૈલ તરકીબ સે તક્સીમ હોંગે :-

● **પાંચ સૌ સિપાહી ઘોડે પર સવાર હો કર લડે લેહાઝા હર એક કો દો સહમ (હિસ્સે)**	= 1000 સહમ
● **દો સૌ સિપાહી પા પ્યાદા લડે લેહાઝા હર એક કો એક સહમ**	=200 સહમ
● **તીન સૌ ઘોડે અરબી નસ્લ કે અસીલ વ અતીક હોને કી વજહ હર ઘોડે કે દો સહમ**	= 600 સહમ
● **દો સૌ ઘોડે કમ અસીલ ઔર હજ્જીન હોને કી વજહ સે હર ઘોડે કા એક સહમ**	= 200 સહમ
● **મીઝાન**	2000 સહમ

યા'ની કુલ માલ કે દો હઝાર (૨૦૦૦) સહમ (હિસ્સે) કિયે જાએંગે ઔર હર સહમ ચાર સૌ દિરહમ કા હોગા. લેહાઝા :

❁ જિસ મુજાહિદ ને અરબી નસ્લ કે ઘોડે પર સવાર હો કર શમ્શીર ઝની કી હૈ ઉસ કો હસ્બે ઝૈલ હિસ્સા મિલેગા :

● **શમ્શીર ઝની કી અહમિયત કી વજહ સે ઉસ કે કામ કી કદ્ર વ મન્ઝિલત પર દો સહમ**	= 800 દિરહમ
● **અરબી નસ્લ કે અસીલ ઘોડે કા ઈસ્તે'માલ કરને કી વજહ સે ઘોડે કે દો સહમ**	= 800 દિરહમ
● **મુજાહિદ કુલ હિસ્સા પાએગા ચાર સહમ**	1600 દિરહમ

۞ જિસ મુજાહિદ ને કમ અસીલ ઔર હજ્જીન ઘોડે પર સવાર હો કર શમ્શીર ઝની કી હૈ ઉસ કો હસ્બે ઝૈલ હિસ્સા મિલેગા :

● **શમ્શીર ઝની કી અહ્‌મ ખિદમત કી કદ્ર વ મન્ઝિલત કી વજહ સે ઈસ કો દો સહમ**	= 800 દિરહમ
● **કમ અસ્લ વ હજ્જીન ઘોડે પર સવાર હોને કી વજહ સે ઘોડે કા એક સહમ**	= 400 દિરહમ
● **મુજાહિદ કુલ હિસ્સા પાએગા તીન સહમ**	1200 દિરહમ

۞ **જિસ મુજાહિદ ને પા પ્યાદા જેહાદ મેં શિર્કત કી ઔર શમ્શીર ઝની નહીં કી ઉસ કો એક સહમ = 400 દિરહમ**

۞ જિસ મુજાહિદ ને કમ અસ્લ વ હજ્જીન ઘોડે પર સવાર હો કર શમ્શીર ઝની નહીં કી ઉસ કો હસ્બે ઝૈલ હિસ્સા મિલેગા :

● **શમ્શીર ઝની ન કરના ઔર સિર્ફ જેહાદ મેં શિર્કત કરના ઔર દીગર ખિદમત અંજામ દેના એક સહમ**	= 400 દિરહમ
● **કમ અસ્લ વ હજ્જીન ઘોડે પર સવાર હોને કી વજહ સે ઘોડે કા એક સહમ**	= 400 દિરહમ
● **મુજાહિદ કુલ હિસ્સા પાએગા દો સહમ**	= 800 દિરહમ

મઝકૂરા તક્સીમ કારેઈન કે ઈફહામ વ તફહીમ કે લિયે કયાસી વ ઈખ્તેરાઈ મિસાલ હૈ. હાલાં કિ ગનીમત કી તક્સીમ અલગ અલગ મરાતિબ વ ખિદમત કે એ'તબાર સે બહુત હી તવીલ અહકામ પર મુશ્તમિલ હૈ. મુખ્તસર યહ કિ ઈસ્લામ ને દુનિયા કો બાવર કરા દિયા કિ હમારે યહાં હર મુઆમલે મેં ઈન્સાફ વ એતદાલ હી હૈ. નૈકી કરને વાલે કી નૈકી ઔર અમલ કરને વાલે કા અમલ ઝાએ' નહીં હોતા. આખેરત મેં તો યકીનન અજ્રે અઝીમ મિલેગા લૈકિન દુનિયા મેં ભી ઉસે માલ વ દૌલત કે ઈન્આમો ઈકરામ સે નવાઝા જાતા હૈ.

કુરઆને મજીદ મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા ઈર્શાદ ગિરામી હૈ :

"اِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيۡعُ اَجۡرَالۡمُحۡسِنِيۡنَ"

(સૂરએ-તૌબા ,આયત : 120)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ નેકોં કા નેગ (અજ્ર) ઝાએ' નહીં કરતા."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

જેહાદ ફી સબીલિલ્લાહ બહુત બડી નૈકી હૈ ઔર કુરઆન મેં કિયે ગએ વા'દે કે મુતાબિક નૈકી કરને વાલે કો ઉસ કી નૈકી કા નેગ યા'ની બદલા, મુઆવઝા, અજ્ર અલ્લાહ તઆલા દુનિયા મેં ભી અતા ફરમાતા હૈ ઔર આખેરત મેં ભી ઝરૂર અતા કરેગા. દુનિયા મેં જેહાદ કર ને વાલોં કી કદ્ર કરતે હુએ માલે ગનીમત કે ઈન્આમ સે નવાઝા ગયા. ઈસ ઈન્આમે ગનીમત કા એક બડા ફાઈદા યહ હુવા કિ મુજાહિદોં કો હસ્બુલ મરાતિબ હિસસ દેને સે ઈસ્લામી લશ્કર ખુદ બ-ખૂદ તશ્કીલ વ તર્તીબ પા ગયા. દીગર મમાલિક કે બાદશાહ અપને મુલ્ક કી હિફાઝત કે લિયે હમેંશા ફૌજ કા દસ્તા મુસ્તઈદ કરતે. ફૌજ કે સિપાહી વ અફસરાન કી તનખ્વાહેં ઔર દીગર અખરાજાત બરદાશ્ત કરતે થે. લૈકિન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ગનાઈમ કી તક્સીમ કી જો તર્તીબ મુતઅય્યન ફરમાઈ થી, ઈસ કા સબ સે બડા ફાઈદા યહ હુવા કિ ફૌજ કે મુસ્તકિલ ઔર દાઈમી અખરાજાત સે બરાઅત હાસિલ હૂઈ. જબ ભી લશ્કર કશી કી ઝરૂરત મેહ્‌સૂસ હૂઈ એક ઐ'લાન કર દિયા કિ દીને ઈસ્લામ પર વક્ત આ પડા હૈ. દુશ્મનાને ઈસ્લામ સે મુકાબલા હોને વાલા હૈ, લેહાઝા મુજાહેદીન જેહાદ કે લિયે હાઝિર હો જાએં. બસ ઈત્ના ઐ'લાન કરના કાફી હો જાતા થા. કિસી કો યહ કહને કી ભી ઝરૂરત ન હોતી થી કિ અચ્છી નસ્લ કે ઘોડે પર સવાર હો કર આના. બલ્કિ હર મુજાહિદ યહ કોશિશ કરતા થા કિ અચ્છી નસ્લ કે ઘોડે પર સવાર હો કર જાઉં તાકિ ઉમદા નસ્લ કે ઘોડે કી વજહ સે જંગ અચ્છી લડૂં, ગનીમત સે ઝાઈદ હિસ્સા ઉસ પર મુસ્તઝાદ. ઈસી તરહ જંગ કે મૈદાન મેં દુશ્મન કે મુકાબલે મેં શમ્શીર ઝની કરને સે ભી કોઈ મુજાહિદ ગુરેઝ ન કરતા થા ક્યૂં કિ હર મુજાહિદ કો મા'લૂમ થા કિ શમ્શીર ઝની કરને વાલે મુજાહિદ કી મુનાસિબ કદરદાની કર કે ગનીમત કે ઈન્આમ વ ઈકરામ સે નવાઝા જાતા હૈ. ઈસ્લામ કી યહ જમ્હૂરિયત પર મુશ્તમિલ પાલીસી ઈતની નફા' બખ્શ સાબિત હૂઈ કિ લશ્કરે ઈસ્લામ મેં શામિલ હોને વાલા હર મુજાહિદ આ'લા કિસ્મ કે ઘોડે ઔર બુલન્દ હૌસલે કે સાથ શામિલ હોતા ઔર મારક-એ કારઝાર મેં શુજાઅત કે જૌહર દિખા કર દુશ્મન કી છાવની કો માતમ કદા મેં તબ્દીલ કર દેતા.

۞ <u>અહકામે શરીઅત મેં હુઝૂરે અક્દસ કા ઇખ્તેયાર વ તસર્રુફ</u> :-

એક અમ્ર કી ભી વઝાહત કર દેના ઝરૂરી હૈ કિ ગનીમત કે તઅલ્લુક સે જો અહકામ વ ઝવાબીત હૈં ઉસ પર ઉમ્મત કો અમલ કરના લાઝમી ઔર ઝરૂરી હૈ. સહાબએ કિરામ રિદવાનુલ્લાહ તઆલા અલૈહિમ કે દૌર મેં ગનીમત કે તઅલ્લુક સે કોઈ મુઆમલા દર પૈશ હોતા તો વહ હઝરાત ઈસ કા ફૈસલા હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો

તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે કૌલ વ ફે'લ કી રૌશની મેં કરતે થે. લૈકિન જબ તક હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને દુનિયા સે પર્દા નહીં ફરમાયા થા, તબ તક ઈસ્લામી અહકામ વ કવાનીન રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મુબારક મર્ઝી પર મુન્હસિર થે. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અહકામે શરીઅત કે તઅલ્લુક સે ભી તમામ ઈખ્તિયારાત અતા ફરમાએ થે. જિસ દસ્તૂર કો ચાહેં ઉસે બર-કરાર રખેં, જિસ કાનૂન કો ચાહેં ઉસે મૌકૂફ વ મન્સૂખ ફરમા દેં. જિસ હુક્મ મેં ચાહેં ઉસ મેં તર્મીમ ફરમાએં જિસ કો ચાહેં અતા કરેં ,જિસ કો ન ચાહેં મહરૂમ ફરમા દેં, જિસ કે લિયે જો ભી ચાહેં હલાલ કર દેં, જિસ કે લિયે જો કુછ ભી ચાહેં હરામ ફરમા દેં. યહ અમ્ર મુસલ્લમ હૈ કિ અહકામે શરીઅત હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો મુફવ્વિઝ હૈં. આપ મુખ્તારે કુલ હૈં. આયાતે કુરઆન વ મત્ને અહાદીસ ઈસ પર શાહિદ આદિલ હૈં. તમામ સહાબા, તાબેઈન, ઓલમા ઔર અઈમ્મા બલ્કિ તમામ ઉમ્મત કા ઈસ પર ઈજમા' હૈ ઔર સબ કે નઝદીક યહ અમ્ર મુસલ્લમ હૈ :

તેરી કઝા ખલીફએ અહકામે ઝુલ જલાલ

તેરી રઝા હલીફ કઝા વ કદર કી હૈ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત ,ઈમામ અહમદ રઝા બરૈલવી કુદ્દિસા સિર્રહુ કે ઈસ શે'ર કી તશરીહ વ તૌઝીહ ફકીર સરાપા તક્સીર કી કિતાબ "**ઈરફાને રઝા દર મદહે મુસ્તફા**" મેં મુલાહેઝા ફરમાએં.

માલે ગનીમત મેં ખુમ્સ કી વઝાહત :-

જૈસા કિ અવરાકે સાબિકા મેં બયાન હુવા કિ માલે ગનીમત મેં અલ્લાહ વ રસૂલ કા (ખુમ્સ) પાંચવાં (20%) હિસ્સા હોતા હૈ, ફિર ઈસ કે પાંચ હિસ્સે કિયે જાતે હૈં.

(1) હુઝૂરે અક્દસ કા હિસ્સા

(2) હુઝૂરે અક્દસ કે કરાબત દારોં કા હિસ્સા

(3) યતીમોં કા હિસ્સા

(4) મિસ્કીનોં કા હિસ્સા

(5) મુસાફિરોં કા હિસ્સા.

ખુમ્સ યા'ની કુલ ગનીમત કા 20% ફીસદી માલ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી બારગાહે આલી મેં પૈશ કિયા જાતા ઔર હુઝૂરે અક્દસ ઈસ માલ કો સહીહ મસ્રફ મેં ઈસ્તે'માલ ફરમાતે.

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા હિસ્સા ઔર આપ કે કરાબત દારોં કા હિસ્સા ભી ઝિયાદહ તર હાજત મન્દ મોમેનીન કે ઈસ્તે'માલ મેં હી આતા. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ અપને લિયે કુછ ન રખતે થે. બલ્કિ જો કુછ ભી આપ કે પાસ હોતા થા અતા ફરમા દેતે થે. આપ ને કિસી ભી ઝરૂરત મન્દ કો માયૂસ નહીં કિયા. આપ ને કભી ભી કિસી સાઈલ કે સવાલ કો "**ના**" કહ કર રદ્દ નહીં કિયા. કિસી કો "**ના**" કહના આપ કી આદત હી નહીં થી.

- બુખારી શરીફ ઔર મુસ્લિમ શરીફ મેં હઝરત અનસ બિન માલિક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે મર્વી હૈ :

  "હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ લોગોં મેં સબ સે ઝિયાદહ કરીમ સબ સે બઢ કર સખી ઔર સબ સે બઢ કર જૂદ વાલે થે"

- અહાદીસ સહીહા મેં મર્વી હૈ કિ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે કભી કોઈ ઐસા સવાલ ન કિયા ગયા ઔર ન કોઈ ઐસી ચીઝ માંગી ગઈ, જિસ કે જવાબ મેં આપ ને "**લા**" યા'ની "**નહીં**" ફરમાયા હો. જો શખ્સ આપ સે કુછ માંગતા કબૂલ કરતે ઔર મરહમત ફરમાતે.

(મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ 1, સફહા 92)

હમ ભિકારી વહ કરીમ ઉન કા ખુદા ઉન સે ફઝૂ,

ઔર "ના" કહના નહીં આદત રસૂલુલ્લાહ કી.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

❁ તિર્મિઝી શરીફ કી રિવાયત મેં હૈ કિ એક મરતબા આપ કી ખિદમત મેં નવ્વે હઝાર (૯૦,૦૦૦) દિરહમ લાએ ગએ. આપ ને ઉન્હેં ચટાઈ પર રખ કર તક્સીમ કરના શુરૂ કર દિયા ઔર કિસી સાઈલ કો મહરૂમ ન રખા, યહાં તક કિ સબ તક્સીમ ફરમા દિયે. સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ.

❁ સહીહ બુખારી શરીફ મેં હઝરત અનસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે મર્વી હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં "બહરૈન" સે કુછ માલ લાયા ગયા. આપ ને ફરમાયા ઈસે મસ્જિદ મેં ફૈલા દો (ઉસ વક્ત આપ મસ્જિદ મેં તશરીફ ફરમા થે) ફિર આપ મસ્જિદ સે બાહર તશરીફ લે આએ ઔર ઉસ માલ કી તરફ નઝર તક ન ડાલી. ફિર જબ આપ વાપસ મસ્જિદ મેં તશરીફ લાએ, તો નમાઝ સે ફારિગ હો કર માલ કે નઝદીક તશરીફ ફરમા હુએ ઔર લોગોં કો બાંટના શુરૂ કિયા ઔર જબ આપ ઉઠે તો એક દિરહમ ભી બાકી ન રહા થા.

હઝરત ઈબ્ને અબી શૈબા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રિવાયત મેં હૈ કિ વહ માલ એક લાખ દિરહમ થે. જિસે હઝરત અલા બિન હઝરમી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને બહરૈન કે ખિરાજ સે ભેજા થા ઔર યહ પહલા માલ થા, જો હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં લાયા ગયા થા.

❁ જંગે હુનૈન (હવાઝિન) 8, સન હિજરી મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી ફતહે અઝીમ હૂઈ ઔર ગનીમત કા માલ જમા કર કે "જોઅરાના" નામ કે મકામ પર લાયા ગયા. છ હઝાર બુર્દે (ગુલામ) ચૌબીસ હઝાર ઊંટ, ચાલીસ હઝાર સે ઝિયાદહ બકરિયાં ઔર ચાર હઝાર ઉકિય્યા ચાંદી માલે ગનીમત મેં આયા થા. હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને દસ્તે જૂદો સખા લોગોં પર કુશાદહ ફરમાયા ઔર તમામ માલ તક્સીમ ફરમા દિયા.

(મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ : 2, સફહા : 532)

તૂલે તહ્રીર કો મદ્દે નઝર રખતે હુએ મુન્દરજા બાલા ચંદ વાકેઆત પર ઈક્તિફા કરતે હુએ સિર્ફ ઈત્ના અર્ઝ કરના હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મેં જૂદ વ કરમ ઔર સખા વ અતા કી સિફત તબઈ ઔર પૈદાઈશી થી. જો કુછ આપ કે પાસ મૌજૂદ હોતા અતા ફરમા દેતે ઔર ઈસ શાન સે અતા ફરમાતે કિ અપને લિયે

કુછ બાકી ન રખતે ઔર માલ ન રહને કા ખૌફ વ અંદેશા ન ફરમાતે. ઐસે વાકેઆત કી તફસીલી મા'લૂમાત કે લિયે ફકીર સરાપા તક્સીર કી કિતાબ **"ઈરફાને રઝા દર મદહે મુસ્તફા"** મેં મુન્દરજા ઝૈલ અશ્આર કી તશરીહ મેં મર્કૂમ વાકેઆત મુલાહેઝા ફરમાએં :

મેરે કરીમ સે ગર કતરા કિસી ને માંગા,
દરિયા બહા દિયે હૈં દૂર્ બે બહા દિયે હૈં.
વાહ ક્યા જૂદો કરમ હૈ શહે બતહા તેરા,
નહીં સુનતા હી નહીં માંગને વાલા તેરા.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ગનીમત સે અલ્લાહ વ રસૂલ કા પાંચવાં હિસ્સા (20%) હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમત મેં પૈશ હોતા, તો ખુમ્સ મેં સે આપ અપને લિયે ઔર અપને કરાબત દારોં કે લિયે કુછ ન લેતે બલ્કિ તમામ માલ ફુકરા વ મસાકીન ઔર યતામા કો ઈનાયત ફરમા દેતે. ઉસ માલ મેં સે ઝરૂરત મન્દોં કી ઝરુરિયાત પૂરી ફરમાતે. કભી ઐસા હોતા કિ જેહાદ મેં શિર્કત કર ને કી નિય્યત સે કોઈ મોમિન મુખ્લિસ આયા, લૈકિન સફરે જેહાદ કે લિયે ઝાદે રાહ ઔર સામાને જંગ નહીં હૈ, તો ઉસ કો રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઉસ માલ સે સાઝો સામાન ઈનાયત ફરમા દેતે. ઈસ તરહ ગરીબોં, મોહતાજોં, મિસ્કીનોં, યતીમોં, મુસાફિરોં ઔર ખસ્તા હાલોં કી ઝરુરિયાત ખુમ્સ સે પૂરી ફરમાતે ઔર ખુમ્સ કા માલ બૈતુલ માલ કી સૂરત મેં તબ્દીલ હો જાતા. ઈસ્લામ મેં બૈતુલ માલ કા તરીકા રાઈજ કર કે રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ગરીબ પરવરી ઔર મિસ્કીન નવાઝી કી મિસાલ પૈશ કી હૈ.

અગર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ખુમ્સ સે અપના ઔર અપને કરાબત દારોં કા મુઅય્યન હિસ્સા લેતે ઔર જમા કરતે તો આપ કે પાસ ઔર આપ કે કરાબત દારોં કે પાસ કાફી માલ જમા હોતા ઔર આસાઈશે ઝિન્દગી કે સામાન ફરાહમ કર કે ઐશ વ આરામ કી ઝિન્દગી બસર કર સક્તે થે, લૈકિન આપ ને દુનિયા ઔર માલે દુનિયા કી તરફ લહઝા ભર ભી ઈલ્તિફાત નહીં ફરમાયા. બલ્કિ "اَلْفَقْرُ فَخْرِىْ" યા'ની **"ફકીરી પર મૈં નાઝા હૂં"** ફરમાયા. ઈસ કા અંદાઝા ઝૈલ મેં મઝકૂર સિર્ફ દો વાકેઆત સે લગા સક્તે હૈં :

❁ શહેનશાહે કૌનેન કી શહેઝાદી, જિગર પારએ રસૂલ, રાહતે જાને નબી, સય્યદતુન નિસા, ખાતૂને જન્નત, સય્યેદા,તાહિરા, તય્યબેહ, ઝાહેરા, સય્યદતુના ફાતિમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા અપને ઘર કા તમામ કામ અપને મુબારક હાથોં સે અંજામ દેતી થીં. આગ કે સામને બૈઠ કર રોટી પકાના, ઝાડૂ દેના, ચક્કી પીસના, વગૈરા. યહાં તક કિ આપ કે મુકદ્દસ હાથોં મેં છાલે પડ ગએ. એક મરતબા અપને વાલિદ શફીક, રબ કે રફીક, જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ખિદમતે અક્દસ મેં હાઝિર હો કર એક ખાદિમા તલબ કી, તાકિ વહ ઘરેલૂ કામ મેં આપ કા હાથ બટાએ. માલિકે કૌનેન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા, મૈં તુમ્હેં ઐસી ચીઝ બતાતા હૂં જો ખાદિમ સે બેહતર હૈ. જબ તુમ સોને કા ઈરાદા કરો તો 33, મરતબા સુબ્હાનલ્લાહ, 33, મરતબા અલહમ્દો લિલ્લાહ, 34, મરતબા અલ્લાહુ અક્બર પઢ લિયા કરો.

અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હાસિલ શુદા માલે ગનીમત કે ખુમ્સ મેં સે અપને કરાબત દારોં કા મુતઅય્યન હિસ્સા ઉન પર સર્ફ ફરમાતે, તો શહઝાદી-એ રસૂલ, હઝરત ફાતિમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કો ચક્કી પીસને કી નૌબત ન આતી, બલ્કિ એક કે બજાએ દસ ખાદિમા ઉન કી ખિદમત મેં હાઝિર હોતીં.

❁ બયહકી શરીફ મેં હઝરત સહલ બિન સ'અદ રદિયલ્લાહો અન્હો સે મર્વી હૈ : "હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને અપની અલાલત કે ઝમાના મેં જિતને ભી દીનાર કાશાનએ અક્દસ મેં થે, વહ તમામ ફુકરા પર તક્સીમ ફરમા દિયે. ઘર મેં સિર્ફ સાત દીનાર બાકી રહે, જો ઉમ્મુલ મોમેનીન સય્યદતુના આઇશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કે પાસ રખે હુએ થે. આપ જબ અલીલ હુએ તો ફરમાયા "ઐ આઇશા ! વહ સાત દીનાર કહાં હૈં ? અર્ઝ કી મેરે પાસ હૈં. આપ ને ફરમાયા "ઉન કો ખર્ચ કર દો" યહ ફરમાને કે બા'દ આપ બે-હૌશ હો ગએ. જબ હૌશ આયા તો હઝરત આઇશા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા સે ફરમાયા કિ "ક્યા તુમ ને ઉન દીનારોં કો ખર્ચ કર દિયા" ? અર્ઝ કિયા યા રસૂલુલ્લાહ અભી તક ખર્ચ નહીં કર સકી. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને વહ દીનાર તલબ ફરમાએ

ઔર ઉન દનાનીર કો અપને દસ્તે અક્દસ મેં રખ કર ફરમાયા કિ ઐ દનાનીર ! ક્યા તેરા યહ ખ્યાલ હૈ કિ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) અપને રબ સે ઈસ હાલ મેં મિલેગા કે તૂ મેરે પાસ મૌજૂદ હો ફિર આપ ને ઉન દીનારોં કો મિસ્કીનોં પર તસ્દ્દુક ફરમા દિયે."

જબ દો શમ્બા (પીર) કી શામ હૂઈ તો હઝરત આઇશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા ને ઘર કા ચિરાગ રૌશન કરને કા ઈરાદા કિયા, તો ચિરાગ મેં તેલ હી ન થા. લેહાઝા આપ ને કિસી કો ચિરાગ લે કર હમસાયા અન્સારી ઔરત કે પાસ ભેજા ઔર યહ કહલાયા કિ અગર તુમ્હારે ઘર મેં તેલ હો તો ઈસ મેં ચંદ કતરે ડાલ દેં ક્યૂં કિ રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ નઝાઅ કે આલમ મેં હૈં.

(હવાલા :- મદારિજુન નબુવ્વત, અઝ :- શૈખ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી, જિલ્દ : 2, સફહા : 721)

સુબ્હાનલ્લાહ ! અભી સાત દીનાર ખૈરાત ફરમાએ ગએ હૈં ઔર ઘર મેં ચિરાગ કે અન્દર તેલ તક મૌજૂદ નહીં. ઈસ મેં મુદ્દઈયાને તરીકએ ઈત્તેબા કો નસીહત હૈ કિ માલે દુનિયા કી રગ્બત ઔર તમાઅ સે ઈજતિનાબ કર કે અલ્લાહ તઆલા કી તરફ રાગિબ વ માઇલ રહના ચાહિયે :

માલિકે કૌનેન હૈં, ગો પાસ કુછ રખતે નહીં

દો જહાં કી ને'મતેં હૈં ઉન કે ખાલી હાથ મેં

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ગનીમત કે ઉન્વાન કો મઝીદ તૂલ ન દેતે હુએ અબ હમ કારેઈને કિરામ કો મુલ્કે શામ પર ઈસ્લામી લશ્કર કી કૂચ કા તઝકેરા સુનાતે હૈં. હાલાં કિ ગનીમત કા ઉન્વાન ઈત્ના વસીઅ હૈ કિ હમ ને ઈસ ઉન્વાન પર જો કુછ ભી અર્ઝે ખિદમત કિયા હૈ વહ કુછ ભી નહીં. લૈકિન હમ કારેઈને કિરામ કો મુલ્કે શામ કે સફર પર લે કર નિકલે હૈં ઔર યહ સફર ઈત્ના તવીલ હૈ કિ હઝારોં સફહાત ઈર્કામ કરને કે બા-વુજૂદ ભી હમારા સફર અધૂરા હી શુમાર હોગા. અબ તક તો હમ ને મુલ્કે શામ કી સરહદોં મેં દુખૂલ ભી નહીં કિયા બલ્કિ મુલ્કે શામ કી સરહદ કે કરીબ તબૂક નામી મકામ પર પહુંચે હૈં. જહાં પર ઈસ્લામી લશ્કર ને ફુતૂહાતે શામ કે સિલસિલે મેં પહેલી ફતેહ હાસિલ કી હૈ. રૂમી લશ્કર

કે આઠ હઝાર સિપાહિયોં કો તહે તૈગ કર કે કસીર તા'દાદ મેં માલે ગનીમત હાસિલ કિયા, જો મુલ્કે શામ કી ફુતૂહાત કા પહલા માલ થા.

ગનીમત કે હુસૂલ પર હમ ને કારેઈને કિરામ કે મુલ્કે શામ કે સફર કા એક છોટા સા વક્ફા કર કે ગનીમત કે અહકામ કી ગુફતગૂ કરને કે લિયે તવક્કુફ કિયા. ઈસ બહાને સફર કી તકાન દૂર કર કે કદરે આરામ વ ઈસ્તેરાહત કા મૌકા' મિલ ગયા. આઈયે અબ હમ મુલ્કે શામ કા સફર દૂ-બારા શુરૂ કરતે હૈં.

તબૂક કા માલે ગનીમત

જૈસા કિ અગલે સફહાત મેં મઝ્કૂર હુવા કિ આઠ હઝાર કે રૂમી લશ્કર કા માલો અસ્બાબ મુસલમાનોં કો ગનીમત મેં હાસિલ હુવા. ગનીમત કા દસ્તૂર યહ થા કિ બૈતુલ માલ કે લિયે ખુમ્સ (20%) નિકાલ કર મદીના મુનવ્વરા અમીરુલ મોમેનીન કી ખિદમત મેં ભેજ દિયા જાએ ઔર બાકી ચાર હિસ્સે (80%) મુજાહેદીન મેં તક્સીમ હોં. લૈકિન હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન, હઝરત રબીઆ બિન આમિર ઔર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના ઈન તીનોં ને બાહમ મશ્વરા કિયા કિ યહ માલે ગનીમત મુલ્કે શામ કી ફતહ કે સિલસિલે મેં હાસિલ હોને વાલા પહેલા માલ હૈ, લેહાઝા મુનાસિબ યહ હૈ કિ અમીરુલ મોમેનીન કી ખિદમત મેં ખુમ્સ ભેજને કે બજાએ કુલ માલ ભેજ દિયા જાએ, તાકિ યહ માલ દેખ કર મુસલમાનોં મેં જેહાદ કી રગ્બત પૈદા હો ઔર ઝિયાદહ સે ઝિયાદહ લોગ મુલ્કે શામ કી તરફ જેહાદ કા કસ્દ કરેં. ઈલાવા અઝીં ઈસ માલે ગનીમત સે જંગી અસ્બાબ વ દીગર સામાને સફર ખરીદ કર ઉન લોગોં કો દિયા જાએ, જો જેહાદ કા ઈરાદા રખતે હૈં લૈકિન અસ્બાબ કે ફુકદાન કી વજહ સે આઝિમે સફર નહીં હો સક્તે. ઈસ તરહ મુસલમાનોં કો તકવીયતે અઝ્મે જેહાદ હાસિલ હોગી. ઈન તીનોં સરદારોં ને અપના ઈરાદા તમામ મુજાહેદીન કે સામને પૈશ કર કે ઉન કી રાએ તલબ કી. તમામ મુજાહિદોં ને ઈસ અમ્ર કો બ-ખૂશી મન્ઝૂર કિયા ઔર સબ ને મુત્તફિક હો કર ઈસ બાત કી ઈજાઝત દી કિ તમામ માલ ખલીફતુલ મુસ્લિમીન સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં મદીના મુનવ્વરા ભેજ દિયા જાએ. ચુનાંચે હઝરત શદ્દાદ બિન ઔશ કી રહબરી મેં છોટે કાફલે કે હમરાહ તમામ માલ મદીના મુનવ્વરા રવાના કર દિયા ગયા.

હઝરત શદ્દાદ બિન ઔશ ગનીમત કા માલ લે કર મદીના મુનવ્વરા આએ. અહ્લે મદીના કસીર તા'દાદ મેં માલ દેખ કર બહુત મસ્રૂર હુએ, તહલીલો તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કીં. જિસ કો સુન કર અમીરુલ મો'મિનીન ને દર્યાફ્ત ફરમાયા કિ ક્યા માજરા હૈ ? લોગોં ને અર્ઝ કિયા કિ હઝરત શદ્દાદ બિન ઔશ મુલ્કે શામ કી પહલી ફતહ કા માલે ગનીમત લે કર આએ હૈં. લેહાઝા અહ્લે મદીના ફર્તે મસર્રત મેં તહલીલો તક્બીર બુલન્દ કર રહે હૈં ઔર અપની ખુશી કા ઈઝહાર કર રહે હૈં.

અલ-મુખ્તસર ! હઝરત શદ્દાદ બિન ઔશ તમામ માલ લે કર મસ્જિદે નબવી કે પાસ આ કર ઠહરે. સવારિયોં સે ઉતર કર મસ્જિદે નબવી મેં દો રક્અત તહીય્યતુલ મસ્જિદ અદા કી. ફિર શહનશાહે કૌનેન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી બારગાહે બૈકસ પનાહ કી હાઝરી સે મુશર્રફ હુએ. ઈતને મેં અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક ભી તશ્રીફ લે આએ. હઝરત શદ્દાદ ને આપ સે મુલાકાત કી ઔર જંગ કી તમામ કૈફિયાત બયાન કીં. અમીરુલ મોમેનીન બે હદ મસ્રૂર હુએ ઔર આપ ને હઝરત શદ્દાદ કો મુજાહેદીને ઈસ્લામ કી અઝીમ ફતહ પર મુબારકબાદી દી ઔર ઈસ ફતહ કો ઈસ્લામ કી ફુતૂહાતે અઝીમા કે લિયે નૈક શગૂન તસવ્વુર ફરમાયા.

મુજાહેદીન કે નએ લશ્કર કી તશ્કીલ

અમીરુલ મોમેનીન ને તમામ માલે ગનીમત મુસલમાનોં મેં તક્સીમ ફરમાયા ઔર એક મઝીદ લશ્કર આરાસ્તા કરને કા ફૈસલા ફરમાયા. અહ્લે મદીના ઔર કુર્બ વ જ્વાર કે લોગ જેહાદ કી તૈયારી મેં મસ્રૂફ હો ગએ ઈલાવા અઝીં હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અહ્લે મક્કા કો જેહાદ કી તર્ગીબ દેને કે લિયે એક ખત અહ્લે મક્કા કે નામ તહ્રીર કિયા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝૈફા કે હાથોં રવાના કિયા. અમીરુલ મો'મિનીન ને અહ્લે હવાઝિન યા'ની ક્લાબ, અહ્લે સકફ વગૈરા કો ભી બ-ઝરીએ ખત જેહાદ કે લિયે આમાદા હોને કી તર્ગીબ દી.

ચંદ દિનોં મેં મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર, હઝરત હારિસ બિન હિશામ ઔર હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ અપને હમરાહ કૌમે બની મખ્ઝૂમ, કૌમે આમિર ,કૌમે હવાઝિન ઔર કૌમે સકફ કે લોગોં કો બડી તા'દાદ મેં લે કર મદીના મુનવ્વરા આ પહુંચે. તાઈફ, હઝરે મૌત, કબીલએ

કલાબ વગૈરા કે ભી બહુત સે લોગ મદીના મુનવ્વરા ઈસ્લામી લશ્કર મેં જમા હોના શુરૂ હુએ. સાકિનાને મદીના સે મુહાજિરીન વ અન્સાર કી જમાઅતેં ભી લશ્કર મેં શામિલ હોને "જરફ" પહોંચ ગઈ. મકામે જરફ મુજાહિદોં સે ભર ગયા. એક અઝીમ લશ્કર જમા હો ગયા. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને તમામ લશ્કર પર અમીનુલ ઉમ્મત, હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો સરદાર મુકર્રર કિયા ઔર મુલ્કે શામ કી મુહિમ પર રવાના તમામ ફૌજ કા, કુલ્લી તૌર પર સિપાહ સાલારે આઝમ મુકર્રર ફરમાયા.

મદીના સે ઇસ્લામી લશ્કર કી દૂસરી કિસ્ત રવાના

અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત સય્યિદોના સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ સે ઈસ્લામી લશ્કર કી દૂસરી કિસ્ત રવાના ફરમાઈ :

- હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો નૌ હઝાર (9000) કી ફૌજ કે સાથ "ઈલા" કે રાસ્તે સે "**ફલસ્તીન**" કી જાનિબ રવાના ફરમાયા. ઈસ લશ્કર કો તાકીદ ફરમાઈ કિ તુમ "તબૂક" કે રાસ્તે સે ફલસ્તીન કી તરફ મત જાના, બલ્કિ બ-રાહે ઈલા જાના. ઈસ લશ્કર કા જો મુકદ્દમતુલ જૈશ (તલીઆ) થા ઉસ મેં હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર, હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ, હઝરત હિશામ બિન હર્સ ઔર હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ કો શામિલ ફરમાયા. લશ્કર કા અલમ હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ કે હાથ મેં થા. વહ અલમ કો જુંબિશ દે કર મુજાહિદોં મેં જેહાદ કા જઝ્બા પૈદા કરતે થે ઔર રજઝ કે અશ્આર પઢ કર શુજાઅત પર ઉભારતે થે.
- હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે લશ્કર કો રવાના કરને કે એક દિન કે બા'દ અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો "**જાબિયા**" કી તરફ રવાના ફરમાયા.
- હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર કો રવાના ફરમાને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો કૌમે બની લખ્મ, કૌમ જુઝામ ઔર લશ્કરે ઝહફ પર

સરદાર મુકર્રર કર કે "**ઈલા**" ઔર "**ફારસ**" કી તરફ રવાના કિયા. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર ને રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા બડા અલમ જો સિયાહ રંગ કા થા, ઉસે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો અતા ફરમાયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપના લશ્કર લે કર ઈરાક કી જાનિબ રવાના હુએ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે સાથ જો લશ્કરે ઝહફ થા, ઉસ કી તા'દાદ નૌ સૌ (900) થી. યહ તમામ સવાર નિહાયત બહાદુર ઔર લડાઈ કે ફન કે માહિર થે. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સાથ તમામ ગઝવાત મેં શામિલ હુએ થે ઔર દાદે શુજાઅત દી થી.

મઝકૂરા તમામ લશ્કરોં કો રવાના ફરમા કર અમીરુલ મોમેનીન મદીના તય્યબહ વાપસ આએ. આપ ઈસ્લામી લશ્કર કે લિયે બહુત હી ફિક્ર મન્દ થે ઔર અલ્લાહ તઆલા સે ઉન કી હિફાઝતો સિયાનત ઔર નુસ્રતો ફતહ કી દુઆ મુસલ્સલ કર રહે થે. અપને મુજાહિદ ભાઈયોં કી ફિક્ર કે આસાર આપ કે ચેહરએ પાક સે નુમાયાં થે. હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન ઝૂન્નૂરૈન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મુલ્કે શામ ફતહ હોને કા વા'દા ફરમાયા હૈ. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ફરમાયા કિ એ ઉસ્માન ! આપ સચ કહતે હો. મુઝે યકીન હૈ કિ મુલ્કે શામ કી ફતહ કે મુતઅલ્લિક હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા ફરમાન દુરુસ્ત હૈ. ઈસ મેં કુછ ખિલાફ નહીં. બે શક હમ રૂમ ઔર ફારસ પર ગાલિબ હોંગે.

જંગે ફલસ્તીન

અવરાકે સાબેકા મેં પૈશ કિયા જા ચુકા હૈ કિ અહ્‌લે મદીના ગેહૂં, જૌ, અંજીર, રૌગન,ઝૈત વગૈરા મુલ્કે શામ સે મંગાતે થે. મુલ્કે શામ કે કુછ તાજિર બ-સિલ્સિલએ તિજારત મદીના મુનવ્વરા મેં કઈ દિનોં સે મુકીમ થે. મદીના મેં ઉન લોગોં ને અઝીમ ઈસ્લામી લશ્કર કો મુલ્કે શામ રવાના હોતા દેખા થા. લેહાઝા ઉન્હોં ને લશ્કર કી રવાનગી કી કૈફિયત, નીઝ મકામે તબૂક મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા હિરક્લ કે આઠ હઝાર લશ્કર કા સફાયા કર દેને કી હકીકત સે હિરક્લ બાદશાહ કો મુત્તલાઅ કિયા.

ઈત્તિલાઅ મિલતે હી હિરક્લ બાદશાહ ને અર્કાને દૌલત ઔર લશ્કર કે અહ્‌મ અફરાદ કો અપને શાહી દરબાર મેં જમા કર કે હકીકતે હાલ સે આગાહ કરતે હુએ કહા કિ મુસલમાનોં ને તુમ્હારે ભાઈયોં કો તબૂક મેં માર ડાલા હૈ ઔર અબ વહ હમારે મુલ્ક પર ચઢાઈ કરને આ રહે હૈં. મુસલમાનોં કા લશ્કર અન્કરીબ હમ તક પહુંચને વાલા હૈ. મુઝે ખૌફ હૈ કિ વહ કહીં મેરે તખ્ત કે માલિક ન હો જાએં. લેહાઝા તુમ અપને મઝહબ, અપને અહ્‌લો અયાલ, અપને માલ વ અસ્બાબ ઔર ખુદ અપની હિફાઝત કે લિયે કમર બસ્તા હો જાઓ. ઐશ વ ઈશ્રત ઔર કાહેલી છોડ કર મુસલમાનોં કે મુકાબલે કે લિયે મૈદાને જંગ મેં કૂદ પડો. શુજાઅત ઔર બહાદુરી સે મુસલમાનોં કા મુકાબલા કર કે ઉન કો ભગા દો, વરના તુમ્હારા મુલ્ક વ દૌલત મુસલમાન છીન લેંગે. તુમ્હારી ઔરતોં કો કનીઝ ઔર તુમ્હારે બચ્ચોં કો ગુલામ બના લેંગે.

હિરક્લ કી યહ તકરીર સુન કર હાઝેરીન તબૂક મેં અપને સાથિયોં કી હિલાકત પર ફૂટ ફૂટ કર રોને લગે. ઉન કે રોને પર હિરક્લ બાદશાહ કો ગુસ્સા આયા ઔર ઉસ ને ડાંટતે હુએ કહા કિ ઔરતોં કી તરહ રોને સે કુછ નહીં હોને વાલા. રોના છોડ દો. બુઝદિલી ઔર કાહેલી તર્ક કર કે મર્દે મૈદાન બન જાઓ, વરના તુમ્હારા વુજૂદ બાકી નહીં રહેગા.

હિરક્લ બાદશાહ કી ડાંટ ડપટ કા હાઝેરીન પર કાફી અસર હુવા ઔર ઉન મેં જૌશે જંગ વ જિદાલ પૈદા હુવા. તમામ ને બ-યક ઝબાન હલફ લિયા કિ હમ અપને જિસ્મ કે આખરી કતરએ ખૂન તક મુસલમાનોં સે મુકાબલા કરેંગે ઔર અપને મુલ્ક કી હિફાઝત

કે લિયે અપની જાનેં કુરબાન કર દેંગે. લોગોં કે ઈસ અઝ્મો ઈસ્તિક્લાલ કો દેખ કર હિરક્લ બાદશાહ બહુત ખુશ હુવા. ઉસ ને એક સોને કી સલીબ મંગાઈ ઔર રૂમી લશ્કર કે સરદાર "રૂબીસ" કો દેતે હુએ કહા કિ મૈં ને તુઝ કો એક લાખ સવારોં કે લશ્કર પર હાકિમ મુકર્રર કિયા. ઐ બહાદુર સરદાર ! અપને લશ્કર કો લે કર જલ્દ અઝ જલ્દ કૂચ કર ઔર અહ્‌લે અરબ કો ફલસ્તીન મેં દાખિલ હોને સે બાઝ રખ. ઔર યાદ રખ કિ શહરે ફલસ્તીન સર સબ્ઝો શાદાબ ઔર મેવાદાર હૈ. યહ નફીસ શહર મુલ્કે શામ કી નાક હૈ. હમારી ઈઝ્ઝત હૈ. સરદાર રૂબીસ ઉસી દિન લશ્કર લે કર રવાના હો ગયા.

ઇસ્લામી લશ્કર ફલસ્તીન મેં ઔર જંગ કા સમાં :-

ઈસ્લામી લશ્કર લે કર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ મદીના મુનવ્વરા સે રવાના હુએ. મુસલ્સલ સફર કી મુસાફત તય કરને સે મુજાહેદીન થક ગએ. સવારી કે જાનવર ભી લાગર ઔર કમઝોર હો ગએ. જબ ફલસ્તીન કા ઈલાકા આયા તો વહાં કા સરસબ્ઝ વ શાદાબ ખિત્તા, લહલહાતે ખેત, ઘાસ ઔર ચારા સે ભરપૂર મૈદાન, પાની કી ફરાવાની, ફલ વગૈરા કી કસરત દેખ કર લશ્કર ને પડાવ કિયા. મુજાહેદીન કો ઈસ્તેરાહત કે લિયે તવક્કુફ કરને કી હાજત થી, તાકિ સફર કી થકાન દૂર કર કે તાઝા દમ હો જાએં ઔર જાનવર ભી હરી ઘાસ ચર કર ફર્બા ઔર તવાના હો જાએં. ઈસ્લામી લશ્કર અર્દે ફલસ્તીન મેં ઠહર ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન ને કદરે આરામ હાસિલ કિયા. એક દિન હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને લશ્કર કે અહ્‌મ અર્કાન કો બરાએ મશ્વરા બુલાયા કિ અબ યહાં સે કબ ઔર કિસ તરફ બઢેં ? યહ હઝરાત મશ્ગૂલે મશ્વરા થે કિ અચાનક હઝરત આમિર બિન અદી વહાં આએ. હઝરત આમિર બિન અદી મુખ્લિસ મોમિન સહાબી થે. મુલ્કે શામ મેં બ-ગર્ઝે તિજારત ઔર અપને રિશ્તેદારોં સે મિલને અક્સર વ બેશતર આતે જાતે રહતે થે. લેહાઝા વહ મુલ્કે શામ કે શહરોં ઔર રાસ્તોં સે અચ્છી તરહ વાકફીયત રખતે થે. હઝરત આમિર બિન અદી કો જબ ઈત્તેલાઅ મિલી કિ ઈસ્લામી લશ્કર ને ફલસ્તીન મેં કયામ કિયા હૈ, તો વહ બ-ગર્ઝે મુલાકાત આએ. લૈકિન ઉન કે ચેહરે સે ઈઝતેરાબ વ તફક્કુર કે આસાર નુમાયાં થે. વહ બહુત ઝિયાદહ ઘબરાએ હુએ થે. અમ્ર વ બિન અલ-આસ ને ઉન સે ફરમાયા કિ : ઐ ઈબ્ને અદી ! તુમ્હારી ઘબરાહટ વ પરેશાની કી ક્યા વજહ હૈ ? ઉન્હોં ને જવાબ મેં કહા કિ ઐ સરદાર ! તુમ્હારે મુકાબલે કે લિયે હિરક્લ બાદશાહ કા લશ્કરે જર્રાર ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ આ રહા હૈ. વહ જહાં સે ગુઝરતા હૈ વહાં કે દરખ્તોં કો ઉખાડતા હુવા ઔર સબ્ઝોં કો રૌંદતા હુવા

ઈસ તરહ ચલતા હૈ કિ ઝમીન મેં ઝલ્ઝલા ડાલ દેતા હૈ. ઉમદા સવારિયોં પર આ'લા કિસ્મ કે આલાતે હર્બ સે આરાસ્તા ઈસ લશ્કર કા હર સિપાહી ઈસ્લામી લશ્કર કો ખત્મ કરને કા ઈરાદા રખતા હૈ. હઝરત આમિર બિન અદી ને મઝીદ ઈત્તેલાઅ દેતે હુએ કહા કિ વહ લશ્કર **"વાદિયુલ અહમર"** મેં જમા હુવા હૈ. મૈં ને વાદિયુલ અહમર કે કરીબ વાકેઅ એક પહાડ પર ચઢ કર ઈસ લશ્કર કો દેખા હૈ ઔર ઉન કી તા'દાદ તક્રીબન એક લાખ મા'લૂમ હોતી હૈ.

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે સાથ જો લશ્કર થા, ઉસ કી તા'દાદ સિર્ફ નૌ હઝાર (૯,૦૦૦) થી. લેહાઝા કુછ લોગ બ તકાઝાએ બશરીયત મુઝ્તરિબ વ મુતફક્કિર હુએ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને લશ્કર કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા કિ બડી ભારી તા'દાદ મેં દુશ્મન કા લશ્કર હમારી જાનિબ આ રહા હૈ. હમ સહાબીએ રસૂલ અપને મહેબૂબ આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મુહબ્બત મેં દીવાને હૈં, હમ મૌત સે નહીં ડરતે. શહાદત હમારી ખ્વાહિશ વ તમન્ના હૈ. તહફ્ફુઝે નામૂસે રિસાલત કે ખાતિર હમ દુશ્મનોં કે વાર અપને સીનોં પર લેને કા હૌસલા રખતે હૈં ઔર હમ ઝખ્મી હો કર ભી પસ્ત હૌસલા નહીં હોતે, બલ્કિ યહ કહતે હૈં :

મેરે હર ઝખ્મે જિગર સે યહ નિકલતી હૈ સદા
ઐ મલીહે અરબી કર દે નમક દાં હમ કો.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને મઝીદ ફરમાયા કિ ઐ શમ્એ રિસાલત કે પરવાનો ! અલ્લાહ કી નુસ્રત ઔર મદદ પર યકીને કામિલ રખો. જેહાદ કે લિયે તૈયાર હો જાઓ ઔર મુઝ કો મશ્વરા દો કિ ઈસ મુઆમલે મેં મુઝે ક્યા તદ્બીર કરની ચાહિયે ? કુછ લોગોં ને મશ્વરા દિયા કિ આપ લશ્કર કો લે કર જંગલ મેં છુપ જાએં. જબ રૂમી લશ્કર ગાફિલ હોગા, તો ઉન પર છાપામાર દેંગે. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ફરમાયા કિ ઈસ રાએ સે તમામ હાઝિરીન મુત્તફિક હૈં ? હઝરત આમિર બિન સુહૈલ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! યહ તરીકા તો બુઝદિલી કા હૈ. ઈસ્લામી લશ્કર કા હર શખ્સ નબર્દ આઝમા હૈ. હર ફર્દ મર્દે મૈદાં હૈ. હમ અપની મરદાનગી દિખાએંગે. જંગલ મેં છુપ કર છાપા મારને કી ના-મર્દી હમ નહીં કરેંગે બલ્કિ **"મર્દ મરે નામ કો"** પર અમલ કરતે હુએ ખુલે મૈદાન મેં દુશ્મનોં કા મુકાબલા કરેંગે.

હઝરત આમિર બિન સુહૈલ કી પુર-જૌશ તજવીઝ કી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને ભરપૂર તાઈદ કરતે હુએ ફરમાયા કિ ખુદા કી કસમ ! હમ દુશ્મનોં સે ખૌફ-ઝદા હો કર પોશીદહ ન હોંગે ઔર ન અપને કદમ પીછે હટાએંગે બલ્કિ પૂરે ઈસ્તેકલાલ કે સાથ કદમ આગે બઢા કર દુશ્મનોં કા દિલૈરાના મુકાબલા કરેંગે. મૌત કે ડર સે હમ હરગિઝ વાપસ ન લૌટ જાએંગે ક્યૂં કિ જો શખ્સ વાપસ લૌટ જાએગા, વહ ખુદા કે હુક્મ કી ના-ફરમાની કરેગા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ને અપની વલ્વલા ખેઝ ગુફ્તગૂ સે ઈસ્લામી લશ્કર કો જૌશ મેં લા દિયા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઉન કો એક હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કર કે બ-તૌર તલીઆ રવાના કિયા. તાકિ વહ દુશ્મન કે લશ્કર કા સુરાગ લગાએં, ઉન કી નક્લ વ હરકત પર નઝર રખેં ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો ખબરદાર કરેં.

અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રૂમિયોં સે બર-સરે પૈકાર :-

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર-ફારૂક **"અલમ"** અપને હાથ મેં લિયે કૌમે બની ક્લાબ ઔર અહ્લે તાઈફ વ સકીફ કે એક હઝાર સવારોં કો લે કર રવાના હુએ. મુસલ્સલ એક દિન ઔર એક રાત ચલતે રહે. સુબ્હ કે વક્ત ઉન્હોં ને ગર્દ ઉઠતે હુએ દેખી. સાથિયોં સે કહા કિ વહ દૂર સે ગુબાર ઉઠતા હુવા નઝર આ રહા હૈ. શાયદ દુશ્મન કે લશ્કર કા તલીઆ આ રહા હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક ને લશ્કર કો તવક્કુફ કરને કા હુક્મ દિયા, કુછ પુર-જૌશ મુજાહિદોં ને અર્ઝ કિયા કિ અગર આપ ઈજાઝત દેં તો હમ જા કર દેખ આએં કિ યહ ગુબાર કૈસા હૈ ? આપ ને ફરમાયા કિ ઈસ વક્ત હમારા એક દૂસરે સે જુદા હોના મુનાસિબ નહીં, લેહાઝા ઈસી મકામ પર ઠહરે રહો.

થોડી દૈર મેં દૂર સે નઝર આને વાલા ગુબાર લશ્કર કી શક્લ મેં કરીબ આ ગયા. યહ લશ્કર દસ હઝાર (10,000) ફૌજી અફરાદ પર મુશ્તમિલ થા. જિસ કો રૂમી સરદાર રૂબીસ ને બ-તૌર તલીઆ ભેજા થા. જબ રૂમી લશ્કર કરીબ આયા, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક ને સાથિયોં સે કહા કિ ઐ તૌહીદ વ રિસાલત કે મતવાલો ! યહ લશ્કર હમ પર હમ્લા કરને આ રહા હૈ, લેહાઝા ઉન કો મોહલત ન દો. અલ્લાહ તઆલા તુમ કો ગાલિબ વ ફતહ મન્દ કરેગા. દુશ્મનોં પર ટૂટ પડો. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક કે જૌશ દિલાને પર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર અલ્લાહુ અક્બર ઔર કલ્મ-એ તય્યબહ કો બ-યક આવાઝ ઈસ તરહ કહા કિ તક્બીરો તહલીલ કી સદાએ બુલન્દ સે કોહ વ સહરા ગૂંજ ઉઠે. દુશ્મનોં પર એક ખૌફ વ લરઝા

તારી હુવા. વહ મુતહૈયર હો કર સોચ રહે થે કિ યહ ક્યા આવાઝ હૈ ? ઉસી વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર કે શૈર રૂમી લશ્કર કે ગીદડોં પર ટૂટ પડે. સબ સે પહલે હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ ઔર હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર ને હમ્લા કિયા. ઉન કે બા'દ હઝરત ઝેહાક બિન સુફ્યાન અપને સાથિયોં કે સાથ લલ્કારતે હુએ હમ્લા આવર હુએ. મુહાજેરીન વ અન્સાર ભી મર્દે મૈદાન કી શાયાને શાન શુજાઅત કા મુઝાહેરા કરતે હુએ ટૂટ પડે. ઈસ્લામી લશ્કર કી ઈસ તરહ કી દફઅતન યલ્ગાર સે રૂમી લશ્કર હિલ ગયા. વહ સોચ ભી નહીં સક્તે થે કિ મુઠ્ઠી ભર મુસલમાન હમ પર ઈસ તરહ હમ્લા આવર હોંગે.

અલ-ગરઝ દોનોં લશ્કર આપસ મેં મિલ ગએ. તલવારોં ઔર નૈઝોં ને અપના કામ દિખાયા. મુજાહિદોં કી તલવારોં મેં વહ શિદ્દત ઔર કુવ્વત થી કિ રૂમી સિપાહી ઉસ કી તાબ ન લા સક્તે થે. ઉન કી જાન કે લાલે પડે હુએ થે. મુજાહિદે ઈસ્લામ કી એક ઝર્બ મેં હી રૂમી સિપાહી ખાક વ ખૂન મેં તડપતા નઝર આતા. પતઝડ મેં સૂખે પત્તે જિસ તરહ દરખ્ત સે ટૂટ ટૂટ કર ઝમીન પર ગિરતે હૈં ઈસ તરહ વહ અપને ઘોડોં સે કટ કટ કર ઝમીન પર ગિરતે થે. શિદ્દતે ઝખ્મ સે ચીખતે, તડપતે ઔર દમ તોડતે થે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રૂમિયોં કે સાથ બડી દિલૈરી સે મસ્રૂફે જંગ થે કિ એક બડે ડીલ ડોલ કા રૂમી સવાર જો અપને લશ્કર કા અહ્મ રુક્ન થા, અપને ઘોડે કો ગરદાવે દે રહા થા ઔર અપને સાથિયોં કો લડાઈ પર ઉક્સાતા ઔર ઉભારતા થા હાલાં કિ વહ ખુદ ઘબરાયા હુવા થા. ઉસ કે ચેહરે પર ખૌફ વ હરાસ કે અસ્રાત હુવૈદા થે, વહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક પર આ પડા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ને ઉસ કા વાર ખાલી કર દિયા ઔર ખુદ જવાબી વાર કિયા. ઉસ રૂમી પહલવાન ને ભી બહાદુરી કે જૌહર દિખાતે હુએ હઝરત અબ્દુલ્લાહ કા વાર ચુકા દિયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો ઉસ કી જંગી મહારત કા અંદાઝા હો ગયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ઝોર સે અપને ઘોડે કી લગામ ખીંચી. ઘોડા બુલન્દ આવાઝ સે હિનહિના કર પિછલે દોનોં પાઊં પર ખડા હો ગયા. રૂમી પહલવાન મહવે હૈરત હો કર ઘોડે કો દેખ રહા થા કિ દફઅતન હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને મ્યાન સે તલવાર નિકાલ કર ઘોડે કો પાઊં કી એડી મારી. વફાદાર ઘોડા ગોયા અપને માલિક કા ઈરાદા જાન ગયા ઔર ઈસ તરહ કૂદા કિ એક આન મેં રૂમી પહલવાન કે ઘોડે કે કરીબ પહોંચ ગયા. રૂમી પહલવાન ને અપને નૈઝે સે હઝરત અબ્દુલ્લાહ પર વાર કરના ચાહા લૈકિન આપ ને અપની તલવાર સે ઉસ કે નૈઝા કા ફલ કાટ કર નૈઝે કો ચૌબ સે અલગ કર દિયા. રૂમી પહલવાન ને નૈઝે

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

કી લકડી ફૈંક કર ઘોડે કી ઝીન મેં લટકી હૂઈ તલવાર કે કબ્ઝા પર હાથ પહુંચાયા ઔર મ્યાન સે તલવાર નિકાલ રહા થા, ઈતની દૈર મેં તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ને તલવાર કા ઐસા વાર કિયા કિ ઈસ કે શાના કી રગ કાટતી હૂઈ જિસ્મ કે દો હિસ્સે કર દિયે. વહ અપને ઘોડે સે ઝમીન પર ગિરા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક ને ઉસ રૂમી પહલવાન કે જિસ્મ કા સારા સાઝ વ સામાન લે લિયા.

જબ રૂમિયોં ને દેખા કિ ઉન કા સરદાર બુરી તરહ કત્લ હુવા, તો ઉન કે દિલ હિલ ગએ, કદમ લડખડા ગએ, હૌસલા પસ્ત હો ગયા. હર એક કો અપની જાન કી ફિક્ર હૂઈ. અબ લડને કા નઝરિયા બદલ ગયા. હમ્લા કરને કે બજાએ અબ દેફાઈ તરીકા ઈખ્તેયાર કિયા, લૈકિન મુજાહેદીને ઈસ્લામ કી બર્ક અફશાર શમ્શીરોં કે સામને ઝિયાદહ દૈર ઠહર ન સકે ,પાની કી બૂંદોં કી માનિન્દ ઉન કે સર જિસ્મોં સે અલગ હો કર ટપક્ને લગે ઔર ઝમીન ખૂન સે સુર્ખ હોને લગી. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કી શુજાઅત દેખ કર રૂમી સિપાહિયોં ને રાહે ફરાર ઈખ્તેયાર કરને મેં ખૈરિયત દેખી. રૂમી લશ્કર મેં ઈન્તિશાર ફૈલા. મુજાહેદીને ઈસ્લામ ને ઉન કે સરોં પર તલવારેં રખીં ઔર બડી તા'દાદ મેં રૂમી કત્લ હુએ. છ સૌ (600) રૂમી સિપાહી કૈદ હુએ. ઈસ મા'રકા મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક કે ઈલાવા હઝરત ઝેહાક બિન સુફ્યાન ઔર હઝરત હર્સ બિન હિશામ ને બડી જવાંમર્દી ઔર દિલૈરી કા મુઝાહેરા કિયા ઔર દુશ્મનોં પર ગાલિબ આને મેં અહ્મ કિરદાર અદા કિયા. ઈસ મા'રકા મેં સાત મુજાહિદ શહીદ હુએ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક કે હુક્મ સે મુજાહેદીન ને મક્તૂલીન કા માલ વ અસ્બાબ ઔર દીગર સામાને જંગ યક્જા કિયા, કસીર મિક્દાર મેં ગનીમત હાથ લગા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ અસીરાને જંગ, માલે ગનીમત ઔર અપને લશ્કર કો લે કર વાપસ ઉસ મકામ પર લૌટે, જહાં હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ઈસ્લામ કે મુજાહિદોં કા લશ્કર લિયે મુકીમ થે. ઈસ તરહ ફતહ વ ગનીમત કે સાથ હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે લૌટને સે હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ બહુત ખુશ હુએ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને કૈદીયોં સે રૂમી લશ્કર કા હાલ દર્યાફ્ત કિયા, તો ઉન્હોં ને બતાયા કિ હિરક્લ બાદશાહ ને સરદાર રૂબીસ કો એક લાખ કા લશ્કર દે કર તુમ્હારે મુકાબલે કે લિયે રવાના કિયા હૈ ઔર ઉસે હુક્મ દિયા હૈ કિ મુસલમાનોં કો મુલ્કે શામ સે નિકાલ ભગાએ. એક લાખ કે લશ્કર સે સરદાર રૂબીસ ને ઈસ દસ હઝાર સવારોં કો બ-તૌર તલીઆ પહલે ભેજા થા. જિસ ને તુમ્હારે છોટે લશ્કર કે હાથોં હઝીમત ઉઠાઈ હૈ, લૈકિન અબ ભી સરદાર રૂબીસ કે સાથ નવ્વે હઝાર (90,000) કા

લશ્કરે જર્રાર મૌજૂદ હૈ, જો ઉમદા કિસ્મ કે જંગી સાઝો સામાન સે આરાસ્તા હૈ ઔર હિરક્લ બાદશાહ કી નઝર મેં સરદાર રૂબીસ સે બડા કોઈ શખ્સ લડાઈ કા માહિર ઔર આઝમૂદએ કાર નહીં. વહ લશ્કર અન્કરીબ તુમ તક પહુંચને વાલા હૈ ઔર તુમ કો હલાક વ તબાહ કર દેગા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ફરમાયા કિ જિસ તરહ રૂમી લશ્કર કી તલીઆ કા સરદાર મારા ગયા ઈસી તરહ ઈન્શા અલ્લાહ સરદાર રૂબીસ ભી મારા જાએગા ઔર ઉસ કે લશ્કર કા ભી વહી હશ્ર હોને વાલા હૈ જો લશ્કર કે તલીઆ કા હુવા હૈ. ફિર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને તમામ અસીરોં પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા, જિસ કા ઉન્હોં ને ઈન્કાર કિયા લેહાઝા સબ કી ગર્દનેં મારી ગઈ. ઈસ્લામી લશ્કર સે જો સાત (૭) મુજાહિદ શહીદ હુએ થે. ઉન કે અસ્મા ગિરામી યહ હૈં :–

(1) નૌફિલ બિન આમિર

(2) સુરાકા બિન અદી

(3) સઈદ બિન કૈસ

(4) સાલિમ મૌલા આમિર બિન બદ્ર અલ-યર્બૂઈ

(5) અબ્દુલ્લાહ બિન ખુવૈલદ

(6) જાબિર બિન રાશિદ અલ હઝરમી

(7) ઔસ બિન સલમા અલ હવાઝની

(રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ અજમઈન)

ફલસ્તીન કા ખૂં આશામ મા'રકા

રૂમી કૈદિયોં કી ગર્દનેં મારને કે બા'દ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. ઈસ કી વજહ યહ થી કિ રૂમી લશ્કર ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ આ રહા થા. લેહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર ખુદ ચલ કર દુશ્મન કે સામને જાએ તો ઈસ સે રૂમિયોં કે ઊપર એક નફસિયાતી અસર હોગા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કલીલ તા'દાદ મેં હોને કે બા-વુજૂદ હમારી કસરતે તા'દાદ સે કતઅન ડરતા નહીં. જિસ પર હમ હમ્લા કરને જા રહે થે, વહ ખુદ ચલ કર હમ સે ટક્કર લેને આએ હૈં. ઈસ તરહ રૂમી લશ્કર પર રોઅબ ડાલને કી દૂર અન્દેશી સે હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને લશ્કર રવાના કિયા.

અભી લશ્કર ને થોડા હી ફાસ્લા તય કિયા થા કિ રૂમી લશ્કર દિખાઈ દિયા. લશ્કર ક્યા થા ? ઉમડતા હુવા સૈલાબ થા. લશ્કર મેં નૌ (૯) સલીબેં બુલન્દ નઝર આ રહી થીં ઔર હર સલીબ કે નીચે દસ હઝાર સવાર થે. રૂમી લશ્કર કી કુલ તા'દાદ નવ્વે હઝાર થી, જબ કિ ઈસ્લામી લશ્કર સિર્ફ નૌ હઝાર કા થા. યા'ની એક મુસલમાન કે મુકાબલે મેં દસ (૧૦) રૂમી થે. રૂમી સરદાર રૂબીસ કો અપને લશ્કર કે તલીઆ કી હઝીમત વ ખ્વારી ઔર બતરીક સરદાર કે મારે જાને કી ઈત્તેલાઅ મિલ ચુકી થી. લેહાઝા વહ ગમ વ ગઝબ મેં થા. અપને લશ્કર કો બડે જૌશ સે ઉભારતા થા ઔર અપને ભાઈયોં કે ઈન્તેકામ કા જઝ્બા દિલાતા થા. રૂમી લશ્કર કે સિપાહી પૂરી તરહ મુશ્તઈલ થે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો લુક્મએ તર સમઝ કર નિગલને કે લિયે આગે બઢ રહે થે.

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને રૂમી લશ્કર કો દેખતે હી ફૌરન ઈસ્લામી લશ્કર કો તર્તીબ દેના શુરૂ કર દિયા. મૈમના પર હઝરત ઝેહાક બિન અબી સુફિયાન, મૈસરા પર સઈદ બિન ખાલિદ,સાકા મેં અબૂ દરદા ઔર કલ્બ મેં ખુદ ઠહરે. આપ ને અપને આકા વ મૌલા રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે પાઈ હૂઈ તા'લીમો તર્બિયત કો બ-રૂએ કાર લાતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કી ઉમદા સફ બન્દી કી. મુજાહિદોં કે ઘોડે ઈસ તરહ ઈસ્તાદા થે કિ બાગ સે બાગ ઔર રિકાબ સે રિકાબ મિલી હૂઈ હૈ. ગોયા એક મઝબૂત આહની દીવાર ખડી કી ગઈ હૈ. હર સફ કા યહી આલમ થા. સફ બન્દી કી નફાસત, દુરુસ્તગી ઔર સજાવટ દેખ કર રૂમી સરદાર રૂબીસ દંગ રહ ગયા. ઈસ તરહ કી સફ બન્દી ઉસ ને કભી દેખી હી ન થી. જંગી મહારત મેં સરદાર રૂબીસ મુલ્કે શામ મેં મશ્હૂરો મા'રૂફ થા, લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કી સિર્ફ સફ બન્દી દેખ કર વહ એહસાસે કમતરી મેં મુબ્તલા હો ગયા ઔર એક ના-પદીદ ખૌફ ઉસ પર છા ગયા. વહ સોચને લગા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી કા જબ યહ આલમ હૈ, તો શમ્શીર ઝની કા આલમ કૈસા હોગા ? ઉસ કે ઝહન મેં અપને લશ્કર તલીઆ કી હલાકત કા ધુન્દલા સા મન્ઝર દિખાઈ દેને લગા ઔર ઉસ કા ઝમીર કહ રહા થા કિ શાયદ મેરા ઔર મેરે સાથિયોં કા ભી વહી હાલ હોને વાલા હૈ. લેહાઝા ઉસ ને હમ્લા કરને સે તવક્કુફ કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે સામને થોડે ફાસ્લા પર અપના લશ્કર ઠહરા દિયા. તાકિ દેખે કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ સે ક્યા કારવાઈ હોતી હૈ ? ઉસ મેં અબ ઈતની હિમ્મત વ હૌસલા ન થા કિ હમ્લા કરને મેં સબ્કત કરે.

હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ બિન સઈદ કી શહાદત

જબ રૂમી લશ્કર ને તવક્કુફ કિયા ઔર ઉન કી જાનિબ સે કોઈ પહલ ન હૂઈ, તો ઈસ્લામી લશ્કર સે હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ નિકલ કર મૈદાન મેં આએ. બુલન્દ આવાઝ સે લલ્કારા ઔર લડને કે લિયે મુકાબિલ તલબ કિયા. લૈકિન રૂમી લશ્કર મેં સે કિસી કે કાન પર જૂ તક ન રેંગી. સબ કે સબ ખામોશ બુત બને ખડે રહે. હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ અપને ઘોડે પર સવાર મૈદાન મેં ચક્કર લગાતે ઔર પુકાર પુકાર કર મુકાબિલ તલબ કરતે થે, લૈકિન રૂમી લશ્કર સે કોઈ નહીં નિકલા. તો ઉન્હોં ને રૂમી લશ્કર કે મૈમના ઔર મૈસરા પર હમ્લા કર દિયા. ઐસા મેહ્સૂસ હોતા થા કિ ભેડ ઔર બકરિયોં કા રેવડ હૈ ઔર ઉસ પર શૈર હમ્લા આવર હુવા હૈ. હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ ને રૂમી લશ્કર કી સફેં ઉલટ કર રખ દીં ઔર બહુત સે રૂમી સિપાહિયોં કો જહન્નમ રસીદ કર દિયા. તબ રૂમિયોં ને હરકત કી ઔર મુજતમેઅ હો કર હઝરત સઈદ પર ટૂટ પડે. નેઝોં, બર્છિયોં ઔર તલવાર કી નોકોં સે ઉન કે મુકદ્દસ જિસ્મ કો છલની કર દિયા, લૈકિન હઝરત સઈદ આખરી દમ તક લડતે રહે ઔર ખુદા વ રસૂલ કી રાહ મેં અપની જાન દે દી.

કઝા હક્ક હૈ મગર ઈસ શૌક કા અલ્લાહ વાલી હૈ,
જો ઉન કી રાહ મેં જાએ વહ જાન અલ્લાહ વાલી હૈ.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી શહાદત કે સાન્હા સે ઈસ્લામી લશ્કર મેં રંજ વ ગમ છા ગયા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ સબ સે ઝિયાદહ મલૂલ હુએ, ક્યૂં કિ હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ ઉન કે ભતીજે થે. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો યલ્ગાર કા હુક્મ દિયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક, હઝરત મઆઝ બિન જબલ, હઝરત અબૂ દરદા, હઝરત ઝુલ કેલાઅ હુમૈરી, વગૈરા શેહસવારાને ઈસ્લામ ને હમ્લા કરને મેં સબ્કત કી ઔર ઉન હઝરાત કી મુતાબેઅત મેં પૂરા ઈસ્લામી લશ્કર રૂમિયોં પર ટૂટ પડા. અબ રૂમી લશ્કર ભી પૂરી તાકત સે મુકાબલા કરને પર આમાદા હો ગયા થા. નવ્વે હઝાર (90,000) રૂમિયોં ને મુઠ્ઠી ભર મુજાહિદોં કો નર્ગા મેં લે લિયા. તલવાર સે તલવાર ઔર નૈઝા સે નૈઝા ટકરા રહા થા. ગર્દો ગુબાર બાદલ કી તરહ ઉઠ રહે થે. એક અજીબ શૌરો ગુલ બર્પા થા. રૂમી લશ્કર કા સરદાર રૂબીસ

અપને સિપાહિયોં કો પુકાર પુકાર કર કહતા થા કિ ઐ બન્દગાને સલીબ ! ઉન અરબોં મેં સે એક કો ભી ઝિન્દા ન છોડના. સલીબ તુમ્હારી મદદ કર રહી હૈ. દીને મસીહ કી હિમાયત મેં અપની જાન કી પરવાહ મત કરના. સલીબ કી બરકત સે તુમ ઝરૂર ગાલિબ આઓગે. અપને સરદાર કી આવાઝ પર રૂમી સિપાહી નિહાયત જોશો ખરોશ સે લડને લગે. ઈસ્લામ કે મુજાહિદોં પર બડી શિદ્દત ઔર તંગી કા વક્ત થા. મુજાહેદીન તહલીલો તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કરતે થે ઔર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા સે યહ દુઆ કરતે થે :

"اللّٰهُمَّ انْصُرْ اُمَّةَ مُحَمَّدٍ صَلىَ اللّٰهُ و اٰلِهِ وَسَلَّمَ علىٰ مَنْ يَّتَّخِذُ مَعَكَ شَرِيْكاً"

તર્જુમા : "ઐ પરવર્દગાર ! મદદ ફરમા ઉમ્મતે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઉન લોગોં પર જો તેરે સાથ દૂસરોં કો શરીક ઠહરાતે હૈં."

અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક સે રિવાયત કિયા હૈ કિ ઉસ દિન સુબ્હ સે લે કર દો-પહર તક શિદ્દત સે જંગ જારી રહી. ઉસ દિન સખ્ત ગર્મી થી ઔર હવા ભી આગ કે શો'લે બરસા રહી થી. ઝવાલ કે વક્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ને લશ્કરે મુવહહેદીન કી નુસ્રત કે લિયે વહ દુઆ માંગી જો ઉન કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને તા'લીમ ફરમાઈ થી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને દુઆ કે અલ્ફાઝ અભી ખત્મ હી કિયે થે કિ ક્યા દેખતે હૈં કિ આસ્માન મેં એક સૂરાખ હો ગયા હૈ ઔર ઉસ સૂરાખ સે સબ્ઝ ઘોડે નિકલ રહે હૈં. ઉન ઘોડોં પર હાથોં મેં સબ્ઝ નિશાન લિયે હુએ સવાર હૈં, ઉન કે હાથોં મેં જો નિશાન થે ઉન કી નોકેં ચમકતી થીં ઔર કોઈ પુકારને વાલા પુકાર રહા થા :

"اَبْشِرُوْا يَا اُمَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ فَقَدْ اَتِيْكُمُ النَّصْرُ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ تَعَالىٰ"

તર્જુમા : "બશારત હો તુમ કો ઐ ઉમ્મત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી. બતહ્કીક તુમ્હારે પાસ અલ્લાહ તઆલા કી જાનિબ સે મદદ આ ગઈ."

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક ફરમાતે હૈં :-

"પસ મૈં ને યહ દેખ કર કહા કિ ફતહ હાસિલ હૂઈ ઉમ્મત કો બ-બરકત દુઆ હમારે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે. પસ કુછ દેર નહીં ગુઝરી થી કિ દેખા મૈં ને રૂમિયોં કો પીઠ ફેર કર ભાગતે હુએ ઔર મુસલમાન ઉન કે પીછે તઆકકુબ મેં હૈં ઔર મુનાદી આવાઝ ફતહ કી દે રહા હૈ ઔર થે જાનવર મુસલમાનોં કે ઝિયાદહ તર દૌડને વાલે રૂમિયોં કે જાનવરોં સે. પસ માર ડાલા હમ ને બીચ ઈસ લડાઈ ફલસ્તીન કે દસ હઝાર રૂમિયોં કો યા ઝિયાદહ ઈસ સે ." (હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર અલ વાકદી, ઉર્દૂ તર્જુમા, મુતર્જિમ : - સય્યિદ ઈનાયત હુસૈન સૈદનપૂરી, મત્બૂઆ : - નવલકિશોર લખનઊ, સાલ તબાઅત 1903 સન ઈસ્વી, બારે ચહારુમ, સફહા : 26)

નોટ: મુન્દરજા બાલા ઈબારત કા હવાલા હમ ને કિતાબ, મુસન્નિફ, વ મુતર્જિમ, મત્બૂઆ, સાલ તબાઅત ઔર બાર તબાઅત કે સાથ બિત્તફસીલ લિખા હૈ, ઈસ કી વજહ યહ હૈ કિ જિસ કિતાબ કો માખઝ વ મર્જા' બના કર હમ મુલ્કે શામ કી સૈર કો નિકલે હૈં ઉસ કિતાબ કા યહ પહલા હવાલા હૈ જો હમ ને લફ્ઝ બ-લફ્ઝ નક્લ કિયા હૈ. લેહાઝા તફસીલ કે સાથ હવાલા નક્લ કિયા હૈ. અબ હર મરતબા તફસીલ કે સાથ હવાલા નક્લ ન કરતે હુએ સિર્ફ નામ કિતાબ ઔર સફહા નમ્બર દર્જ કર દિયા જાએગા.

અલ-કિસ્સા ! રૂમી લશ્કર ને હઝીમત ઉઠાઈ ઔર પીઠ દિખા કર ભાગે. મુજાહિદોં ને ઉન કા તઆકકુબ કિયા ઔર ભારી તા'દાદ મેં રૂમિયોં કી ગર્દન ઝની કી. જબ રાત કી સિયાહ ઝુલ્ફેં બિખરીં ઔર ઉન ઝુલ્ફોં ને દુનિયા કો અપને સાયા મેં લે કર તારીકી ફૈલાઈ, તબ ઈસ્લામી લશ્કર અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને અઝાન વ ઈકામત કે સાથ નમાઝ પઢાઈ. રાત કા અંધેરા ઘટા ટોપ છા ગયા. લશ્કર કે સિપાહી દિન ભર જંગ કરને કી વજહ સે કાફી થક ચુકે થે. લેહાઝા સબ ને ઈસ્તેરાહત મેં શબ બસર કી.

સુબ્હા મર્દુમ શુમારી કરને પર પતા ચલા કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે એક સૌ તીસ (130) મુજાહિદોં ને જામે શહાદત નૌશ ફરમાયા હૈ. લેહાઝા મૈદાને જંગ સે શહીદોં કી લાશેં જમાઅ કી ગઈ. લૈકિન ઉન લાશોં મેં હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ કી લાશ ન

થી. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ બઝાતે ખુદ હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ કી લાશ કો તલાશ કરને નિકલે. કાફી તલાશ વ જુસ્તજૂ કે બા'દ હઝરત સઈદ કી લાશ ઈસ હાલત મેં દસ્તયાબ હૂઈ કિ ઉન કે જિસ્મ કો ઘોડોં કે સુમોં ને ઐસા રૌંદા થા કિ તમામ હડ્ડિયાં ચૂર ચૂર હો ગઈ થીં. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને અપને ભતીજે હઝરત સઈદ કી ના'શ કો ઈસ હાલત મેં દેખા તો ઉન સે ઝબ્ત ન હો સકા ઔર ગિર્યા કુનાં હુએ. હઝરત સઈદ કે લિયે ખૂબ રોએ ઔર દુઆએ મગફેરત વ રહમત કી. ફિર તમામ કી નમાઝે જનાઝા પઢ કર દફ્ન કિયા.

શોહદા કી તદ્ફીન સે ફરાગત પાને કે બા'દ મુજાહિદોં ને રૂમી લશ્કર કા મતરૂકા માલો અસ્બાબ જમા કરના શુરૂ કિયા. કસીર તા'દાદ મેં માલે ગનીમત હાસિલ હુવા જો ઈસ્લામી અહકામ કે મુતાબિક તક્સીમ કિયા ગયા.

હઝરત સઈદ કે વાલિદ કો ઉન કી શહાદત કી ઈત્તેલાઅ :-

ગનાઈમ કી તક્સીમ સે ફુર્સત પા કર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ, અમીનુલ ઉમ્મત, હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં ખત લિખા. ઈસ ખત મેં જંગે ફલસ્તીન કી પૂરી તફસીલ મર્કૂમ ફરમાઈ ઔર રૂમી લશ્કર સે કુલ ગ્યારહ હઝાર (11,000) સિપાહિયોં કે કત્લ ઔર કસીર માલે ગનીમત હાસિલ હોને કા હાલ ભી તહ્રીર ફરમાયા. ખત કે ઈખ્તિતામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે એક સૌ તીસ (130) મુજાહિદોં ,ખુસૂસન હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ કી શહાદત કા ઝિક્ર ભી કિયા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કા ખત લે કર હઝરત અબૂ આમિર અદૌસી રવાના હુએ. ઉસ વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ અપને લશ્કર કે સાથ મુલ્કે શામ કી સરહદ પે થે ઔર અભી અન્દર દાખિલ નહીં હુએ થે. હઝરત અબૂ આમિર ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે કૈમ્પ મેં પહોંચ કર ઉન કી ખિદમત મેં ખત પૈશ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ખત પઢ કર બહુત ખુશ હુએ, લૈકિન મુજાહિદોં કી શહાદત કી ખબર પઢ કર મલૂલ વ રંજીદા હુએ. હઝરત અબૂ આમિર ને જંગે ફલસ્તીન કે તમામ હાલાત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી મજલિસ મેં તફસીલ કે સાથ બયાન કિયે ઔર હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ કી શુજાઅત વ બહાદુરી ઔર ઉન કી શહાદત કા આંખોં દેખા હાલ કહ સુનાયા.

ઉસ વક્ત હઝરત સઈદ કે વાલિદ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા

કે પાસ મૌજૂદ થે. અપને બેટે કી શહાદત કી ખબર સુન કર તડપ ગએ. અપને બેટે કી જુદાઈ પર બે સાખ્તા રોને લગે, ઔર ઈસ દર્દ સે રોએ કિ તમામ હાઝેરીન ભી રો પડે. ગમ કા સમાં બંધ ગયા. હાઝેરીન ને હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કી તા'ઝિયત કી ઔર સબ્ર કી તલ્કીન કી. કુછ દૈર બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કી તબીઅત કુછ પુર-સુકૂન હૂઈ તો ફૌરન અપને ઘોડે પર સવાર હો કર અપને બેટે કી કબ્ર કી ઝિયારત કા ઈરાદા કિયા ઔર અર્દે ફલસ્તીન કી જાનિબ રવાના હોને કી ઈજાઝત તલબ કરને હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ. ફિર ક્યા હુવા ? અલ્લામા વાકદી લિખતે હૈં :

"પસ અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને ઉન સે કહા કિ કહાં જાઓગે ઐ ખાલિદ ! હાલાં કિ તુમ એક રુક્ન હો અર્કાને મુસલમાનોં સે. ખાલિદ ને કહા કિ મૈં સિર્ફ બ-ઈરાદએ ઝિયારતે કબ્ર અપને બેટે કે જાતા હૂં ઔર ઉમ્મીદ રખતા હૂં કિ મૈં ભી અપને બેટે સે જા મિલૂં. પસ અબૂ ઉબૈદા ને સુકૂત કિયા ઔર અમ્ર બિન અલ-આસ કો ખત કા જવાબ લિખા."

(હવાલા ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 28)

નાઝિરીને કિરામ ! ગૌર ફરમાએં કિ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અજિલ્લએ સહાબએ કિરામ મેં સે થે. નીઝ અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો **"અશ્રએ મોબશ્શેરહ"** મેં સે હૈં. જિન કે બારે મેં અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઈર્શાદ ફરમાયા :

"لِكُلِّ اُمَّةٍ اَمِيْنٌ وَاَمِيْنُ هٰذِهِ الْاُمَّةِ اَبُوْعُبَيْدَةَ"

તર્જુમા : "હર ઉમ્મત કે લિયે એક અમીન હોતા હૈ ઔર ઈસ ઉમ્મત કે અમીન અબૂ ઉબૈદા હૈં."

વહ જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કી જલાલત વ બુઝુર્ગી કા એ'તેરાફ કરતે હુએ ઉન સે ફરમાયા કિ **"તુમ એક રુક્ન હો અર્કાને મુસલમાનોં સે"** યા'ની હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ અકાબિરે સહાબએ કિરામ મેં સે હૈં, વહી જલીલુલ કદ્ર ઔર ઝી મર્તબત સહાબીએ રસૂલ મુલ્કે શામ કી સરહદ સે અર્દે ફલસ્તીન કા સફર સિર્ફ અપને બેટે કી કબ્ર કી ઝિયારત કે લિયે કર રહે હૈં ઔર ઉન કા સફર સિર્ફ ઔર સિર્ફ ઝિયારતે કબ્ર કે લિયે હૈ. ઈસ કા એ'તેરાફ વ ઈકરાર કરતે હુએ ફરમાતે હૈં :

"મૈં સિર્ફ બ-ઈરાદએ ઝિયારતે કબ્ર અપને બેટે કે જાતા હૂં."

યહ જુમ્લા દલાલત કરતા હૈ કિ જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને સિર્ફ **"ઝિયારતે કબ્ર"** કી નિય્યત સે હી સફર કિયા. ઝિયારતે કબ્ર કે ઈલાવા ઈસ સફર સે ઉન કા ઔર કોઈ મન્શા વ મત્લબ નહીં થા. સાબિત હુવા કિ "ઝિયારતે કબ્ર" કી નિય્યત વ ઈરાદા સે દૂર દરાઝ કા સફર કરના "સુન્નતે સહાબા" હૈ. અગર "ઝિયારતે કબ્ર" કી નિય્યત સે સફર કરના કુફ્ર, શિર્ક, નાજાઈઝ, હરામ, બિદઅત, યા ખિલાફે શરીઅત હોતા, બલ્કિ ઈસ મેં ગુનાહ કા હલ્કા સા શાઈબા ભી હોતા, તો હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ હરગિઝ હરગિઝ સિર્ફ ઝિયારતે કબ્ર કી નિય્યત સે સફર નહીં કરતે ઔર ન ઉન કો ઐસા સફર કરને કી અમીનુલ ઉમ્મત ઈજાઝત દેતે બલ્કિ સાફ મુમાનેઅત ફરમા દેતે કિ ઐ ખાલિદ ! તુમ અપની મુહબ્બતે દિલી કે જઝ્બે કે તહત અપને બેટે કી કબ્ર કી ઝિયારત કા અઝ્મ કર રહે હો, લૈકિન ઈસ તરહ કા સફર કરના જાઈઝ નહીં હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કો સફરે ઝિયારતે કબ્ર સે મના' ન ફરમાયા બલ્કિ ઉન કે હાથોં હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો ખત ભેજા યહ દલીલ હૈ ઈસ બાત કી કિ ઉન્હોં ને ઈસ સફર કી ઈજાઝત દી.

એક જલીલુલ કદ્ર સહાબી કા સફરે ઝિયારત ઔર એક દૂસરે જલીલુલ કદ્ર સહાબી કી ઈજાઝત, હમારે લિયે સનદ હૈ કિ સફરે ઝિયારતે કબ્ર જાઈઝ હૈ.

લૈકિન અફસોસ ! સદ અફસોસ ! દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ઝિયારતે કબ્ર કી ગર્ઝ સે કિયે જાને વાલે મુબારક અસ્ફાર કી શિદ્દત સે મુખાલિફત કરતે હૈં ઔર શિર્ક વ બિદઅત કે ફત્વે નાફિઝ વ સાદિર કરતે હૈં. અપને ફાસિદ એ'તેકાદ કો દુરુસ્ત સાબિત કરને કે લિયે "લા-તુશદ્દુર્રિહાલ" વાલી હદીસ કે મન ઘડત મા'ની વ મત્લબ ઈખ્તિરા' કરતે હૈં ઔર અપને દિલ મેં ભરી હૂઈ ઔલિયાએ કિરામ કી અદાવત વ ખબાસત ઔર ઈન્કારે તા'ઝીમ કા ઝહર ફૈલાને કે લિયે હદીસ કા ગલત મા'ની વ મફહૂમ બયાન કરતે હૈં.

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ અપને બેટે કી કબ્ર પર

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ લશ્કરે ઈસ્લામ કે સિપાહ સાલાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત લે કર અર્દે ફલસ્તીન પહુંચે ઔર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો ખત દિયા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઉઠ કર હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ સે મુસાફહા કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ અપને સાહિબઝાદે કે ફિરાક વ ગમ મેં રો રહે થે. હઝરત અમ્ર

બિન અલ-આસ ને ઉન કી તા'ઝિયત કી ઔર ઉન્હેં તસ્કીન દી. તમામ મુજાહિદોં ને ભી હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ સે મુલાકાત કી ઔર ફરીઝ-એ તા'ઝિયત અદા કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને મુજાહિદોં સે અપને બેટે કી કૌશિશે જેહાદ ઔર કૈફિયતે શહાદત મા'લૂમ કી, મુજાહિદોં ને બતાયા કિ ઉન્હોં ને દિલૈરી ઔર જવાંમર્દી કે સાથ દુશ્મનોં સે જંગ કી, શુજાઅત વ બહાદુરી કે વહ જૌહર દિખાએ કિ દુશ્મન કે લશ્કર મેં કયામત બર્પા કર દી. દીને ઈસ્લામ કી ખિદમત અંજામ દેને મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી નહીં કી ઔર ખિદમતે દીન મેં મશ્ગૂલ રહ કર બા વકાર શહાદત પાઈ.

ફિર હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને મુજાહિદોં સે અપને બેટે કી કબ્ર મા'લૂમ કી. નિશાને કબ્ર તલાશ કર કે કબ્ર પર પહુંચે ઔર .... ???

"ઔર કહા એ મેરે બેટે ! રોઝી કરે અલ્લાહ તઆલા મુઝ કો સબ્ર તુમ્હારે ઊપર ઔર મિલાવે વહ મુઝ કો તુમ્હારે સાથ. فَاِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ ફિર કહા કિ અગર અલ્લાહ તઆલા ને મુઝ કો કુદરત ઔર મુક્નત દી તો મૈં તુમ્હારા બદલા લૂંગા ઔર નઝદીક અલ્લાહ કે ઉમ્મીદ મુઝ્દ ઔર સવાબ કી રખતા હૂં મૈં તુમ્હારે લિયે."

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 28)

<u>હલ્લે લુગત</u> : (1) મુક્નત = કુદરત, તાકત, તવાનાઈ, તવંગરી

(ફીરોઝુલ-લુગાત, સફહા : 1278)

(2) મુઝ્દ = મઝદૂરી, સિલા, બદલા, ઉજરત, તનખ્વાહ

(ફીરોઝુલ-લુગાત,સફહા : 1238)

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે ફે'લ ને એક ઔર ઈખ્તેલાફી મસ્અલા હલ કર દિયા કિ **"સિમાએ મૌતા"** યા'ની સાહિબે કબ્ર કા સુનના બર-હક્ક હૈ. દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ને ઈસ મસ્અલે કે ઝિમ્ન મેં ભી શૌર વ ગૌગા મચા રખા હૈ ઔર તહરીરો તક્રીર કે ઝરીએ બડી શિદ્દત સે પ્રોપેગન્ડા કરતે ફિરતે હૈં કિ સાહિબે કબ્ર સુનને કી ઈસ્તિતાઅત નહીં રખતે. બલ્કિ અપની રુસવાએ ઝમાના કુતુબ મેં યહાં તક લિખ દેતે હૈં કિ વહ મર કર મિટ્ટી મેં મિલ ગએ. અમ્બિયા વ ઔલિયા કે મુતઅલ્લિક ભી ઐસા રઝીલ વ ઝલીલ જુમ્લા કહને ઔર લિખને મેં ઝર્રા બરાબર ઉન કો હતક મેહ્સૂસ નહીં હોતી બલ્કિ શકાવતે કલ્બી કી બ-દૌલત ઐસે ગુસ્તાખાના અલ્ફાઝ કે

ઝરીએ તૌહીન વ તન્કીસે અમ્બિયા વ ઔલિયા મેં જરીહ બનતે હૈં. સિમાએ મૌતા હક્ક હૈ ઔર ઈસ પર ઉમ્મત કે ઓલ્મા વ ઓરફા કા ઈત્તિફાકો ઈજમા' હૈ. કુરઆન વ હદીસ સે ઈસ કા સુબૂત હાસિલ હૈ. લૈકિન અબ ચૌદહવીં સદી કે મુસ્લિમ નુમા મુનાફિકીન ઈનાદન ઈન્કાર વ ઈખ્તિલાફ પર અડે હુએ હૈં. લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને અપને બેટે હઝરત સઈદ બિન ખાલિદ કી કબ્ર પર જા કર ઉન કો મુખાતબ કર કે જો કલેમાત કહે ઉન કો હમ ને અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ સે નક્લ કિયા, લેહાઝા અબ સવાલ યહ હૈ કિ :

(1) અગર મય્યત કા સુનના (સિમાએ મૌતા) બર-હક્ક નહીં તો હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને અપને બેટે કો ઉન કી કબ્ર પર જા કર મુખાતબ ક્યૂં હુએ ?

(2) અગર સિમાએ મૌતા હક્ક નહીં તો ક્યા જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કો ઈસ હકીકત કા ઈલ્મ નહીં થા ?

(3) ક્યા અબ ચૌદહ સૌ સાલ (૧૪૦૦) કે બા'દ હી ઈસ મસ્અલે સે વાકફીયત રખને વાલે આલિમ વુજૂદ મેં આએ હૈં. માઝી કે તમામ હઝરાત ના-વાકિફ ઔર જાહિલ થે ?

નાઝિરીને કિરામ કી ગૈર જાનિબદારાના અદાલત મેં ઈસ્તિગાસા હૈ કિ આપ ફૈસલા ફરમાએં કિ સહાબીએ રસૂલ કા ફે'લ હમારે લિયે હુજ્જત ઔર કાબિલ એ'તેમાદ હૈ. યા દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કી દરીદા દહની ? એક હવાલા પૈશે ખિદમત હૈ :-

❁ **"જો બા'ઝ લોગ અગલે બુઝુર્ગો કો દૂર દૂર સે પુકારતે હૈં ઔર ઈત્ના હી કહતે હૈં કિ યા હઝરત તુમ અલ્લાહ કી જનાબ મેં દુઆ કરો કિ વહ અપની કુદરત સે હમારી હાજત પૂરી કર દે ઔર ફિર યૂં સમઝતે હૈં કિ હમ ને કોઈ શિર્ક નહીં કિયા. ઈસ વાસ્તે કિ ઉન સે હાજત નહીં માંગી બલ્કિ દુઆ કરવાઈ હૈ, યહ બાત ગલત હૈ. ઈસ લિયે કિ ઈસ કે માંગને કી રાહ સે શિર્ક સાબિત નહીં હોતા લૈકિન પુકારને કી રાહ સે સાબિત હો જાતા હૈ કિ ઉન કો ઐસા સમઝા કિ દૂર સે ઔર નઝદીક સે બરાબર સુન લેતે હૈં."**
(હવાલા : - તક્વીયતુલ ઈમાન, મુસન્નિફ : મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી, નાશિર : - દારુસ્સલ્ફિયા, મુમ્બઈ, તારીખ ઈશાઅત : અપ્રિલ ઈસ્વી 1997, સફહા : 44)

તક્વીયતુલ ઈમાન કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત કો કારેઈને કિરામ બ-ગૌર મુલાહેઝા ફરમાએં. ઈસ ઈબારત કા મા-હસલ યહ હૈ કિ બુઝુર્ગાને દીન દૂર ઔર નઝદીક સે સુન લેતે હૈં યહ એ'તેકાદ રખના હી શિર્ક હૈ. યહાં ઈસ્તેઆનત ઔર ગૈરૂલ્લાહ સે મદદ માંગને કા મુઆમલા નહીં, બલ્કિ તક્વીયતુલ ઈમાન કા મુસન્નિફ યહ કહ રહા હૈ કિ દૂર ઔર નઝદીક સે સુન લેને કા અકીદા રખના હી શિર્ક હૈ યા'ની કિસી કો ઉસ કી કબ્ર સે બહુત બઈદ કે ફાસ્લે સે મુખાતબ કર કે પુકારો યા ઉસ કી કબ્ર સે બિલ્કુલ મુલહિક હો કર પુકારો. **દોનોં કા એક હી હુક્મ હૈ યા'ની શિર્ક હૈ**. જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ કિસી ને કિસી કો ઉસ કી કબ્ર સે દૂર કે ફાસ્લે સે મુખાતબ કર કે પુકારા યા કરીબ સે પુકારા વહ પુકારને વાલા મુશરિક હૈ.

"લા ઇલાહા ઇલ્લલ્લાહો મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહે" (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) કા વિર્દ જારી રખતે હુએ કારેઈને કિરામ ગૌર ફરમાએં કિ મુન્દરજા બાલા ઈબારત શિર્ક કે ફત્વે કી મશીન ગન નહીં બલ્કિ એટમ બમ હૈ કિ એક ફત્વે સે મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કે બે-શુમાર મુવહહેદીન વ મોમેનીન કે ઈમાન કે પુરઝે ઉડા દિયે. જિસ કામ કો એક જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ ને ક્યા ઉસ કામ કો સદિયોં કે બા'દ **"સાબીએ રસૂલ"** શિર્ક કરાર દે રહા હૈ. (નોટ :- સાબી = ગુસ્તાખ)

(1) અગર સાહિબે કબ્ર કો મુખાતબ કર કે પુકારના શિર્ક હૈ, તો ક્યા હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ઈસ હુક્મ સે ના-વાકિફ થે ? ક્યા ઉન કો શિર્ક જૈસે અહ્મ ઉમૂર કે હુક્મ કી શરઈ મા'લૂમાત ન થી ?

(2) કારેઈન કિરામ મીઝાને અદ્લ કે એક પલ્લે મેં જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કા યહ ફે'લ રખેં ઔર દૂસરે પલ્લે મેં સાબીએ (ગુસ્તાખે) રસૂલ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી કા કૌલ રખેં ઔર ફૈસલા કરેં કિ દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા અકીદા કિતના ઘિનૌના ઔર ફાસિદ હૈ.

ઈસ બહસ કો તૂલ ન દેતે હુએ સિર્ફ ઈત્ના કહના હૈ કિ હમારે લિયે એક સહાબીએ રસૂલ કા ફે'લ સનદ હૈ. હાલાં કિ ઈસ કે ઈસ્બાત વ જવાઝ મેં કુરઆન વ અહાદીસ કે દલાઈલ સે લબરેઝ કુતુબે મો'તમદા વ મુસ્તનદા બડી કસરત સે મૌજૂદ હૈં. સિમાએ મૌતા ઔર નિદા કે જવાઝો ઈસ્બાત મેં ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસ બરૈલવી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી મુન્દરજા ઝૈલ કુતુબ કા મુતાલઆ કારેઈન કી મા'લૂમાત મેં ઈઝાફા કરને કે સાથ સાથ એ'તેકાદ કી પુખ્તગી કે લિયે બે હદ ફાઈદા બખ્શ હૈં :

(1) હયાતુલ મમાત ફી બયાને સિમાઇલ અમવાત

(2) અનવારુલ ઈન્તિબાહ ફી હલ્લે નિદાએ યા રસૂલલ્લાહ

(3) બરકાતુલ ઇમ્દાદ લે એહલિલ ઇસ્તિમદાદ

(4) અલ અમ્નો વલ ઉલા લે-નઅતિલ મુસ્તફા બે દાફેઇલ બલા

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કા રૂમિયોં સે ઇન્તેકામ

અપને નૂરે નઝર કી કબ્ર કી ઝિયારત સે ફારિગ હો કર હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ ઔર દરખ્વાસ્ત કી કિ થોડા સા લશ્કર બ-તૌર સર્યા અપને સાથ લે કર મુશરિકોં કી તલાશ વ જુસ્તજૂ મેં જાઉં. ઉમ્મીદ હૈ કિ મૈં ઉન મેં સે કિસી કો પાલૂં ઔર કત્લ કર દૂં તાકિ અપને લખ્તે જિગર કા ઈન્તેકામ લે કર દિલ કો તસ્કીન દૂં. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને કૌમે હુમૈર કે તીન સૌ (300) સવારોં કો ઉન કે હમરાહ કર દિયા. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ જૌશ ઈન્તેકામ ઔર વલ્વલએ જંગ મેં ઈતને ગર્ક થે કિ ઉસી વક્ત તીન સૌ (૩૦૦) સવારોં કે સાથ રવાના હો ગએ.

થોડી મસાફત તય કરને કે બા'દ વહ એક સર સબ્ઝ મૈદાન મેં પહુંચે. સખ્ત ધૂપ ઔર શિદ્દત કી ગર્મી થી, લેહાઝા સબ ને યહ ઈરાદા કિયા કિ દિન કા વક્ત યહાં ગુઝાર દેં તાકિ હમારે જાનવર ચારા ઔર ઘાસ ખા લેં ઔર ફિર રાત કે વક્ત યહાં સે રવાના હોંગે. લેહાઝા સબ ને ઉસ મૈદાન મેં તવક્કુફ કિયા ઔર અપને જાનવરોં કો ચરને કે લિયે ખોલ દિયે. ઈસ મૈદાન કે કરીબ હી એક બુલન્દ પહાડ થા. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ અપને સાથિયોં કે સાથ મૈદાન મેં ઠહરે હુએ થે. ઔર અપને સાથિયોં કો જેહાદ કી તર્ગીબ દે રહે થે. દૌરાને ગુફ્તગૂ ઉન્હોં ને નઝર ઉઠા કર પહાડ કી જાનિબ દેખા તો પહાડ કી ચોટી પર ઉન કો ચંદ આદમી દિખાઈ દિયે. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને સાથિયોં સે કહા કિ મેરા ગુમાન હૈ કિ યહ લોગ જાસૂસ હૈં. કહીં ઐસા ન હો કિ દુશ્મન કા કોઈ લશ્કર ઈસ મૈદાન કે અતરાફ મેં પોશીદહ હો ઔર યહ લોગ હમારી મુખબિરી કર દેં, મબાદા હમ પર દુશ્મન કા લશ્કર આ પડે. લેહાઝા મુનાસિબ યહી હૈ કિ હમ ઉન જાસૂસોં પર જા પડેં ઔર અપને કબ્ઝે મેં લે લેં. સાથિયોં ને કહા કિ ઐ ખાલિદ ! યહ કિસ તરહ મુમ્કિન હૈ ? ક્યૂં કિ હમ મૈદાન મેં હૈં ઔર વહ લોગ પહાડ કી બુલન્દી પર હૈં ઔર પહાડ કા જુગ્રાફિયા ઈસ તરહ

કા હૈ કિ ઉસ પર ચઢના અમ્રે દુશ્વાર હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને અપને સાથ દસ મુજાહિદોં કો લિયા ઔર બાકી મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ મૈં જબ તક વાપસ પલટ કર ન આઊં તુમ ઈસી જગહ ઠહરના.

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ અપને દસ સાથિયોં કે સાથ પહાડ કે કરીબ ગએ. ઘોડોં સે ઉતર કર અપને તેહ બન્દ કો બાંધા, તલવાર કો ગર્દન મેં લટકા લિયા ઔર પહાડ પર ચઢના શુરૂ કિયા. પહાડ કી બુલન્દી પર જાને કે લિયે ઉસ જગહ કોઈ રાસ્તા ન થા કિ આદમી ઉસ પર ચલ સકે, લૈકિન મુજાહિદોં કા અઝ્મો ઈસ્તિક્લાલ ઈત્ના મઝબૂત થા કિ પહાડ ભી ઉન કે સામને નર્મ થા. તમામ મુજાહિદ પહાડ કી ચટ્ટાન સે ચિપક કર રેંગતે હુએ આહિસ્તા આહિસ્તા પહાડ કી બુલન્દી ઉબૂર કરને લગે. ઐસા ખતરનાક મરહલા થા કિ ઝરા સી ગલતી હૂઈ યા પાઊં ફિસ્લા યા હાથ સે ચટ્ટાન સરક ગઈ, તો સીધે ઝમીન પર આ જાતે, લૈકિન તમામ મુજાહિદ અલ્લાહ કી નુસ્રત વ મદદ સે પહાડ કી ચોટી પર પહોંચ ગએ. પત્થર કી ચટ્ટાન કી આડ મેં છુપતે છુપાતે ઉસ જગહ પહોંચ ગએ જહાં રૂમી લશ્કર કે જાસૂસ ઠહરે હુએ થે. વહ કુલ છે (૬) અશ્ખાસ થે. માહૌલ સે ગાફિલ અપની ગુફ્તગૂ મેં ખોએ હુએ થે કિ મુજાહિદોં ને ઉન કો લલ્કારા. વહ ચૌંક પડે ઘબરાહટ વ ખૌફ કે આલમ મેં અપને હથિયારોં કી તરફ લપકે, લૈકિન મુજાહિદોં ને ઉન કો ઈત્ના મૌકા' ન દિયા. દો કી ગર્દનેં ઉડા દીં ઔર ચાર કો ગિરફ્તાર કર લિયા.

ગિરફ્તાર હોને વાલે ચાર શખ્સોં કો હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને ઝદ વ કોબ કી ઝિયાફત સે નવાઝા ઔર ઉન કા હાલ દર્યાફ્ત કિયા કિ વહ કૌન હૈં ? ઔર યહાં ક્યા કરને આએ થે ? ઉન્હોં ને બતાયા કિ હમ ઈસ પહાડ કે અતરાફ મેં વાકેઅ દૈહાત દૈરુલ બકી', જામિઆ ઔર કફ્રુલ અઝીઝા કે રહને વાલે હૈં, હમ કો યહ ઈત્તેલાઅ મિલી કિ મુલ્કે અરબ કા લશ્કર હમારે ઈલાકે પર ચઢાઈ કરને આયા હૈ. દૈહાત કે લોગ તો ભાગ ભાગ કર મઝબૂત કિલ્લોં વાલે શહરોં મેં ચલે ગએ હૈં. હમ ને કિલ્લોં સે ભી ઝિયાદહ મહફૂઝ મકામ ઈસ પહાડ કો જાના ઔર યહાં આ કર પનાહ ગુઝીં હુએ. અતરાફ કે ઈલાકોં કી ખબર કે તજસ્સુસ મેં હમ ઈસ પહાડ કી ચોટી પર આએ થે ઔર તુમ ને હમ કો ગિરફ્તાર કર લિયા. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને ઉન લોગોં સે રૂમી લશ્કર કા હાલ પૂછા તો ઉન્હોં ને બતાયા કિ હિરક્લ બાદશાહ ને બ-મકામ અજનાદીન બહુત બડા લશ્કર જમા કિયા હૈ ઔર વહ ફલસ્તીન કી તરફ કૂચ કરને વાલા હૈ, તાકિ ઈસ્લામી લશ્કર કો બૈતુલ મુકદ્દસ મેં દાખિલ હોને સે બાઝ રખે. ઉન ચાર અસીરોં ને મઝીદ ઈત્તેલાઅ દી કિ અજનાદીન મેં જો રૂમી લશ્કર હૈ ઉસ કી રસદ (અનાજ વ અશ્યાએ ખુરદન)મુહય્યા કરને

કે લિયે રૂમી લશ્કર કે સરદારોં મેં સે એક સરદાર હમારે ઈલાકે મેં આયા હુવા હૈ ઔર ઉસ ને બહુત સારા ગલ્લા વગૈરા ઝખીરા કર લિયા હૈ ઔર ઉસ કો તુમ્હારે લશ્કર કા ખૌફ હૈ, લેહાઝા વહ રસદ લે કર જલ્દ અઝ જલ્દ રવાના હો જાના ચાહતા હૈ.

હઝરત ખાલિદ ને ઉન અસીરોં સે પૂછા કિ રૂમી સરદાર રસદ લે કર કિસ રાસ્તે સે અજનાદીન જાએગા ? ઉન્હોં ને કહા કિ વહ ઉસી રાસ્તે સે ગુઝરેગા જહાં તુમ મૈદાન મેં ઠહરે હુએ હો, ઈસ પહાડ મેં એક બડા દુર્રા હૈ, વહ ઈસ દુર્રા સે હો કર ગુઝરેગા. હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ વહ ઈસ વક્ત કહાં ઠહરા હુવા હૈ ? જવાબ મેં ઉન્હોં ને કહા કિ ઈસ પહાડ કે કરીબ એક બડા ટીલા હૈ, જિસ કા નામ "**તલ બની સૈફ**" હૈ વહાં પર વહ મઅ રસદ વ હમ્માલ ઠહરા હુવા હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને ઉન સે ફરમાયા કિ અગર તુમ અપની ઝિન્દગી કી ખૈરિયત ચાહતે હો તો હમ કો તલ બની સૈફ તક પહુંચા દો. હમ તુમ કો છોડ દેંગે. ઉન્હોં ને કબૂલ કિયા.

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ઉન ચાર (૪) અસીરોં કો લે કર અપને દસ સાથિયોં કે હમરાહ તલ બની સૈફ કી તરફ ચલ દિયે. જો દો પહાડોં કે દરમિયાન વાકેઅ દુર્રા કે પાસ પહુંચે તો વહાં તવક્કુફ કિયા ઔર મૈદાન મેં ઠહરે હુએ અપને સાથિયોં કો ભી પહાડ કે દુર્રા કે પાસ બુલવા લિયા. જબ વહ આ ગયે તો સબ સાથ મિલ કર ઉજલત કે સાથ તલ બની સૈફ નામ કે ટીલે કી તરફ આગે બઢે. જબ ઈસ્લામ કે કફન બરદોશોં કી જમાઅત ઉસ ટીલે પર પહોંચી તો દેખા કિ તક્રીબન છ સૌ (600) રૂમી સિપાહી ઔર કુછ દૈહાતી ગુલામ જલ્દી જલ્દી જાનવરોં પર રસદ કે બોરે લાદ રહે હૈં. વહ માહૌલ સે બે-ખબર રસદ લે કર ફૌરન રવાના હોને કી ફિક્ર મેં થે. ઉન કા સરદાર જલ્દ અઝ જલ્દ કામ તમામ કરને કી તલ્કીન કર રહા થા. વહ રસદ લાદને લદાને મેં મશ્ગૂલ થે કિ મુજાહિદોં ને ઉન પર યલ્ગાર કર દી. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ઔર હઝરત ઝુલ કેલાઅ હુમૈરી ને ઐસા શિદ્દત સે હમ્લા કિયા કિ રૂમી મબ્હૂત હો ગએ. રસદ લાદને વાલે ગુલામ ઔર હમ્માલ તો ફૌરન દૂમ દબા કર ભાગ નિકલે, રૂમી સિપાહિયોં ને તલવારેં તાન લીં ઔર મુઝાહમત કી. ઉન કા સરદાર બુલન્દ આવાઝ સે ઉન કો લડને કી તર્ગીબ ઔર હિમ્મત દિલા રહા થા. હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ રૂમી સરદાર કી જાનિબ લપકે ઔર એક નૈઝા ઉસ સિતમગર કો ઐસા મારા કિ વહ મુર્દા હો કર ઝમીન પર ગિરા. મુજાહિદોં ને ભી બડી દિલૈરી સે ઉન કે સરોં પર શમ્શીરેં રખીં ઔર તીન સૌ બીસ (320) રૂમી સિપાહિયોં કો કાટ કર ફૈંક દિયા. બાકી બચે હુએ સિપાહી ફરાર હો ગએ.

હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ને રૂમી લશ્કર કી રસદ ઔર જાનવરોં પર કબ્ઝા કર લિયા. નીઝ મક્તૂલીન કે હથિયાર, માલો અસ્બાબ જમા કિયા. બડી મિક્દાર મેં ગલ્લા ઔર માલે ગનીમત લે કર બ-ખૈર વ આફિયત હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે કૈમ્પ મેં બ-મકામ ફલસ્તીન વાપસ આએ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ મુજાહિદોં કે સલામત લૌટને ઔર સાથ મેં ગનાઈમે કસીરા લાને સે બહુત ખુશ હુએ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ ઔર ઉન કે સાથિયોં કો મુબારકબાદ ઔર દુઆએ ખૈરો બરકત સે નવાઝા. ફિર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને જંગે ફલસ્તીન ઔર તલ બની સૈફ સે હાસિલ શુદા રસદ વ ગનાઈમ કી કૈફિયત કા મુફસ્સલ ખત ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર અમીરુલ મોમેનીન સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક કો લિખા. રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ઓહદે સે મા'ઝૂલી ઔર હઝરત ખાલિદ કા તકર્રુર

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કી તરફ સે હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દૌસી ખત લે કર અમીરુલ મોમેનીન કી ખિદમત મેં મદીના મુનવ્વરા પહુંચે. હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક ને વહ ખત પઢ કર મુસલમાનોં કો સુનાયા. ખત સુન કર અહ્લે મદીના બહુત ખુશ હુએ ઔર સદાએ તહલીલો તક્બીર સે ફિઝા કો મુતરન્નિમ કર દિયા. બા'દહુ હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત આમિર અદ્દૌસી સે મુલ્કે શામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા હાલ દર્યાફ્ત કિયા. હઝરત આમિર અદ્દૌસી ને બતાયા કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો મુલ્કે શામ મેં અલગ અલગ મકામાત પર મુતફર્રિક કર દિયા હૈ. ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા અભી તક અવાઈલે મુલ્કે શામ મેં મુકીમ હૈં ઔર મુલ્કે શામ મેં દાખિલ નહીં હો પાએ હૈં. ઈલાવા અઝીં હિરક્લ બાદશાહ ને બ-મકામ અજનાદીન એક અઝીમ લશ્કર જમા કિયા હૈ, તાકિ વહ ઈસ્લામી લશ્કર સે ટક્કર લે.

હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો અન્હો ને હઝરત આમિર અદ્દૌસી કી ઝબાની તમામ કૈફિયત સમાઅત ફરમાઈ, તો ઉન્હોં ને સોચા કિ અબૂ ઉબૈદા નર્મ તબીઅત ઔર ભોલે મિઝાજ કે શખ્સ હૈં ઔર રૂમિયોં કી ફૌજે કસીર સે જંગ કરને કી સલાહિયત નહીં રખતે, લેહાઝા આપ ને અકાબિરે સહાબએ કિરામ સે મશ્વરા કિયા ઔર કહા કિ અગર

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે બજાએ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો સિપાહ સાલારે આઝમ કે ઓહદે પર મુકર્રર કિયા જાએ તો ઝિયાદહ મુનાસિબ હોગા. ક્યૂં કિ વહ મર્દે શુજાઅ ઔર જંગી ઉમૂર મેં મહારત રખતે હૈં. તમામ સહાબા ને હઝરત સિદ્દીકે અક્બર કી રાએ સે ઈત્તેફાક કરતે હુએ તાઈદ કી. લેહાઝા હઝરત સિદ્દીકે અક્બર ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલાર કે ઓહદે પર મુકર્રર કિયા ઔર હઝરત નજમ બિન મુફરેહ કત્તાની કે ઝરીએ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ખત રવાના કિયા. ઉસ ખત કી અહ્મ ઈબારત મુલાહેઝ-એ કારેઈન કી ખાતિર ઝૈલ મેં દર્જ હૈ :

"وَإِنِّی قَدْ وَلَّیْتُكَ عَلیٰ جُیُوْشِ الْمُسْلِمِیْنَ وَأمَرتُكَ لِقِتَالِ الرُّوْمِ وَقَدْ
جَعَلْتُكَ الأَمِیْرَ عَلیٰ أَبِیْ عُبَیْدَةَ وَمَنْ مَّعَهٗ مِنَ الْمُسْلِمِیْنَ"

તર્જુમા : "ઔર બ-તહકીક મૈં ને સરદાર કિયા તુમ કો મુસલમાનોં કે લશ્કરોં પર ઔર હુક્મ કિયા તુમ કો રૂમિયોં સે કિતાલ કરને કા ઔર બ-તહકીક મૈં ને તુમ કો અબૂ ઉબૈદા ઔર ઉન કે સાથ મુસલમાનોં પર અમીર મુકર્રર કિયા." (હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 31)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઉન દિનોં ઈરાક કે ઈલાકે મુલ્કે ફારસ મેં આતિશ પરસ્તોં સે મસ્રૂફે જેહાદ થે ઔર કરીબ થા કિ આપ શહર કાદસિયા કો ફતહ કર લેં. હઝરત અમીરુલ મોમેનીન સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા ખત લે કર હઝરત નજમ બિન મુફરેહ વહાં પહુંચે ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ખત દિયા. ખત પઢ કર આપ ને કહા કિ મુઝ કો અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કે ખલીફા કી ઈતાઅત મન્ઝૂર હૈ. હઝરત ખાલિદ કો અમીરુલ મોમેનીન કા ખત પહુંચાને હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દૌસી ભી મદીના તય્યબહ સે હઝરત નજમ બિન મુફરેહ કે હમરાહ ગએ થે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ફૌરન એક ખત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે નામ તહ્રીર કિયા. ઉસ મેં ઉન્હોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઉન કી મા'ઝૂલી ઔર અપની તકર્રુરી કી ઈત્તેલાઅ લિખી ઔર યહ ભી લિખા :

"قَدْ وَلَّانِیْ أبُوْ بَکْرعَلیٰ جُیُوْشِ الْمُسْلِمِیْنَ فَلَا تَبْرَحْ مِنْ مَّکَانِكَ
حَتیٰ أَقْدَمَ عَلَیْكَ"

તર્જુમા : "બ-તહકીક હઝરત અબૂ બક્ર ને મુઝે મુસલમાનોં કે લશ્કર પર સરદાર

મુકર્રર કિયા હૈ. પસ જબ તક મૈં તુમ્હારે પાસ ન આઊં તુમ અપની જગહ સે ન હટના.'' (હવાલા :- ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 31)

હઝરત ખાલિદ ને વહ ખત હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્વૌસી કો દે કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી જાનિબ રવાના કિયા ઔર ખુદ ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર મુલ્કે શામ કી તરફ કૂચ કર ગએ. હઝરત ખાલિદ લશ્કર કો લે કર **''ઐનુત-તમર''** કે રાસ્તે સે સફર કરતે હુએ **''અર્ઝે સમાવા''** પહુંચે. અબ ઉન કો વહાં સે **''અરેકા''** નામી મકામ પર જાના થા, વહાં સે મુલ્કે શામ મેં દાખિલ હોના થા.

બગૈર પાની સફર તય કરને કી નિરાલી તદ્બીર

લૈકિન **''અર્ઝે સમાવા''** સે **''અરેકા''** તક કા સફર નિહાયત દુશ્વાર ઔર મુશ્કિલ થા. ક્યૂં કિ ઈસ મુસાફત કે દરમિયાન કહીં પાની મિલને કા ઈમ્કાન ન થા. ઔર તક્રીબન તીન યા ચાર દિન કા સફર થા. અર્ઝે સમાવા મેં કસરત સે પાની થા, લૈકિન આગે કા સફર બગૈર પાની કે બન્જર ઈલાકે કા થા. ઈસ્લામી લશ્કર મેં પાની ભરને કે લિયે મશ્કેં ઔર બર્તન કી કિલ્લત થી. અગર અર્ઝે સમાવા સે તમામ બર્તન ઔર મશ્કેં પાની કી ભર કર સાથ લેં, તો વહ પાની લશ્કર કે સિપાહિયોં કો સિર્ફ દો યા તીન દિન તક કિફાયત કરે. લૈકિન સવારી કે જાનવરોં કો પિલાને કે લિયે પાની કી ફરાહમી અમ્રે મુહાલ થા. પ્યાસ સે તમામ ઘોડે મર જાએં, હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ સહાબી-એ રસૂલ જો મુલ્કે શામ કે ઈલાકોં ઔર રાસ્તોં કી અચ્છી ખાસી વાકફીયત રખતે થે. ઉન્હોં ને અપની રાએ ઔર મશ્વરા પૈશ કરતે હુએ કહા કિ તીસ ઊંટોં કો સાત દિન તક પ્યાસા રખો ઔર ફિર મૈં જૈસા કહૂં કરો. ચુનાંચે લશ્કર ને અર્ઝે સમાવા મેં સાત દિન તવક્કુફ કિયા ઔર તીસ ઊંટોં કો સાત દિન તક પ્યાસા રખા.

જબ લશ્કર ને કૂચ કી તૈયારી કી તો હઝરત રાફેઅ બિન ઓમૈરા ને સાત દિન કે પ્યાસે ઊંટોં કો ખૂબ પાની પિલા કર ઉન કે મુંહ બાંધ દિયે ઔર સિપાહિયોં સે કહા કિ તમામ બર્તન ઔર મશ્કીઝે પાની સે ભર લો. તમામ મુજાહિદોં ને ઈસી તરહ કિયા ઔર લશ્કર વહાં સે કૂચ કરતા હુવા આગે બઢા. જબ કિસી મન્ઝિલ પર પડાવ કરતે તો વહાં હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા દસ ઊંટ ઝબ્હ કર કે ઉન કે પેટોં સે પાની નિકાલ કર બડી મશ્કોં મેં ભર લેતે ઔર જબ વહ પાની ઠંડા હો જાતા તો ઘોડોં કો પિલા દેતે ઔર ઊંટ કા ગોશ્ત લશ્કર કે મુજાહેદીન ખાતે. ઈસ તરહ હર મન્ઝિલ મેં કરતે. યહાં તક કિ તીસ ઊંટ ઝબ્હ હો

ગએ, લૈકિન સફર તય ન હુવા. અબ લશ્કર કી હાલત ખરાબ હૂઈ. આદમિયોં કે પીને કે લિયે બર્તનોં ઔર મશ્કોં મેં પાની નહીં થા. જાનવરોં કો પિલાને કે લિયે અબ પાની વાલા કોઈ ઊંટ ભી નહીં થા. તમામ લશ્કર પ્યાસ કી શિદ્દત વ કુલ્ફત બરદાશ્ત કરતા હુવા આગે બઢ રહા થા. પાની કી અદમ મૌજૂદગી સે સબ કા બુરા હાલ થા. સવારી કે ઘોડોં કે કદમ ભી લડખડાને લગે. મુજાહિદોં કે હલક ઔર ઝબાનેં ખુશ્ક હો ગઈ. મઝીદ બરાં શિદ્દત કી ગર્મી ઔર ધૂપ કી તપિશ સે લશ્કર કે સિપાહી સૂખ કર કાંટા હો ગએ, પાઊં બોઝલ હો ગએ, ચલને કી તાકત ન રહી. કુવ્વતે બરદાશ્ત જવાબ દે ચુકી, દૂર દૂર તક કહીં પાની કા નામો નિશાન ન થા. સબ કી હાલત ગૈર થી. બા'ઝ તો રાહ મેં બૈઠ ગએ. અબ એક કદમ ચલને કી ભી સકત ન થી. ઐસા લગતા થા કિ પૂરા લશ્કર પાની ન મિલને કી વજહ સે પ્યાસા હલાક હો જાએગા. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કો હિમ્મત ઔર તસલ્લી દી ઔર અબ અન્કરીબ પાની મિલને કી ઉમ્મીદ દિલાઈ. લૈકિન આપ કી ભી હાલત કરીબે હલાકત થી. અબ અલ્લાહ કી નુસ્રત ઔર મદદ કે સિવા ઔર કોઈ સબીલ નઝર ન આતી થી. :

ઝમીં તપતી, કટીલી રાહ, ભારી બોઝ, ઘાયલ પાઊં,
મુસીબત ઝેલને વાલે, તેરા અલ્લાહ વાલી હૈ.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કરે ઈસ્લામ કી હાલત દેખ કર પરેશાન થે. લશ્કર કી તા'દાદ આહિસ્તા આહિસ્તા કમ હોતી જાતી થી. થોડે થોડે ફાસ્લે પર ચંદ અશ્ખાસ રાહ મેં ઠહર જાતે થે. ઝો'ફ વ નાતવાની કી વજહ સે ખડા રહના ભી મુશ્કિલ થા. હઝરત ખાલિદ પરેશાની વ ઈઝતિરાબ કે આલમ મેં હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ કે પાસ આએ ઔર કહા કિ અબ હમારા લશ્કર કરીબે હલાકત હો ગયા હૈ. કોઈ તદ્બીર સોચો ! હમારે બહાદુર મુજાહિદોં કી જાન કે લાલે પડે હુએ હૈં.

હઝરત રાફેઅ ને કહા ઐ સરદાર ! અબ હમ **''કરાકર''** ઔર **''સવી''** નામ કે મકામ કે કરીબ આ ગયે હૈં. આપ લશ્કર કો વહાં તક પહુંચાને કી કોશિશ કરો. ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કો હિમ્મત વ ઉમ્મીદ દે દે કર બડી મુશ્કિલ સે કરાકર નામી મકામ તક પહુંચાયા. લૈકિન અક્સર મુજાહેદીન રાસ્તા મેં પીછે રહ ગએ થે. મકામ કરાકર મેં આ કર હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ વહાં કી ઝમીન કો ટટોલતે હુએ એક દરખ્ત કે કરીબ આ કર ઠહર ગએ ઔર સાથિયોં સે કહા કિ ઈસ જગહ ખોદો. ચંદ ફુટ

ગહરાઈ તક ખૂદાઈ કી ગઈ કિ દફઅતન વહાં સે પાની કા ચશ્મા ઉબલ પડા. મુજાહિદોં ને ફર્તે મસર્રત સે તહલીલો તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કીં. સબ ને પાની પિયા ઔર જલ્દી જલ્દી મશકીઝોં મેં પાની ભર કે રવાના હુએ તાકિ રાહ મેં બિછડે હુએ સાથિયોં કો જા કર સૈરાબ કરેં. અલ-કિસ્સા પાની કે બુહરાન કી મુસીબત ટલ ગઈ. રાહ મેં બિછડ જાને વાલે મુજાહેદીન પાની મિલને પર કુવ્વત વ તવાનાઈ હાસિલ કર કે વહ ભી મકામે કરાકર મેં આ પહુંચે. મકામે કરાકર મેં લશ્કર ને તવક્કુફ કિયા ઔર સફર કી મશક્કત સે નજાત પાઈ. કદરે આરામ વ ઈસ્તેરાહત કરને કે બા'દ લશ્કર ને કૂચ કી ઔર મકામ **"અરેકા"** કે કરીબ આ પહુંચા. અરેકા અબ સિર્ફ એક મન્ઝિલ કે ફાસ્લે પર થા. યહાં કા ઈલાકા ઝરખૈઝ ઔર સર સબ્ઝો શાદાબ થા. લશ્કર ને કલીલ અર્સા કે લિયે યહાં તવક્કુફ કિયા. ઈસ દૌરાન ચંદ મુજાહેદીન રૂમી લશ્કર કી ખબર હાસિલ કરને ઔર ઈલાકે કા મુઆઈના કરને કી ગર્ઝ સે લશ્કર સે નિકલ કર કરીબ કે એક ખેત કી તરફ ગએ. વહાં ઉન કો કુછ ઊંટ ઔર બકરિયાં નઝર આઈં. મુજાહેદીન જલ્દી સે વહાં ગએ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે કાસિદ કૈદ મેં

એક ચરવાહા શરાબ પી રહા થા ઔર ઉસ કે કરીબ એક શખ્સ અહ્‌લે અરબ સે મુશ્કેં બંધા હુવા પડા થા. મુજાહિદોં ને કરીબ જા કર દેખા તો વહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે નામા બર હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દૌસી થે. ઉન કો ઈસ હાલત મેં દેખ કર મુજાહેદીન દૌડતે હુએ હઝરત ખાલિદ કે પાસ આએ ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ફૌરન ઘોડા દૌડાતે હુએ વહાં પહુંચે, તો દેખા કિ રૂમી ચરવાહા શરાબ કે નશે મેં ધુત પડા હુવા હૈ ઔર ઉસ કે કરીબ હઝરત આમિર બિન તુફૈલ દૌસી રસ્સિયોં મેં બંધે હુએ હૈં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત આમિર સે પૂછા કિ તુમ ક્યૂં કર ગિરફ્તાર હુએ ?

હઝરત આમિર બિન તુફૈલ ને અપની દાસ્તાને અલમ સુનાતે હુએ કહા કિ કાદસિયા સે આપ કા ખત લે કર અપની ઊંટની પર સવાર આપ કી રવાનગી સે પહલે મૈં ચલ પડા થા. ઐનુત-તમર, અર્ઝે સમાવા ઔર કરાકર કે રાસ્તે સે મુસાફત તય કરતા હુવા મૈં ઈસ મકામ પર જબ પહુંચા તો શિદ્દત કી ધૂપ ઔર ગર્મી થી. પ્યાસ કી વજહ સે મેરા બુરા હાલ થા. ઈસ ચરવાહે કો મઅ અપની બકરિયોં ઔર ઊંટોં કે દેખ કર મૈં ઈસ કે પાસ આયા તાકિ ઈસ સે દૂધ મોલ લે કર અપની પ્યાસ બુઝાઊં. જબ મૈં ઈસ કે કરીબ

આયા તો ક્યા દેખતા હૂં કિ વહ શરાબ પી રહા હૈ. મૈં ને ઈસ સે દૂધ તલબ કિયા તો ઈસ ને શરાબ કા બર્તન મેરી તરફ બઢા દિયા. મૈં ને ડાંટા કે ખુદ શરાબ પીતા હૈ ઔર મેરી તરફ ભી શરાબ બઢાતા હૈ. શરાબ પીના હરામ હૈ. તો ઈસ ને મુઝે ધોકા દિયા કિ તુમ કો ગલત ફહમી હૂઈ હૈ. યહ શરાબ નહીં હૈ બલ્કિ ખાલિસ પાની હૈ. અપની સવારી સે ઉતર કર ખુદ હી દેખ કર ઔર સૂંઘ કર તહ્‌કીક કર લો કિ શરાબ હૈ યા પાની ? અગર શરાબ હો તો જો ચાહો સઝા દેના. મૈં ઈસ કી બાતોં મેં આ ગયા ઔર અપની ઊંટની કો બિઠા કર પાલાન સે ઉતરા ઔર ઝાનૂ કે બલ બૈઠ ગયા તાકિ દેખું કિ ઈસ કે બડે કાસે મેં શરાબ હૈ યા પાની ? જૈસે હી મૈં ઝુકા ઈસ ને અપને પાસ રખી હૂઈ લાઠી ઉઠા કર મેરે સર પર દે મારી. મુઝે ઐસા લગા કિ મેરે સર કી હડ્ડી ટૂટ ગઈ ઔર મૈં ગશ ખા કર ગિર પડા.

જબ હોશ આયા તો મૈં ને અપને આપ કો રસ્સિયોં મેં મઝબૂત બંધા પાયા ઔર યહ ચરવાહા મેરે પાસ બૈઠા હુવા શરાબ પી રહા થા ઔર કહ રહા થા કિ તુમ અસ્હાબે મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) સે મા'લૂમ હોતે હો. લેહાઝા જબ તક મેરા માલિક જો બાદશાહ હિરક્લ કે પાસ ગયા હુવા હૈ, ન લૌટેગા તબ તક મૈં તુઝ કો ઈસી તરહ કૈદ રખૂંગા. મૈં ને પૂછા કિ તેરા માલિક કૌન હૈ ? ઈસ ને કહા કિ અહ્‌લે અરબ સે નસ્રાની મઝહબ હૈ (અરબ મુતનસ્સિરા). ઔર ઈસ કા નામ કદાહ બિન વાસિલા હૈ.

હઝરત આમિર ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ મૈં તીન દિન સે ઈસી હાલત મેં હૂં. યહ શખ્સ મેરે પાસ આ કર બૈઠ કર શરાબ પીતા હૈ ઔર ફિર બાકી માંદા શરાબ મઅ બર્તન મુઝ પર ડાલ દેતા હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો હઝરત આમિર બિન તુફૈલ કી ઝબાની દાસ્તાન ગમ સુન કર બહુત ગુસ્સા આયા. વહ ચરવાહા નશે મેં ચૂર પડા હુવા થા. હઝરત ખાલિદ ને ચરવાહે કો તલવાર કી ઝર્બ મારી ઔર ઉસ કા સર ફાડ ડાલા. હઝરત ખાલિદ કે હમરાહ આએ હુએ સાથિયોં ને તમામ મવેશી પર કબ્ઝા કર લિયા ઔર હઝરત આમિર કો કૈદ સે આઝાદ કિયા. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત આમિર સે પૂછા કિ મૈં ને તુમ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે નામ જો ખત દિયા થા, વહ ક્યા હુવા ? હઝરત આમિર ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ વહ ખત અભી તક મેરે અમામા મેં પોશીદહ ઔર મહફૂઝ હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિઃ અબૂ ઉબૈદા કો મેરા ખત પહોંચાઓ ઔર અબ સફર મેં પૂરી એહતિયાત સે કામ લેના. હઝરત આમિર ને હઝરત ખાલિદ કો અલવદાઅ કર કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી જાનિબ રાહ ઈખ્તેયાર કી.

ફતહે અરેકા, સહના ઔર તદમ્મુર

હઝરત ખાલિદ ને હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદૌસી કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી જાનિબ રવાના કરને કે બા'દ લશ્કર કો કૂચ કા હુક્મ દિયા. કરાકર સે અરેકા કરીબ હી થા, લૈકિન બીચ મેં ભયાનક જંગલ વાકેઅ થા. જંગલ પાર કર કે લશ્કર અરેકા પહુંચા. ઈસ્લામી લશ્કર અરેકા કી તરફ આ રહા હૈ યહ ખબર સુનતે હી અરેકા કે અતરાફ કે ઈલાકા મેં બસને વાલે લોગ ભાગ કર અરેકા કે કિલ્લે મેં મહસૂર હો ગએ. અરેકા કા હાકિમ હિરક્લ બાદશાહ કા મો'તમદ ઔર મુકર્રબ શખ્સ થા. વહ મૈદાને જંગ કા આઝમૂદએ કાર થા. ઉસ ને અરેકા કે લોગોં કો જંગ કે લિયે આમાદા કિયા. કિલ્લે કે તમામ દરવાઝે બન્દ કર દિયે ઔર શહર પનાહ પર ચઢ કર ઈસ્લામી લશ્કર કા મુકાબલા કરને કી તૈયારી કરને લગે. અરેકા શહર મેં હલચલ મચી હૂઈ થી ક્યૂં કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી આમદ કી ઈત્તેલાઅ હો ચુકી થી. ઈલાવા અઝીં અરેકા કે હાકિમ કી તરફ સે બડે પૈમાને પર મુકાબલે કે લિયે લોગ જમા કિયે જા રહે થે.

અરેકા મેં શમ્આન નામ કા એક હકીમ રહતા થા, જો કુતુબે સમાવી કા ઝબરદસ્ત આલિમ, કૌમ રૂમ કા મઝહબી પેશ્વા ઔર મલાહિમ કા જાનને વાલા થા. મલાહિમ ઉન કિતાબોં કો કહતે હૈં જિન મેં મુસ્તકબિલ મેં રૂનુમા હોને વાલે ફિતન ઔર જંગોં કી પૈશીનગોઈયાં લિખી હોતી હૈં. હકીમ શમ્આન અરેકા કે કુછ મુઅઝ્ઝઝ લોગોં કે સાથ અપને મકાન મેં બૈઠા હુવા થા કિ ઉસ કો ખબર પહોંચી કે ઈસ્લામી લશ્કર અરેકા પર હમ્લા કરને આ પહુંચા હૈ. ખબર સુનતે હી ઉસ કે ચેહરે કા રંગ ઝર્દ હો ગયા ઔર મુઝ્તરિબ વ બે-કરાર હો કર કહને લગા કિ **"વક્ત કરીબ આ ગયા." "વક્ત કરીબ આ ગયા"** હકીમ શમ્આન કી મજલિસ મેં મૌજૂદ લોગ ઉસ કી ઝબાન સે બાર બાર ઈસ જુમ્લા કો સુન કર તઅજ્જુબ ઔર હૈરત મેં પડ ગએ. લોગોં ને પૂછા કિ કૌન સા વક્ત કરીબ આ ગયા ? હકીમ શમ્આન ને કહા કિ સલ્તનતે રૂમ કી હલાકત કા વક્ત કરીબ આ ગયા. મેરે પાસ

એક મલહમા (કિતાબ) હૈ ઉસ મેં ઈસ કૌમ કા ઝિક્ર હૈ. નીઝ ઉસ મેં યહ ભી મઝકૂર હૈ :

> **"કૌમે અરબ કા પહલા નિશાન યહાં પર ઈરાક કી જાનિબ સે આએગા ઔર વહ નિશાન ફતહ મન્દી કા હોગા. વહ નિશાન સિયાહ હોગા ઔર ઉન કા સરદાર લમ્બા, ચૌડા, તવીલ વ મોટા, ઉસ કે દોનોં શાનોં મેં કાફી ફર્ક ઔર ઉસ કે ચેહરે પર ચેચક કે નિશાન હોંગે. વહી શખ્સ સરદાર ઉન કે લશ્કર કા હોગા ઔર ઉસી કે હાથોં ફતહ હોગી."**

લોગ હકીમ શમ્આન કી બાત સુન કર કિલ્લે કી દીવાર સે ઈસ્લામી લશ્કર કો ઝાંક ઝાંક કર દેખને લગે, તો વાકઈ ઈસ્લામી લશ્કર કા નિશાન સિયાહ થા, જિસ કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને હાથોં મેં થામે હુએ થે ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ તવીલ કદો કામત વાલે થે ઔર ઉન કે દોનોં શાને કુશાદહ થે. નીઝ ઉન કે ચેહરે પર ચેચક કે નિશાન ભી થે. હકીમ શમ્આન ને જો જો અલામાત બયાન કી થીં ઉન કા લોગોં ને અપની આંખોં સે મુશાહેદા કિયા. લેહાઝા વહ અરેકા કે હાકિમ કે પાસ આએ ઔર કહા કિ હકીમ શમ્આન હમારે મઝહબ કા ઝી-શાન પેશ્વા હૈ ઔર વહ કોઈ ભી બાત હિકમત કે ખિલાફ નહીં કહતા. આજ ઉસ ને હમ સે કૌમે અરબ કે લશ્કર કે મુતઅલ્લિક જો આગહી દી, ઉસ કો હમ ને અપની આંખોં સે દેખા હૈ, ભલાઈ ઔર બેહતરી ઈસી મેં હૈ કિ તુમ ઈસ્લામી લશ્કર સે ટકરાને કા ઈરાદા તર્ક કર કે ઉન સે સુલહ કર લો. તાકિ હમારે માલો અસ્બાબ ઔર અહ્લો અયાલ હલાકત સે મહફૂઝ રહેં.

અરેકા કા હાકિમ ઈસ્લામી લશ્કર સે જંગ કા અઝ્મે મુસમ્મમ કર કે જંગી તૈયારી કર રહા થા ઔર યક લખ્ત જંગ મૌકૂફ કર કે સુલહ કી પૈશકશ કરના ઉસ કો ગિરાં મા'લૂમ હુવા. ઉસ કા ગુરૂર ઔર તકબ્બુર સુલહ કી પૈશકશ કો દફઅતન મન્ઝૂર કરને સે રોકતા થા, ઉસ ને કહા કિ મુઝે કુછ મોહલત દો, શબ મેં ઈત્મીનાન સે સોચ કર સુબ્હ જવાબ દૂંગા. કૌમ ને કહા ઠીક હૈ. હાકિમ અરેકા રાત ભર સોચતા રહા કિ અકાબિરે કૌમ સુલહ કી તરફદારી કર રહે હૈં ઔર મૈં જંગ કી તદ્બીર કર રહા હૂં. કહીં ઐસા ન હો કિ વહ લોગ સુલહ કર લેં ઔર મુઝે અરબોં કો સૌંપ કર બલી કા બકરા બના દેં, નીઝ અરબોં કે લશ્કર સે

મુકાબલા કરના ભી મુશ્કિલ હૈ. ફલસ્તીન કે મા'રકે મેં સરદાર રૂબીસ કી બડી ફૌજ મુસલમાનોં કી છોટી જમાઅત કે હાથોં બુરી તરહ પિટ ગઈ ઔર અરબોં કા રોઅબ વ ખૌફ મુલ્કે શામ કે તમામ લશ્કર કે સિપાહિયોં પર છા ગયા હૈ. અગર જંગ મેં શિકસ્ત હૂઈ તો મૈં કહીં કા ન રહૂંગા. અરબોં કે હાથ હઝીમત ઉઠાને કે સાથ સાથ મેરી અપની કૌમ કી લા'નત વ મલામત ભી મેરે સર હોગી. લેહાઝા અકાબિરે કૌમ કી રાએ સે મુત્તફિક હોના હી મુનાસિબ હૈ.

સુબ્હ અકાબિરે કૌમ ને હાકિમે અરેકા સે જવાબ તલબ કિયા તો ઉસ ને ભી સુલહ કી મુવાફિક્ત કી. કૌમ કે અકાબિર હઝરત ખાલિદ કે પાસ આએ ઔર સુલહ કી ગુફ્તગૂ કર કે દો હઝાર દિરહમ ચાંદી ઔર એક હઝાર અશર્ફી પર મુસાલેહત કી. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અહ્લે અરેકા કો સુલહ કી દસ્તાવેઝ લિખ દી. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બા'દ સુલહ અભી અરેકા મેં મૌજૂદ થે કિ "સખ્ના" ઔર "તદમ્મુર" કે હાકિમ ને ભી આ કર સુલહ કી ઔર સાલાના જિઝ્યા દેને કી શર્તે મન્ઝૂર કીં. અહ્લે સખ્ના ઔર અહ્લે તદમ્મુર સે સુલહ કર ને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ "હવરાન" ઔર "બસરા" કી તરફ રવાના હુએ.

જંગે બસરા

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા ખત લે કર હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દૌસી હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કી ખિદમત મેં આએ. ખત પઢ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા મુસ્કુરાએ ઔર ખુશ હુએ, અપની ખુશી કા ઈઝહાર કરતે હુએ ઉન્હોં ને યહ જુમ્લા કહા :

" اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ لِلّٰهِ وَلِخَلِيْفَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَى اللّٰهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "

તર્જુમા : **"તમામ ખૂબિયાં અલ્લાહ કે લિયે હૈં, અલ્લાહ કી ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કે ખલીફા કી ઈતાઅત મન્ઝૂર હૈ"**

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ કે ઓહદે સે મા'ઝૂલ કિયે જાને પર મુત્લક મલૂલ નહીં હુએ બલ્કિ મસ્રૂર હુએ ઔર ઉસી વક્ત તમામ મુજાહેદીને ઈસ્લામ કો જમા કર કે અપની મા'ઝૂલી ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી તક્ર્રુરી સે મુત્તલેઅ કિયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અપની મા'ઝૂલી સે પહલે હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કાતિબ રસૂલ કો ચાર હઝાર સવારોં કા લશ્કર દે કર બસરા કી જાનિબ રવાના કર દિયા થા. હઝરત શુરહબીલ લશ્કર લે કર બસરા પહુંચે ઔર કિલ્લ-એ શહર કે થોડે ફાસ્લા પર પડાવ કિયા.

હાકિમે બસરા કી હૈરત અંગેઝ જસામત :-

શહર બસરા કે હાકિમ કા નામ રૂમાસ થા. વહ હિરક્લ બાદશાહ ઔર રૂમિયોં કે નઝદીક બડા મરતબા રખતા થા. કુતુબે સાબિકા ઔર મલાહિમ કા આલિમ ઔર રૂમિયોં કે મઝહબી પેશ્વા કી હૈસિયત ઉસે હાસિલ થી. રૂમાસ હાકિમ કા જિસ્મ બહુત હી તઅજ્જુબ ખેઝ થા. અપને તવીલ કદ્દો કામત ઔર કસીફ જસામત કી વજહ સે વહ મુલ્કે શામ મેં મુન્ફરિદુલ જિસ્મ સે મશ્હૂર થા. દૂર-દરાઝ સે લોગ ઉસ કા જિસ્મ દેખને કે લિયે આતે થે. વહ અક્સર વ બેશતર ઈલ્મી મજલિસ મુન્અકિદ કર કે લોગોં કો ઈલ્મો હિક્મત કી બાતેં સુનાયા કરતા થા. શહરે બસરા બહુત સરસબ્ઝ વ શાદાબ થા. તિજારત કી બડી

મંડી મેં ઉસ કા શુમાર હોતા થા. હિજાઝ વ યમન કે તાજિર વહાં પર ખરીદો ફરોખ્ત કે લિયે આયા જાયા કરતે થે. બસરા મેં કિસી ખાસ મૌસમ મેં એક મૈલા લગતા થા. ઉસ મૈલે મેં કાફી લોગ શિર્કત કરતે થે. મૈલે કે અય્યામ મેં હાકિમ રૂમાસ ઈલ્મી મહાફિલ કા ઈન્એકાદ કરતા થા. એક લોહે કી કુર્સી પર બૈઠ કર વહ ઈલ્મો હિક્મત કી બાતેં લોગોં કો સુનાતા થા. લોગ જૂક દર જૂક ઉસ કી મહફિલ મેં ઉસ કી બાતેં સુનને ઔર ખાસ કર ઉસ કા જિસ્મ દેખને કી ગર્ઝ સે શિર્કત કરતે થે.

હઝરત શુરહબીલ બિન હસના ચાર હઝાર (૪૦૦૦) કા લશ્કર લે કર જબ બસરા પહુંચે તો વહાં મેલા લગા હુવા થા. હાકિમ રૂમાસ કી તકરીર હો રહી થી દૌરાન તકરીર ઈત્તેલાઅ આઈ કિ ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લ-એ શહર કે કરીબ નુઝૂલ કિયા હૈ. ખબર સુનતે હી હાકિમ રૂમાસ ને રૂઉસા વ અકાબિરે શહર કો જમા કિયા ઔર કહા કિ તશ્વીશ વ ફિક્ર કરને કી કોઈ ઝરૂરત નહીં. મૈં બઝાતે ખુદ જા કર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર સે ગુફ્તગૂ કરતા હૂં ઔર ઉન કા મન્શા વ મત્લબ દર્યાફ્ત કરતા હૂં. હાકિમ રૂમાસ ઘોડે પર સવાર હો કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કરીબ જા કર ઠહરા ઔર પુકાર કર કહા કિ એ ગિરોહ અરબ ! મૈં હાકિમે બસરા રૂમાસ હૂં ઔર ચાહતા હૂં કિ તુમ્હારે લશ્કર કે સરદાર સે ગુફ્તગૂ કરૂં. હઝરત શુરહબીલ બિન હસના ઉસ કે સામને આએ.

રૂમાસ ને હઝરત શુરહબીલ સે ઈસ્લામ ઔર રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મુતઅલ્લિક સવાલ કિયા ઔર જવાબ પાયા. ફિર ઉસ ને મૌજૂદહ અમીરુલ મો'મિનીન કે મુતઅલ્લિક પૂછા હઝરત શુરહબીલ ને ફરમાયા કિ ઈસ વક્ત અબ્દુલ્લાહ અતીક બિન અબી કુહાફા યા'ની હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક ખલીફતુલ મુસ્લિમીન હૈં. રૂમાસ ને કહા કિ એ બિરાદર અરબી ! મૈં અપને દીન કી કસમ ખા કર કહતા હૂં કિ તુમ હક્ક પર હો. લૈકિન ઈસ વક્ત મૈં બ-રાહે હમદર્દી ઔર મેહરબાની મશ્વરા દેતા હૂં કિ તુમ યહાં સે પલટ જાઓ. ક્યૂં કિ ઈસ વક્ત બસરા મેં મુલ્કે શામ કે મુતફર્રિક મકામાત સે કસીર તા'દાદ મેં લોગ આએ હુએ હૈં ઔર તુમ બહુત કલીલ તા'દાદ મેં હો. તુમ્હારી ભલાઈ ઈસી મેં હૈ કિ તુમ અપને વતન પલટ જાઓ. હમ તુમ્હારા રાસ્તા નહીં રોકેંગે ઔર યહ બાત ભી જાન લો કિ તુમ્હારે ખલીફા અબૂ બક્ર મેરે દોસ્ત હૈં. અગર વહ યહાં હોતે તો મુઝ સે ન લડતે.

હઝરત શુરહબીલ ને જવાબ મેં ફરમાયા કિ હમારે અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત અબૂ બક્ર કી વહ આલી ઝાતે ગિરામી હૈ કિ અગર ઉન કે અપને બેટે યા ભતીજે ભી દીનો

મિલ્લત કે ખિલાફ હોં, તો વહ ઉન કો ભી મુઆફ નહીં કરેંગે ક્યૂં કિ વહ ખુદા કે હુક્મ કી તા'મીલ પર મામૂર હૈં. યહ મુઆમલા ઉન કા ઝાતી નહીં બલ્કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને તુમ સે જેહાદ કરને કા હુક્મ ફરમાયા હૈ. લેહાઝા જબ તક તુમ તીન બાતોં મેં સે કિસી એક કો ઈખ્તેયાર ન કરોગે, હમ તુમ સે જુદા ન હોંગે. **દીને ઈસ્લામ ઈખ્તેયાર કરો યા જિઝ્યા દો યા હમ સે લડો.**

હાકિમ રૂમાસ ને કહા કિ મેરા ઈખ્તેયાર હોતા તો હરગિઝ તુમ સે ન લડતા, ક્યૂં કિ મૈં જાનતા હૂં કિ તુમ હક્ક પર હો. લૈકિન મેરે શહર મેં દૂર દરાઝ સે રૂમી કૌમ જમા હૂઈ હૈ ઔર વહ લડને પર આમાદા હૈ, ફિર ભી મેં વાપસ જા કર ઈન્હેં સમઝાને કી કોશિશ ઔર નસીહત કરતા હૂં, દેખું કિ ઈન્હેં ક્યા મન્ઝૂર હૈ ?

હાકિમ રૂમાસ કી નસીહત :-

હાકિમ રૂમાસ ને વાપસ આ કર અપની કૌમ કો જંગ સે બાઝ રહને કી નસીહત કી. જંગે ફલસ્તીન મેં સરદાર રૂબીસ કી હઝીમત કી મિસાલ પૈશ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કા રોઅબ વ ખૌફ ઝાહિર કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી અન્કરીબ આમદ સે ભી ડરાયા. જંગ કે મુહલિક ઔર તબાહકુન નતાઈજ સે આગાહ કિયા ઔર સુલહ કરને ઔર જિઝ્યા અદા કરને કા મશ્વરા દિયા.

હાકિમ રૂમાસ કી તકરીર સુન કર કૌમ મુશ્તઈલ હો ગઈ. અરબોં કો જિઝ્યા અદા કર કે કૌમ કો ઝલીલ વ રુસ્વા કરને કા મશ્વરા દેને વાલે હાકિમ કો કત્લ કર દો. એક ઈશ્તિઆલ બર્પા હો ગયા ઔર રૂમિયોં ને રૂમાસ કી સખ્ત મુખાલિફત કી બલ્કિ બા'ઝ મુતઅસ્સિબ નસ્રાની હાકિમ રૂમાસ કે કત્લ પર આમાદા હો ગએ. હાકિમ રૂમાસ ને લોગોં કે તૈવર દેખે તો ઉસ ને ભી રંગ બદલા ઔર કૌમ કો અપના મુવાફિક કર ને કી ગર્ઝ સે બાત કા પહલૂ બદલતે હુએ કહા કિ એ હામિલાને સલીબ ! ક્યા તુમ યહ સમઝતે હો કિ મૈં વાકઈ અરબોં સે સુલહ કરના ચાહતા હૂં? ? અરે ! મૈં તો તુમ્હારી ગૈરત વ હમીયત કા ઈમ્તિહાન લે રહા થા. મુઝે તુમ્હારી ગૈરત ઔર ખુદ્દારી પર નાઝ હૈ. અબ મેરા અઝ્મ પુખ્તા ભી જાન લો. અગર તુમ સબ અરબોં સે સુલહ કરને પર મુત્તફિક હો જાતે તો ભી મૈં હરગિઝ સુલહ ન કરતા બલ્કિ તને તન્હા ઉન સે જંગ કરતા બલ્કિ એક ઔર બાત ભી મેરી સુન લો ! હમ અરબોં સે ઝરૂર લડેંગે ઔર હાકિમ રૂમાસ લડાઈ મેં તુમ સબ સે મુકદ્દમ રહેગા. હાકિમ રૂમાસ કી ઝબાની ઈસ કિસ્મ કી પુર-જૌશ ઔર જઝ્બાતી ગુફ્તગૂ સુન કર રૂમિયોં મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ ઔર તમામ રૂમી જંગી સાઝો સામાન

સે આરાસ્તા હો કર બ-કસદે લડાઈ મૈદાન મેં જમા હો કર સફ બસ્તા હોને લગે.

❀ ઐન લડાઈ મેં લશ્કરે ખાલિદ કી આમદ :-

બારહ હઝાર કા રૂમી લશ્કર કિલ્લ-એ શહર સે બાહર નિકલ કર મૈદાને જંગ મેં આને લગા. ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ સિર્ફ ચાર હઝાર થી. એક કે મુકાબલે મેં તીન કા મુઆમલા થા. રૂમી લશ્કર તૂફાને સર-સર કી માનિન્દ શૌરો ગુલ કરતા હુવા ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ આગે બઢ રહા થા. જૌશો ખરોશ કા યહ આલમ થા કિ દૂર સે તલવારેં ઘૂમાતે, નૈઝે નચાતે, ઉછલતે, કૂદતે ઔર દૌડે ચલે આ રહે થે. હઝરત શુરહબીલ બિન હસના ને દેખા કિ રૂમી લશ્કર તેઝ આંધી કી માનિન્દ આ રહા હૈ, તો ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો પુકાર કર કહા કિ ઐ હામિલાને કુરઆન ! જાન લો કિ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા હૈ :

"اَلْجَنَّةُ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوْفِ" યા'ની : **"જન્નત તલવારોં કે સાયા તલે હૈ."**

ફિર ફરમાયા કિ : **"અલ્લાહ કે નઝદીક સબ સે ઝિયાદહ મહબૂબ ખૂન કા વહ કતરા હૈ જો ઉસ કી રાહ મેં બહાયા જાએ. ઐ મુજાહિદો ! દુશ્મનોં સે ખૂબ જેહાદ કરો ઔર ઉન કી સફેં ઉલટ દો."**

બારહ હઝાર (૧૨,૦૦૦) રૂમિયોં કા લશ્કર આ ધમકા. ચાર હઝાર (૪,૦૦૦) મુજાહિદ બારહ હઝાર રૂમિયોં કે ઘેરે મેં આ ગએ. જંગ કી આગ શો'લા ઝન હૂઈ. શમ્શીર ઝની કા બાઝાર ગર્મ હુવા. નૈઝા બાઝી આમ હૂઈ. ઘોડોં કી હિનહિનાહટ, તલવારોં કી ઝન્કાર, ઝખ્મિયોં કી ચીખ વ પુકાર, બુલન્દ હો રહી થી. ઝખ્મિયોં સે ખૂન કે ફવ્વારે ઉડને લગે. પકે હુએ આમ કી તરહ બદન સે સર ગિરને લગે. કફન બરદોશ મુજાહેદીને ઈસ્લામ જાન હથેલી પર રખ કર મૌત સે ટક્કર લે રહે થે. સબાત કદમી સે રૂમિયોં કા મુકાબલા કર રહે થે. દો પહર તક રૂમી લશ્કર કે તૂફાની હમ્લોં કે થપેડોં સે ટક્કર લે રહે થે. દુશ્મનોં કી તમાઅ બઢતી જા રહી થી. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન પર શિદ્દત કા વક્ત થા. ઐસી મુસીબત કે આલમ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હઝરત શુરહબીલ ને આસ્માન કી તરફ દોનોં હાથ ઉઠા કર દુઆ કી કિ ઐ હય્યો ! ઐ કય્યૂમ ! ઐ બદીઉસ સમાવાત વલ અર્દ ! ઐ ઝુલ જલાલે વલ ઈકરામ ! ઐ હમારે રબ ! **તૂ ને અપને પ્યારે નબી કી ઝબાન સે મુલ્કે શામ ઔર ફારસ કી ફતહ કા વા'દા કિયા હૈ. કાફિરોં પર હમારી મદદ કર.**

હઝરત માજિદ બિન રવહમ અલ-અબસી ને રિવાયત કી હૈ કિ બસરા કી લડાઈ મેં હઝરત શુરહબીલ ને અપની દુઆ કો તમામ ભી નહીં કિયા થા કિ અલ્લાહ કી મદદ

આ ગઈ. જબ જંગ કા તન્નૂર ગર્મ થા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન રૂમિયોં કે ઘેરે મેં આ ચુકે થે ઔર રૂમી યહ ગુમાન કર રહે થે કિ અબ હમ ગાલિબ હો ચુકે કિ દફઅતન **"હવરાન"** કે રાસ્તા સે એક ગુબાર બુલન્દ હોતા નઝર આયા. વહ ગુબાર ક્યા થા ? ગોયા સિયાહ બદલિયાં આસ્માન સે નાઝિલ હો કર સતહે ઝમીન કે કરીબ આ ગઈ થીં. થોડી હી દૈર મેં ઉસ ગુબાર સે પૈશ પૈશ ચલને વાલે ઘોડે દિખાઈ દિયે. દો (૨) સવાર બહુત હી કરીબ આ ગયે ઔર બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા કિ ઐ શુરહબીલ ! બશારત હો કિ અલ્લાહ તઆલા કી મદદ તુમ તક આ પહોંચી. મૈં ખાલિદ બિન વલીદ હૂં. દૂસરે ને કહા કિ મૈં અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર હૂં. ઉન દોનોં શેહસવારોં કી ઈત્તિબા' કરતે હુએ કૌમ લખ્મ વ જુઝામ ઔર તમામ મુજાહેદીન કા લશ્કર નમૂદાર હુવા. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા અલમ જિસ કા નામ **"રાયતુલ એકાબ"** થા ઔર વહ અલમ હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મદીના મુનવ્વરા સે રવાના કરતે વક્ત ઈનાયત ફરમાયા થા. વહ મુકદ્દસ અલમ નુમાયાં નઝર આ રહા થા. જિસ કો હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ઉઠાએ હુએ થે. હઝરત શુરહબીલ કે લશ્કર કે મુજાહિદોં ને જબ દેખા કિ મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા અલમ નુસ્રતે ઈલાહી કી આમદ કી નિશાનદહી કરતા હુવા ઔર અનવાર વ તજલ્લિયાત બિખેરતા હુવા આ પહુંચા હૈ, તો ઉન મેં એક નયા જૌશ પૈદા હુવા. હઝરત ખાલિદ કે લશ્કર ને ઈસ શાન સે ના'રએ તક્બીરો તહલીલ બુલન્દ કિયા કિ દુશ્મનોં પર લરઝા તારી હો ગયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા લશ્કર આ પહુંચા હૈ, યહ સુનતે હી રૂમિયોં કે ચેહરોં પર હવાઈયાં ઉડને લગીં. થોડી દૈર પહલે રૂમી સિપાહી ઈસ્લામી લશ્કર કે મગ્લૂબ હોને કે ખ્વાબ દેખ રહે થે. લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી આમદ કી ખબર સુનતે હી **અબ ઉન કો દિન મેં તારે નઝર આને લગે.** કબ્લ ઈસ કે કિ હઝરત ખાલિદ કા લશ્કર ઉન પર ટૂટ પડે રૂમિયોં ને ભાગ કર શહર મેં પનાહ લે લી. કિલ્લે મેં ઘુસ કર અન્દર સે દરવાઝા બન્દ કર લિયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે લશ્કર ને હઝરત શુરહબીલ કે લશ્કર સે મુલાકાત કી. દુઆ વ સલામ કે બા'દ હઝરત ખાલિદ ને હઝરત શુરહબીલ સે ફરમાયા કિ હિરક્લ બાદશાહ બ-મકામ અજનાદીન બહુત બડા લશ્કર જમા કર રહા હૈ ઔર યહ વક્ત મુતફર્રિક હો કર રહને કા નહીં હૈ, બલ્કિ મુજતમેઅ હો કર રહને કા હૈ. તુમ કો શહરે બસરા પર યુરિશ કરને કી ઉજલત ન કરની ચાહિયે. હઝરત શુરહબીલ ને કહા કિ મૈં હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હુક્મ કી તા'મીલ મેં યહાં આયા હૂં.

"જંગે બસરા કા દૂસરા દિન"

હઝરત ખાલિદ ઔર હાકિમ રૂમાસ મેં મસ્નૂઈ જંગ :-

પહલે દિન દો-પહર બા'દ રૂમી લશ્કર મૈદાને જંગ સે ફરાર હો કર કિલ્લે મેં ઘુસ ગયા ઔર જંગ મૌકૂફ હો ગઈ. હઝરત ખાલિદ ને લશ્કર કો આરામ કરને કા હુક્મ દિયા. દૂસરે દિન સુબ્હ કો રૂમી લશ્કર જૌશો ખરોશ કે સાથ શહર કા દરવાઝા ખોલ કર નિકલા. ઈસ કી વજહ યહ થી કિ હિરક્લ બાદશાહ ને દરીહાન નામી સરદાર કો લશ્કર દે કર બસરા કો કુમુક ભેજા થા. ઈધર ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલાર ને સોચા કિ હમ કો ભી જલ્દી નિકલ કર મૈદાન મેં આ જાના ચાહિયે તાકિ હમારી થકાન કે મુતઅલ્લિક રૂમિયોં કા ગુમાન કાફૂર હો જાએ ઔર ઉન પર હમારા રોઅબ વ દબદબા કાઈમ હો.

હઝરત ખાલિદ ઈસ્લામી લશ્કર કો મૈદાન મેં લાએ ઔર સફ આરાઈ શુરૂ કી. મૈમના પર હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ, મૈસરા પર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર, પૈદલ ફૌજ પર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ હજમી કો મુકર્રર કિયા. આપ કે સાથ લશ્કરે ઝહફ કા જો મખ્સૂસ દસ્તા થા. ઉસ કો લશ્કર કે મુખ્તલિફ હિસ્સોં મેં તક્સીમ કર દિયા ઔર સબ કો હુક્મ દિયા કિ જબ મૈં હમ્લા કરૂં તો તુમ ભી હમ્લા આવર હોના. બા'દહુ હઝરત ખાલિદ લશ્કર કો જેહાદ કી ફઝીલત ઔર તર્ગીબ દે રહે થે કિ ઉન્હોં ને દેખા કિ રૂમી લશ્કર કી સફેં ઈધર ઉધર હટની શુરૂ હૂઈ ઔર સફોં કે દરમિયાન સે એક ભારી ડીલ ડોલ કા લમ્બા ચૌડા ઔર મોટા શખ્સ ઘોડે પર સવાર નિકલા. ઉસ કે ઔર ઘોડે કે જિસ્મ પર સોના, ચાંદી, હરીરો યાકૂત સે લદે હુએ લિબાસ ઔર ઝૈવરાત ચમકતે થે. વહ સવાર દોનોં લશ્કરોં કે બીચ ખાલી મૈદાન મેં આ કર ઠહરા ઔર કહા કિ ઐ ગિરોહ અરબ ! મેરે મુકાબલા કે લિયે તુમ્હારા સરદાર હી નિકલે ક્યૂં કિ મૈં બસરા કા સરદાર ઔર હાકિમ રૂમાસ હૂં. તાકિ સરદાર સે સરદાર કા મુકાબલા હો. હાકિમ રૂમાસ કે ઈસ તરહ લલકાર કર દા'વતે મુબારઝત દેને પર હઝરત ખાલિદ ફૌરન લશ્કર સે નિકલ કર ઉસ કે સામને આએ.

હાકિમ રૂમાસ ને હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે પૂછા કિ ક્યા

તુમ મુસલમાનોં કે સરદાર હો ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ હાં ! મુસલમાન લોગ મુઝે ઐસા સમઝતે હૈં ઔર મૈં ઉન કા સરદાર ઉસી વક્ત તક હૂં કિ જબ તક અલ્લાહ તઆલા કી ઈતાઅત પર કાઈમ હૂં ઔર જબ ભી મુઝ સે અલ્લાહ તઆલા કી ના-ફરમાની હોગી, ઉન પર મેરી સરદારી બાકી નહીં રહેગી. રૂમાસ ને કહા કિ મેં ને કુતુબે સાબિકા ઔર મલાહિમ મેં પઢા હૈ કિ અલ્લાહ તઆલા નબી હાશ્મી કર્શી અરબી મબઊસ કરેગા, જિન કા નામ મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) હોગા. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા હાં ! વહી હમારે આકા વ મૌલા ઔર પૈગમ્બર હૈં.

ફિર હાકિમ રૂમાસ ને કુરઆને મજીદ, હુર્મતે શરાબ, હુર્મતે ઝિના, ફર્ઝિયતે નમાઝ, ફર્ઝિયતે હજ્જ ઔર ફર્ઝિયતે જેહાદ કે મુતઅલ્લિક સવાલાત કિયે. હઝરત ખાલિદ ને તમામ સવાલાત કે ઈત્મીનાન બખ્શ જવાબાત મરહમત ફરમાએ. હાકિમ રૂમાસ ને કહા કિ મુઝે યકીન હૈ કિ તુમ હક્ક પર હો ઔર મૈં તુમ કો દોસ્ત રખતા હૂં. મૈં ને અપની કૌમ કો તુમ્હારે મુતઅલ્લિક ખૂબ ડરાયા ધમકાયા. લૈકિન ઉન્હોં ને મેરી એક ન સુની ઔર મેરે કત્લ કે દરપૈ હો ગએ. ઈસ વક્ત ભી મૈં અપની કૌમ કે ડર સે તુમ્હારે મુકાબલા કે લિયે નિકલા હૂં. મૈં હરગિઝ તુમ સે લડના નહીં ચાહતા. તુમ દીને હક્ક પર કાઈમ હો. તુમ્હારી હક્કાનિયત ઔર સદાકત કા મૈં કાઈલ વ મો'તરિફ હૂં. સિર્ફ અપની કૌમ કે સામને દિખાવા કરને લડને નિકલા હૂં.

હઝરત ખાલિદ ને રૂમાસ સે ફરમાયા કિ જબ તૂ ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત કા ઈકરાર વ એ'તેરાફ કરતા હૈ તો ફિર કલ્મએ શહાદત પઢ કર અલલ ઐ'લાન મુસલમાન ક્યૂં નહીં હો જાતા ? તાકિ કબૂલે ઈસ્લામ સે તેરા ઔર હમારા હાલ બરાબર હો જાએ ઔર તૂ હમારા દીની ભાઈ બન જાએ. હાકિમ રૂમાસ ને કહા કિ અગર મૈં મુસલમાન હો જાઉં તો મુઝે ડર હૈ કિ મેરી કૌમ મુઝ કો કત્લ કર કે મેરે અહ્લો અયાલ કો કૈદ કર લેગી. લૈકિન મૈં વાપસ જા કર એક મરતબા મઝીદ કોશિશ કરતા હૂં ઔર મુસલમાન હોને કી તર્ગીબ દેતા હૂં. શાયદ અલ્લાહ ઈન્હેં રાહે રાસ્ત પર ગામઝન ફરમાએ. ઈત્ના કહ કર હાકિમ રૂમાસ ને રૂમી લશ્કર કી જાનિબ પલટને કે લિયે અપને ઘોડે કો મોડા ઔર જાને કે કસ્દ સે ઘોડે કો એડી મારી. હઝરત ખાલિદ ને ઉસે રોકા ઔર ફરમાયા કિ ઐ હાકિમે બસરા ! ઝરા દિમાગ સે કામ લે ! તૂ મુઝ સે લડે બગૈર સિર્ફ ગુફ્તગૂ કર કે વાપસ જાએગા ઔર વાપસ જા કર અપની કૌમ કો ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત વ સદાકત બાવર કરાને કી સઈ કરેગા તો યકીનન તેરી કૌમ તુઝ પર શુબ્હા કરેગી ઔર મુઝે અંદેશા હૈ કિ વહ તેરે

ખૂન કે પ્યાસે હો જાએંગે. લેહાઝા તૂ થોડી દૈર સિર્ફ દિખાવે કી ખાતિર મુઝ સે લડ લે તાકિ તેરી કૌમ કા એ'તેમાદ બર-કરાર રહે ઔર તેરી શખ્સિયત ઉન કી નઝરોં મેં મશ્કૂક ન હો. લેહાઝા પહલે મૈં તુઝ પર હમ્લા કરતા હૂં ઔર ફિર તૂ મુઝ પર હમ્લા કર, તાકિ હમારે ગઠ જોડ પર કિસી કો શક ન હો.

હઝરત ખાલિદ કી પૈશ કર્દા તજવીઝ મન્ઝૂર કરતે હુએ હાકિમ રૂમાસ હઝરત ખાલિદ કે સાથ મશ્ગૂલે જંગ હુવા. દોનોં એક દૂસરે પર હમ્લા આવર હુએ. દોનોં લશ્કર કે સિપાહી અપને અપને સરદારોં કી હૌસલા અફઝાઈ કે લિયે ઝૌર ઝૌર સે શાબાશી દે રહે થે. દોનોં સરદાર ભી ઈસ તરહ ફન્ને લડાઈ કા મુઝાહેરા કર રહે થે, ગોયા હકીકત મેં લડ રહે હોં. ઈસી તરહ થોડી દૈર તક લડતે રહે. ફિર હાકિમ રૂમાસ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ અબ આપ હમ્લા મેં શિદ્દત કરો તાકિ મૈં પીઠ ફૈર કર ભાગ જાઉં. નીઝ ઈસ કે સાથ સાથ યહ ભી કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ ને બસરા કે કુમુક કે લિયે દરીહાન નામ કે જંગજૂ ઔર માહિર જંગ સરદાર કો ભેજા હૈ. લેહાઝા તુમ ઈસ સે હોશિયાર રહના ઔર પૂરી એહતિયાત સે કામ લેના. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ ઈત્તેલાઅ પર રૂમાસ કા શુક્રિયા અદા કરતે હુએ ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા મુઝ કો ઉસ પર ગાલિબ કરેગા ઔર હમારી મદદ ફરમાએગા.

ફિર હઝરત ખાલિદ ને હમ્લે મેં શિદ્દત દિખાઈ. હાકિમ રૂમાસ ને ઐસા ઢોંગ રચાયા કિ ગોયા ઉસ મેં હઝરત ખાલિદ કે હમ્લે કી તાબ નહીં. ઈસ તરહ કા દિખાવા કરતે હુએ ભાગા. હઝરત ખાલિદ ને થોડે ફાસ્લા તક ઉસ કા તઆકકુબ કિયા લૈકિન ઘોડે કી રફ્તાર મુતવસ્સિત રખી ઔર રૂમાસ ઘોડે કો તૈઝ દૌડાતા હુવા રૂમી લશ્કર મેં પહોંચ ગયા. રૂમિયોં ને અપને સરદાર કો હઝીમત ઉઠા કર વાપસ હોતા દેખ કર ઉસ સે પૂછા કિ લડાઈ કા ક્યા હાલ રહા ? રૂમાસ ને કહા કિ કુછ મત પૂછો. બડી મુશ્કિલ સે અપની જાન બચા કર ભાગા હૂં. અરબ બહુત બહાદુર ઔર સખ્ત હૈં. ઉન કી તલવાર કા વાર ઐસા શદીદ હોતા હૈ કિ સર ઔર ઝિરહ ચીર કર રખ દે. મુઝ કો તો મૌત નઝર આને લગી. હમ મેં અરબોં કે સાથ જંગ કરને કી તાકત નહીં. મૈદાને જંગ મેં ઉન કે સામને ઠહરના દુશ્વાર હૈ, લેહાઝા મેરા કહના માનો ઔર જિસ તરહ અરેકા ઔર તદમ્મુર કે લોગોં ને ઉન સે સુલહ કી હૈ, તુમ ભી ઈસી તરહ અરબોં સે સુલહ કર લો. તુમ્હારી બેહતરી ઔર ભલાઈ કા ખ્વાહાં હોને કી વજહ સે મૈં તુમ કો નફા' બખ્શ રાએ દે રહા હૂં.

હાકિમ રૂમાસ કી બાત સુન કર રૂમી ગુસ્સા સે ભડક ઉઠે. ખશ્મનાક હો કર ઉસ

કો લઅન-વ-તઅન કરને લગે. ખૂબ ઝિડકા ઔર જી ભર કે બુરા ભલા કહા. અગર હિરક્લ બાદશાહ કા લિહાઝ ન હોતા તો ઉસે કત્લ કર દેતે. કૌમ ને હાકિમ રૂમાસ સે કહા કિ બુઝદિલી ઔર ના-મર્દી ને તુઝે ઘૈર લિયા હૈ, ચૂડિયાં પહન કર અપને મકાન મેં ઔરતોં કે સાથ બૈઠ જા. લડાઈ કરના અબ તેરે બસ કી બાત નહીં. અરબોં સે હમ નિપટ લેંગે. હાકિમ રૂમાસ કે લિયે યહ બાત મન કી હો ગઈ. ઉસ કી ઐન ખ્વાહિશ ઔર આરઝૂ યહી થી કિ લશ્કરે ઈસ્લામ કે સચ્ચે મુજાહિદોં સે મૈં લડને સે બાઝ રહૂં. લેહાઝા ઉસ ને કિસી કિસ્મ કી મુખાલેફત ઔર મુખાસમત કિયે બગૈર લોગોં કા ફૈસલા સર આંખોં પર લેતે હુએ અપની રાહ લી.

હાકિમ રૂમાસ કો ઘર બિઠા કર અહ્લે બસરા ને સરદાર દરીહાન કો અપના હાકિમ મુન્તખબ કર લિયા. દરીહાન અપની તકર્રુરી પર બેહદ મસ્રુરો મગ્રૂર હુવા. ઘમંડ ઔર તકબ્બુર કે નશે મેં ધુત હો કર શૈખી મારતે હુએ કહા કિ ઐ અહ્લે બસરા ! અબ તુમ મેરા કમાલ વ ફન દેખના. ઉન અરબોં કો મૈં મસલ કર રખ દૂંગા. લેહાઝા વહ ઝિરહ, ખૌદ ઔર હથિયારોં સે આરાસ્તા ઔર ઉમદા લિબાસ મેં બન સંવર કર અપને ઘોડે પર સવાર હો કર મૈદાન મેં આયા ઔર પુકાર કર કહા કિ અપને સરદાર કો મેરે મુકાબલે મેં ભેજો. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઉસ કે મુકાબલે કે લિયે મૈદાન કી તરફ નિકલને કા કસ્દ કર રહે થે કિ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક ને ઉન કો રોકા ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! હમારી બકા ઔર સબાત તુમ્હારે દમ કદમ સે હૈ ઔર તુમ મુસલ્સલ લડતે રહને કી વજહ સે થક ગએ હો. બરાએ ઈસ્તેરાહત તવક્કુફ કરો ઔર મુઝ કો દુશ્મન કે મુકાબલે મેં જાને કી ઈજાઝત દો. હઝરત ખાલિદ ને ઈજાઝત દી ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર મૈદાન મેં ઉતરે.

મૈદાન મેં આતે હી હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને દરીહાન પર શૈરાના હમ્લા કિયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે હમ્લે કી શિદ્દત સે દરીહાન ઘબરા ગયા. બડી મુશ્કિલ સે અપને આપ કો સંભાલતે હુએ દેફાઅ કિયા ઔર જવાબી હમ્લા કિયા. તરફૈન મેં ઈસ શિદ્દત સે મા'રકા આરાઈ હૂઈ કિ દોનોં લશ્કર કે લોગ ગર્દનેં ઉઠા ઉઠા કર ઉન કી લડાઈ કા ખૌફનાક મન્ઝર દેખ રહે થે. દોનોં અપની જંગી મહારત કા બ-ખૂબી મુઝાહેરા કર રહે થે. બરાબર કી ટક્કર ઔર મુકાબલા જમા થા. લૈકિન અલ્લાહ કે દીન કે શૈર કે સામને રૂમી ભેડ ઝિયાદહ દૈર તક ન ઠહર સકા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને તલવાર કી દો તીન ઝર્બેં ઈતની શિદ્દત સે રસીદ કીં કિ વાર ખાલી કર ઢાલ પર લેતે લેતે દરીહાન કે પસીને છૂટ

ગએ. ઢાલ પર તલવાર કી ઝદ ઐસી શદીદ થી કિ ઉસે હિલા કર રખ દિયા. દરીહાન કા દિલ ભી સાથ મેં હિલ ગયા. મૌત નઝરોં કે સામને રક્સ કરને લગી. મારે ડર કે ઉસ કા દિલ દહલ ગયા. દિલ ઉફતાદા હો કર પીઠ ફૈરી ઔર અબ ભાગને મેં હી અપની ખૈરો આફિયત સમઝા. લેહાઝા ઘોડે કી બાગ ઢીલી છોડ દી ઔર રૂમી લશ્કર કી તરફ ભાગા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ભી ઘોડે કો એડી મારી ઔર પીછા કિયા લૈકિન દરીહાન તો મૌત દેખ કર ભાગા થા. મૌત કા પંજા ઉસ કી ગર્દન તક પહુંચને સે બાઝ રહે ઈસ કોશિશ મેં તમામ તર તાકત લગા કર ભાગા ઔર રૂમી લશ્કર મેં જા પહુંચા. દરીહાન રૂમી લશ્કર મેં જબ વાપસ પલટા તો ખૌફ વ હૈબત સે ભરા હુવા થા ઔર ઝોર ઝોર સે સાંસ લે રહા થા. ઝિન્દગી ઔર મૌત કે દરમિયાન એક હાથ કા ફાસ્લા રહ ગયા થા. બલાએ મૌત સે બચ કર આયા થા લેહાઝા હવાસ બાખ્તા થા ઔર મારે ખૌફ કે થર થર કાંપ રહા થા. બોલને કી ભી સકત ન થી. ઘબરાહટ કી વજહ સે ઝબાન ન હિલા સક્તા થા. અપને સરદાર કા યહ બુરા હાલ દેખ કર રૂમી લશ્કર પર ભી થર થર્રાહટ તારી હો ગઈ. કહાં થોડી દૈર પહલે કા સરદાર દરીહાન જો શૈખી ઔર ગુરૂર કે નશે મેં ઝમીન પર પાઊં ન રખતા થા ઔર અરબોં કો કચ્ચા ચબા જાને કે પટાખે છોડતા થા ઔર કહાં ઈસ વક્ત કા સરદાર દરીહાન ? સાંપ સૂંઘ ગયા યા કિસી ને દમ કર દિયા ? દરીહાન કી ગાયત દર્જા બે ચારગી દેખ કર રૂમી લશ્કર પર ખૌફ વ ખશીયત કી ચાદર તન ગઈ ઔર રોઅબ વ ઈઝતિરાબ ને ઉન કે દિલોં મેં ઘર કિયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ દૂર સે રૂમી લશ્કર કા મુઆઈના કર રહે થે. ઉન્હોં ને જાન લિયા કિ સરદાર દરીહાન કી હાલત દેખ કર રૂમી લશ્કર મુઝ્તરિબ વ મબ્હૂત હૈ. લેહાઝા ઈસ મૌકે કા પૂરા ફાઈદા ઉઠા કર ઈસી વક્ત ઉન પર યલ્ગાર કર દેની ચાહિયે. ઉન્હોં ને પૂરે લશ્કર કો યક-બારગી ધાવા બોલને કા હુક્મ દિયા. હુક્મ મિલતે હી ઈસ્લામી લશ્કર રૂમિયોં પર ટૂટ પડા. રૂમિયોં ને દેફાઈ ઈક્દામ કરતે હુએ મુકાબલા કિયા. લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કા હમ્લા ઈત્ના સખ્ત થા કિ રૂમી લશ્કર ઠહર ન સકા. મુજાહિદોં કી તલવારેં કહરે ઈલાહી કી બિજલી બન કર ઉન પર ઈસ શિદ્દત સે પડીં કિ મૈદાને કારઝાર સુર્ખ તાલાબ નઝર આને લગા. રૂમી લશ્કર કે કદમ ઉખડ ગએ ઔર કિલ્લ-એ શહર કા રુખ કિયા. રૂમી લશ્કર શહર મેં દાખિલ હો ગયા ઔર શહર પનાહ કે દરવાઝે બન્દ કર દિયે. શહર પનાહ કી દીવાર પર ચઢ ગએ ઔર નાકૂસ બજા બજા કર ઔર કલ્મ-એ કુફ્ર કે સાથ શૌર કરને લગે. હઝારોં કી તા'દાદ મેં રૂમી સિપાહી કત્લ હુએ. ઈસ્લામી લશ્કર સે દો સૌ તીસ (230) મુજાહિદોં ને જામે શહાદત નૌશ ફરમાયા.

હઝરત ખાલિદ ને નમાઝે જનાઝા પઢા કર શોહદા કો દફન કિયા. આફતાબ ગુરૂબ હો ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કે બાહર અપને કૈમ્પ મેં વાપસ હુવા, લૈકિન કિલ્લે મેં બન્દ રૂમિયોં કા મુહાસરા જારી રખા.

હાકિમ રૂમાસ કી તદ્બીર સે રાત મેં હી બસરા કા કિલ્લા ફતહ

રાત કે વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી નિગરાની ઔર નિગેહબાની કે લિયે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક, હઝરત મુઅમ્મર બિન રાશિદ ઔર હઝરત માલિક ઉશ્તર નખઈ કી સરદારી મેં લશ્કરે ઝહફ કે એક સૌ (૧૦૦) સવારોં કો મુકર્રર કર દિયા. યહ નિગેહબાન હઝરાત લશ્કર કે ઈર્દ ગિર્દ ગશ્ત કરતે થે. જબ રાત કા ચૌથાઈ હિસ્સા ગુઝરા, તો ઉન્હોં ને દેખા કિ મોટે બાલોં કે કમ્બલ મેં મલ્બૂસ એક શખ્સ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી તરફ આ રહા હૈ. ઉન્હોં ને ઉસ શખ્સ કો લલ્કારા ઔર ઉસ કી તરફ લપકે. ઉસ શખ્સ ને બુલન્દ આવાઝ સે કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! તવક્કુફ કરો ઔર મુઝ સે અપને હાથોં કો રોકો, મૈં હાકિમે બસરા રૂમાસ હૂં ઔર ઝરૂરી કામ સે તુમ્હારે સરદાર સે મિલને આયા હૂં. હઝરત અબ્દુર્રહમાન રૂમાસ કો લે કર હઝરત ખાલિદ કે ખૈમે મેં આએ.

હઝરત ખાલિદ ને રૂમાસ કો દેખતે હી પહચાન લિયા, મુસ્કુરાએ ઔર ખૈર મક્દમ કિયા. રૂમાસ ને કહા કિ તુમ્હારે સાથ મસ્નૂઈ જંગ કર કે જબ મૈં વાપસ ગયા તો મેરી કૌમ ને મુઝ કો મા'ઝૂલ કર કે અપને ઘર બૈઠા દિયા હૈ. મેરા મકાન કિલ્લે કી દીવાર સે બિલ્કુલ મુત્તસિલ હૈ. જબ રાત કી તારીકી છાઈ તો મૈં ને અપને ગુલામોં ઔર લડકોં કો હુક્મ દિયા કિ કિલ્લે કી જાનિબ મકાન કી જો દીવાર હૈ ઉસ કો ખોદ કર એક દરવાઝા બના ડાલો. ઉન્હોં ને રાસ્તા બના ડાલા ઔર મૈં ઉસી દરવાઝે સે નિકલ કર તુમ્હારે પાસ આયા હૂં.

તુમ્હારે પાસ ઈસ વક્ત આને સે મેરા મત્લબ યહ હૈ કિ તુમ મેરે સાથ અપને બહાદુર ઔર પુર એ'તેમાદ એક સૌ (૧૦૦) સવાર ભેજો, જિન કો મૈં ઈસ દરવાઝે સે અપને મકાન મેં દાખિલ કર દૂં ઔર ફિર હમ શહર પર કબ્ઝા કર લેંગે. તુમ લશ્કર લે કર શહર કે સદ્ર દરવાઝા પર ખડે રહના. હમ અન્દર સે દરવાઝા ખોલ દેંગે.

હઝરત ખાલિદ ને હાકિમ રૂમાસ કે સાથ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક કી ઝૈરે સરદારી એક સૌ સવાર રવાના કિયે. ઉન સવારોં મેં હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ભી થે. હાકિમ રૂમાસ ને ઉન મુજાહિદોં કો અપને મકાન મેં દાખિલ કર લિયા. વહાં ઉન કે લિયે હથિયારોં કા ખઝાના ખોલ દિયા. તમામ મુજાહિદોં કો રૂમી સિપાહી કા લિબાસ પહના દિયા. ઔર ઉન એક સૌ (૧૦૦) મુજાહિદોં કો ચાર ગિરોહ મેં તક્સીમ કર કે શહર કે ચારોં કોનોં મેં ભેજ દિયે. ઉન ચારોં ગિરોહ કો યહ તાકીદ કી કિ જબ તુમ તક્બીર કી આવાઝ સુનો તો તુમ સબ ભી મિલ કર બ-આવાઝે બુલન્દ તક્બીર કહતે હુએ હમ્લા કર દેના. ફિર હાકિમ રૂમાસ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર કો અપને સાથ લિયા ઔર ઉસ બુર્જ કી તરફ ગયા, જહાં બૈઠ કર હાકિમ દરીહાન અપને મખ્સૂસ અહ્બાબ કે હમરાહ આઈન્દા કલ કી જંગ કે મુતઅલ્લિક મશ્વરા કર રહા થા. રૂમાસ હાકિમ ને ઈસાઈયોં કે મઝહબી પેશ્વા (બતરીક) કા લિબાસ પહના થા. ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને રૂમી સિપાહી કા રૂપ ઈખ્તેયાર કિયા થા. દોનોં ઉસ બુર્જ કી તરફ ગએ જિસ મેં દરીહાન થા. હાકિમ રૂમાસ ને અપને લિબાસ ઔર હુલિયા કો ઐસા તબ્દીલ કર દિયા થા કિ દરીહાન ઉન કો પહચાન ન સકા ઔર પૂછા કિ તુમ કૌન હો ઔર કિસ ગર્ઝ સે ઈસ વક્ત મેરે પાસ આએ હો ? રૂમાસ ને કહા કિ મૈં એક બતરીક હૂં ઔર મેરે સાથ મેરા દોસ્ત હૈ જો તુમ્હારી મુલાકાત કા મુશ્તાક હૈ. દરીહાન ને કહા કિ ઉન કા તઆરુફ ક્યા હૈ ? રૂમાસ ને કહા કિ યહ શખ્સ અબ્દુર્રહમાન હૈં ઔર ખલીફતુલ મુસ્લિમીન હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કે સાહિબઝાદે હૈં. તેરે પાસ ઈસ લિયે આએ હૈં કિ તેરી રૂહ કો દોઝખ મેં ભેજ દેં. જબ દરીહાન ને યહ કલામ સુના તો ગુસ્સા મેં આગ બગોલા હો ગયા ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન પર હમ્લા કરને કા ઈરાદા કિયા. લૈકિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ઉસે ઉત્ના મૌકા' હી ન દિયા કિ વહ અપને હથિયાર સંભાલે. એક જસત લગા કર સુરઅત સે ઉસ કે શાને પર તલવાર કા ઐસા વાર કિયા કિ એક હી વાર મેં વહ ઝમીન પર મુર્દા ગિરા.

દરીહાન કે અચાનક ઈસ તરહ કત્લ હોને સે દરીહાન કે અહ્બાબ ભડક ઉઠે ઔર વહ તમામ કે તમામ હઝરત અબ્દુર્રહમાન ઔર હાકિમ રૂમાસ કી તરફ લપકે. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને અલ્લાહુ અક્બર કા ના'રા બુલન્દ કિયા. બાહર ખડે હુએ મુજાહિદોં ને પુર-જૌશ આવાઝ મેં ઈસ કા જવાબ દિયા. એક ગિરોહ કે જવાબ તક્બીર સે દૂસરે ગિરોહ ને જવાબ દિયા. ફિર તીસરે ઔર ચૌથે ગિરોહ ને જવાબ દિયા. ઈસ તરહ શહર કે હર ગોશા સે તક્બીર કી સદા બુલન્દ હોને લગી. હાલાં કિ શહર મેં સિર્ફ એક સૌ મુજાહિદ હી દાખિલ હુએ થે. લૈકિન અલગ અલગ ગોશોં મેં મુતફર્રિક થે ઔર મુતફર્રિક ગોશોં સે

તક્બીર કી આવાઝેં બુલન્દ હૂઈ તો દરીહાન કે મુસાહિબ ઔર શહર કે રૂમી બાશિન્દે યહ સમઝે કિ બડી તા'દાદ મેં ઈસ્લામી લશ્કર શહર મેં દાખિલ હો ગયા હૈ. લેહાઝા વહ ખૌફ વ ડર મેં મુબ્તલા હુએ. મુજાહેદીને ઈસ્લામ બ-દસ્તૂર સદાએ તક્બીર બુલન્દ કરતે હુએ હમ્લા આવર હુએ. રાત કા વક્ત થા, ગિને ચુને લોગ સડકોં ઔર ગલિયોં મેં થે. જિન કો મુજાહિદોં ને તલવાર કી નોકોં પર લિયા. એક શૌરો ગુલ બુલન્દ હુવા. લોગોં ને અપને મકાનોં કે દરવાઝે ઔર ખિડકિયાં તક બન્દ કર લીં. મુજાહેદીન શાન વ શૌકત સે તલવાર કે જૌહર દિખાતે હુએ શહર કે સદ્ર દરવાઝે પર પહોંચ ગએ ઔર ઉસે ખોલ દિયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કર લે કર દરવાઝે કે બાહર મુન્તઝિર થે, દરવાઝા ખુલતે હી ઈસ્લામી લશ્કર શહર મેં દાખિલ હુવા ઔર નારએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કી. એક સાથ હઝારોં મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર બ-આવાઝે બુલન્દ કહા ઔર જો શૌરે સદા ફૈલા વહ ઐસા બા-રોઅબ થા કિ શહર કે બાશિન્દે હી નહીં બલ્કિ દર વ દીવાર ભી કાંપતે હુએ મેહ્સૂસ હોને લગે. મુજાહિદોં ને શિદ્દત સે રૂમિયોં કો તહે તૈગ કરના શુરૂ કિયા. રૂમિયોં મેં કોહરામ મચ ગયા. બચે, બુઢ્ઢે ઔર ઔરતોં ને ચીખ ચીખ કર **''લફૂન લફૂન''** પુકારના શુરૂ કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને પૂછા કિ યહ લોગ ક્યા કહતે હૈં ? બતાયા ગયા કિ **અમાન તલબ કરતે હૈં**. હઝરત ખાલિદ ને ફૌરન તલવારેં રોક લેને કા હુક્મ સાદિર ફરમાયા ઔર બસરા વાલોં કો અમાન દે દી. બાકી રાત સબ ને આરામ ઔર ચૈન મેં બસર કી.

હાકિમે બસરા રૂમાસ કા અલલ ઐ'લાન કબૂલે ઇસ્લામ :-

સુબ્હ હોતે હી હઝરત ખાલિદ ને અહ્લે બસરા કો જમા કિયા ઔર ઐ'લાને અમાન કો ફિર એક મરતબા દોહરાયા. રૂમિયોં ને એ'તેરાફ કરતે હુએ કહા કિ અગર હમ પહલે સે હી અક્લ વ શુઊર કા સહીહ ઈસ્તે'માલ કર કે તુમ સે મુસાલેહત કર લેતે તો નૌબત યહાં તક ન પહોંચતી. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અલ્લાહ કા હુક્મ ટલતા નહીં. વહ હો કર હી રહતા હૈ. ફિર અહ્લે બસરા ને હઝરત ખાલિદ સે પૂછા કિ ક્યા આપ યહ બતાએંગે કિ કિસ શખ્સ કી રહનુમાઈ ઔર ઇઆનત સે આપ ઈસ મઝબૂત શહર મેં દાખિલ હોને મેં કામ્યાબ હુએ ? હઝરત ખાલિદ ને મુરવ્વત ઔર હયા કી વજહ સે હાકિમ રૂમાસ કા નામ નહીં બતાયા ઔર બાત સુની અન સુની કર કે ટાલ દી. લૈકિન હાકિમ રૂમાસ ને ખડે હો કર કહા કિ ઐ ખુદા કે દુશ્મનો ! મૈં ને ખુદા કી રઝામન્દી હાસિલ કરને ઔર જેહાદ કા અજ્ર પાને કી ગર્ઝ સે લશ્કરે ઈસ્લામ કો રાહ બતાઈ હૈ. તમામ

રૂમિયોં ને તઅજ્જુબ કરતે હુએ પૂછા કિ ક્યા તૂ હમારે તરીકએ દીન વ મઝહબ પર નહીં ? હાકિમ રૂમાસ ને કલ્મએ શહાદત પઢતે હુએ ફરમાયા કિ મેં ને અલ્લાહ કો અપના મા'બૂદ, હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો રસૂલ, ઈસ્લામ કો દીન, કુરઆન કો પેશ્વા, કા'બા કો કિબ્લા ઔર મુસલમાનોં કો અપના ભાઈ તસ્લીમ કર લિયા હૈ. હઝરત રૂમાસ ને ઈસ તરહ ઈક્રારે ઈમાન ઔર ઐ'લાને ઈસ્લામ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કો શહર મેં દાખિલ કરને કા ભી એ'તેરાફ કિયા. હઝરત રૂમાસ કી બાત સુન કર રૂમી બહુત નારાઝ હુએ ઔર ઉન કે સાથ બુરાઈ કા ઈરાદા કિયા. હઝરત રૂમાસ ને લોગોં કે ચેહરોં સે ઉન કે દિલી ઈરાદોં કા સફહા પઢ લિયા ઔર હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ સરદાર ! અબ મૈં ઈન લોગોં કે સાથ શહર મેં નહીં રહૂંગા બલ્કિ આપ કે લશ્કર મેં શામિલ હો કર મુલ્કે શામ કી ફતહ કે સિલસિલા મેં અપની ખિદમત પૈશ કરૂંગા. ઔર જબ પૂરા મુલ્કે શામ ફતહ હો જાએગા તબ યહાં વાપસ આઊંગા.

અલ્લામા વાકદી ને મુઅમ્મર બિન સાલિમ બિન નજમ બિન મુફરેહ સે રિવાયત ફરમાયા હૈ કિ હાકિમ રૂમાસ ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ શામ કી તમામ જંગોં મેં શરીક જેહાદ હો કર અપની મુખ્લિસાના ખિદમત પૈશ કીં. જબ પૂરા મુલ્કે શામ ફતહ હો ગયા તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કી દરખ્વાસ્ત પર અમીરુલ મોમેનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અપને ઝમાનએ ખિલાફત મેં હઝરત રૂમાસ કો બસરા કા હાકિમ મુકર્રર ફરમાયા. હઝરત રૂમાસ ને કલીલ અર્સા વહાં હુકૂમત કી ઔર એક બેટા છોડ કર ઈન્તેકાલ ફરમાયા.

રૂમાસ કી બીવી કા કબૂલે ઇસ્લામ :-

હાકિમે બસરા રૂમાસ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે દરખ્વાસ્ત કી કિ મૈં ઈસ શહર મેં રહને વાલા નહીં લેહાઝા આપ મેરે સાથ ચંદ મુજાહિદોં કો ભેજ દો જો મુઝ કો મેરા માલો અસ્બાબ ઔર અહ્લો અયાલ મેરે ઘર સે લાને મેં ઈઆનત કરેં. હઝરત ખાલિદ ને ચંદ અશખાસ ઉન કે સાથ ભેજે. જબ હાકિમ રૂમાસ અપને ઘર ગએ તો ઉન કી ઝૌજા ઉન સે ઉલઝ ગઈ. વહ ગુસ્સા મેં ભરી હૂઈ એક શૈરની કી માનિન્દ બિફરી હૂઈ થી, અપને શૌહર સે તૈઝ ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ કરને લગી. હઝરત રૂમાસ કે સાથ આએ હુએ લોગોં સે ઈસ ખાતૂન ને કહા કિ મેરા ફૈસલા ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કે પાસ હોગા. લેહાઝા ઉસે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે પાસ લાયા ગયા. હઝરત રૂમાસ કી બીવી કે મુતઅલ્લિક લોગોં ને હઝરત ખાલિદ કો બતાયા કિ ઈસ કો અપને શૌહર સે સખ્ત

નાલિશો શિકાયત હૈ ઔર વહ આપ સે કુછ કહના ચાહતી હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ઈજાઝત દી તો હાકિમ રૂમાસ કી બીવી ને બ-વાસ્તા મુતર્જિમ રૂમી ઝબાન મેં અપની અર્ઝ દાશ્ત કહી. જિસ કા અલ્લામા વાકદી ને અપની તસ્નીફ મેં ઈન અલ્ફાઝ મેં ઝિક્ર કિયા હૈ :

"ઉસ ને બ-વાસ્તએ તર્જુમાન કે બયાન કિયા કિ હાલ મેરા યહ હૈ કિ રાત કો મૈં ને બ-હાલતે ખ્વાબ એક શખ્સ નિહાયત ખુબસૂરત કો, મિસ્લ માહે શબ ચાર દહ કે દેખા કિ વહ કહતે હૈં કિ યહ શહર બસરા ઔર તમામ મુલ્કે શામ ઔર ઈરાક ઈસી ગિરોહે અરબ કે હાથ સે ફતહ હો ગયા. મૈં ને ઉન શખ્સ સે પૂછા કિ આપ કૌન હૈં. ઉન્હોં ને ફરમાયા કિ મૈં મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ હૂં (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) ફિર મુઝ કો બ-જાનિબ ઈસ્લામ કે દા'વત ફરમાઈ ઔર મૈં ને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા. ફિર મુઝ કો આપ ને દો સૂરતેં કુરઆને મજીદ કી સિખાઈં. પસ ખાલિદ બિન અલ-વલીદ ને યહ કલામ ઉસ કા સુન કર તઅજ્જુબ કિયા ઔર બ-વાસ્તએ તર્જુમાન કે ઉસ સે કહા કિ વહ દો સૂરતેં પઢે. પસ ઉસ ને સૂરએ ફાતેહા ઔર કુલ હુવલ્લાહો અહદ પઢ કર સુનાઈં ઔર ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કે હાથ પર અપને ઈસ્લામ કો તાઝા કિયા ઔર અપને શૌહર રૂમાસ સે કહા કિ યા તો મેરા દીન કબૂલ કર યા મુઝ કો છોડ દે. પસ ખાલિદ બિન અલ-વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો યહ કલામ ઉસ કા સુન કર હંસે ઔર કહા "سُبْحَانَ مَنْ وَفَّقَهُمَا" (પાક હૈ વહ ઝાત જિસ ને દોનોં કો તૌફીક બખ્શી). ફિર બ-વાસ્તએ તર્જુમાન કે ઉસ ઔરત સે કહા કિ તેરા શૌહર તુઝ સે પહલે મુસલમાન હો ચુકા હૈ. યહ સુન કર વહ ઔરત બહુત ખુશ હૂઈ."

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 42)

કારેઈને કિરામ ! મુન્દરજા બાલા ઈબારત કો એક મરતબા નહીં બલ્કિ કઈ મરતબા મુતાલઆ ફરમાએં ઔર ઈસ કે એક એક જુમ્લા પર ગૌર ફરમાએં. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે તસર્રુફાતે આલિયા ઔર ઈખ્તિયારાતે તામ્મા કી વહ શાન રફીઅ હૈ કિ દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે બા'દ ભી જિસ કો ચાહેં દૌલતે ઈમાન અતા ફરમાએં. હાકિમે બસરા રૂમાસ કી બીવી કો સિર્ફ ઈસ્લામ સે હી મુશર્રફ ફરમા કર ફૈઝ મુન્કતેઅ નહીં ફરમાયા બલ્કિ ઈમાન કી દૌલત અતા ફરમાને

કે સાથ સાથ કુરઆને મજીદ કી દો જલીલુશ્શાન સૂરતોં કી તા'લીમ ભી ફરમાઈ. યહાં તક કિ ઉસે યાદ (હિફ્ઝ) કરવા દીં. હાકિમ રૂમાસ કી બીવી ખ્વાબ મેં હુઝૂરે અક્દસ, સરવરે કાએનાત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દીદાર સે મુશર્રફ હૂઈ ઔર ખ્વાબ હી મેં જમાલે જહાં આરા કે દીદાર સે બહરા મન્દ હૂઈ. હાકિમ રૂમાસ કી બીવી ને હુઝૂરે અક્દસ કે જમાલ અક્દસ કા ઝિક્ર ઈન અલ્ફાઝ મેં કિયા કિ **"ચૌદહવીં રાત કે ચાન્દ કી માનિન્દ નિહાયત ખુબસૂરત"**. અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો બે મિસ્લ વ મિસાલ પૈદા ફરમાયા ઔર અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સદ્કે ઔર તુફૈલ મેં કાએનાત કો વુજૂદ બખ્શા ઔર ઈન્હીં કે નૂર કી ખૈરાત ચાન્દ ઔર સૂરજ કો મિલી :

નૂર કી ખૈરાત લેને દૌડતે હૈં મહરો માહ
ઉઠતી હૈ કિસ શાન સે ગર્દે સવારી વાહ વાહ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હાકિમ રૂમાસ કી ઝૌજા કે ખ્વાબ કી તસ્દીક ઈસ બાત સે હોતી હૈ કિ ઉસ ને કુરઆને મજીદ કી સૂરએ ફાતેહા ઔર સૂરએ ઈખ્લાસ તિલાવત કર કે સુના દીં. બે શક અલ્લાહ કે હબીબ કી ઈનાયત સે વહ દૌલતે ઈમાન સે ઐસી મુશર્રફ હૂઈ ઔર ઈમાન ઉસ કે દિલ મેં ઐસા રાસિખ હુવા કિ અબ વહ યહ ચાહતી હૈ કિ મેરા શૌહર ભી મેરી તરહ કુફ્ર વ શિર્ક કી ગલાઝત સે પાક વ સાફ હો જાએ. અપને શૌહર સે સિર્ફ ઈસ લિયે ઝગડતી હૈ કિ વહ મઝહબે બાતિલ સે મુન્હરિફ હો કર દીને હક્ક કી જાનિબ રૂજૂઅ કરે. લૈકિન ઉસ કે શૌહર કી તક્દીર તો પહલે હી સે ચમક ઉઠી થી. હાકિમ રૂમાસ કી બીવી કો જબ પતા ચલા કિ મેરા શૌહર ભી હલ્કએ ઈસ્લામ મેં શામિલ હો ગયા હૈ, તો ઉસ કે સુરૂર ઔર મસર્રત કી ઈન્તેહા ન રહી. ગોયા વહ અપની તક્દીર પર નાઝ કરતે હુએ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ફૈઝે અતમ વ અક્મલ કી શુક્ર ગુઝાર થી :

તૂ ને ઈસ્લામ દિયા, તૂ ને જમાઅત મેં લિયા,
તૂ કરીમ, અબ કોઇ ફિરતા હૈ અતિય્યા તેરા.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

જંગે દમિશ્ક (બાર અવ્વલ)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ફતહે બસરા કે બા'દ લશ્કરે ઈસ્લામ કો દમિશ્ક કી જાનિબ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. બસરા સે દમિશ્ક જાને સે પહલે આપ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો ખત લિખા કિ મૈં દમિશ્ક કી તરફ રવાના હો રહા હૂં. લેહાઝા આપ ભી અપને સાથ જો લશ્કર હૈ, ઉસે લે કર દમિશ્ક પહુંચો. એક ખત અમીરુલ મો'મિનીન, ખલીફતુલ મુસ્લિમીન સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો લિખા કિ :

"આપ કે હુક્મ કે મુતાબિક મૈં મુલ્કે શામ આ ગયા ઔર અલ્લાહ તઆલા ને મેરે હાથોં અરેકા, સહ્ના, હવરાન, તદમ્મુર ઔર બસરા કો ફતેહ કિયા. અબ મૈં દમિશ્ક કી જાનિબ રવાના હોતા હૂં."

મઝકૂરા દોનોં ખત રવાના કરને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ ને બસરા સે કૂચ કરતે હુએ એક ગાંવ "સનીયા" પહુંચે ઔર તવક્કુફ કિયા. ઈસ ગાંવ કો અબ "સનિયતુલ અકાબ" કહા જાતા. વહાં સે "ગોતા" નામી શહર કી તરફ કૂચ કી ઔર વહાં એક દૈર (ખંડર) મેં ઠહરે. અબ ઈસ જગહ કો "વઝીરે ખાલિદ" કહા જાતા હૈ હઝરત ખાલિદ ને ઈસ મકામ પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ઈન્તિઝાર મેં તવક્કુફ કિયા.

રૂમી સરદાર કલૂસ કી સિપાહ સાલારી મેં દમિશ્ક કી કુમુક :-

બાદશાહ હિરક્લ બ-મકામ અજનાદીન ઝબર દસ્ત લશ્કર જમા કર રહા થા. ઈસી અસ્ના મેં ઉસે ઈત્તેલાઅ મિલી કિ બસરા મુસલમાનોં ને ફતહ કર લિયા હૈ ઔર અબ ઈસ્લામી લશ્કર દમિશ્ક કી જાનિબ રવાના હુવા હૈ. લેહાઝા હિરક્લ બાદશાહ ને દારુસ-સલ્તનત ઈન્તાકિયા મેં રૂમી લશ્કર કે સરદારોં કી મીટિંગ બુલાઈ ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા. હિરક્લ બાદશાહ ને કહા કિ શહરે દમિશ્ક મુલ્કે શામ કી બહિશ્ત હૈ. અગર મુસલમાનોં ને દમિશ્ક ભી ફતહ કર લિયા તો હમારી ઈઝ્ઝત વ શૌકત કો બડા સદમા પહુંચેગા ઔર હમારે લિયે મુસીબત કા બાઈસ હોગા. મૈં ને મુસલમાનોં કે લશ્કર કી તા'દાદ સે દૂગની તા'દાદ કા લશ્કર દમિશ્ક કે લિયે તૈયાર રખા હૈ. લેહાઝા અબ

તુમ મેં સે કૌન ઈસ કી કયાદત કા ઝિમ્મા અપને સર લેને કો તૈયાર હૈ ? જો શખ્સ તુમ મેં સે મુસલમાનોં કે લશ્કર કો શિકસ્ત દે કર ભગા દેગા ઉસ કો મૈં વહ તમામ શહર જો મુસલમાનોં કે કબ્ઝા મેં થે, બ-તૌર ઈન્આમ દે કર ઉસ કા માલિક બના દૂંગા. હિરક્લ બાદશાહ કે દરબાર મેં હાઝિર સરદારોં મેં સે એક સરદાર કલૂસ નામ કા ખડા હુવા ઔર હિરક્લ કો ઈત્મીનાન દિલાયા કિ મૈં ઉસ કી મુરાદ પૂરી કર કે હી રહૂંગા. હિરક્લ ને સોને કી એક સલીબ ઉસ કો દી ઔર પાંચ હઝાર સવારોં પર ઉસ કો સરદાર મુકર્રર કર કે દમિશ્ક કી જાનિબ રવાના કિયા. હિરક્લ ને જિસ સરદાર કો પાંચ હઝાર કા લશ્કર દે કર રવાના કિયા થા વહ સરદાર કલૂસ થા, જિસ કી બહાદુરી ઔર દિલૈરી પૂરે મુલ્કે શામ મેં મશ્હૂર થી. જબ શાહે ફારસ કિસ્રા ને મુલ્કે શામ પર લશ્કર કશી કી થી તો કલૂસ ને બડી શુજાઅત સે મુકાબલા કર કે શાહે ફારસ કે લશ્કર કો શિકસ્ત દી થી. કલૂસ પાંચ હઝાર (૫,૦૦૦) સવારોં કો લે કર ઈન્તાકિયા સે રવાના હો કર **"હુમુસ"** પહુંચા. ઉસ કી આમદ કી ખબર સુનતે હી અહ્લે હુમુસ ને ઉસ કા શાનદાર ઈસ્તેક્બાલ કિયા. હુમુસ મેં ભી કાફી તા'દાદ મેં રૂમી સિપાહી મઅ હથિયારોં કે મૌજૂદ થે. કલૂસ ને એક દિન ઔર રાત વહાં કયામ કિયા, ફિર વહ વહાં સે રવાના હો કર **"જોસિયા"** પહુંચા. વહાં ભી ઉસ કા રૂમિયોં ને ઈસ્તેક્બાલ કિયા. વહાં સે રવાના હો કર વહ **"બા'લ્બક"** નામી મકામ પર આયા. વહાં કે બાશિન્દે ઉસ કે પાસ રોતે પીટતે આએ ઔર કહા કિ ઐ સરદાર કલૂસ ! દમિશ્ક કો મુસલમાનોં સે બચાઓ ક્યૂંકિ ઉન્હોં ને અરેકા, સહ્ના, હવરાન, તદમ્મુર ઔર બસરા પર કબ્ઝા કર લિયા હૈ ઔર અબ દમિશ્ક કા ઈરાદા રખતે હૈં. કલૂસ ને કહા કિ મૈં ને સુના હૈ કિ ઉન કા લશ્કર તો **"જાબિયા"** નામી મકામ મેં પડાવ કિયે હુએ હૈ. યહ લોગ અરેકા સે બસરા તક કૈસે પહુંચે ? લોગોં ને કહા કિ જાબિયા કા ઈસ્લામી લશ્કર અભી તક વહીં હૈ. લૈકિન મુસલમાનોં કા એક લશ્કર મુલ્કે ઈરાક કી જાનિબ સે આ ધમકા હૈ ઔર ઉસ લશ્કર કે સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ ને હી યહ સબ કારનામા અંજામ દે કર હમ પર કયામત કાઈમ કર રખી હૈ. કલૂસ ને સબ કો ઈત્મીનાન દિલાયા ઔર કહા કિ મૈં અરબોં કો મુલ્કે શામ સે ભગા દૂંગા.

❀ <u>હાકિમે દમિશ્ક ઇઝરાઈલ ઔર સરદાર કલૂસ મેં ઇક્તેદાર કી જંગ</u> :-

કલૂસ પાંચ હઝાર સવારોં કા લશ્કર લે કર દમિશ્ક પહુંચા દમિશ્ક કા હાકિમ ઈઝરાઈલ નામ કા બતરીક થા. જો રૂમિયોં કા મઝહબી રેહનુમા હોને કી વજહ સે હિરક્લ બાદશાહ કા મુકર્રબ થા ઔર રૂમિયોં મેં ઉસ કી બહુત હી ઈઝ્ઝત થી. હિરક્લ ને ઈઝરાઈલ

કી કુમુક કે લિયે તીન હઝાર કા મુસલ્લહ લશ્કર પહલે સે હી ભેજ રખા થા. ઈલાવા અઝીં દમિશ્ક કે કુર્બ વ જવાર કે ઈલાકોં સે, હુમુસ ઔર જોસિયા વગૈરા સે ભી ભારી તા'દાદ મેં રૂમી દમિશ્ક મેં આ પહુંચે થે. ઉન કી તા'દાદ બારહ હઝાર થી. દમિશ્ક મેં કુલ બીસ હઝાર (૨૦,૦૦૦) રૂમિયોં કા લશ્કરે ઈસ્લામ કે ખિદમતગારોં સે જંગ કરને જમા હુવા થા. દમિશ્ક શહર રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં સે ભરે ગ્લાસ કી તરહ છલક રહા થા.

કલૂસ જબ દમિશ્ક આયા તો વહાં ભી ઉસ કા શાનદાર ઈસ્તેક્બાલ કિયા ગયા. દમિશ્ક કે હાકિમ ઈઝરાઈલ ઔર કલૂસ કે દરમિયાન પુરાની અન બન થી. દોનોં એક દૂસરે કે સખ્ત મુખાલિફ થે, બલ્કિ સરદાર કલૂસ તો ઈઝરાઈલ કો દમિશ્ક કે હાકિમ કે ઓહ્દે પર દેખના ભી ગવારા નહીં કરતા થા. વહ યહ ચાહતા થા કિ કિસી તરહ સે ઈઝરાઈલ કો હાકિમે દમિશ્ક કે ઓહદે ઔર મન્સબ સે મા'ઝૂલ કર કે મૈં ચઢ બૈઠૂં. જબ દમિશ્ક કે રૂઉસા વ ઉમરા કલૂસ સે બ-ગર્ઝે મુલાકાત ઔર અરબોં સે જંગ કરને કે તઅલ્લુક સે ઉસ કે નઝરિયાત ઔર તદાબીર કે ઉમૂર મેં ગુફ્તગૂ કરને આએ, તો કલૂસ ને અપની બહાદુરી કી શૈખી મારને મેં આસ્માન ઝમીન કે કુલાબે મિલા દિયે. ઉસ ને યહાં તક ડીંગ હાંકી કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કા સર કાટ કર અપને નૈઝા કી નોક પર લટકાઊંગા. કલૂસ કી ઐસી શૈખી બાઝી સુન કર અહ્લે દમિશ્ક કો ઢારસ ઔર હિમ્મત બંધી. વહ બહુત ખુશ હુએ ઔર ઉસ કી બહાદુરી ઔર શુજાઅત કે ગુન ગાને લગે. કલૂસ ને અપને દિલ મેં હાકિમે દમિશ્ક ઈઝરાઈલ કી ભરી અદાવત કી ભડાસ નિકાલની શુરૂ કી ઔર કહા કિ અરબોં કો તો મૈં ચુટકી બજા કર નેસ્તો નાબૂદ કર સકતા હૂં લૈકિન યહ કામ ઈસ અમ્ર પર મૌકૂફ હૈ કિ તુમ ઈઝરાઈલ કો અપને શહર સે નિકાલ દો ઔર યહ કામ મૈં અકેલા અંજામ દૂં. મૈં નહીં ચાહતા કિ અરબોં કો ભગા દેને કા કામ મેરી શુજાઅત કી વજહ સે અંજામ પઝીર હો ઔર ઈઝરાઈલ ખ્વાહ મ ખ્વાહ દાદ વ તહ્સીન મેં શરીક હો. અહ્લે દમિશ્ક ને કલૂસ સે કહા કિ યહ વક્ત આપસી ઈખ્તિલાફાત વ જિદાલ કા નહીં. હમારે આપસી ઈખ્તિલાફ અપની જગહ બર-કરાર સહી, લૈકિન વક્ત કા તકાઝા યહ હૈ કિ હમ સબ મુત્તહિદ હો કર અરબોં કા મુકાબલા કરેં. દો કે બજાએ દસ સરદાર કે હાથોં અરબોં કો ભગાને કા કામ અંજામ દિયા જાએ, તો ઈસ કો ભી સરાહના ચાહિયે. હમ સબ અહ્લે દમિશ્ક ગુઝારિશ કરતે હૈં કિ તુમ અપને આપસી ઔર ઝાતી ઈખ્તિલાફાત કો બાલાએ તાક રખ કર શાના સે શાના મિલા કર અરબોં કે મુકાબલે મેં એક હો જાઓ. અહ્લે દમિશ્ક કી ઈસ રાએ પર કલૂસ ખામોશ હો ગયા ઔર કોઈ જવાબ નહીં દિયા.

હાકિમે દમિશ્ક ઈઝરાઈલ કો જબ પતા ચલા કિ સરદાર કલૂસ ને મુઝે હાકિમ કે મન્સબ સે મા'ઝૂલ કરને કી મુહિમ ચલાઈ હૈ, તો વહ ભી ઝિદ પર ઉતર આયા ઔર સરદાર કલૂસ કી મઈયત મેં રહ કર ઈસ્લામી લશ્કર સે જંગ કરને કા સાફ઼ ઈન્કાર કર દિયા. ઈખ્તિલાફ઼ ને તૂલ પકડા ઔર બાત બઢતી ગઈ, તો દમિશ્ક કે દાનિશવરોં ને ઈસ મુઆમલા મેં મુદાખલત કી ઔર બ-ઈત્તેફ઼ાકે રાએ ફરીકૈન કી રઝા મન્દી સે યહ બાત તય પાઈ કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સામને એક દિન કલૂસ ઔર એક દિન ઈઝરાઈલ લડે ઔર જિસ કી બારી કે દિન ઈસ્લામી લશ્કર કો શિકસ્ત હો વહ દમિશ્ક કા હાકિમ બને. બ-ઝાહિર તો મુઆમલા રફ઼ા' દફ઼ા' હો ગયા. લૈકિન દોનોં કી કલ્બી અદાવત બ-દસ્તૂર કાઈમ રહી, બલ્કિ અદાવત પૂરે શબાબ પર આઈ ઔર હર એક અપને ખસમ કી હલાકત કા ખ્વાહાં હો ગયા.

દમિશ્ક કા ખૂં રૈઝ મા'રકા

જૈસા કિ અવરાકે સાબિકા મેં અર્ઝ કિયા ગયા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બ-મકામે **"દૈર ખાલિદ"** મેં પડાવ કિયે હુએ લશ્કરે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ઈન્તિઝાર કર રહે થે કિ ઉન્હોં ને દેખા કિ દમિશ્ક કી જાનિબ સે રૂમિયોં કી ફ઼ૌજ ટિડ્યિોં કી મિસ્લ આગે બઢતી હૂઈ આ રહી હૈ. આપ ફ઼ૌરન અપની ઝિરહ જો **"જંગે યમામા"** મેં મુદ્દઈ નબુવ્વત મુસૈલમતુલ કઝ્ઝાબ કો કત્લ કર કે હાસિલ કી થી, ઉસે પહન લિયા ઔર અપની કમર કો અમામા સે બાંધ કર બ-આવાઝે બુલન્દ મુજાહિદોં કો પુકારતે હુએ ફ઼રમાયા કિ ઐ તૌહીદ કે પરસ્તારો ! દુશ્મનાને દીન તુમ પર આ પહુંચે હૈં. ઐ હામિલાને કુરઆન ! તુમ ઈન મુશરિકોં કો અપની તલવારોં ઔર નૈઝોં કી નોક પર લે લો ! અલ્લાહ કે દીન કી મદદ કરો, બેશક અલ્લાહ તુમ્હારી મદદ ફ઼રમાએગા. ઐ શમ્એ રિસાલત કે પરવાનો ! તુમ કુરઆને મજીદ કી ઈસ આયત કે મિસ્દાક હો :

"اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ
الْجَنَّةَ يُقَاتِلُوْنَ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُوْنَ وَ يُقْتَلُوْنَ"

(સૂરએ-તૌબા ,આયત : 111)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ ને મુસલમાનોં સે ઉન કે જાનો માલ ખરીદ લિયે હૈં, ઈસ બદલે પર કિ ઉન કે લિયે જન્નત હૈ અલ્લાહ કી રાહ મેં લડેં તો મારેં ઔર મરેં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ખાલિદ કા કલામ સુન કર તમામ મુજાહેદીન ફ઼ૌરન મુસલ્લહ ઔર સવાર હો કર દુશ્મન કે મુકાબલે મેં આ ગયે. રૂમિયોં ને દેખા કિ મુસલમાનોં કા છોટા સા લશ્કર હમારી બડી ફ઼ૌજ સે ખાઈફ઼ હો કર મુંહ છુપાને કે બજાએ સીના સિપર હો કર મુસ્તઈદે જંગ હુવા હૈ. લેહાઝા રૂમી લશ્કર ને કલીલ ફ઼ાસ્લે પર તવક્કુફ઼ કિયા. ઈસ દૌરાન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ઼ બન્દી ઔર તર્તીબ કા કામ મુકમ્મલ કર ડાલા. મૈમના પર હઝરત રાફ઼ેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ,મૈસરા પર હઝરત મુસય્યબ, દાએં બાઝૂ મેં હઝરત શુરહબીલ બિન હસના, બાએં બાઝૂ મેં હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર,સાકા પર સાલિમ બિન નૌફ઼િલ ઔર ખુદ અપને સાથિયોં કે સાથ વસ્ત મેં ઠહરે. ઈસી અસ્ના મેં રૂમી લશ્કર ભી મુરત્તબ ઔર આરાસ્તા હો ગયા. દોનોં લશ્કર આમને સામને આ ગયે. એક તરફ઼ બીસ હઝાર (૨૦,૦૦૦) કા રૂમી લશ્કર ઔર દૂસરી તરફ઼ પાંચ હઝાર (૫,૦૦૦) સે કુછ ઝિયાદહ ઈસ્લામી લશ્કર રૂમી લશ્કર તા'દાદ કે એ'તબાર સે ચાર ગુના થા. તાહમ રૂમી લશ્કર કા હર સિપાહી હઝરત ખાલિદ કે નામ સે થર થર કાંપતા થા. લેહાઝા રૂમી લશ્કર સે કોઈ ભી લડને ન નિકલા. વહ ઈસ ઈન્તિઝાર મેં થે કિ દેખેં ઈસ્લામી લશ્કર કૌન સા કદમ ઉઠાતા હૈ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને દેખા કિ રૂમી સિપાહી જામિદ હો કર ઠહરે હુએ હૈં ઔર મૈદાને જંગ મેં કોઈ નહીં આ રહા હૈ તો આપ ને હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો હુક્મ દિયા કિ ઉન પર ટૂટ પડો ઔર અપની તલવાર કા મઝા ચખાઓ. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર તવીલ કદ્દો કામત ઔર સિયાહ ફ઼ામ થે. ઉન કી આંખેં મોટી મોટી થીં ઔરસીના કુશાદહ થા. હાથ કે બાઝૂ શીશમ કી માનિન્દ થે. મૈદાને જંગ મેં વહ ઝિરહ યા ખૌદ નહીં પહનતે થે. સિર્ફ઼ એક પાજામા પહનતે થે ઔર બાકી બદન નંગા હોતા. ઉન કી હૈબતનાક સૂરત ઔર બદન કી હૈઅત દેખ કર હી દુશ્મન લરઝ જાતા ઔર એક અન્જાન ખૌફ઼ ઈસ પર તારી હો જાતા.

હઝરત ઝિરાર ને અપની બર્ક રફ઼્તાર સવારી કા રુખ રૂમી લશ્કર કી તરફ઼ મોડા ઔર મિસ્લ બાદે સર સર ઉન પર ટૂટ પડે. સફ઼ેં ઉલટ કર રખ દીં. કસીર સિપાહિયોં કો કાટ ડાલા. ઉન કી શમ્શીર ઝની કા યહ આલમ થા કિ દેખને વાલા ઐસા મેહ્સૂસ કરતા કિ સૂખી લકિડયોં કે ઢેર પર આરા ચલ રહા હૈ. રૂમી

લશ્કર મેં હલચલ મચ ગઈ. સવારોં કી ગર્દનેં કટ કર એક તરફ ઔર ધડ દૂસરી તરફ ગિરતે થે. પૈદલ ફૌજ કી તરફ રુખ મોડા તો એક ગરદાવે મેં છે (૬) પ્યાદા સિપાહિયોં કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા. રૂમી લશ્કર કા હર ફર્દ ઉન કી સુરઅત ઔર મહારતે જંગ દેખ કર હૈરત ઝદા થા. કિસી મેં ઈતની હિમ્મત વ હૌસલા ન થા કિ કરીબ જા કર વાર કરે. લેહાઝા તીર ઔર પત્થર બરસાને શુરૂ કિયે. હઝરત ઝિરાર ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ આએ.

હઝરત ખાલિદ ને અબ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક કો મૈદાન મેં ઉતારા. વહ ભી હઝરત ઝિરાર કી માનિન્દ રૂમી લશ્કર મેં કોહરામ મચા કર વાપસ આએ. ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બઝાતે ખુદ મૈદાન મેં આએ. નૈઝા બાઝી ઔર શમ્શીર ઝની કા ફન દિખા કર રૂમિયોં કો તઅજ્જુબ મેં ડાલ દિયા. હઝરત ખાલિદ અપને ઘોડે કો મૈદાન મેં ઘૂમાતે ઔર અપની શુજાઅત કા મુઝાહેરા કરતે થે રૂમી સરદાર કલૂસ આંખેં ફાડફાડ કર હઝરત ખાલિદ કી જંગી મહારત દેખ રહા થા. ઉસ ને ગુમાન કિયા કિ યહી મુસલમાનોં કે સરદાર મા'લૂમ હોતે હૈં. હઝરત ખાલિદ મૈદાન મેં ઘૂમતે હુએ પુકાર પુકાર કર લડને વાલા તલબ કરતે થે. લૈકિન મુકાબલે કે લિયે એક ભી માઈ કા લાલ ન નિકલા. ઈત્તિફાકન હઝરત ખાલિદ ઔર સરદાર કલૂસ કી નઝરેં ચાર હૂઈ, દોનોં ને એક દૂસરે કો દેખા કલૂસ ને સમઝા કિ મેરા ઝર્ક બર્ક લિબાસ ઔર સાઝો સામાને જંગ દેખ કર હઝરત ખાલિદ ને મુઝે પહચાન લિયા હૈ કિ મૈં હી લશ્કર કા સરદાર હૂં ઔર વહ મુઝ પર હમ્લા કરને આ રહે હૈં. લેહાઝા વહ લશ્કર કી સફ અવ્વલ સે પીછે હટા ઔર લશ્કર કે બીચ મેં ઘુસને કી ઉજ્લત કરને લગા. ઉસ કી ઈસ હરકત સે એક શૌરો ગુલ હુવા ઔર હઝરત ખાલિદ કે મુલ્તફિત હોને કા સબબ બના ઔર વાકઈ હઝરત ખાલિદ ઉસ તરફ આને કે લિયે આગે બઢે. કલૂસ ને દેખા કિ હઝરત ખાલિદ મેરી તરફ આ રહે હૈં તો વહ બ-ઝોર તમામ લશ્કર કે બીચ મેં ઘુસ કર ભાગા. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કા તઆકકુબ કિયા ઔર તને તન્હા રૂમી લશ્કર કી સફોં કે દરમિયાન દાખિલ હો ગએ. લૈકિન સરદાર કલૂસ હાથ ન લગા. વહ અપને લશ્કર મેં પાની મેં નમક કી તરહ ઘુલ ગયા. કલૂસ કે મુહાફિઝ મુઝાહિમ હુએ ઔર નતીજા યહ હુવા કિ હઝરત ખાલિદ કી બર્ક રફ્તાર શમ્શીર કી બ-દૌલત દસ અશ્ખાસ કે જિસ્મોં સે સર ગાઈબ હો ગએ. આપ ને રૂમિયોં કો લલ્કારા કે મુઝ તન્હા કે મુકાબલે મેં તુમ દસ અશ્ખાસ એક સાથ આઓ, ફિર ભી રૂમિયોં કો મુકાબલા કી હિમ્મત ન હૂઈ.

કલૂસ ઔર હઝરત ખાલિદ કે દરમિયાન મુકાબલા, કલૂસ ગિરફ્તાર :-

હઝરત ખાલિદ કે બાર બાર પુકારને પર ભી રૂમી લશ્કર સે કોઈ મુકાબિલ ન નિકલા, તો હાકિમે દમિશ્ક ઈઝરાઈલ ને કલૂસ સે કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ ને તુઝ કો લશ્કર કા સરદાર મુકર્રર કિયા હૈ. મુસલમાનોં કા સરદાર કબ સે લડને વાલા તલબ કર રહા હૈ, મગર ન તૂ મુકાબલા કે લિયે જાતા હૈ ઔર ન કિસી કો ભેજતા હૈ. હમારે લિયે યહ શર્મ કી બાત હૈ. કલૂસ ને કહા કિ અગર તુઝ કો અપની કૌમ કી ગૈરત કા ઈત્ના ખ્યાલ હૈ તો બઝાતે ખુદ જા. ઈઝરાઈલ ને કહા મૈં ક્યૂં જાઉં ? સરદારે લશ્કર તૂ બના બૈઠા હૈ. તુઝે જાના ચાહિયે. કલૂસ ને કહા દમિશ્ક કે હાકિમ કે ઓહ્દે પર તૂ ચઢ બૈઠા હૈ. મુસલમાનોં કા હમ્લા દમિશ્ક પર હુવા હૈ. લેહાઝા તેરી ઝિમ્મેદારી હૈ, પહલે તૂ જા, બા'દ મેં મેરા નમ્બર હૈ. તેરે ઔર મેરે દરમિયાન યહ શર્ત રખી ગઈ હૈ કિ એક દિન તૂ લડેગા ઔર એક દિન મૈં લડૂંગા. દમિશ્ક મેં મુઝ સે પહલે તૂ આયા હૈ, લેહાઝા પહલે તૂ નિકલ. આજ તૂ લડ, કલ મૈં લડૂંગા. દોનોં એક દૂસરે કો ભેજને કી કોશિશ મેં લા તાઈલ હુજ્જત કરતે રહે ઔર મુઆમલા બઢ કર તૂ તૂ મૈં મૈં તક પહોંચ ગયા. સૂરતે હાલ યહ હો ગઈ કિ હઝરત ખાલિદ સે લડના ભૂલ કર આપસ મેં તલવારેં તાન લેતે, લૈકિન લશ્કર કે દીગર અરાકીન ને મુદાખેલત કર કે યહ તય કિયા કિ દોનોં કે નામ કુર્આ ડાલા જાએ ઔર જિસ કે નામ કુર્આ નિકલે વહ મુકાબલા કે લિયે જાએ. ચુનાંચે દોનોં કે નામ કુર્આ ડાલા ગયા ઔર રૂમી લશ્કર કે સરદાર કલૂસ કે નામ કુર્આ નિકલા. સરદાર કલૂસ કે મુંહ પર હવાઈયાં ઉડને લગીં. ઉસ કે ચેહરે કા રંગ ફક હો ગયા. ઈઝરાઈલ ઉસ કી મુઝ્તરિબ હાલત દેખ કર બહુત ખુશ હો રહા થા ઔર ઉસ સે તન્ઝન કહા કિ મુસલમાનોં કે સરદાર ને જિસ તરહ અપની શુજાઅત દિખાઈ હૈ તૂ ભી ઈસી તરહ અપની શુજાઅત ઝાહિર કર. આજ તેરા નમ્બર હૈ, આજ તૂ જા કર શુજાઅત દિખા. આઈન્દા કલ મૈં અપની શુજાઅત કે જૌહર દિખાઊંગા. કલ સબ કો મા'લૂમ હો જાએગા કિ હમ દોનોં મેં સે કૌન ઝિયાદહ બહાદુર ઔર શેહસવાર હૈ.

કલૂસ અપને ઘોડે પર સવાર હુવા ઔર બા-દિલે ના ખ્વાસ્તા હઝરત ખાલિદ કે મુકાબલે મેં ગયા. મૈદાન મેં આતે હી ઉસ ને હઝરત ખાલિદ પર નૈઝા કા વાર કિયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કા વાર ખાલી ફેરા. કલૂસ બહુત ઝિયાદહ મુશ્તઈલ ઔર જઝ્બાતી હો કર લડને લગા. હાકિમે દમિશ્ક ઈઝરાઈલ કે તન્ઝ ઔર તા'નોં ને ઉસ કે

દિલ મેં આગ લગા દી થી ઔર વહ અપને દિલ કી આગ ઠંડી કરને શિદ્દત સે હમ્લા કર કે ઈઝરાઈલ કો દિખા દેના ચાહતા થા કિ શુજાઅત મેં મેરે સામને તેરી કુછ ભી હૈસિયત નહીં. હઝરત ખાલિદ ઔર કલૂસ કે દરમિયાન નૈઝા બાઝી બડે ઝોરો શૌર સે હૂઈ. નૈઝોં કે ટકરાને સે આગ કી ચિંગારિયાં ઉડતી થીં. કલૂસ કી અબ જુર્અત બઢ રહી થી. ઈસ પાર યા ઉસ પાર કે નઝરિયા કો અપના કર વહ અપની જાન પર ખેલ રહા થા. કલૂસ પૂરે જૌશ સે નૈઝા બાઝી કે કર્તબ દિખા રહા થા. હઝરત ખાલિદ ને જૌશ કે સાથ હોશ કી આમેઝિશ કી થી. કલૂસ કે જૌશો ખરોશ કે બ-મુકાબિલ શુરૂ મેં સખ્ત હમ્લે ન કિયે બલ્કિ કલૂસ કો હમ્લા કર ને કે મૌકે દેતે રહે ઔર દેફાઅ કરતે રહે, તાકિ કલૂસ કી કુવ્વત સર્ફ હો કર જલ્દી ખત્મ હો જાએ. કલૂસ ઘબરાહટ કે આલમ મેં વાર પર વાર કર રહા થા ઔર હઝરત ખાલિદ ઉસ કે વાર કો ફેરે દેતે થે. અબ કલૂસ થક ગયા થા. ઉસ કે વાર મેં શિદ્દત બાકી ન રહી ઔર થકન કે આસાર અયાં હોને લગે.

અબ હઝરત ખાલિદ ને જવાબી વાર કી ઈબ્તિદા કી ઔર ઐસે શદીદ હમ્લે કિયે કિ કલૂસ હઝરત ખાલિદ કે હમ્લોં સે કિનારા કશી ચાહને લગા. હઝરત ખાલિદ ઉસ કી યહ કમઝોરી જાન ગએ ઔર અપને ઘોડે કો થોડા પીછે હટાયા. કલૂસ કો થોડી રાહત મેહ્સૂસ હૂઈ ઔર યહ ગુમાન કિયા કિ હઝરત ખાલિદ ભી મેરી તરહ થક ગએ હૈં, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને અપના ઘોડા કૂદા કર કલૂસ કે ઘોડે કે કરીબ કર દિયા, તાકિ કલૂસ કે હાથ મેં જો લમ્બા નૈઝા હૈ વહ વાર કરને કે લિયે કાર આમદ ન હો સકે. આપ ને ઘોડે કે ઝીન સે છોટા નૈઝા ખીંચ કર ઉસ કે હલક મેં પૈવસ્ત કર દિયા ઔર બુલન્દ આવાઝ સે "لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَظِيْمِ" પઢ કર ઉસ કો ઘોડે કી ઝીન સે અલગ કર કે ખીંચ લિયા ઔર અપને હાથોં મેં દબોચ કર ઘસીટતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ લે ગએ. કલૂસ કે હલક મેં નૈઝે કા ઝખ્મ લગા થા મગર મુહલિક ન થા. અલબત્તા શદીદ ઝરૂર થા. કલૂસ દર્દે ઝખ્મ કી વજહ સે ચિલ્લાતા થા. હઝરત ખાલિદ ને કલૂસ કો અપને સાથિયોં કે હવાલે કરતે હુએ હુક્મ દિયા કિ ઈસ કી મુશ્કેં ખૂબ મઝબૂત બાંધ દો.

<u>હાકિમે દમિશ્ક ઇઝરાઈલ ઔર હઝરત ખાલિદ મેં મુકાબલા</u> :-

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો અન્હો ને રૂમી લશ્કર કે સરદાર કલૂસ કો કૈદ કર કે અપને સાથિયોં કે સુપુર્દ ફરમાયા ઔર ફિર દૂ-બારા મૈદાન મેં જાને કા અઝ્મ કિયા. લૈકિન ઉન કા ઘોડા નિઢાલ હો ગયા થા, તૈઝ સાંસ લે કર કાંપ રહા થા. આપ ને અપના ઘોડા બદલ દિયા ઔર મૈદાન કી તરફ જાને લગે કિ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર

ને ઉન કો રોકા ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ રૂમી સરદાર કી લડાઈ મેં સખ્ત મેહનત ઉઠા ચુકે હૈં. આપ આરામ કરેં ઔર મુઝ કો ઈજાઝત દેં કિ મૈં લડને જાઉં. હઝરત ખાલિદ ને મુસ્કુરાતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ ઝિરાર ! રાહત ઔર આરામ તો આલમે આખેરત મેં હૈ ઔર જો આજ મેહનત વ મશક્કત કરેગા, વહ કલ રાહત હાસિલ કરેગા. યહ ફરમા કર આપ મૈદાન કી તરફ રવાના હુએ આપ કો રવાના હોતે દેખ કર સરદાર કલૂસ ઝોર ઝોર સે ચિલ્લાને લગા ઔર રૂમી ઝબાન મેં કુછ કહને લગા. હઝરત ખાલિદ રુક ગએ ઔર હાકિમે બસરા હઝરત રૂમાસ સે પૂછા કિ યહ ક્યા કહતા હૈ ? રૂમાસ ને કહા કિ યહ કહતા હૈ કિ તુમ કો અપને નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી કસમ ! મૈં તુમ સે કુછ કહના ચાહતા હૂં વાપસ પલટો ઔર મેરી બાત સુનો. ફિર ઉસ ને કહા કિ દમિશ્ક કે હાકિમ ઈઝરાઈલ ઔર મુઝ મેં ઈખ્તિલાફ હૈ. તુમ ઈઝરાઈલ કો મુકાબલા કે લિયે તલબ કરના ઔર કત્લ કર દેના. અગર તુમ ને ઈઝરાઈલ કો કત્લ કર દિયા તો શહર દમિશ્ક તુમ્હારે કબ્ઝે મેં આ જાએગા. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા મૈં તો કિસી મુશરિક કો ઝિન્દા નહીં છોડૂંગા. ફિર આપ ઘોડે કો દૌડાતે હુએ મૈદાન મેં આ ગયે ઔર મુકાબિલ તલબ કિયા.

રૂમી લશ્કર કે અરાકીન ને હાકિમ ઈઝરાઈલ સે કહા કિ શર્ત કે મુતાબિક સરદાર કલૂસ પહલે મુકાબલા કે લિયે નિકલા, લૈકિન ઈત્તેફાક સે કૈદ હો ગયા હૈ. લેહાઝા અબ તેરી બારી હૈ. અબ તૂ મુકાબલે કે લિયે નિકલ ઔર ઈસ અરબ બદવી કો કત્લ કર. ઈઝરાઈલ ને કહા કિ અગર મુસલમાનોં કા સરદાર મારા ગયા, તો ઉસ કી જગહ દૂસરા શખ્સ કાઈમ મકામ હો જાએગા, લૈકિન અગર મૈં મારા ગયા તો તુમ સબ બગૈર ચરવાહે કી બકરિયોં કી માનિન્દ બે સહારા હો જાઓગે. મેરી રાએ યહ હૈ કિ હમ સબ મિલ કર યલ્ગાર કર દેં. રૂમી લશ્કર કે અરાકીન ને કહા કિ ઈસ સૂરત મેં બહુત સિપાહી મારે જાએંગે. અપની જાન બચાને કે લિયે પૂરી કૌમ કો હલાકત મેં મત ડાલ. અરાકીને લશ્કર ને ઈઝરાઈલ કો ખૂબ ડાંટા ઔર ધમકાયા ઔર કત્લ કર દેને કી ધમકી દી તો નાચાર બા-દિલે ના-ખ્વાસ્તા આમાદએ જંગ હુવા.

હાકિમ ઈઝરાઈલ કો અરબી ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ કરને કા મલકા થા. વહ મૈદાન મેં આયા ઔર હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ બિરાદર અરબી ! મેરે કરીબ આઓ તાકિ મૈં તુમ સે કુછ સવાલ કરૂં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા તૂ મેરે કરીબ આ, તાકિ મૈં તેરા સર તોડૂં. યહ કહ કર આપ ને ઉસ પર હમ્લે કા કસ્દ કિયા. ઈઝરાઈલ ને ચિલ્લા કર કહા ઐ બિરાદર ! તવક્કુફ કરો. તુમ્હારા હુક્મ માન કર મૈં તુમ્હારે કરીબ આતા હૂં. હઝરત

ખાલિદ ને દેખા કિ યહ શખ્સ ડર ગયા હૈ, લેહાઝા આપ ને હમ્લા કરને મેં તવક્કુફ કિયા. ઈઝરાઈલ ને કરીબ આ કર કહા કિ મેરી સમઝ મેં યહ બાત નહીં આતી કિ તુમ્હારે લશ્કર મેં શેહસવાર ઔર બહાદુર લડને વાલે મૌજૂદ હોને કે બા-વુજૂદ તુમ સરદાર હો કર બાર બાર મુકાબલા કરને ક્યૂં નિકલતે હો ? અગર તુમ કો કુછ હો ગયા તો તુમ્હારા લશ્કર બગૈર ચરવાહે કી બકરિયોં કે મિસ્લ હો જાએગા. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ તૂ ને મુઝ સે પહલે મેરે દોનોં સાથી હઝરત ઝિરાર ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન કો દેખા હૈ. ઉન દોનોં ને તુમ્હારે લશ્કર પર કયામત બર્પા કર દી થી. અગર મૈં ઉન દોનોં કો વાપસ ન બુલાતા, તો વહ તુમ સબ કો ફાડ કર રખ દેતે. મેરે તમામ સાથી ઐસે હી બહાદુર ઔર શૈર દિલ હૈં. લેહાઝા મેરી મૌત સે કોઈ ફર્ક વાકેઅ ન હોગા. ફિર હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ તૂ કૌન હૈ ? કહા કિ મૈં દમિશ્ક કા હાકિમ હૂં ઔર મેરા નામ ઈઝરાઈલ હૈ. યહ સુન કર હઝરત ખાલિદ મુસ્કુરાએ ઔર ફરમાયા ઐ દુશ્મને ખુદા ! જિસ કે નામ પર તેરા નામ રખા ગયા હૈ, વહ હઝરત ઈઝરાઈલ મલેકુલ મૌત મુશ્તાક હૈં કિ તુઝ કો જલ્દ અઝ જલ્દ દોઝખ મેં પહુંચા દેં. ફિર ઈઝરાઈલ ને હઝરત ખાલિદ સે પૂછા કિ કલૂસ કે સાથ તુમ ને ક્યા મુઆમલા કિયા ? ફરમાયા કિ વહ હાથ પાઊં બંધા હુવા હાલતે અસીરી મેં પડા હુવા હૈ. ઈઝરાઈલ ને કહા કિ વહ એક બલા હૈ, ઉસ કો અભી તક કત્લ ક્યૂં નહીં કિયા ? ફરમાયા ઈસ લિયે કિ તુમ દોનોં કો એક સાથ કત્લ કરના હૈ.

હઝરત ખાલિદ કી બાત સુન કર ઈઝરાઈલ સહમ ગયા ઔર ઉસ ને લાલચ દિલાતે હુએ કહા કિ અગર કલૂસ કો કત્લ કર કે ઉસ કા સર મુઝે દે દો તો ઈસ કે ઈવજ આપ કો એક હઝાર મિસ્કાલ સોના, દસ રૈશ્મી કપડે ઔર પાંચ ઘોડે બ-તૌરે ઈન્આમ દૂંગા. ફરમાયા કિ યહ તો કલૂસ કે ખૂન કા ઈવઝ હુવા. અપને કત્લ કરને કા ઈવજ ક્યા દેગા ? ઈઝરાઈલ ને કહા મુઝ સે તુમ ક્યા લોગે ? ફરમાયા તેરા સર જિઝ્યા મેં લૂંગા, હાલાં કિ તૂ ઝલીલ વ ખ્વાર હોગા. ઈઝરાઈલ ને નર્મ લહ્જા ઈખ્તેયાર કરતે હુએ કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! મૈં જિતની તુમ્હારી તા'ઝીમ ઔર લિહાઝ કરતા હૂં તુમ ઉતની હી મેરી ઈહાનત વ તઝલીલ કરતે હો. લેહાઝા અબ મૈં તુમ્હારે સાથ સખ્તી ઔર શિદ્દત ઈખ્તેયાર કરતા હૂં. અપને કો મુઝ સે બચાવ ક્યૂં કિ મૈં તુમ્હારા કાતિલ હૂં. મૈં મલેકુલ મૌત કા હમ નામ હૂં.

હઝરત ખાલિદ કો ઉસ કી બેહૂદા ગુફ્તગૂ પર તૈશ આ ગયા ઔર મિસ્લ શૌ'લા ઈઝરાઈલ પર હમ્લા આવર હુએ. ઈઝરાઈલ અપને કો બચાતા હુવા જવાબી હમ્લે કરને લગા. અબ ઈઝરાઈલ કી જુર્અત બઢ રહી થી. હઝરત ખાલિદ કે હમ્લે અભી શબાબ પર

નહીં આએ થે બલ્કિ મુતવસ્સિત દર્જે કે વાર કરતે થે. લેહાઝા ઈઝરાઈલ ને યહ ગુમાન કિયા કિ ઉન સે લડના ઈત્ના મુશ્કિલ નહીં જિતના મૈં સમઝ રહા થા. ખ્વાહ મ ખ્વાહ ઉન કો શોહરત દે દી ગઈ હૈ. અબ ઉસ કે હૌસલે બઢને લગે. ઈઝરાઈલ કા શુમાર મુલ્કે શામ કે નામવર બહાદુરોં મેં હોતા થા. ઈઝરાઈલ અબ અપને અસ્લ રંગ મેં આ ગયા ઔર તકબ્બુર વ ગુરૂર મેં મખ્મૂર હો કર હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ અગર મૈં ચાહૂં તો તુમ કો પલક ઝપકને મેં ઝમીન પર મુર્દા ગિરા સક્તા હૂં, લૈકિન તુમ પર મેહરબાની ઔર શફકત કી નઝર કરતે હુએ ઔર તુમ્હારે સાથિયોં કે હાલ પર રહમ કરતે હુએ અફ્વો કરમ સે કામ લેતા હૂં. લેહાઝા અબ તુમ અપને આપ કો મેરે હવાલે કર દો, તાકિ લોગ દેખેં કિ કલૂસ કો કૈદ કરને વાલે કો ઈઝરાઈલ કિસ તરહ કૈદ કર કે લે આયા ! ફિર તુમ કો ઈસ શર્ત પર રેહા કર દૂંગા કિ મુલ્કે શામ કે જિન શહરોં પર તુમ ને કબ્ઝા કર લિયા હૈ, વહ હમારે સુપુર્દ કર દો ઔર મુલ્કે શામ સે જઝીર-એ અરબ કી તરફ કૂચ કર જાઓ.

હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા ઐ દુશ્મને ખુદા ! અન્કરીબ તુઝે મા'લૂમ હો જાએગા કિ હમ દોનોં મેં સે કૌન ગાલિબ આતા હૈ. યહ ફરમા કર આપ ને ભી અપના અસલી રંગ દિખાતે હુએ લડાઈ કા ઐસા દાવ દિખાયા કિ ઈઝરાઈલ કી આંખોં કે સામને અંધેરા છા ગયા. ઉસ ને અપના તર્ઝે ગુફ્તગૂ બદલતે હુએ કહા કિ ઐ બિરાદર અરબી ! ઈત્ના ગુસ્સા ક્યૂં કરતે હો ? મૈં તો યૂંહી મઝાક કર રહા થા. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા લૈકિન મેરા મઝાહ ખુદા કી ખુશનૂદી હાસિલ કરને કે લિયે તલવાર મારના હૈ. આપ ને બઢ કર તલવાર કી ઝર્બ લગાઈ, લૈકિન ઈઝરાઈલ ને લોહે કી ઝિરહ પહન રખી થી, લેહાઝા તલવાર ને કુછ કામ નહીં કિયા. તાહમ તલવાર કી ઝર્બ ઈતની શદીદ થી કિ ઈઝરાઈલ લડખડા ગયા. ઈસ કા દિલ અન્દોહગીં હો ગયા ઔર ઉસ ને યકીન કર લિયા કિ ઈન કા મુકાબલા કરના અમ્રે મુહાલ હૈ. જાન છુડા કર રાહે ફરાર ઈખ્તેયાર કરને મેં હી ખૈરિયત સમઝ કર ભાગ નિકલા.

હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કા તઆકકુબ કિયા. લૈકિન ઈઝરાઈલ કા ઘોડા બહુત હી તેઝ રફ્તાર થા, વહ આગે નિકલ ગયા ઔર હઝરત ખાલિદ ઉસે ન પા સકે. હઝરત ખાલિદ કા ઘોડા બુરી તરહ થક ચુકા થા, ઈઝરાઈલ ને પીછે મુડ કર દેખા કિ હઝરત ખાલિદ કા ઘોડા સુસ્ત હો ગયા હૈ તો ઉસ ને અપના ઘોડા ઠહરા દિયા. હઝરત ખાલિદ ઉસ કે કરીબ પહુંચે તો ઈઝરાઈલ ને ફિર શૈખી કરતે હુએ કહા : શાયદ તુમ ને યહ ગુમાન કિયા હોગા કિ મૈં તુમ સે ડર કર ભાગા હૂં, લૈકિન હકીકત યહ હૈ કિ મૈં ને તુમ્હારે સાથ મક્ર કિયા હૈ તાકિ તુમ કો તુમ્હારે લશ્કર સે દૂર લા કર ગિરફ્તાર કર લૂં. ઈઝરાઈલ ને

હઝરત ખાલિદ કે ઘોડે કો દેખા તો વહ પસીને મેં શરાબોર થા ઔર બહુત તૈઝ તૈઝ સાંસ લે રહા હૈ. અબ યહ ઘોડા કાર આમદ નહીં હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મેરે ઘોડે કે બિછડ જાને સે તૂને તમાઅ કી હૈ, લૈકિન મૈં પૈદલ ભી તેરા મુકાબલા કર સકતા હૂં, યહ ફરમા કર આપ ઘોડે કી ઝીન સે ઉતર ગએ ઔર તલવાર નિકાલ કર ઈસ પર હમ્લા કરને બઢે. હઝરત ખાલિદ કો પા-પ્યાદા દેખ કર ઈઝરાઈલ કી જુર્અત ઔર બઢી. ઉસ ને આપ પર તલવાર કા વાર કિયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કા વાર ખાલી ફૈર દિયા ઔર બિજલી કી તરહ તલવાર કી ઝર્બ લગા કર ઈસ કે ઘોડે કી કૂચેં કાટ ડાલીં. ઈઝરાઈલ ઝમીન પર ગિરા, લૈકિન ફૌરન ખડા હો ગયા. ઔર હિરન કી તરહ રૂમી લશ્કર કી તરફ ભાગા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ભી દૌડને મેં તૈઝ રફતારી સે કામ લેતે હુએ ઉસ કો પા લિયા ઔર ઉસ કો અપને મઝબૂત હાથોં મેં દબોચ લિયા. ઈઝરાઈલ કે મુંહ સે ઝાગ ઉડને લગા. વહ બુરી તરહ સે હઝરત ખાલિદ કી ગિરફ્ત મેં આ ગયા થા.

ઈઝરાઈલ ને હઝરત ખાલિદ કી મઝબૂત પકડ સે છૂટને કે લિયે ખૂબ હાથ, પાંવ મારે, લૈકિન નાકામ રહા. વહ હઝરત ખાલિદ કે હાથોં મેં તડપ ઔર બિલક રહા થા. હઝરત ખાલિદ ને ઉસે હાથ પર ઉઠા લિયા ઔર ચાહા કિ ઝમીન પર ઝોર સે પટક કર ઉસ કા કામ તમામ કર દેં. રૂમિયોં ને અપને હાકિમ કો ઐસી બે બસી કી હાલત મેં દેખા તો ઉસ કી રિહાઈ કે કસ્દ સે હમ્લા કરને હઝરત ખાલિદ કી જાનિબ ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ બઢે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઉસ વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર સે દૂર ઔર રૂમી લશ્કર સે કરીબ તને તન્હા થે. ઈઝરાઈલ કો હાથોં પર ઉઠાએ હુએ હૈં ઔર સામને સે રૂમી ફૌજ દૌડતી હૂઈ આ રહી થી. રૂમી લશ્કર કો હઝરત ખાલિદ કી તરફ બઢતે દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન ભી હઝરત ખાલિદ કી મદદ ઔર હિફાઝત કે લિયે બહુત તૈઝ ભાગે, લૈકિન ફાસ્લા ઝિયાદહ થા. બ-ઝાહિર હઝરત ખાલિદ કી જાન કા ખતરા ખડા હો ગયા થા. બચના મુશ્કિલ નઝર આ રહા થા. એક અકેલી જાન પર ટૂટ પડને કે લિયે હઝારોં જાનેં આ રહી થી. બડા નાઝુક મરહલા થા.

❀ <u>લશ્કરે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી આમદ</u> :-

હઝારોં કી તા'દાદ મેં રૂમી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી તરફ બઢ રહે થે કિ ના'રહાએ તક્બીર કી કાન કે પર્દે ફાડતી બુલન્દ આવાઝેં સુનાઈ દીં. રૂમિયોં કે લશ્કર કે કરીબ હી ઈસ્લામી લશ્કર કે નિશાન નઝર આએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ સૈંતિસ (37) હઝાર કા લશ્કરે જર્રાર લે કર આ પહુંચે થે. રૂમિયોં ને દેખા કિ મુસલમાનોં કા

અઝીમ લશ્કર આ પહુંચા હૈ, તો હવાસ બાખ્તા હો ગએ. હઝરત ખાલિદ કી તરફ બઢના છોડ કર કિલ્લે કી તરફ રુખ ફેરા, સરદાર જાએ ચુલ્હે ભાડ મેં, હમ ચલે કિલ્લે મેં, કા રવય્યા ઈખ્તેયાર કિયા. ગિરતે પડતે ઐસે ભાગે કિ કિલ્લે કે અન્દર જા કર હી દમ લિયા. હાકિમ ઈઝરાઈલ હઝરત ખાલિદ કે હાથોં મેં પડા કા પડા રહ ગયા. તમામ રૂમી ભાગ નિકલે ઔર ઉન કા હાકિમ ઈઝરાઈલ હઝરત ખાલિદ કી કૈદ મેં આ ગયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ કે કરીબ પહોંચ કર સવારી સે ઉતરના ચાહા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને કસમ દે કર ઉન્હેં સવારી સે ઉતરને ન દિયા. ક્યૂંકિ રસૂલે અકરમ, ખુદા કે મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો દોસ્ત રખતે થે ઔર ઉન કી બહુત ઈઝ્ઝત ફરમાતે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ સે ફરમાયા કિ ઐ મેરે બેટે ! ખુદા કી કસમ ! હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક ને તુમ કો સરદાર મુકર્રર કિયા ઈસ સે મૈં બહુત ખુશ હૂં. અહ્લે ફારસ ઔર મુશ્રેકીને અરબ કે સાથ જંગ મેં તુમ્હારી ખિદમત સે મૈં અચ્છી તરહ વાકિફ હૂં. વાકઈ તુમ હી સિપાહ સાલાર કે મન્સબ કે લાઈક હો. હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક ને બેહતરીન ઈન્તેખાબ કિયા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! અગર ખલીફતુલ મુસ્લિમીન કા હુક્મ ન હોતા તો મૈં હરગિઝ આપ કી મૌજૂદગી મેં યહ ઓહદા મન્ઝૂર ન કરતા ક્યૂં કિ આપ મુઝ સે પહલે ઈમાન લાએ ઔર ખાસાને દરગાહે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે હૈં. આપ કા રુત્બા ઔર દર્જા બડા હૈ. ખુદા કી કસમ ! આપ કે મશ્વરે કે બગૈર મૈં કોઈ કામ નહીં કરૂંગા ઔર કિસી મુઆમલે મેં આપ સે મુખાલેફત નહીં કરૂંગા. ફિર દોનોં સહાબા ને આપસ મેં મુસાફહા કિયા. હઝરત ખાલિદ પા-પ્યાદા થે, લેહાઝા ઉન કે લિયે ઘોડા લાયા ગયા. વહ સવાર હુએ ઔર દોનોં યા'ની હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ ઘોડોં પર સવાર બાતેં કરતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી તરફ રવાના હુએ. રાહ મેં હઝરત ખાલિદ ને દોનોં સરદારોં કી ગિરફ્તારી, નીઝ અબ તક કી કાર-ગુઝારી કી દાસ્તાન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો સુનાઈ. હાકિમ ઈઝરાઈલ કો લશ્કર કે મુજાહેદીન મુકય્યદ કર કે સાથ ચલતે થે. ઈસ તરહ મકામે દૈર ખાલિદ મેં દોનોં ઈસ્લામી લશ્કર કી મુલાકાત હૂઈ. મુસલમાનોં ને સલામ ઔર મુસાફહા વ મુઆનકા કિયા ઔર આપસ મેં એક દૂસરે સે મિલ કર બહુત મસ્રૂર હુએ. શબ આરામ મેં બસર હૂઈ.

(ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 52)

જંગ કા દૂસરા દિન ઔર કિલ્લ-એ દમિશ્ક કા મુહાસરા

રૂમી લશ્કર કે સરદાર કલૂસ ઔર દમિશ્ક કે હાકિમ ઇઝરાઈલ કે કૈદ હો જાને સે અહ્‌લે દમિશ્ક ને હિરક્લ બાદશાહ કે દામાદ "તોમા" કો દમિશ્ક કા હાકિમ બનાયા થા. તોમા જંગી ઉમૂર મેં બહુત માહિર થા ઔર ઈસી વજહ સે શાહ હિરક્લ ઉસ પર બહુત એ'તેમાદ કરતા થા. દૂસરે દિન હાકિમ તોમા લશ્કર લે કર કિલ્લે સે નિકલા ઔર દૈર વઝીરે ખાલિદ કે કરીબ વસીઅ મૈદાન મેં તવક્કુફ કિયા. ઈસ્લામી કૈમ્પ સે હઝરત ખાલિદ ને રૂમી લશ્કર કો આતે દેખા, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ રૂમિયોં પર ઈસ્લામી લશ્કર કા રોઅબ બૈઠ ચુકા હૈ. મુનાસિબ હૈ કિ આપ ઔર મૈં દોનોં મિલ કર યલ્ગાર કર દેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કહા કિ તુમ્હારા ફૈસલા મુનાસિબ હૈ. ચુનાંચે ઈસ્લામી લશ્કર ને નારએ તક્બીર બુલન્દ કરતે હુએ યલ્ગાર કર દી. તક્બીર કી આવાઝ સે કોહ વ સહરા ગૂંજ ઉઠે. ઈસ્લામી લશ્કર કે કફન બરદોશ મુજાહિદોં ને ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ પહલે હમ્લે મેં હી રૂમિયોં કે દિલ હિલ ગએ. મુજાહિદોં ને રૂમિયોં પર તલવારોં કે વાર કર કે મૈદાન કો લાશોં સે ભર દિયા. રૂમિયોં કો લશ્કર કી તર્તીબ ઔર સફ બન્દી કા ભી મૌકા' મયસ્સર ન હુવા ઔર મુજાહિદોં ને ઉન કો તલવારોં કી નોક પર લિયા. મૌત કી તૈઝ આંધી રૂમી લશ્કર પર ચલ ગઈ. દુમ દબા કર ઐસે ભાગે, જૈસે શૈર કો દેખ કર બકરી. મુજાહિદોં ને દૈર ખાલિદ સે કિલ્લ-એ દમિશ્ક તક ઉન કા તઆક્કુબ કિયા ઔર જો ભી હાથ લગા ઉસે વાસિલે જહન્નમ કિયા. રૂમી લશ્કર દમિશ્ક કે કિલ્લે મેં ઘુસ ગયા ઔર દરવાઝે બન્દ કર લિયે. મુજાહિદોં ને કિલ્લે કા મુહાસરા કિયા. બાબે મશ્રિકી પર હઝરત ખાલિદ ઔર બાબે જાબિયા પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા લશ્કર કે સાથ ઠહરે. રૂમી કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ કર દેખને લગે કિ ઈસ્લામી લશ્કર અબ ક્યા કરતા હૈ ? જબ અહ્‌લે દમિશ્ક કિલ્લે કી દીવાર સે દેખ રહે થે ઉસ વક્ત હઝરત ખાલિદ ને રૂમી લશ્કર કે સરદાર કલૂસ ઔર દમિશ્ક કે સાબિક હાકિમ ઇઝરાઈલ કો બુલાયા ઔર દોનોં કે સામને ઈસ્લામ પૈશ કિયા.

લૈકિન દોનોં ને જબ ઈસ્લામ કબૂલ કરને સે સાફ ઈન્કાર કિયા, તો હઝરત ખાલિદ ને ઉન કે કત્લ કા હુક્મ દિયા. દોનોં કો કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ લાયા ગયા ઔર કિલ્લે કી દીવાર પર મૌજૂદ હઝારોં રૂમિયોં કી નઝરોં કે સામને દોનોં કી ગર્દનેં મારી ગઈ. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને ઇઝરાઈલ કો ઔર હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ને કલૂસ કો કત્લ કિયા. અપની નઝરોં કે સામને દોનોં સરદારોં કી હલાકત કા મન્ઝર દેખ કર અહ્‌લે દમિશ્ક તિલમિલા ઉઠે. ગમ વ હૈબત ને ઉન કો ઘૈર લિયા. અહ્‌લે દમિશ્ક ને દોનોં સરદારોં કે મારે જાને ઔર દમિશ્ક કા મુહાસરા હોને કા હાલ હિરક્લ બાદશાહ કો લિખમ. એક કાસિદ કો ખત દે કર ઉસ કી કમર મેં રસ્સી બાંધ કર રાત કે વક્ત ઉસ કો કિલ્લે કી દીવાર સે લટકા કર નીચે ઉતારા. વહ કાસિદ દમિશ્ક સે ઈન્તાકિયા પહુંચા ઔર હિરક્લ બાદશાહ કો ખત દિયા.

સરદાર વર્દાન બારહ હઝાર કે લશ્કર કે સાથ દમિશ્ક રવાના :-

હિરક્લ બાદશાહ ને અહ્‌લે દમિશ્ક કા ખત પઢા તો ખત ફૈંક કર રોને લગા. અર્કાને દૌલત ઔર મુસાહિબ દરબાર કો જમા કિયા ઔર દમિશ્ક કી દાસ્તાન સુનાઈ ઔર કહા કિ મૈં ને તુમ કો ઈસ સે કબ્લ ભી અરબોં કી દિલૈરી સે મુતનબ્બેહ કિયા થા કિ મુસલમાન મેરે તખ્ત તક કે માલિક હો જાએંગે. લૈકિન તુમ ને હમેંશા મેરી બાત કે સાથ બે એ'તેનાઈ કરતે હુએ ઉસ કો અહમિયત ન દી. લૈકિન અબ પાની સર સે ઊંચા હો ગયા હૈ. અરબ રેગિસ્તાન કે રહને વાલે ઔર ચના, જૌ ઔર ખુર્મે જૈસી ખુશ્ક ગિઝા ખાને વાલે હમારે સરસબ્ઝ વ શાદાબ ઈલાકોં કે લઝીઝ મેવા જાત કા મઝા ચખ ચુકે હૈં ઔર અબ વહ સખ્ત લડાઈ કે બગૈર યહાં સે ટલને વાલે નહીં. હમારે લહલહાતે ખૈત ઔર બા રૌનક શહર ઉન કો અચ્છે મા'લૂમ હુએ હૈં ઔર વહ પૂરે મુલ્કે શામ પર કબ્ઝા ઔર તસલ્લુત કે દરપૈ હુએ હૈં. અગર યહ બાત બાઈસે નન્ગ વ આર ન હોતી, તો મૈં ઈન્તાકિયા છોડ કર અપને આબાઈ શહર કસ્તુનતુનિયા ચલા જાતા ઔર અપને અહ્‌લો અયાલ કે સાથ ચૈન વ સુકૂન કે સાથ હિફાઝત સે રહેતા. લૈકિન અબ નૌબત યહાં તક પહોંચી હૈ કિ મૈં બઝાતે ખુદ અરબોં કે મુકાબલે કા ઈરાદા રખતા હૂં. હાઝિરીને મજલિસ ને કહા કિ ઐ બાદશાહ ! આપ ક્યૂં ઝહેમત ગવારા ફરમાતે હૈં. આપ કે લશ્કર કે સરદારોં મેં એક બહાદુર શખ્સ ઐસા હૈ કિ જિસ ને લશ્કરે ફારસ કે સામને શુજાઅત કે જૌહર દિખા કર સબ કો દંગ કર દિયા થા. ઔર વહ શખ્સ કિલ્લ-એ હુમુસ કા હાકિમ વર્દાન હૈ. અરબોં કે લિયે વહ અકેલા કાફી હૈ.

હિરક્લ ને હાકિમે હુમુસ વર્દાન કો બુલાયા ઔર ઉસે અરબોં કે મુકાબલા મેં જાને કા હુક્મ દિયા. વર્દાન ને કહા કિ એ બાદશાહ ! આપ ને મુઝે યાદ કરને મેં બડી દેર કર દી. આપ ને મુઝે છોડ કર દૂસરે સરદારોં કો અરબોં કે મુકાબલે મેં ભેજ કર હર મહાઝ પર હઝીમત ઉઠાઈ ઔર બાઝી હાથ સે નિકલ ગઈ. અગર શુરૂ સે હી મેરી ખિદમત લી ગઈ હોતી, તો મેં બહુત પહલે અરબોં કો ભગા ચુકા હોતા. હિરક્લ ને કહા કિ મૈં અરબોં કો બિલ્કુલ અહમિયત નહીં દેતા ઔર ઉન કે સામને તુઝ જૈસે જલીલુલ કદ્ર શુજાઅ કો ભેજના તેરી શાન કે ખિલાફ સમઝતા થા. લૈકિન અરબોં કી જસારત ઈસ કદ્ર બઢ ગઈ હૈ કિ ઉન કે ઈસ્તીસાલ કે લિયે તેરા જાના લાઝિમી હો ગયા હૈ. મૈં ને તુઝ કો બારહ હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કિયા હૈ. લેહાઝા તૂ જલ્દ અઝ જલ્દ કૂચ કરને કી તૈયારી કર ઔર જબ તૂ બ-મકામે **બા'લ્બક** ઔર **અજનાદીન** પહુંચના, તો વહાં જો લશ્કર હૈ ઉસ સે કહના કિ મુસલમાનોં કા એક લશ્કર અમ્ર બિન અલ-આસ કી સરદારી મેં **અર્દે ફલસ્તીન** મેં પડાવ કિયે હુએ હૈ. વહ ઈસ લશ્કર કો ખાલિદ બિન વલીદ તક ન પહુંચને દેં. ફલસ્તીન સે દમિશ્ક જાને વાલે તમામ રાસ્તે મસ્દૂદ કર દેં. ફિર તૂ વહાં સે **દમિશ્ક** કી કુમુક કો પહોંચ જાના.

વર્દાન ને કહા કિ એ બાદશાહ ! મૈં આપ કી મુરાદ પૂરી કરૂંગા. ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઉસ કે સાથિયોં કે સર કાટ કર લાઊંગા ઔર આપ કે કદમોં મેં ડાલ દૂંગા. ફિર યહાં સે મુલ્કે હિજાઝ પર લશ્કર કશી કર કે મુસલમાનોં કે કા'બા કો ઢા દૂંગા ઔર મદીના કો મિસ્માર કર કે ખંડેર બના દૂંગા. આપ ઈજાઝત અતા ફરમાએં, આપ કા યહ ખાદિમ ઈસી વક્ત કૂચ કરને કા ઈરાદા રખતા હૈ. હિરક્લ ને વર્દાન કી હૌસલા અફઝાઈ કરતે હુએ કહા કિ અગર અરબોં સે મુકાબલા કર કે તૂ ફતહ હાસિલ કરેગા ઔર અપના કહા કર દિખાએગા, તો મૈં વહ તમામ શહર જો મુસલમાનોં ને ફતહ કર લિયે હૈં ઔર હિજાઝ કા જિતના હિસ્સા તૂ ફતહ કરેગા, ઉન સબ કા તુઝે માલિક કર દૂંગા. યહ વા'દા મૈં મુકદ્દસ ઈન્જીલ કા હલફ ઉઠા કર કરતા હૂં. ઔર હાં ! ઈસ સે બઢ કર એક ઈન્આમ યહ કિ મેરે ઈન્તેકાલ કે બા'દ મુલ્કે શામ કા તૂ હી બાદશાહ હોગા ઔર મૈં ઉન તમામ વા'દોં કી દસ્તાવેઝ લિખ જાઊંગા.

હિરક્લ ને વર્દાન કો ખિલ્અત (શાહી લિબાસ) દિયા ઔર એક સોને કી સલીબ દી, જિસ કે ચારોં કિનારોં મેં કીમતી યાકૂત જડે હુએ થે ઔર કહા કિ જિસ વક્ત દુશ્મન સે મુકાબલા હો, ઈસ સલીબ કો આગે રખના, યહ સલીબ તેરી મદદ કરેગી. ફિર વર્દાન ને કનીસા મેં જા કર ઈબાદત કી ઔર કનીસા કે પાદરિયોં ને મઝહબી મરાસિમ અદા કર કે ઉસ

કે લિયે ફતહ વ નુસ્રત કી દુઆ કી. કનીસા સે નિકલ કર વર્દાન ઈન્તાકિયા શહર કે સદ્ર દરવાઝે "બાબે ફારસ" પર આયા. વહાં લશ્કર જમા કિયા ગયા ઔર જબ બારહ હઝાર (૧૨,૦૦૦) કા લશ્કર મુકમ્મલ હો ગયા, તો ઉસ ને કૂચ કી. વર્દાન કે લશ્કર કો રુખસત કરને હિરક્લ બાદશાહ લશ્કર કે હમરાહ લોહે કે પુલ તક ગયા. વર્દાન કા લશ્કર "**મુઅર્રાત**" કે રાસ્તે સે "**અમાત**" નામી મકામ સે ગુઝરતા હુવા શહરે દમિશ્ક કી તરફ આગે બઢા.

કિલ્લ-એ દમિશ્ક કા મુહાસરા જારી

ઈધર દમિશ્ક કે કિલ્લે કા ઈસ્લામી લશ્કર ને મુહાસરા જારી રખા થા. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન કિલ્લે કે ઈર્દ ગિર્દ બ-ઈરાદા જંગ મૌજૂદ રહતે થે. અહ્લે દમિશ્ક કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ કર ઉન પર પત્થર ઔર તીર કી બારિશ બરસાતે થે. મુજાહેદીન ચમડોં કી ઢાલેં હાથ મેં રખતે થે ઔર અપને કો બચાતે થે. મૌકા' પા કર મુજાહેદીને યમન ભી તીર ઉન કો મારતે થે. ઈસ તરહ બીસ દિન કા અર્સા ગુઝર ગયા, લૈકિન કોઈ નતીજા બર આમદ ન હુવા. રૂમી કિલ્લે મેં મહસૂર હોને કી વજહ સે સખ્ત તંગી વ પરેશાની મેં થે. કિલ્લે મેં રસદ ભી ખત્મ હોને કે કરીબ થા. ઈલાવા અઝીં અહ્લે દમિશ્ક કે ખેત કિલ્લે કે બાહર થે, લેહાઝા ઉન કી કાશ્ત કારી કા કારોબાર ઠપ પડ ગયા થા. કિલ્લે મેં ગલ્લા વગૈરા નહીં આ સક્તા થા. અશ્યા-એ સર્ફ કી ભી કિલ્લત થી. ગર્ઝ વહ મુખ્તલિફ મુસીબતોં મેં ગિરફતાર થે.

હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ રિવાયત કરતે હૈં કિ ઈસ્લામી લશ્કર ને બીસ (૨૦) દિન તક દમિશ્ક કા મુહાસરા જારી રખા. એક દિન ઈસ્લામી લશ્કર મેં ખબર આઈ કિ હિરક્લ બાદશાહ ને "અજનાદીન" મેં રૂમિયોં કા ભારી લશ્કર જમા કિયા હૈ. ખબર સુનતે હી હઝરત ખાલિદ બાબે શર્કી સે રવાના હો કર બાબે જાબિયા હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આએ ઔર સૂરતે હાલ સે મુત્તલેઅ કરતે હુએ અપની રાએ પૈશ કી કિ હમ દમિશ્ક કા મુહાસરા તર્ક કર કે અજનાદીન મેં જમા રૂમી લશ્કર સે નિપટ લેં. બા'દ મેં દમિશ્ક કા મસ્અલા હલ કરેંગે. અગર અલ્લાહ ને હમ કો ફતહ દી તો ફિર યહાં વાપસ પલટ આએંગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મેરી રાએ ઈસ કે બર-અક્સ હૈ ક્યૂં કિ બીસ દિન તક કિલ્લે મેં મહસૂર રહને કી વજહ સે અહ્લે દમિશ્ક તંગ આ ગયે હૈં ઔર હમારા રોઅબ ઉન કે દિલોં મેં સમા ગયા હૈ. અગર હમ યહાં સે કૂચ કર ગએ તો ઉન કો રાહત હાસિલ હોગી ઔર વહ ખાને પીને કી ચીઝેં કિલ્લે મેં કાફી મિક્દાર મેં ઝખીરા કર લેંગે ઔર જબ હમ અજનાદીન સે યહાં

દૂ-બારા વાપસ આએંગે તો વહ લોગ તવીલ અર્સા તક હમારા મુકાબલા કરને કે લાઈક હો જાએંગે ઔર ઉન પર તંગી કી જો સૂરતે હાલ અભી કાઈમ હૈ ફિર ન હો સકેગી. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી રાએ સે ઈત્તેફાક કરતે હુએ મુહાસરા જારી રખા ઔર દમિશ્ક કે કિલ્લે કે **મુતફર્રિક દરવાઝોં પર ઈસ્લામી લશ્કર કે તમામ મુતઅય્યન સરદારોં** કો હુક્મ દિયા કિ અપની અપની તરફ સે હમ્લે મેં શિદ્દત ઈખ્તેયાર કરેં. હઝરત ખાલિદ કે હુક્મ કી તા'મીલ કરતે હુએ હર જાનિબ સે ઈસ્લામી લશ્કર ને શદીદ હમ્લે શુરૂ કિયે.

ઈસ તરહ દમિશ્ક કે મુહાસરે કો કુલ ઈક્કિસ દિન ગુઝર ગએ. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કો હમ્લે મેં શિદ્દત કરને કી તર્ગીબ દેતે હુએ ખુદ ભી બાબે શર્કી સે સખ્ત હમ્લા જારી રખા. અહ્લે દમિશ્ક અબ બિલ્કુલ તંગ આ ગએ થે ઔર હિરક્લ બાદશાહ કી કુમુક કે મુન્તઝિર થે. હઝરત ખાલિદ ને પે દરપૈ હમ્લે જારી રખે. વહ ઈસી તરહ મસ્રૂફે જંગ થે કિ ઉન્હોં ને દેખા કિ કિલ્લે કી દીવાર પર જો રૂમી થે વહ દફઅતન તાલિયાં બજા કર નાચને કૂદને લગે ઔર ખુશી કા ઈઝહાર કરને લગે. હઝરત ખાલિદ હૈરત સે ઉન કો દેખને લગે. વહ લોગ પહાડોં કી જાનિબ વાકેઅ **"બૈતુલ લહિયા"** કી તરફ હાથ સે ઈશારા કર કે એક દૂસરે કો કુછ દિખા રહે થે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને પહાડ કી જાનિબ દેખા તો એક બડા ગુબાર ઈસ તરહ ઉઠતા હુવા નઝર આયા કિ ઉસ કી વજહ સે આસ્માન તારીક નઝર આતા થા. દિન કે વક્ત ભી અંધેરા છાતા હુવા દિખાઈ દિયા. હઝરત ખાલિદ ફૌરન સમઝ ગએ કિ દમિશ્ક કી કુમુક કરને હિરક્લ બાદશાહ કા લશ્કર આ રહા હૈ. થોડી હી દૈર મેં ચંદ મુખબિરોં ને ખબર દી કિ ઐ સરદાર ! હમ ને પહાડ કી ઘાટી કી તરફ એક લશ્કરે જર્રાર દેખા હૈ ઔર વહ બેશક રૂમિયોં કા લશ્કર હૈ. હઝરત ખાલિદ ને "لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَظِيْم" પઢા ઔર ફૌરન બાબે શર્કી સે બાબે જાબિયા પર આએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા ઔર કહા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! મૈં ને યહ ઈરાદા કિયા હૈ કિ તમામ લશ્કર લે કર હિરક્લ બાદશાહ કે ફિરસ્તાદા લશ્કર સે નબર્દ આઝમાઈ કર લૂં, લેહાઝા ઈસ અમ્ર મેં આપ કા મશ્વરા ક્યા હૈ ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! યહ મુનાસિબ નહીં ક્યૂં કિ અગર હમ ને ઈસ જગહ કો છોડ દિયા તો અહ્લે દમિશ્ક કિલ્લે સે બાહર આ કર હમ સે જંગ કરેંગે. આગે સે હિરક્લ કા લશ્કર હમ્લા આવર હોગા ઔર પીછે સે અહ્લે દમિશ્ક હમ્લા કરેંગે. હમ રૂમિયોં કે દો લશ્કર કે દરમિયાન મેં આ કર મુસીબત મેં ફંસ જાએંગે. ઈસ પર હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ તો ફિર આપ કી ઈસ મુઆમલા મેં ક્યા રાએ હૈ ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા :

પાંચ સૌ મુજાહિદ સવારોં કા બારહ હઝાર રૂમી સિપાહ સે મુકાબલા :-

તુમ અપને લશ્કર સે કિસી જવાં મર્દ ઔર જંગ આઝમૂદા મુજાહિદ કે સાથ એક જમાઅત રવાના કરો ઔર ઉન કો હુક્મ દો કિ અગર ઉન કો ઈસ લશ્કર સે લડને કી ઈસ્તિતાઅત વ કુવ્વત કા યકીન હો તો લડ લેં, વરના હમારે પાસ વાપસ પલટ આએં. ફિર હમ ઔર કોઈ તદ્બીર કરેંગે. હઝરત ખાલિદ ઈસ તરહ કા મશ્વરા કરને કે બા'દ ફિર અપની જગહ બાબે શર્કી પર આએ ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો બુલા કર ફરમાયા કિ મૈં ને તુમ કો પાંચ સૌ સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કિયા હૈ. તુમ ઉન સવારોં કો લે કર "બૈતુલ લહિયા" કી જાનિબ સે આને વાલે રૂમી લશ્કર કી તરફ જાઓ. અગર તુમ ઉન કો રોક સકો તો ઠીક હૈ, વરના વાપસ આ જાના. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ફૌરન પાંચ સૌ સવારોં કો લે કર રવાના હો ગએ ઔર બૈતુલ લહિયા નામ કે મકામ પર આએ. યહ વહ મકામ હૈ જહાં **"આઝર"** સંગ તરાશ કર બુત બનાતા થા. હઝરત ઝિરાર ને વહાં આ કર દેખા કિ દુશ્મન કા લશ્કર બકરિયોં કે રેવડ કી તરહ પહાડ કી ઘાટી સે ઉતર રહા થા. લશ્કર કે તમામ સિપાહી લોહે કી ઝિરહોં મેં લિપટે હુએ હૈં ઔર ઉન કે સરોં પર લોહે કે ખૌદ હૈં. આફતાબ કી રૌશની મેં ઉન કી ઝિરહેં, ખૌદ, તલવારેં ઔર નૈઝે મિસ્લે આઈના ચમક રહે હૈં.

હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કે સાથિયોં ને દુશ્મન કી કસીર તા'દાદ દેખ કર હઝરત ઝિરાર સે કહા કિ ઐ સરદાર ! યહ લોગ બહુત ઝિયાદહ તા'દાદ મેં હૈં. બેહતર હૈ કિ હમ પલટ જાએં ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મુત્તલેઅ કરેં. હઝરત ઝિરાર ને ફરમાયા કસમ ખુદા કી ! મૈં ખુદા કી રાહ મેં ઝરૂર શમ્શીર ઝની કરૂંગા ઔર પીઠ ફૈર કર હરગિઝ ભાગને વાલોં કે ઝુમરે મેં દાખિલ નહીં હોંગા. અલ્લાહ તઆલા ને ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ :

"يَا اَيُّهَاالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اِذَا لَقِيْتُمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا زَحفًا فَلَا
تُوَلُّوْهُمُ الْاَدْبَارَ۝"

(સૂરતુલ અન્ફાલ, આયત : 15)

તર્જુમા : "ઐ ઈમાન વાલો ! જબ કાફિરોં કે લશ્કર સે તુમ્હારા મુકાબલા હો, તો ઈન્હેં પીઠ ન દો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ઝિરાર ને મઝીદ ફરમાયા કિ અગર મૈં ભાગ કર વાપસ જાઊંગા તો ગુનહ્ગાર ઔર અલ્લાહ કા ના-ફરમાન શુમાર કિયા જાઊંગા. હઝરત ઝિરાર કી ગુફ્તગૂ સુન કર હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ભી જૌશ મેં આએ ઔર ઉન્હોં ને મુજાહિદોં કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા કિ ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! ઉન ગબરોં સે ક્યા ડરના ? અલ્લાહ તઆલા ને તુમ કો અક્સર લડાઈયોં મેં મદદ દી હૈ ઔર સબ્ર કરને સે ખુદા કી મદદ કરીબ હોતી હૈ. હમારે કલીલ ગિરોહ ને હમેંશા કસીર જમાઅત કો શિકસ્ત દી હૈ. મુનાસિબ યહ હૈ કિ અગલે લોગોં કી રાહ પર ચલો ઔર તવાઝોઅ વ ઈન્કિસારી સે અલ્લાહ કી તરફ રૂજૂઅ કરો. અલ્લાહ તઆલા ને અપને મુકદ્દસ કલામે મજીદ મેં સાફ ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ :

"كَمْ مِّنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةً بِاِذْنِ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ"

(સૂરા અલ-બકરા, આયત : 249)

તર્જુમા : "બારહા કમ જમાઅત ગાલિબ આઈ હૈ ઝિયાદહ ગિરોહ પર અલ્લાહ કે હુક્મ સે ઔર અલ્લાહ સાબિરોં કે સાથ હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ કી પુર-જૌશ તક્રીર ને મુજાહિદોં કે દિલ જુંબિશ મેં લા દિયે. તમામ ને બ-યક ઝબાન યહી કહા કિ અલ્લાહ તઆલા હમેં ભાગતા હુવા ન દેખે, હમ ઝિન્દગી કી આખરી સાંસ તક દુશ્મનોં સે લડેંગે.

❁ <u>પાંચ સૌ મુજાહિદોં કી બારહ હઝાર રૂમિયોં સે મુદભેડ</u> :-

હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર તમામ સાથિયોં કો લે કર બૈતુલ લહિયા કે કરીબ કમીન ગાહ મેં છુપ ગએ ઔર રૂમી લશ્કર કા ઈન્તિઝાર કરને લગે. હઝરત ઝિરાર ને સિર્ફ શલવાર પહની થી. ઊપર કા જિસ્મ નંગા કર કે હાથ મેં લમ્બા નૈઝા લિયે હુએ અરબી નસ્લ કી ઘોડી પર સવાર થે. થોડી દૈર બા'દ રૂમિયોં કા બારહ હઝાર કા લશ્કર અપની મુતકબ્બિરાના શાન વ શૌકત સે આતા હુવા નઝર આયા. તમામ મુજાહિદ હોશિયાર હો ગએ. જબ લશ્કર કરીબ આયા તો હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને સાથિયોં કે સાથ નાર-એ તક્બીર કહતે હુએ ટૂટ પડે. અચાનક ઈસ તરહ કે હમ્લે સે રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં કે દિલોં મેં રોઅબ સમા ગયા. હઝરત ઝિરાર બિફરે હુએ શૈર કી તરહ રૂમિયોં પર હમ્લા કર કે ઉન કો લુક્મએ અજલ બના રહે થે. ઉન કે જિસ્મ વ કામત કી હૈઅત, સુરઅત ઔર જસત કો દેખ કર રૂમી મુતહૈયર થે.

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

એક શખ્સ રૂમી લશ્કર કા નિશાને ફૌજ ઉઠાએ હુએ થા. હઝરત ઝિરાર ને ઉસ કે સીને મેં નૈઝા પૈવસ્ત કર દિયા. લશ્કર કે મૈમના પર એક શખ્સ ઉમદા લિબાસ પહને હુએ લશ્કર કે અહ્મ અર્કાન મેં સે થા. ઉસ કો ભી હઝરત ઝિરાર ને નૈઝા કી એક ઝર્બ સે ખાક મેં મિલા દિયા. હિરક્લ બાદશાહ ને વર્દાન કે લશ્કર કો રવાના કરતે વક્ત જો સોને કી સલીબ દી થી ઉસ કો એક બતરીક ઉઠાએ હુએ થા ઔર વહ તાતારી ઘોડે પર સવાર થા. હઝરત ઝિરાર ઉસ કી તરફ લપકે ઔર ઐસા નૈઝા મારા કિ ઈસ કે સુરીન કો ફાડ દિયા, ઔર ઈસ કી આંતોં કો ચીરતા હુવા દૂસરી જાનિબ નિકલા ઔર વહ મુર્દા હો કર ઝમીન પર ગિરા. સલીબ ઉસ કે હાથ સે છૂટ કર ઝમીન પર ગિરી. જબ વર્દાન ને સલીબ કો ઝમીન પર ગિરતે દેખા તો ઉસ કો શગૂન બદ મેં શુમાર કિયા ઔર ઉસ કો અપની હલાકત કા ખૌફ લાહિક હુવા. વર્દાન ને ઘોડે સે ઉતર કર સલીબ કો ઉઠાને કા કસ્દ કિયા લૈકિન ચંદ મુજાહિદોં ને સલીબ કો અપને ઘેરે મેં લે લિયા. વર્દાન કો હિમ્મત ન હૂઈ કિ મુજાહિદોં કે હિસાર સે સલીબ કો ઉઠાએ. દફઅતન હઝરત ઝિરાર ને પુકાર કર મુજાહિદોં સે કહા કિ યહ સલીબ મેરા હક્ક વ હિસ્સા હૈ. ઈસ કો મત ઉઠાઓ. વૈસે હી પડી રહને દો. હામિલે સલીબ રૂમી કે સાથિયોં કે કત્લ સે ફરાગત પા કર ઈસ સલીબ કો મૈં ઉઠાઊંગા. વર્દાન ને જબ હઝરત ઝિરાર કો દેખા તો આપ કી સૂરત વ હૈઅત કો દેખ કર કાંપને લગા ઔર લશ્કર કે બીચ મેં ઘુસને કે ઈરાદા સે પીછે કી જાનિબ હટને લગા. ઉસ કે સાથિયોં ને કહા ઐ સરદાર કહાં જાતે હો ? વર્દાન ને હઝરત ઝિરાર કી જાનિબ ઈશારા કર કે કહા કિ મૈં ઈસ શરીર શખ્સ સે ભાગતા હૂં. ઐસી ડરાવની સૂરત વ હૈઅત વાલા શખ્સ મેં ને કભી નહીં દેખા.

હઝરત ઝિરાર ને વર્દાન કો ભાગતા દેખ કર ઉસ કા તઆકકુબ કિયા. વર્દાન કે મુહાફિઝોં ને હઝરત ઝિરાર ઔર વર્દાન કે દરમિયાન હાઈલ હો કર હઝરત ઝિરાર કો ઉસ તક પહુંચને સે બાઝ રખા. હઝરત ઝિરાર ને વર્દાન કે કઈ મુહાફિઝોં કો અપને નૈઝા કી નોક કા મઝા ચખા કર ઉન કો ઝિન્દગી સે બે મઝા કર દિયા. વર્દાન કા બેટા હમરાન હઝરત ઝિરાર પર હમ્લા આવર હુવા ઔર ઉસ ને આપ કે બાએં બાઝૂ પર નૈઝા મારા, નૈઝા લગતે હી ખૂન કા ફવ્વારા છુટા ઔર હઝરત ઝિરાર કો સુસ્ત કર દિયા, લૈકિન એક લમ્હે કે બા'દ આપ ને બ-શિદ્દત તમામ હમરાન કે દિલ પર નૈઝા મારા. નૈઝા લગતે હી દિલ કટ ગયા ઔર વહ વાસિલે જહન્નમ હો ગયા. હઝરત ઝિરાર ને હમરાન કે જિસ્મ સે નૈઝા ખીંચા તો નૈઝે કા ફલ હમરાન કે જિસ્મ મેં પૈવસ્ત રહ ગયા ઔર નૈઝા બગૈર ફલ કે મિસ્લે ચૌબ બાહર નિકલા. રૂમિયોં ને હઝરત ઝિરાર કે હાથ મેં બગૈર ફલ કા નૈઝા દેખા, તો શૈર બન ગએ ઔર હઝરત ઝિરાર પર લપકે ઔર હઝરત ઝિરાર કો ગિરફ્તાર કર લિયા.

હઝરત ઝિરાર કા ગિરફ્તાર હોના મુજાહિદોં પર શાક ગુઝરા. સબ ને સખ્ત હમ્લા કર કે હઝરત ઝિરાર કો છુડાને કી કોશિશ મેં જાન હથેલી મેં લે કર લડે, લૈકિન હઝરત ઝિરાર કો છુડા ન સકે. અબ મુજાહિદોં કે હૌસલે પસ્ત હો ગએ. છોટી જમાઅત કે મુકાબલે મેં રૂમિયોં કા લશ્કરે જર્રાર ઔર ઇસ પર તુર્રા યહ કિ ઇસ્લામી લશ્કર કા શૈર બબર રૂમિયોં કી કૈદ મેં જકડ ગયા. મુજાહેદીન ને ભાગને કા ઇરાદા કિયા તો હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ને પુકાર કર કહા કિ એ કુરઆન કો હિફ્ઝ કરને વાલો ! એ કુરઆન કો ઉઠાને વાલો ! ભાગ કર કહાં જાઓગે. ક્યા તુમ યહ નહીં જાનતે હો કિ જો શખ્સ જેહાદ મેં પીઠ ફૈર કર ભાગેગા, વહ અલ્લાહ કે ગઝબ મેં મુબ્તલા હોગા. અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ :

" وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَه اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزًا اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللهِ وَ مَاْوٰهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ"

(સૂરતુલ અન્ફાલ,આયત : 16)

તર્જુમા : **"ઔર જો ઉસ દિન ઇન્હેં પીઠ દેગા મગર લડાઈ કા હુનર કરને યા અપની જમાઅત મેં જા મિલને કો તો વહ અલ્લાહ કે ગઝબ મેં પલટા ઔર ઉસ કા ઠિકાના દોઝખ હૈ ઔર ક્યા બુરી જગહ હૈ પલટને કી."** (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "યા'ની મુસલમાનોં મેં સે જો જંગ મેં કુફ્ફાર કે મુકાબલા સે ભાગા વહ ગઝબે ઇલાહી મેં ગિરફ્તાર હુવા. ઉસ કા ઠિકાના દોઝખ હૈ. સિવાએ દો હાલતોં કે. એક તો યહ કિ લડાઈ કા હુનર યા કર્તબ કરને કે લિયે પીછે હટા હો વહ પીઠ દેને ઔર ભાગને વાલા નહીં હૈ. દૂસરે જો અપની જમાઅત મેં મિલને કે લિયે પીછે હટા હો વહ ભી ભાગને વાલા નહીં."

(તફસીર ખઝાઇનુલ ઇરફાન,સફહા : 321)

હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ને મઝીદ ફરમાયા કિ જન્નત કે કુછ દરવાઝે ઐસે હૈં જો મુજાહેદીન સાબિરીન કે ઇલાવા કિસી કે લિયે નહીં ખોલે જાએંગે. એ દીન કે ખિદમતગારો ! સબ્ર કરો ઔર સલીબ કે પૂજને વાલોં પર હમ્લા કરો. આગાહ હો જાઓ

કિ મૈં તુમ્હારે સાથ હૂં. મૈં હમ્લા કરને મેં તુમ સે આગે રહૂંગા. અગર તુમ્હારે સરદાર ઝિરાર ગિરફ્તાર હો ગએ યા શહીદ કર દિયે ગએ તો ક્યા હુવા ? અલ્લાહ તો ઝિન્દા હૈ ઔર તુમ્હેં દેખ રહા હૈ.

ઇસ કલામ કો સુનતે હી મુજાહિદોં ને શુજાઅત ઔર બહાદુરી કા મુઝાહેરા કરતે હુએ રૂમિયોં સે બરાબર ટક્કર લી ઔર મુકાબલા કરને મેં કોઈ કમઝોરી નહીં દિખાઈ.

મુજાહિદોં કી મદદ કરને હઝરત ખાલિદ કા બૈતુલ લહિયા પહુંચના :-

જબ હઝરત ઝિરાર રૂમિયોં કી કૈદ મેં આએ થે, તો ઇસ્લામી લશ્કર સે એક શખ્સ તેઝ રફ્તાર ઘોડે પર સવાર હો કર હઝરત ખાલિદ કે પાસ આયા ઔર ઉસ ને હઝરત ઝિરાર કી ગિરફ્તારી ઔર બહુત સે મુજાહિદોં કી શહાદત કી ઇત્તેલાઅ દી ઔર યહ ભી કહા કિ મુજાહેદીન ઇસ વક્ત મુસીબત મેં ગિરફ્તાર હૈં. હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ કિતની હૈ ? અર્ઝ કિયા કિ બારહ હઝાર. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા ખુદા કી કસમ ! મૈં ને દુશ્મનોં કી તા'દાદ કમ ગુમાન કર કે મુજાહિદોં કો મુકાબલા કે લિયે ભેજને કી જુર્અત કી થી. હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ રૂમી લશ્કર કા સરદાર કૌન હૈ ? કહા કિ હુમુસ કા હાકિમ વર્દાન. અલબત્તા ઇસ કે લડકે હમરાન કો હઝરત ઝિરાર ને કત્લ કિયા હૈ. યહ સુન કર હઝરત ખાલિદ ને " લા-હૌલ " પઢા. ફિર અપને મો'તમદ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ ભેજ કર ઇસ અમ્ર મેં ઉન કા મશવરા તલબ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કહલા ભેજા કિ બાબે શર્કી પર અપની જગહ કિસી કો નાઇબ બના કર તુમ ખુદ દુશ્મનોં કે મુકાબલા કે લિયે જાઓ. મુઝે યકીન હૈ કિ તુમ દુશ્મનોં કો ઇસ તરહ પીસ ડાલોગે જિસ તરહ ચક્કી ગલ્લે કો પીસ ડાલતી હૈ ઔર દુશ્મનોં કો બે-હોશ કર કે મટ્ટી મેં ડાલ દોગે.

હઝરત ખાલિદ ને હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક અબસી કો અપના કાઇમ મકામ મુકર્રર કિયા ઔર એક હઝાર સવાર ઉન કે સાથ કર દિયે ઔર બાકી સવારોં કો અપને સાથ લિયે ઔર ઇન્હેં હુક્મ દિયા કિ ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દો ઔર નૈઝે સીધે કર લો ઔર જબ દુશ્મન કે કરીબ પહુંચો તો સબ યક-બારગી હમ્લા કરના ઔર દુશ્મન કો અપના દેફાઅ કરને કા મૌકા' ન દેના. શાયદ ઇસ તરહ હમ ઝિરાર તક પહોંચ જાએંગે. અગર વહ ઝિન્દા હોંગે તો ઉન કો છુડા લેંગે ઔર અગર રૂમિયોં ને જલ્દી કર કે ઇન્હેં

શહીદ કર દિયા હોગા તો ઈન્શા અલ્લાહ હમ રૂમિયોં સે ઝિરાર કા બદલા ઝરૂર લેંગે. ઉન કે લશ્કર મેં તબાહી મચા દેંગે ઔર રૂમિયોં કી લાશોં કે ઢેર લગા દેંગે. ફિર હઝરત ખાલિદ ઔર સાથિયોં ને નારએ તક્બીર બુલન્દ કરતે હુએ ઘોડે દૌડાએ. ઘોડે તેઝ રફતારી સે દૌડતે, હવા સે બાતેં કરતે જા રહે થે ઔર આંધી કે તેઝ ઝોંકોં કી તરહ મુજાહેદીને ઈસ્લામ અપને દીની ભાઇયોં કી નુસ્રત વ ઈઆનત કરને કુદતી હૂઈ બિજલી કી રફતાર સે ઘોડોં પર બૈતુલ લહિયા કી જાનિબ દૌડે.

એક નકાબ પોશ ના-મા'લૂમ સવાર મુજાહિદ

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે સાથ બૈતુલ લહિયા કી તરફ બઢ રહ થે. આપ સબ સે આગે રજઝ કે અશ્આર પઢતે હુએ ઘોડે કી રફતાર તેઝ સે તેઝ તર કરતે જા રહે થે. નાગાહ આપ ને દેખા કિ આપ કે આગે સિયાહી માઈલ સુર્ખ રંગ કે ઘોડે પર એક સવાર બડી તેઝી સે જા રહા હૈ. બુલન્દ કદો કામત ઔર હાથ મેં એક લમ્બા નેઝા થા. ઉસ ને સિયાહ લિબાસ ઈસ તરહ પહના થા કિ દોનોં આંખોં કે ઈલાવા ઉસ કે જિસ્મ કા કોઈ હિસ્સા નઝર નહીં આતા થા. ઉસ નકાબ પોશ સવાર ને અપને ઘોડે કી બાગ ઢીલી કર દી થી ઔર ઉસ કા ઘોડા હવા સે બાતેં કરતા હુવા જા રહા થા. વહ નકાબ પોશ સવાર ઘોડે કે ઝીન પર ઈસ તરહ ચિપક કર બૈઠા થા કિ ગોયા વહ ઘોડે કે જિસ્મ મેં ચસ્પાં હૈ. ઘોડે કો એડી મારના, કૂદાના, દૌડાના ઔર ઘોડે કો મોડના વ ફેરના બડી સફાઈ સે અંજામ દે રહા થા. ઉસ કા અન્દાઝે રફતાર ઉસ કી શહસવારી, હોશિયારી ઔર દિલૈરી કી ગવાહી દે રહા થા. ઉસ ને લોહે કી ઝિરહ પહન રખી થી ઔર કમર કો એક ચાદર સે મઝબૂત બાંધ રખા થા. શૌકે જેહાદ મેં મુઝ્તરિબ વ બૈકરાર હો કર સબ સે આગે મિસ્લે આગ કે શો'લે જા રહા થા. ઘોડ સવારી કે ફન કા માહિર ઔર મશ્શાક મા'લૂમ હોતા થા. ઉસ કે તેવર ઉસ કી બુલન્દ હૌસલગી ઔર શુજાઅત કી નિશાન દહી કર રહે થે. ઐસા લગતા થા કિ દુશ્મન પર વહ એક આંધી કી તરહ છા જાએગા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ભી ઉસ સવાર કો દેખ કર મહવે હૈરત થે ઔર ઉસ કો પહચાનને કી કોશિશ કર રહે થે કિ યહ કૌન બહાદુર મુજાહિદ હૈ જિસ ને મુશરિકોં સે લડને કે લિયે અપને સર પર કફન બાંધ રખા હૈ. થોડી દૈર મેં હઝરત ખાલિદ કા કાફલા બૈતુલ લહિયા કે કરીબ પહોંચ ગયા.

અલ્લામા વાકદી રિવાયત કરતે હૈં કિ હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ અપને સાથિયોં કે સાથ મિલ કર રૂમી લશ્કર કે સાથ મૌત કા સામના કર રહે થે બલ્કિ મૌત કે મુંહ મેં જા પહુંચે થે. બડે સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે મુકાબલા કર રહે થે કિ દફઅતન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કર કી કુમુક લે કર પહોંચ ગએ. **વહ નકાબ પોશ સવાર સબ સે પહલે રૂમિયોં પર હમ્લા આવર હુવા. ઉસ કે હમ્લે કી નૌઈયત શિકારી બાઝ કે ચિડયોં કે ઝુન્ડ પર હમ્લા કરને કી થી. ઈસ તરહ ઉસ ને રૂમી લશ્કર કો હિલા કર રખ દિયા. રૂમી લશ્કર કી સફેં કચ્ચે ધાગે કી તરહ તોડ કર રખ દીં. વહ સવાર રૂમી લશ્કર કે વસ્ત મેં ઘુસ કર ઓઝલ હો ગયા મગર થોડી દૈર કે બા'દ વહ લશ્કર સે ઈસ હાલત મેં બાહર નિકલા કિ ઉસ કા નૈઝા ખૂન સે તર થા. ફિર વહ લશ્કર મેં ગાઈબ હુવા ઔર બાહર નિકલા ઔર એક હી ગરદાવે મેં કઈ રૂમિયોં કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા. કહરે ઈલાહી કી બિજલી બન કર જિસ પર ગિરતા ઉસ કો જલા કર રાખ કર દેતા. ઉસ કે નૈઝે કી ઝર્બ ઈતની શદીદ થી કિ સિપર કો ફાડ કર સિપર ઉઠાને વાલે કો હલાક કર દેતી થી. મૌત સે બે ખૌફ હો કર વહ નકાબ પોશ અપને કો મઅરિઝે હેલાકત મેં ડાલે હુએ થા. ફિર અચાનક વહ રૂમિયોં કે લશ્કર મેં પોશીદહ હો ગયા ઔર એક ગિરોહ કો ફાડ ડાલા. ઉસ કા કલક ઔર ઈઝતિરાબ હર લમ્હા બઢતા જાતા થા ઔર ઉસ કે હમ્લે કી શિદ્દત મેં ઈઝાફા હોતા જાતા થા.** હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ને જબ ઉસ નકાબ પોશ સવાર કે કર્તબ ઔર લડાઈ કે ફન દેખે તો યહ ગુમાન કિયા કિ યહ સવાર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હૈં. ક્યૂં કિ ઐસે હમ્લે હઝરત ખાલિદ કે ઈલાવા ઔર કોઈ નહીં કર સકતા. હઝરત રાફેઅ ઈસી સોચ મેં થે કિ હઝરત ખાલિદ ઉન કે પાસ પહુંચે. હઝરત રાફેઅ ને હઝરત ખાલિદ સે પૂછા કિ જબ આપ મેરે પાસ હૈં તો યહ કફન બરદોશ ઔર નકાબ પોશ મુજાહિદ કૌન હૈ ? જો દુશ્મનાને ખુદા સે લડને મેં દિલૈરી કર કે અપની જાન રાહે ખુદા મેં ખર્ચ કરને કો તુલા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ખુદા કી કસમ ! મૈં ભી નહીં જાનતા કિ યહ સવાર કૌન હૈ ? ઈસ કી દિલૈરી ઔર શુજાઅત ને મુઝ કો ભી તઅજ્જુબ મેં ડાલ રખા હૈ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અપને લશ્કર કે સાથ રૂમિયોં પર હમ્લા કર દિયા ઔર દોનોં લશ્કર એક દૂસરે સે ગુથ ગએ. **વહ નકાબ પોશ સવાર રૂમી લશ્કર કે કલ્બ સે બાહર નિકલા. ઉસ કા નૈઝા ખૂન મેં શરાબોર થા. ઉસ કે ઘોડે સે પસીને કી ધારેં ટપકતી થીં. વહ સવાર અપને દાએં બાએં ઈસ તરહ નૈઝા મારતા થા કિ જો ભી ઉસ કી ઝદ મેં આ જાતા ઔંધે મુંહ ગિર કર ખાક વ ખૂન મેં તડપતા થા. રૂમી સિપાહી ઉસ નકાબ પોશ સવાર સે ઐસા ડર ગએ થે કિ ઉસ કો અપની તરફ આતા દેખ કર ભાગતે થે. ગોયા વહ સવાર**

ઉન કે લિયે ફરિશ્તએ મૌત થા. ચંદ રૂમી સિપાહી મુત્તહિદ હો કર ઉસ સવાર પર હમ્લા આવર હુએ, લૈકિન મૌત સે બે પરવાહ હો કર વહ સવાર તને તન્હા દિલૈરી સે ઉન સે નબર્દ આઝમા હો કર આ'લા શુજાઅત કા મુઝાહેરા કર રહા થા, રૂમી કસીર તા'દાદ મેં થે ઔર ઐસા લગતા થા કિ ઉસ પર ગાલિબ આ જાએંગે. લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઉન કે સાથિયોં ને રૂમિયોં પર હમ્લા કર કે ઉસ સવાર કો નર્ગા સે નિકાલ કર બચાયા. વહ સવાર ઈસ્લામી લશ્કર મેં આ મિલા. મુજાહિદોં ને ઉસ નકાબ પોશ સવાર કો દેખા તો ઐસા મેહ્સૂસ હુવા કિ વહ એક સુર્ખ ગુલાબ હૈ વહ સવાર ખૂન સે આલૂદહ થા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઉસ નકાબ પોશ સે ફરમાયા : ખુદા તુઝ કો જઝાએ ખૈર દે ઐ નૌ-જવાન ! તૂ કૌન હૈ ? અલ્લાહ કી રાહ મેં અપની જાન સર્ફ કરને વાલે તેરા નામ ક્યા હૈ ? લૈકિન ઉસ સવાર ને હઝરત ખાલિદ કે સવાલ કા કોઈ જવાબ ન દિયા બલ્કિ એ'રાઝ કરતે હુએ ખામોશ રહા. મુજાહિદોં ને કહા કિ ઐ મર્દે નૈક ! લશ્કર કા સરદાર તુઝ સે સવાલ કરતા હૈ ઔર તૂ એ'રાઝ કર કે જવાબ નહીં દેતા ? સિર્ફ લશ્કર કે સરદાર હી નહીં બલ્કિ તમામ મુસલમાન તેરે તઆરુફ કે લિયે બે-કરાર હૈં. લેહાઝા સિર્ફ ઈત્ના બતા દે કિ તેરા નામ ક્યા હૈ ? ઔર તૂ કિસ કબીલા કા હૈ ? ઉસ નકાબ પોશ સવાર ને કોઈ જવાબ નહીં દિયા ઔર ચુપ રહા ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈસ્રાર કિયા તો ઉસ સવાર ને ...

"નકાબ કે પીછે સે ઔરત કી આવાઝ મેં કહા કિ ઐ સરદાર ! મૈં ને ના-ફરમાની કરતે હુએ જવાબ દેને મેં રૂગર્દાની નહીં કી. આપ કે હુક્મ કી તા'મીલ મેં તાખીર કરને ઔર આપ કે સવાલ કા જવાબ દેને મેં દૈર લગા ને કી વજહ સિર્ફ શર્મ વ હયા હૈ ક્યૂં કિ મૈં પર્દે મેં બૈઠને વાલી હૂં. મૈં ને જો કામ કિયા હૈ વહ મેરે દિલ કી રંજીદગી કી વજહ સે કિયા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ તુમ કૌન હો ? જવાબ મેં કહા કિ મેરા નામ "ખૌલા" હૈ મૈં અઝવર કી બેટી હૂં ઔર ઝિરાર બિન અઝવર કી બહન હૂં. મૈં ઔરતોં કે ગિરોહ મેં બૈઠી હૂઈ થી કિ મુઝ કો ખબર મિલી કિ મેરે ભાઈ ઝિરાર કો રૂમિયોં ને કૈદ કર લિયા હૈ ઔર આપ અપને હમરાહિયોં કે સાથ મેરે ભાઈ કી રિહાઈ કે લિયે જા રહે હૈં, તો મૈં અપના હુલિયા તબ્દીલ કર કે આપ કે સાથ શામિલ હો ગઈ ઔર કિયા મૈં ને જો કિયા."

હઝરત ખૌલા કો અપને ભાઈ કે ન મિલને કા બહુત ગમ ઔર અફસોસ થા. અપને ભાઈ કે ફિરાક મેં રોને લગીં. ઉન કી યહ હાલત દેખ કર હઝરત ખાલિદ ભી રોને લગે.

હઝરત ખાલિદ કા રૂમિયોં પર હમ્લા ઔર હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર કી શુજાઅત

હઝરત ખાલિદ ને હઝરત ખૌલા કો ઈત્મીનાન ઔર તસલ્લી દેતે હુએ ફરમાયા કિ અબ હમ સબ યક-બારગી હમ્લા કરેંગે ઔર હમ કો ઉમ્મીદ હૈ કિ ખુદા હમ કો તુમ્હારે ભાઈ તક પહુંચા દે તાકિ હમ ઉન કો કૈદ સે છુડા લેં. હઝરત ખૌલા ને કહા કિ ઈસ હમ્લે મેં મૈં સબ સે આગે રહૂંગી. ચુનાંચે મુજાહિદોં ને રૂમિયોં પર હમ્લા કર દિયા. હઝરત ખૌલા ને ઐસે શદીદ હમ્લે કિયે કિ રૂમી લશ્કર મેં ઘબરાહટ ફૈલ ગઈ. રૂમી સિપાહી હઝરત ખૌલા કી જંગી મહારત દેખ કર કહને લગે કિ અગર સારે અહ્લે અરબ ઈસ સવાર કી તરહ બહાદુર હૈં તો હમ મેં ઉન કે મુકાબલા કી તાકત નહીં. હઝરત ખાલિદ ને ભી ઐસે કર્તબે જંગ દિખાએ કિ રૂમિયોં કે કદમ ડગમગાને લગે. વર્દાન ને અપને લશ્કર કી બુઝદિલી ઔર ના-મર્દી કો તાડ લિયા. લેહાઝા અપને લશ્કર કો સાબિત કદમ રખને કે લિયે અહ્લે દમિશ્ક કી કુમુક કી ઉમ્મીદ દિલાઈ, ફતહ વ ગલ્બા કા યકીન દિલાયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને રૂમિયોં કો દાએં બાએં મુતફર્રિક ઔર પરેશાન કર દિયા. હઝરત ખાલિદ ને હર ચંદ કોશિશ કી કિ કિસી તરહ વર્દાન તક પહોંચ કર ઉસ કા કામ તમામ કર દૂં, લૈકિન વર્દાન મુહાફિઝોં કે ઝુર્મટ મેં ઔર ફાસ્લે પર હોને કી વજહ સે ઉસ તક ન પહોંચ સકે.

હઝરત ખૌલા કા યહ હાલ થા કિ વહ રૂમી લશ્કર મેં ઘુસ કર દાએં બાએં ફાડ દેતી થીં. નૈઝે કા સુરઅત સે ઈસ્તે'માલ કર કે કઈ રૂમિયોં કે સીને છલની કર દિયે. હઝરત ખૌલા નૈઝા બાઝી કરતી જાતી થીં ઔર અપને ભાઈ કો ઢૂંઢતી થીં ઔર અપને ભાઈ કે ફિરાક વ ગમ મેં દર્દ ભરે અશ્આર પઢ કર અપને ભાઈ કો પુકારતી થીં. હર મુસલમાન મુજાહિદ સે અપને ભાઈ કા હાલ દર્યાફ્ત કરતી થીં, લૈકિન કિસી ને નહીં કહા કિ મૈં ને ઝિરાર કો બ-હાલતે કૈદ યા મક્તૂલ દેખા. હઝરત ખૌલા કો અપને ભાઈ કા કહીં ભી સુરાગ ન મિલા તો વહ માયૂસ ઔર ના-ઉમ્મીદ હો ગઈ ઔર હુઝ્ન વ અલમ પર મુશ્તમિલ અશ્આર પઢતી થીં ઔર આહ વ બુકા કરતી થીં. ઉન કી મુઝ્તરિબ વ બે-કરાર હાલત દેખ કર તમામ મુજાહેદીન પર ભી ગિર્યા તારી હો ગયા. તમામ મુજાહેદીન હઝરત ઝિરાર કે લિયે રો રહે થે ઔર બારગાહે ખુદાવન્દી મેં ઉન કી હયાત ઔર ઉન સે મુલાકાત કી રો રો કર દુઆએં કરતે થે ગોયા કિ મુજાહેદીન કી પુર ખુલૂસ દુઆએં કબૂલ હૂઈ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત ઝિરાર કા સુરાગ પાને કે લિયે ફિર એક મરતબા હમ્લા કરને કા ઈરાદા કિયા. વહ હમ્લે કી તૈયારી કર રહે થે કિ રૂમી લશ્કર સે

કુછ સવારોં કો તેઝ ઘોડે દૌડાતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ આતે દેખા. મુજાહેદીન યહ સમઝે કિ શાયદ યહ સવાર હમ્લા કરને આ રહે હૈં. હઝરત ખાલિદ અપને સાથિયોં કે સાથ ફૌરન ખડે હો ગએ ઔર ઉન કા મુકાબલા કરને કે લિયે મુસ્તઈદ ઔર આમાદા હો ગએ. જબ વહ રૂમી સવાર કરીબ આએ તો ઉન્હોં ને અપને હથિયાર ફૈંક દિયે ઔર ઘોડોં સે નીચે ઉતર કર હાથોં કો ઊપર ઉઠાએ હુએ "**લફૂન લફૂન**" ચિલ્લાને લગે. હઝરત ખાલિદ ને ઈન્હેં અમાન દી ઔર પૂછા કિ તુમ કૌન હો ? ઔર ક્યા ચાહતે હો ? ઉન્હોં ને કહા કિ હમ શહર હુમુસ કે બાશિન્દે હૈં. સરદાર વર્દાન કે વરગલાને પર હમ તુમ સે લડને આએ થે, લૈકિન અબ હમ કો યકીન હો ગયા હૈ કિ તુમ્હારા મુકાબલા કરને કી હમ મેં તાકત નહીં. તુમ હમ કો ઔર હમારે અહ્લો અયાલ કો અમાન દો ઔર હમ કો ભી ઉન લોગોં મેં શુમાર કરો જિન સે તુમ ને સુલહ કી હૈ. આપ જો ભી મુઆવઝા તલબ ફરમાએંગે હમ હાઝિરે ખિદમત કર દેંગે. બલ્કિ અપને શહર કે દીગર બાશિન્દોં કો ભી સુલહ પર રઝા મન્દ કરેંગે. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ જબ હમ તુમ્હારે શહર મેં આએંગે તબ તુમ સે સુલહ કરેંગે. ઈસ વક્ત મુમ્કિન નહીં. ફિર હઝરત ખાલિદ ને ઉન રૂમી સવારોં કો હવાલાત મેં ડાલને કા હુક્મ ફરમાયા. ઔર ઉન સે હઝરત ઝિરાર કે મુતઅલ્લિક પૂછા કિ ઉન કો કૈદ કરને કે બા'દ રૂમી લશ્કર કે સરદાર ને ઉન કે સાથ ક્યા મુઆમલા કિયા ? વહ ઝિન્દા હૈં યા ઉન્હેં શહીદ કર દિયા ગયા ?

હઝરત ઝિરાર કી રિહાઈ

રૂમી સવારોં ને કહા કિ શાયદ આપ ઉસ શખ્સ કે મુતઅલ્લિક પૂછતે હૈં જો નંગે બદન થા ઔર જિસ ને હમારે બહુત સે સિપાહિયોં કો માર ડાલા ઔર હમારે સરદાર કે બેટે કો ભી કત્લ કર કે હમારે સરદાર કો રંજ વ ગમ મેં ડાલા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા **હાં ! હાં ! મૈં ઉન કે મુતઅલ્લિક હી પૂછ રહા હૂં ?, જલ્દી બતાઓ વહ કહાં હૈં ?** રૂમી સવારોં ને કહા કિ ઉન કા હાલ યહ હૈ કિ વર્દાન ને ઉન કો એક ઊંટ પર બિઠા કર સૌ (૧૦૦) સવારોં કી નિગરાની મેં હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ હુમુસ રવાના કિયા હૈ. હુમુસ સે ઉન કો ઈન્તાકિયા ભેજા જાએગા. યહ કામ સરદાર વર્દાન ને ઈસ લિયે કિયા હૈ કિ વહ હિરક્લ બાદશાહ કે સામને અપની બહાદુરી ઔર શુજાઅત કા ઈઝહાર કરે કિ હમ ને ઈસ્લામી લશ્કર સે ઐસે ખૂંખાર શખ્સ કો ગિરફ્તાર કરને મેં કામ્યાબી હાસિલ કી હૈ.

હઝરત ઝિરાર કા સુરાગ મિલને પર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બહુત ખુશ હુએ. આપ ને ફૌરન હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ કો બુલાયા ઔર કહા કિ ઐ રાફેઅ તુમ મુલ્કે શામ કે તમામ રાસ્તોં સે અચ્છી તરહ વાકિફ હો તુમ્હારી તજવીઝ ઔર તદ્બીર કી વજહ સે હમ ને અર્ઝે સમાવા સે અરેકા તક કા બગૈર પાની કા ઈલાકા તય કિયા થા. ઊંટોં કો ઝબ્હ કર કે ઉસ કે પેટ સે પાની નિકાલ કર ઘોડોં કો પિલાને ઔર ઉસ કા ગોશ્ત મુજાહિદોં કો ખિલાને કી તુમ્હારી તદ્બીર બહુત કામ્યાબ રહી. આજ ફિર તુમ એક મરતબા મુલ્કે શામ કે રાસ્તોં કી મહારત કા ઈઆદા કરો ઔર ઝિરાર બિન અઝવર કો છુડાઓ. રૂમી સરદાર વર્દાન ને હઝરત ઝિરાર કો સૌ (૧૦૦) સવારોં કી નિગરાની મેં હુમુસ કી જાનિબ રવાના કિયા હૈ. લેહાઝા તુમ કોઈ દરમિયાન સે જાને વાલે કમ મુસાફત કે છોટે રાસ્તે સે ઉન કા તઆકકુબ કરો ઔર વહ લોગ ઝિરાર કો લે કર હુમુસ પહુંચેં ઈસ સે કબ્લ ઉન સે જા મિલો ઔર ઝિરાર કો છુડા લો.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હુક્મ કી તા'મીલ કરતે હુએ હઝરત રાફેઅ બિન હુમૈરા ને ઈસ્લામી લશ્કર સે એક સૌ (૧૦૦) સવાર ચુન લિયે ઔર રવાનગી કા ઈરાદા કિયા. હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર કો ખબર મિલી તો વહ ખુશી સે મચલ ગઈ. ફૌરન મુસલ્લહ હો કર ઘોડે પર સવાર હો કર હઝરત ખાલિદ કી ખિદમત મેં હાઝિર હૂઈ. ઔર અર્ઝ કી કિ ઐ સરદાર ! આપ કો ઉસ મુકદ્દસ ઝાતે પાક જો બેહતરીન ખલાઈક હૈં યા'ની **રસૂલે મકબૂલ હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા વાસ્તા દેતી હૂં** કિ મુઝ કો ભી ઈસ જમાઅત કે સાથ જાને કી ઈજાઝત ઈનાયત ફરમાઓ. તાકિ અપને ભાઈ કો છુડાને મેં અપની ખિદમત પૈશ કરૂં. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત ખૌલા કો ઈજાઝત દે દી. લેહાઝા વહ ભી હઝરત રાફેઅ બિન હુમૈરા કે સાથ રવાના હૂઈ. વહ મુસલમાનોં કે પીછે પીછે થોડા ફાસ્લા રખ કર ચલતી થીં.

જબ યહ ગિરોહ "**સલમીના**" નામી મકામ પર પહુંચા તો હઝરત રાફેઅ ને વહાં કે મૈદાન મેં ઈધર ઉધર ગશ્ત કર કે ઝમીન પર ઘોડોં કે નિશાને કદમ તલાશ કિયે, લૈકિન ઉન કો કહીં ભી ઘોડોં કે નિશાને કદમ નઝર ન આએ. લેહાઝા ઉન્હોં ને કહા કિ ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! બશારત હો કિ રૂમી કાફલા અભી તક યહાં નહીં પહુંચા ઔર ઉમ્મીદ હૈ કિ વહ અન્કરીબ આ પહુંચે. હઝરત રાફેઅ ને તમામ મુજાહિદોં કો "**વાદિયુલ હયાત**" કે મકામ પર એક કમીન ગાહ મેં છુપા દિયા ઔર રૂમી કાફલા કી આમદ કા

ઈન્તિઝાર કરને લગે. થોડી દૈર બા'દ એક ગુબાર ઝાહિર હુવા ઔર એક કાફલા નઝર આયા. હઝરત રાફેઅ ને દેખા કિ એક સૌ રૂમી સવાર હઝરત ઝિરાર કો અપને બીચ મેં ઘેરે હુએ આ રહે હૈં. જૈસે હી વહ કાફલા કરીબ આયા, સબ સે પહલે હઝરતે ખૌલા ને કમીન ગાહ સે નિકલ કર તક્બીર કહ કર હમ્લા કિયા ઔર ઉન કે બા'દ હઝરત રાફેઅ ઔર મુજાહિદોં ને બ-આવાઝે બુલન્દ તક્બીર કહતે હુએ હમ્લા કિયા. યહ હમ્લા ક્યા થા ? એક ચુટકી બજાને કા મુઆમલા થા. એક સૌ રૂમી કે મુકાબલે મેં એક સૌ મુજાહિદ થે. એક ઘડી મેં તમામ રૂમી મરે હુએ ઝમીન પર લેટે પડે થે. તમામ મુજાહિદોં ને ઔર ખુસૂસન હઝરત ખૌલા ને હઝરત ઝિરાર કો સલામ વ મર્હબા કહા ઔર બ સલામત રિહાઈ પર મુબારકબાદ પૈશ કી. હઝરત ઝિરાર ને તમામ મુજાહેદીન કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર ખૈરિયત પૂછી. ફિર મુજાહિદોં ને મક્તૂલ રૂમિયોં કે ઘોડે, હથિયાર, કપડે ઔર માલ વ અસ્બાબ લે લિયે.

મુજાહેદીન માલે ગનીમત એક જગહ જમા કર રહે થે કિ અચાનક કુછ રૂમી સવાર બૈતુલ લહિયા કી જાનિબ સે ભાગતે હુએ આ રહે થે. હઝરત રાફેઅ ને ઉન કો દેખ કર ગુમાન કિયા કિ યહ લોગ બૈતુલ લહિયા મેં હઝરત ખાલિદ કે લશ્કર કે હાથોં પિટ કર ભાગે હૈં. લેહાઝા હઝરત રાફેઅ ઔર ઉન કે સાથિયોં ને આગે બઢ કર ઉન પર હમ્લા કિયા. રૂમિયોં ને કોઈ મુકાબલા નહીં કિયા બલ્કિ **"લફૂન લફૂન"** પુકારને લગે લેહાઝા તમામ કો ગિરફ્તાર કર લિયા ગયા. થોડી હી દૈર મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ ઉન કા તઆકકુબ કરતે હુએ વહાં આ પહુંચે ઔર હઝરત ઝિરાર ઔર હઝરત રાફેઅ વગૈરા સે ઈત્તિફાકિયા મુલાકાત હો ગઈ. હઝરત રાફેઅ કી ઝબાની હઝરત ઝિરાર કી રિહાઈ કી કહાની સુન કર હઝરત ખાલિદ બહુત ખુશ હુએ. હઝરત ઝિરાર કો બ સલામત રિહાઈ કી મુબારક બાદી દી ઔર હઝરત રાફેઅ કે અઝીમ કારનામા કી તા'રીફ કરતે હુએ શુક્રિયા અદા કિયા.

હઝરત રાફેઅ ને ખાલિદ સે ઉન કે યહાં આને કા સબબ પૂછા, તો બતાયા કિ હઝરત ઝિરાર કી રિહાઈ કે લિયે, હઝરત રાફેઅ કો રવાના કરને કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર ને ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ વર્દાન કે લશ્કર ને પીઠ દિખા કર હર ચારોં જાનિબ ભાગના શુરૂ કિયા. મુજાહિદોં ને મફરૂર રૂમિયોં કા હર જાનિબ તઆકકુબ કિયા. વર્દાન કહાં પોશીદહ હો ગયા વહ કિસી કો પતા ન ચલા. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કો બહુત તલાશ કિયા તાકિ ઉસ કો કત્લ કર દેં,

લૈકિન વહ હાથ ન આયા. કુછ રૂમી સવાર વાદિયુલ હયાત કે રાસ્તે સે ભાગે. શાયદ ઉન મેં વર્દાન હૈ યહ ગુમાન કર કે હઝરત ખાલિદ ને ઉન કા તઆકકુબ કિયા થા ઔર યહાં આ પહુંચે.

અલ-કિસ્સા ! હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ વહાં સે તમામ સાથિયોં કે હમરાહ કિલ્લ-એ દમિશ્ક પર વાપસ આએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો ફતહ કી ખુશખબરી ઔર તમામ રૂદાદ સુનાઈ. ઈસ્લામી લશ્કર મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ ઔર સબ ને કિલ્લ-એ દમિશ્ક કી ફતહ કા પુખ્તા યકીન કિયા.

ઈસ્લામી લશ્કર દમિશ્ક મેં મુકીમ થા ઔર કિલ્લે' કા મુહાસરા જારી રખા કિ બસરા સે હઝરત ઈબાદ બિન સઈદ હઝરમી હઝરત ખાલિદ કે પાસ આએ ઔર ઈત્તેલાઅ દી કિ રૂમિયોં કા નવ્વે હઝાર (૯૦,૦૦૦) કા લશ્કર બ-મકામ **"અજનાદીન"** જમા હુવા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે મશ્વરા કિયા તો ઉન્હોં ને ફરમાયા કિ હમારા લશ્કર મુલ્કે શામ મેં મુતફર્રિક મકામાત મેં મુન્તશિર હૈ. લેહાઝા ઉન તમામ કો ખત લિખ દો કિ વહ હમ સે અજનાદીન મેં મિલેં ઔર હમ ભી અબ કિલ્લ-એ દમિશ્ક કા મુહાસરા તર્ક કર કે અજનાદીન કી જાનિબ કૂચ કરેં.

જંગે અજનાદીન

હિરક્લ બાદશાહ કો વર્દાન કે લશ્કર કી શિકસ્તે ફાશ ઔર ઉસ કે બેટે હમરાન કે કત્લ કા મુફસ્સલ હાલ મા'લૂમ હો ચુકા થા. લેહાઝા હિરક્લ ને ઉસ કો ખત લિખા ઔર ખૂબ ડાંટ ડપટ કી ઔર યહાં તક લિખા કિ માઝી મેં તૂને રૂમી લશ્કર કી જો ખિદમત અંજામ દીં ઉસ કા લિહાઝ ન હોતા તો મૈં તેરે કત્લ કા હુક્મ સાદિર કરતા. અબ તુઝ કો એક મૌકા' દેતા હૂં અજનાદીન મેં નવ્વે હઝાર (૯૦,૦૦૦) લશ્કર પર તુઝ કો સરદાર મુકર્રર કરતા હૂં, તૂ વહ લશ્કર લે કર દમિશ્ક કી કુમુક કર ઔર થોડા લશ્કર ફલસ્તીન કી જાનિબ રવાના કર, તાકિ ફલસ્તીન મેં જો ઈસ્લામી લશ્કર હૈ ઉસ કો વહીં લડાઈ મેં ઉલઝા રખે ઔર ઉસ લશ્કર કો દમિશ્ક કી તરફ ન જાને દે. હિરક્લ કા ખત મિલતે હી વર્દાન ફૌરન અજનાદીન પહોંચ ગયા ઔર રૂમી લશ્કર કી સરદારી સંભાલી.

❀ <u>ઇસ્લામી લશ્કર કી મુલ્કે શામ મેં કૈફિયત ઔર તા'દાદ</u> :-

મુલ્કે શામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી કૈફિયત ઔર તા'દાદ હસ્બે ઝૈલ થી :

- 33,000 કા લશ્કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કે સાથ જો દમિશ્ક આ કર હઝરત ખાલિદ કે સાથ મિલ ગયા થા.
- 4,000 કા લશ્કર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કે સાથ થા, જિન કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને બસરા કી તરફ ભેજા થા.
- 15,00 કા લશ્કરે ઝહફ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે સાથ થા જો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સાથ દમિશ્ક મેં થા.
- 9,000 કા લશ્કર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે સાથ મકામે ફલસ્તીન મેં થા.
- 2,000 કા લશ્કર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન ઔર હઝરત રબીઆ બિન આમિર કે સાથ બ-મકામ અર્દે બલકા થા.
- 1,000 કા લશ્કર હઝરત મઆઝ બિન જબલ કે સાથ બ-મકામ હવરાન થા.

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

- 1,000 કા લશ્કર હઝરત નો'માન બિન મુકિરન કે સાથ મકામે તદમ્મુર મેં થા.
- 51,500 (ઈક્કાવન હઝાર પાંચ સૌ) કુલ લશ્કર

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને તમામ લશ્કર કે સરદારોં કો એક હી મઝ્મૂન કા હસ્બે ઝૈલ ખત લિખા :

"بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ۔اَمَّا بَعۡدُ۔ فَاِنَّ اِخۡوَانَكَ الۡمُسۡلِمُوۡنَ قَدۡ عَزَمُوۡا عَلَى الۡمَسِيۡرِ اِلٰی اَجۡنَا دِيۡنَ فَاِنَّ هُنَالِكَ مِنَ الۡعَدُوِّ لَتِسۡعِيۡنَ اَلۡفاً وَهُمۡ يُرِيۡدُوۡنَ الۡمَسِيۡرِ اِلَيۡنَا لِيُطۡفِئُوۡا نُوۡرَ اللّٰهِ بِاَفۡوَاهِهِمۡ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوۡرِهٖ وَ لَوۡ كَرِهَ الۡكَافِرُوۡنَ۔ فَاِذَا وَصَلَ اِلَيۡكَ كِتَابِیۡ هَذَا فَاقۡدِمۡ مَنۡ مَّعَكَ مِنَ الۡمُسۡلِمِيۡنَ اِلٰی اَجۡنَادِيۡنَ فَاِنَّكَ تَجِدُنَا هُنَالِكَ اِنۡ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰی وَالسَّلَامُ عَلَيۡكَ وَ عَلٰی مَنۡ مَّعَكَ مِنَ الۡمُسۡلِمِيۡنَ"

તર્જુમા : **"બા'દ હમ્દ વ સલાત કે મત્લબ યહ કિ તુમ્હારે ભાઈ મુસલમાનોં ને ઈરાદા રવાનગી કા બ-જાનિબ અજનાદીન કે કિયા હૈ. ઈસ વાસ્તે કિ વહાં નવ્વે હઝાર ફૌજ દુશ્મનોં કી હૈ, જો કસ્દ આને કા હમારી તરફ રખતી હૈ, બ-ગર્ઝે બુઝાને નૂર અલ્લાહ તઆલા કા અપને મુંહોં સે, હાલાં કિ અલ્લાહ તઆલા પૂરા કરને વાલા હૈ અપને નૂર કા અગર ચે કાફિર લોગ ઈસ કો બુરા જાનેં. પસ જિસ વક્ત પહુંચે યહ ખત મેરા તુમ્હારે પાસ તો જો મુસલમાન તુમ્હારે સાથ હૈં ઉન કો લે કર અજનાદીન મેં આઓ કિ તુમ હમ કો વહીં પાઓગે અગર ચાહા અલ્લાહ તઆલા ને ઔર સલામતી હો તુમ પર ઔર તુમ્હારે સાથી મુસલમાનોં પર."** (હવાલા :- ફુતૂહુશ્શામ,સફહા : 64)

હર સરદાર કે પાસ અલગ અલગ કાસિદ રવાના ફરમાએ. ખુતૂત કી રવાનગી કે બા'દ હઝરત ખાલિદ ને લશ્કર કો કૂચ કા હુક્મ દિયા. હુક્મ મિલતે હી મુજાહિદોં ને ફૌરન ખૈમે ઉખેડને શુરૂ કિયે ઔર ખૈમે ઔર માલ અસ્બાબ લપેટ કર ઊંટોં પર લાદના શુરૂ કિયા. ગનીમત ઔર માલો અસ્બાબ કે ઊંટોં કો ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કે સાથ લશ્કર કે પીછે કી જાનિબ રખા ઔર સવાર વ મુજાહેદીન કો લશ્કર કે આગે રખા. હઝરત ખાલિદ

બિન વલીદ ને કહા કિ મેરી રાએ હૈ કિ મેં ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કે કાફલા કે સાથ લશ્કર કે પીછે રહૂં ઔર આપ લશ્કર કે આગે રહેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મુમ્કિન હૈ કિ વર્દાન અપના લશ્કર લે કર અજનાદીન સે દમિશ્ક કી તરફ રવાના હુવા હો ઔર ઉસ સે આમાના સામના હો જાએ. અગર તુમ લશ્કર કે આગે રહોગે તો તુમ ઉન કો રોક સકોગે ઔર મુકાબલા કર સકોગે. લેહાઝા તુમ આગે રહો ઔર મૈં પીછે રહતા હૂં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા આપ કી રાએ મુનાસિબ હૈ, મૈં આપ કી રાએ ઔર તજવીઝ કે ખિલાફ નહીં કરૂંગા.

❀ ઇસ્લામી લશ્કર દમિશ્ક સે અજનાદીન કી જાનિબ રવાના :-

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કર કે સવારોં કે સાથ લશ્કર કે આગે ચલે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા લશ્કર કે પીછે મસ્તૂરાત ઔર અતફાલ કે કાફલે કે સાથ ચલે ઔર ઉન કે સાથ એક હઝાર સવાર બ-ગર્ઝે નિગરાની ઔર હિફાઝત થે. જબ ઈસ્લામી લશ્કર દમિશ્ક કા મુહાસરા તર્ક કર કે રવાના હુવા, તો લશ્કર કો કૂચ કરતે દેખ કર અહ્લે દમિશ્ક મારે ખુશી કે ઉછલને કૂદને લગે ઔર તાલિયાં બજા કર અપની ખુશી કા ઇઝહાર કરને લગે. ઈસ્લામી લશ્કર કી કૂચ કે મુતઅલ્લિક અહ્લે દમિશ્ક ને મુખ્તલિફ આરા ઝાહિર કીં, કિસી ને કહા કિ અજનાદીન મેં હમારે અઝીમ લશ્કર કે જમા હોને કી ખબર સુન કર મુલ્કે શામ મેં અપને દૂસરે લશ્કર કે પાસ જમા હોને ગએ હૈં, કિસી ને કહા કિ મુહાસરા સે તંગ આ કર કિસી ઔર મકામ પર લશ્કર કશી કરને જા રહે હૈં. ઔર બા'ઝ ને તો યહાં તક કહા કિ મુલ્કે હિજાઝ કી તરફ ભાગ કર જા રહે હૈં.

દમિશ્ક મેં બુલિસ બિન બલ્કા નામ કા એક બતરીક રહતા થા વહ બડા દાનિશમન્દ ઔર માહિરે જંગ થા. તીર અન્દાઝી મેં પૂરે મુલ્કે શામ મેં ઉસ કા કોઈ સાની નહીં થા. તમામ નસ્રાની ઔર ખુદ હિરક્લ બાદશાહ કે નઝદીક ઉસ કા બડા મરતબા થા. બુલિસ અબ તક કભી ભી ઔર કહીં ભી ઈસ્લામી લશ્કર કે મુકાબલે મેં નહીં આયા થા. જબ ઈસ્લામી લશ્કર દમિશ્ક સે રવાના હુવા થા, તબ અહ્લે દમિશ્ક ને કિલ્લે કી દીવાર સે દેખા થા કિ ઔરતોં, બચ્ચોં ઔર માલ વ અસ્બાબ કા કાફલા લશ્કર કે પીછે હૈ, લેહાઝા ઉન કો યહ તમાઅ હૂઈ કિ ઈસ પર છાપા માર દિયા જાએ. અપને ઈસ ફાસિદ ઈરાદે કી તક્મીલ કે લિયે ઉન કી નઝરોં મેં સિર્ફ એક હી શખ્સ થા ઔર વહ બુલિસ બિન બલ્કા થા. મુફસેદીન ઉસ કે પાસ આએ ઔર અપની તજવીઝ પૈશ કી. બુલિસ ને ડાંટતે હુએ જવાબ દિયા કિ મુઝે કોઈ ઝરૂરત નહીં, ક્યૂં કિ મૈં ને દેખા હૈ કિ અરબોં કે મુકાબલે મેં

તુમ ને હમેંશા બુઝદિલી ઔર કમ હિમ્મતી કા હી મુઝાહેરા કિયા હૈ ઔર ઈસી વજહ સે મૈં ને આજ તક અરબોં સે મુઝાહિમ હોને સે કિનારા કશી ઈખ્તેયાર કી હૈ. મૈં તુમ જૈસે ના-મર્દો કો સાથ લે કર અરબોં સે લડને મેં કોઈ દિલચસ્પી નહીં રખતા. અહ્લે દમિશ્ક ને બતરીક બુલિસ સે કહા કિ ઐ હમારે મુઅઝ્ઝઝ પેશ્વા ! અગર તુમ હમારી કયાદત કરને પર રઝા મન્દ હો જાઓ તો હમ હક્કે મસીહ ઔર ઈન્જીલ કી કસમ પર વા'દા કરતે હૈં કિ હમ સાબિત કદમ રહેંગે ઔર હમ મેં સે એક ફર્દ ભી ફરાર ન હોગા. ઔર હમ તુમ કો પૂરા ઈખ્તેયાર દેતે હૈં કિ હમ મેં સે જો ભી ભાગને કી કોશિશ કરે તુમ ઉસ કી ગર્દન માર દેના.

બતરીક બુલિસ ને અહ્લે દમિશ્ક કા અઝ્મો ઈસ્તિક્લાલ દેખા તો વહ રઝા મન્દ હો ગયા ઔર દમિશ્ક મેં જિતને સવાર ઔર પૈદલ લડને વાલે થે તમામ કો જમા કિયા ઔર ઉસ ને હસ્બે ઝૈલ લશ્કર જમા કર લિયા.

❀ અપની સરદારી મેં છે હઝાર (૬,૦૦૦) જંગજૂ સવારોં કો રખા.

❀ અપને ભાઈ બતરિસ કી સરદારી મેં દસ હઝાર (૧૦,૦૦૦) આઝમૂદએ કાર લડને વાલે મુન્તખબ કિયે.

ઈસ તરહ કુલ સોલાહ હઝાર કા લશ્કર લે કર વહ ઈસ્લામી લશ્કર કે તઆકકુબ મેં રવાના હુવા. ઈસ્લામી લશ્કર કી કૈફિયત યહ થી કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ મઅ અપને હમરાહિયોં કે ઘોડે પર સવાર હો કર બહુત આગે નિકલ ગએ થે. જબ કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા એક હઝાર સવારોં કે સાથ ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કે કાફલે ઔર માલો અસ્બાબ કે સાથ ઊંટ કી ચાલ ચલતે હુએ કઈ મીલ કે ફાસ્લે સે પીછે ચલ રહે થે. અચાનક ઉન કે હમરાહી ને પીછે કી જાનિબ એક ગુબાર ઉઠતા હુવા દેખા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો આગાહ કિયા. ગુબાર દેખ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ બેશક ! હમારે દુશ્મન અહ્લે દમિશ્ક હમારે તઆકકુબ મેં આ રહે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કાફલે કો ઠહરને કા હુક્મ દિયા ઔર તમામ ઔરતોં, બચ્ચોં ઔર બાર બર્દાર ઊંટોં કો એક જગહ ઈકટ્ઠા કિયા ઔર ઉન કો અપની જગહ મુત્તહિદ હો કર બૈઠે રહને કી તાકીદ કી ઔર એક હઝાર સવારોં કો દુશ્મનોં સે મુકાબલા કરને કે લિયે મુસ્તઇદ ઔર કમર બસ્તા રહને કા હુક્મ દિયા. અબ રૂમી લશ્કર કા ગુબાર બઢતા જા રહા થા ઔર નઝદીક આ રહા થા. લશ્કર કા શૌરો ગુલ ભી સાફ સુનાઈ દેને લગા. રૂમિયોં કા લશ્કર તૈઝ આંધી કી તરહ આ પહુંચા. એક હઝાર કફન બરદોશ મુજાહિદોં ને ઉન કા મુકાબલા કિયા. એક હઝાર સવારોં ને

રૂમી લશ્કર કે છે હઝાર સવારોં સે ટક્કર લી ઔર શુજાઅત કે જૌહર દિખાએ, લૈકિન રૂમી લશ્કર કે દસ હઝાર (૧૦,૦૦૦) પૈદલ સિપાહીયો ને ઔરતોં, બચ્ચોં ઔર માલો અસ્બાબ પર કબ્ઝા કર લિયા. ક્યૂં કિ ઉન કી નિગરાની પર મુકર્રર એક હઝાર મુજાહિદ સવાર મસ્રૂફે જંગ થે. બતરીક બુલિસ કે ભાઈ બતરિસ ને ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કો કૈદ કર લિયા ઔર તમામ માલો અસ્બાબ લૂટ લિયા ઔર સબ કો લે કર "નહરે ઈસ્તિર્યાક" ચલા ગયા ઔર અપને ભાઈ બતરીક બુલિસ સે કહા કિ મૈં નહરે ઈસ્તિર્યાક નામી મકામ પર તુમ્હારા ઈન્તિઝાર કરતા હૂં.

ઈધર હઝરત અબૂ ઉબૈદા એક હઝાર મુજાહિદોં કે હમરાહ રૂમી લશ્કર કે છ હઝાર સવારોં કે બીચ મેં ઘિર ચુકે થે. જંગ કી આગ કે શો'લે બુલન્દ હો રહે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા મુજાહિદોં કો સબ્ર કે સાથ સાબિત કદમ રહ કર લડને કી તર્ગીબ દેતે થે. ઔર ખુદ ભી શદીદ કિતાલ કર રહે થે. ઉસ વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા યહ જુમ્લે ફરમાતે થે કિ કસમ હૈ ખુદા કી ! રાએ વહી અચ્છી થી જો ખાલિદ બિન વલીદ ને તજવીઝ કી થી કિ વહ લશ્કર કે હિસ્સએ ખલ્ફ મેં રહેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર ઉન કે સાથી સખ્ત મુસીબત મેં મુબ્તલા થે, લૈકિન ફિર ભી દિલૈરી સે મુકાબલે મેં જમે રહે. જબ રૂમી લશ્કર ને ઔરતોં કે કાફલે કો કૈદ કર લિયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર ઉન કે સાથિયોં પર બલાએ ના-ગહાની આ પડી થી, તો હઝરત સુહૈલ બિન સબાહ વહાં સે હઝરત ખાલિદ કી તરફ ભાગે. ઉન કી સવારી મેં યમન કા ઘોડા થા. હઝરત સુહૈલ ને અપને ઘોડે કી બાગ ઢીલી છોડ દી. ઘોડા બિજલી કી તરહ ચલા બલ્કિ યૂં કહિયે કે હવા મેં ઉડા. થોડી હી દૈર મેં હઝરત સુહૈલ ને હઝરત ખાલિદ કે લશ્કર કો પા લિયા ઔર કરીબ પહુંચતે હી બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા કિ **ઐ મુજાહિદો ! વાપસ પલટો, વાપસ પલટો, તુમ્હારે ભાઈ સખ્ત મુસીબત મેં મુબ્તલા હૈં.** હઝરત ખાલિદ કા લશ્કર યહ પુકાર સુન કર થમ ગયા. હઝરત ખાલિદ ને પૂછા ઐ સુહૈલ ! ક્યા મુઆમલા હૈ ? હઝરત સુહૈલ ને ઘબરાઈ હૂઈ આવાઝ મેં કહા કિ રૂમિયોં ને હમારી ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કો કૈદ કર લિયા. માલ વ અસ્બાબ લૂટ લિયા ઔર શદીદ હમ્લા કર દિયા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર ઉન કે સાથી સખ્ત મુસીબત મેં હૈં.

હઝરત સુહૈલ બિન સબાહ સે યહ ખબર સુન કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈસ્તીરજાઅ પઢા. ઉન કી નઝરોં કે સામને અપને દીની ભાઈયોં કી હાલત કા કયાસી મન્ઝર ખડા હો ગયા. અપને દીની ભાઈયોં કે હાલ પર બૈ-કરાર હો ગએ ઔર અપને સાથિયોં કો પુકાર કર કહા કિ ઐ મુજાહિદો ! બાગેં ફેરો ! ઔર વાપસ પલટો ! હમારે

ભાઈયોં પર રૂમી આ પડે હૈં. અમીનુલ ઉમ્મત દુશ્મનોં કે નર્ગા મેં આ ગયે હૈં. હઝરત ખાલિદ કી આવાઝ પર સબ સે પહલે હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ એક હઝાર સવારોં કે સાથ રવાના હુએ. ઉન કે રવાના હોતે હી હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક કો એક હઝાર સવારોં કે સાથ રવાના ફરમાયા. ફિર એક હઝાર સવારોં કે સાથ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો ઔર ઉન કે પીછે હઝરત ખાલિદ બઝાતે ખુદ એક હઝાર સવારોં કે સાથ ઈસ તરહ રવાના હુએ કિ સબ ને અપને ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દીં ઔર ઉન કે ઘોડે હવા સે બાતેં કરતે હુએ ઉસ મકામ પર જા પહુંચે જહાં હઝરત અબૂ ઉબૈદા રૂમી લશ્કર સે મસ્રૂફે જંગ થે. હઝરત ખાલિદ કા લશ્કર પહુંચતે હી રૂમિયોં પર કહરે ઈલાહી કી બિજલી ટૂટ પડી. મુજાહિદોં કી તલવારોં ને ઈસ કસરત સે રૂમિયોં કો કાટા કિ લાશોં કે ઢૈર લગ ગએ.

હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔરતોં કે કૈદ હોને પર સખ્ત મુશ્તઈલ થે ઔર વહ મિસ્લ શો'લા હમ્લા આવર થે. ઈત્તેફાક સે ઉન કા સામના બતરીક બુલિસ સે હો ગયા. બુલિસ ઉન કો દેખતે હી પહચાન ગયા, ક્યૂં કિ ઉસ ને દમિશ્ક કે કિલ્લે કી દીવાર સે હઝરત ઝિરાર કો લડતે હુએ દેખા થા. વહી ડરાવની સૂરત ઔર ઊપર કા બદન નંગા દેખ કર વહ ચૌંક ઉઠા ઔર અપને સાથિયોં સે કહને લગા કિ ઈસ શૈતાન કો મેરે પાસ મત આને દો. મુઝે ઈસ શરીર સે અલગ રખો. હઝરત ઝિરાર ને ફરમાયા કિ મૈં શૈતાન તબ કહલાઊંગા જબ તેરી તલબ ઔર લડાઈ મેં કોતાહી કરૂં. યહ કહતે હુએ હઝરત ઝિરાર ઉસ કી તરફ બઢે. બુલિસ ને ઘોડા દૌડાયા ઔર ભાગા. બુલિસ કો ભાગતા દેખ કર હઝરત ઝિરાર ને દૂર સે હી ઉસ પર નૈઝા ફેંકા. નૈઝે સે મહફૂઝ રહને કી ગર્ઝ સે બુલિસ ને અપને આપ કો ઘોડે સે ઝમીન પર ગિરા દિયા. ફિર ઉઠ ખડા હુવા ઔર જાન હથેલી પર લે કર ભાગા. હઝરત ઝિરાર ને ઉસ કા તઆકકુબ કર કે પકડ લિયા ઔર ઉસ કી ગર્દન મરોડ કર ઉસ કા દમ નિકાલને કા કસ્દ કિયા. બુલિસ ચિલ્લાયા કિ ઐ અરબી! મુઝ કો બાકી રખ ઔર મત માર ક્યૂં કિ મેરી બકા મેં તુમ્હારી ઔરતોં કી બકા હૈ. હઝરત ઝિરાર ને હાથ રોક લિયા ઔર ઉસ કો ગિરફ્તાર કર લિયા. ઈસ દૌરાન હઝરત ખાલિદ, હઝરત અબ્દુર્રહમાન, હઝરત અબૂ ઉબૈદા, હઝરત રાફેઅ ઔર ઉન કે સાથિયોં ને રૂમિયોં મેં કસરત સે તેગ ઝની કર કે ઉન કે પાંચ હઝાર નૌ સૌ (5900) ફૌજિયોં કો કત્લ કર ડાલા. છે હઝાર સવારોં મેં સે સિર્ફ એક સૌ હી ઝિન્દા બચે થે ઔર વહ ભી તમામ કે તમામ ગિરફ્તાર હો ગએ થે. જિન મેં ઉન કા સરદાર બતરીક બુલિસ ભી થા. યહ જંગી હાદિસા "**શમૂરા**" નામી મકામ મેં હુવા થા.

અબ સબ સે અહ્મ મસ્અલા ઉન ઔરતોં કો છુડાને કા થા જિન કો બતરીક બુલિસ કા ભાઈ બતરિસ કૈદ કર કે નહરે ઈસ્તિર્યાક નામી મકામ પર લે ગયા થા. જો એક સૌ સવાર કૈદ હુએ થે ઉન સે હઝરત ખાલિદ ને મા'લૂમ કર લિયા કિ ઔરતોં કો લે કર બતરિસ કહાં ગયા હુવા હૈ. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો જબ પતા ચલા કિ ઉન કી બહન ખૌલા ભી કૈદ હો ગઈ હૈં, તો વહ બે-કરાર હો ગએ. હઝરત ખાલિદ ને ઉન સે ફરમાયા કિ બે સબ્રી ન કરો. હમ ને ઉન કા સરદાર ઔર એક સૌ સવાર કા ગિરોહ પકડ લિયા હૈ. અગર હમારી ઔરતોં કો છુડાને કી કોઈ સબીલ ન હૂઈ, તો ઉન કૈદિયોં કે ઈવઝ અપની ઔરતોં કો છુડા લેંગે. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હમરાહ સારા લશ્કર અજનાદીન કી જાનિબ રવાના કર દિયા તાકિ અગર વર્દાન કા લશ્કર આ પહુંચે તો વહ ઈસ્લામી લશ્કર કી કુમુક કરેં. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથ દો હઝાર સવાર રખે તાકિ કૈદ હોને વાલી મુઅઝ્ઝઝ ખ્વાતીને ઈસ્લામ કી રિહાઈ કા મુઆમલા હલ કરેં. એક સૌ રૂમી કૈદિયોં કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હમરાહ ભેજ દિયે. મકામ "શમૂરા" સે હઝરત ખાલિદ "નહરે ઈસ્તિર્યાક" કી જાનિબ દો હઝાર સવારોં કે સાથ રવાના હુએ. લશ્કર કે આગે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ, હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ, હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક, હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર રૂઉસા-એ મુસ્લિમીન થે. ઉન કે પીછે દો હઝાર મુજાહેદીન કતાર બન્દ ઘોડે દૌડાતે હુએ આ રહે થે. જબ હઝરત ખાલિદ નહરે ઈસ્તિર્યાક કે ઉસ મકામ પર પહુંચે જહાં બતરિસ કા દસ હઝાર કા પૈદલ લશ્કર ખ્વાતીને ઈસ્લામ કો કૈદ મેં રખ કર પડાવ કિયે હુએ થા. હઝરત ખાલિદ ને દૂર સે દેખા કિ લશ્કર કે બીચ સે ગર્દ ઉઠ રહી હૈ ઔર તલવારેં ઔર નૈઝે ચમક રહે હૈં. યહ તમામ અલામતેં લડાઈ કી થીં જો બતરિસ કે લશ્કર મેં ખ્વાતીને ઈસ્લામ ઔર ના-મર્દ રૂમી સિપાહિયોં કે દરમિયાન હો રહી થી.

ખ્વાતીને ઇસ્લામ કા રૂમિયોં સે મુકાબલા

બતરિસ ખ્વાતીને ઈસ્લામ કો કૈદ કરને કે બા'દ જબ નહરે ઈસ્તિર્યાક પહુંચા તો ઉસ ને હુક્મ દિયા કિ તમામ ઔરતોં કો મેરે સામને પૈશ કરો. હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર સબ સે ઝિયાદહ ખુબસૂરત થીં. બતરિસ ને કહા કિ યહ મેરે લિયે હૈ. ઈસ ઔરત કે મુઆમલે મેં કોઈ મુઝ સે ઝગડા ન કરે. ઈસી તરહ હર ઈસ્લામી ખાતૂન કી નિસ્બત રૂમી સિપાહી કહને લગે કિ યહ મેરે લિયે, યા ફલાની મેરે લિયે હૈ. ફિર ખ્વાતીન કો ઉન કે ખૈમોં મેં ભેજ દિયા. રૂમી સિપાહી ઈસ્લામી લશ્કર કા લૂટા હુવા માલો અસ્બાબ એક જગહ જમા કર રહે થે ઔર બતરીક બુલિસ કા ઈન્તિઝાર કર રહે થે કિ વહ આ કર સબ કો ઉસ કે હિસ્સે કા માલ ઔર પસન્દ કી ઔરત તક્સીમ કર દે.

ખ્વાતીને ઈસ્લામ અપને ખૈમોં મેં આ કર મશ્વરા કરને જમા હૂઈ. કૈદ હોને વાલી ખ્વાતીન મેં કૌમ હુમૈરા વ અમાલેકા વ તબાયિઆ કી ઔરતેં ભી થીં. ઉન કબીલોં કી ઔરતેં શુજાઅત ઔર બહાદુરી, નીઝ ઘોડે કી સવારી મેં પૂરે મુલ્કે અરબ મેં મશ્હૂર થીં. તમામ ઔરતોં કો મુખાતબ કર કે હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર ને કહા કિ ઐ ઈસ્લામ કી બહાદુર બેટિયો ! ક્યા તુમ ઈસ બાત પર રાઝી હો કિ રૂમી હમ પર ગાલિબ આ જાએં ઔર હમ ઉન મુશરિકોં કી બાંદિયાં બન કર રહેં ? હમારી વહ બહાદુરી કા ઝિક્ર જો મુલ્કે અરબ કી મજલિસોં મેં હોતા હૈ, વહ બહાદુરી કહાં ચલી ગઈ ? હમારી શુજાઅત ઔર દાનિશમન્દી કો આજ ક્યા હો ગયા હૈ ? ઐ ઈસ્લામ કી ગૈરત મન્દ ખ્વાતીન ! **ઈન મુશરિકોં કી બાંદી બન કર જીને સે મર જાના મેરે નઝદીક ઝિયાદહ બેહતર હૈ. ઝિલ્લત કી હયાત સે ઈઝ્ઝત કી મૌત બેહતર હૈ. આજ વક્ત કા તકાઝા હૈ કિ હમ અપની બહાદુરી કા મુઝાહેરા કરેં ઔર ઉન રૂમિયોં સે લડતે હુએ જામે શહાદત નૌશ કર જાએં.**

હઝરત ખૌલા કી પુર-જૌશ ગુફ્તગૂ કા જવાબ દેતે હુએ હઝરત અફીરા બિન અફ્ફાર હુમૈરિયા ને કહા કિ ઐ ખૌલા ! ઈસ વક્ત હમ ઐસી મજબૂરી કી હાલત મેં હૈં કિ હમારે પાસ તલવાર, નૈઝા ઔર સવારી કા ઘોડા કુછ ભી નહીં. હમ બે સરો સામાન ઔર નિહત્તે હૈં. હમ ઉન મુસલ્લહ રૂમિયોં કે સામને કર ભી ક્યા સક્તી હૈં ? હઝરત ખૌલા ને કહા : ઐ બહાદુર શહઝાદી ! ખૈમોં કી ચૌબેં તો હૈં, વહ હમારા હથિયાર હૈં. ખૈમોં કી લક્ડિયાં લે કર હમ સબ ઉન રૂમી નાકસોં પર હમ્લા કર દેં, શાયદ અલ્લાહ તઆલા હમારી મદદ ફરમા દે ઔર હમ ઉન પર ગાલિબ આ જાએં. વરના ઔર ક્યા હોગા ? યહી ન ? કિ વહ હમ કો શહીદ કર દેંગે. ઈસ તરહ મર જાને સે હમ ઔર હમારે ખાન્દાન શર્મ વ આર સે નજાત ઔર રાહત હાસિલ કરેંગે. હઝરત અફીરા બિન્તે અફ્ફાર ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ ઐ અક્લ વ દાનિશ કી મલેકા ! ખુદા કી કસમ ! તુમ ને જો બાત કહી ઈસ સે બેહતર કોઈ બાત નહીં ઔર જો તદ્બીર તુમ ને બતાઈ ઈસ સે બેહતર કોઈ તદ્બીર નહીં.

તમામ ખ્વાતીન હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર કી તજ્વીઝ કો મન્ઝૂર કરતે હુએ ઈઝહારે શુજાઅત પર કમર બસ્તા હૂઈં. ખૈમોં કો મુન્હદિમ કર કે ચૌબેં નિકાલ લીં ઔર હર ઔરત ને અપને હાથ મેં એક એક ચૌબ લે લી ઔર યક-બારગી શૌરો ગુલ મચાતી હૂઈ રૂમિયોં સે મુકાબલા કરને નિકલ પડીં. ગોયા કિ સરાપા નઝાકત ને પૈકરે શુજાઅત કા રૂપ ઈખ્તેયાર કર લિયા. મસ્તૂરાત કા ગિરોહ એક ના-મા'લૂમ જઝ્બે કે તહત આઝિમે જંગ વ કિતાલ હુવા થા. તારીખ મેં ખ્વાતીને ઈસ્લામ કા તઝકેરા તલાઈ હુરૂફ સે મુનક્કશ

કરાને અપના ખૂન બહા દેને પર આમાદા હૂઈ થીં. બલ્કિ રૂમી નર કો ઝિલ્લતો રુસ્વાઈ કે કંગન પહેના કર ઉસ કો માદા બનાને પર આમાદા હૂઈ થીં. હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર સબ સે પૈશ પૈશ ચલતી થીં. એક ચૌબ ઉન કે હાથ મેં થી ઔર એક એક ચૌબ કાંધે ઔર પીઠ પર બાંધ રખી થીં, તાકિ દૌરાને લડાઈ એક ચૌબ ટૂટ જાએ તો ફૌરન દૂસરી ચૌબ ઈસ્તે'માલ મેં લાઈ જા સકે. હઝરત ખૌલા અપની દીની બહનોં ઔર સહેલિયોં કો નસીહત કરતી થીં કિ સબ મુત્તહિદ ઔર યક્જા હો કર લડો ઔર કોઈ એક દૂસરે સે જુદા ન હો ઔર સાબિત કદમી સે મુકાબલા કરો. અલ્લાહ તઆલા સે મદદ તલબ કરો.

ખ્વાતીન કા ગિરોહ કદમ બઢાતે હુએ આગે ચલા. એક રૂમી સિપાહી સામને આયા. હઝરત ખૌલા ને ચૌબ કી ઝર્બે શદીદ ઉસ કે સર પર રસીદ કી. ઐસા લગતા થા કિ ચૌબ નહીં તલવાર મારી હૈ ક્યૂં કિ એક હી ઝર્બ મેં ઉસ કા સર તર્બૂઝ કી તરહ ફટ ગયા ઔર વહ દુનિયા સે ચલ બસા. હઝરત ખૌલા કી ઈસ જુર્અત ને ગિરોહે ખ્વાતીન મેં એક જૌશ પૈદા કર દિયા. તમામ ખ્વાતીન કે હાથ મેં ચૌબેં ઔર હમ્લા કી જુર્અત દેખ કર બતરિસ ને ખ્વાતીન કો ધમકાતે હુએ કહા કિ યહ ક્યા હંગામા મચા રખા હૈ ? અફીરા બિન્તે અફ્ફાર ને તન્ઝન જવાબ દિયા, તાકિ હમ અપને કો તઅને અરબ સે બચાએં ઔર તુમ્હારી ખોપડી તોડ કર તુમ્હારી હયાત કા સિલસિલા મુન્કતેઅ કર દેં. બતરિસ ને સિપાહિયોં સે કહા કિ ઈન ઔરતોં કો મુતફર્રિક કર દો ઔર ઈન કો પકડ લો, લૈકિન ઈન પર તલવાર યા નૈઝા મત ચલાના ઔર ખબરદાર ! જો શખ્સ ખૌલા કો ગિરફ્તાર કરે વહ ઉસ કે સાથ કિસી ભી કિસ્મ કી બદ-તમીઝી ન કરે. બતરિસ કે હુક્મ પર સિપાહિયોં ને ચારોં અતરાફ સે ખ્વાતીન કો ઘૈર લિયા, લૈકિન કિસી કો કરીબ જાને કી હિમ્મત નહીં હોતી થી. ક્યૂં કિ જો ભી ઉન કે કરીબ જાતા થા ઉસ કે ઘોડે કે વહ હાથ પાઊં તોડ ડાલતી થીં ઔર ઉસ કો ઘોડે સે ગિરા કર લાઠિયોં સે પિટ કર માર ડાલતી થીં. અલ્લામા વાકદી ને અપની કિતાબ મેં લિખા હૈ કિ ઈસ તરહ ખ્વાતીને ઈસ્લામ ને તીસ રૂમિયોં કો માર ડાલા. બતરિસ ને જબ યહ હાલ દેખા તો ઉસ ને સિપાહિયોં કો હમ્લા કરને કા હુક્મ દિયા. હઝરત ખૌલા ને ભી ખ્વાતીન કો હમ્લા કે લિયે મુસ્તઈદ કિયા. હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર બિફરી હૂઈ શૈરની કી તરહ ડકારતી થીં ઔર શુજાઅત વ બહાદુરી કે અશ્આર પઢ કર ખ્વાતીન કો ઉભારતી થીં ઔર પુકાર પુકાર કર કહતી થીં કિ ઐ દુખ્તરાને ઈસ્લામ ! તુમ કો ઝરૂર મરના હૈ, લૈકિન બુઝદિલોં કી તરહ મત મરના બલ્કિ બડે બહાદુરોં કી શાન સે મૌત કો મહબૂબ જાન કર મરના હૈ.

બતરિસ હઝરત ખૌલા કે કરીબ આયા ઔર નિહાયત નર્મ લહ્જા ઈખ્તેયાર કરતે હુએ કહા કિ ઐ અરબી ખાતૂન ! શિદ્દત સે બાઝ આઓ, ઔર નર્મી ઈખ્તેયાર કરો. મૈં તુમ્હારી તા'ઝીમ વ એહતરામ કરતા હૂં ઔર તુમ્હારે લિયે અપને દિલ મેં વહ અમ્ર રખતા હૂં કિ તુમ ખુશ હો જાઓગી. મૈં વહ હૂં કિ મુલ્કે શામ કી પરી રૂ ઔરતેં મુઝ પર ફરેફ્તા હો કર મેરી ખ્વાહિશ મેં બૈ-કરાર રહતી હૈં. લૈકિન મૈં કિસી કી તરફ ઈલ્તિફાત નહીં કરતા. મેરે મિલ્ક મેં વસીઅ ખૈત, સરસબ્ઝ વ ઝરખેઝ ઝમીનેં, મવૈશી, મકાનાત ઔર બે-શુમાર માલો અસ્બાબ હૈં, વહ સબ તુમ્હારા હૈ બ-શર્તે કિ મુઝ કો તુમ અપના માલિક બનાને પર રાઝી હો જાઓ. બતરિસ કી ઈસ બેહૂદા ગોઈ પર અલ્ફાઝ કા તમાંચા રસીદ કરતે હુએ હઝરત ખૌલા ને જવાબ દિયા **ઐ કાફિરા, નાકસ ઔર ફાહિશા કે બેટે ! કસમ ખુદા કી ! અગર મૈં તુઝ પર ઝફર ઔર ગલ્બા પાઊંગી તો ઈસ ચૌબ સે તેરે સર કા ભૈજા તોડ દૂંગી. તુઝ કો અપના માલિક તસ્લીમ કરના તો દર કિનાર તુઝ કો મૈં અપની બકરિયોં ઔર ઊંટોં કે ચરવાહે કે કાબિલ ભી નહીં સમઝતી.** હઝરત ખૌલા કા જવાબ સુન કર બતરિસ ગુસ્સા સે બર-અંગેખ્તા હો ગયા ઔર ઉસ ને સિપાહિયોં સે કહા કિ ઐ ના-મર્દો ! ઈસ સે બઢ કર તુમ્હારે લિયે શર્મ વ આર કી બાત ક્યા હોગી કિ અરબ કી ઔરતેં તુમ પર ગાલિબ આ ગઈં. લેહાઝા તુમ મસીહ ઔર હિરક્લ કે ગઝબ સે ડરો. બતરિસ કે ઈસ કલામ સે રૂમી સિપાહી જુંબિશ મેં આએ ઔર ખ્વાતીને ઈસ્લામ પર હમ્લા કર દિયા. ખ્વાતીન ને બડી દિલૈરી ઔર શુજાઅત સે ઉન કા મુકાબલા કિયા. લડાઈ કા તન્નૂર ગર્મ હુવા. રૂમિયોં ને તલવારેં ઉઠાઈં લૈકિન ઉન કી તલવારેં ખ્વાતીને ઈસ્લામ તક ન પહોંચ સક્તી થીં ક્યૂં કિ ઉન કે હાથોં મેં ખૈમે કી લમ્બી ઔર દરાઝ ચૌબેં થીં. જિસ સે વહ શમ્શીર ઝન કો અપને સે દૂર રખતી થીં ઔર મૌકા' પાતે હી ઝર્બે ચૌબ સે ઉન કે સરોં કો તોડતી થીં. વહ ઈસ તરહ મસ્રૂફે મુકાબલા થીં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા લશ્કર નહરે ઈસ્તિર્યાક પહુંચા ઔર દૂર સે ઉઠતે હુએ ગુબાર કો દેખા. હઝરત ખાલિદ ને રૂમી લશ્કર કે પડાવ કે નઝદીક તવક્કુફ કિયા.

❀ <u>હઝરત ખાલિદ કા ખ્વાતીને ઇસ્લામ કી કુમુક કો પહુંચના</u> :-

હઝરત ખાલિદ ને હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ કો ભેજા, તાકિ વહ કરીબ જા કર તફ્તીશ કર આએં કિ યહ ઉઠતા હુવા ગુબાર કિસ વજહ સે હૈ ? હઝરત રાફેઅ ને જા કર દેખા તો હૈરત મેં ગર્ક હો ગએ. જાંબાઝ ખ્વાતીન જૌશો ખરોશ કે સાથ રૂમિયોં કા મુકાબલા કર રહી હૈં. હઝરત રાફેઅ ફૌરન વાપસ આએ ઔર સૂરતે હાલ સે મુત્તલેઅ કિયા. તમામ

મુજાહેદીન કો હઝરત ખાલિદ ને હુક્મ દિયા કિ તૈઝી સે ઘોડે દૌડાતે હુએ એક સાથ પહુંચો. લૈકિન જબ ઉન રૂમિયોં કે કરીબ પહુંચના તો ચારોં તરફ ફૈલ જાના ઔર રૂમિયોં કો બીચ હિસાર મેં લે લેના. હઝરત ખાલિદ કા હુક્મ મિલતે હી મુજાહિદોં ને નિશાન બુલન્દ કિયે, નૈઝે સીધે કર લિયે ઔર ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દીં ઔર એક સાથ ઈસ તરહ રવાના હુએ કિ જૈસે હઝારોં કમાનોં મેં સે એક સાથ હઝારોં તીર છૂટે હૈં. અચાનક ઈસ્લામી લશ્કર કે આ પહુંચને સે બતરિસ કા દિલ ધડકને લગા. ઉસ કે હાથ પાઊં કાંપને લગે. તમામ રૂમી સિપાહિયોં પર લરઝહ તારી હો ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને ઉન કો ચારોં તરફ સે યૂં ઘૈર લિયા કિ સબ કો અપની હલાકત કા યકીન હો ગયા.

મુકદસ ખ્વાતીને ઈસ્લામ પર નઝર બદ કર કે ઉન કી અસ્મત વ ઈઝ્ઝત સે ખેલને કા નાપાક ખ્વાબ દેખને વાલોં કો અબ નઝરોં કે સામને મૌત નઝર આને લગી. બતરિસ ને અપના રવય્યા તબ્દીલ કરતે હુએ ખ્વાતીને ઈસ્લામ સે કહા કિ ઐ ગિરોહે ખ્વાતીન ! મેરે દિલ મેં તુમ્હારે લિયે મેહરબાની ઔર તા'ઝીમ આ ગઈ હૈ ક્યૂં કિ હમ ભી માં, બેટી, બહન, ફૂફી રખતે હૈં. સલીબ કે તુફૈલ મૈં તુમ સબ કો છોડ દેતા હૂં. જબ તુમ્હારે મર્દ યહાં આએં તો ઉન કો કહના કિ હમારે સાથ નૈક સુલૂક કિયા ગયા હૈ ઔર યહ ભી કહના કિ બતરિસ કે અલ્ફાઝ મુંહ મેં રહ ગએ ક્યૂં કિ ઉસ ને ઈસ્લામી લશ્કર સે દો શખ્સોં કો અપની તરફ આતે દેખા. ઉન દો અશખાસ મેં સે એક ને ઝિરહ વગૈરા પહન રખા થા ઔર દૂસરે નંગે બદન થે. દોનોં અરબી સવારોં ને ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દીં થીં ઔર ઉન કે હાથ મેં નૈઝે ચમકતે થે. દોનોં ઈસ શાન સે આતે થે કિ જૈસે શૈર અપને શિકાર પર હમ્લા કરને આતા હો. ઉન દોનોં અશખાસ મેં એક હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર દૂસરે હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર થે. વહ કરીબ આએ કિ ફૌરન હઝરત ખૌલા ને પુકારા કિ **ઐ ભાઈ ! તુમ્હારી બહન યહાં હૈ.** અલ્લાહ ને હમ કો મદદ દી ઔર બિછડે હુએ ભાઈ બહન કો ફિર એક મરતબા મિલા દિયા.

બતરિસ ને જબ યહ સુના કિ હઝરત ઝિરાર કો ખૌલા ને જિસ તરહ મુખાતબ કર કે પુકારા હૈ ઈસ સે મા'લૂમ હોતા હૈ કિ યહ ઉન કી હકીકી બહન હૈં. ઔર મૈં ને ઉન કી બહન કે સાથ બહુત બદ-તમીઝી કી હૈ, લેહાઝા યહ નંગે બદન ઔર ડરાવની શક્લ વ સૂરત વાલા અરબી સવાર મુઝ કો કચ્ચા ચબા જાએગા. યહ ખ્યાલ આતે હી બતરિસ કે અવસાન ખતા હો ગએ. ઈસ તરહ ભાગા જૈસે કોઈ મૌત કો દેખ કર ભાગતા હૈ. બતરિસ કો ભાગતા દેખ કર હઝરત ખૌલા ઉસ કે તઆકકુબ મેં દૌડીં. હઝરત ખૌલા કો કિસી રૂમી

કે પીછે દૌડતે દેખ કર હઝરત ખાલિદ ઔર હઝરત ઝિરાર ને અપને ઘોડે ઉસ જાનિબ મોડે. અબ ઈસ્લામી લશ્કર ભી રૂમી કૈમ્પ મેં દાખિલ હો ચુકા થા. બતરિસ ને હઝરત ઝિરાર કો અપને કરીબ આતે દેખ કર કહા કિ ઐ બિરાદર અરબી ! મુબારક હો, અપની બહન કો સંભાલો. યહ મેરી તરફ સે તુમ કો હદ્‌યા ઔર તોહ્‌ફા હૈ. હઝરત ઝિરાર ને ફરમાયા કિ મૈં ને તેરા હદ્‌યા કબૂલ કિયા ઔર ઈસ હદ્‌યા વ તોહ્‌ફા કા બદલા મેરે પાસ નૈઝા કી નોક કે ઈલાવા કુછ નહીં. યહ કહ કર હઝરત ઝિરાર ને ઉસ કે સીના પર નૈઝા મારા. હઝરત ખૌલા ને પૂરી તાકત કા ઈસ્તે'માલ કરતે હુએ ઉસ કે ઘોડે કે પૈરોં મેં ચૌબ ફટકારી ઔર ઘોડા ઝુકા, બતરિસ ઘોડે કી ઝીન સે ઝમીન પર ગિરા. હઝરત ઝિરાર ને નૈઝા ઉસ કી સુરીન મેં પૈવસ્ત કર દિયા જો જિસ્મ કે આરપાર નિકલ ગયા ઔર ઉસ કો મુર્દા કર દિયા. હઝરત ઝિરાર ને ઉસ કા સર કાટ કર નૈઝે કી નોક પર લટકા લિયા.

અપને સરદાર કે સર કો નૈઝે પર લટકા દેખ કર રૂમિયોં કે દિલ બૈઠ ગએ ઔર પીઠ દિખા કર ભાગના શુરૂ કિયા. મુજાહિદોં ને તઆકકુબ કિયા ઔર શિદ્દત સે તેગ ઝની કી. તીન હઝાર (3000) રૂમી ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈ કે સાથ કત્લ હુએ, બાકી દમિશ્ક કી તરફ ભાગ નિકલે. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ જલ્દ અઝ જલ્દ માલે ગનીમત જમા કર કે અજનાદીન કી જાનિબ રવાના હો જાઓ ક્યૂં કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા અજનાદીન કી તરફ આગે બઢ રહે હૈં ઔર ઈસ ઈલાકે મેં વર્દાન કા અઝીમ લશ્કર અપના જબડા ફાડે હમારા મુન્તઝિર હૈ. હુક્મ કી તા'મીલ કરતે હુએ તમામ કામ બ-ઉજલત અંજામ દેને કે બા'દ લશ્કરે ઈસ્લામ અજનાદીન કી તરફ રવાના હુવા. રાહ મેં **"મર્જે રાહિત"** નામ કે મકામ પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર સે મુલાકાત હો ગઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ખ્વાતીને ઈસ્લામ કી રિહાઈ ઔર રૂમિયોં કી હઝીમત કી દાસ્તાન સુન કર બહુત ખુશ હુએ ઔર હઝરત ખાલિદ કો મુબારકબાદ ઔર દુઆએ ખૈર સે નવાઝા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર મેં એક સૌ કૈદી થે, જિન કો બતરીક બુલિસ કે સાથ શહૂરા નામી મકામ પર ગિરફ્તાર કિયા ગયા થા. હઝરત ખાલિદ ને બુલિસ કો બુલા કર ઈસ્લામ કી દા'વત દી ઔર કહા કિ કબૂલ કર વરના તેરા હાલ ભી તેરે ભાઈ બતરિસ જૈસા કરૂંગા. બુલિસ ને પૂછા કિ મેરે ભાઈ બતરિસ કે સાથ તુમ ને ક્યા મુઆમલા કિયા ? હઝરત ખાલિદ ને હઝરત ઝિરાર કે નૈઝે કી જાનિબ ઈશારા કિયા. બુલિસ ને દેખા કિ ઉસ કે ભાઈ બતરિસ કા કટા હુવા સર નૈઝે કી નોક પર લટક રહા થા. બુલિસ રોને લગા ઔર કહા કિ અબ ભાઈ કે બગૈર ઝિન્દગી કા કોઈ લુત્ફ નહીં. મુઝ કો ભી મેરે ભાઈ કે સાથ

મિલા દો. ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ કે હુક્મ સે હઝરત મુસય્યબ બિન નજીબતુલ ફઝારી ને ઉસકી ગર્દન ઉડા દી.

❀ મુતફર્રિક ઇસ્લામી લશ્કરોં કા અજનાદીન મેં તજમ્મુઅ :-

જૈસા કિ અવરાકે સાબેકા મેં મઝકૂર હુવા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મુલ્કે શામ મેં મુતફર્રિક ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કો ખુતૂત ઈર્સાલ કર કે ઉન્હેં અજનાદીન પહુંચને કી તાકીદ કી. ઈસ કે મુતાબિક તમામ સરદાર અપને અપને લશ્કર કે સાથ અજનાદીન પહોંચ ગએ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ફલસ્તીન મેં થે ઔર વહાં સે અજનાદીન કી તવીલ મુસાફત હોને કી વજહ સે વહ પહોંચ નહીં સકે થે. અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ ''**ફુતૂહુશ્શામ**'' મેં અજનાદીન કી જંગ કે તઝકેરે મેં કહીં ભી હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કા ઝિક્ર નહીં. જંગે અજનાદીન કે ફૌરન બા'દ જંગે દમિશ્ક (બારે દૌમ) હૂઈ થી, ઉસ કે અહવાલ મેં અલ્લામા વાકદી ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કા ઝિક્ર કિયા હૈ, લેહાઝા સૂરતે હાલ યહ હૂઈ થી કિ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ફલસ્તીન સે જબ અજનાદીન આએ, તો જંગે અજનાદીન ઈખ્તિતામ પઝીર હો ચુકી થી ઔર ઈસ્લામી લશ્કર અજનાદીન સે કૂચ કર કે દમિશ્ક જા રહા થા ઔર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ દમિશ્ક જાને વાલે ઈસ્લામી લશ્કર સે મુલહિક હુએ થે. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કા લશ્કર જંગે અજનાદીન મેં શરીક નહીં હુવા થા. હઝરત શુરહબીલ બિન હસના, હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન, હઝરત નો'માન બિન મુક્રિન ઔર હઝરત મઆઝ બિન જબલ કે લશ્કર બ-મકામ અજનાદીન જમાદિલ ઊલા 12, સન હિજરી મેં જમા હુએ થે. હઝરત મઆઝ બિન જબલ કે લશ્કર મેં **હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ગુલામ **હઝરત સફીના** ભી શામિલ થે. તમામ લશ્કર કે સરદારોં ને મઅ અપને મુજાહેદીન કે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર ઉન કે લશ્કર સે મુલાકાત કી.

❀ રૂમિયોં કા લશ્કર અજનાદીન મેં :-

રૂમી લશ્કર પહલે સે અજનાદીન મેં મૌજૂદ થા, બલ્કિ જબ બૈતુલ લહિયા કા મા'રકા હુવા થા ઉસ કે પહલે સે હી હિરક્લ બાદશાહ ને અજનાદીન મેં ફૌજ જમા કરના શુરૂ કર દિયા થા. કરીબ વ બઈદ સે રૂમી જંગ કે લિયે રોઝ બ-રોઝ લશ્કર મેં શમૂલિયત કરતે થે ઔર રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ મેં દિન બ દિન ઈઝાફા હોતા રહતા થા. રૂમી લશ્કર

અજનાદીન કે મૈદાન મેં ટિડ્ડી દલ કી તરહ ફૈલા હુવા થા, બલ્કિ ઉભર રહા થા. રૂમી લશ્કર નવ્વે સફ મેં તર્તીબ દિયા ગયા થા ઔર હર સફ મેં એક હઝાર સિપાહી થે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ કા સહીહ અંદાઝા લગાને કે લિયે હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો ભેજા ઔર ઉન કો ખાસ તાકીદ કી કિ તુમ રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ કા તખ્મીના કર કે ચલે આના. ખુદ એ'તેમાદી ઔર જુર્અત પસન્દી સે કામ લેતે હુએ તને તન્હા ઉન સે મત ઉલઝના. ક્યૂં કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા ફરમાન હૈ :

"وَلَا تُلْقُوْا بِاَيْدِيْكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ وَاَحْسِنُوْا"

(સૂરા અલ-બકરા,આયત : 195)

તર્જુમા : ''ઔર અપને હાથોં હલાકત મેં ન પડો ઔર ભલાઈ વાલે હો જાઓ.''

(કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ઝિરાર ને કહા મેં એહતિયાત સે કામ લૂંગા ઔર ઐસા કોઈ ભી કદમ નહીં ઉઠાઊંગા કિ બઝાતે ખુદ મુસીબત વ હલાકત મેં મુબ્તલા હો જાઉં. ફિર હઝરત ઝિરાર અપને ઘોડે પર સવાર હો કર રૂમી લશ્કર કી જાનિબ ગએ. ગોયા કિ વહ કોઈ મુસાફિર હોં ઔર સૈર વ તફરીહ કે લિયે નિકલે હોં, ઈસ અન્દાઝ સે રૂમી લશ્કર કે કરીબ ગએ ઔર લશ્કર કે સાઝો સામાન,ખૈમે, નિશાન, અફરાદ વગૈરા કો દેખને લગે. ઐસા મેહ્સૂસ હુવા કિ ખૈમોં કા શહર બસા હુવા હૈ. રૂમી સિપાહી કે જિસ્મ પર લોહે કે ગિલાફ ચઢે હુએ હૈં. ખૈમોં પર થોડે થોડે ફાસ્લે પર ઝન્ડે લહેરા રહે થે. હઝરત ઝિરાર ને શુમાર કિયા તો નવ્વે ઝન્ડે થે ઔર હર ઝન્ડે કે નીચે એક હઝાર સિપાહી થે. આફતાબ કી રૌશની મેં સિપાહિયોં કે ખોદ, ઝિરહેં, નૈઝે, તલવારેં વગૈરા ઈસ તરહ ચમક રહે થે જૈસે એક સાથ હઝારોં કુમકુમે રૌશન કિયે ગએ હોં. હઝરત ઝિરાર રૂમી લશ્કર કા મુઆઈના કરને મેં ખોએ હુએ થે કિ રૂમી લશ્કર કે સરદાર વર્દાન ને ઉન કો દેખ લિયા. ફૌરન હુક્મ દિયા કિ કોઈ મુસલમાન હમારે કૈમ્પ કી જાસૂસી કરને આયા હુવા હૈ. લેહાઝા ઉસે ગિરફ્તાર કર કે મેરે પાસ હાઝિર કરો.

તીસ રૂમી સવાર હઝરત ઝિરાર કી તરફ લપકે. ઉન કો દેખ કર હઝરત ઝિરાર ને અપને ઘોડે કા રુખ ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ ફૈરા ઔર ભાગે. રૂમી સિપાહી ને ગુમાન કિયા કિ યહ ડર કર ભાગ રહા હૈ, યકીનન યહ મુખબિરી કે કામ કે લિયે હી આયા થા. ઈસ કો ગિરફ્તાર કરના ઝરૂરી હૈ. રૂમી સિપાહિયોં ને આપસ મેં કહા કિ ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી

છોડ દો, શિકાર હાથ સે નિકલ ન જાએ. રૂમી સિપાહિયોં ને હઝરત ઝિરાર કા તઆકકુબ કિયા. કુછ ફાસ્લા તય કરને કે બા'દ હઝરત ઝિરાર ને ઝોર સે અપને ઘોડે કી લગામ ખીંચી, ઘોડા ચરાગ-પા હો કર ઠહર ગયા ઔર હિનહિનાને લગા. હઝરત ઝિરાર ને ઘોડે કા રુખ ઈસ્લામી લશ્કર સે ફૈર કર રૂમી લશ્કર કી જાનિબ કર દિયા. સામને સે તીસ રૂમી સિપાહી ઈન્હેં ગિરફ્તાર કરને તૈઝી સે આ રહે થે. દરમિયાન મેં થોડા ફાસ્લા થા. હઝરત ઝિરાર ને ઘોડે કો એડી મારી. ઘોડા ગોયા અપને માલિક કે દિલ કા ઈરાદા સમઝ ગયા. ઘોડે ને લમ્બી જસત લગાઈ ઔર હવા સે બાતેં કરતા હુવા અપની તમામ તાકત ઈસ્તે'માલ કરતે હુએ દૌડા. રૂમી સિપાહી સામને સે આ રહે થે હઝરત ઝિરાર ને અપના નૈઝા રાસ્ત કર લિયા ઔર રૂમી સિપાહિયોં કે બરાબર મુકાબિલ ઘોડા દૌડાતે હુએ ઉન કે દરમિયાન પહોંચ ગએ ઔર એક સિપાહી કે સીને મેં નૈઝા પૈવસ્ત કર દિયા. વહ મુર્દા હો કર ઝમીન પર ગિરા. રૂમી સિપાહી ઘબરા ઉઠે. ઈસ તરહ કે બાઝગશ્ત હમ્લે કા ઉન્હોં ને તસવ્વુર નહીં કિયા થા. વહ કુછ સોચેં ઔર સમઝેં ઔર કોઈ કદમ ઉઠાએં, ઈતની દૈર મેં તો હઝરત ઝિરાર ને નૈઝા સે આરાકશી કરતે હુએ તીન સિપાહિયોં કો ઢા દિયે. હઝરત ઝિરાર મિસ્લ શૈરે નર રૂમી ભેડોં પર ટૂટ પડે થે. અપને ચાર સાથિયોં કો પલક ઝપકને મેં કુશ્તા દેખ કર ઉન કી આંખોં કે આગે અંધેરા છા ગયા. રૂમી સિપાહિયોં ને ભાગને મેં હી આફિયત ગુમાન કી. અપની સવારિયોં કે રુખ રૂમી લશ્કર કી જાનિબ ફૈર કર પીઠ દિખા કર ભાગના શુરૂ કિયા. થોડી દૈર પહલે રૂમી સિપાહી હઝરત ઝિરાર કા તઆકકુબ કર રહે થે.

લૈકિન અબ મુઆમલા બર-અક્સ થા. રૂમી સિપાહી ભાગ રહે થે ઔર હઝરત ઝિરાર તઆકકુબ કર રહે થે. તઆકકુબ કરતે હુએ હઝરત ઝિરાર ને નૈઝા ઝની જારી રખી ઔર જિસ કે ભી કરીબ પહોંચ જાતે ઉસ કે સીને મેં નૈઝા ઘુસેડ દેતે ઔર ઉસ કો સવારી સે ઝમીન પર મુર્દા ગિરા દેતે. ઈસ તરહ રૂમી લશ્કર કી હદ આને તક હઝરત ઝિરાર ને નૈઝા બાઝી કરતે હુએ તઆકકુબ કિયા. તીસ મેં સે સિર્ફ ગ્યારહ સિપાહી રૂમી લશ્કર મેં ઝિન્દા વાપસ ગએ ઔર ઉન્નીસ સિપાહી કી લાશેં મૈદાન મેં બિખરી પડી થીં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ દૂર સે હઝરત ઝિરાર કા યહ કારનામા દેખ રહે થે. હઝરત ઝિરાર રૂમી સિપાહિયોં કા તઆકકુબ કરતે હુએ રૂમી લશ્કર તક ગએ ઔર જબ બચે હુએ ગ્યારહ સિપાહી લશ્કર મેં દાખિલ હો ગએ, તબ હઝરત ઝિરાર વાપસ પલટ કર ઈસ્લામી લશ્કર મેં આએ. હઝરત ખાલિદ ને ઉન સે ફરમાયા કિ ઐ ઝિરાર ! મૈં ને તુમ કો તાકીદ કી થી કિ ખુદ એ'તેમાદી કે ભરમ મેં કિસી કિસ્મ કી કોઈ જુર્અત મત કરના, ફિર ભી તુમ ને રૂમી સિપાહિયોં સે લડાઈ ક્યૂં મોલ લી ? હઝરત ઝિરાર ને કહા કિ ઐ સરદાર !

આપ કે હુક્મ કી ના-ફરમાની કરતે હુએ મૈં ને ઉન પર હમ્લા નહીં કિયા, બલ્કિ ઉન્હોં ને મુઝ પર હમ્લા કિયા થા મૈં ને તો સિર્ફ મુકાબલા કિયા હૈ. ઐ સરદાર ! અગર આપ કી ડાંટ ઔર મલામત કા ખૌફ ન હોતા તો મૈં ઉન કે લશ્કર પર હમ્લા કિયે બગૈર વાપસ ન આતા. બલ્કિ રૂમી લશ્કર મેં કોહરામ મચા દેતા :

દુશ્મને અહમદ પે શિદ્દત કીજિયે,
મુલ્હિદોં કી ક્યા મુરવ્વત કીજિયે.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

❀ રૂમી લશ્કર કી સફ બન્દી ઔર વર્દાન કા લશ્કર સે ખિતાબ :-

રૂમી લશ્કર બહુત દિનોં સે અજનાદીન મેં પડાવ કિયે હુએ થા, લેહાઝા લશ્કર કી તર્તીબ ઔર સફ બન્દી કા કામ પાયએ તક્મીલ કો પહોંચ ચુકા થા. લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કી આમદ કે બા'દ રૂમી સરદાર વર્દાન ને નઝરે સાની કરતે હુએ તર્તીબ શુદા લશ્કર કા મુઆઈના કિયા ઔર મા'મૂલી તર્મીમ વ તજ્દીદ કી. રૂમી લશ્કર મેં ઈસાઈયોં કે મઝહબી કાઈદ વ પેશ્વા યા'ની બતારકા ઔર અતરાફ કે ઈલાકોં કી રિયાસ્તોં કે બાદશાહ ભી કાફી તા'દાદ મેં થે. વર્દાન ને તમામ બતારકા, મુલૂક, અર્કાને લશ્કર ઔર નિશાન બર્દારોં કો ખુસૂસન, ઔર તમામ રૂમી સિપાહિયોં કો ઉમૂમન ખિતાબ કરતે હુએ કહા કિ કૈસરે રુમ શાહ હિરક્લ કો તુમ પર નાઝ ઔર ભરોસા હૈ. ઈસ લશ્કર મેં મુલ્કે શામ કે આઝમૂદા જંગ બહાદુર શેહસવાર મૌજૂદ હૈં. હિરક્લ બાદશાહ કી બહુત સી ઉમ્મીદેં તુમ સે વાબસ્તા હૈં ઔર તુમ્હારી ઝિમ્મેદારી હૈ કિ અરબોં કો ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈ કી શિકસ્ત દે કર બાદશાહ કી આંખેં ઠંડી કરો. અગર તુમ ને સાબિત કદમી ઔર ઈત્તેફાકે બાહમી સે મુકાબલા કિયા તો કામ્યાબી તુમ્હારે કદમ ચૂમેગી. સલીબ સે મદદ માંગો, સલીબ તુમ્હારી ઈઆનત કરેગી. મુસલમાનોં કે લશ્કર કી તા'દાદ તુમ સે બહુત કમ હૈ. ઉન કે એક સિપાહી કે મુકાબલે મેં તુમ તીન હો. લેહાઝા ઉન કા રોઅબ ઔર ખૌફ દિલ સે નિકાલ દો ઔર બુલન્દ હિમ્મતી સે કામ લો. અગર તુમ ને ઈસ જંગ મેં બુઝદિલી દિખા કર શિકસ્ત ખાઈ તો મુસલમાનોં કા રોઅબ મુસલ્લત હો જાએગા ઔર ફિર ઉન કા મુકાબલા કરને કી કિસી મેં જુર્અત ન હોગી ઔર તુમ્હારા મુલ્ક, તુમ્હારી જાગીર, તુમ્હારી દૌલત કે વહ માલિક હો જાએંગે ઔર તુમ્હારે મર્દો કો ગુલામ ઔર ઔરતોં કો કનીઝેં બનાએંગે.

વર્દાન કી તક્રીર ને રૂમિયોં કો જુંબિશ મેં લા દિયા ઔર તમામ રૂમિયોં ને હક્કે

મસીહ ઔર ઈન્જીલ કે હલફ ઉઠાએ ઔર ખૂન કે આખરી કતરે તક ઈસ્લામી લશ્કર સે મુકાબલા કરને કા અઝ્મે મોહકમ કિયા.

ઇસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી ઔર હઝરત ખાલિદ કી તર્ગીબે જેહાદ

હઝરત ખાલિદ ને હઝરત ઝિરાર ઔર દીગર ઝરાએ સે રૂમી લશ્કર કી સહીહ તા'દાદ મા'લૂમ કર લી થી. આપ ને ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી શુરૂ કી. મૈમના પર હઝરત મઆઝ બિન જબલ, મૈસરા પર હઝરત સઈદ બિન આમિર અન્સારી ,દાએં બાઝૂ પર હઝરત નો'માન બિન મુક્રિન, બાએં બાઝૂ પર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના, સાકા મેં હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કો ચાર હઝાર સવારોં કે સાથ ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કી હિફાઝત કે લિયે ઔર કલ્બ મેં હઝરત ખાલિદ ખુદ ઠહરે. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક, હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી, હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ, હઝરત મુસય્યબ ફઝારી ,હઝરત ઝુલ કેલાઅ હુમૈરી, હઝરત રબીઆ બિન આમિર વગૈરા કો ઠહરાયા. સફ આરાઈ મુકમ્મલ કર કે હઝરત ખાલિદ ને લશ્કર મેં સફોં કે દરમિયાન ગશ્ત કિયા ઔર મુજાહેદીન કો જેહાદ કી તર્ગીબ દી. હઝરત ખાલિદ બુલન્દ આવાઝ સે ફરમાતે કિ ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! અલ્લાહ કે દીન કી મદદ કરો, અલ્લાહ તુમ્હારી મદદ ફરમાએગા. અલ્લાહ કી રાહ મેં મુશરિકોં સે જેહાદ કરો ઔર દુશ્મન સે જંગ કરતે વક્ત સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે કામ લો. જબ તક મેરા હુક્મ ન હો હમ્લા મત કરો. અલ્લાહ સે મદદ તલબ કરો, વહ ઝરૂર તુમ્હારી મદદ કરેગા. ઔર તુમ્હેં ફતહ વ ગલ્બા ઈનાયત ફરમાએગા.

❀ દોનોં લશ્કર મુકાબલા કે લિયે મૈદાન મેં આમને સામને :-

હઝરત ખાલિદ ઈસ્લામી લશ્કર કો કૈમ્પ સે મૈદાન મેં લે આએ. વર્દાન ને દેખા કિ ઈસ્લામી લશ્કર મૈદાન મેં આ પહુંચા હૈ, તો ઉસ ને ભી લશ્કર કો મૈદાન કી તરફ રવાના હોને કા હુક્મ દિયા. રૂમી લશ્કર ને અપની કસરત સે મૈદાન કે તૂલ વ અર્ઝ કો ભર દિયા. રૂમી સિપાહી કલ્મએ કુફ્ર બુલન્દ કરતે હુએ ઔર સલીબ વ નિશાન કો બુલન્દ કરતે તકબ્બુર વ ગુરૂર સે અકડતે હુએ મૈદાન મેં આએ. દરમિયાન મેં થોડા ફાસ્લા છોડ કર દોનોં લશ્કર આમને સામને ઠહરે. દોનોં લશ્કર મુકાબલા કે લિયે બિલ્કુલ તૈયાર થે.

રૂમી લશ્કર સે એક બુઢ્ઢા શખ્સ સિયાહ લિબાસ પહને હુએ બર આમદ હુવા. ઉસ કે સાથ ગબર થે. વહ બુઢ્ઢા ઈસ્લામી લશ્કર કે કરીબ આયા ઔર અરબી ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ કરતે હુએ કહા કિ તુમ્હારા સરદાર મેરે સામને આએ ઔર મુઝ સે ગુફ્તગૂ કરે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઘોડા બઢા કર ઉસ કે સામને આએ. બુઢ્ઢે ને કહા ક્યા તુમ હી મુસલમાનોં કે સરદાર હો ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા હાં ! મુસલમાન મુઝ કો ઐસા સમઝતે હૈં. લૈકિન મૈં ઉન કા સરદાર ઉસ વક્ત તક હૂં જબ તક મૈં અલ્લાહ ઔર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઈતાઅતો ફરમાંબરદારી મેં હૂં ઔર અગર મુઝ મેં કોઈ કમી ઔર તબ્દીલી વાકેઅ હો જાએ તો મુસલમાનોં પર મેરી સરદારી બાકી ન રહેગી. બુઢ્ઢે ને કહા કિ તુમ્હારે તવાઝોઅ ઔર મઝહબ કી ઈતાઅત વ પાબન્દી કી વજહ સે હી તુમ હમ પર ગાલિબ હો ગએ હો. અગર તુમ અપને તૌર તરીકે મેં તગય્યુર ઔર તબ્દુલ કરતે તો હરગિઝ હમ પર ગાલિબ ન હોતે.

ફિર ઈસ બુઢ્ઢે ને કહા કિ હમારા મુલ્કે શામ વહ હૈ કિ અહ્લે ફારસ ઔર જરામકા ઈસ કે શહરોં પર કબ્ઝા કરને આએ થે, લૈકિન શિકસ્ત ખા કર વાપસ લૌટ ગએ. તુમ અહ્લે અરબ હમારે કુછ શહરોં પર કાબિઝ હો ગએ હો, લૈકિન કબ્ઝા ઔર ગલ્બા હમેંશા બાકી નહીં રહતા. હમારે લશ્કર કે સરદારોં ને તુમ પર શફકત ઔર મેહરબાની કરતે હુએ મુઝ કો તુમ્હારે પાસ ભેજા હૈ, તાકિ તુમ્હારે લશ્કર કે હર સિપાહી કો એક કપડા, એક અમામા ઔર એક દીનાર ઔર તુમ્હારે લિયે એક સૌ દીનાર વ દસ કપડે ઔર તુમ્હારે ખલીફા હઝરત અબૂ બક્ર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો એક હઝાર દીનાર ઔર એક સૌ કપડે ઈસ શર્ત પર દિયે જાએંગે કે તુમ મુલ્કે શામ છોડ કર હિજાઝ વાપસ ચલે જાઓ. ઉસ બુઢ્ઢે રાહિબ ને ગુફ્તગૂ કા સિલસિલા જારી રખતે હુએ મઝીદ કહા કિ આજ યહાં પર જો રૂમી લશ્કર મૌજૂદ હૈ, ઈસ મેં મુલ્ક કે જંગ આઝમૂદા, જંગજૂ ઔર સરગના લોગોં ને શિર્કત કી હૈ ઔર હમારે લશ્કર કી તા'દાદ ચૂંટિયોં કી તરહ હૈ. ઈસ કો તુમ ઉન લશ્કરોં કી માનિન્દ મત ગુમાન કરો, જિન કો તુમ ને માઝી કરીબ મેં શિકસ્ત દી હૈ. ઈસ લશ્કર કો શિકસ્ત દેના તો બહુત દૂર કી બાત હૈ. ઈસ લશ્કર સે ટક્કર લેના ઔર ઈસ કે મુકાબલે મેં ખડા રહના ભી તુમ્હારે લિયે મુહાલ હૈ. લેહાઝા તુમ્હારી ભલાઈ ઈસી મેં હૈ કિ અપની હરકતોં ઔર જુર્અતોં સે બાઝ આઓ ઔર હમારે મુલ્ક સે ચલે જાઓ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ફરમાયા કિ કસમ હૈ હક્ક તઆલા કી ! હમ હરગિઝ તુમ્હારે મુલ્ક સે ન જાએંગે જબ તક તુમ તીન બાતોં મેં સે કિસી એક કો કબૂલ વ ઈખ્તેયાર ન કરો.

(1) કલ્મએ શહાદત કા ઈકરાર કર કે મુસલમાન હો જાઓ.

(2) જિઝ્યા અદા કરો.

(3) હમ સે જંગ કરો.

હઝરત ખાલિદ ને અપની ગુફ્તગૂ કા સિલસિલા જારી રખતે હુએ ફરમાયા કિ તુમ અપને લશ્કર કી તા'દાદ કી કસરત બયાન કર કે હમ પર અપના રોઅબ ઔર ખૌફ કાઈમ કરને કી કોશિશ કરતે હો ? લૈકિન હમ તુમ્હારી તા'દાદ કો મુત્લક ખાતિર મેં નહીં લાતે ક્યૂં કિ અલ્લાહ તઆલા ને હમારી મદદ કા વા'દા ફરમાયા હૈ :

" وَكَانَ حَقاً عَلَيْنَا نَصْرُالْمُؤْمِنِيْنَ "

(સુરતુર રૂમ, આયત : 47)

તર્જુમા : "ઔર હમારે ઝિમ્મ-એ કરમ પર હૈ મુસલમાનોં કી મદદ ફરમાના." (કન્ઝુલ ઈમાન)

ઐ નસ્રાની રાહિબ ! અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ, હમારે આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મુકદ્દસ ઝબાન સે હમારી મદદ કા વા'દા ફરમાયા હૈ. હમ અપને નબી, હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝબાન સે ફરમાએ ગએ હર વા'દે પર યકીને કામિલ રખતે હૈં ઔર દુનિયા કી બડી સે બડી તાકત સે નહીં ઘબરાતે :

ક્યા દબે જિસ પે હિમાયત કા હો પંજા તેરા,
શૈર કો ખતરે મેં લાતા નહીં કુત્તા તેરા.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ ને મઝીદ ફરમાયા કિ ઐ રાહિબ ! તુમ ને હમ કો કપડોં ઔર દીનારોં કી લાલચ ઔર તમાઅ મેં મુબ્તલા કરને કી કોશિશે બૈ જા કી હૈ. ક્યૂં કિ હમ દુનિયા કી દૌલત કે હુસૂલ કી ખાતિર જેહાદ નહીં કરતે, બલ્કિ અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી ખુશનૂદી વ રઝા હાસિલ કરને કે લિયે રાહે ખુદા મેં અપની જાનેં કુરબાન કરને કા હૌસલા રખતે હૈં. દુનિયા કે માલ વ મતાઅ હમારી નઝરોં મેં હેચ હૈં :

ઉન કા મંગતા પાંવ સે ઠુકરા દે વહ દુનિયા કા તાજ,
જિસ કી ખાતિર મર ગએ મુન્ઈમ રગડ કર એડિયાં.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી ગુફ્તગૂ સુન કર બુઢ્ઢા રાહિબ ખામોશ હો ગયા. ઉસ કે પાસ કોઈ જવાબ ન થા. ઉસ ને કહા કિ મૈં આપ કી ગુફ્તગૂ સે અપને સરદાર કો મુત્તલેઅ કરતા હૂં. ઉન કો જો મુનાસિબ મા'લૂમ હો વહ કદમ ઉઠાએ.

જંગ મેં હઝરત ઝિરાર કી શુજાઅત

બુઢ્ઢા રાહિબ હઝરત ખાલિદ કે પાસ સે લૌટ કર વર્દાન કે પાસ આયા ઔર ગુફ્ત વ શુનીદ કી તમામ કૈફિયત બયાન કી. વર્દાન ને કહા કિ શાયદ વહ હમ કો ઉન લશ્કરોં કે મિસ્લ ગરદાનતે હૈં જિન્હેં વહ શિકસ્ત દે ચુકે હૈં. લૈકિન ઉન કો ક્યા પતા કિ હમારા લશ્કર ઉન કો સિર્ફ એક ગરદાવે મેં બે-હોશ કર કે ઝમીન પર ડાલ દેગા. અબ હમારે લિયે લાઝમી હો ગયા હૈ કિ ઉન અરબોં કો અપની તલવારોં કા મઝા ચખાએં. વર્દાન ને લશ્કર કો હુક્મ દિયા કિ હમ્લે કે લિયે તૈયાર હો જાઓ. લેહાઝા રૂમી લશ્કર કે પૈદલ દસ્તે ને છોટે નૈઝે ઔર કમાનેં હાથ મેં લે લીં. તીરોં કો કમાનોં પર ચઢાએ ઔર તમામ તીર અન્દાઝોં ને ઈસ્લામી લશ્કર પર નિશાના બાંધા ઔર તીર ચલાને કે લિયે મુસ્તઈદ હો ગએ. હઝારોં તીર અન્દાઝ કતાર બન્દ ખડે સરદાર કે હુક્મ કે મુન્તઝિર થે. યહ કૈફિયત દેખ કર હઝરત મઆઝ બિન જબલ ને મુજાહિદોં કો પુકારા ઔર કહા કિ ઐ તૌહીદ કે પરસ્તારો ! બેશક જન્નત કા દરવાઝા તુમ્હારે લિયે ખોલ દિયા ગયા હૈ. ફરિશ્તે કરીબ આ રહે હૈં. જન્નત કી હૂરેં આરાસ્તા ઔર મુઝૈયન હો કર તુમ્હારા ઈન્તેઝાર કરતી હૈં. બશારત હો કિ અપની જાન કે ઈવઝ જન્નત કી દાઈમી ઝિન્દગાની કા સિલા દેને કે લિયે અલ્લાહ તઆલા વા'દા ફરમાતા હૈ :

" اِنَّ اللهَ اشْتَرىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُم بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ "

(સૂરએ-તૌબા, આયત : 111)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ ને મુસલમાનોં સે ઉન કે માલ ઔર જાન ખરીદ લિયે હૈં ઈસ બદલે પર કિ ઉન કે લિયે જન્નત હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ખાલિદ ને ભી મુજાહિદોં કો જેહાદ કી તર્ગીબ દેતે હુએ ફરમાયા કિ મૈદાન મેં સાબિત કદમી સે ડટે રહના ઔર દુશ્મન કો પીઠ ન દિખાના. ક્યૂંકિ મૈદાન જેહાદ સે ફરાર હોના ગુનાહે અઝીમ હૈ. અલ્લાહ તઆલા તુમ્હેં દેખ રહા હૈ. અલ્લાહ સે ઈઆનત તલબ કરો, વહ ઝરૂર તુમ્હારી મદદ ફરમાએગા. વર્દાન કા હુક્મ મિલતે હી રૂમિયોં ને તીરોં કી બૌછાર શુરૂ કી. બહુત સે મુજાહિદ ઝખ્મી હુએ ઔર કઈ મુજાહિદ શહીદ હુએ. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને અપને પૂરે જિસ્મ કો ઝિરહ મેં મસ્તૂર કર લિયા ઔર ઉન કી મુતાબેઅત મેં દીગર મુજાહિદોં ને ભી ઐસા હી કિયા ઔર યહ તમામ સર સે કુંવા ખોદને જૈસા મુશ્કિલ ઔર ના-મુમ્કિન કામ અંજામ દેને કે અઝ્મ સે બરસતે હુએ તીરોં કે સાએ મેં આગે બઢે. તીર અન્દાઝ રૂમી લશ્કર કે મુકદ્દમ હિસ્સા મેં સફ અવ્વલ મેં ખડે હો કર તીર ફૈંક રહે થે, લેહાઝા મુજાહેદીન ઈસ ઈરાદા સે ચલે કિ હમ કિસી સૂરત સે તીર અન્દાઝોં તક પહોંચ જાએં ઔર શમ્શીર ઝની ઔર નૈઝા ઝની કર કે ઉન કો તિતર બિતર કર દેં. મુજાહિદોં કો રૂમિયોં કી સબ સે બડી કમઝોરી મા'લૂમ થી કિ વહ હમારી તલવાર ઔર નૈઝા કે બિલ્મુકાબિલ આને સે ગુરેઝ કરતે હૈં ઔર યહ હકીકત થી કિ મુજાહેદીને ઈસ્લામ કી તલવાર કી રૂમિયોં મેં તાબ ન થી. હઝરત ઝિરાર ને અપને ઘોડે કી બાગ ઢીલી છોડ દી ઔર આન કી આન મેં વહ મઅ અપને હમરાહિયોં કે વહાં પહોંચ ગએ જહાં રૂમી તીર અન્દાઝ ઈસ્તાદા થે. જાતે હી હઝરત ઝિરાર ને નૈઝા સે સીને છલની કરને શુરૂ કર દિયે. રૂમિયોં ને ઉન પર કસરત સે તીર ઔર પત્થર બરસાએ, લૈકિન હઝરત ઝિરાર ઝિરહ મેં મુકમ્મલ મસ્તૂર હોને કે બાઈસ મહફૂઝ રહે. હઝરત ઝિરાર કે નૈઝે કી સુરઅત દેખ કર રૂમી તીર અન્દાઝોં કી આંખેં ચુંધિયા ગઈં. તીર અન્દાઝોં કી સફ મેં કોહરામ મચ ગયા. હઝરત હસ્સાન બિન ઔફ ને બયાન કિયા હૈ કિ મૈં ભી હઝરત ઝિરાર કે સાથ થા. હઝરત ઝિરાર ને જાતે હી નૈઝા ઝની કે વહ જૌહર દિખાએ કિ થોડી હી દૈર મેં તીસ રૂમિયોં કો માર ડાલા.

હઝરત ઝિરાર કી શુજાઅત વ દિલૈરી પર રૂમી સિપાહી અંગુશ્ત બ-દન્દાં થે. ઔર કહતે થે કિ **યહ શખ્સ ઈન્સાન હૈ યા જિન ?** હમ પર કહ્ર વ બલા બન કર ટૂટ પડા હૈ. ન મા'લૂમ કૌન શખ્સ હૈ ? હઝરત ઝિરાર ને ઝિરહ કો ચેહરે સે હટાયા ઔર કહા કિ મૈં ઝિરાર બિન અઝવર તુમ્હારા દુશ્મન ઔર તુમ્હારે સરદાર કે બેટે હમરાન કા કાતિલ હૂં. મૈં વાકઈ તુમ્હારે લિયે બલા હૂં ઔર ખુદા કી તરફ સે તુમ કો મિટાને પર મુકર્રર હુવા હૂં. હઝરત ઝિરાર કા નામ સુનતે હી રૂમિયોં કી હવા નિકલ ગઈ. પીછે પલટને લગે. ઔર રૂમી લશ્કર મેં ઘુસ કર મહફૂઝ જગહ છુપને લગે. વર્દાન દૂર સે યહ મન્ઝર દેખ રહા થા. ઉસ ને પૂછા યહ બદવી કૌન શખ્સ હૈ ? કિસી ને કહા કિ યહ વહી શખ્સ હૈ જો નંગે

બદન લડતા હૈ ઔર નૈઝા ઝની મેં અપના સાની નહીં રખતા લૈકિન આજ વહ ઝિરહ પહન કર આયા હૈ.

સિર્ફ ઈતને તઆરુફ સે વર્દાન ને હઝરત ઝિરાર કો પહચાન લિયા કિ યહી મેરે લખ્તે જિગર કા કાતિલ હૈ. લેહાઝા ઉસ ને પુકાર કર કહા કિ કૌન હૈ જો મેરે બેટે કે કાતિલ સે મેરા બદલા લે ઔર મુઝ સે મુંહ માંગા ઈન્આમ હાસિલ કરે. **"તિબ્રિયા"** નામી મકામ કા હાકિમ બોલા કિ ઐ સરદાર ! મૈં તુમ્હારા બદલા લેને જાતા હૂં ઔર તુમ્હારે બેટે કે કાતિલ કો ઝિન્દા યા મુર્દા લા કર તુમ્હારે કદમોં મેં ડાલતા હૂં. ઈસ તરહ કી શૈખી માર કર વહ અપના ઘોડા દૌડા કર મૈદાન મેં આયા ઔર ઈશ્તિઆલે તબઆ સે હઝરત ઝિરાર પર વાર કિયા. જિસ કો હઝરત ઝિરાર ને ખાલી ફૈરા ઔર ઐસા જવાબી વાર કરતે હુએ નૈઝા મારા કિ નૈઝા ઉસ કી ઝિરહ કો ફાડતા હુવા ઉસ કે સીને મેં પૈવસ્ત હો ગયા ઔર એક હી વાર મેં ઉસ કા કામ તમામ હો ગયા. વર્દાન યહ મન્ઝર દેખ રહા થા. તિબ્રિયા કે હાકિમ કો કુશ્તા દેખ કર કફે અફસોસ મલતે હુએ કહા કિ મેરે લશ્કર મેં એક ભી શખ્સ ઐસા નહીં જો ઈસ અરબ કો કત્લ કર સકે ? લેહાઝા અબ મુઝે હી ઈસ કે મુકાબલે મેં જાના હોગા. યહ કહ કર વર્દાન ને અપને ઘોડે કો મૈદાન કી તરફ આગે બઢાયા. ઉસી વક્ત એક બતરીક જિસ કા નામ **"અસ્તફાન"** થા ઔર **"અમ્માન"** કા હાકિમ થા, ઉસ ને વર્દાન કે ઘોડે કી રિકાબ થામ લી ઔર રિકાબ કો બોસા દેતે હુએ કહા કિ ઐ મુઅઝ્ઝઝ સરદાર ! ઈસ નાકસ બદવી કે લિયે આપ કો ઝહમત ગવારા કરને કી ઝરૂરત નહીં. યહ ખાદિમ કિસ દિન કામ આએગા. હુક્મ ઔર ઈજાઝત ઈનાયત ફરમાઈયે ! ઈસ બદવી કો કત્લ કરના મેરે લિયે બાએં હાથ કા ખેલ હૈ, **લૈકિન હુઝૂર વાલા ! ખાદિમ કો ઈન્આમ મેં ક્યા અતા ફરમાઓગે ?** વર્દાન ને કહા મુંહ માંગા ઈન્આમ દૂંગા. અસ્તફાન ને કહા કિ મૈં અમ્માન કા હાકિમ હૂં. માલ વ દૌલત કી મુઝ કો કોઈ કમી નહીં, સિર્ફ એક કમી હૈ. વર્દાન ને કહા જલ્દી કહો ક્યા ચાહતે હો ? અસ્તફાન ને કહા કિ આપ કી સાહિબઝાદી કા હાથ માંગતા હૂં. મુઝે બ-હૈસિયતે દામાદ કબૂલ ફરમાઓ. **વર્દાન ને કહા અગર તૂને ઈસ બદવી કો કત્લ કર દિયા, તો મેરી બેટી તેરી હી હૈ** ઔર ઈસ વા'દા પર મેં યહાં મૌજૂદ મુલ્કે શામ ઔર બાદશાહ કે ખાસાન કો ગવાહ કરતા હૂં. વર્દાન કી લડકી હુસ્ન વ જમાલ મેં મુલ્કે શામ કી તમામ ઔરતોં મેં યક્તા થી. અસ્તફાન ને એક મરતબા ઉસ કો દેખા થા ઔર દેખતે હી ઉસ પર ફરેફ્તા હો ગયા થા ઔર ઉસ કો પાને કે લિયે કુછ ભી કરને કો તૈયાર થા. ઈસી લિયે વહ હઝરત ઝિરાર સે મુકાબલા કા ખતરા મોલ લેને પર ભી આમાદા હો ગયા ઔર વર્દાન સે અપની બેટી કે નિકાહ કા વા'દા લે લિયા થા.

અસ્તફાન કા હઝરત ઝિરાર સે મુકાબલા

અપની મહબૂબા કે મુતઅલ્લિક વર્દાન સે નિકાહ કા કરાર હાસિલ કર કે અસ્તફાન દિલૈરી સે હઝરત ઝિરાર કે મુકાબલે મૈદાન મેં આયા. આગ કે શો'લે કી તરહ દહકતા હુવા હઝરત ઝિરાર કી તરફ લપકા. મુશ્તઈલ હો કર હઝરત ઝિરાર પર વાર કિયા. લૈકિન હઝરત ઝિરાર ને ઉસ કા વાર ખાલી ફૈર દિયા ઔર જવાબી વાર કિયા, જિસ કો અસ્તફાન ને ઢાલ પર લિયા. દોનોં એક દૂસરે પર વાર કરને લગે ઔર અપને ખસમ કા વાર ખાલી ફેરતે ગએ, યહાં તક કિ લડાઈ ને તૂલ પકડા. દોનોં લશ્કર કે લોગ ટુકટુકી બાંધ કર ફરીકૈન કે ફન્ને જંગ ઔર લડાઈ કે જૌહર દેખને લગે ઔર અપને લશ્કર કે નુમાઈન્દા કી હૌસલા અફઝાઈ કે લિયે આવાઝેં કસને લગે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બડી બે-કરારી સે દોનોં કી લડાઈ દેખ રહે થે ઔર અસ્તફાન કી જંગી મહારત દેખ કર અંદાઝા કર લિયા કિ યહ જંગી ઉમૂર કા માહિર ઔર કુહના મશ્ક મા'લૂમ હોતા હૈ. ઈસ કે વાર કરને કા ઔર મુખાલિફ કે વાર કો ખાલી ફેરને કા તર્ઝ ઈસ બાત કી ગવાહી દેતા હૈ કિ યહ દિલૈર જંગજૂ શખ્સ હૈ. હાલાં કિ હઝરત ઝિરાર કે સામને ઉસ કી કોઈ હૈસિયત ન થી લૈકિન ઈતની દૈર તક લડાઈ પર જમે રહના ઔર માત ન ખાના ભી અસ્તફાન કે લિયે બડી બાત થી. લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ને હઝરત ઝિરાર કો પુકાર કર ફરમાયા કિ ઐ ઝિરાર ! યહ ક્યા સુસ્તી ઔર ગફલત હૈ કિ દુશ્મન મોહલત પાતા હૈ ઔર કોઈ નતીજા નહીં આતા ? હઝરત ખાલિદ કી ઈસ તમ્બીહ પર હઝરત ઝિરાર અપને ઘોડે કી ઝીન પર બૈઠે બૈઠે કાંપને લગે ઔર ફિર અપને સરદાર કે હુક્મ કી બજા આવરી મેં અસ્તફાન પર શિદ્દત સે હમ્લે કરને શુરૂ કિયે. લૈકિન અસ્તફાન ને તમામ વાર ખાલી ફૈર દિયે.

❀ <u>હઝરત ઝિરાર કી અપને ઘોડે કો ધમકી</u> :-

અસ્તફાન ને ભી જવાબી હમ્લે શુરૂ કર દિયે. રૂમી તાલિયાં બજા કર ઔર શૌર મચા કર અસ્તફાન કો જૌશ ઔર શુજાઅત પર ઉભારતે થે. દોનોં સખ્ત લડાઈ મેં મુન્હમિક થે, યહાં તક કિ આફતાબ ગર્મ હો ગયા ઔર ધૂપ સખ્ત હો ગઈ. દોનોં પસીને સે તર હો ગએ ઔર દોનોં કે ઘોડે ભી પસીને મેં શરાબોર હો ગએ. ઘોડોં મેં અબ ખડે રહને કી ભી સકત ન થી. ઘોડોં કે કદમ લડખડાને લગે, લેહાઝા દોનોં પા-પ્યાદા હો કર લડને લગે. દફઅતન હઝરત ઝિરાર ને દેખા કિ રૂમી લશ્કર સે એક શખ્સ કોતલ ઘોડા લે કર બર આમદ હુવા ઔર મૈદાન કી તરફ આને લગા. વહ અસ્તફાન કા ગુલામ થા

ઔર અપને માલિક કો ઘોડા દેને આ રહા થા. અગર ઈસ ને આ કર અસ્તફાન કો ઘોડા દે દિયા તો યહ અમ્ર હઝરત ઝિરાર કે લિયે બાઈસ ખતરા વ હલાકત થા, લેહાઝા ઉસ કો રોકના ઝરૂરી થા. હઝરત ઝિરાર ને કરીબ મેં ખડે અપને ઘોડે કી તરફ દૌડ લગાઈ ઔર છલાંગ લગા કર ઉસ કી પીઠ પર સવાર હો ગએ. અસ્તફાન નૈઝા રાસ્ત કિયે હુએ હઝરત ઝિરાર કી તરફ બઢ રહા થા. હઝરત ઝિરાર ને ઘોડે કો એડી મારી, લૈકિન ઘોડા ચલને કા નામ નહીં લેતા. ઘોડા ઈત્ના નિઢાલ હો ગયા થા કિ એક કદમ ચલને કી ભી તાકત ન થી. બડા નાઝુક મરહલા થા. સામને સે અસ્તફાન કા ગુલામ ઘોડા લે કર આ રહા થા કરીબ સે અસ્તફાન નૈઝા રાસ્ત કિયે હુએ વાર કરને આ રહા થા. અગર હઝરત ઝિરાર કા ઘોડા ચલે તો હી કામ બને. અસ્તફાન કે ગુલામ કો રોકના ઝરૂરી ઔર અસ્તફાન કે નૈઝે કે વાર સે મહફૂઝ રહના અશદ ઝરૂરી થા ઔર યહ ઘોડે કે ચલને પર મુન્હસિર થા. લૈકિન ઘોડા અપની જગહ સે હિલતા તક નહીં. મૌત કરીબ સે કૂદતી હૂઈ આ રહી થી, સામને સે બલા દૌડતી હૂઈ આ રહી થી. નાઝુક મરહલા થા. ઘોડે ને હઝરત ઝિરાર કો બે બસ વ બે-કસ બના દિયા થા. બ-ઝાહિર બચને કી કોઈ ઉમ્મીદ ન થી, લૈકિન શમ્એ રિસાલત કે પરવાને હઝરત ઝિરાર બેબસ વ બેકસ ન થે :

ક્યૂં કહૂં બૈકસ હૂં મૈં, ક્યૂં કહૂં બૈ બસ હૂં મૈં,
તુમ હો, મૈં તુમ પર ફિદા, તુમ પે કરોરોં દુરૂદ.

ઔર

મુઝ સે બૈકસ કી દૌલત પે લાખોં દુરૂદ,
મુઝ સે બૈ બસ કી કુવ્વત પે લાખોં સલામ.

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઐસે વક્ત મેં કિ જબ કોઈ યાસ વ ઉમ્મીદ ન થી હઝરત ઝિરાર ને અપને આકા વ મૌલા, રહમતે આલમ, મુખ્તારે કુલ, માલિકે કાએનાત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી બારગાહે બૈકસ પનાહ કી તરફ રૂજૂઅ કિયા ઔર અપને ઘોડે કો ચલાને કે લિયે આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા સહારા લેતે હુએ અપને ઘોડે સે મુખાતબ હો કર જો ફરમાયા, ઉસ કા તર્જુમા હમ અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ સે નક્લ કર કે કારેઈને કિરામ કી ખિદમત મેં પૈશ કરને કી સઆદત હાસિલ કરતે હૈં :

"દફઅતન એક સવાર સુફૂફે રૂમ સે નિકલા એક ઘોડા કોતલ લિયે હુએ ઔર વહ ગુલામ અસ્તફાન કા થા. પસ જબ ઝિરાર ને ઉસ કો દેખા ચિલ્લા કર અપને ઘોડે સે કહા ઔર લોગ સુનતે થે ઔર વહ યહ કહતે થે કિ મઝબૂતી ઔર ચાલાકી કર તૂ મેરે સાથ એક ઘડી. નહીં તો શિકાયત કરૂંગા મૈં તેરી પાસ કબ્રે શરીફ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ આલેહિ વ સલ્લમ કે. પસ હિનહિનાને લગા ઘોડા ઉન કા ઔર બાઝૂ ખોલ કર ચલા ઔર બઢ કર લિયા ઝિરાર ને અસ્તફાન કે ગુલામ કો ઔર ઝર્બ નૈઝે સે માર ડાલા ઉસ કો. ફિર લે લિયા કોતલ ઘોડે કો ઔર સવાર હુએ ઈસ પર ઔર છોડ દિયા અપને ઘોડે કો બ-જાનિબ મુસલમાનોં કે. પસ આ મિલા વહ મુસલમાનોં મેં."

(ફુતૂહુશ્શામ,અઝ અલ્લામા વાકદી,સફહા : 77)

કારેઈને કિરામ સે ઈલ્તેમાસ હૈ કિ મુન્દરજા બાલા ઈબારત કો એક મરતબા નહીં બલ્કિ કઈ મરતબા બ-નઝરે અમીક મુતાલઆ ફરમાએં ઔર ઈસ પર ગૌરો ફિક્ર ફરમાએં, તો યહ નતીજા અખઝ હોગા કિ :

- હઝરત ઝિરાર ને જબ દેખા કિ અબ બચને કી કોઈ તદ્બીર નહીં ઔર ઘોડા નિકમ્મા હો ગયા હૈ, તો ઉન્હોં ને અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી તરફ અપની તવજ્જોહ મર્કૂઝ કી ઔર ઉન કા યકીન ઔર એ'તેકાદ પુખ્તા થા કિ યહ વહ સરદારે અમ્બિયા હૈં જો મદીના મેં આરામ ફરમા હોને કે બા-વુજૂદ ભી પૂરી કાએનાત પર ઉન કી હુકૂમત હૈ. લેહાઝા ઉન્હોં ને અપને ઘોડે સે કહા કિ **મૈં તેરી શિકાયત રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી કબ્રે શરીફ કે પાસ કરૂંગા.**
- શિકાયત કિસ સે કી જાતી હૈ ? ઉસ સે જો શિકાયત સુન સકે. સિર્ફ સુનને તક હી ઉસ કા તસર્રુફ મહદૂદ ન હો બલ્કિ શિકાયત સુન કર શિકાયત કરને વાલે કી તક્લીફ કા ઈઝાલા કરને કી ઈસ્તિતાઅત રખતા હો ઔર જિસ કે ખિલાફ શિકાયત કી ગઈ હો ઉસ કો તા'ઝિર કરને કા ઈખ્તેયાર ભી રખતા હો. હઝરત ઝિરાર ને બારગાહે મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મેં ઘોડે કી શિકાયત કરને કી બાત કહ કર ઈસ બાત કી શહાદત દી હૈ કિ **હુઝૂરે અકદસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે બા'દ ભી પૂરી કાએનાત પર તસર્રુફ ઔર ઈખ્તેયાર રખતે હૈં.**

- શિકાયત કરને કી ધમકી ભી ઉસી કો દી જાતી હૈ જો યહ સમઝતા હો કિ જહાં મેરી શિકાયત કી જાને વાલી હૈ ઉસ બારગાહ કા ઈખ્તેયાર ઔર તસર્રુફ ઈત્ના વસીઅ હૈ કિ અગર વાકઈ મેરી વહાં શિકાયત પહોંચ ગઈ તો અચ્છા ન હોગા. લેહાઝા વહ યહ કોશિશ કરેગા કિ શિકાયત કા મૌકા' હી ન દૂં. હઝરત ઝિરાર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા ઘોડા ઈસી નઝરિયા કે તહત દૌડા થા. ક્યૂં કિ ઉસ ઘોડે કો હઝરત ઝિરાર ને સાફ લફ્ઝોં મેં ધમકી દી થી કિ મૈં તેરી શિકાયત કાએનાત કે માલિક વ શહનશાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કી બારગાહ મેં કર દૂંગા. ઘોડા ભી જાનતા થા કિ વાકઈ અગર મેરી શિકાયત ઉસ બારગાહ મેં કી ગઈ તો મેરે લિયે બાઈસે નદામત હૈ. **લેહાઝા મુસ્તફા જાને રહમત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઈખ્તિયારાત કા એ'તેરાફ કરતે હુએ ઘોડે ને હુક્મ કી તા'મીલ કી :**

અપને મૌલા કી હૈ બસ શાન અઝીમ, જાનવર ભી કરેં જિન કી તા'ઝીમ

સંગ કરતે હૈં અદબ સે તસ્લીમ, પૈડ સજદે મેં ગિરા કરતે હૈં

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો કાએનાત કા માલિક વ મુખ્તાર બના કર પૈદા ફરમાયા થા. ઈન્સાન, જિન્નાત, હૈવાનાત, જમાદાત ઔર નબાતાત આપ કી રિસાલત વ અઝ્મત કે કાઈલ થે. કુતુબે અહાદીસ મેં ઐસે કઈ મુસ્તનદ વાકેઆત પાએ જાતે હૈં કિ તમામ મખ્લૂક ને ખાલિકે કાએનાત કે મહબૂબ ઔર મુખ્તારે કાએનાત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઈતાઅત વ અઝ્મત કી બજા આવરી કી હૈ.

લૈકિન અફસોસ !

દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ઈખ્તિયારાતે અમ્બિયા કે મુન્કિર હૈં. તૌહીદ કી આડ મેં તન્કીસે અમ્બિયા વ ઔલિયા કે દરપૈ રહતે હૈં. શહાદત કે લિયે કુછ ઈક્તિબાસાત પૈશે ખિદમત હૈં :

- **"ઔલિયા વ અમ્બિયા વ ઈમામ ઝાદા ,પીર વ શહીદ યા'ની જિતને અલ્લાહ કે મુકર્રબ બન્દે હૈં, વહ સબ ઈન્સાન હી હૈં ઔર આજિઝ બન્દે હૈં ઔર હમારે ભાઈ હૈં. મગર અલ્લાહ ને ઉન કો બડાઈ દી વહ બડે ભાઈ હુએ."** (હવાલા : - તક્વીયતુલ ઈમાન, અઝ : મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી,નાશિર : દારુસ્સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 99)
- **"અલ્લાહ કી શાન બહુત બડી હૈ. સબ અમ્બિયા ઔર ઔલિયા ઉસ કે સામને એક ઝર્રએ નાચીઝ સે ભી કમતર હૈં."** (હવાલા :- ઐઝન, સફહા : 92)
- **"ઔર જિસ કા નામ મુહમ્મદ યા અલી હૈ વહ કિસી ચીઝ કા મુખ્તાર નહીં."** (હવાલા : - ઐઝન,સફહા : 70)

વહાબી ,દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામુલ અવ્વલ ફિલ હિન્દ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી કી કિતાબ સે માખૂઝ મુન્દરજા બાલા તીન ઈબારત કો કારેઈન બ-નઝરે ગૌર દેખેં. ઈન તીનોં ઈબારત કા મા-હસલ યહ હૈ કિ તમામ અમ્બિયા ઔર ખુસૂસન હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો બન્દએ આજિઝ, બડે ભાઈ, ઝર્રએ નાચીઝ સે ભી કમતર, કિસી ચીઝ કા મુખ્તાર નહીં, લિખ કર અલલ ઐ'લાન તા'ઝીમ વ એહતરામે રસૂલ કા ઈન્કાર કિયા હૈ. ઈસ ઉન્વાન પર મઝીદ કોઈ ગુફ્તગૂ ન કરતે હુએ કારેઈને કિરામ કી ગૈર જાનિબદાર ઔર મુન્સિફ અદાલત મેં ઈસ્તિગાસા હૈ કિ મીઝાને અદ્લ મેં આપ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી ઔર સહાબએ કિરામ કે એ'તેકાદ કો અલગ અલગ પલ્લોં મેં રખ કર તોલેં ઔર ઈન્સાફ ફરમાએં કિ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી કે એ'તેકાદ અજિલ્લ-એ સહાબા કે મુકદ્દસ ઔર પાકીઝા એ'તેકાદ સે કિસ કદર મુતઝાદ હૈં. હમ સહાબએ કિરામ કે એ'તેકાદ પર યકીન રખેં યા ઈમામુલ મુનાફિકીન દેહ્લ્વી સાહિબ કે એ'તેકાદ ફાસિદા પર ? દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કે મુતઅલ્લિક સિર્ફ ઈત્ના હી કહના હૈ :

ઝિક્ર રોકે, ફઝ્લ કાટે, નુકસ કા જોયાં રહે
ફિર કહે મર્દક કિ હૂં, ઉમ્મત રસૂલુલ્લાહ કી

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અબ હમ મુઅઝ્ઝઝ કારેઈને કિરામ કો મુલ્કે શામ બ-મકામ અજનાદીન મૈદાને જંગ મેં હઝરત ઝિરાર ઔર હાકિમ અમ્માન અસ્તફાન કી લડાઈ કા મુઆઈના કરાને ચલતે હૈં.

હઝરત ઝિરાર ને અપને ઘોડે કો રોઝ-એ રસૂલ પર શિકાયત કરને કી ધમકી દી. ધમકી સુનતે હી ઘોડા ઝૌર સે હિનહિનાને લગા. ગોયા વહ અપની ઝબાન મેં હઝરત ઝિરાર સે અર્ઝ કર રહા થા કિ મેરી શિકાયત ઉસ મુકદ્દસ બારગાહ મેં મત કરના. મૈં ઉસ મુકદ્દસ ઝાતે ગિરામી કે રૂબરૂ શર્મિન્દા હોના નહીં ચાહતા. ઔર ઘોડા હવા સે બાતેં કરતા હુવા અપને બાઝૂ ખોલ કર ચલા. હઝરત ઝિરાર ને અસ્તફાન કે ગુલામ કે કરીબ જાતે હી નૈઝે કી એક ઝર્બ મેં ઉસ કો ખત્મ કર દિયા ઔર ઉસ કા ઘોડા લે લિયા. હઝરત ઝિરાર ને અપના થકા હુવા ઘોડા ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ હાંક દિયા ઔર અસ્તફાન ને જાન લિયા કિ મેરા આખરી વક્ત આ ગયા હૈ. ઝિરાર મુઝ કો કત્લ કિયે બગૈર ન છોડેંગે. હઝરત ઝિરાર ને ઉસ પર હમ્લે કા કસ્દ કિયા કિ દફઅતન ઉન્હોં ને દેખા કિ રૂમી લશ્કર સે ચંદ સવાર મૈદાન કી તરફ આ રહે થે.

અસ્તફાન કી કુમુક કે લિયે વર્દાન, ઔર હઝરત ઝિરાર કી કુમુક કે લિયે હઝરત ખાલિદ કમર-બસ્તા :-

જબ વર્દાન ને દેખા કિ અસ્તફાન કે સર પર મૌત મંડલા રહી હૈ, તો વહ અપને સાથ મુલ્કે શામ કે મશ્હૂર દસ (૧૦) બતારકા કો લે કર અસ્તફાન કી કુમુક કરને મૈદાન મેં રવાના હુવા. વર્દાન કો કુમુક કે લિયે આતા દેખ કર અસ્તફાન મેં હિમ્મત આ ગઈ ઔર વહ હઝરત ઝિરાર કે વાર અપની ઢાલ પર લેને લગા. હઝરત ખાલિદ ને દેખા કિ વર્દાન અપને દસ (૧૦) સાથિયોં કે હમરાહ મૈદાન કી તરફ રવાના હુવા હૈ તો હઝરત ખાલિદ ભી અપને સાથ દસ (૧૦) મુજાહિદોં કો લે કર મૈદાન મેં પહોંચ ગએ. હઝરત ઝિરાર અસ્તફાન સે, હઝરત ખાલિદ વર્દાન સે ઔર દસ મુજાહિદ દસ રૂમિયોં સે મુકાબિલ હુએ. હર શખ્સ અપને મુકાબિલ સે લડને લગા.

અસ્તફાન લડતે લડતે થક ગયા. ઉસ કે બાઝૂ શલ હો ગએ. વહ કાંપને લગા. મારે ડર કે ઉસ કા બુરા હાલ થા. હઝરત ઝિરાર ને ઉસ પર નૈઝે કા વાર કિયા. વાર સે બચને કે લિયે અસ્તફાન ને અપને કો ઘોડે સે ગિરા દિયા ઔર ભાગને લગા. હઝરત ઝિરાર ભી ઘોડે સે ઉતર કર ઉસ કે તઆકકુબ મેં દૌડે ઔર પકડ લિયા. અબ દોનોં કુશ્તી લડને લગે. હઝરત ઝિરાર ને કુશ્તી લડતે હુએ મૌકા' પા કર અસ્તફાન કે કમર બન્દ મેં

હાથ ડાલ કર ઊપર ઉઠા લિયા ઔર પૂરી તાકત સે ઝમીન પર દે પટકા ઔર ઉસ કે સીને પર ચઢ ગએ. અબ અસ્તફાન કો અપની મૌત કા યકીન હો ગયા. ઉસ ને મદદ કે લિયે વર્દાન કો પુકારા **ઐ સરદાર મુઝે બચાવ.** વર્દાન ઉસ વક્ત હઝરત ખાલિદ સે મસ્રૂફે લડાઈ થા ઔર વહ ભી મુસીબત મેં ફંસા હુવા થા. ઉસ ને અસ્તફાન કો જવાબ દિયા કિ **મુઝ કો ઈન દરિન્દોં સે કૌન બચાએગા ?** વર્દાન કે કદમ ભી લડખડા રહે થે. રૂમી લશ્કર ને દેખા કિ હમારા સરદાર કરીબે હલાકત હૈ, તો પૂરે લશ્કર ને યલ્ગાર કર દી. ઈધર સે ઈસ્લામી લશ્કર ભી દૌડા. દોનોં લશ્કર આમને સામને દૌડતે હુએ આ રહે થે. દરમિયાન મેં જો મૈદાન થા ઉસ મેં બારહ મુજાહેદીન બારહ રૂમિયોં સે મશ્ગૂલ લડાઈ થે. હઝરત ઝિરાર અસ્તફાન કે સીને પર બૈઠે હુએ થે. રૂમી લશ્કર ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ આ રહા થા કબ્લ ઈસ કે કિ રૂમી લશ્કર હઝરત ઝિરાર કો રૌંદ ડાલે, **હઝરત ઝિરાર ને અસ્તફાન કા સર તલવાર સે કાટ ડાલા.** અસ્તફાન ઈતને ઝોર સે ચિલ્લાયા કે દોનોં લશ્કર મેં ઉસ કી ગૂંજ સુની ગઈ. અસ્તફાન કા સર કાટને કે બા'દ હઝરત ઝિરાર ખડે હો કર ફૌરન અપને ઘોડે પર સવાર હો ગએ. **હઝરત ઝિરાર ખૂન મેં નહાએ હુએ થે.**

હઝરત ઝિરાર ને ઘોડે પર સવાર હો કર બુલન્દ આવાઝ સે તક્બીર કહી ઔર ઉન કા જવાબ દેતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર ને ભી તક્બીર કહી. દોનોં લશ્કર આપસ મેં મિલ ગએ. ઘમસાન કી લડાઈ શુરૂ હૂઈ. મુજાહેદીને ઈસ્લામ ને બડી દિલૈરી ઔર શુજાઅત કા મુઝાહેરા કિયા. આફતાબ ગુરૂબ હોને કે કરીબ હુવા, તો જંગ મૌકૂફ કર દી ગઈ. દોનોં લશ્કર અપને અપને કૈમ્પ મેં વાપસ ગએ. ઉસ દિન રૂમી લશ્કર સે કુલ તીન હઝાર આદમી કત્લ હુએ. ઉન કત્લ હોને વાલોં મેં મુલ્કે શામ કે મુખ્તલિફ મકામાત કે દસ હાકિમ વ બાદશાહ ભી થે. ઈસ્લામી લશ્કર સે તીસ મુજાહિદોં ને જામે શહાદત નૌશ કિયા. રૂમી લશ્કર કા સરદાર વર્દાન હુજૂમ કા ફાઈદા ઉઠા કર મૈદાન સે ફરાર હો ગયા ઔર અપને ખૈમે મેં પનાહ ગુઝીં હો ગયા.

હઝરત ખાલિદ કો શહીદ કરને કી વર્દાન કી સાઝિશ

રાત કે વક્ત વર્દાન ને રૂમી લશ્કર કે સરદારોં ઔર અરાકીન કી મીટિંગ બુલાઈ ઔર આજ કી જંગ કા તજઝિયા કરતે હુએ કહા કિ હમારે લિયે બડે શર્મ ઔર ગૈરત કી બાત હૈ કિ કસીર તા'દાદ મેં હોને કે બા-વુજૂદ હમ ને હઝીમત ઉઠાઈ ઔર કાફી તા'દાદ મેં હમારે આદમી કત્લ હુએ. અગર આજ કી તરહ આઈન્દા કલ ભી બુઝદિલી ઔર ના

મર્દી કા મુઝાહેરા કરોગે, તો હમારા બેડા ગર્ક હો જાએગા. વર્દાન ને મઝીદ યહ ભી કહા કિ અરબ હમ પર ગાલિબ હો જાતે હૈં. ઈસ કી એક વજહ યેહ હૈ કિ વહ અપને દીન કે સખ્ત પાબન્દ હૈં. અપને પરવર્દગાર કો હમેંશા યાદ કર કે ઈબાદત મેં મસ્રૂફ રહતે હૈં ઔર ગુનાહોં સે ઈજતેનાબ કરતે હૈં ઔર હમારા હાલ યહ હૈ કિ હમ ને અપને દીન કે અહકામ ઔર ફરીઝએ ઈબાદત કો બાલાએ તાક રખ દિયા હૈ ઔર સરાપા મઆસી વ ઈસ્યાં મેં ગર્ક હૈં. લેહાઝા અલ્લાહ કી તરફ સે અરબોં કો ફતહ વ નુસ્રત કી ઈનાયત હોતી હૈ ઔર હમ હઝીમત વ શિકસ્ત સે દો ચાર હોતે હૈં. લેહાઝા ઐ દીને મસીહ કે મુઆવિનો ! અપને ગુનાહ ઔર મઆસી સે તૌબા કરો, તાકિ મસીહ ઔર સલીબ તુમ્હારી મદદ કર કે તુમ્હેં અરબોં પર ગલ્બા દેં. વર્દાન કી તક્રીર સુન કર સબ રોને લગે ઔર સબ ને તૌબા કી ઔર કહા કિ અબ તક જો હુવા સો હુવા. લૈકિન અબ હમ ઉન અરબોં મેં સે એક કો ભી ઝિન્દા ન છોડેંગે. હમ અહ્દ કરતે હૈં કિ જબ તક હમ મેં કા એક શખ્સ ભી ઝિન્દા રહેગા, તબ તક હમ ઉન સે લડેંગે. ઐ સરદાર ! કલ મૈદાને જંગ મેં હમ અપના કહના કર કે દિખા દેંગે.

વર્દાન ને જબ અપની કૌમ કા અઝ્મે મોહકમ ઔર કવી ઈસ્તેકલાલ દેખા તો ખુશી સે ફૂલા ન સમાતા થા. ઉસી વક્ત વર્દાન કા એક મુસાહિબ ખડા હુવા ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! કૌમ કી બાતોં મેં મત આ. યહ કૌમ એ'તેમાદ વ ભરોસા કરને કે કાબિલ નહીં. ઈસ વક્ત શુજાઅત ઔર જૌશો ખરોશ કી બાતેં કરતે હૈં, લૈકિન કલ જંગ કે મૈદાન મેં અરબોં કો દેખતે હી ઉન કા જૌશ ઠંડા પડ જાએગા. હમારા સાબિકા જિન અરબોં સે પડા હૈ, ઉન કા મુકાબલા કરને કી હમ મેં તાકત નહીં હૈ, ક્યૂં કિ ઉન કા એક શખ્સ હમારે પૂરે લશ્કર પર હમ્લા કરને ચલા આતા હૈ ઔર હમારી સફેં ઉલટ દેતા હૈ. મૌત સે બે ખૌફ હો કર બલ્કિ મૌત કી ખ્વાહિશ મેં વહ આમાદએ કિતાલ હોતા હૈ ક્યૂં કિ ઉન લોગોં ને અપને નબી ઔર રસૂલ કે ઈસ કૌલ પર દિલ સે યકીન કર લિયા હૈ કિ **જો મુસલમાન મૈદાને જંગ મેં મારા જાએગા વહ જન્નત મેં દાખિલ હોગા.** મૌત ઔર ઝિન્દગી ઉન કે નઝદીક બરાબર હૈ, બલ્કિ મૌત કો ઝિન્દગી પર તર્જીહ દેતે હૈં. ઈલાવા અઝીં ઉન કા સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ જંગી ઉમૂર મેં ઈત્ના માહિર હૈ કિ વહ હમ કો કિસી ભી મહાઝ પર કામ્યાબ નહીં હોને દેગા. અપને લશ્કર કે સિપાહિયોં કો જંગ પર ઉભારના, ઉન મેં જૌશ પૈદા કરના, હૌસલા અફ્ઝાઈ કરના ઔર ઉન સે મન ચાહા કામ લેને કા ફન ઉસ મેં ઈસ તરહ મૌજ-ઝન હૈ કિ ઉસ કે એક ઈશારે પર ઉસ કે સિપાહી મર જાને યા માર ડાલને મેં લમ્હા ભર તાખીર નહીં કરતે ઔર વહ બઝાતે ખુદ ભી દિલૈર જંગજૂ ઔર બહાદુર શેહસવાર હૈ.

વર્દાન ને મુસાહિબ સે કહા કિ તુમ્હારી સબ બાતેં દુરુસ્ત હૈં લૈકિન ઇસ કા તદારુક ક્યા હૈ ? યહ અરબ સુલહ પર ભી આમાદા નહીં હોતે. જબ ભી સુલહ કી પૈશકશ કરો તો વહ એક હી જવાબ દેતે હૈં કિ હમારી તીન શર્તોં મેં સે કિસી એક કો કબૂલ કરો. મુસાહિબ ને કહા એક તદ્બીર હૈ, તુમ મુસલમાનોં કે સરદાર કો માર ડાલો. ઉસ સરદાર કી વજહ સે હી મુસલમાનોં કે લશ્કર કા હૌસલા બર-કરાર હૈ. અગર તુમ કિસી તરહ ખાલિદ બિન વલીદ કો માર ડાલો, તો મુસલમાનોં કા હૌસલા પસ્ત હો જાએગા ઔર વહ શિકસ્ત ખા કર ભાગ જાએંગે. હઝરત ખાલિદ કો શહીદ કરને કી સિર્ફ બાત સુન કર વર્દાન કે રોંગ્ટે ખડે હો ગએ, એક હલ્કી સી કપકપી ઉસ પર તારી હો ગઈ. વર્દાન ને થર્રાઈ હૂઈ આવાઝ મેં કહા કિ તુમ ખાલિદ બિન વલીદ કો માર ડાલને કી બાત કરતે હો, લૈકિન સૂરતે હાલ યહ હૈ કિ આજ મૈં ઉસ કે હાથ સે મરતે મરતે બ-મુશ્કિલ બચ કર આયા હૂં. તુમ ઐસે અમ્રે મુહાલ કા મશ્વરા મત દો, બલ્કિ કોઈ ઐસી તદ્બીર બતાઓ જો મુમ્કિન ઔર આસાન હો. મુસાહિબ ને કહા કિ સીના બ-સીના ખુલે મૈદાન કી જંગ મેં તો મુસલમાનોં કે સરદાર કો કત્લ કરના તો મૈં ભી સોચ નહીં સક્તા, લૈકિન મક્રો ફરેબ સે બ-આસાની ઉસ કો હલાક કર સક્તે હૈં. વર્દાન ને કહા કિ તૂ ઇસ બાત સે ભી અચ્છી તરહ વાકિફ હો જા કિ ઉન અરબોં કો ફરેબ દેના ભી આસાન નહીં ક્યૂં કિ વહ મક્રો ફરેબ કી તેહ તક પહોંચ જાતે હૈં ઔર હર ફરેબ સે આગાહ હો જાતે હૈં. લેહાઝા તુમ કોઈ ઐસા હીલા તજવીઝ કરો કિ જિસ મેં ખતરા કમ ઔર કામ્યાબી કી કામિલ તવક્કોઅ હો. અગર મુનાસિબ હોગા તો મૈં વહ ફરેબ ઝરૂર કરૂંગા.

મુસાહિબ ને કહા કિ તુમ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કો પૈગામ ભેજો કિ મૈં તુમ સે સુલહ કે મસ્અલે પર અકેલે મેં ગુફ્તગૂ કરના ચાહતા હૂં. સિર્ફ હમ દોનોં સરદાર હી વહ ગુફ્તગૂ કરેં ઔર તીસરા કોઈ ભી ન હો. ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કો ઉસ જગહ કા પતા બતા દો કિ ફુલાં જગહ હમ દોનોં કલ સુબ્હ મુલાકી હોંગે. જબ ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર તુમ્હારી દા'વતે સુલહ કો મન્ઝૂર કર લે, તો રાત મેં ઉસ જગહ કે કરીબ દસ અશ્ખાસ (૧૦) મુસલ્લહ પોશીદહ કર દો. જબ મુસલમાનોં કા સરદાર તુમ સે બાત ચીત કરને આએ, તો તુમ ઉસે બાતોં મેં લગા કર અપને આદમિયોં કો ઈશારા કર દેના વહ તમામ ઉસ પર ટૂટ પડેંગે ઔર ઉસ કો હલાક કર દેં. તુમ ગુફ્તગૂ કરને કે લિયે દોનોં લશ્કર કે દરમિયાન કી કોઈ જગહ મુન્તખબ કરના ઔર વહ જગહ ઈસ્લામી લશ્કર સે ઈતને ફાસ્લા પર હો કિ ઉસ કી મદદ કરને ઉસ કે લશ્કર સે કોઈ આ પહુંચે ઈતની દૈર મેં તો ઉસ કા કામ તમામ હો જાએ.

વર્દાન કા નુમાઇન્દા હઝરત ખાલિદ કે પાસ :-

અપને મુસાહિબ કી બાત સુન કર વર્દાન ખુશ હો ગયા ઔર અપને એક ભરોસા મન્દ ઔર પુર એ'તેમાદ શખ્સ કો બુલાયા. ઉસ શખ્સ કા નામ દાઉદ થા, જો શહર હુમુસ કા રહને વાલા થા. દાઉદ કો અરબી ઝબાન પર અચ્છા ઉબૂર હાસિલ થા ઔર ગુફ્તગૂ કરને મેં બહુત હી હોશિયાર વ ચાલાક થા. વર્દાન ને દાઉદ સે કહા કિ તૂ મેરે નુમાઇન્દે કી હૈસિયત સે મુસલમાનોં કે લશ્કર કે પાસ જા ઔર ઉન સે દરખ્વાસ્ત કર કિ આજ કે દિન વહ લડાઈ મૌકૂફ રખેં ઔર કુલ સુબ્હ ઉન કા સરદાર મૈદાન કે બીચ મેં જો રેત કા ટીલા હૈ વહાં અકેલા આએ ઔર મૈં ભી બઝાતે ખુદ વહાં અકેલા આઊંગા, તાકિ હમ દોનોં સરદાર આપસ મેં બાત ચીત કર કે મુસાલેહત કી કોઈ સૂરત નિકાલેં. દાઉદ મુતઅસ્સિબ કિસ્મ કા ગાઢા નસ્રાની થા. ઉસ ને વર્દાન સે કહા કિ અફસોસ હૈ તુઝ પર કિ તૂ બાદશાહ હિરક્લ કે હુક્મ કી ખિલાફ વર્ઝી કર ને પર મુસ્તઇદ હુવા હૈ. બાદશાહ ને તુઝ કો લશ્કરે જર્રાર દે કર અરબોં સે લડને ભેજા હૈ ઔર તૂ બુઝદિલી દિખા કર સુલહ કરને પર આમાદા હુવા હૈ. અગર બાદશાહ કો પતા ચલા કિ તેરી તરફ સે સુલહ કી પૈશકશ લે કર મૈં ગયા થા, તો તેરે સાથ મુઝ પર ભી બાદશાહ કા ઈતાબ હોગા. લેહાઝા મુઝ સે તો યહ કામ નહીં હોગા. તબ વર્દાન ને દાઉદ સે કહા કિ સુલહ કી ગુફ્તગૂ કા તો બહાના હૈ, મૈં મુસલમાનોં કે સરદાર કે સાથ મક્રો ફરેબ કર કે ઉસ કો રેત કે ટીલે કે પાસ અકેલા બુલાના ચાહતા હૂં. ઉસ રેત કે ટીલે કે પીછે રાત કે વક્ત સે મેરે દસ (૧૦) બહાદુર સિપાહી છુપ કર બૈઠે હોંગે. જૈસે હી ખાલિદ બિન વલીદ મુઝ સે ગુફ્તગૂ કરને આએંગે, મૈં અપને પહલે સે છુપે હુએ આદમિયોં કો આવાઝ દૂંગા. વહ આ કર ઉસે કત્લ કર દેંગે. દાઉદ ને કહા કિ યહ તો ના મર્દી ઔર બુઝદિલી કા કામ હૈ. **વર્દાન ને કહા જંગ ઔર મુહબ્બત મેં સબ કુછ જાઇઝ હોતા હૈ.** ફિર વર્દાન ને દાઉદ કો ડાંટતે હુએ કહા કિ મૈં તુઝ સે ઈસ મુઆમલે મેં મશ્વરા નહીં લેતા હૂં, લેહાઝા ઝબાન દરાઝી મત કર ઔર તુઝ સે જો કહા જાએ વહ કર. વરના તેરી ઝબાન કાટ કર ફૈંક દૂંગા. સરદાર હોને કે નાતે મેરા હુક્મ હૈ કિ તૂ ઈસી વક્ત જા ઔર ખાલિદ બિન વલીદ સે ગુફ્તગૂ કર કે ઉસ કો કિસી ભી તરહ આને કે લિયે રઝા મન્દ કર લે. ક્યૂં કિ અરબી ઝબાન મેં તૂ ફસીહ ઔર બલીગ ગુફ્તગૂ કરને મેં મહારત રખતા હૈ ઔર ઈસી વજહ સે ઇસ કામ કે લિયે મૈં ને તેરા ઈન્તેખાબ કિયા હૈ. દાઉદ વર્દાન કે તેવર દેખ કર સહમ ગયા ઔર ઉસ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! મેં તેરે હુક્મ કી તા'મીલ મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી નહીં કરૂંગા. વર્દાન ને કહા કિ અગર મૈં અપને ઈસ મિશન મેં કામ્યાબ હુવા, તો તુઝ કો બેશ બહા ઈન્આમો ઈકરામ સે નવાઝૂંગા.

દાઉદ ઘોડે પર સવાર હો કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કરીબ આયા ઔર પુકાર કર કહા કિ મૈં રૂમી લશ્કર કે સરદાર કા એલચી હૂં. તુમ્હારે સરદાર સે મુઆમલે કી ગુફ્તગૂ કરને આયા હૂં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઉસ કે પાસ આએ. દાઉદ નસ્રાની ને કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! હમારા સરદાર ખૂનરૈઝી કો પસન્દ નહીં કરતા. કલ જિસ કસરત સે ઈન્સાન મક્તૂલ હુએ હૈં, ઈસ કો દેખ કર હમારા નર્મ દિલ સરદાર બહુત મલૂલ ઔર રંજીદા હુવા હૈ. લેહાઝા વહ યહ ચાહતા હૈ કિ તુમ દોનોં સરદાર આપસ મેં મુસાલેહત કી ગુફ્તગૂ કર લો. હમારે સરદાર ને આપ કે લિયે યહ પૈગામ ભી દિયા હૈ કિ તુમ કો કુછ માલ દે કર સુલહ કી કોઈ તજ્વીઝ પાસ કી જાએ ઔર સુલહ નામા ભી તહ્રીર કર લિયા જાએ, તાકિ ફરીકૈન કા ખૂન રાયગાં ન જાએ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં ભી યહ નહીં ચાહતા કિ ઈન્સાનોં કા ખૂન બેજા બહાયા જાએ. દાઉદ નસ્રાની ને કહા કિ મુઝ કો આપ સે યહી ઉમ્મીદ થી. લેહાઝા મેરી આપ સે ગુઝારિશ હૈ કિ કલ સુબ્હ સૂરજ નિકલને કે બા'દ ઈસ મૈદાન કે દરમિયાન જો રેત કા ટીલા હૈ વહાં અકેલે આ જાઓ, સરદાર વર્દાન ભી વહાં અકેલે હી આએંગે. તુમ દોનોં સરદાર ખુલે દિલ સે ગુફ્તગૂ કર લેના ઔર સુલહ કી કોઈ સૂરત તય કર લેના.

દાઉદ નસ્રાની કી બાત સુન કર હઝરત ખાલિદ ખામોશ હો ગએ ઔર ગહરી સોચ મેં પડ ગએ. થોડી દૈર સોચને કે બા'દ ફરમાયા કિ અગર રૂમી સરદાર ઈખ્લાસ નિય્યત સે સુલહ પર આમાદા હુવા હૈ, તો ઠીક હૈ ઔર અગર વહ કોઈ મક્રો ફરેબ કી ચાલ ચલના ચાહતા હૈ, તો સુન લો કિ હમ અહ્લે અરબ મક્રો ફરેબ કી જડ તક પહોંચ જાતે હૈં ઔર મક્કાર કે મક્રો ફરેબ સે ફૌરન આગાહ હો જાતે હૈં. દાઉદ નસ્રાની ને કહા કિ ઐ બિરાદર અરબી ! આપ કિસી કિસ્મ કા કોઈ શક વ શુબ્હા ન કરો. બલ્કિ હમ પર એ'તમાદ વ ભરોસા રખો. હમારી નિય્યત મેં ખૈર વ ભલાઈ કે સિવા કુછ ભી નહીં, લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ને આઈન્દા કલ બતાઈ હૂઈ જગહ પહુંચને કે લિયે તૈયાર હો ગએ.

❀ હઝરત ખાલિદ, વર્દાન કી સાઝિશ પર મુત્તલેઅ :-

દાઉદ નસ્રાની ને હઝરત ખાલિદ સે આઈન્દા કલ આને કા વા'દા લે કર રૂમી લશ્કર મેં વાપસ જાને કે લિયે અપના ઘોડા મોડા ઔર ચંદ કદમ જાને કે બા'દ ઠહર ગયા. ઉસ કે દિલ મેં હઝરત ખાલિદ કા રોઅબ ભર ગયા. વહ સોચને લગા કિ અગર વર્દાન ને ઉન કો મક્રો ફરેબ સે કત્લ ભી કર ડાલા ફિર ભી વહ ઈસ્લામી લશ્કર કો શિકસ્ત નહીં દે સકેગા. ઈસ્લામી લશ્કર કા હૌસલા પસ્ત નહીં હોગા બલ્કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહી

અપને સરદાર કા ઈન્તેકામ લેને કે લિયે દોહરે જોશો ખરોશ સે લડેંગે ઔર ઉન કે સરદાર કે કત્લ કી સાઝિશ કા તમામ ઝિમ્મા મેરે સર આઈદ કર કે મુસલમાન મુઝ કો ઔર મેરે અહ્લો અયાલ કો તબાહ વ બરબાદ કર દેંગે. લેહાઝા મુનાસિબ યહી હૈ કિ મૈં ખાલિદ બિન વલીદ કો હકીકતે હાલ સે આગાહ કર દૂં ઔર અપને અહ્લો અયાલ કે લિયે અમાન હાસિલ કર લૂં. ચુનાંચે વહ વાપસ મુડા. હઝરત ખાલિદ અભી તક અપની જગહ ખડે કુછ સોચ રહે થે. દાઉદ નસ્રાની ઉન કે કરીબ આયા ઔર કહા કિ ઐ બિરાદર અરબી ! અગર મેરી ઔર મેરે અહ્લો અયાલ કી જાન બખ્શી કા વા'દા કરો ઔર અમાન દેને કા અહ્દ કરો તો એક ઝરૂરી અમ્ર કી ઈત્તેલાઅ દૂં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કહો, ક્યા કહના ચાહતે હો ? દાઉદ નસ્રાની ને કહા કિ વર્દાન ને આપ કે સાથ મક્રો ફરેબ કરને કા ઈરાદા ક્યા હૈ. ઔર દાઉદ ને વર્દાન કી સાઝિશ કી પૂરી તફસીલ કહ સુનાઈ. હઝરત ખાલિદ ને દાઉદ સે ફરમાયા કિ જા મૈં ને તુઝ કો અમાન દી. ફિર દાઉદ નસ્રાની લશ્કર મેં પલટા ઔર વર્દાન કો ઈત્તેલાઅ દી કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર કલ સુબ્હ રેત કે ટીલે કે કરીબ ગુફ્તગૂ કરને આએગા. વર્દાન યહ સુન કર ખુશ હુવા ઔર કહા કિ મૈં ઉમ્મીદ રખતા હૂં કિ સલીબ મુઝ કો મેરે અઝ્મ મેં કામ્યાબી દેગી.

❀ સય્યાદ ખુદ અપને દામ મેં આ ગયા :-

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ જબ દાઉદ નસ્રાની સે ગુફ્તગૂ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ આએ, તો વર્દાન કી બે-વકૂફી પર મુસ્કુરા રહે થે. ઉન કો મુસ્કુરાતા દેખ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા : ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ કો અલ્લાહ હમેંશા હંસતા હુવા રખે, ક્યા બાત હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો વર્દાન કે મક્રો ફરેબ કી તફસીલ બતાઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂછા કિ ઈસ મુઆમલે મેં તુમ ને ક્યા સોચા હૈ ?હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મેં અકેલા જાઉં ગા ઔર ઉન તમામ સે નિપટ લૂંગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કસમ ખુદા કી ! તુમ ઉન કે લિયે અકેલે કાફી હો, લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને હમ કો હમારી કુવ્વત ઔર તાકત કા ઈસ્તે'માલ કરને કા હુક્મ દેતે હુએ કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ :

" وَاَعِدُّوْا لَهُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ قُوَّةٍ وَّ مِنْ رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُوْنَ بِهٖ
عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ "

(સૂરતુલ અન્ફાલ આયત : 60)

તર્જુમા : "ઔર ઉન કે લિયે તૈયાર રખો જો કુવ્વત તુમ્હેં બન પડે ઔર જિતને ઘોડે બાંધ સકો કિ ઉન સે ઉન કે દિલોં મેં ધાક બિઠાઓ, જો અલ્લાહ કે દુશ્મન ઔર તુમ્હારે દુશ્મન હૈં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

લેહાઝા ઐ ખાલિદ ! ઉસ ને તુમ્હારે લિયે દસ (૧૦) આદમી બરાએ હમ્લા મુકર્રર કિયે હૈં ઔર ગ્યારહવાં વહ ખુદ હૈ. ઈસ લિયે તુમ ભી ઈસી તા'દાદ મેં અપને આદમિયોં કો પહલે સે છુપા કર બિઠા દો. જબ વર્દાન અપને આદમિયોં કો પુકારે તો તુમ ભી અપને સાથિયોં કો પુકારના તાકિ બરાબર કા મુકાબલા હો જાએ. ઈલાવા અઝીં પૂરા ઈસ્લામી લશ્કર મુસલ્લહ હો કર ઘોડે પર સવાર તૈયાર રહેગા, તાકિ તુમ વર્દાન કો કત્લ કરો ઉસી વક્ત હમ રૂમી લશ્કર પર યલ્ગાર કર દેંગે. હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! મૈં આપ કી રાએ કે ખિલાફ ન કરૂંગા. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે દસ (૧૦) શુજાઅ અશ્ખાસ કા ઈન્તેખાબ ફરમાયા.

ઉન કે અસ્મા યહ હૈં :

(1) હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ
(2) હઝરત મુસય્યબ બિન નજીબતુલ ફઝારી
(3) હઝરત મઆઝ બિન જબલ
(4) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર
(5) હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન ફુઝૈલ અદવી
(6) હઝરત સઈદ બિન આમિર બિન જરીહ
(7) હઝરત અબાન બિન ઉસ્માન
(8) હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી
(9) હઝરત ઝફર બિન સઈદ બ્યાઝી
(10) હઝરત અદી બિન હાતિમ તાઈ. (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ)

ઈન તમામ હઝરાત કો હઝરત ખાલિદ ને વર્દાન કે મક્રો ફરેબ સે આગાહ કિયા ઔર ઈન કો તાકીદ કી કિ તુમ રેત કે ટીલે કી દાએં તરફ છુપ કર બૈઠ જાઓ ઔર જબ મૈં પુકારૂંગા તબ તુમ ફૌરન નિકલ કર મેરે કરીબ આ જાના. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ સરદાર ! અગર આપ ઈજાઝત દો તો હમ રાત મેં હી ઉન

છુપને વાલે રૂમિયોં પર હમ્લા કર દેં ઔર ઉન કો માર કર ઉન કી જગહ બૈઠ જાએં ઔર જબ વર્દાન અપને આદમિયોં કો આવાઝ દે તબ બજાએ વર્દાન કે આદમિયોં કે હમ નિકલ કર આએં. હઝરત ખાલિદ હઝરત ઝિરાર કી બાત સુન કર મુસ્કુરાએ ઔર ફરમાયા કિ તુમ્હારી તજવીઝ બહુત હી ઉમદા હૈ. જાઓ મૈં ને તુમ કો ઈસ કામ કી ઈજાઝત દી ઔર તુમ્હારે સાથિયોં પર તુમ કો સરદાર મુકર્રર કિયા. અલ્લાહ તઆલા તુમ્હેં કામ્યાબી અતા ફરમાએ.

રાત હી મેં રૂમી સિપાહિયોં કા સફાયા ઔર હઝરત ઝિરાર કા મિશન કામ્યાબ

જબ રાત હૂઈ તો વર્દાન ને અપને મન્સૂબે કે તહત દસ (૧૦) આદમિયોં કો રેત કે ટીલે પર ભેજ દિયા. વહ દસ આદમી રાત કે ઈબ્તેદાઈ વક્ત મેં વહાં પહોંચ ગએ ઔર ટીલે કે કરીબ એક કમીન ગાહ મેં ઠહરે. વહાં પહોંચ કર વહ થોડી દૈર ઈધર ઉધર કી બાતોં મેં ઔર આઈન્દા કલ ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ કિયે જાને વાલે મક્રો ફરેબ કે મુતઅલ્લિક ગુફ્તગૂ કરને મેં મસ્રૂફ રહે. ફિર ખૂબ શરાબ પી ઔર અપને હથિયાર ખોલ કર સિરહાને રખ કર સો ગએ. રાત કા જબ તિહાઈ હિસ્સા બાકી થા. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને સાથિયોં કે સાથ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ સે રવાના હુએ. જબ રેત કે ટીલે કે કરીબ પહુંચે તો હઝરત ઝિરાર ને અપને સાથિયોં સે કહા કિ તુમ સબ યહાં તવક્કુફ કરો. મૈં આગે જા કર દુશ્મનોં કા સુરાગ લગા કર આતા હૂં ઔર જબ તક મૈં વાપસ ન આઊં, તુમ લોગ યહીં ઠહરના ઔર એક ખાસ તાકીદ કી કિ આપસ મેં ગુફ્તગૂ ભી મત કરના તાકિ અગર દુશ્મન યહીં કહીં કરીબ મેં હોં તો ઉન કો હમારે આને કા પતા ન ચલે. ફિર હઝરત ઝિરાર ને અપની ઝિરહ નૈઝા ઔર દીગર સાઝો સામાન કો ઉતાર દિયા ઔર ઊપર કા બદન ઉર્યાં કર કે હાથ મેં તલવાર લે કર દુશ્મનોં કી ખોજ મેં ચલે. હઝરત ઝિરાર બહુત હી એહતિયાત કે સાથ ઔર કિસી કિસ્મ કી આવાઝ ન હો, ઈસ બાત કા ખ્યાલ રખતે હુએ સંભલ સંભલ કર ચલતે થે. રાત કા સન્નાટા છાયા હુવા થા. અંધેરી રાત થી મગર તારોં કી રૌશની ફૈલી હૂઈ થી. સુબ્હ કરીબ થી. હઝરત ઝિરાર બહુત હી ચૌકન્ના હો કર કાન ઊંચે કર કે હર તરફ નઝર દૌડાતે હુએ આગે બઢ રહે થે. થોડા ફાસ્લા તય કરને પર ઉન કે કાન મેં ખર્રાટોં કી આવાઝ આઈ. હઝરત ઝિરાર અબ બહુત હોશિયાર હો ગએ ઔર જહાં સે ખર્રાટોં કી આવાઝ આ રહી થી ઉસ તરફ બઢે. કરીબ હી મેં દસ (૧૦) રૂમી અપને હથિયાર અપને સિરહાને રખ કર ગહરી નીંદ મેં પડે ખર્રાટે લે રહે થે.

હઝરત ઝિરાર ફૌરન અપને સાથિયોં કે પાસ આએ ઔર કહા કિ બશારત હો કિ રૂમી સિપાહી આલમે મસ્તી મેં ગાફિલ સોએ પડે હૈં. તુમ સબ અપની ઝિરહેં ઉતાર દો, નેઝે રખ દો ઔર સિર્ફ હાથ મેં એક એક તલવાર લે લો ઔર મેરે સાથ ચલો. તમામ મુજાહેદીન હઝરત ઝિરાર કે કહને કે મુતાબિક રવાના હુએ. હઝરત ઝિરાર ને ઉન કો હુક્મ દિયા કિ હર મુજાહિદ એક એક રૂમી કે સર કે પાસ ખડા હો જાએ ઔર તલવાર સે ઉસ કા સર કલમ કર દે, લૈકિન એક ઝરૂરી અમ્ર કો ફરામોશ ન કરેં કિ સબ કી તલવાર કી ઝર્બ એક સાથ હી હોની ચાહિયે, તાકિ એક હી વાર મેં સબ ખત્મ હો જાએં. તલવાર કી ઝર્બ આગે પીછે હોને મેં યહ ખૌફ હૈ કિ ઉસ કે કરીબ વાલા બેદાર હો જાએ ઔર મુકાબલા કે લિયે ખડા હો જાએ યા ભાગ જાએ ઔર વર્દાન કો મુત્તલેઅ કર દે ઔર હમારે કિયે કરાએ પર પાની ફૈર દે. તમામ મુજાહેદીન દબે પાઊં બહુત હી એહતિયાત બરત્તે હુએ સોએ હુએ રૂમી સિપાહિયોં કે કરીબ જા પહુંચે. તમામ રૂમી બ-દસ્તૂર ગાફિલ સોએ પડે થે. હર રૂમી સિપાહી કે સર કે કરીબ એક એક મુજાહિદ ખડા હો ગયા. સબ ને તલવારેં તાન લીં ઔર હઝરત ઝિરાર કે ઈશારે પર દસ તલવારેં એક સાથ રૂમિયોં કી ગર્દનોં પર ગિરીં ઔર એક હલ્કી ચીખ ઉન કે હલક સે નિકલી ઔર ફૌરન દબ ગઈ. દસ રૂમિયોં કે બગૈર સર કે જિસ્મ થોડી દૈર તડપે ઔર ફિર સાકિન હો ગએ.

હઝરત ખાલિદ ઔર વર્દાન કી મુલાકાત :-

દૂસરે દિન સુબ્હ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે રુખસત કી ઈજાઝત હાસિલ કર કે રેત કે ટીલે કી તરફ રવાના હુએ. વર્દાન ભી વહાં આ પહુંચા. દોનોં અપને અપને ઘોડોં સે ઉતર કર બૈઠ ગએ. વર્દાન ને ગુફ્તગૂ કા આગાઝ કરતે હુએ હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ તુમ હમ સે અબ ક્યા ચાહતે હો ? હાલાં કિ તુમ ને હમારે બહુત સે આદમિયોં કો કત્લ કિયા હૈ. અબ ક્યા ચાહિયે ? જો માંગના હૈ વહ માલ માંગો ! મૈં તુમ્હારા મુતાલબા પૂરા કરને મેં બુખ્લ નહીં કરૂંગા. ક્યૂં કિ તુમ કહત ઝદા મુલ્ક કે નંગે ઔર ભૂકે લોગ હો, લેહાઝા મુનાસિબ મુતાલબા કરો, તુમ કો ઝઈફો લાગર સમઝ કર બ-તૌર ઈમ્દાદ ઈનાયત કરૂંગા. વર્દાન ને ઈસ તરહ કી તુર્શ વ તલ્ખ ગુફ્તગૂ સે બાત કા આગાઝ કિયા. ક્યૂં કિ વહ સુલહ કરને આયા હી ન થા બલ્કિ વહ યહ ચાહતા થા કિ ઈસ તરહ કી બાત ચીત સે મુઆમલા તૂતૂ મૈં મૈં સે હાથાપાઈ તક પહોંચ જાએ ઔર રેત કે ટીલે કે પીછે છુપે હુએ અપને આદમિયોં કો જલ્દ અઝ જલ્દ પુકારને કી નૌબત આ જાએ, લૈકિન ઉસ કો મા'લૂમ નહીં થા કિ ઉસ કે આદમી રાત મેં

હી જહન્નમ પહુંચા દિયે ગએ હૈં. હઝરત ઝિરાર ને વર્દાન કે દસોં આદમિયોં કો કત્લ કર કે ઉન કે કપડે ઔર હથિયાર લે લિયે થે ઔર ઉન કી લાશોં કો એક ગઢે મેં ડાલ કર ઊપર સે રેત હમવાર કર દી ઔર ઉન રૂમિયોં કે કપડે સબ મુજાહિદોં ને પહન લિયે, તાકિ અગર વર્દાન કા કોઈ નુમાઈન્દા ઉન કી હરકત પર નિગરાની કરતા હો તો દૂર સે ઐસા મા'લૂમ હો કિ રૂમી સિપાહી બૈઠે હુએ હૈં.

વર્દાન કી ઈસ તર્ઝે ગુફ્તગૂ કા મન્શા હઝરત ખાલિદ અચ્છી તરહ જાનતે થે કિ યહ ઝગડા મોલ લેના ચાહતા હૈ. હાલાં કિ હઝરત ખાલિદ ભી યહી ચાહતે થે. આપ કે લિયે તો મન ભાતા મુઆમલા હો રહા થા. લેહાઝા ઉન્હોં ને ઈંટ કા જવાબ પત્થર સે દેતે હુએ ફરમાયા કિ **એ નસ્રાની કુત્તે !** અલ્લાહ તઆલા ને હમ કો સદ્કા ઔર ખૈરાત સે બે પરવા કર દિયા હૈ. હમ તેરે સદાકત વ ખૈરાત કે મોહતાજ નહીં. અગર તૂ ઈસ્લામ કબૂલ નહીં કરતા તો જિઝ્યા અદા કર ઔર વહ ભી ઈસ તરહ કિ અદાએ જિઝ્યા સે તૂ ઝલીલ વ ખ્વાર હો. વરના તલવાર હમારે ઔર તુમ્હારે દરમિયાન હાકિમ હૈ. હમ તા-દમે મર્ગ તુમ સે કિતાલ કરતે રહેંગે ઔર હાં ! તૂને હમ કો ઝઈફ ઔર લાગર ગરદાના હૈ, લૈકિન **તુમ હમારે નઝદીક કુત્તોં કે મિસ્લ હો.** હમારા એક મુજાહિદ તુમ્હારે એક હઝાર સિપાહી કો ઝઈફ વ કમઝોર સમઝ કર ઉન સે ભિડને પર આમાદા હોતા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને મઝીદ ફરમાયા કિ **એ નસ્રાની મક્કાર વ ફરેબી !** તૂને મુઝ કો યહાં સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને બુલાયા હૈ, લૈકિન તૂને સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને કે બજાએ હમારી તઝલીલ વ તૌહીન કા રવય્યા ઈખ્તેયાર કિયા હૈ ઔર અગર તૂ ગુફ્તગૂ કે બહાને મેરે સાથ મક્રો ફરેબ કરને કા ઈરાદા રખતા હૈ તો દેખ ! મૈં અપને લશ્કર સે દૂર યહાં અકેલા હૂં. તેરા જો ભી ઈરાદા હો ઝાહિર કર, મૈં ઈન્શા અલ્લાહ તેરે લિયે કાફી હૂં.

હઝરત ખાલિદ કા યહ દન્દાં શિકન જવાબ સુન કર વર્દાન ખડા હો ગયા ઔર છલાંગ લગા કર હઝરત ખાલિદ કે દોનોં બાઝૂ પકડ કર ચિમટ ગયા. હઝરત ખાલિદ ને ભી ઉસ કો બિલ્કુલ દબોચ લિયા. વર્દાન ઝોર સે ચિલ્લાને લગા કિ એ મેરે વફાદાર મુહાફિઝો ! જલ્દી દૌડો, મૈં ને અરબોં કે સરદાર પર કાબૂ પા લિયા હૈ, જલ્દી આઓ ઔર ઈસે કત્લ કર દો. વર્દાન કી આવાઝ સુન કર ટીલે કી પુશ્ત મેં છુપે હુએ સહાબી-એ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ દૌડે. સબ ને તલવાર હાથ મેં લે લીં થીં ઔર હઝરત ઝિરાર સબ સે આગે નંગી તલવાર લિયે મિસ્લે શૈર જૌશો ખરોશ સે જસત લગાતે હુએ આ રહે થે. વર્દાન ને ગુમાન કિયા કિ મેરે આદમી આ રહે

હૈં. ઉસ કા દિલ બાગ બાગ હો ગયા. લૈકિન એક લમ્હે મેં ઉસ કા દિલ ધક ધક કરને લગા. હઝરત ઝિરાર કો તૈઝ આંધી કી માનિન્દ અપની તરફ આતે દેખ કર ઉસ કે હાથ પાઊં સનસનાને લગે. પૂરે જિસ્મ પર લરઝા તારી હો ગયા. હાથ કી પકડ ઢીલી હો ગઈ, હઝરત ખાલિદ કો છોડ દિયા ઔર હઝરત ખાલિદ કે કદમ પકડ કર ગિડગિડાને લગા ઔર કહા કિ ઐ ખાલિદ ! તુમ મુઝ કો જલ્દી માર ડાલો મગર ઈસ શૈતાન કો (મઆઝલ્લાહ હઝરત ઝિરાર કી તરફ ઈશારા કિયા) મુઝ સે દૂર રખો, ઈસ કી સૂરત દેખ કર મેરા બુરા હાલ હો રહા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને બહુત હી સુકૂન સે જવાબ દિયા કિ ઈત્મીનાન રખો ! વહી તુમ્હારે કાતિલ હૈં. ઈતની દૈર મેં તો હઝરત ઝિરાર આ પહુંચે ઔર ઉન્હોં ને વર્દાન પર વાર કરને કા કસ્દ કિયા. લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ઉન કો હાથ કે ઈશારા સે મના' કિયા, વહ રુક ગએ. હઝરત ઝિરાર કે સાથી ભી અબ આ પહુંચે. કુલ ગ્યારહ મુજાહિદોં કે હિસાર મેં રૂમી લશ્કર કા સરદાર કસ-મ-પૂર્સી કે આલમ મેં ઝમીન પર લેટા હુવા થા. તમામ મુજાહિદોં ને તલવારેં સૌંત લી થીં. ઔર હઝરત ખાલિદ કે હુક્મ કે મુન્તઝિર થે. **વર્દાન મારે ડર કે કાંપ રહા થા. હઝરત ખાલિદ કે ઔર મુજાહિદોં કે કદમોં પર લોટતા થા. રોતા ઔર ગિડગિડાતા થા. ઉસ કે હલક સે આવાઝ ભી ન નિકલતી થી ઔર વહ અમાન અમાન કહ કર ઈલ્તિજા કરતા થા.** હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અમાન ઉસ કો દી જાતી હૈ, જો અમાન કા મુસ્તહિક હોતા હૈ. તૂને સુલહ કે બહાને મક્રો ફરેબ કી જાલ બિછાઈ ઔર ખુદ ફંસ ગયા.

"وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِيْنَ"

(સૂરહ આલે ઈમરાન, આયત : 54)

તર્જુમા : ''ઔર અલ્લાહ સબ સે બેહતર છુપી તદ્બીર વાલા હૈ.''

(કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ખાલિદ ને ઈત્ના ફરમાને કે બા'દ હઝરત ઝિરાર કી તરફ દેખા ઔર આંખોં આંખોં મેં હુક્મ દે દિયા. ઔર હઝરત ઝિરાર ને **વર્દાન કી રગ શાના પર તલવાર કા વાર કિયા. ખચ ...** એક હલ્કી સી આવાઝ સુનાઈ દી. વર્દાન કી મૌત કી આખરી હિચકી ભી ન નિકલી ઔર ઉસ કા સર ધડ સે અલગ હો ગયા. હઝરત ઝિરાર કી મુતાબેઅત મેં ઉન કે સાથિયોં ને ભી તલવારેં રખીં ઔર વર્દાન કે નાપાક જિસ્મ કો કઈ ટુકડોં મેં તક્સીમ કર દિયા.

લશ્કરે ઇસ્લામ કી યલ્ગાર, રૂમિયોં કી શિકસ્તે ફાશ :-

હઝરત ખાલિદ ને વર્દાન કે સર કો તલવાર કી નૌક પર લટકાયા ઔર અપને સાથિયોં કો રૂમી લશ્કર કી જાનિબ જાને કા હુક્મ દિયા. તમામ મુજાહેદીન રૂમી લશ્કર કી તરફ બઢે. હઝરત ખાલિદ ઉન કે આગે થે ઔર ઉન કી તલવાર કી નૌક પર વર્દાન કા સર થા. ઈસ હૈઅત સે રૂમિયોં ને ઉન કો અપની તરફ આતે દેખા તો સમઝે કિ વર્દાન અપને મક્રો ફરેબ મેં કામ્યાબ હો ગયા હૈ ઔર વહ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કા સર કાટ કર અપને દસ સાથિયોં કે સાથ આ રહા હૈ, લેહાઝા રૂમી લશ્કર મેં નાકૂસ બજને લગે. સલબાન બુલન્દ કી ગઈ ઔર રૂમી સિપાહી તાલિયાં બજા કર નાચને કૂદને લગે. ઈધર ઈસ્લામી લશ્કર સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને યહ મન્ઝર દેખા તો ઉન કે દિલ વ જિગર પર છુરિયાં ચલને લગીં ઔર ખૌફ કિયા કિ હઝરત ખાલિદ મુબ્તલાએ મુસીબત હો ગએ. લેહાઝા ઉન્હોં ને રૂમી લશ્કર પર યલ્ગાર કા હુક્મ દિયા. મુજાહેદીન બડે હી જૌશો ખરોશ સે છૂટે. બા'ઝ હઝરત ખાલિદ કે લિયે દુઆએં માંગતે થે ઔર બા'ઝ જૌશે ઈન્તેકામ મેં ચિલ્લાતે થે.

રૂમી લશ્કર ફર્તે મસર્રત મેં મહ્વે રક્સ થા કિ ઈત્ને મેં હઝરત ખાલિદ અપને સાથિયોં કે સાથ ઉન કે કરીબ પહોંચ ગએ. તબ રૂમિયોં કો પતા ચલા કિ નૌકે શમ્શીર પર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કા નહીં બલ્કિ હમારે વર્દાન કા સર હૈ. ફિર ક્યા થા ? રૂમિયોં કે હવાસ ઉડ ગએ. ઉન કી આંખોં કે સામને અંધેરા છા ગયા. રૂમી લશ્કર મેં સફે માતમ બિછ ગઈ ઔર થોડી દૈર પહલે જો ખુશી સે ફૂલે નહીં સમાતે થે વહ સીના કૂટને લગે. હઝરત ખાલિદ અબ રૂમી લશ્કર કે બિલ્કુલ કરીબ આ ગયે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ભી ઈસ્લામી લશ્કર લે કર કરીબ આ ગયે. હઝરત ખાલિદ ને પુકારા કિ ઐ રૂમિયો ! ઐ સલીબ કે પૂજને વાલો ! મૈં ખાલિદ બિન વલીદ સહાબી-એ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હૂં. યહ સર તુમ્હારે સરદાર કા હૈ. યહ કહ કર હઝરત ખાલિદ ને વર્દાન કે સર કો રૂમી લશ્કર પર ફેંકા ઔર રૂમી લશ્કર પર હમ્લા કિયા. હઝરત ઝિરાર ઔર ઉન કે સાથી ભી રૂમિયોં પર ટૂટ પડે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ભી ઈસ્લામી લશ્કર સે યુરિશ કરા દી. મુજાહિદોં ને નાર-એ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કી જિસ કો સુનતે હી રૂમિયોં કે દિલોં કો પંખે લગ ગએ ઔર ઉન કો અપની હલાકત કા યકીન હો ગયા. રૂમિયોં ને પીઠ દિખાઈ ઔર ભાગના શુરૂ કિયા. મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કો નૈઝા વ શમ્શીર કી નૌક પર લિયા ઔર જિસ તરહ ખેતોં મેં કાશ્ત કાટી જાતી હૈ, ઈસ તરહ રૂમિયોં કો બ-કસ્રત કાટા. રૂમી ચારોં અતરાફ મેં ભાગ રહે થે ઔર ઈસ્લામ કે મુજાહેદીન ઉન કા તઆકકુબ

કરતે થે. જો ભી હાથ લગતા, ઉસે તહે તૈગ કર દેતે. સુબ્હ સે લે કર અસ્ર તક મુજાહેદીન રૂમિયોં કો પીસતે રહે.

અર્બાબે સૈર વ અહલે તારીખ બયાન કરતે હૈં કિ નવ્વે હઝાર કે રૂમી લશ્કર સે પચાસ હઝાર રૂમી સિપાહી મારે ગએ ઔર બાકી ભાગ નિકલે. બા'ઝ કૈસારિયા કી તરફ ઔર બા'ઝ દમિશ્ક કી તરફ ભાગ ગએ. જંગે અજનાદીન કા મા'રકા બ-રોઝ સનીચર, 28, જમાદિયુલ અવ્વલ, 13, સન હિજરી કે દિન વુકૂઅ પઝીર હુવા થા. રૂમી લશ્કર કે સિપાહી અપને ખૈમે, માલો અસ્બાબ, કપડે, હથિયાર વગૈરા છોડ કર જાન બચાને કે લિયે ભાગે થે. હઝરત ખાલિદ ને વહ તમામ માલે ગનીમત જમા કરને કા હુક્મ દિયા. બે-શુમાર સોને કી સલીબેં, સોને ચાંદી કે બર્તન, સોને કી ઝન્જીરેં, રૈશ્મી કપડે, હથિયાર, ખૈમે ઔર દૂસરી કીમતી ચીઝેં હાથ આઈ. હઝરત ખાલિદ ને તમામ માલે ગનીમત મહફૂઝ કર લિયા ઔર ફરમાયા કિ યહ માલ ફતહે દમિશ્ક કે બા'દ તક્સીમ કિયા જાએગા. ઈન્શા અલ્લાહ. ઉસી દિન હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપને લશ્કર કે સાથ ફલસ્તીન સે અજનાદીન પહુંચે. જંગે અજનાદીન મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે ચાર સૌ પચ્હત્તર (475) મુજાહિદોં ને જામે શહાદત નૌશ ફરમાયા. (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ અજમઈન)

❁ **<u>અબ તક ફતહ હોને વાલે મકામાત</u> :-**

(1) અરેકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હવરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (અજનાદીન)

<u>અમીરુલ મોમેનીન કો ફતહે અજનાદીન કી ખુશખબરી</u> :-

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ફતહે અજનાદીન કી ઈત્તેલાઅ કા તફસીલી ખત અમીરુલ મોમેનીન, સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં હાઝિર કરને કે લિયે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ હજમી કો રવાના કિયા. હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો મુલ્કે શામ ગએ હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કી બહુત ફિક્ર થી. ક્યૂં કિ કઈ દિનોં સે મુલ્કે શામ સે કોઈ ઈત્તેલાઅ નહીં આઈ થી. લેહાઝા આપ તશ્વીશ કે આલમ મેં રોઝાના સહાબએ કિરામ કી એક જમાઅત લે કર મદીના કે બાહર મુલ્કે શામ કી તરફ જાને વાલે રાસ્તા તક આતે થે કિ શાયદ કોઈ કાસિદ મુલ્કે શામ સે પૈગામ લે કર આએ. હસ્બે મા'મૂલ આપ વહાં તશરીફ લે ગએ થે કિ હઝરત

અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ પહુંચે. હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક ને સજદએ શુક્ર અદા કિયા. જબ આપ ને સજદે સે સર ઉઠાયા તો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ ને આપ કો હઝરત ખાલિદ કા ખત દિયા. પહલે આપ ને ખત કો આહિસ્તા આહિસ્તા પઢા, લૈકિન જૂં જૂં પઢતે જાતે થે આપ કા ચેહરા ચમકતા જાતા થા. ફિર આપ ને બ-આવાઝે બુલન્દ ખત પઢ કર અપને હમરાહ આએ હુએ સહાબએ કિરામ કો સુનાયા ઔર ફિર મદીના મુનવ્વરા શહર મેં વાપસ લૌટ આએ. મદીના મેં ખબર ફૈલી કિ મુલ્કે શામ સે કાસિદ આયા હૈ ઔર અઝીમ ફતહ કી ખુશખબરી લાયા હૈ, તો લોગોં કા જમ્મે ગફીર મસ્જિદે નબવી કે પાસ જમા હો ગયા. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર ને હઝરત ખાલિદ કા ખત બુલન્દ આવાઝ સે પઢ કર લોગોં કો સુનાયા. ખત સુન કર મુસલમાનોં મેં જેહાદ કા ઐસા શૌક પૈદા હુવા કિ સિર્ફ મદીના મુનવ્વરા હી નહીં બલ્કિ મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં ભી જબ યહ ખબર પહોંચી તો વહાં સે ભી લોગ જેહાદ કે ઈરાદે સે ગિરોહ દર ગિરોહ મદીના આ પહુંચે.

દેખતે દેખતે મદીના તય્યબહ મેં સાત હઝાર કા લશ્કર જમા હો ગયા. મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે જો મુજાહેદીન આએ થે ઉન મેં હઝરત અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ ઔર ઈદાક બિન હાશિમ ભી શામિલ થે. યમન સે હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ અઝ્ઝુબૈદી ઔર માલિક ઉશ્તર નખઈ ભી કસીર તા'દાદ મેં મુજાહેદીન કો લે કર મઅ અતફાલ વ મસ્તૂરાત આએ થે. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને સાત હઝાર કા લશ્કર મુલ્કે શામ રવાના કિયા ઔર લશ્કર કી રવાનગી કી ઈત્તેલાઅ હઝરત ખાલિદ કો પહુંચાને કે લિયે મુલ્કે શામ સે હઝરત ખાલિદ કે કાસિદ કી હૈસિયત સે આએ હુએ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ કો હી લશ્કર કે આગે ખત દે કર રવાના ફરમાયા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ અમીરુલ મોમેનીન કા ખત લે કર અપની ઊંટની પર સવાર હો કર અકેલે રવાના હો ગએ તાકિ વહ જલ્દ અઝ જલ્દ હઝરત ખાલિદ કે પાસ પહોંચ કર ઈન્હેં અમીરુલ મોમેનીન કા ખત ઔર સાત હઝાર કે લશ્કર કી રવાનગી કી ખબર પહુંચા દેં.

જંગે દમિશ્ક (બારે દોમ)

જિસ દિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ કો ખત દે કર મદીના મુનવ્વરા રવાના કિયા થા, ઉસી દિન ઉન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો અજનાદીન સે દમિશ્ક કી જાનિબ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા થા. લેહાઝા લશ્કર ને અજનાદીન સે અપના કૈમ્પ સમેટ લિયા ઔર દમિશ્ક કી તરફ રવાના હુવા. અહ્લે દમિશ્ક કો અજનાદીન મેં રૂમી લશ્કર કી શિકસ્તે ફાશ કી ઈત્તેલાઅ પહલે હી મિલ ચુકી થી. પસ જબ ઈન્હેં યહ ખબર મિલી કિ ઈસ્લામી લશ્કર અબ દમિશ્ક કી તરફ આ રહા હૈ તો વહ બહુત ઘબરાએ. દૈહાત ઔર અતરાફ મેં બસને વાલે ભાગ ભાગ કર દમિશ્ક કે કિલ્લે મેં પનાહ ગુઝીં હો ગએ. કિલ્લે મેં કાફી તા'દાદ મેં ગલ્લા ઔર અશ્યાએ સર્ફ જમા કર લિયા, તાકિ અગર ઈસ્લામી લશ્કર કા મુહાસરા તૂલ પકડે તો ઝખીરા ખત્મ ન હો. ઈલાવા અઝીં હથિયાર ઔર સામાને જંગ ભી મુહય્યા કર લિયા. કિલ્લે કી દીવારોં પર મિન્જેનીક, પત્થર, ઢાલ, તીર, કમાન, વગૈરા સામાન ચઢા દિયા તાકિ કિલ્લે કી દીવાર સે મુહાસરા કરને વાલે ઈસ્લામી લશ્કર પર હમ્લા કિયા જાએ.

ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ અબ કાફી ઝિયાદહ થી. તક્રીબન પચાસ હઝાર લશ્કર કી મજમૂઈ તા'દાદ થી. ઈસ્લામી લશ્કર ને દમિશ્ક સે આધે કોસ કે ફાસ્લા પર દૈર ખાલિદ નામી મકામ પર કૈમ્પ લગાયા. ફિર ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કી તરફ આયા ઔર કિલ્લે કા મુહાસરા કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને દમિશ્ક કે મુતફર્રિક દરવાઝોં પર હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ સે સરદારોં કો મુતઅય્યન ફરમાયા :

(1) બાબે જાબિયા પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ

(2) બાબે સગીર પર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન

(3) બાબે તોમા પર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના

(4) બાબે ફરાદીસ પર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ

(5) બાબે કૈસાન પર હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી

(6) બાબે શર્કી પર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બઝાતે ખુદ

(7) બાબે મરકશ બન્દ રહતા થા, વહાં લડાઈ ન થી, ઈસ લિયે મુજાહિદોં ને ઈસ દરવાઝે કા નામ "બાબુસ સલામા" રખ દિયા.

(8) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો દો હઝાર (2000) સવાર કે સાથ લશ્કર કે તલીઆ કી હૈસિયત સે મુકર્રર કિયા, તાકિ વહ હર બાબ પર ગશ્ત કરેં ઔર જહાં ઝરૂરત હો વહાં કુમુક કરેં. ઈલાવા અઝીં કિલ્લે કે બાહર કોઈ રૂમી જાસૂસ નઝર આએ, તો ઉસ કો ગિરફ્તાર કર કે હઝરત ખાલિદ કે પાસ ભેજ દેં.

જબ રૂમિયોં કો પતા ચલા કિ ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે કા મુહાસરા કિયા હૈ તો વહ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ ગએ ઔર તીરોં કી બૌછાર શુરૂ કર દી, સાથ મેં મિન્જેનીક સે પત્થર ભી બરસાને શુરૂ કિયે. ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે કે નીચે સે તીરોં સે જવાબ દિયા. દોનોં તરફ કે બહુત સે આદમી ઝખ્મી હુએ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બાબે શર્કી પર મસ્રૂફે જંગ થે કિ ઉન કે પાસ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ મદીના તય્યબહ સે અમીરુલ મોમેનીન હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કા ખત લે કર વાપસ આએ. હઝરત ખાલિદ ને વહ ખત પઢા ઔર ફિર હર દરવાઝા પર વહ ખત પઢને કે લિયે ભેજા. તમામ દરવાઝોં પર મુતઅય્યન સરદારોં ને બુલન્દ આવાઝ સે વહ ખત પઢ કર સુનાયા. મુજાહેદીન ઈસ ખત મેં દી ગઈ ઈત્તેલાઅ યા'ની હઝરત અબૂ સુફિયાન, હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ ઔર હઝરત માલિક ઉશ્તર નખઈ કી મઈયત મેં સાત હઝાર કે લશ્કર કી ખબર સુન કર બહુત ખુશ હુએ. હઝરત ખાલિદ મૌકા મિલતે હી તમામ દરવાઝોં પર ગશ્ત કરતે થે. મુઆઈના કરતે ઔર ઝરૂરી હિદાયાત કરતે થે. સુબ્હ સે લે કર શામ તક ફરીકૈન ને એક દૂસરે પર તીર ઔર પત્થર ફૈંક કર હમ્લે કિયે. લૈકિન કોઈ નતીજા ન નિકલા. ગુરૂબ આફતાબ કે વક્ત જંગ મૌકૂફ કર દી ગઈ. રાત કે વક્ત તમામ ઈસ્લામી સરદાર અપને મહાઝ પર ઠહરે રહે. હર દરવાઝે પર મુજાહેદીન બુલન્દ આવાઝ સે તક્બીર ઔર તહલીલ કહતે થે ઔર અપની બેદારી કા સુબૂત દેને કે સાથ સાથ માહૌલ કો ગર્મા કર રૂમિયોં કો મરઊબ કરતે થે. રૂમી ભી ઘન્ટે બજા કર ઔર કલેમાતે કુફ્ર બોલ કર શૌરો ગુલ મચાતે થે, ઔર હાથ મેં શમ્એં રૌશન કિયે કિલ્લે કી ફસીલ પર ઘૂમતે થે. રૂમિયોં ને ઈસ કસરત સે મશ્અલેં રૌશન કી થીં કિ રાત કે વક્ત ભી દિન કા ઉજાલા મા'લૂમ હોતા થા ઔર આસ પાસ કા મન્ઝર સાફ નઝર આતા થા. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને સાથિયોં કે સાથ કિલ્લે કે હર દરવાઝે પર ગશ્ત કરતે થે. ઔર સખ્ત નિગહબાની કરતે થે.

અહ્લે દમિશ્ક કા હાકિમ તોમા સે મશ્વરા :-

રાત કે વક્ત દમિશ્ક કે રૂઉસા, ઉમરા ઔર દાનિશમન્દ હાકિમ તોમા કે મહલ મેં આએ ઔર હાકિમ તોમા સે કહા કિ મુસલમાનોં કે લશ્કરે જર્રાર ને હમ પર યુરિશ કર કે કિલ્લે કા મુહાસરા કર લિયા હૈ. લેહાઝા તુમ હિરક્લ બાદશાહ સે કુમુક તલબ કરો યા ફિર મુસલમાનોં સે મુસાલેહત કર લો ઔર વહ જો માંગેં ઇન્હેં દે કર યહાં સે રફા દફા કરો ક્યૂં કિ હમ મેં ઉન કે મુકાબલે કી તાકત નહીં. હમ ઝેહની ઉલઝન ઔર બલા મેં મુબ્તલા હો ગએ હૈં. તોમા હાકિમ ને તકબ્બુર ઔર ગુરૂર કે નશે મેં ધુત હો કર કહા કિ હિરક્લ આ'ઝમ કે સર કી કસમ ! મેં અરબોં કો કોઈ હૈસિયત નહીં દેતા. મૈં જબ ઉન કે મુકાબલે કે લિયે નિક્લૂંગા તબ તુમ દેખના કે મૈં ઉન કી સફેં ઉલટ દૂંગા ઔર અગલોં કો પિછલોં સે મિલા દૂંગા. મૈં હિરક્લ આ'ઝમ કા દામાદ ઔર માહિર જંગજૂ હૂં. મુલ્કે શામ મેં મેરા કોઈ સાની નહીં. મેરા વહ રોઅબ ઔર દબદબા હૈ કિ અગર મૈં શહર પનાહ કે દરવાઝે ખોલ ભી દૂં તો ઉન અરબોં કો મેરે હોતે હુએ શહર મેં પાઊં રખને કી ભી જુર્અત ન હોગી. અહ્લે દમિશ્ક ને કહા કિ ઐ હમારે હાકિમ ! તુમ ને ઉન અરબોં કો લડતે નહીં દેખા. ઉન કી દિલૈરી કા યહ આલમ હૈ કિ ઉન કે લશ્કર કા ઝઈફ ઔર બુઢ્ઢા શખ્સ હમારે પંદરહ બીસ નૌ-જવાન પર અકેલા ભારી પડતા હૈ. ઔર ઉન કા સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ ઐસા ખતરનાક હૈ કિ હમારા કોઈ શેહ ઝોર ઉસ કા મુકાબલા કરને કી ઈસ્તિતાઅત નહીં રખતા. હાકિમ તોમા ને કહા કિ ખ્વાહ મ ખ્વાહ અરબોં સે ઈત્ના ડરતે હો. ઉન નંગે ભૂકે અરબોં સે ક્યા ડરના ? કે જિન કે પાસ જંગ કા સાઝો સામાન ભી નહીં. અહ્લે દમિશ્ક ને કહા કિ તુમ ગલત ફહમી મેં મુબ્તલા હો. ફલસ્તીન, બૈતુલ લહિયા, શહૂરા, નહરે ઈસ્તિર્યાક ઔર અજનાદીન મેં ઉન્હોં ને હમારા ઈત્ના હથિયાર છીના હૈ કિ ઉન કે પાસ હથિયાર કી બોહતાત હૈ. યહ જબ મુલ્કે શામ મેં આએ થે તબ ઉન કે પાસ સામાને જંગ કહાં થા ? ઈસ કે બા-વુજૂદ હમ પર ગાલિબ આ ગયે ઔર ઈસ કી વજહ યહ હૈ કિ ઉન કે નબી (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) ને ઈસ બાત કા યકીન દિલાયા હૈ કિ જો કાફિર મૈદાને જંગ મેં મારા જાએગા વહ દોઝખ મેં જાએગા ઔર જો મુસલમાન જેહાદ કરતે હુએ મરેગા વહ જન્નત મેં જાએગા. લેહાઝા વહ અપને નબી કે વા'દા પર કામિલ

એ'તેમાદ રખ કર જાન હથેલી પર લે કર લડતે હૈં ઔર મૌત કી પરવા નહીં કરતે લેહાઝા ઐ હાકિમ ! કિસી ભી સૂરત સે યહ મસ્અલા હલ કર. ચાહે સુલહ સે હો યા દિલૈરી સે લડ કર. વરના હમ ઉન અરબોં સે સુલહ કર લેંગે ઔર ઉન કે લિયે શહર કે દરવાઝે ખોલ દેંગે.

અહ્લે દમિશ્ક કી યહ ધમકી સુન કર હાકિમ તોમા કે ચેહરે પર હવાઈયાં ઉડને લગીં. ઉસ કો ખૌફ લાહિક હુવા કિ કહીં મેરી કૌમ અપના કહના સચ ન કર દિખાએ. લેહાઝા ઉસ ને અહ્લે દમિશ્ક કો ઢારસ દિલાતે હુએ કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ કા લશ્કરે જર્રાર અન્કરીબ હમારી કુમુક કરને આ રહા હૈ ઔર આઈન્દા કલ મૈં બઝાતે ખુદ ઉન સે લડને નિક્લૂંગા ઔર ઉન કો પીસ કર રખ દૂંગા. ઉન કે સરદારોં કો તો એક એક કર કે ટુકડે ટુકડે કર દૂંગા. લૈકિન તુમ ભી મેરી તરહ હિમ્મત ઔર ઊલૂલ-અઝમી સે કામ લેતે હુએ મેરે સાથ અરબોં કા મુકાબલા કરો. યકીન જાનો કિ અગર તુમ ને બહાદુરી સે અરબોં કા મુકાબલા કિયા તો ઉન કે કદમ ઉખડ જાએંગે ઔર રાહે ફરાર ઈખ્તેયાર કરને કે ઈલાવા ઉન કે પાસ કોઈ ચારા ન રહેગા. તુમ ખ્વાહ મ ખ્વાહ ઉન કી શેહ મેં આ ગયે હો ઔર ડરતે હો. તુમ કલ દેખના કે અરબોં કા ભરમ ખુલ જાએગા ઔર ઉન કી બંધી હૂઈ હવા જાતી રહેગી. મૈં કલ અરબોં પર બલાએ ના-ગહાની કી તરહ નાઝિલ હો કર ઉન કો તબાહ કર દૂંગા. અહ્લે દમિશ્ક હાકિમ તોમા કી શૈખી ભરી બાતોં મેં આ ગયે ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ તુમ્હારે સાથ શાના સે શાના મિલા કર આખરી દમ તક અરબોં સે લડેંગે. હાકિમ તોમા અહ્લે દમિશ્ક કે અહદો પૈમાન સે મસ્રૂર હુવા ઔર ઉન કો તસલ્લી દે કર રુખસત કિયા. અહ્લે દમિશ્ક ને હાકિમ તોમા કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર મુત્મઈન હો કર ઉસ કે પાસ સે અપને ઘર ચલે ગએ. તમામ રૂમિયોં ને આઈન્દા કલ ઈસ્લામી લશ્કર સે મુકાબલા કરને કા મુસમ્મમ અઝ્મ વ ઈરાદા કર લિયા. રાત સુકૂન સે બસર હૂઈ. દોનોં લશ્કર કે નિગેહબાન અપની ઝિમ્મેદારી રાત ભર નિભાતે રહે, યહાં તક કિ શબે તારીક કી સિયાહ ઝુલ્ફેં સિમટ ગઈ ઔર રૌશની બિખેરતી હૂઈ સુબ્હ કી પૌ ફટી.

"જંગે દમિશ્ક કા દૂસરા દિન"

સુબ્હ સાદિક હૂઈ ઔર હર સરદાર ને અપને અપને લશ્કર કે સાથ બા-જમાઅત નમાઝે ફજ્ર પઢી ઔર નમાઝ સે ફારિગ હો કર મુસલ્લહ હો કર હમ્લા કરને કિલ્લે કી તરફ આગે બઢે. રૂમિયોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો કિલ્લે કી ફસીલ કી તરફ આતે દેખ કર ચિલ્લાના શુરૂ કિયા. હઝારોં કી તા'દાદ મેં તીર અન્દાઝ, કમાન મેં તીર ચઢા કર હમ્લા કે લિયે આમાદા હો ગએ. મિન્જેનીકેં પત્થરોં સે આરાસ્તા કર લી ગઈ. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો હુક્મ દિયા થા કિ કોઈ ભી શખ્સ સવાર હો કર મુકાબલા કરને ન જાએ, બલ્કિ પા-પ્યાદા જાએ ઔર અપને આપ કો ઢાલ કી આડ મેં છુપા કર બહુત હી એહતિયાત સે આગે બઢે, ક્યૂં કિ રૂમી દુશ્મન કિલ્લે કી દીવાર સે તીર ઔર પત્થર બરસાતે હૈં. લેહાઝા હર બાબ પર ઈસ્લામી લશ્કર પ્યાદા હી કિલ્લે કી તરફ આગે બઢા. જૈસે હી ઈસ્લામી લશ્કર કરીબ આયા રૂમિયોં ને શિદ્દત સે તીર ઔર પત્થર બરસાને શુરૂ કિયે, લૈકિન લશ્કરે ઈસ્લામ કે જાંબાઝ મુજાહિદ સાબિત કદમ રહે. બાબે તોમા પર હાકિમ તોમા રૂમિયોં કો જંગ કી તર્ગીબ દેતા થા ઔર ઉક્સાતા થા. ઉસ કે સાથ દમિશ્ક કા સબ સે બડા રાહિબ થા. રાહિબ કે સર પર સોને કી સલીબે આ'ઝમ થી. ઉસ બડે રાહિબ ને સલીબે આ'ઝમ કો બાબે તોમા કે બુર્જ પર ગાડ દિયા. ઔર ઉસ કે પાસ બહુત સે રાહિબ, બતરીક ઔર દીને નસ્રાની કે આબિદ જમા હુએ. એક નસ્રાની આલિમ કે હાથ મેં ઈન્જીલ થી. ઉસ ને ઈન્જીલ કો સલીબ કે પાસ રખા. ફિર તમામ રાહિબોં ને બુલન્દ આવાઝ સે કલ્મએ કુફ્ર કહા ઔર તોમા કે લિયે બ-વસીલા સલીબ વ ઈન્જીલ દુઆ માંગી. દુઆ કે ઈખ્તિતામ પર હાકિમ તોમા ને સખ્તી સે હમ્લા કરને કા હુક્મ દિયા.

હઝરત અબાન બિન સઈદ બિન આસ કી શહાદત :-

બાબે તોમા પર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના અપને લશ્કર કે સાથ લડ રહે થે. જબ હાકિમ તોમા ને શિદ્દત સે તીર ઔર પત્થર બરસાએ તો હઝરત શુરહબીલ કે સાથિયોં ને સાબિત કદમી કા મુઝાહેરા કિયા ઔર સખ્ત લડાઈ લડી. બહુત સે મુજાહિદ ઝખ્મી હુએ. કિસી કા સર ફટા, કિસી કા હાથ ટૂટા, કિસી કા પાઊં ઘાયલ હુવા, કિસી કે બાઝૂ મેં તીર ઘુસા. અલ-ગર્ઝ તમામ દરવાઝોં કે મુકાબલે મેં બાબે તોમા પર રૂમિયોં કા હમ્લા

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

બહુત શદીદ થા. હઝરત અબાન બિન સઈદ બિન આસ કો એક ઝહર આલૂદ તીર લગા. તીર નિકાલ કર હઝરત અબાન ને ઝખ્મ પર અમામા બાંધ લિયા લૈકિન થોડી હી દૈર મેં ઝહર ઉન કે જિસ્મ મેં સરાયત કર ગયા. હઝરત અબાન બિન સઈદ ગશ ખા કર ગિરે. મુજાહેદીન ઉન કો ઉઠા કર ખૈમા મેં લે આએ ઔર ઉન કા ઈલાજ કરને કી ગર્ઝ સે ઝખ્મ પર બાંધા હુવા અમામા ખોલા. હઝરત અબાન કી હાલત બહુત નાઝુક થી. બચને કી બહુત કમ ઉમ્મીદ થી. ઝહર કા અસર ઉન કે જિસ્મ સે ઝાહિર હો રહા થા. હઝરત અબાન કો ઈસ અમ્ર કા એહસાસ હો ગયા થા કિ અબ ઝિન્દગી કે આખરી લમ્હાત હૈં. દારુલ-ફના સે દારુલ-બકા કી તરફ જાને કા વક્ત આ ગયા હૈ. મુસ્તફા જાને રહમત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દીદાર કા શર્ફ હાસિલ કરને કા વક્ત આ ગયા હૈ :

જાન તો જાતે હી જાએગી કયામત યહ હૈ
કિ યહાં મરને પે ઠહરા હૈ નઝારા તેરા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત અબાન બિન સઈદ ને આસ્માન કી તરફ આંખ ઉઠા કર દેખા. ગોયા વહ કોઈ મન્ઝર દેખ રહે થે. ઉન કે ચેહરે પર એક અજીબ ચમક ફૈલ ગઈ. ઔર વહ ઉંગલી ઉઠા કર આસ્માન કી જાનિબ ઈશારા કરતે હુએ પુકાર ઉઠે :

"اَشْهَدُاَنْ لَااِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُاَنَّ مُحَمَّداً رَّسُوْلُ اللّٰهِ هٰذَا مَاوَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُوْنَ۔"

તર્જુમા : "મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર ગવાહી દેતા હૂં કિ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં. યહ વહ હૈ જિસ કા રહમાન ને વા'દા કિયા હૈ ઔર રસૂલોં ને તસ્દીક કી હૈ."

ઈત્ના કહને કે બા'દ ઉન કા ઈન્તેકાલ હો ગયા :

જાન દે દો વા'દએ દીદાર પર
નકદ અપના દામ હો હી જાએગા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત અબાન બિન સઈદ કા નિકાહ અજનાદીન કી જંગ કે દૌરાન હુવા થા. ઉન કી ઝૌજા મોહતરમા ઉમ્મે અબાન બિન રબીઆ કે હાથ કી મહેંદી કા રંગ ઔર ઉન કે સર મેં ઈત્ર કી ખુશ્બૂ અભી તક બાકી થી. હઝરત ઉમ્મે અબાન કા શુમાર મુલ્કે અરબ કી ઉન શુજાઅ ઔર દિલૈર ખ્વાતીન મેં હોતા થા જો રાહે ખુદા મેં દુશ્મનાને દીન સે જેહાદ કરને મેં પૈશ પૈશ રહતી થીં. જબ ઉન કો અપને સરતાજ કી શહાદત કી ઈત્તેલાઅ મિલી તો ભાગતી ઠોકરેં ખાતી હૂઈ આઈ ઔર અપને શૌહર કી લાશ કે પાસ ખડી હો ગઈ. ગમ વ ઈઝતિરાબ મેં સરાપા ગર્ક થીં લૈકિન સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ કા પૈકર બની હૂઈ થીં. અલ્લાહ તઆલા સે અજ વ સવાબ કી ઉમ્મીદ વાર થીં. અપની ઝબાન સે ના-શુક્રી કા એક જુમ્લા ભી નહીં નિકાલા. અપને શૌહર કો મુખાતબ કર કે ઉન કે હિજ્ર વ ફિરાક મેં અશ્આર કહતી થીં. ઉન અરબી અશ્આર કા સિર્ફ તર્જુમા ઝૈલ મેં પૈશ હૈ :

> **"ગવારા હો તુમ કો વહ ચીઝ જો દી ગઈ. તુમ તો હૂરે-ઐન કી તરફ ઔર સાય-એ પરવર્દગાર કી તરફ ચલ દિયે. ઉસ પરવરદિગારે આલમ કી તરફ ચલ બસે જિસ ને હમ દોનોં કો મિલાયા થા, ફિર જુદા કર દિયા. કસમ હૈ રબ જહાં કી ! મૈં હર હાલ મેં જેહાદ કરુંગી ઔર કોશિશ કરુંગી કિ તુમ સે જલ્દ અઝ જલ્દ મિલ જાઊં ક્યૂં કિ મેં તુમ્હારી આરઝૂ મન્દ હૂં. થોડે હી દિનોં કી રિફાકત મેં ન તુમ મુઝ સે આસૂદહ હુએ ઔર ન મેં તુમ સે સૈરાબ હૂઈ, મગર અલ્લાહ કો યહી અમ્ર મન્ઝૂર થા કિ હમ મેં જુદાઈ વાકેઅ હો. મૈં ને હરામ કિયા અપને ઊપર ઈસ અમ્ર કો કિ તુમ્હારે બા'દ કોઈ દૂસરા શખ્સ મુઝ કો મસ કરે. મૈં ને અપની જાન અલ્લાહ કી રાહ મેં વક્ફ કી ઔર અન્કરીબ તુમ સે આ મિલૂંગી. અલ્લાહ સે ઉમ્મીદ કરતી હૂં કિ યહ અમ્ર જલ્દ વાકેઅ હો."** (હવાલા :- ફુતૂહુશ્શામ, અઝ :- અલ્લામા વાકદી, સફહા : 97)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને નમાઝે જનાઝા પઢાઈ ઔર હઝરત અબાન બિન સઈદ કો દફ્ન કિયા ગયા. હઝરત અબાન બિન સઈદ કી તદ્ફીન તક ઉન કી ઝૌજા ને મુત્લક આહ વ ગિર્યા ન કિયા. બલ્કિ સબ્ર વ તહમ્મુલ સે કામ લિયા.

<u>હઝરત અબાન બિન સઈદ કી ઝૌજા કી શુજાઅત</u> :-

હઝરત અબાન બિન સઈદ કી તદ્ફીન કે બા'દ હઝરત ઉમ્મે અબાન અપને ખૈમે કી તરફ પલટીં, લૈકિન ઉન કા હર કદમ એક અઝ્મે મોહકમ ઔર પુખ્તા ઈરાદે કે સાથ ઉઠ રહા થા. અપને શૌહર કે ઈન્તેકામ કા વલ્વલા મૌજ-ઝન થા. અપને ખૈમા મેં આ કર હથિયાર થામા. અપને ચેહરે પર કપડા બાંધા ઔર અપની હૈઅત બદલ ડાલી ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે ઈજાઝત લિયે બગૈર બાબે તોમા પર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કે લશ્કર મેં આ કર શામિલ હો ગઈ, જહાં ઉન કે શૌહર શહીદ હુએ થે. બાબે તોમા પર ઉસ વક્ત સખ્ત લડાઈ જારી થી. હઝરત ઉમ્મે અબાન મુજાહિદોં મેં શામિલ હો કર સખ્ત લડાઈ લડતી થીં. બાબ તોમા કે બુર્જ પર એક શખ્સ હાકિમ તોમા કે આગે ખડા થા. ઉસ કે હાથ મેં સલીબે આ'ઝમ થી ઔર વહ સલીબ સોને કી થી ઔર ઉસ મેં કીમતી જવાહિર જડે હુએ થે. સલીબ આ'ઝમ ઉઠાને વાલા શખ્સ રૂમિયોં કો જંગ કી તર્ગીબ દેતા થા ઔર સલીબ કે વસીલે સે ફતહ વ કામ્યાબી કી દુઆ માંગતા થા. હઝરત ઉમ્મે અબાન ને ઉસ શખ્સ કા નિશાના લિયા ઔર તીર ચલાયા. તીર ઠીક નિશાના પર લગા. તીર લગતે હી સલીબ બર્દાર તિલમિલા ઉઠા ઔર ઝખ્મ લગને સે ઉછલા ઔર ઈસ કે હાથ સે સલીબ છૂટ કર નીચે ગિરી. સલીબ કે ગિરતે હી મુજાહેદીન ને લપક કર ઉસ કો ઉઠા લિયા ઔર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કે હવાલે કર દિયા. શહર પનાહ કી દીવાર સે હાકિમ તોમા ને દેખા કિ સલીબે આ'ઝમ નીચે ગિર કર મુસલમાનોં કે કબ્ઝા મેં આ ગઈ હૈ તો વહ બોખલા ગયા ઔર ઉસે અપની હલાકત કા ખૌફ મેહ્સૂસ હુવા. હાકિમ તોમા ને રૂમિયોં કો પુકાર કર કહા કિ ઐ સલીબ કે પરસ્તારો ! હમારી બુઝુર્ગ ઔર મુકદ્દસ સલીબ અરબોં ને છીન લી હૈ. હમારા મઝહબી શઆર દુશ્મનોં કે કબ્ઝા મેં ચલા ગયા હૈ ઔર યહ અમ્ર હમારે લિયે બાઈસ આર હૈ. મૈં સલીબે આ'ઝમ કો વાપસ લેને મૈદાન મેં જાતા હૂં. જિસ કે દિલ મેં દીને મસીહ કી તા'ઝીમ વ એહતરામ હો વહ મેરા સાથ દે. યહ કહ કર હાકિમ તોમા સુરઅત સે ઝીના ઉતર કર નીચે આયા ઔર દરવાઝા ખોલને કા હુક્મ દિયા. દરવાઝા ખુલતે હી રૂમી લશ્કર ભી હાકિમ તોમા કે સાથ કિલ્લે સે બાહર નિકલા.

મૈદાન મેં આ કર તોમા ને મુજાહિદોં પર તીર ઔર પત્થર શિદ્દત સે બરસાને શુરૂ કિયે. કિલ્લે કી દીવાર સે ભી હમ્લે કી સખ્તી હૂઈ. લેહાઝા હઝરત શુરહબીલ ને મુજાહિદોં કો પીછે હટ કર દીવાર સે ઈતને ફાસ્લે પર ઠહરને કા હુક્મ દિયા કિ દીવાર કે ઊપર સે ફૈંકે જાને વાલે તીરોં ઔર પત્થરોં કા ખતરા ન રહે. મુજાહિદોં ને પીછે હટના શુરૂ કિયા. હાકિમ તોમા યહ સમઝા કિ મૈં દરવાઝા ખોલ કર લડને મૈદાન મેં આયા હૂં ઈસ લિયે

મુસલમાન મેરે રોઅબ વ ખૌફ કી વજહ સે પીછે હટ રહે હૈં. રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં ને ભી યહી ગુમાન કિયા ઔર કિલ્લે કી દીવાર પર મૌજૂદ રૂમિયોં ને ભી ઐસા હી સોચા. લેહાઝા ઉન કે હૌસલે બુલન્દ હુએ ઔર કસરત સે રૂમી કિલ્લે સે નિકલ કર મૈદાન મેં આને લગે. હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કે સાથ મુજાહિદોં ને બડી પામર્દી સે રૂમિયોં કા મુકાબલા કિયા. રૂમિયોં કી તા'દાદ બઢતી હી ચલી જા રહી થી ઔર હાકિમ તોમા સબ કો તર્ગીબ દેતા થા. હાકિમ તોમા મસ્ત હાથી કી માનિન્દ ઝૂમતા હુવા દાએં બાએં હમ્લા કરતા હુવા આગે બઢ રહા થા. અપની હિફાઝત કે લિયે રૂમી ગબરોં ઔર દિલેરોં કા ગિરોહ અપને ઈર્દ ગિર્દ રખા થા. દફઅતન તોમા ને દેખા કિ સલીબ આ'ઝમ હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કે હાથ મેં હૈ. વહ મિસ્લ ચીતે કે જસત લગા કર હઝરત શુરહબીલ પર હમ્લા આવર હુવા. તોમા ને ચિલ્લા કર ફહશ ગાલી દેતે હુએ હઝરત શુરહબીલ સે કહા કિ તુમ પર હલાકી લાને વાલી બલા બ-શક્લ તોમા આ પહોંચી હૈ, અપની જાન કી ખૈર ચાહતે હો તો સલીબ મેરે હવાલે કર દો. હઝરત શુરહબીલ ને સલીબ કો ઝમીન પર ડાલ દિયા ઔર તલવાર વ ઢાલ લે કર તોમા કે મુકાબલા મેં આ ગયે. દોનોં મેં શિદ્દત કી શમ્શીર ઝની શુરૂ હો ગઈ. તોમા સલીબ કી વજહ સે ખશ્મ નાક હો કર બહુત હી ઝોર સે વાર કરતા થા. ઔર હઝરત શુરહબીલ તોમા કે તમામ વાર ઢાલ પર લે કર ખાલી ફેરતે થે. લેહાઝા તોમા મુશ્તઈલ હો કર હમ્લે કી શિદ્દત મેં ઈઝાફા કરતા થા ઔર કરીબ થા કિ તોમા સલીબ હાસિલ કરને મેં કામ્યાબ હો જાએ.

હઝરત ઉમ્મે અબાન ને હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કે સાથ તોમા કો લડતે દેખ કર મુજાહિદોં સે પૂછા કિ યહ શખ્સ કૌન હૈ ? બતાયા ગયા યહી શખ્સ દમિશ્ક કા હાકિમ તોમા હૈ જો હિરક્લ બાદશાહ કા દામાદ હૈ ઔર ઈસી ને તુમ્હારે શૌહર કો શહીદ કિયા હૈ. અપને શૌહર કે કાતિલ કો અપની નઝરોં કે સામને દેખ કર હઝરત ઉમ્મે અબાન કી આંખોં સે શો'લે બરસને લગે. ફૌરન કમાન મેં તીર ચઢા લિયા ઔર તોમા કા નિશાના બાંધા ઔર "بِسْمِ اللّٰهِ وَ عَلٰی مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ" કહ કર તીર ફેંકા. તીર તોમા કી દાઈં આંખ મેં પૈવસ્ત હો ગયા. તીર લગતે હી તોમા ભેડિયે કી તરહ ચીખા. હઝરત ઉમ્મે અબાન ને દૂસરા તીર કમાન મેં રખ કર નિશાના બાંધા કિ તોમા પર મારેં મગર તોમા કે મુહાફિઝોં ને તોમા કો ઘેરે મેં લે લિયા. હઝરત ઉમ્મે અબાન ને પે દરપૈ તીર બરસાએ ઔર કઈ રૂમિયોં કો ઝખ્મી કર દિયા. દો ગબરોં કો જહન્નમ રસીદ કર દિયા. તીર લગને કી વજહ સે તોમા નિઢાલ હો ગયા ઔર શિદ્દતે દર્દ સે ભોંકને લગા ઔર પીઠ ફૈર કર અપને સાથિયોં કે સાથ

કિલ્લે કી તરફ ભાગા. તોમા કો ભાગતા દેખ કર તમામ રૂમી સિપાહી ભી કિલ્લે કી તરફ ભાગે. મુજાહિદોં ને ઉન કા તઆકકુબ કિયા ઔર કિલ્લે કે દરવાઝે તક પહુંચા દિયા ઔર ઈસ દૌરાન તીન સૌ રૂમિયોં કો કત્લ કર ડાલા.

હાકિમ તોમા ઔર રૂમી કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગએ ઔર દરવાઝા બન્દ કર લિયા. હાકિમ તોમા દર્દ કી વજહ સે બુરી તરહ કરાહ રહા થા. ફૌરન જર્રાહોં ઔર મુઆલિજીન કો બુલાયા ગયા. હાકિમ તોમા કી આંખ કી મરહમ પટ્ટી કી ગઈ. અહ્લે દમિશ્ક ને તોમા સે કહા ઐ સરદાર ! આજ હમ પર દો મુસીબતેં આઈ. એક તો યહ કિ હમ સે સલીબે આ'ઝમ છીન લી ગઈ ઔર દૂસરી યહ કિ તેરી આંખ ફૂટ ગઈ. ઈસી લિયે હમ ને કહા થા કિ ઈન અરબોં સે મુકાબલા કરના હમારે બસ કી બાત નહીં. આજ કે દિન કી ફઝીહત સે નસીહત હાસિલ કર ઔર અરબોં સે મુસાલહત કી કોઈ સૂરત ઈખ્તેયાર કર. અબ ભી વક્ત હૈ, ઝિયાદહ કુછ નહીં ગયા હૈ. અપને દિમાગ કો આસ્માન સે ઝમીન પર લા ઔર હમારી બાત દિમાગ મેં ઉતાર.

હાકિમ તોમા કી શૈખી ભરી બાતેં :-

હાકિમ તોમા અપની આંખ કે ઝખ્મ કી કુલ્ફત સે બે ચૈન વ બેકરાર થા. લોગોં કી બાતેં સુન કર મઝીદ પરેશાન હુવા. ગઝબ નાક હો કર કહા કિ ઐસા બુઝદિલાના મશ્વરા દે કર તુમ અપને ઝમીર કે મુર્દા હોને કા સુબૂત દેતે હો. હમારી સલીબે આ'ઝમ હમ સે છીન લી ગઈ ઈસ સે બડા સદમા ક્યા હો સક્તા હૈ ? મેરી એક આંખ ઝાએ હૂઈ લૈકિન યકીન જાનો કિ મુકદ્દસ સલીબ અરબોં સે વાપસ હાસિલ કરૂંગા ઔર મેરી એક આંખ કે બદલે અરબોં કી હઝાર આંખેં ફોડૂંગા, તાકિ શાહ હિરક્લ કો મા'લૂમ હો જાએ કિ ઉસ કે બહાદુર દામાદ ને અપના બદલા લે લિયા. ઐ સલીબ કે પરસ્તારો ! મૈં અન્કરીબ અરબોં કે સરદાર કે સાથ ફરેબ કર કે માર ડાલૂંગા ઔર ઉન કો મુલ્કે શામ સે ભગા દૂંગા. હમારા જો માલો અસ્બાબ ઉન્હોં ને લૂટા હૈ વહ ઉન સે વાપસ છીન લૂંગા બલ્કિ એક લશ્કર લે કર મુલ્કે હિજાઝ પર યુરિશ કરૂંગા ઔર ઉન કે સરદાર અબૂ બક્ર તક પહોંચ જાઊંગા ઔર ઉન કી નિશાનિયોં યા'ની ખાન-એ કા'બા ઔર રૌઝએ અન્વર કો મિટા દૂંગા. ઉન કી મસ્જિદોં કો ખોદ ડાલૂંગા. ઉન કે શહરોં કો તબાહ વ બરબાદ કર દૂંગા. ઉન કે ઘરોં કો ગોહોં ઔર વહશી જાનવરોં કા મસ્કન બના દૂંગા. ઈસ તરહ તોમા બડી દૈર તક બકવાસ કરતા રહા. ફિર વહ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢા. રૂમિયોં કો લડને કી તર્ગીબ દેને લગા.

પૂરે દિન જંગ જારી રહી યહાં તક કિ આફતાબ ને અપના ચેહરા ઉફુક કે રૈશ્મી આંચલ કે કિનારોં મેં છુપા લિયા. જંગ મૌકૂફ. ગુઝિશ્તા શબ કી તરહ આજ ભી ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર અપને અપને મકામ પર ઠહરે. તમામ દરવાઝોં પર અઝાન કહી ગઈ ઔર ઈશા કી નમાઝ બા-જમાઅત પઢી ગઈ.

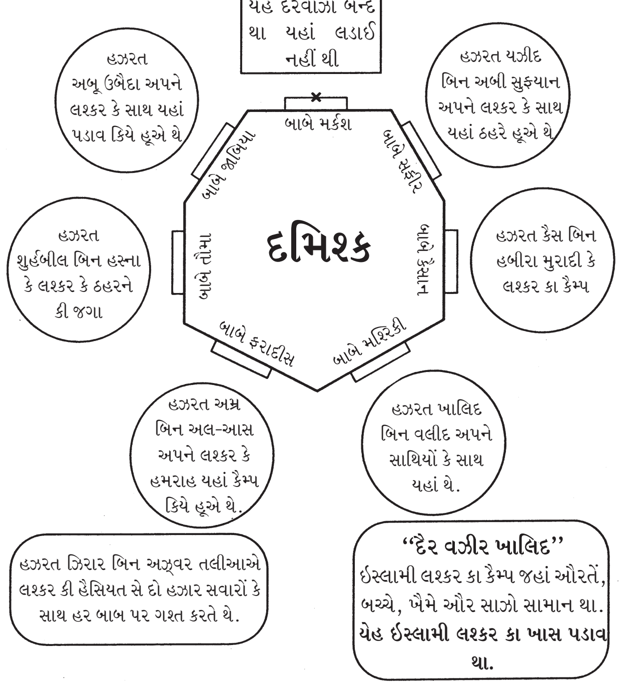
રાત મેં સોએ હુએ ઇસ્લામી લશ્કર પર હાકિમે દમિશ્ક કા હમ્લા :-

રાત કે વક્ત હાકિમ તોમા ને રૂમી લશ્કર કે તમામ સરદારોં ઔર શહર કે મુઅઝ્ઝઝ લોગોં કો અપને મહલ મેં બુલાયા ઔર કહા કિ હમ તા'દાદ મેં ઔર અસ્લહા મેં મુસલમાનોં સે બહુત ઝિયાદહ હૈં. મુસલમાનોં કા લશ્કર હમારે શહર કે કિલ્લે કા મુહાસરા કિયે હુએ હૈ. કિલ્લે કે છે દરવાઝોં પર ઉન કે અલગ અલગ સરદાર અપના લશ્કર લે કર ઠહરે હૈં. લેહાઝા મૈં ને યહ તદ્બીર સોચી હૈ કિ આજ રાત મેં જબ મુસલમાન ગાફિલ સોએ પડે હોં, તબ હમ સબ યક-બારગી ઉન પર હમ્લા કર દેં ઔર ઈન્હેં ખત્મ કર દેં. હમ્લા કી સૂરત યહ હોગી કિ તમામ દરવાઝોં કે પાસ હમારે બહાદુર લડને વાલે જમા હો જાએં ઔર પૂરી તરહ મુસલ્લહ હોં. તમામ દરવાઝે એક હી વક્ત મેં એક સાથ ખોલે જાએં ઔર તમામ દરવાઝોં સે હમ નિકલેં ઔર શબ્ખૂં માર દેં. હમ્લા કરને કે લિયે નાકૂસ બજાયા જાએગા. નાકૂસ કી આવાઝ સુન કર તમામ દરવાઝે ખોલ દિયે જાએં ઔર હર દરવાઝે સે નિકલ કર હમ્લા કર દેં ઔર મુસલમાનોં કો માર ડાલેં. અહ્લે દમિશ્ક ને હાકિમ તોમા કી તદ્બીર કો બહુત પસન્દ કિયા ઔર રાત મેં ઈસ્લામી લશ્કર પર હમ્લા કરને કી તૈયારી મેં મસરૂફ હો ગએ.

આધી રાત જબ બીતી તો તોમા ને હર બાબ પર જુદા જુદા ગિરોહ મુકર્રર કિયે ઔર સબ કો હિદાયત વ નસીહત કી. મસલન બાબે શર્કી વાલે ગિરોહ સે કહા કિ તુમ બહુત એહતિયાત સે કામ લેના ક્યૂં કિ ઈસ દરવાઝા પર મુસલમાનોં કા સરદાર હૈ. ઈસી તરહ હર બાબ કે ગિરોહ કો મુતનબ્બેહ કિયા. હર દરવાઝે પર ગશ્ત ઔર મુઆઈના કરને કે બા'દ તોમા ને નાકૂસ બજાને કા હુક્મ દિયા. નાકૂસ બજતે હી કિલ્લે કે તમામ દરવાઝે ખોલ દિયે ગએ હર દરવાઝે સે રૂમી નિકલને શુરૂ હુએ. તમામ ને ઝિરહેં પહની થીં ઔર હાથ મેં તલવાર, નૈઝા વગૈરા થે. કિલ્લે સે બાહર આ કર તમામ રૂમી મુતફર્રિક ઈસ્લામી કૈમ્પોં પર એક સાથ હમ્લા આવર હુએ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા "વા-મુહમ્મદાહ" કા ના'રા :-

આધી રાત કે બા'દ જબ રૂમી હમ્લા કરને કિલ્લે સે બાહર આને વાલે થે ઉસ વક્ત કુછ મુજાહેદીન મશ્ગૂલે ઈબાદત થે. ઔર કુછ તહજ્જુદ કી નમાઝ કે લિયે વુઝૂ કર રહે થે કિ ઉન્હોં ને નાકૂસ કી આવાઝ સુની, ફિર દરવાઝોં કે ખુલને કી આવાઝ આઈ ઔર થોડી હી દૈર મેં ઝિરહ ઔર હથિયારોં કી આવાઝેં સુનાઈ દેને લગીં. પસ વહ હોશિયાર હો ગએ ઔર અપને હમરાહિયોં કો જગાના ઔર ખતરા સે આગાહ કરના શુરૂ કર દિયા. તમામ મુજાહેદીન ચૌંક કર મિસ્લે શૈર ઉઠ ખડે હુએ ઔર જલ્દી જલ્દી મુકાબલે કે લિયે નિકલે. ઈન્હેં મુસલ્લહ હોને કા ભી મૌકા નહીં મિલા. સિર્ફ તલવાર ઔર ઢાલ લે કર દૌડે. કિલ્લ-એ દમિશ્ક કે તમામ અબ્વાબ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કા હર બાબ પર ઠહરના ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કા જુગ્રાફિયા નાઝિરીને કિરામ કી ઝિયાફતે તબઅ કે લિયે ઝૈલ મેં દર્જ હૈ. ઝહન મેં યહ ખાકા મુસ્તહઝર રખ કર મુતાલઆ કરને સે જંગ કી કૈફિયત કા સહીહ અન્દાઝા હોને કે સાથ સાથ મુતાલઆ કા લુત્ફ ભી દો ચંદ હોગા.

રાત કે વક્ત રૂમિયોં ને મુતફર્રિક અબ્વાબ પર જબ યુરિશ કી થી ઔર અચાનક છાપા મારા થા તબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બાબે શર્કી કે મુકાબિલ જો કૈમ્પ થા વહાં નહીં થે બલ્કિ "દૈર" નામ કે મકામ પર જહાં ઈસ્લામી લશ્કર કા ખાસ પડાવ થા વહાં કી હિફાઝત કે લિયે ઠહરે હુએ થે. ઈસ કૈમ્પ મેં ખ્વાતીન વ અતફાલ ઔર માલો અસ્બાબ કી નિગરાની ઝરૂરી થી, લેહાઝા વહ અપને સાથિયોં કે સાથ તકરીબન એક યા દો હઝાર કે લશ્કર કે સાથ દૈર વઝીરે ખાલિદ કે કૈમ્પ મેં થે ઔર બાબે શર્કી પર હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ કો અપના કાઈમ મકામ મુકર્રર કિયા થા. જબ રૂમિયોં ને એક સાથ તમામ અબ્વાબ સે નિકલ કર ઈસ્લામી લશ્કરોં પર છાપા મારા તો મુજાહિદોં ને ભી ઉન કો જવાબ દેતે હુએ મુકાબલા કિયા. લેહાઝા એક ઝબરદસ્ત શૌરો ગુલ બુલન્દ હુવા. રાત કા વક્ત હોને કી વજહ સે આધે કોસ કે ફાસ્લા પર વાકેઅ "દૈર" મેં ઈસ્લામી કૈમ્પ તક આવાઝ પહોંચી. ફિર ક્યા હુવા ? યહ જાનને સે પહલે અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની સૂરતે હાલ કી કૈફિયત સમાઅત ફરમાએં :

> "એક શખ્સ ને ઉસ કે સાથિયોં સે સાહિબે નાકૂસ કે પાસ જા કર હુક્મ ઈસ કે બજાને કા દિયા. પસ એક ઐસી આવાઝ સખ્ત બજાઈ ઉસ ને કિ સિવાએ ઈસ કે ઔર આવાઝ ન થી. યહાં તક કિ ખોલા કૌમ ને સબ દરવાઝોં કો ઔર દૌડ પડે લોગ ઉસી વક્ત ઔર નિકલા તોમા દરવાઝે સે ઔર સુની મુસલમાનોં ને આવાઝ. પસ દૌડે વહ લોગ બ-જાનિબ સહાબા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઔર વહ ગાફિલ થે કૌમ કે ફરેબ સે મગર યહ કિ જાગતે ઔર હોશિયાર થે. પસ જબ સુના લોગોં ને આવાઝ કો જગા દિયા બા'ઝોં ને બા'ઝ કો ઔર આવાઝેં દેને લગે ઔર ઉઠ ખડે હુએ લોગ અપને ખ્વાબ-ગાહોં સે મિસ્લે શૈર હમ્લા આવર કે. પસ નહીં પહુંચે ઉન તક દુશ્મન ઉન કે મગર યહ કિ વહ હોશિયાર હો ગએ થે. ઔર મુતવજ્જેહ મુકાબલા દુશ્મન હુએ મગર બે તર્તીબ થે. પસ લડે લોગ બીચ અંધેરી રાત કે ઔર કામ કિયા તલવારોં ને ઔર સુના ખાલિદ બિન અલ-વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને આવાઝ કો. પસ ઉઠ ખડે હુએ બદ-હવાસ ઘબરાએ હુએ. બ-સબબ સુનને આવાઝ ઔર ફર્યાદ કે ઔર ચિલ્લા કર કહા
>
> "وَاغوثَاهُ۔ وَاِسلَامَاهُ ۔ وَامُحَمَّدَاهُ۔ اَكِيدُوا قَومِی وَرَبِّ الْكَعبَةِ۔ اَللّٰهُمَّ انظُر اِلَيهِم بِعَينِكَ الَّتِی لَا تَنَامُ وَانصُرهُم وَلَا تسلمهُم اِلیٰ عَدُوِّهِم"

(ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 103)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ફૌરન હઝરત ફત્હાન બિન ઝૈદ તાઈ જો હઝરત અદી બિન હાતિમ તાઈ કે ભાઈ થે ઉન કો અપના કાઈમ મકામ બનાયા ઔર તમામ લશ્કર ઉન કે સાથ રહને દિયા ઔર અપને સાથ ચાર સૌ (400) સવારોં કો લે કર ઈસ્લામી કૈમ્પ સે બાબે શર્કી કી જાનિબ રવાના હુએ. હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથી ઐસી ઉજ્લત મેં રવાના હુએ કિ ઝિરહ પહનને કી ભી મોહલત ન મિલી. એક પલ કી તાખીર ભી ઉન કો ગવારા ન થી. હઝરત ખાલિદ ને અપને ઘોડે કી બાગ ઢીલી છોડ દી ઔર વહ અપને સાથિયોં કે સાથ બર્ક રફ્તારી સે દમિશ્ક કે કિલ્લે કી તરફ બઢ રહે થે. હઝરત ખાલિદ કો અપને મુસલમાન ભાઈયોં પર નાઝિલ મુસીબત કા બડા કલક થા. ઔર વહ ઘોડે પર સવાર હૈં ઔર ઉન કી ચશ્માને મુબારક સે મુસલ્સલ અશ્ક રવાં થે ઔર વહ રંજ વ ગમ મેં ડૂબે અશ્આર પઢતે થે. હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં ને સવાર હોને કી હાલત મેં હી અપની તલવારેં મ્યાન સે બાહર કર લી થીં ઔર વહ જલ્દ અઝ જલ્દ પહુંચને કી કોશિશ મેં અપને ઘોડોં કી રફ્તાર તૈઝ સે તૈઝ તર કરતે જાતે થે. થોડી હી દૈર મેં હઝરત ખાલિદ બાબે શર્કી પર પહોંચ ગએ. બાબે શર્કી પર સૂરતે હાલ યહ થી કિ હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ઔર ઉન કે સાથિયોં પર રૂમી કસરત સે બલાએ ના-ગહાની કી તરહ ટૂટ પડે થે. લૈકિન હઝરત રાફેઅ ઔર ઉન કે સાથી બડી જાં ફશાની ઔર સાબિત કદમી સે મુકાબલા કર રહે. જબ હઝરત ખાલિદ વહાં પહુંચે તો ઘમસાન કી લડાઈ જારી થી. તલવારોં કે ટકરાને કી વજહ સે આગ કે શો'લે ચમકતે થે. ઔર એક અજીબ શૌરો ગુલ ઉઠ રહા થા. હઝરત ખાલિદ ને જાતે હી ના'ર-એ તક્બીર સે ફેઝા કો ભર દિયા ઔર મુજાહિદોં કો પુકાર કર કહા કિ ઐ ગિરોહે મોમેનીન ! મૈં ખાલિદ બિન વલીદ તુમ્હારી મદદ કરને આ ગયા હૂં. ફિર હઝરત ખાલિદ ને રૂમિયોં પર હમ્લા કિયા ઔર ઉન કે દિલેરોં કો ઝમીન પર ડાલ દિયા. ભારી તા'દાદ મેં રૂમી કત્લ હુએ ઔર બાકી ભાગ નિકલે. હઝરત ખાલિદ બાબે શર્કી પર રૂમિયોં સે મસ્રૂફે જંગ થે મગર ઉન કા દિલ દૂસરે અબ્વાબ પર મુકર્રર ઈસ્લામી લશ્કરોં કે લિયે બેતાબ થા, ખુસૂસન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત શુરહબીલ કે લિયે વહ ઝિયાદહ ફિક્ર મન્દ થે. ક્યૂં કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઉમર રસીદા બુઝુર્ગ શખ્સ થે ઔર સાદા લૌહ ઔર નર્મ તબીઅત થે. હઝરત શુરહબીલ કે લિયે ફિક્ર મન્દ હોને કી વજહ હાકિમ તોમા થા ક્યૂં કિ વહ અપને સાથ જંગજૂ ઔર દિલેરોં કો લે કર બડી તા'દાદ મેં હમ્લા આવર હુવા થા. હઝરત ખાલિદ ને બાબે શર્કી પર રૂમિયોં કા સફાયા કરને કે બા'દ બાબે જાબિયા ઔર બાબે તોમા પર મુજાહિદોં કી મદદ કે લિયે પહોંચ ગએ.

કિલ્લ-એ દમિશ્ક કે દીગર ફાટકોં પર જંગ કી સૂરતે હાલ :-

- બાબે જાબિયા પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કે લશ્કર પર જુર્જી બિન કાલા નામ કા રૂમી સરદાર અપની કૌમ કે સાથ નિકલા તબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને ખૈમે મેં નમાઝ પઢ રહે થે. દરવાઝા ખુલને ઔર લોગોં કે નિકલને કી આવાઝ સુની. નમાઝ કો જલ્દી જલ્દી પૂરી કર કે અપને સાથિયોં કો પુકારા ઔર હોશિયાર કર દિયા. કબ્લ ઈસ કે કિ જુર્જી બિન કાલા ઉન પર આ પડે તમામ મુજાહિદોં ને હથિયાર સંભાલ લિયે. ઔર બડી દિલૈરી સે મુકાબલા કિયા. ઈસ મા'રકા મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા સખ્ત લડાઈ લડે. બાબે જાબિયા પર શબખૂન મારને વાલે રૂમિયોં મેં સે એક ભી શખ્સ ઝિન્દા વાપસ ન ગયા. જુર્જી બિન કાલા કો ભી મુજાહિદોં ને કાટ કર ફૈંક દિયા.
- બાબે તોમા પર હઝરત શુરહબીલ બિન હસના કે લશ્કર પર હાકિમે દમિશ્ક તોમા ને સખ્ત હમ્લા કિયા થા. હઝરત શુરહબીલ કે ઈલાવા હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક, હઝરત અબાન બિન ઉસ્માન, હઝરત ઉમ્મે અબાન બિન્તે ઉતબા ઔર દીગર મુજાહિદોં ને જિસ સાબિત કદમી સે મુકાબલા કિયા ઉસ કી નઝીર શાયદ ન મિલે. મુજાહિદોં ને તેગ ઝની મેં વહ દિલૈરી ઔર સુરઅત દિખાઈ કિ રૂમિયોં કી લાશોં કે ઢૈર લગ ગએ. બિલ-આખિર તોમા હઝીમત ખા કર અપને સાથિયોં કે સાથ ભાગ કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગયા.
- બાબે સગીર પર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કે લશ્કર પર જબ રૂમિયોં ને છાપા મારા તો હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને હમરાહિયોં કે સાથ ગશ્ત કરતે હુએ બાબે સગીર કે કરીબ થે. હઝરત ઝિરાર ઔર ઉન કે સાથી હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કે લશ્કર કી કુમુક કરને પહોંચ ગએ ઔર ઈસ કસરત સે શમ્શીર ઝની કી કિ રૂમિયોં કે ખૂન સે મૈદાન કી ઝમીન સુર્ખ બના દી. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને અકેલે ડેઢ સૌ રૂમિયોં કો કાટ કર હલાક કર ડાલા.

કારેઈને કિરામ સે ઈલ્તિમાસ

અબ હમ કારેઈને કિરામ કી અદાલત મેં એક ઈસ્તિગાસા પૈશ કરતે હૈં ઔર ઉમ્મીદ કરતે હૈં કિ હમ ગૈર જાનિબદારાના ફૈસલે સે નવાઝે જાએંગે.

રાત કે વક્ત રૂમિયોં ને ઈસ્લામી લશ્કર પર છાપા મારા થા ઔર ઈસ કી ઈત્તેલાઅ જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો પહોંચી તો ઉન્હોં ને **''વા ગૌસાહ, વા-મુહમ્મદાહ''** યા'ની **ઐ ફર્યાદ કો પહુંચને વાલે, ઐ મુહમ્મદ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા ના'રા લગાયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ યહ ના'રા 13 સન હિજરી મેં યા'ની **હુઝૂરે અક્દસ રહમતે** આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે દો સાલ બા'દ લગા રહે હૈં, ઔર ના'રા ભી કહાં લગા રહે હૈં ?મુલ્કે શામ મેં ઔર ક્યૂં લગા રહે હૈં ? મુસીબત આ પડી હૈ ઈસ લિયે. યા'ની હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા યહ અકીદા થા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દુનિયા સે તશરીફ લે જાને કે બા'દ, દુનિયા કે કિસી ભી કોને મેં તુમ પર મુસીબત આ પડે તો રસૂલે મુખ્તાર, માલિકે કાએનાત, દાફેઉલ બલા વલ વબા, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો પુકારો :

ન ક્યૂં કર કહૂં યા હબીબી અગિસ્ની
ઈસી નામ સે હર મુસીબત ટલી હૈ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અગર **''યા મુહમ્મદ''** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) કા ના'રા લગાના શિર્ક હોતા તો ક્યા હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફૈ'લે શિર્ક કા ઈર્તિકાબ કરતે ? હરગિઝ નહીં. જો ઝાતે ગિરામી કુફ્ર વ શિર્ક કો મિટાને કે લિયે એક સૌ સે ઝિયાદહ જેહાદ કરે, અપને જિસ્મ કો ઝખ્મોં સે ચૂર કરે, હઝારોં મુશરિકોં કો તહે તૈગ કરે, વહ ઝાતે ગિરામી કભી શિર્ક કા ઈર્તિકાબ કર સક્તી હૈ ? વહ ઝાતે ગિરામી કિ જિન કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સૈફુલ્લાહ (અલ્લાહ કી તલવારોં મેં સે એક તલવાર) કે ખિતાબ સે નવાઝેં,

જો ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર હો, ઉસ ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર, જિસ લશ્કર મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ જૈસે અશખાસ હોં જિન કા શુમાર **અશર-એ મોબશ્શરહ** મેં હોતા હૈ, વહ ઈસ્લામી લશ્કર જિસ મેં અકાબિર વ અજિલ્લહ સહાબએ કિરામ શામિલ હોં, ઉસ લશ્કર કા સરદાર કભી શિર્ક કર સકતા હૈ ? અગર **''યા રસૂલુલ્લાહ''** ઔર **''યા મુહમ્મદ''** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) કહના શિર્ક હૈ તો ક્યા હઝરત ખાલિદ કો ઈસ્લામ કે બુન્યાદી અકાઈદ કી મા'લૂમાત ન થી ? નહીં હાશા લિલ્લાહ ! ઉન કે મુતઅલ્લિક ઐસા ગુમાન કરના ભી રવા નહીં. ક્યૂં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા શુમાર અજિલ્લહ સહાબએ કિરામ મેં હોતા હૈ. ઉન્હોં ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી સોહબત ઉઠાઈ હૈ. હુઝૂર કે વહ તા'લીમો તર્બિયત યાફ્તા હૈં. ઈન્હેં યકીન કામિલ થા કિ વા-મુહમ્મદાહ કા ના'રા લગાના શિર્ક નહીં બલ્કિ બાઈસ રહમત વ બરકત હૈ. ક્યૂં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હી **''યા મુહમ્મદ''** કા વિર્દ કરને કી તા'લીમ ફરમાઈ હૈ. **''યા મુહમ્મદ''** કહને કા સુબૂત હદીસ મેં હૈ. (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ)

❀ <u>હદીસ સે ''યા રસૂલુલ્લાહ'' કહને કા સુબૂત</u> :-

ઈસ હદીસ કી સનદ :-

(1) નસાઈ (2) તિર્મિઝી (3) ઈબ્ને માજા (4) હાકિમ (5) બૈહકી (6) ઈબ્ને ખુઝૈમા ઔર (7) અબૂલ કાસિમ તબરાની ને હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે રિવાયત કિયા ઔર તિર્મિઝી ને ઈસ હદીસ કો હસન ગરીબ સહીહ કહા, ઔર તબરાની વ બૈહકી ને ઈસ કો સહીહ કહા ઔર હાકિમ ને બર-શર્તે બુખારી વ મુસ્લિમ સહીહ કહા ઔર ઈમામ અબ્દુલઅઝીમ મુન્ઝેરી વગૈરા અઈમ્મએ નક્દો તન્કીહ ને ઉન કી તસ્હીહ કો મુસલ્લમ વ મુકર્રર રખા હૈ.

હુઝૂરે અક્દસ સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને એક નાબીના કો દુઆ તા'લીમ ફરમાઈ કિ બા'દ નમાઝ યૂં કહે :

"اَللّٰهُمَّ اِنِّی اَسْئَلُكَ وَاَتَوَجَّهُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمدٍ نَبِىِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ اِنِّی اَتَوَجَّهُ بِكَ اِلٰی رَبِّی فِیْ حَاجَتِیْ هٰذِهٖ لِتُقْضٰی لِیْ اَللّٰهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِیَّ"

તર્જુમા : ''ઈલાહી મૈં તુઝ સે માંગતા ઔર તેરી તરફ તવજ્જોહ કરતા હૂં બ-વસીલા તેરે નબી મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે કિ રહમત કે નબી હૈં. યા રસૂલુલ્લાહ મૈં આપ કે વસીલે સે અપને રબ કી તરફ ઈસ હાજત મેં તવજ્જોહ કરતા હૂં કિ મેરી હાજત રવાઈ હો. ઈલાહી ઉન કી શફાઅત મેરે હક્ક મેં કબૂલ ફરમા.''

ઈસ હદીસ પાક મેં સાફ લફ્ઝોં મેં **''યા મુહમ્મદ''** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) કહને કી તા'લીમ ફરમાઈ ગઈ હૈ. અગર ઈસ તરહ નિદા કરના શિર્ક હોતા તો માહીએ શિર્કો કુફ્ર, હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઈસ દુઆ કી તા'લીમ ન ફરમાતે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બારગાહે રિસાલત કે **''કાતિબ''** ભી થે. ઈમામે અજલ, મુહક્કિક અલલ ઈત્લાક, **હઝરત શાહ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી** કુદ્દિસા સિર્રહુ ને અપની મા'રકતુલ આરા તસ્નીફ **''મદારિજુન નબુવ્વત''** જિલ્દ : 2, બાબ હફ્તુમ,ઉન્વાન, ''દર ઝિક્રે કાતિબાને બારગાહે રિસાલત'' કે ઝૈલ મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા શુમાર કિયા હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને બારગાહે રિસાલત કી ખિદમત ગુઝારી કર કે અહકામે કુફ્ર વ શિર્ક કી કામિલ મા'લૂમાત હાસિલ કી થી.

લૈકિન અફસોસ ! દૌરે હાઝિર કે મુસ્લિમ નુમા મુનાફિકીન **''યા રસૂલુલ્લાહ''** કહને કી સખ્તી ઔર શિદ્દત સે મુમાનેઅત કરતે હૈં ઔર શિર્ક કા હુક્મ નાફિઝ કરતે હૈં. તક્રીર ઔર તહ્રીર કે ઝરીએ ગલીઝ તર્દીદ કરતે હૈં. **યા રસૂલુલ્લાહ કહને વાલે મોમિન કો બિલા વજહ કાફિર ઔર મુશરિક હોને કા ફત્વા દેતે હૈં.**

''યા રસૂલુલ્લાહ'' કહને કે જવાઝ મેં મુન્દરજા બાલા એક હદીસ હી કાફી હૈ લૈકિન અલ-હમ્દો લિલ્લાહ, અઈમ્મ-એ મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કી જલીલુલ કદ્ર તસાનીફ મેં ઈસ કે જવાઝ કે સુબૂત કે અમ્બાર મૌજૂદ હૈં. મસલન :

- **''શિફાઉસ સિકામ''** મુસન્નિફ :- બકિયતુલ મુજતહિદીન, તકિયુલ મિલ્લતે વદ્દીન ઈમામ અબૂલ હસન અલી સુબુકી
- **''મવાહિબુલ લદુન્નિયા''** મુસન્નિફ :- શારેહ સહીહ બુખારી,ઈમામ અજલ, અલ્લામા અહમદ બિન મુહમ્મદ અલ-મિસ્રી અલ્કુસ્તલાની

- "**શર્હે મવાહિબુલ લદુન્નિયા**" મુસન્નિફ :- અલ્લામતુશ-શમ્સ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલબાકી ઝરકાની
- "**મતાલિઉલ મુસર્રાત**" મુસન્નિફ :- અલ્લામા ફાસી
- "**મિર્કાત શર્હે મિશ્કાત**" મુસન્નિફ :- અલ્લામા મુલ્લા અલી કારી
- "**અશ્અતુલ લમ્આત**" મુસન્નિફ :- શૈખે મુહક્કિક, શાહ અબ્દુલહક્ક બિન સૈફુદ્દીન દેહ્લ્વી (અલ-મુતવફ્ફા 1052 સન હિજરી)
- "**અફઝલુલ કુરા શર્હે ઉમ્મુલ કુરા**" મુસન્નિફ :- ઈમામ ઈબ્ને હજર મક્કી
- "**જઝ્બુલ કુલૂબ ઇલા દયારિલ મહબૂબ**" મુસન્નિફ :- શાહ અબ્દુલહક્ક મોહદ્દીસે દેહ્લવી
- "**અન્વારુલ ઇન્તિબાહ ફી હલ્લે નિદાએ યા રસૂલલ્લાહ**" મુસન્નિફ :- ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસ બરૈલવી (અલ-મુતવફ્ફા 1340 સન હિજરી)
- "**અલ-ઇહલાલ બ ફૈઝિલ ઔલિયાએ બા'દલ વિસાલ**" મુસન્નિફ :- ઈમામ અહમદ રઝા મોહદ્દિસ બરૈલવી
- "**અનહારુલ અન્વાર મિન-યમ્મે સલાતિલ અસ્રાર**" મુસન્નિફ :- ઈમામ અહમદ રઝા મોહદ્દિસ બરૈલવી
- "**લવાકિહુલ અન્વાર ફી તબ્કાતિલ અખ્યાર**" મુસન્નિફ :- ઈમામ આરિફ બિલ્લાહ અબ્દુલ વહ્હાબ શે'રાની
- "**કિતાબુલ અદબિલ મુફર્રદ**" મુસન્નિફ :- ઈમામ અહમદ બિન ઈસ્માઈલ બુખારી (અલ-મુતવફ્ફા 256 સન હિજરી). સાહિબે બુખારી શરીફ

- "**નસીમુર્રિયાઝ**" મુસન્નિફ : ઈમામ શેહાબુદ્દીન ખફાજી મિસ્રી
- "**ફતાવા ખૈરિયા**" મુસન્નિફ : ઈમામ ખૈરુદ્દીન રમલી, ઉસ્તાદ સાહિબે દુર્રેમુખ્તાર
- "**અત્યબુન નેઅમ ફી મદ્હે સય્યિદુલ અરબે વલ અજમ**" મુસન્નિફ :- શાહ વલીયુલ્લાહ મોહદ્દીસે દેહ્લવી

મુન્દરજા બાલા કુતુબ મેં ઔર દીગર મો'તમદ વ મુસ્તનદ કુતુબે અઈમ્મ-એ દીન મેં કુરઆન વ હદીસ ઔર અક્વાલ વ અફઆલે સહાબએ કિરામ કે દલાઈલે કાહિરા બાહિરા કાતેઆ સાતેઆ સે અઝ્હર મિનશ્શમ્સ કી તરહ ઝાહિર વ સાબિત કિયા ગયા હૈ કિ અમ્બિયા-એ કિરામ વ ઔલિયા-એ ઇઝામ સે ઈસ્તિગાસા વ તવસ્સુલ કરતે હુએ **યા રસૂલુલ્લાહ, યા અલી, યા ગૌસ** વગૈરા કહના જાઇઝ વ મુસ્તહસન ઔર સાલેહીન મેં રાઈજ વ મશ્રૂઅ હૈ. જિન હઝરાત કો ઈસ મસ્અલે કી તફસીલ દરકાર હો વહ ખુસૂસી તૌર પર મુન્દરજા બાલા કુતુબ કી તરફ રૂજૂઅ ફરમાએં.

હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ રદિયલ્લાહો અન્હો કી રિવાયત કર્દા "**અલ્લાહુમ્મા ઇન્ની અસ્અલુક**" (અલખ) વાલી હદીસ એક મોમિન કે લિયે સુબૂતે જવાઝે નિદા કે હક્ક મેં કાફી વાફી શાફી હૈ. લૈકિન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન શકાવતે કલ્બી ઔર બુગ્ઝ વ ઈનાદ કી વજહ સે ઈસ હદીસ કે મુતઅલ્લિક ભી નએ નએ શોશે ઔર શગૂફે નિકાલ કર મસ્અલા કો ઉલઝાને કી સઈ નાકામ કરતે હૈં. દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ઈસ હદીસ કે મુતઅલ્લિક યહ તાવીલ પૈશ કરતે હૈં કિ યહ દુઆ સિર્ફ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝાહેરી હયાત મેં જાઇઝ થી ક્યૂં કિ ઉસ વક્ત હુઝૂર મૌજૂદ થે, લૈકિન અબ વિસાલ શરીફ કે બા'દ "યા મુહમ્મદ " સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કહના મમ્નૂઅ હૈ ક્યૂં કિ અબ હુઝૂર મૌજૂદ નહીં. યહ દુઆ હુઝૂરે અક્દસ કી હયાત તક કે લિયે મખ્સૂસ થી. અવામુન્નાસ કો ધોકા દે કર બહકાને કી મુનઝ્ઝમ સાઝિશ કે તહત ઈસ કિસ્મ કે ઝેહની ઈખ્તિરાઆત બ-તૌર દલીલ પૈશ કરતે હૈં. અબ હમ એક કવી શહાદત પૈશ કરતે હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ કે દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે બા'દ અજિલ્લહ સહાબએ કિરામ ને હાજત મન્દોં કો ઈસ દુઆ કી તા'લીમ વ તલ્કીન ફરમાઈ હૈ.

સહાબીએ રસૂલ હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ ઔર એક હાજત મન્દ

ઈમામે અજલ, અબૂલ કાસિમ સુલૈમાન બિન અહમદ બિન અય્યુબ તિબ્રાની (અલ-મુતવફ્ફા 360 સન હિજરી)કી કિતાબ “મો’જમે કબીર” મેં ઈસ હદીસ કી શર્હ મેં સાફ મર્કૂમ હૈ :

"اَنَّ رَجُلًا كَانَ يَخْتَلِفُ اِلىٰ عُثْمَان بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعالىٰ عَنْهُ فِيْ حَاجَةٍ لَهُ وَكَانَ عُثْمٰنُ لَا يَلْتَفِتُ اِلَيْهِ وَلَا يَنْظُرُ فِيْ حَاجَتِهٖ فَلَقِيَ عُثْمَانُ بْنُ حُنَيف رَضى اللّٰهُ تَعَالىٰ عَنْهُ فَشَكىٰ ذَالِكَ اِلَيهِ.فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ بْنُ حُنيف رضى اللّٰهُ تَعَالىٰ عَنهُ اِئتِ المِيْضَاةَ فَتَوَضَّاء ثُمَّ اِئْتِ الْمَسْجِدَ فَصَلِّ فِيْهِ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ قُلِ اللّٰهُمَّ اِنِّى اَسْأَلُكَ وَاَتَوَجَّهُ اِلَيْكَ بِنَبِينَا مُحَمَّدٍ صَلىَ اللّٰهُ تَعَالىٰ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ يَا مُحَمَّدُ اِنِّى اَتَوَجَّهُ بِكَ اِلىٰ رَبِّى فَيُقْضىٰ حَاجَتِى وَتَذْكُرُ حَاجَتَكَ وَ رُحْ اِلىَّ حَتّىٰ اَرُوْحَ مَعَكَ.فَانْطَلَقَ الرَّجُلُ فَصَنَعَ مَا قَالَ لَهُ ثُمَّ اَتىٰ بَابَ عُثْمٰنَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعالىٰ عَنْهُ فَجَاءَ البَوَّابُ حَتّٰى اَخَذَ بِيَدِهٖ فَاَدْخَلَهُ عَلىٰ عَثمٰنَ بْنَ عَفَّانُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالىٰ عَنْهُ فَاَجْلَسَهُ مَعَهُ عَلى الطِّنْفِسَةِ وَقَالَ ما حَاجَتُكَ؟ فَذَكَرَ حَاجَتَهُ فَقَضَاهَا ثُمَّ قَالَ مَا ذَكَرْتَ حَاجَتَكَ حَتّىٰ هٰذِهِ السَّاعَةَ وَقَالَ مَا كَانَ لَكَ مِنْ حَاجَةٍ فَأْتِنَا ثُمَّ اَنَّ الرَّجُلَ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهٖ فَلَقِيَ عُثْمٰنَ بْنَ حنيْفِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالىٰ عَنْهُ فَقَالَ لَهُ جَزَاكَ اللّٰهُ خَيْراً مَا كَانَ يَنْظُرُ فِى حَاجتِى وَلَا يَلْتَفِتُ اِلَيَّ حَتّىٰ كَلَّمْتَهُ فِيَّ. فَقَالَ عُثْمٰنُ بنُ حنيفِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعالىٰ عنهُ وَاللّٰهِ مَا كَلَمْتُهُ وَلٰكِنْ شَهِدْتُ رَسُولَ اللّٰهُ صلى اللّٰه تَعَالىٰ عَليهِ وَسلمّ وَاَتَاهُ رَجُلٌ ضَرِيْرٌ فَشَكَا اِلَيْهِ ذَهَابَ بَصَرِهٖ فَقَالَ لَهُ النَبِيُّ صَلىَّ اللّٰهُ تَعالىٰ عَليهِ وَسلمّ ائْتِ الْمِيْضَأَةَ فَتَوَضَّاْ ثُمَّ صَلِّ رَكعتَينِ ثُمَّ ادْعُ بِهٰذِهِ الدَّعْوَاتِ فَقَالَ عُثْمٰنُ بْنُ حنيف رَضى اللّٰهُ تَعَالىٰ عَنْهُ فَوَاللهِ مَا تَفَرَّقْنَا وَطَالَ بِنَا الحَدِيْثُ حَتّىٰ دَخَلَ عَلَيْنَا الرَّجُلُ كَاَنَّه لَمْ يَكُنْ بِهٖ ضَرٌّ قَطُّ"

તર્જુમા : “એક હાજત મન્દ અપની હાજત કે લિયે અમીરુલ મો’મિનીન હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં આતા જાતા થા. લૈકિન અમીરુલ મો’મિનીન ઉસ કી તરફ ઈલ્તિફાત નહીં ફરમાતે થે ઔર ન ઉસ કી હાજત પર નઝર ફરમાતે થે. ઉસ હાજત મન્દ શખ્સ ને હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે ઈસ અમ્ર કી શિકાયત કી. ઉન્હોં ને ફરમાયા કિ વુઝૂ કર કે મસ્જિદ મેં દો રકઅત નમાઝ પઢ ફિર દુઆ માંગ કિ ઈલાહી મૈં તુઝ સે સવાલ કરતા હૂં ઔર તેરી તરફ અપને નબી હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે વસીલે સે તવજ્જોહ કરતા હૂં. યા રસૂલુલ્લાહ મૈં હુઝૂર કે તવસ્સુલ સે અપને રબ કી તરફ મુતવજ્જેહ હોતા હૂં કિ મેરી હાજત રવાઈ ફરમાએં ઔર ફિર અપની હાજત ઝિક્ર કર. ફિર શામ કે વક્ત મેરે પાસ આના તાકિ મૈં ભી તેરે સાથ અમીરુલ મો’મિનીન કે પાસ ચલૂંગા. વહ હાજત મન્દ ગયા ઔર જિસ તરહ હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ ને કહા થા યૂંહી કિયા. ફિર વહ હાજત મન્દ અકેલા હી અમીરુલ મોમેનીન કે આસ્તાને પર હાઝિર હુવા. થોડી દૈર મેં દરબાન આયા ઔર ઉસ હાજત મન્દ કા હાથ પકડ કર અમીરુલ મોમેનીન કે હુઝૂર લે ગયા. અમીરુલ મોમેનીન ને ઉસ હાજત મન્દ શખ્સ કો અપને સાથ મસનદ પર બિઠાયા ઔર ઉસ કી હાજત પૂછી. ઉસ શખ્સ ને અપની હાજત અર્ઝ કી તો અમીરુલ મો’મિનીન ને ફૌરન ઉસ કી હાજત પૂરી ફરમા દી ઔર ઈર્શાદ ફરમાયા કિ ઈતને દિનોં કે બા’દ તુમ ને અપની હાજત બયાન કી. અબ જબ ભી તુમ્હેં કોઈ હાજત પૈશ આએ તો હમારે પાસ ચલે આયા કરો. વહ શખ્સ અમીરુલ મો’મિનીન કે પાસ સે નિકલ કર હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ સે મિલા ઔર કહા કિ અલ્લાહ તઆલા તુમ્હેં જઝાએ ખૈર દે આપ કી શિફારિશ કી વજહ સે અમીરુલ મોમેનીન ને મેરી હાજત પર નઝર ફરમાઈ ઔર મેરી તરફ તવજ્જોહ ફરમાઈ. હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ ને ફરમાયા કિ ખુદા કી કસમ ! મૈં ને તુમ્હારે મુઆમલે મેં અમીરુલ મો’મિનીન સે કુછ ભી નહીં કહા, મગર હુવા યહ કિ મૈં ને હુઝૂરે અક્દસ સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો દેખા કિ હુઝૂરે અક્દસ કી ખિદમત મેં એક નાબીના શખ્સ હાઝિર હુવા ઔર હુઝૂર સે અપની નાબીનાઈ કી શિકાયત કી. હુઝૂર ને ઉસ સે ઈર્શાદ ફરમાયા કિ

વુઝૂ કર કે દો રકઅત નમાઝ પઢે, ફિર યહ દુઆ કરે. ખુદા કી કસમ હમ ઉઠને ભી ન પાએ થે ઔર બાતેં હી કર રહે થે કિ વહ નાબીના શખ્સ ઈસ હાલ મેં હમારે પાસ આયા કિ ગોયા વહ કભી અંધા ન થા.''

(હવાલા : **અન્વારુલ ઇન્તિબાહ ફી હલ્લિ નિદાઇ યા રસૂલલ્લાહ**, મુસન્નિફ : આ'લા હઝરત મુજદ્દિદે દીનો મિલ્લત, **ઈમામ અહમદ રઝા** મુહદ્દિસ બરૈલવી, મત્બૂઆ: મત્બા' અહ્‌લે-સુન્નત વ જમાઅત, બરૈલી,સફહા : 21)

કારેઈને કિરામ તવજ્જોહ ફરમાએં કિ હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા શુમાર અકાબિર સહાબએ કિરામ મેં હોતા હૈ. ઉન્હોં ને એક હાજત મન્દ કો ખિલાફતે ઉસ્માની કે ઝમાને મેં યહ દુઆ તા'લીમ ફરમાઈ. હઝરત સય્યિદોના ઉસ્માન બિન અફફાન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા દૌરે ખિલાફત 24, સન હિજરી સે 35, સન હિજરી તક રહા હૈ. લેહાઝા સાબિત હુવા કિ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે 14, સે 25, સાલ કે દરમિયાન હઝરત ઉસ્માન બિન હુનૈફ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને યહ દુઆ તા'લીમ વ તલ્કીન ફરમાઈ. અગર **''યા રસૂલુલ્લાહ''** ઔર **''યા મુહમ્મદ''** (સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ) કહના શિર્ક હોતા તો ક્યા સહાબએ કિરામ શિર્કિયા અલ્ફાઝ પર મુશ્તમિલ દુઆ કિસી કો તા'લીમ કરતે ? હરગિઝ નહીં, બલ્કિ હમારે લિયે સહાબએ કિરામ કા કૌલ વ ફે'લ જવાઝ વ ઈસ્તેહબાબ કી દલીલ હૈ. ફિર સહાબએ કિરામ કે મુબારક ઝમાને સે લે કર તાબેઈન, તબએ તાબેઈન કે દૌર તક ઔર ફિર ઉન કે દૌર સે સદહા સાલ તક મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કે અઇમ્મ-એ દીન, મુજતહિદીને કિરામ, ઓલમા-એ મુતકદ્દિમીન વ મુતઅખ્ખેરીન, સલ્ફે સાલેહીન, ઔલિયા-એ કામિલીન વગૈરા બુઝુર્ગોં ને **''યા રસૂલુલ્લાહ''** કે અલ્ફાઝ સે મુઝૈયન દુઆએં, અવરાદો વઝાઇફ ખુદ કિયે, અપને મુતઅલ્લિકીન ઔર મુતવસ્સિલીન કો તા'લીમ ફરમાએ, ઈસ કે જવાઝ વ મુસ્તહબ હોને કે સુબૂત મેં કુતુબ તસ્નીફ ફરમાઈં. ઉન તમામ કે અફઆલ વ અક્વાલ કો મીઝાને અદ્‌લ કે એક પલ્લે મેં રખો ઔર દૂસરે પલ્લે મેં દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કે નઝરિયાત વ એ'તેકાદ કો રખો, જો યહ કહતે ઔર લિખતે હૈં કિ યા રસૂલુલ્લાહ કહના શિર્ક હૈ. ફિર મુવાઝના કર કે ફૈસલા ફરમાઓ કિ હક્ક ક્યા હૈ ? ઔર બાતિલ ક્યા હૈ ? ઈસ મસ્અલા કી બહસ કો મઝીદ તૂલ ન દેતે હુએ હમ અપને ઝી એહ્‌તેરામ કારેઈન કો મુલ્કે શામ કે શહર દમિશ્ક કી તરફ વાપસ લે ચલતે હૈં.

જંગે દમિશ્ક કા તીસરા દિન

ગુઝિશ્તા શબ રૂમિયોં ને ઈસ્લામી લશ્કર પર યુરિશ કી થી, મગર મુજાહિદોં ને ઉન કે ઈરાદોં કો ખાક મેં મિલા દિયા ઔર રૂમિયોં ને હઝીમત ઉઠાઈ થી. જબ રૂમી ભાગ કર કિલ્લે મેં બન્દ હુએ, તો રોઉસાએ દમિશ્ક ને હાકિમ તોમા સે કહા કિ તૂને હમારા કહના નહીં માના ઔર હર હાલ મેં આમાદએ જંગ હુવા. મક્રો ફરેબ કર કે રાત મેં યુરિશ ભી કી લૈકિન નતીજા યહ હુવા કિ હમારે બે-શુમાર લોગ હલાક હુએ. લેહાઝા હમ તુમ કો મુતનબ્બેહ કરતે હૈં કિ તુમ અરબોં સે સુલહ કર લો ઔર લડને કા ખ્યાલ અપને દિમાગ સે નિકાલ દો. અગર તુમ ને હમારી બાત નહીં માની તો હમ અરબોં સે સુલહ કર લેંગે ઔર તુઝ કો તેરે હાલ પર છોડ દેંગે. તોમા ને કહા કિ મુઝે કુછ દિનોં કી મોહલત દો તાકિ મૈં હિરક્લ બાદશાહ કો સૂરતે હાલ સે મુત્તલેઅ કર દૂં. અગર વહ હમારી કુમુક કરતા હૈ તો ઠીક હૈ વરના હમ સુલહ કર લેંગે. તોમા ને અવ્વલ તા આખિર તમામ અહવાલ લિખ કર સુબ્હ હોને સે પહલે હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ કાસિદ કો રવાના કર દિયા.

જબ સુબ્હ હૂઈ ઔર દિન કા ઉજાલા ફૈલા તો હઝરત ખાલિદ ને તમામ દરવાઝોં પર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કો હુક્મ ભેજા કિ અપને અપને કૈમ્પ સે આગે બઢ કર કિલ્લે કી તરફ જાઓ ઔર સખ્ત હમ્લા શુરૂ કર દો. હુક્મ મિલતે હી હર બાબ પર મુકીમ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ આ ગયા ઔર હમ્લા શુરૂ કર દિયા. અહ્‌લે દમિશ્ક પર મુઆમલા તંગ ઔર દુશ્વાર હો ગયા. અહ્‌લે દમિશ્ક ને પૈગામ ભેજા કિ ચંદ દિનોં કે લિયે જંગ મૌકૂફ કર દી જાએ ઔર કુછ દિનોં કી મોહલત દી જાએ ક્યૂં કિ હમ સુલહ કે મુતઅલ્લિક મશ્વરા કર રહે હૈં. લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને અહ્‌લે દમિશ્ક કી દરખ્વાસ્ત કો ઠુકરા દિયા ઔર સાફ ઈન્કાર કર દિયા, બલ્કિ હમ્લે કી શિદ્દત મેં ઈઝાફા કર દિયા. અહ્‌લે દમિશ્ક નિહાયત પરેશાન ઔર હૈરાન થે. અહ્‌લે દમિશ્ક સબ કે સબ જમા હુએ ઔર કૌમ કે કાઈદીન સે કહા કિ અબ હમ સે સબ્ર વ તહમ્મુલ નહીં હો સક્તા. મુહાસરા કી વજહ સે હમ ઉક્તા ગએ હૈં. લેહાઝા કોઈ સબીલ નિકાલો ઔર હમ કો મુસીબત સે છુટકારા દિલાઓ.

ઉસ વક્ત મજમેઅ મેં એક બુઢ્ઢા નસ્રાની રાહિબ ભી મૌજૂદ થા, જો અગલી કિતાબોં કા ઝબરદસ્ત આલિમ થા. ઉસ ને કહા કિ અગર હિરક્લ બાદશાહ અપના તમામ

હથિયાર ઔર લશ્કર લે કર ભી આએગા, તબ ભી મુસલમાનોં કો દફેઅ નહીં કર સકેગા. ક્યૂં કિ મૈં ને અગલી કિતાબોં મેં પઢા હૈ કિ ઉન કે સરદાર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ખાતેમુન નબિયીન ઔર સૈયેદુલ મુર્સલીન હૈં ઔર ઉન કા દીન સબ દીનોં પર ગાલિબ હો જાએગા. લેહાઝા તુમ હીલા જૂઈ તર્ક કરો ઔર અપને તમામ કામોં કો છોડ કર અરબોં સે સુલહ કર લો. વહ જો ભી માંગેં ઉન કો દે દો ઔર સુલહ કર લો, યહી તુમ્હારે ઔર તુમ્હારે અહ્લો અયાલ કે હક્ક મેં બેહતર ઔર મુનાસિબ હૈ.

અહ્લે દમિશ્ક ને બુઢ્ઢે નસ્રાની રાહિબ કી રાએ સે ઈત્તેફાક કરતે હુએ લડાઈ મૌકૂફ કર દી ઔર જો લોગ કિલ્લે કી દીવાર સે તીર ઔર પત્થર ફેંક કર ઈસ્લામી લશ્કર પર હમ્લા કર રહે થે ઉન કો ભી નીચે ઉતાર લિયા ઔર કિસી ભી કિસ્મ કી જંગી કારવાઈ કરને સે બાઝ રહે. કિલ્લે કી દીવાર પર સન્નાટા છા ગયા. અહ્લે દમિશ્ક કિલ્લે મેં મહસૂર હો કર સુલહ કે મુતઅલ્લિક ગુફ્તગૂ મેં મશ્ગૂલ હો ગએ. જંગે દમિશ્ક કા તીસરા દિન ઈસ તરહ સુકૂન સે ગુઝરા. રાત કે વક્ત અહ્લે દમિશ્ક ફિર બુઢ્ઢે નસ્રાની રાહિબ કે પાસ આએ ઔર કહા કિ ઐ હમારે મુઅઝ્ઝઝ દીની રહબર ! મુસલમાનોં સે સુલહ કે મુઆમલે મેં આપ ક્યા મશ્વરા દેતે હૈં, રાહિબ ને કહા કિ બાબે મશ્રિકી પર ઉન કે સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ હૈં વહ નૌ-જવાન જંગજૂ ઔર જોશીલે શખ્સ હૈં ,વહ સુલહ પર જલ્દ આમાદા નહીં હોંગે. લૈકિન બાબે જાબિયા પર ઉન કે સરદાર અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ હૈં. વહ બુઢ્ઢે, સુલહ પસન્દ ઔર નર્મ તબીઅત શખ્સ હૈં. ઉન કે પાસ કિસી સૂરત સે પહોંચ જાઓ ઔર સુલહ કર કે ઉન સે અમાન હાસિલ કર લો. મુસલમાનોં કી એક ખૂબી ઔર ખુસૂસિયત યહ ભી હૈ કિ અગર ઉન કે લશ્કર કા કોઈ ગુલામ ભી કિસી કો અમાન દે દેતા હૈ તો લશ્કર કા સરદાર ઉસ કી અમાન કા લિહાઝ કરતા હૈ ઔર અમાન કો મન્ઝૂર કરતા હૈ. યહ કૌમ અપને વા'દે કી પક્કી હૈ ઔર અહ્દ શિકની વ વા'દા ખિલાફી ઉન કી આદત વ ફિત્રત મેં નહીં.

❀ **અહ્લે દમિશ્ક સુલહ કે લિયે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ :-**

જબ રાત હૂઈ તો હર દરવાઝે પર મુસલમાન હોશિયાર રહતે હુએ કિલ્લે કે આસ પાસ નિગેહબાની કર રહે થે, તાકિ અગર ગુઝિશ્તા શબ કી તરહ રૂમી લશ્કર મક્રો ફરેબ સે હમ્લા કરે, તો ઈસ કા ફૌરન તદારુક કિયા જા સકે. રાત કા કુછ હિસ્સા ગુઝરા થા કિ બાબે જાબિયા સે એક રૂમી ને બ-ઝુબાને અરબી બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! હમ સુલહ કે મુતઅલ્લિક ગુફ્તગૂ કરના ચાહતે હૈં, ક્યા હમ કો અમાન

મિલ સક્તી હૈ કિ હમ તુમ્હારે સરદાર કે પાસ આ કર સુલહ કા મુઆમલા તય કર લેં. ઉસ વક્ત હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દૌસી અપને સાથિયોં કે હમરાહ કિલ્લે કે કરીબ ગશ્ત કર રહે થે. હઝરત અબૂ હુરૈરા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ભી ઉન કે સાથ થે. હઝરત અબૂ હુરૈરા ફૌરન દૌડતે હુએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ ગએ ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! રૂમી સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને આપ કે પાસ આના ચાહતે હૈં ઔર આપ કે પાસ આને કે લિયે અમાન ચાહતે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ જાઓ ઉન સે કહ દો કિ હમારે સરદાર કે પાસ આને ઔર ફિર શહર તક વાપસ જાને તક તુમ કો અમાન હૈ. હઝરત અબૂ હુરૈરા કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ આએ ઔર પુકાર કર કહા કિ ઐ અહ્લે દમિશ્ક ! તુમ્હારે લિયે હમારે સરદાર ને અમાન કા વા'દા ફરમાયા હૈ, તુમ બિલા કિસી ખૌફ વ ખતર આ સક્તે હો. અહ્લે દમિશ્ક ને કહા કિ ઐ બિરાદર અરબી ! તુમ કૌન શખ્સ હો ? કે હમ તુમ્હારી બાત પર ભરોસા કર સકેં ? હઝરત અબૂ હુરૈરા ને જવાબ દિયા કિ મૈં અબૂ હુરૈરા અદ્દૌસી સહાબીએ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હૂં. હમારા તરીકા ગદ્ર ઔર ફરેબ કરના નહીં હૈ. હમ કૌમે અરબ ઝમાનએ જાહિલિયત મેં ભી અહ્દ વ વફા કે પાબન્દ થે ઔર અબ જબ કિ અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ કે તુફૈલ હમ કો રાહે રાસ્ત દિખાઈ હૈ, તો અબ તો હમ હરગિઝ વા'દા ખિલાફી નહીં કર સક્તે. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને કુરઆને મજીદ મેં અહ્દ પૂરા કરને કા હુક્મ દેતે હુએ ફરમાયા હૈ :

"وَاَوۡفُوۡا بِالۡعَهۡدِ اِنَّ الۡعَهۡدَ كَانَ مَسۡـُٔوۡلًا"

(સૂરએ બની ઈસરાઈલ, આયત : 34)

તર્જુમા : **"ઔર અહ્દ પૂરા કરો. બે શક અહ્દ સે સવાલ હોના હૈ."**

(કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત અબૂ હુરૈરા કા જવાબ સુન કર અહ્લે દમિશ્ક ને બાબે જાબિયા ખોલા ઔર દીને નસ્રાનિયા કે એક સૌ ઓલ્મા, રૂઉસા ઔર ગબર દરવાઝા સે બાહર નિકલે. ઉન તમામ ને ઝુન્નાર ઔર સલીબેં પહન રખી થીં. મુજાહિદોં ને ઉન કે કુફ્રી શઆઈર કો દૂર કિયા ઔર ફિર ઉન કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ લે આએ. સુલહ કે તઅલ્લુક સે ગુફ્તગૂ કા આગાઝ હુવા ઔર મુઆમલા તય હો ગયા. અહ્લે દમિશ્ક ને જિઝ્યા અદા કરના મન્ઝૂર કિયા ઔર અહ્લે દમિશ્ક કે લિયે અમાન હાસિલ કર લી ઔર સાથ મેં ઉન

કે આઠ કનીસા કો મુન્હદિમ ન કરને કા અહ્દ ભી લે લિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉન કો સુલહ કી દસ્તાવેઝ લિખ દી. લૈકિન દસ્તખત નહીં ફરમાએ ક્યૂં કિ વહ ચાહતે થે કિ લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ હોને કી હૈસિયત સે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ દસ્તખત કરેં યહી મુનાસિબ હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને યહ સોચા કિ હઝરત ખાલિદ કો સુબ્હ બુલા કર તમામ કૈફિયત સે આગાહ કર દૂંગા ઔર દસ્તખત લે લૂંગા. ઈસ વક્ત આધી રાત મેં ઉન કો તક્લીફ દે કર યહાં બુલાના મુનાસિબ નહીં. ક્યૂં કિ વહ ગુઝિશ્તા શબ ભર ઔર આજ કા પૂરા દિન જંગ કી સખ્ત મશક્કત ઉઠાએ હુએ હૈં. લેહાઝા ઉન કે આરામ મેં ખલલ વાકેઅ નહીં કરના બેહતર હૈ. અલસ્સુબ્હ ઉન કો સુલહ કી બશારત દેંગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસી સોચ મેં થે કિ અહ્લે દમિશ્ક ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ યહ ચાહતે હૈં કિ આપ ઈસી વક્ત હમારે સાથ ચલો ઔર શહર મેં દાખિલ હો કર શહર પર કબ્ઝા કર લો.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ફૌરન તૈયાર હો ગએ ઔર અપને સાથ એક સૌ મુજાહિદોં કો લિયા. ઉન એક સૌ મુજાહિદોં મેં પૈંતીસ સહાબએ કિરામ થે ઔર પૈંસઠ તાબેઈન થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા અહ્લે દમિશ્ક કે વફ્દ કે હમરાહ કિલ્લ-એ દમિશ્ક કી તરફ પૈદલ રવાના હુએ. રાસ્તે મેં આપ કે સાથિયોં મેં સે બા'ઝ ને મશ્વરા દિયા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! હમ રૂમિયોં કી બાત પર એ'તેમાદ કર કે ચલ પડે હૈં કહીં ઐસા ન હો કિ યહ ધોકા દે બૈઠેં ઔર કિલ્લે કે અન્દર હમ કો લે જા કર બદ-અહદી કર કે હમ કો હલાક કર દેં. લેહાઝા મુનાસિબ મા'લૂમ હોતા હૈ કિ ઈસ રૂમી વફ્દ કે કુછ અહ્મ લોગોં કો યર્ગમાલ કે તૌર પર અપને લશ્કર કે કબ્ઝા મેં રખ લેં, તાકિ રૂમી લોગ હમારે સાથ બદ-અહદી કરને મેં સૌ મરતબા સોચેં ઔર ઝિજક મેહ્સૂસ કરેં. મુજાહિદોં કી ઈસ દૂર અન્દેશી પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મસર્રત કા ઈઝહાર ફરમાયા ઔર ઈન્હેં ઈત્મીનાન ઔર તસલ્લી દેતે હુએ જો ઈર્શાદ ફરમાયા વહ અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ મેં યૂં હૈ :

> "નમાઝે ફર્ઝ પઢી અબૂ ઉબૈદા ને ઔર સો ગએ. દેખા રસૂલુલ્લાહ કો ખ્વાબ મેં કે ફરમાતે હૈં આપ "اَللَّيْلَةَ تُفْتَحُ الْمَدِيْنَةُ اِنْشَاءَ اللهُ تَعَالٰى" અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને બયાન કિયા હૈ કિ દેખા મૈં ને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ આલેહિ વ સલ્લમ કો મુસ્ત'જિલ. પસ અર્ઝ કિયા મૈં ને કિ યા રસૂલુલ્લાહ ક્યા સબબ હૈ કિ મૈં મુસ્ત'જિલ દેખતા હૂં. પસ ફરમાયા આપ ને કે મૈં આયા હૂં ઈસ વાસ્તે કિ જનાઝએ અબૂ બક્ર સિદ્દીક પર જાઉં. પસ બેદાર હુએ અબૂ

> ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર નહીં લિયા અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને કૌમ સે ગિરોહ બ-એતમાદ ઈર્શાદે સિદ્દક બુન્યાદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ આલેહિ વ સલ્લમ કે."

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 108)

નોટ : યર્ગમાલ = વહ ફર્દ યા અફરાદ જો શરાઈત કી પાબન્દી કી ઝમાનત મેં દુશ્મન કે હવાલે કિયે જાએં.

(ફીરોઝુલ-લુગાત, સફહા : 1067)

હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો **આલિમે મા કાન વ-મા યકૂન ઔર મુખબિરે સાદિક સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ** ને ખ્વાબ મેં બશારત દેતે હુએ ફરમાયા કિ "اَللَّيْلَةَ تُفْتَحُ الْمَدِيْنَةُ اِنْشَاءَ اللهُ تَعَالٰى" યા'ની **"ઈસી રાત મેં શહર ફતહ હો જાએગા અગર અલ્લાહ તઆલા ને ચાહા."** લેહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહો અન્હો કો એ'તેમાદે કામિલ થા કિ રૂમી હમારે સાથ બે-વફાઈ નહીં કરેંગે. ક્યૂં કિ મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા હૈ કિ આજ રાત મેં શહર ફતહ હો જાએગા. ઔર ઈર્શાદે ગિરામી સિદ્દક કી બુન્યાદ પર હી મબ્ની હૈ. ઔર ઈસ વક્ત મૈં બિલ-યકીન શહર કો ફતહ કરને હી જા રહા હૂં. લેહાઝા બ-તૌરે યર્ગમાલ કિસી રૂમી કો રખને કી મુત્લક ઝરૂરત નહીં. ઈસી વજહ સે ઉન્હોં ને યર્ગમાલ કી તરફ તવજ્જોહ હી ન ફરમાઈ.

કારેઈને કિરામ કી તવજ્જોહ દરકાર હૈ કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા પુખ્તા અકીદા થા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ખ્વાબ મેં ફરમાયા કિ **"આજ રાત મેં શહર ફતહ હો જાએગા"** લેહાઝા ઈર્શાદ કે મુતાબિક યકીનન આજ શબ મેં શહર ફતહ હો કર હી રહેગા. ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને સાથ એક સૌ સહાબા ઔર તાબેઈન કો લે કર કિસી ભી કિસ્મ કી હિફાઝત કા ઈન્તેઝામ કિયે બગૈર રૂમિયોં કે વફ્દ કે સાથ ચલ દિયે. એક સૌ (100) સહાબા વ તાબેઈન કી ઝિન્દગી ખતરે મેં ડાલના ઔર વહ ભી ખ્વાબ કી બશારત પર એ'તેમાદ કરતે હુએ. સિર્ફ અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હી નહીં બલ્કિ ઉન કે સાથ જાને વાલે એક સૌ સહાબા વ તાબેઈન ઔર ઉન કો જાને કે લિયે રુખસત કરને વાલે લશ્કરે ઈસ્લામ કે હઝારોં તાબેઈન વ સહાબા કો ભી પુખ્તા યકીન થા કિ **જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને આજ કી રાત મેં શહર ફતહ હોને કી બશારત દી હૈ, તો યકીનન આજ રાત મેં હી શહર ફતહ હો કર રહેગા. ઈસ મેં શક કી કોઈ ગુન્જાઈશ હી નહીં.**

લૈકિન અફસોસ કે દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા યહ અકીદા હૈ કિ લડાઈ મેં ફતહ હોગી યા શિકસ્ત ઈસ બાત કા અમ્બિયા-એ કિરામ કો ઈલ્મ નહીં થા ઔર ઐસા અકીદા રખના શિર્ક હૈ.

વહાબી, ગૈર મુકલ્લિદ, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામુલ અવ્વલ ફિલ હિન્દ, મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી કિ જિસ કો તબ્લીગી જમાઅત કે મુત્તબેઈન ''મૌલાના શહીદ'' ઔર ન જાને ક્યા ક્યા અલ્કાબ સે નવાઝતે હૈં. વહ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી સાહિબ ને અપની રુસવાએ ઝમાના કિતાબ **''તક્વીયતુલ ઈમાન''** કી ફસ્લ સાની, ઈશરાક ફીલ ઈલ્મ કે રદ્દ મેં ઝેરે ઉન્વાન ''નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ હાસિલ નહીં થા'' લિખા હૈ :

''ઔર ઈસી તરહ કુછ ઈસ બાત મેં ભી ઉન કો બડાઈ નહીં કિ અલ્લાહ ને ગૈબ દાની ઉન કે ઈખ્તેયાર મેં દે દી હો કિ જિસ કે દિલ કા હાલ ચાહેં મા'લૂમ કર લેં યા જિસ ગાઈબ કા હાલ જબ ચાહેં મા'લૂમ કર લેં કિ વહ ઝિન્દા હૈ યા મર ગયા, યા કિસ શહર મેં હૈ યા કિસ હાલ મેં હૈ યા જિસ આઈન્દા બાત કો જબ ઈરાદા કરેં તો દર્યાફ્ત કર લેં કિ ફુલાં કે ઔલાદ હોગી યા ન હોગી યા ઈસ સૌદાગરી મેં ઈસ કો ફાઈદા હોગા યા ન હોગા યા ઈસ લડાઈ મેં ઈસ કો ફતહ હોગી યા શિકસ્ત ? ઈન બાતોં મેં બન્દે બડે હોં યા છોટે સબ યક્સાં બે-ખબર ઔર નાદાન હૈં.''

(હવાલા : **તક્વીયતુલ ઈમાન**, મુસન્નિફ : - **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી**, નાશિર : દારુસ્સલ્ફિયા, મુમ્બઈ, સફ્હા : 46)

''તક્વીયતુલ ઈમાન'' કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત મેં સાફ લફ્ઝોં મેં કહા ગયા હૈ કિ લડાઈ મેં ફતહ હોગી યા શિકસ્ત ? ઈસ બાત કા ઈલ્મ કિસી બડે બન્દે યા'ની અમ્બિયા-એ કિરામ યા છોટે બન્દે યા'ની આમ્મતુલ મુસ્લિમીન કો નહીં, બલ્કિ વહ તમામ બે-ખબર ઔર નાદાન હોને મેં યક્સાં હૈં ? જબ કિ અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ કા યહ અકીદા હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફતહ કી ખબર દી હૈ, વહ હક્ક હૈ. સિર્ફ ફતહ કી હી ખબર નહીં બલ્કિ ફતહ હાસિલ હોને કા વક્ત ભી બતા દિયા કિ આજ રાત મેં હી ફતહ હાસિલ હોગી. કારેઈન ફૈસલા કરેં કિ સહાબએ કિરામ કા અકીદા દુરુસ્ત હૈ યા મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી ઔર ઉન કે મુત્તબેઈન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા ? ઔર હમ કો કિન કે નક્શ કદમ પર ચલના હૈ ?

અલ-કિસ્સા ! હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ જબ દમિશ્ક કે કિલ્લે મેં બાબે જાબિયા સે દાખિલ હુએ તબ રાત કા આખરી હિસ્સા થા. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ફરમાયા થા કિ ઈસી રાત શહર ફતહ હોગા લેહાઝા રાત હી મેં શહર ફતહ હુવા. ઔર ક્યૂં ન હો ?

ખુદા ને ક્યા તુઝ કો આગાહ સબ સે
દો આલમ મેં જો કુછ ખફી વ જલી હૈ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ કા બાબે શર્કી સે દમિશ્ક મેં દાખિલા :-

જિસ તરહ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સાથ રાત હી મેં ફતહ અઝ સુલહ કા મુઆમલા પૈશ આયા, ઈસી તરહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે સાથ ભી ઈસી રાત મેં ફતહ બ-ઝોર શમ્શીર કા મુઆમલા પૈશ આયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને દિન કે વક્ત બાબે શર્કી પર સખ્ત હમ્લા કિયા થા. ઈસ કી વજહ યહ હૂઈ થી કિ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે ભાઈ ઔર ફલસ્તીન મેં શહીદ હોને વાલે હઝરત સઈદ કે વાલિદ હઝરત ખાલિદ બિન સઈદ કો રૂમિયોં ને ઝહર-આલૂદ તીર માર કર શહીદ કર દિયા થા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને નમાઝે જનાઝા પઢા કર ઉન કો બાબે શર્કી કે કરીબ દફ્ન કિયા. ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ખશ્મનાક હો કર શિદ્દત સે હમ્લા આવર હુએ થે. જબ રાત કા કુછ હિસ્સા ગુઝરા તો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે પાસ **''યૂશા બિન મરકસ''** નામ કા એક રૂમી કસ આયા. યૂશા બિન મરકસ દીને નસ્રાનિયા કા આલિમ થા ઔર ઉસ ને મલાહિમ ઔર કુતુબે સાબિકા મેં પઢા થા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે અસ્હાબ કે હાથોં મુલ્કે શામ ફતહ હોગા ઔર દીને ઈસ્લામ તમામ અદ્યાન પર ગાલિબ હો જાએગા. યૂશા બિન મરકસ કા મકાન બાબે શર્કી કે કિલ્લે કી દીવાર સે મુલહિક થા. આધી રાત મેં ઉસ ને અપને મકાન સે મુલહિક કિલ્લે કી દીવાર મેં નક્બ ઝની કર કે બાહર નિકલ કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે પાસ આયા ઔર કહા કિ અગર મુઝ કો ઔર મેરે અહ્લો અયાલ કો અમાન દી જાએ તો મૈં અપને ઘર કે ઝરીએ તુમ કો કિલ્લ-એ શહર મેં દાખિલ કર દૂં. યૂશા બિન મરકસ ને અપને મકાન મેં નક્બ ઝની કા કિસ્સા બયાન કિયા ઔર યહ ભી બતાયા કિ બાબે શર્કી

મેરે મકાન સે બિલ્કુલ કરીબ હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કો સરદાર મુકર્રર કર કે ઉન કે સાથ એક સૌ (100) મુજાહિદોં કો યૂશા બિન મરકસ કે હમરાહ રવાના કિયે ઔર ઉન કો હુક્મ દિયા કિ મૌકા' પા કર કિલ્લે કે અન્દર સે બાબે શર્કી કા કુફ્લ ખોલ દેના મૈં લશ્કર લે કર દરવાઝે કે બાહર મૌજૂદ હોંગા. તુમ લોગ દરવાઝે ખોલ દેના, મૈં લશ્કર લે કર શહર મેં દાખિલ હો જાઊંગા. હઝરત ખાલિદ ને ઉન કો રવાના કરને કે બા'દ લશ્કર કે તમામ મુજાહિદોં કો બેદાર કિયા ઔર સબ કો મુસલ્લહ હો કર બાબે શર્કી પર જાને કા હુક્મ દિયા. યહ તમામ મુઆમલા ના-ગહાની હુવા થા. ઔર યૂશા બિન મરકસ કી પૈશકશ ઔર તદ્બીર ઈતની નફા' બખ્શ થી કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને બિલા કિસી તામ્મુલ ઔર તાખીર ઈસ કી તક્મીલ મેં મસરૂફ હો ગએ ઔર ઉન કે પાસ ભી ઈત્ના વક્ત ન રહા કિ ઈસ મુહિમ કે મુતઅલ્લિક હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી રાએ મા'લૂમ કરેં યા ઉન કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તેલાઅ દેં. ઉન્હોં ને ભી હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ઈસ્તેરાહતે શબ કા લિહાઝ કરતે હુએ આધી શબ કે વક્ત બૈદાર કરના મુનાસિબ ન જાના. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કર કો લે કર રાત કે આખરી હિસ્સા મેં બાબે શર્કી પર પહોંચ ગએ ઔર દરવાઝા ખુલને કે ઈન્તિઝાર મેં હમ્લા કરને કે લિયે મુસ્તઈદ થે.

યૂશા બિન મરકસ અપને હમરાહ હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ઔર ઉન કે સાથિયોં કો લે કર નક્બ કે ઝરીએ અપને મકાન મેં દાખિલ હો ગયા. ઈસ મકાન સે બાબે શર્કી સાફ નઝર આ રહા થા. લૈકિન ઉસ વક્ત બાબે શર્કી પર રૂમી સિપાહી ઝિયાદહ તા'દાદ મેં થે. યૂશા ને હઝરત કા'બ કો તવક્કુફ કરને ઔર દરવાઝા પર રૂમી સિપાહિયોં કી તા'દાદ કમ હોને તક ઈન્તિઝાર કરને કો કહા. રાત અબ ખત્મ હોને કે કરીબ થી ઔર સુબ્હ હોને વાલી થી. ઔર સાથ મેં મુસલમાનોં કી ફતહે મુબીન ભી બહુત કરીબ થી.

જંગ કે ચૌથે દિન દમિશ્ક પર મુસલમાનોં કી ફતહે મુબીન

સુબ્હ નમૂદાર હૂઈ. ઉજાલા ફૈલતા ગયા ઔર રૂમી સિપાહી આહિસ્તા આહિસ્તા ઝરૂરી હાજત કે લિયે બાબે શર્કી સે બિખરતે ગએ. ચંદ સિપાહી બાકી રહ ગએ ઔર વહ ભી કિલ્લે કે અન્દર મહફૂઝ ઔર સલામત હોને કે ગુમાન મેં મુસલ્લહ નહીં થે. કુછ મા'મૂલી હથિયાર ઉઠાએ હુએ, શબ બેદારી કી વજહ સે ગુનૂદગી કે આલમ મેં ઝોંકે ખા રહે થે. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ને મૌકા' ગનીમત જાન કર નાર-એ તક્બીર કહતે હુએ હમ્લા કર દિયા. રૂમી સિપાહિયોં કે વહમો ગુમાન મેં ભી નહીં થા કિ ઐસે વક્ત મેં ઈસ તરહ કા હમ્લા હોગા. નારએ તક્બીર કી સદા સુન કર ઔર મુજાહિદોં કે હાથોં મેં બરહેના શમ્શીરેં દેખ કર ઉન કે અવસાન ખતા હો ગએ. બદ-હવાસી કે આલમ મેં કુછ મુકાબલા કરને ખડે હુએ, કુછ હથિયારોં કી તરફ લપકે મગર વહ અપને હથિયાર સંભાલેં ઈસ સે કબ્લ મુજાહિદોં કી તલવારેં ઉન કી ગર્દનોં તક પહોંચ ગઈ ઔર સબ કો ઝમીન પર મુર્દા ડાલ દિયા. દફઅતન તક્બીર કી આવાઝ ઔર તલવાર ઝની કા શૌરો ગુલ ઉઠને સે ઈધર ઉધર મુતફર્રિક રૂમી સિપાહી ચૌંક ઉઠે ઔર હથિયાર લે કર કિલ્લે કે દરવાઝે કી તરફ દૌડે. રૂમી સિપાહી દૌડ કર દરવાઝે તક પહુંચેં ઈતની દૈર મેં તો મુજાહિદોં ને કુફ્લ તોડ ડાલે. ઔર દરવાઝા ખોલ ડાલા. દરવાઝા ખુલતે હી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગએ ઔર દાખિલ હોતે હી રૂમિયોં કે સરોં પર તલવારેં રખ કર હલાક કરના શુરૂ કિયા. ઈસ કસરત સે તલવાર ઝની કી કિ લાશોં કા અમ્બાર લગ ગયા. બિજલી કી તરહ શહર મેં ખબર ફૈલ ગઈ કિ બાબે શર્કી સે ઈસ્લામી લશ્કર દાખિલ હો ગયા ઔર બડી શિદ્દત સે તેગ ઝની ઔર નૈઝા ઝની જારી હૈ. રૂમી સિપાહી ઔર અહ્લે દમિશ્ક બાબે શર્કી સે શહર કે વસ્ત કી તરફ ભાગને લગે. હઝરત ખાલિદ ને ઉન કા તઆકકુબ કરતે હુએ તેગ ઝની કા સિલસિલા બર-કરાર રખા.

ઈધર બાબે શર્કી પે યહ સૂરતે હાલ થી ઔર ઉધર બાબે જાબિયા સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપને એક સૌ સાથિયોં કે સાથ રાત કે આખરી હિસ્સા

મેં શહર મેં દાખિલ હો ગએ થે. ઔર સુબ્હ હોને તક બાબે જાબિયા પર હી થે. ઈસ દૌરાન સુલહ કે તઅલ્લુક સે કુછ મઝીદ શરાઈત ભી તય ફરમાએ. ફજ્ર કી નમાઝ બાબે જાબિયા પર બા-જમાઅત અદા ફરમાઈ ઔર ફિર અપને લશ્કર કો ભી બુલા લિયા. લશ્કર આ જાને પર વહ લશ્કર કે સાથ પૈદલ શહર મેં દાખિલ હુએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સાથ દમિશ્ક કે કસ ઔર રાહિબ ભી સિયાહ બાલોં કે લિબાસ પહને હુએ ઔર હાથોં મેં ઈન્જીલ લિયે હુએ ચલતે થે ઔર લોગોં કો સુલહ વાકેઅ હોને ઔર અમાન હાસિલ હોને કી ખુશખબરી દેતે હુએ બ-શક્લ જુલૂસ શહર મેં ગશ્ત કરતે હુએ શહર કે વસ્ત મેં વાકેઅ ઈસાઈયોં કી ખાસ ઈબાદત ગાહ "કનીસએ મરયમ" કી તરફ આગે બઢ રહે થે.

જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા લશ્કર કનીસએ મરયમ પહુંચા, ઉસી વક્ત હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા લશ્કર ભી તેગ ઝની કરતા હુવા કનીસએ મરયમ પર પહુંચા. દોનોં ઈસ્લામી લશ્કર અચાનક શહર કે વસ્ત મેં મુલાકી હુએ ઔર દોનોં લશ્કર કે સરદાર એક દૂસરે કો દેખ કર મહવે હૈરત થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મૈં ને સુલહ સે શહર ફતહ કિયા હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ફરમાયા કિ મૈં ને તલવાર સે શહર ફતહ કિયા હૈ ઔર મૈં તમામ રૂમિયોં કો હલાક કર કે છોડૂંગા. ઈસ પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ સરદાર ! મૈં ને ઉન કો અમાન દી હૈ. ઔર ઉન કો સુલહ વ અમન કી દસ્તાવેઝ ભી લિખ દી હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઐ અમીને ઉમ્મત ! આપ કી દી હૂઈ અમાન મૈં નહીં તોડૂંગા. મુઝે આપ કી દી હૂઈ અમાન મન્ઝૂર હૈ ઔર મૈં ને ભી અહ્લે દમિશ્ક કો અમાન દી, લૈકિન દો શખ્સોં કે લિયે અમાન નહીં. એક હાકિમે દમિશ્ક તોમા ઔર દૂસરા ઈસ કા વઝીર હરબીસ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મૈં તમામ અહ્લે દમિશ્ક કો અમાન દે ચુકા હૂં ઔર યહ દોનોં ભી દમિશ્ક કે બાશિન્દે હોને કે નાતે અમાન મેં દાખિલ હૈં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! અગર આપ ને અમાન ન દી હોતી ઔર આપ કી અમાન કા લિહાઝ ન હોતા તો ઉન દોનોં મલઊન વ મુફિસદ શખ્સોં કો ફૌરન કત્લ કર દેતા. લૈકિન મૈં અબ યહ ચાહતા હૂં કિ યહ દોનોં ફસાદી ઈસ શહર મેં ન રહેં બલ્કિ કહીં ઔર ચલે જાએં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! આપ કો યહ જાન કર ખુશી હોગી કિ મૈં ને અહ્લે દમિશ્ક સે ઈસ શર્ત પર સુલહ કી હૈ કિ હાકિમ તોમા ઔર ઉસ કા વઝીર હરબીસ યહ દોનોં શહર સે નિકાલ દિયે જાએંગે.

ઈસ દૌરાન હાકિમ તોમા ઔર હરબીસ ભી વહાં આ પહુંચે. ક્યૂં કિ ઉન કો પતા

ચલ ગયા થા કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી મુતાબેઅત મેં હઝરત ખાલિદ ને ભી અમાન દે દી હૈ. કત્લ વ કિતાલ મૌકૂફ ઔર અમન કાઈમ હો ગયા હૈ. ઉન દોનોં ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ હમેં ઈસ બાત કી ઈજાઝત દી જાએ કિ હમ અપને અહ્લો અયાલ, માલો અસ્બાબ ઔર સાથિયોં કો લે કર જહાં ચાહેં ચલે જાએં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઈસ વક્ત તૂ હમારી અમાન ઔર ઝિમ્મેદારી મેં હૈ, લેહાઝા હમ તેરે સાથ કિસી કિસ્મ કી મુઝાહેમત નહીં કર સક્તે લૈકિન જબ તૂ દારુલ હર્બ મેં પહોંચ જાએગા તો હમારી અમાન ઔર ઝિમ્મેદારી સે નિકલ જાએગા. ફિર હમ જો ચાહેંગે તેરે સાથ સુલૂક કરેંગે. ઈસ પર તોમા ને કહા કિ હમ કો તીન દિન અપની ઝિમ્મેદારી ઔર અમાન મેં રખો. તાકિ હમ તીન દિન મેં જહાં ચાહેં ચલે જાએં ઔર તુમ મેં સે કોઈ શખ્સ હમારા પીછા ન કરે. તીન દિન કે બા'દ હમ તુમ્હારી અમાન ઔર ઝિમ્મેદારી સે નિકલ જાએંગે. તીન દિન કે બા'દ હમ તુમ્હારે હાથ લગેં તો તુમ કો પૂરા ઈખ્તેયાર હોગા કિ ચાહે હમેં ગુલામ બનાના, કૈદ કરના યા ફિર કત્લ કર ડાલના. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા જા ! મૈં ને તેરી યહ દરખ્વાસ્ત ભી મન્ઝૂર કી. તૂ અપને અહ્લો અયાલ ઔર માલો અસ્બાબ ઔર સાથિયોં કે સાથ જહાં ભી જાના ચાહતા હૈ જા સક્તા હૈ, લૈકિન હથિયાર અપને સાથ લે જાને કી ઈજાઝત નહીં. ઈસ પર હરબીસ ને કહા કિ ઐ સરદાર અરબી ! યહ કૈસે મુમ્કિન હૈ. અહ્લો અયાલ ઔર માલો અસ્બાબ કે સાથ સફર કરને મેં રાસ્તે મેં દરિન્દોં ઔર ડાકૂઓં કા ખતરા રહતા હૈ ઔર ઉન સે હિફાઝત કરને કે લિયે હથિયારોં કા સાથ મેં હોના અશદ ઝરૂરી હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઝરૂરત કે પૈશે નઝર તુમ કો હર શખ્સ કે સાથ સિર્ફ એક હથિયાર લે જાને કી ઈજાઝત હૈ. યા'ની જો અપને સાથ તલવાર લે ઉસે નૈઝા લેને કી ઈજાઝત નહીં. જો અપને સાથ નૈઝા લે ઉસ કો અપને સાથ તલવાર લે જાને કી ઈજાઝત નહીં. અલ-ગર્ઝ તલવાર, નૈઝા, તીર કમાન, છુરી, બર્છી વગૈરા મેં સે જો ચાહે વહ એક હથિયાર લે સક્તા હૈ. એક સે ઝિયાદહ કિસી ભી કિસ્મ કા દૂસરા હથિયાર સાથ લેને કી ઈજાઝત નહીં.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અખ્લાકે જમીલા કા મુઝાહેરા કરતે હુએ ફરાખ દિલી સે તોમા જૈસે શકી ઔર બદ-ખ્વાહ દુશ્મન કી કરીબ કરીબ તમામ દરખાસ્તેં મન્ઝૂર ફરમા લીં.

હાકિમ તોમા અપને અહ્લો અયાલ કે સાથ શહર બદ્ર :-

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે અપની દરખાસ્તેં મન્ઝૂર કરવા લેને કે બા'દ તોમા ઔર હરબીસ ને અપને અહ્લો અયાલ, મુતઅલ્લિકીન ઔર સિપાહિયોં કો લે કર

દમિશ્ક સે રવાનગી કી તૈયારી શુરૂ કી. કિલ્લે કે બાહર એક બડા ખૈમા ખડા કિયા ગયા. તોમા કે હુક્મ પર ઉસ કે સિપાહિયોં ને તોમા કા કીમતી માલો અસ્બાબ ખૈમા મેં જમા રના શુરૂ કિયા. તોમા કા માલો અસ્બાબ ક્યા થા ? એક બડા ખઝાના થા. સોને કા કામ કિયા હુવા રૈશ્મી કપડા તીન સૌ બોઝ થા. સોને ચાંદી કે બર્તન, ઝૈવરાત, જવાહિરાત સન્દૂકેં ભર ભર કે થે. દમિશ્ક મેં જો મુતઅસ્સિબ નસ્રાની થે ઔર જિન કો જિઝ્યા અદા કરને સે ઈન્કાર થા વહ તમામ લોગ ભી તોમા કે સાથ જાને કે કસ્દ સે અપના માલો અસ્બાબ લે કર કિલ્લે કે બાહર ખૈમા મેં જમા કરને લગે. રૂમિયોં ને કોઈ અચ્છી ચીઝ યા અચ્છા કપડા દમિશ્ક મેં ન રહને દિયા. કિલ્લે કે બાહર કીમતી સામાન કા ઢેર લગ ગયા. તોમા કે સાથ જાને વાલે લોગોં કા મેલા લગ ગયા. પાંચ હઝાર રૂમી સવાર, તોમા કે ખેશો અકારિબ, અહ્લો અયાલ, મુતઅસ્સિબ નસ્રાની, ગબર, કસ, બતારેકા વગૈરા મિલ કર સાથ હો લિયે. તોમા ઔર હરબીસ ને દેખા કિ અબ લે જાને કે કાબિલ કોઈ કીમતી ચીઝ દમિશ્ક મેં બાકી નહીં ઔર તમામ મુતઅલ્લિકીન ઔર મુતવસ્સિલીન લોગ ભી આ ગયે હૈં તબ ઉન્હોં ને કાફલા કો કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. કલ્માતે કુફ્ર બુલન્દ કરતે હુએ ઔર નાકૂસ બજા કર ઈન્જીલ સે મદદ તલબ કરતે હુએ દમિશ્ક સે રવાના હુએ.

દમિશ્ક મેં અબ સિર્ફ વહી લોગ થે જો સુલહ ઔર અદાએ જિઝ્યા પર રઝા મન્દ થે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અહ્લે દમિશ્ક કે સામને અમાન કા વા'દા દોહરાયા ઔર અહ્લે દમિશ્ક ને ઈસ્લામી લશ્કર કો શહર દમિશ્ક કા કબ્ઝા સુપુર્દ કર દિયા. ઔર દમિશ્ક ફતહ હુવા.

દમિશ્ક 11, જમાદિયુસ સાની 13, સન હિજરી બ-રોઝ દો શમ્બા ફતહ હુવા. ઔર ગ્યારહ દિન બા'દ મદીના તય્યબહ મેં અમીરુલ મો'મિનીન, ખલીફતુલ મુસ્લિમીન, અસ્દકુસ સાદિકીન, ઈમામુલ મુત્તકીન, હઝરત સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને રેહલત ફરમાઈ. إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيهِ رَاجِعُوْنَ

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને શબ ગુઝિશ્તા ફતહે દમિશ્ક કી બશારત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખ્વાબ મેં દી થી ઔર ઉસ ખ્વાબ મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને દેખા કિ સરકારે દો આલમ જલ્દી મેં હૈં, લેહાઝા અર્ઝ કિયા કિ યા રસૂલુલ્લાહ ! જલ્દી કી ક્યા વજહ હૈ ? ફરમાયા કિ મૈં અબૂ બક્ર સિદ્દીક કે જનાઝે પર જા રહા હૂં. હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રેહલત કી ઈત્તેલાઅ

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વસલ્લમને ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો દી. મુલ્કે શામ મેં મુકીમ ઈસ્લામી લશ્કર કે લિયે મદીના મુનવ્વરા મેં પૈશ આને વાલા રેહલતે અબૂ બક્ર કા સાન્હા "ગૈબ" થા. લૈકિન ઈસ પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી અતા સે મુત્તલેઅ હો ગએ થે. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી અતા સે અલ્લાહ કે મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ગૈબ કા ઈલ્મ હાસિલ ઔર હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી અતા વ નઝરે ઈનાયત સે આશિકે રસૂલ કો ગૈબ કા ઈલ્મ હાસિલ. દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ઈલ્મે ગૈબ કે અકીદે મેં ભી શૌર વ ગૌગા મચાતે હૈં ઔર મઆઝલ્લાહ યહાં તક કહતે ઔર લિખતે હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો દીવાર કે પીછે કા ભી ઈલ્મ નહીં થા. હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઈલ્મે ગૈબ કે લિયે સિર્ફ ઈત્ના કહના હી કાફી હૈ :

ઔર કોઇ ગૈબ ક્યા તુમ સે નિહાં હો ભલા
જબ ન ખુદા હી છુપા તુમ પે કરોડોં દુરૂદ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

☪ **<u>અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત</u> :-**

(1) અરેકા (2) સહ્ના (3)તદમ્મુર (4) હવરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક

હાકિમ તોમા કા તઆકકુબ :-

જબ હાકિમ તોમા દમિશ્ક સે રવાના હુવા તો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અપને સાથિયોં સે ઔર ખુસૂસન લશ્કરે ઝહફ સે ફરમાયા કિ અપને ઘોડોં કી તીમારદારી શુરૂ કરો. ઘોડોં કો અચ્છી તરહ ચારા ઔર દાના ખિલા કર તરોતાઝા કર લો ઔર અપને હથિયારોં કો સૈકલ કર કે તૈયાર રખો. તીન દિન ગુઝરને કે બા'દ મૈં ઉન ગબરોં કા તઆકકુબ કરને કા ઈરાદા રખતા હૂં. લેહાઝા મુજાહેદીન અપને ઘોડોં કી તીમારદારી ઔર હથિયારોં કી સફાઈ વગૈરા મેં લગ ગએ. ઉસી દિન અહ્લે દમિશ્ક કે સાથ ગલ્લા કે તઅલ્લુક સે એક મુઆમલા પૈશ આયા. દમિશ્ક સે જો ગલ્લા હાથ લગા થા ઉસ કે મુતઅલ્લિક મુજાહિદોં કા યહ ખ્યાલ થા કિ યહ માલે ગનીમત હૈ. લૈકિન અહ્લે દમિશ્ક કા કહના યહ થા કિ યહ ભી અમાન મેં શામિલ હૈ. ઈસ મુઆમલા ને કાફી તૂલ પકડા

ઔર મુજાહિદોં મેં ભી ઈસ કે મુતઅલ્લિક દો રાએ કાઈમ હૂઈ લેહાઝા ઈસ મસ્અલા કો હલ કરને મેં હઝરત ખાલિદ ઉલઝ ગએ ઔર તોમા કી રવાનગી કો ચાર દિન ઔર ચાર રાત કા અર્સા ગુઝર ગયા. ગલ્લા કા મસ્અલા હલ કરને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ ને તોમા કે તઆકકુબ કા ઈરાદા મૌકૂફ કર દિયા ક્યૂં કિ ચાર દિન ઔર ચાર રાત મેં વહ ઈતની દૂર નિકલ ગયા હોગા કિ અબ ઉસ કો પકડના મુશ્કિલ. લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો "યૂનુસ" નામ કે એક શખ્સ ને તોમા કા તઆકકુબ કરને કે લિયે મુસ્તઈદ કર દિયા. ઈસ કી વજહ યહ હૂઈ કિ જબ યૂનુસ કો પતા ચલા કિ હઝરત ખાલિદ ને તોમા કે કાફલા કે તઆકકુબ કા ઈરાદા મૌકૂફ કર દિયા હૈ તો વહ હઝરત ખાલિદ કે પાસ આયા ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! તોમા કા તઆકકુબ કરને સે આપ કો કિસ ચીઝ ને બાઝ રખા હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ તોમા કી રવાનગી કો ચાર દિન હો ગએ હૈં ઔર વહ ડર ઔર ખૌફ કી વજહ સે તૈઝ રફ્તારી સે સફર કરતા હુવા બહુત દૂર નિકલ ગયા હોગા. ઈલાવા અઝીં વહ કિસ સિમ્ત ગયા હૈ વહ ભી હમેં નહીં મા'લૂમ લેહાઝા ઈસ કા તઆકકુબ કરના બે સૂદ હૈ. યૂનુસ ને કહા ...

યૂનુસ કૌન થા ? મુખ્તસર તઆરુફ :-

જંગે દમિશ્ક જારી થી તબ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને સાથિયોં કે સાથ કિલ્લે કે હર બાબ પર ગશ્ત કરતે, ઔર રૂમિયોં કી હરકત પર કડી નિગરાની કરતે. એક રાત વહ બાબે કૈસાન કે કરીબ થે કિ ઉન્હોં ને દરવાઝા ખુલને કી આવાઝ સુની. લેહાઝા વહ ચૌકન્ના હો ગએ ઔર એક તરફ છુપ કર દેખને લગે. થોડી દૈર મેં દરવાઝા સે એક શખ્સ બાહર નિકલા ઔર ચંદ કદમ આગે બઢા. હઝરત ઝિરાર ઔર ઉન કે સાથિયોં ને છાપા માર કર ઉસ કો પકડ લિયા. ઉસી વક્ત દરવાઝે સે દો શખ્સ બાહર નિકલે ઔર પહલે નિકલને વાલે શખ્સ કો પુકારને લગે, લૈકિન વહ શખ્સ હઝરત ઝિરાર કે કબ્ઝા મેં થા. ઉસ ને અપને દોનોં સાથિયોં કો પુકાર કર કહા કિ ચિડિયા જાલ મેં ફંસ ગઈ. યહ સુનતે હી ઉસ કે દોનોં સાથી દરવાઝા મેં વાપસ ચલે ગએ ઔર ફિર દરવાઝા બન્દ હો ગયા.

અબ વહ પહલે નિકલને વાલા શખ્સ હઝરત ઝિરાર કી કૈદ મેં અકેલા રહ ગયા. હઝરત ઝિરાર ને ગુમાન કિયા કિ શાયદ યહ શખ્સ જાસૂસ હૈ. લેહાઝા ઈસ કો હઝરત ખાલિદ કે પાસ લે ચલેં તાકિ હઝરત ખાલિદ ઈસ સે પૂછતાછ કર કે ઈસ કી જાસૂસી કી કૈફિયત મા'લૂમ કરેં. હઝરત ઝિરાર ઈસ શખ્સ કો હઝરત ખાલિદ કે પાસ લે આએ. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ સે ફરમાયા કિ અગર તૂ અપની જાન કી ખૈરિયત ચાહતા હૈ તો

સચ સચ બતા દે કિ તૂ કૌન હૈ ? ઔર દરવાઝા સે કિસ કામ કે લિયે બાહર આયા થા ? ઈસ શખ્સ ને કહા કિ મેરા નામ યૂનુસ હૈ. મૈં રૂમિયોં કા મઝહબી પેશ્વા ઔર ખાનદાને મુલૂક સે હૂં. જબ તુમ્હારે લશ્કર ને દમિશ્ક કા મુહાસરા કિયા ઉસ કે ચંદ દિન પહલે એક લડકી સે મેરી શાદી હૂઈ થી. હમ દોનોં એક દૂસરે કી મુહબ્બત મેં દીવાનગી કી હદ તક પહોંચ ગએ થે, લૈકિન શાદી કે બા'દ રુખ્સતી કી રસ્મ બાકી થી. ઈસ દરમિયાન તુમ ને કિલ્લે કા મુહાસરા કિયા. લેહાઝા રુખ્સતી કા અમલ બાલાએ તાક રહ ગયા. મૈં અપની મા'શૂકા કે હિજ્ર વ ફિરાક મેં બે ચૈન વ બે કરાર થા. મૈં ને અપને સુસ્રાલ વાલોં સે કહા કિ મેરી બીવી કો રુખસત કર કે મેરે પાસ ભેજ દો. લૈકિન ઉન્હોં ને સાફ ઈન્કાર કિયા. ઔર મુઝ સે તુન્દ લહ્જે મેં કહા કિ હમ અરબોં કે મુહાસરે કી વજહ સે ઈબ્તિલાએ મુસીબત હૈં ઔર તૂં રુખ્સતી કા ઈસ્રાર કર રહા હૈ, ફીલ્હાલ યહ મુમ્કિન નહીં. જંગે અજનાદીન કે પહલે તુમ લોગોં ને જબ દમિશ્ક કા મુહાસરા કિયા થા તો તવીલ અર્સા તક મુહાસરા જારી રહા ઔર ઈસ મરતબા ભી મુહાસરા તૂલ પકડને કા ગુમાન હૈ. હમ દોનોં આશિક વ મા'શૂક એક દૂસરે કે લિયે તડપતે થે લેહાઝા હમ ને ખુફિયા મુલાકાત કી તદ્બીર ઢૂંઢ નિકાલી ઔર વો યહ કિ કિલ્લે કે બાહર કુછ વીરાન ખંડર હૈં વહાં હમ દોનોં મિલેં. લેહાઝા મૈં ને અપને સાથી કે સાથ અપની મા'શૂકા કો બાબે કૈસાન પર બુલાયા ઔર મૈં ભી વહાં પહોંચ ગયા. વહાં કા દરબાન મેરા દોસ્ત થા ઔર વહ મેરી દીવાનગી સે વાકિફ થા. લેહાઝા ઈસ ને દો બિછડે હુએ દિલોં કો મિલાને મેં તઆવુન કિયા. પહલે મુઝે બાહર નિકાલા ઔર કહા કિ ચંદ કદમ ચલ કે દેખ લે કે કોઈ અરબી સિપાહી કા ખતરા તો નહીં ? ફિર તેરી મા'શૂકા કો તેરે સાથી કે હમરાહ નિકાલતા હૂં. પ્રોગ્રામ કે મુતાબિક મૈં પહલે બાહર નિકલા ઔર તુમ્હારે સાથિયોં ને મુઝે ગિરફ્તાર કર લિયા. ઐન ઉસી વક્ત મેરે સાથી કે હમરાહ મેરી મહબૂબા દરવાઝા સે બર આમદ હૂઈ, લૈકિન મૈં ને ચિડિયા જાલ મેં ફંસ ગઈ પુકાર કર ઉન કો મુતનબ્બેહ કર દિયા, લેહાઝા વહ વાપસ પલટ ગએ.

હઝરત ખાલિદ ને ઈસ સે ફરમાયા કિ ક્યા તૂં દીને ઈસ્લામ કબૂલ કરતા હૈ ? તાકિ અગર દમિશ્ક ફતહ હો જાએ તો મૈં તેરી મા'શૂકા કે સાથ અઝ સરે નૌ ઈસ્લામી તરીકા પર નિકાહ કર દૂં. યૂનુસ ને ફૌરન બુલન્દ આવાઝ સે કહા કિ "اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَّسُوْلُ اللّٰهِ" યૂનુસ ને દીને ઈસ્લામ કો સિદ્કે દિલ સે કબૂલ કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કે હમરાહ રૂમિયોં સે જેહાદ કરતા થા. જિસ દિન દમિશ્ક કે કિલ્લ-એ શર્કી સે હઝરત ખાલિદ શહર મેં દાખિલ હુએ, યૂનુસ ભી હઝરત

ખાલિદ કે લશ્કર કે સાથ થા ઔર વહ સખ્ત લડાઈ લડા થા. જબ દમિશ્ક ફતહ હો ગયા તો વહ અપની મા'શૂકા કો તલાશ કરને લગા, લૈકિન કહીં ભી ઈસ કા સુરાગ ન મિલા. વહ મારા મારા ઘૂમતા થા ઔર હર શખ્સ સે અપની મહબૂબા કા પતા પૂછતા થા. કુછ લોગોં ને ઉસે બતાયા કિ વહ તેરે રંજ વ ગમ મેં રાહિબોં કે કપડે પહન કર રાહિબા બન ગઈ હૈ ઔર તારિકુદુનિયા હો કર કનીસા મેં બૈઠ ગઈ હૈ. યૂનુસ ફૌરન ઉસ કે પાસ પહોંચ ગયા ઔર રાહિબ બનને કા સબબ પૂછા. ઉસ ને કહા કિ જબ રાત કે વક્ત અરબોં ને તુઝ કો ગિરફ્તાર કર લિયા તો મુઝે યકીન હો ગયા કિ વહ તુઝે ઝરૂર કત્લ કર દેંગે ઔર મૈં તેરી ઝિન્દગી સે ના-ઉમ્મીદ હો ગઈ. તેરે બગૈર મેરી ઝિન્દગી બેકાર હૈ. યહ ગુમાન કર કે મૈં ને દુનિયા કો છોડ દિયા ઔર રાહિબ બિન કર કનીસા મેં બૈઠ ગઈ.

યૂનુસ ને કહા કિ અબ હમારે દુખ કે દિન ખત્મ હુએ. મૈં ને દીને ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા હૈ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર ને અઝ સરે નૌ હમારા નિકાહ કરા દેને કા વા'દા કિયા હૈ ઔર મેં ને તેરે લિયે અમાન ભી હાસિલ કર લી હૈ. યૂનુસ કી બાત સુન કર ઉસ કી મા'શૂકા આગ બગોલા હો ગઈ ઔર તુન્દ લહ્જા મેં કહા કિ કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! અબ તેરા ઔર મેરા કભી મિલન નહીં હોગા. તૂને અપના આબાઈ દીન છોડ કર અરબોં કા દીન ઈખ્તેયાર કર લિયા હૈ, લેહાઝા અબ તેરા મેરા કોઈ રિશ્તા નહીં. અબ મુઝે ભૂલ જા ઔર મેરી ઉમ્મીદ મત રખના. યૂનુસ ને ઉસ કો સમઝાને કી બહુત કોશિશ કી, લૈકિન વહ સંગ દિલ નહીં પિઘલી. જબ હાકિમ તોમા અપને હમરાહિયોં કે સાથ દમિશ્ક સે ગયા તો વહ ભી તોમા કે કાફલા મેં શામિલ હો કર ચલી ગઈ.

હઝરત ખાલિદ તોમા કે તઆકકુબ મેં :-

અપની મા'શૂકા કે ઈસ તરહ રૂઠ કર ચલે જાને સે યૂનુસ કે દિલ કી દુનિયા ઉજડ ગઈ. ઉસ કે કલેજે સે ધૂવાં ઉઠને લગા. વહ અપની મા'શૂકા કો યાદ કરતા ઔર કફે અફસોસ મલતા. લૈકિન જબ ઉસ ને સુના કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ તોમા કે કાફલા કે તઆકકુબ મેં જાને કા ઈરાદા રખતે હૈં તો એક મરતબા ફિર ઉસ કે દિલ મેં ઉમ્મીદ કી કિરન ચમકી. લૈકિન ફિર દિલ મેં અંધેરા છા ગયા ક્યૂં કિ તોમા કી રવાનગી કો ચાર દિન ગુઝર જાને કી વજહ સે હઝરત ખાલિદ ને તઆકકુબ કા અઝ્મ તર્ક કર દિયા હૈ. લેહાઝા વહ હઝરત ખાલિદ કે પાસ આયા ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! મૈં મુલ્કે શામ કે તમામ છોટે બડે રાસ્તોં સે વાકિફ હૂં. અગર આપ કા અબ ભી તઆકકુબ કા ઈરાદા હૈ તો બિસ્મિલ્લાહ કીજિયે. મૈં આપ કો દરમિયાન સે જાને વાલે રાસ્તોં સે લે ચલૂંગા ઔર ઉમ્મીદ હૈ કિ હમ

તોમા કે કાફલે તક પહોંચ જાએંગે. ઈન્શા અલ્લાહ તઆલા ! અગર હમ ને તોમા કે કાફલે કો પકડ લિયા તો મુઝ કો મેરી બીવી મિલ જાએગી ઔર મેરા મક્સદ ભી હાસિલ હો જાએગા. યૂનુસ કી બાત સુન કર હઝરત ખાલિદ કો તોમા કે તઆકકુબ કા મૈલાન હુવા ઔર આપ ને યૂનુસ સે ફરમાયા કિ ક્યા તુઝે પૂરા યકીન હૈ કિ હમ તોમા કે કાફલે તક પહોંચ જાએંગે ? યૂનુસ ને જવાબ દિયા કિ મુઝે યકીન હૈ લૈકિન મૈં આપ કો જિસ રાસ્તા સે લે ચલને કા ઈરાદા રખતા હૂં વહ તમામ ઈલાકા રૂમિયોં સે ભરા હુવા હૈ. રાહ મેં જો દેહાત વ કસ્બાત વાકેઅ હૈં, વહ ભી રૂમિયોં કે હૈં લેહાઝા તુમ અપને સિપાહિયોં કો હુક્મ દો કિ વહ તમામ નસ્રાની અરબ કા લિબાસ પહન લેં. ઈસ ઈલાકે મેં કૌમે લખ્મ ઔર કૌમે જુઝામ કે નસ્રાની અરબ આબાદ હૈં, લેહાઝા કિસી કો શુબ્હા ન હો. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથ લશ્કરે ઝહફ ઔર દીગર સાથિયોં કો ચાર હઝાર કી તા'દાદ મેં લિયે ઔર સબ કો નસ્રાની અરબોં કા લિબાસ પહન લેને કા હુક્મ દિયા.

હઝરત ખાલિદ 14, જમાદિયુસ સાની 13, સન હિજરી બ-રોઝ જુમે'રાત તોમા કે કાફલે કે તઆકકુબ મેં યૂનુસ કી રહબરી મેં દમિશ્ક સે નિકલે.

હઝરત ખાલિદ જબ દમિશ્ક સે રવાના હુએ તો રહબર કી હૈસિયત સે યૂનુસ કો સાથ મેં લિયા થા. યૂનુસ કા નામ હઝરત ખાલિદ ને બદલ કર નજીબ રખા. લેહાઝા અબ જહાં ભી યૂનુસ કા ઝિક્ર આએગા વહાં નજીબ નામ હોગા. નજીબ ને તોમા કે કાફલે કે નિશાને કદમ પર ઈસ્લામી લશ્કર કો આગે બઢાયા. તોમા કે કાફલે કે નિશાન કદમ સે પતા ચલતા થા કિ વહ **ઈન્તાકિયા** કી તરફ ગયા હૈ. થોડી મુસાફત તય કરને કે બા'દ નજીબ ને શાહરાહ છોડ દી ઔર પહાડોં ઔર ઘાટિયોં સે ગુઝરને વાલા રાસ્તા ઈખ્તેયાર કિયા. ઈસ રાસ્તે સે સફર કરના નિહાયત દુશ્વાર થા. ક્યૂં કિ રાહ મેં નુકીલે પત્થર ઈતની કસરત સે થે કિ ઘોડોં કે પાઊં સે ખૂન જારી હો ગયા. તંગ રાસ્તે ઔર નુકીલી ઝાડિયોં કી વજહ સે મુજાહિદોં કે કપડે ભી ફટતે ઔર જિસ્મ મેં ઝખ્મ હો જાતે. બડી મુસીબત ઔર મશક્કત ઉઠા કર નજીબ ઉન કો શાહરાહ પર લે આયા. ઈસ શાહરાહ પર તોમા કે કાફલે કે નિશાન કદમ પાએ ગએ. નજીબ ને કહા કિ કાફલા યહાં સે ભી ગુઝર ગયા હૈ ઈસ્લામી લશ્કર ને કુછ ફાસ્લા શાહરાહ પર ચલ કર તય કિયા. ઈસ કે બા'દ નજીબ ને શાહરાહ છોડ કર દરમિયાન સે જાને વાલા દુશ્વાર રાસ્તા ઈખ્તેયાર કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર **જબલા** નામી મકામ પર પહુંચા. વહાં સે કૂચ કર કે **લાઝિકિયા** નામી મકામ પર પહુંચા ઈસ્લામી લશ્કર કઈ દિન સે મુસલ્સલ સફર કર રહા થા સિર્ફ નમાઝ કે વક્ત તવક્કુફ

કિયા જાતા ઔર નમાઝ અદા કરને કે બા'દ ફિર સફર શુરૂ હો જાતા. લાઝિકિયા પહુંચતે પહુંચતે ઉન કે ઘોડે નીમ જાન હો ગએ ઔર સવારોં કી હાલત ભી ખસ્તા થી. નજીબ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો લાઝિકિયા કે કરીબ એક ગાંવ કે જવાર મેં ઠહરાયા. નજીબ બહુત પરેશાન થા ક્યૂં કિ લાઝિકિયા સે ઈન્તાકિયા કી તરફ જાને વાલે સાહિલી રાસ્તા પર ઈસ ને તોમા કે કાફલા કે નિશાન કદમ તલાશ કરને કી બહુત કોશિશ કી થી મગર કહીં ભી નિશાન કદમ નઝર ન આએ. લેહાઝા વહ ઈસ્લામી લશ્કર કો ઠહરા કર ખુદ ગાંવ મેં અકેલા ગયા તાકિ તોમા કે કાફલા કા કોઈ સુરાગ મિલે. રાત મેં બડી દૈર કે બા'દ નજીબ ગાંવ સે વાપસ આયા.

દૂસરે દિન સુબ્હ ફજ્ર કી નમાઝ કે બા'દ હઝરત ખાલિદ ને દેખા કિ નજીબ કા ચેહરા ઉતરા હુવા હૈ ઔર ચેહરે સે ઈજ્ઝ ઔર માયૂસી કે આસાર નમૂદાર હૈં. લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ ક્યા વજહ હૈ કિ મૈં તુમ કો અફસુર્દા દેખ રહા હૂં ? નજીબ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! અબ મૈં તોમા કે કાફલા તક પહુંચને કી ઉમ્મીદ નહીં રખતા ક્યૂં કિ મેં કરીબ કે ગાંવ મેં ગયા થા. તો વહાં પતા ચલા કિ તોમા કા કાફલા **ઈન્તાકિયા** કે બજાએ **કસ્તુનતુનિયા** કી તરફ નિકલ ગયા હૈ. ઈસ કી વજહ યહ હૂઈ કિ હિરક્લ બાદશાહ કો જબ પતા ચલા કિ તોમા ને મુસલમાનોં કો દમિશ્ક સૌંપ દિયા હૈ ઔર વહ ઈન્તાકિયા આને કે લિયે રવાના હુવા હૈ તો વહ ખશ્મનાક હુવા ઔર ઈસ ને અપના કાસિદ રવાના કર કે **સૂરિયા** નામી મકામ સે તોમા કો કસ્તુનતુનિયા કી તરફ ચલે જાને કા હુક્મ દિયા. ક્યૂં કિ હિરક્લ બાદશાહ મુસલમાનોં સે જંગ અઝીમ કી ઝબરદસ્ત તૈયારી કર રહા હૈ ઔર **યર્મૂક** નામી મકામ મેં લાખોં કી તા'દાદ મેં લશ્કર જમા કરને કા ઈરાદા રખતા હૈ. વહ નહીં ચાહતા કિ તોમા ઈન્તાકિયા આએ ક્યૂં કિ યર્મૂક કી તરફ ભેજને કે લિયે ફીલ્હાલ વહ ઈન્તાકિયા મેં લશ્કર જમા કર રહા હૈ. અગર તોમા ઈન્તાકિયા આયા ઔર ઈસ ને જંગે દમિશ્ક કે અહવાલ બયાન કિયે, તો ઈસ્લામી લશ્કર કી દિલૈરી ઔર શુજાઅત કા ઝિક્ર સુન કર ઉસ કે લશ્કર કા હૌસલા પસ્ત હો જાએગા. લેહાઝા હિરક્લ બાદશાહ ને તોમા કે કાફલે કો કસ્તુનતુનિયા ચલે જાને કા હુક્મ ભેજ દિયા હૈ. હિરક્લ બાદશાહ નહીં ચાહતા કિ તોમા ઈન્તાકિયા આએ.

હઝરત ખાલિદ ને નજીબ સે ફરમાયા કિ ક્યા હુવા ? હમ કસ્તુનતુનિયા જાને વાલે રાસ્તે કો ઈખ્તેયાર કરેં. નજીબ ને કહા કિ યહ મુઆમલા મુશ્કિલ હૈ ક્યૂં કિ સૂરિયા નામી મકામ બહુત હી પીછે રહ ગયા હૈ. અગર હમ યહાં સે વાપસ પલટેં ઔર સૂરિયા

પહુંચેં ઈતને વક્ત મેં તોમા કા કાફલા આરામ સે કસ્તુનતુનિયા પહોંચ જાએગા. હઝરત ખાલિદ ને નજીબ સે પૂછા કિ અગર હમ સૂરિયા જાને વાલા રાસ્તા ઈખ્તેયાર ન કરેં ઔર દરમિયાન સે જાને વાલા કોઈ છોટા રાસ્તા ઈખ્તેયાર કરેં તો કાફલા મિલને કી ઉમ્મીદ હૈ ? નજીબ ને જવાબ દેતે હુએ અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! સિર્ફ એક રાસ્તા હૈ, લૈકિન ઉસ રાસ્તે સે જાના મુમ્કિન નહીં. ક્યૂં કિ ઉસ રાસ્તે સે જાને મેં દરમિયાન મેં બડે પહાડોં કા સિલસિલા શુરૂ હોતા હૈ ઔર ઉન પહાડોં કો ઉબૂર કરના નિહાયત દુશ્વાર હૈ. નીઝ ઉન પહાડોં કે અતરાફ મેં જો ગાંવ વાકેઅ હૈં, ઉન ગાંવ મેં હિરક્લ બાદશાહ કે સિપાહી બડી કસરત સે જમા હુએ હૈં, જો યર્મૂક કી જંગ કે લિયે તૈયારી કર રહે હૈં. અગર ઉન કો હમારી ભનક લગ ગઈ તો મુબાદા વહ મુઝાહિમ હોંગે ઔર હમ એક નઈ મુસીબત મેં ઉલઝ જાએંગે.

ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કી હાલત યહ થી કિ તમામ ઘોડે ઔર સવાર થકે માન્દે થે. સફર કી મશક્કત ઔર તકાન કી વજહ સે ઉન કે જિસ્મ બોઝલ હો ગએ થે. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં સે ફરમાયા કિ મૈં ને અપની જાન કો રાહે ખુદા મેં વક્ફ કિયા હૈ. મૈં કિસી ભી સૂરત સે તોમા કે કાફલા તક પહુંચને કા ઈરાદા રખતા હૂં. **કસમ હૈ ઉસ રસૂલે મકબૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હક્ક કી જો મદીના મુનવ્વરા મેં આરામ ફરમા હૈં !** મુઝે અલ્લાહ કી ઝાત પર કામિલ ભરોસા હૈ કિ વહ હમ કો ફતહ વ કામ્યાબી અતા ફરમાએગા. ઐ ઈસ્લામ કે ખિદમતગારો ! ક્યા તુમ મેરા સાથ દોગે ? મૈં જાનતા હૂં કિ આગે કા સફર દુશ્વાર ઔર ખતરનાક હૈ ઔર તુમ બહુત થક ચુકે હો, લૈકિન સબ્ર વ હિમ્મત સે કામ લો ઔર તકાન કો ખાતિર મેં ન લાઓ :

ઝો'ફ માના મગર યહ ઝાલિમ દિલ
ઉન કે રસ્તે મેં તો થકા ન કરે
ઔર
કોઇ ઉન તૈઝ રઓં સે કહ દો
કિસ કે હો કર રહેં થકને વાલે

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી પુર-જૌશ તકરીર ને મુજાહિદોં મેં એક નયા

જોશો ખરોશ પૈદા કર દિયા ઔર તમામ ને બ-યક ઝબાન કહા કિ ઐ હમારે મોહતરમ સરદાર ! આપ જો ભી હુક્મ ફરમાએં હમેં મન્ઝૂર હૈ. લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ને દરમિયાન મેં વાકેઅ **ખૈલે લકામ** નામ કે પહાડ કી તરફ આગે બઢને કા હુક્મ દિયા. મુજાહિદોં મેં ન જાને કૌન સી તાકત વ કુવ્વત આ ગઈ થી કિ જબલે લકામ કો બગૈર કિસી તવક્કુફ કે ઉબૂર કર લિયા ઔર પહાડ કી પર્લી તરફ કે મૈદાન મેં આ પહુંચે. શામ કા વક્ત થા. મૈદાન મેં આ કર લશ્કર ને અભી રાહત કા દમ ભી ન લિયા થા કિ દફઅતન તેઝ હવા ચલને લગી. ઘન્ઘોર ઘટા છા ગઈ. બિજલી કી ચમક ઔર કડક ને ભયાનક મન્ઝર ખડા કર દિયા. બાદલ ને ગરજના ઔર બરસના શુરૂ કર દિયા :

બાદલ ગરજે બિજલી તડપે ધક સે કલેજા હો જાએ

બન મેં ઘટા કી ભયાનક સૂરત કૈસી કાલી કાલી હૈ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

પહલે હલ્કી બુન્દા બાન્દી શુરૂ હૂઈ. ફિર આહિસ્તા આહિસ્તા તેઝ હૂઈ ઔર થોડી હી દૈર મેં ધૂવાં ધાર બારિશ હોને લગી. પાની ઈસ ઝોર સે બરસતા થા જૈસે મશ્કોં કે મુંહ ખુલ ગએ હોં. ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ એક ભી ખૈમા ન થા. ઔર ન હી બારિશ સે બચને કા કોઈ સામાન થા. તમામ મુજાહિદ ખુલે મૈદાન મેં બૈઠે હુએ ભીગ રહે થે. નિસ્ફ શબ કે બા'દ મેંહ થમા. ખુદા ખુદા કર કે રાત બસર હૂઈ. હઝરત ખાલિદ ને અઝાન કહી ઔર લશ્કરે ઈસ્લામ ને હઝરત ખાલિદ કી ઈક્તિદા મેં નમાઝ ફજ્ર પઢી. સુબ્હ કે વક્ત બાદલ છટ ગયા થા. મત્લા સાફ થા ઔર આફતાબ અપની આબ વ તાબ કે સાથ રૌશની ઔર હરારત ફૈલાતા હુવા નિકલા. નજીબ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે કહા કિ ઐ સરદાર ! રાત કે આખરી હિસ્સા મૈં મેં ને એક શૌરો ગુલ સુના હૈ જો બહુત હી કરીબ કે ઈલાકા સે આ રહા થા. હો સક્તા હૈ કિ તોમા કે કાફલા કા શૌર હો યા ફિર રૂમિયોં કા લશ્કર હમારા પીછા કરતે હુએ કરીબ મેં કહીં છુપા હૈ. લેહાઝા આપ ઈજાઝત દેં તાકિ મેં થોડે ફાસ્લા તક જાઉં ઔર કોઈ ખબર વહાં સે લાઉં. હઝરત ખાલિદ ને નજીબ કે સાથ હઝરત મુફિર્રત બિન જા'દા કો ભેજા. કરીબ મેં હી **અબરસ** નામ કા એક મુતવસ્સિત પહાડ થા જિસ કો રૂમી **જબલે બાઝિક** કહતે હૈં. યહ દોનોં ઈસ પહાડ કી ચોટી તક ગએ. પહાડ કી પુશ્ત કી જાનિબ એક બહુત વસીઅ ઔર સર સબ્ઝો શાદાબ ચરાગાહ થી. નજીબ ને નઝર ઈસ તરફ કી તો ક્યા દેખા કિ ચરાગાહ કા વસીઅ મૈદાન ઈન્સાનોં ઔર

જાનવરોં સે ભરા હુવા હૈ. સવારી કે ઘોડે ખુલે મૈદાન મેં હરી ઘાસ ચર રહે થે. આ'લા કિસ્મ કે રૈશ્મી ખૈમે નસ્બ થે. લોગ બારિશ કી વજહ સે ભીગે હુએ અપને કપડે વ અસ્બાબ કો ખુશ્ક કરને કે લિયે સૂરજ કી ધૂપ મેં ફૈલા રહે થે. એક તરફ બડી બડી દેગોં મેં ખાના પક રહા થા. તક્રીબન આઠ યા દસ હઝાર મર્દ, ઔરત, બચ્ચે ઔર ચાર પાંચ હઝાર ઘોડે ઔર દીગર જાનવરોં કી વજહ સે ચરાગાહ મેં મેલા સા લગા હુવા હૈ. નજીબ ને એક ચટ્ટાન કી આડ મેં છુપ કર થોડી દૈર તક બ-ગૌર મુઆઈના કિયા તો મા'લૂમ હુવા કિ યહ હાકિમ તોમા કા હી કાફલા હૈ.

મુર્જે દીબાજ કી લડાઈ ઔર તોમા કા કત્લ

જિસ મૈદાન મેં હાકિમ તોમા કા કાફલા ઠહરા હુવા થા ઈસ કા નામ **મુર્જે દીબાજ** થા. "મુર્જ" કે મા'ની ચરાગાહ યા'ની ઘાસ કા મૈદાન યા વહ જગહ જહાં જાનવરોં કો ચરાયા જાતા હૈ. નજીબ ઔર હઝરત મુફિર્રત બિન જા'દા કો અબ પૂરા યકીન હો ગયા કિ યહ તોમા કા કાફલા હૈ. લેહાઝા વહ દોનોં બહુત હી સુરઅત સે અબરસ પહાડ સે નીચે ઉતરે ઔર ફિર દૌડતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર મેં આએ. નજીબ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ સરદાર ! બશારત હો કિ સામને જો પહાડ હૈ ઈસ કી પુશ્ત કી જાનિબ વસીઅ મૈદાન મેં હાકિમ તોમા કા કાફલા પડાવ કિયે હુએ હૈ. લેહાઝા જલ્દી હમ્લા કરને ચલો, ઔર હાં ! મેરી આપ સે એક ઝરૂરી ગુઝારિશ હૈ કિ આપ અપને સાથિયોં કો હુક્મ કર દો કિ જો શખ્સ મેરી બીવી તક પહોંચ જાએ, વહ ઈસે મુઝ તક પહુંચા દે. મૈં ને ઉસ કી ખાતિર હી યહ કામ અંજામ દિયા હૈ. મુઝે ગનીમત કે માલ સે કુછ ભી હિસ્સા દરકાર નહીં. સિર્ફ મેરી બીવી મુઝે મિલ જાએ યહી મેરા મક્સદ હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા વહ તેરે હી લિયે હૈ અગર અલ્લાહ તઆલા ને ચાહા.

ફિર હઝરત ખાલિદ ને લશ્કર કે એક એક હઝાર કે ચાર દસ્તે બનાએ. ઔર હર દસ્તા પર એક એક સરદાર મુકર્રર કિયા. પહલે દસ્તે કે બઝાતે ખુદ સરદાર, દૂસરે દસ્તે કે હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર સરદાર, તીસરે દસ્તે કે હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ સરદાર, ઔર ચૌથે દસ્તે કે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક સરદાર થે. સબ સે પહલે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ એક હઝાર સવારોં કે સાથ રવાના હુએ ઔર જાતે હી મિસ્લ શૈર હમ્લા આવર હુએ. તક્બીર કી સદા સે મૈદાન ગૂંજ ઉઠા. ઈસ્લામી લશ્કર કો દેખ

કર રૂમી સિપાહી અપને ઘોડોં ઔર હથિયારોં કી તરફ દૌડે ઔર ફૌરન મુસલ્લહ હો કર સવાર હો ગએ ઔર હઝરત ખાલિદ કે મુકાબલે મેં આ ગયે. તોમા કે કાફલે મેં પાંચ હઝાર સવાર લડને વાલે સિપાહી થે. તોમા ને હઝરત ખાલિદ કે સાથ એક હઝાર કી તા'દાદ કા કલીલ લશ્કર દેખા તો ઉસ કો જુર્અત હૂઈ ઔર અપને સિપાહિયોં સે કહા કિ ઈન મુઠ્ઠી ભર અરબોં કો મસીહ ને લુક્મ-એ અજલ બનને તુમ્હારે પાસ ભેજા હૈ. સલીબ સે મદદ તલબ કરો ઔર ઉન સબ કો અપની તલવાર કી નોક પર લો ઔર એક કો ભી ઝિન્દા મત છોડો. હરબીસ ને ભી અપને બતારકા કો ઉક્સાયા ઔર એક સાથ પાંચ હઝાર રૂમી મુકાબલે મેં આ ગયે. દોનોં લશ્કર ને એક દૂસરે પર હમ્લા કર દિયા ઔર જંગ કી આગ કે શો'લા બુલન્દ હુએ. ઈતને મેં હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને એક હઝાર સાથિયોં કે સાથ નારએ તક્બીર બુલન્દ કરતે હુએ આ પહુંચે. રૂમી ચૌંક પડે કિ યહ દૂસરા લશ્કર કહાં સે આ ધમકા. કુછ રૂમી હઝરત ઝિરાર કે લશ્કર કી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ. દફઅતન તહલીલો તક્બીર કહતે હોતે હુએ હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ રૂમિયોં પર હમ્લા આવર હુએ ઔર ઉન કે પીછે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક અપને લશ્કર કે સાથ રૂમિયોં પર આ પડે. ઈસ્લામી લશ્કર કી ઈસ તરહ કિસ્તેં આતી દેખ કર રૂમિયોં કે દિલ બૈઠ ગએ. ઉન પર ખૌફ ઔર લરઝા તારી હો ગયા. દિલ જમઈ સે લડને કા હૌસલા કાફૂર હો ગયા. હિમ્મત ટૂટ ગઈ. દિલ દહલ ગએ. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને શિદ્દત સે તેગ ઝની ઔર નૈઝા ઝની કર કે રૂમી શહસવારોં કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને શિકાર હાકિમ તોમા કી જુસ્તજૂ મેં થે. દફઅતન ઉન્હોં ને દેખા કિ એક શખ્સ અપની દાઈં આંખ પર પટ્ટી બાંધે હુએ લડને મેં મસ્રૂફ હૈ. હઝરત ખાલિદ ફૌરન પહચાન ગએ યહ કાના શખ્સ હી તોમા હૈ. ક્યૂં કિ ઈન્હેં મા'લૂમ થા કિ જંગે દમિશ્ક મેં હઝરત ઉમ્મે અબાન ને તીર માર કર તોમા કો યક ચશ્મ કર દિયા થા. હઝરત ખાલિદ તોમા કી તરફ લપકે. હઝરત ખાલિદ કે હમરાહ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક ભી તોમા પર ઝપટે. હઝરત ખાલિદ કો અપને કરીબ દેખ કર તોમા થર થર કાંપને લગા. હઝરત ખાલિદ ને તોમા કો ઝિડક્તે હુએ ફરમાયા કિ ઐ દુશ્મને ખુદા ! તૂં અપને ગુમાન મેં હમારે હાથ સે બચ કર ભાગ નિકલા થા. ઔર તુઝે ઈસ બાત કા વહમ તક ન હોગા કિ હમ તુઝ તક પહોંચ જાએંગે, લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને હમારે લિયે ઝમીન લપેટ દી ઔર હમ ને તુઝ કો પા લિયા. યહ ફરમા કર હઝરત ખાલિદ ને તોમા કી બાઈં આંખ મેં નૈઝા મારા. નૈઝા લગતે હી ઈસ કી આંખ ફૂટ ગઈ ઔર વહ ઘોડે કી પુશ્ત સે ઉછલ કર ઝમીન પર ગિરા ઔર ચીખતા હુવા તડપને

લગા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન અપને ઘોડે સે કૂદ પડે ઔર તોમા કે સીને પર સવાર હો કર તલવાર સે ઈસ કા સર કાટ લિયા. ઔર સર કો નૈઝા કી નોક પર ચઢા કર ઘોડે પર સવાર હો ગએ. નૈઝે કો બુલન્દ કિયા ઔર મુજાહિદોં કો પુકાર કર કહા કિ ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! ખુદા કા દુશ્મન મલઊન તોમા મારા ગયા હૈ ઔર ઉસ કા સર નૈઝે કી નોક પર નસ્બ હૈ. લેહાઝા અબ હરબીસ કો ઢૂંઢ નિકાલો ઔર ઉસ કા ભી યહી હશ્ર કરો. રૂમિયોં ને તોમા કા સર નૈઝે પર બુલન્દ દેખા તો ઉન કે હાથ પાઊં શલ હો ગએ. મુજાહિદોં ને દિલૈરી સે રૂમિયોં કો કત્લ વ ગારત કિયા. રૂમિયોં કી અક્સરિયત કત્લ હૂઈ. બાકી ભાગ નિકલે. કસીર તા'દાદ મેં માલો અસ્બાબ, હથિયાર, ખૈમે, સોના, ચાંદી, જવાહિરાત, ઝૈવરાત ઔર દીગર કીમતી અશ્યા માલે ગનીમત મેં હાસિલ હૂઈ. રૈશ્મી કપડા તીન સૌ (300) બોઝ હાસિલ હુવા. ઈતની કસરત સે રૈશ્મી કપડા માલે ગનીમત મેં હાસિલ હોને કી વજહ સે ઈસ ચરાગાહ કા નામ મુર્જે દીબાજ મશ્હૂર હો ગયા. દીબાજ યા'ની રૈશ્મી કપડા. મુર્જ કે મા'ની ચરા ગાહ. મુર્જે દીબાજ યા'ની રૈશ્મી કપડે વાલી ચરાગાહ. માલે ગનીમત કે ઈલાવા હાકિમ તોમા કી બીવી યા'ની હિરક્લ બાદશાહ કી દુખ્તર ભી બહુત સારી ઔરતોં ઔર રૂમી સિપાહિયોં કે હમરાહ કૈદ હૂઈ.

નજીબ ઔર ઉસ કી બીવી કા કિસ્સા :-

હાકિમ તોમા કે કાફલે કે તઆકકુબ કે મિશન કો કામ્યાબી કી મન્ઝિલ તક પહુંચાને મેં અહ્મ કિરદાર અદા કરને વાલે નજીબ ને દમિશ્ક સે મુર્જે દીબાજ તક ઈસ્લામી લશ્કર કી રહબરી કી ખિદમત અપની બીવી કો હાસિલ કરને કે મક્સદ કે તહત અંજામ દી થી. નજીબ કો ઈસ કી બીવી મિલી યા નહીં ? ઈસી કે લિયે મુર્જે દીબાજ કે મૈદાન પર ફિર એક મરતબા તાઈરાના નઝર કરેં, આયા નજીબ કી મુરાદ પૂરી હૂઈ યા નહીં ?.

હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ને બયાન કિયા કિ મૈં ને એક શખ્સ કો દેખા જિસ ને રૂમિયોં કા લિબાસ પહના થા. વહ સવારી કે ઘોડે સે ઉતર કર એક રૂમી ઔરત સે લડતા થા. કભી ઔરત ઈસ પર ગાલિબ હો જાતી થી ઔર કભી વહ ઔરત પર ગાલિબ આ જાતા થા. દોનોં મેં સખ્ત હાથાપાઈ હો રહી થી. મુઝે તઅજ્જુબ હુવા કિ યહ કૌન શખ્સ હૈ જો એક રૂમી નાઝનીન સે લડ રહા હૈ. કરીબ જા કર દેખા તો મા'લૂમ હુવા નજીબ અપની બીવી સે કુશ્તી લડ રહા હૈ. મૈં ને ઉસ કો ઉસ કે હાલ પર છોડ દિયા ઔર આગે બઢ ગયા. જબ તોમા કત્લ હુવા ઔર રૂમિયોં ને હઝીમત ઉઠાઈ તો મૈં ને ચંદ ઔરતોં કે સાથ હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી કો ભી કૈદ કર લિયા ઔર વાપસ ઉસ જગહ પર આયા

તો મેં ને દેખા કિ નજીબ કી બીવી ખૂન આલૂદહ મુર્દા પડી હૂઈ હૈ ઔર નજીબ ઈસ કે પાસ બૈઠ કર અપના સર પકડ કર ઝાર વ કતાર રો રહા હૈ. મૈં ને નજીબ કો પુકાર કર કહા કિ ઐ રહબર ! ક્યા હુવા ? ઈસ કદ્ર ક્યૂં રોતા હૈ ? ઉસ ને રોતે હુએ જવાબ દિયા કિ મેં અપની બીવી કી તલબ મેં યહાં તક આયા ઔર મુઝે અપની બીવી કે ઈલાવા ઔર કોઈ ખ્વાહિશ ન થી ક્યૂં કિ મુઝે ઉસ કે સાથ બે પનાહ મુહબ્બત થી. યહાં પહોંચ કર મૈં ને ઉસ કો તલાશ કિયા ઔર ઉસ તક પહોંચ ગયા. મૈં ને ઉસ સે કહા કિ મેં તેરે ફિરાક મેં દીવાના હો કર યહાં તક પહોંચ આયા ઔર તૂ મુઝ સે ભાગતી હૈ ? ઉસ ને કહા કિ મેરા પીછા છોડ દે ઔર મુઝે ભૂલ જા. કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! અબ તેરા ઔર મેરા એક સાથ રહના ના-મુમ્કિન હૈ ક્યૂં કિ તૂં અપને દીન સે મુન્હરિફ હો કર મુસલમાન હો ગયા હૈ. લેહાઝા મૈં ને અપને નફ્સ કો દીને મસીહ કે લિયે વક્ફ કર દિયા હૈ. ઔર ઈસી લિયે મૈં કસ્તુનતુનિયા જા રહી હૂં. વહાં જા કર રાહિબા બન કર તમામ ઉમ્ર કનીસા મેં બૈઠૂંગી. મેરા રાસ્તા છોડ દે ઔર અપની રાહ પકડ. મૈં ને ઉસ સે બહુત મિન્નત સમાજત કી મગર ઉસ ને મેરી એક ન સુની ઔર મુઝ કો અપને સે બાઝ રખને કી ગર્ઝ સે લડને લગી. મૈં ભી લડાઈ પર ઉતર આયા ઔર હમ દોનોં મેં બહુત દૈર તક લડાઈ હોતી રહી. યહાં તક મૈં ને ઈસ પર કાબૂ પા લિયા ઔર ઉસ કો પકડ કર અપને સાથ લે જાને લગા. દફઅતન ઉસ ને અપને પાસ રખી હૂઈ છુરી નિકાલી ઔર અપને સીના મેં પૈવસ્ત કર કે ખુદકશી કર લી.

ઈસ કે બા'દ નજીબ કા હાલ યહ હુવા કિ જબ ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ દમિશ્ક વાપસ લૌટે ઔર અજનાદીન વ દમિશ્ક સે જો માલે ગનીમત હાસિલ હુવા થા ઉસ માલ સે ખુમ્સ (20%) અમીરુલ મોમેનીન કી ખિદમત મેં બૈતુલ માલ કે લિયે અલગ કર કે બાકી માલ મુજાહિદોં પર તક્સીમ ફરમાયા. તો હઝરત ખાલિદ ને અપને હિસ્સે મેં સે બહુત કસીર માલ નજીબ કો દિયા ઔર ફરમાયા કિ યહ મેરી તરફ સે હદ્યા ઔર તોહ્ફા હૈ. ઈસ માલ કો કબૂલ કરો ઔર કોઈ અચ્છી લડકી ઢૂંઢ કર નિકાહ કર લો. નજીબ ને વહ માલ લેને સે ઈન્કાર કિયા ઔર અર્ઝ કિયા કિ ઐ રહમ દિલ સરદાર ! આપ કી કરમ નવાઝી કા તહે દિલ સે શુક્રિયા, અપની બીવી કે ઈન્તેકાલ કે બા'દ મૈં ઈસ દુનિયા મેં કિસી ભી ઔરત સે નિકાહ કરના નહીં ચાહતા. આલમે આખેરત મેં જન્નત કી હૂર સે હી નિકાહ કરૂંગા. હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ને બયાન કિયા હૈ કિ નજીબ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ મુલ્કે શામ કી લડાઈયોં મેં અપની ખિદમતેં પૈશ કીં યહાં તક કિ જંગે યર્મૂક મેં વહ બડી દિલૈરી ઔર શુજાઅત સે લડતે હુએ શહીદ હુએ. (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો.)

મુર્જે દીબાજ સે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લા-પતા

તોમા કો કત્લ કરને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હરબીસ કો તલાશ કર રહે થે, તાકિ ઉસ કો ભી ઉસ કે અંજામ તક પહુંચા દેં. દફઅતન ઉન્હોં ને એક ભારી ડીલ ડોલ વાલે ગબર કો દેખા. ઉસ ગબર કી સુર્ખ રંગ કી બડી દાઢી થી ઔર ઉસ ને રૈશ્મી કપડે કા કીમતી લિબાસ પહન રખા થા ઔર લોહે કી ઝિરહ પહન રખી થી. હઝરત ખાલિદ ને ગુમાન કિયા કિ યહ હરબીસ હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કી તરફ ઘોડા દૌડાયા. હઝરત ખાલિદ કો અપની તરફ આતા દેખ કર વહ ગબર ભાગા. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ કા તઆકકુબ કિયા ઔર ઉસ કે કરીબ પહોંચ ગએ ઔર ઘોડા દૌડાતે હુએ ઉસ પર નૈઝે કા વાર કિયા. લૈકિન સિર્ફ નૈઝા કી નોક ઉસ કી પુશ્ત સે મસ હૂઈ ઔર મા'મૂલી ઝખ્મ લગા. વહ ગબર ઘબરાહટ કી વજહ સે ઘોડે કી પુશ્ત સે ઝમીન પર ગિરા. હઝરત ખાલિદ અપને ઘોડે સે કૂદે ઔર ઉસ કે સીને પર સવાર હો ગએ ઔર ઉસ કો ડાંટતે હુએ ફરમાયા કિ ક્યૂં હરબીસ ભાગ કર કહાં જા રહા થા ? અબ તૂ મેરે હાથ સે બચને વાલા નહીં. વહ ગબર અરબી ઝબાન અચ્છી તરહ જાનતા થા, ઈસ ને જવાબ દિયા કિ ઐ બિરાદરે અરબી ! મુઝે મત મારો. મૈં હરબીસ નહીં હૂં. અગર તુમ ને મુઝ કો માર ડાલા તો હરબીસ તુમ્હારે હાથ સે બચ કર નિકલ જાએગા ઔર ફિર કભી હાથ નહીં આએગા. અગર તુમ મુઝ કો અમાન દો તો મૈં તુમ કો હરબીસ કા પતા બતા દૂં. હઝરત ખાલિદ ઉસ કે સીને સે ઉતર ગએ ઔર ઉસ કો અમાન દી. ઉસ ગબર ને પહાડ કી તરફ હાથ સે ઈશારા કરતે હુએ કહા કિ વહ દેખો. હઝરત ખાલિદ ને પહાડ કી તરફ નઝર ઉઠા કર દેખા તો ચંદ આદમી પહાડ પર ચઢતે હુએ દિખાઈ દિયે. ગબર ને કહા કિ હરબીસ અપને સાથિયોં કે આગે ચલ રહા હૈ ઔર વહ સબ ભાગ કર જા રહે હૈં. હઝરત ખાલિદ ને અપને કરીબ ખડે હઝરત અસદ બિન જાબિર કો કરીબ બુલાયા ઔર ઉસ ગબર કો ઉન કે હવાલે કર કે ફરમાયા કિ તુમ ઈસ ગબર કો રોકે રહો. અગર યહ અપની ઈત્તેલાઅ મેં ઝૂઠા સાબિત હોગા તો હમ ઈસ કી ગર્દન માર દેંગે વરના રિહા કર દેંગે.

હઝરત ખાલિદ ને અપને ઘોડે કી બાગ ઢીલી છોડ દી ઔર ફૌરન હરબીસ કે કરીબ પહોંચ ગએ. હરબીસ કે હમરાહ કૌમે નસ્રાની કે બીસ ગબર થે, જો હથિયારોં સે લૈસ થે. ઝિરહ ઔર ખૌદ મેં જડે હુએ થે. વહ તમામ ગબર મુલ્કે શામ કે જંગજૂ શેહસવાર ઔર શુજાઅ થે. હઝરત ખાલિદ ને જાતે હી દો ગબરોં કો નૈઝા માર કર હલાક કર દિયા

ઔર ગબરોં કે આગે ચલને વાલે હરબીસ કો લલ્કારતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ દુશ્મને ખુદા ! મૈં ખાલિદ બિન વલીદ તેરી હેલાકત કે લિયે આ પહુંચા હૂં. ભાગતા ક્યૂં હૈ ? રુક જા, ઐ બુઝદિલ ના-મર્દ તાકિ તુઝે ભી તેરે સરદાર તોમા કે પાસ ભેજ દૂં. ગરજતી હૂઈ આવાઝ મેં હઝરત ખાલિદ કી ધમકી સુન કર હરબીસ ઘોડે કી ઝીન સે સિમટ ગયા ઔર અપને સાથિયોં સે કહા કિ સખ્તી હો તુમ પર ! ખડે ખડે મુંહ ક્યા દેખતે હો ? યહ વહી શખ્સ હૈ જિસ ને અરેકા, તદમ્મુર, બસરા, અજનાદીન ઔર દમિશ્ક કે લોગોં કો લૂટા ઔર કત્લ કિયા હૈ. ઈસ કો ઝિન્દા વાપસ મત જાને દો. અગર તુમ ને ઈસ કો માર ડાલા તો હમારી ખોઈ હૂઈ ઈઝ્ઝત વાપસ પલટ આએગી ઔર હમારે મક્તૂલ ભાઈયોં કા બદલા ભી હાસિલ હોગા. હરબીસ કે કહને ઔર તર્ગીબ દેને પર રૂમી ગબરોં ને હઝરત ખાલિદ કી તરફ રુખ કિયા. જિસ જગહ યહ મા'રકા હો રહા થા વહ જગહ ગૈર હમવાર ઔર તંગ થી. ઘોડે પર સવાર હો કર લડના મુમ્કિન નહીં થા, લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ઘોડે સે ઉતર ગએ. એક હાથ મેં તલવાર ઔર દૂસરે હાથ મેં ઢાલ થામ લી. ગબરોં ને દેખા કિ હઝરત ખાલિદ અકેલે હૈં તો ઉન્હોં ને ચારોં તરફ સે ઘૈર લિયા. દીને ઈસ્લામ કા શૈરે બબર અઠ્ઠારહ ભેડિયોં કે દરમિયાન ફંસ ગયા થા. તને તન્હા મુકાબલા કર કે હઝરત ખાલિદ ને ગબરોં કો જંગ કે વહ જૌહર દિખાએ કિ વહ હૈરાન વ શશ્દર રહ ગએ. હઝરત ખાલિદ ઈતની તૈઝી સે તલવાર ઘૂમાતે થે કિ કિસી કો કરીબ આને કી જુર્અત નહીં હોતી થી. ઈસ દૌરાન હરબીસ ને મૌકા પા કર હઝરત ખાલિદ કે સર પર ઝોર સે તલવાર મારી લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને અમામા કે નીચે લોહે કા ખૌદ પહન રખા થા. તલવાર અમામા કો કાટતી હૂઈ ખૌદ સે ટકરાઈ ઔર ઐસા બાઝ ગશ્ત ઝટકા લગા કિ હરબીસ કે હાથ સે તલવાર છૂટ ગઈ. હઝરત ખાલિદ તને તન્હા બડી દિલૈરી સે મુકાબલા કર રહે થે. લૈકિન સખ્ત મુસીબત મેં થે. બચના મુશ્કિલ થા. હઝરત ખાલિદ કો ભી અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા થા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ કો અપને આકા વ મૌલા, જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ફૈઝે અતમ પર યકીને કામિલ થા :

જંગલ દરિન્દોં કા હૈ, મૈં બે ચાર શબ કરીબ
ઘેરે હૈં ચાર સિમ્ત સે બદ-ખ્વાહ લે ખબર

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અલ્લાહ કી રાહ મેં જેહાદ કરતે હુએ શહીદ હોના. હઝરત ખાલિદ કી દિલી ખ્વાહિશ થી, ઈસી લિયે હઝરત ખાલિદ હમેંશા ખતરે કી જગહ પર ઠહરતે ઔર દુશ્મનાને

ઈસ્લામ સે દિલૈરી સે જંગ કરતે. મુર્જે દીબાજ કી લડાઈ સે કબ્લ હઝરત ખાલિદ ને બત્તીસ (32) જંગોં મેં શિર્કત ફરમાઈ થી ઔર હર જંગ મેં શહાદત કે ખ્વાસ્તગાર થે :

દે ખુદા હિમ્મત કિ યહ જાને હઝીં
આપ પર વારેં વહ સૂરત કીજિયે

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અબ બિફરે હુએ શૈર કી તરહ ખશ્મનાક હો કર લડને લગે, લૈકિન જૌશ કે સાથ હોશ સે કામ લેતે હુએ રૂમિયોં પર રોઅબ ડાલને કે લિયે ઝોર સે નારએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કી. રૂમી ગબર યહ સમઝે કિ શાયદ ઉન કે સાથી કરીબ મેં છુપે હુએ હૈં, ઉન કો બુલાને કે લિયે યહ ''અલ્લાહુ અક્બર'' કી સદા લગાતે હૈં, લૈકિન હકીકત યહ થી કિ કરીબ મેં હઝરત ખાલિદ કા કોઈ ભી સાથી ન થા. ઉન્હોં ને ગબરોં પર રોઅબ ઔર હૈબત ડાલને કે લિયે એક હીલા ઔર તદ્બીર કી થી.

અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે જાં નિસાર આશિક કે હીલે કો હકીકત મેં બદલ દિયા. હઝરત ખાલિદ ને જૈસે હી નાર-એ તક્બીર બુલન્દ કિયા ફૌરન સદાએ બાઝગશ્ત કી તરહ જવાબ સુનાઈ દિયા :

''لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَاَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهٗ يَا
اَبَا سُلَيْمَان وَشَكَ الْغَوْ ثُ مِنْ رَّبِّ الْعَالَمِيْنَ''

તર્જુમા : ''નહીં હૈ કોઈ મા'બૂદ મગર તન્હા અલ્લાહ, નહીં હૈ શરીક ઉસ કા ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ઉસ કે બન્દે ઔર રસૂલ હૈં. ઐ અબૂ સુલૈમાન પરવરદિગારે આલમ કી તરફ સે તુમ્હારે લિયે ફર્યાદ રસ આયા.''

ઈમાન ઔર ઈકાન પર મુશ્તમિલ સદા સુન કર હઝરત ખાલિદ ભી મહવે હૈરત થે કિ દફઅતન હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક અપને સાથિયોં કે હમરાહ હાથ મેં નંગી તલવારેં લિયે દૌડે ચલે આ રહે હૈં. આતે હી મુજાહિદોં ને ગબરોં કો ઘૈર લિયા ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને તો આને કે સાથ હી ગબરોં કો તલવાર કી નોક પર લિયા. લમ્હા ભર મેં અઠ્ઠારહ ગબર ઝમીન પર બે જાન પડે થે. હઝરત ખાલિદ ને

દેખા કિ મુજાહિદોં કે આતે હી હરબીસ અપને સાથિયોં કો છોડ કર ભાગ રહા હૈ લેહાઝા આપ ને ઉસ કા તઆકકુબ કિયા ઔર ચંદ કદમોં કે ફાસ્લા પર ઉસ કો પા લિયા. હરબીસ બુરી તરહ લરઝ રહા થા. ઉસ કે મુંહ સે ઝાગ ઉડને લગા. કુછ કહના ચાહતા થા, મગર આવાઝ હલક મેં દબી કી દબી રહ ગઈ. હઝરત ખાલિદ ને તલવાર કી એક ઝર્બ મેં ઉસ કો ઝમીન પર કુશ્તા ડાલ દિયા. હઝરત ખાલિદ ને તમામ મુજાહિદોં કા શુક્રિયા અદા કિયા. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સે પૂછા કિ મેરે યહાં હોને કી ખબર તુમ કો કિસ ને દી ? હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને જો જવાબ દિયા વહ અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

''પસ કહા અબ્દુર્રહમાન ને કિ ઐ સરદાર ! થે હમ રૂમિયોં કી લડાઈ મેં ઔર ફતહ દી અલ્લાહ તઆલા ને હમ કો ઉન પર ઔર વહ લોગ કુશ્તા ઔર ગિરફ્તાર હુએ ઔર મુસલમાન મસ્રૂફ થે યક્જા કરને માલે ગનીમત મેં કિ દફઅતન સુની હમ ને આવાઝ પુકારને વાલે કી હવા સે ઔર વહ કહતા થા કિ મશ્ગૂલ હો તુમ લૂટ કે માલ જમા કરને મેં ઔર ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કો ઘેર લિયા હૈ દુશ્મનોં ને, પસ જબ સુના મૈં ને આવાઝ કો ઔર મૈં નહીં જાનતા થા કિ કિસ જગહ મેં હો તુમ ઔર ગુમ કિયા થા હમ ને તુમ્હારી ઝાત કો ઔર મુસલમાન ઈસ સબબ સે રંજ મેં થે પસ રાહ બતાઈ હમારે તઈં એક ગબર ને જો તુમ્હારે એક સાથી કે કાબૂ મેં થા ઔર કહા ઉસ ને તુમ્હારે સરદાર કો મૈં ને રાહ બતાઈ હૈ બ-જાનિબ હરબીસ કે ઔર વહ ઉસ કે સાથ પહાડ પર હૈં. પસ જલ્દી રવાના હુએ હમ તુમ્હારી તરફ.''

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 125)

ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને મુજાહિદ સાથિયોં કે સાથ મુર્જે દીબાજ કી તરફ રવાના હુએ. મુર્જે દીબાજ મેં ઈસ્લામી લશ્કર મેં હઝરત ખાલિદ કે ગુમ હોને ઔર દુશ્મનોં કે દરમિયાન ફંસ જાને કી ખબર બિજલી કી તરહ ફૈલ ચુકી થી. હર મુજાહિદ હઝરત ખાલિદ કે લિયે પરેશાન ઔર બે-કરાર થા. લશ્કર કે તમામ લોગ હઝરત ખાલિદ કી હિફાઝત ઔર સલામતી કી દુઆ માંગ રહે થે. જબ હઝરત ખાલિદ કો અપને સાથિયોં કે હમરાહ વાપસ આતે દેખા તો લશ્કરે ઈસ્લામ મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. તમામ ને નારએ તક્બીર સે ઉન કા ગર્મજોશી સે ઈસ્તેક્બાલ કિયા ઔર ખૈરો આફિયત સે લૌટને કી મુબારકબાદી દી. હઝરત ખાલિદ ને હરબીસ કા પતા બતાને વાલે રૂમી ગબર કો બુલાયા ઔર ફરમાયા કિ મૈં ને તુઝ સે જો વા'દા કિયા હૈ ચાહતા હૂં કિ ઈસે પૂરા કરૂં ક્યૂં કિ તેરે

સાથ ખૈર ખ્વાહી કરના મુઝ પર વાજિબ હૈ. ક્યા તૂં ઈસ બાત કો પસન્દ કરતા હૈ કિ તૂં દીને ઈસ્લામ કબૂલ કર કે અહ્લે જન્નત મેં સે હો જાએ ? ઈસ ગબર ને જવાબ દિયા કિ મૈં અપના દીન બદલના નહીં ચાહતા લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ને હસ્બે વા'દા અમાન દે કર ઉસ કી રાહ છોડ દી. વહ ગબર અપને ઘોડે પર સવાર હો કર રૂમી શહરોં કી તરફ અકૈલા ચલા ગયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મુજાહિદોં કો માલે ગનીમત ઔર કૈદિયોં કો યક્જા કરને કા હુક્મ દિયા. જબ તમામ માલ એક જગહ જમા કિયા ગયા તો માલે ગનીમત કા એક છોટા ટીલા બન ગયા. ફિર હઝરત ખાલિદ ને રાહ બતાને વાલે નજીબ કો બુલાયા ઔર ઉસ કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર બા'દ મેં ઉસ કી બીવી કા હાલ પૂછા. નજીબ ને અપની દર્દ ભરી દાસ્તાન કહ સુનાઈ. હઝરત ખાલિદ ને ઈઝહારે અફસોસ કિયા ઔર સબ્ર કરને કી તલ્કીન ફરમાઈ. ઈસ પર હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી કો હમ ને કૈદ કિયા હૈ. મેરી રાએ યહ હૈ કિ નજીબ કો હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી હિબા કર દેં તાકિ ઈસ કી બીવી કા ને'મલ બદલ હો જાએ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અગર હિરક્લ બાદશાહ ને અપની બેટી હમ સે તલબ કી તો હમ કો વાપસ દેની પડેગી ઔર અગર હિરક્લ ને હમ સે અપની બેટી કા મુતાલબા નહીં કિયા તો ફિર વહ નજીબ કી હી હૈ.

રાહબર નજીબ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઈસ વક્ત હમ ઐસે ઈલાકે મેં હૈં કિ અતરાફ મેં હિરક્લ બાદશાહ કા લશ્કર મૌજૂદ હૈ. લેહાઝા હમ પર કોઈ લશ્કર આ પડે ઈસ સે પહલે યહાં સે રવાના હો કર જલ્દ અઝ જલ્દ દમિશ્ક પહોંચ જાના ચાહિયે. નજીબ કે મશ્વરે કો કબૂલ કર કે હઝરત ખાલિદ ને લશ્કર કો કૂચ કા હુક્મ દિયા. **મુર્જે દીબાજ** સે કૂચ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર **''પુલ ઉમ્મે હકીમ''** કે કરીબ **મુર્જે સફર** નામ કે મકામ પર પહુંચા તો દફઅતન એક ગુબાર ઉઠતા હુવા નઝર આયા. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત સા'સા ગિફારી નામ કે મુજાહિદ કો ઈસ ગુબાર કી તહ્કીક કરને ભેજા. હઝરત સા'સા ગિફારી તેઝ ઘોડા દૌડાતે હુએ ગએ ઔર થોડી દૈર કે બા'દ વાપસ આ કર ઈત્તેલાઅ દી કિ રૂમિયોં કા લશ્કર ઈસ શાન સે હૈ કિ સિપાહિયોં કે બદન લોહે સે ઈસ તરહ મસ્તૂર હૈં કિ ઉન કી આંખ કી પુતલી કે સિવા જિસ્મ કા કોઈ હિસ્સા નઝર નહીં આતા. થોડી દૈર મેં વહ લશ્કર કરીબ આ ગયા ઔર લશ્કર સે એક બુઢ્ઢા રાહિબ નિકલ કર આયા ઔર પુકાર કર કહા કિ મૈં હિરક્લ બાદશાહ કા એલચી હૂં ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર

સે ગુફ્તગૂ કરના ચાહતા હૂં. મુજાહેદીન ઈસ બુઢ્ઢે રાહિબ કો હઝરત ખાલિદ કે પાસ લે આએ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અપના મક્સદ બયાન કરો. બુઢ્ઢે રાહિબ ને કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ ને યહ પૈગામ ભેજા હૈ કિ તુમ ને મેરે દામાદ તોમા કો કત્લ કર કે મેરી બેટી કો ગિરફ્તાર કર લિયા હૈ મૈં તુમ સે યહ ઉમ્મીદ રખતા હૂં કિ તુમ મેરી બેટી મુઝ કો વાપસ કર દો. અગર મેરી બેટી કે ઈવઝ કુછ માલ દરકાર હૈ તો મુઝે દેને સે ઈન્કાર નહીં યા અપની તરફ સે બ-તૌર હદ્‌યા મેરી બેટી મુઝ કો દે દો, ક્યૂં કિ કરમ ઔર બખ્શિશ કરના મુસલમાનોં કે ખસાઈલ સે હૈ. હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દેતે હુએ ફરમાયા કિ અપને બાદશાહ સે કહ દેના કે હમ કો માલ દુનિયા કી તમાઅ નહીં. હમ બાદશાહ કે હાથ પર ઉસ કી બેટી ફરોખ્ત નહીં કરના ચાહતે. હમ કિસી ભી કિસ્મ કા કોઈ મુઆવઝા યા ફિદ્‌યા લિયે બગૈર ઉસ કી બેટી કો આઝાદ કરતે હૈં ઔર યહ હમારી તરફ સે તુમ્હારે બાદશાહ કો હદ્‌યા હૈ. ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ ને ઉસી વક્ત હિરક્લ આ'ઝમ કી બેટી કો રેહા કર કે શાહી એલચી કે સાથ રવાના કર દી.

હઝરત ખાલિદ કી દમિશ્ક વાપસી :-

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથ ચાર હઝાર કા લશ્કર લે કર તોમા કે તઆકકુબ મેં રવાના હુએ થે. ઔર ઈસ મેં એક માહ કા અર્સા ગુઝર ગયા થા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ અભી તક દમિશ્ક વાપસ નહીં લૌટે ઔર ન હી ઉન કી તરફ સે કોઈ ખબર આઈ. લેહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુસલમાન ઉન કે લિયે મુતફક્કિર થે, બલ્કિ ઉન સે ના-ઉમ્મીદ હો ગએ થે. બા'ઝ કો તો ઐસે વસ્વસે આતે થે કિ નજીબ ને ફરૈબ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કો હલાક કર દિયા હૈ. તમામ મુસલમાન બારગાહે ઈલાહી મેં ગિડગિડા કર દુઆ કરતે થે કિ વહ જહાં કહીં ભી હોં સલામત ઔર મહફૂઝ રહેં ઔર ખૈરો આફિયત સે વાપસ આ જાએં. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને અજનાદીન કી ફતહ કે બા'દ હઝરત અબૂ સુફિયાન, હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ ઔર હઝરત માલિક ઉશ્તર નખઈ કી હમરાહી મેં સાત હઝાર કા જો લશ્કર રવાના કિયા થા વહ ભી દમિશ્ક આ પહુંચા થા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ કી કોઈ ખબર ન થી. લેહાઝા વહ ભી તશ્વીશ ઔર પરેશાની મેં થે. તમામ લશ્કરે ઈસ્લામ હઝરત ખાલિદ કે લિયે મુઝ્તરિબ વ બેકરાર થા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ કસીર તા'દાદ મેં માલે ગનીમત ઔર કૈદી લે કર મહીના ભર બા'દ દમિશ્ક આએ, તો મુસલમાનોં મેં ખુશી કી

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

લહર દૌડ ગઈ. તહલીલો તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કર કે હઝરત ખાલિદ કા શાનદાર ઈસ્તેક્બાલ કિયા ગયા. સબ ને આપ કો મુબારકબાદ પૈશ કી. ફિર હઝરત ખાલિદ ને મુર્જે દીબાજ કે સફર કી અઝ અવ્વલ તા આખિર કૈફિયત હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર મુસલમાનોં કો બતાઈ. સુન કર સબ મુતઅજ્જિબ હુએ ઔર ફતહે અઝીમ કી મુબારક બાદી દી.

હઝરત ખાલિદ તોમા કે તઆકકુબ મેં 14, જમાદિયુલ આખિર 13, સન હિજરી કો દમિશ્ક સે રવાના હુએ થે. ઔર સત્તરહ દિન તક મુસલ્સલ સફર કર કે યકુમ રજબ કો મુર્જે દીબાજ પહુંચે. ઔર સારી કાર-ગુઝારિયોં કે બા'દ મુર્જે દીબાજ સે રવાના હો કર 14, યા 15, રજબ કો દમિશ્ક વાપસ આએ થે.

દમિશ્ક આ કર હઝરત ખાલિદ ને માલે ગનીમત કા ખુમ્સ અમીરુલ મોમેનીન કી ખિદમત મેં ભેજને કે લિયે અલગ નિકાલ લિયા ઔર બાકી માલ મુજાહિદોં મેં તક્સીમ ફરમા દિયા. ફિર હઝરત ખાલિદ ને ફતહે દમિશ્ક સે લે કર હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી વાપસ ભેજ દેને તક કી તફસીલ લિખ કર અમીરુલ મોમેનીન હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે પાસ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કુર્ત કો મદીના મુનવ્વરા રવાના કિયા. હાલાં કિ હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રેહલત કો એક માહ કા અર્સા હો ગયા થા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રેહલત કે સાનહ-એ અઝીમ કી ખબર ન થી.

ખિલાફતે હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ (رضي الله عنه)

ખલીફતુલ મુસ્લિમીન, અમીરુલ મોમેનીન, અસ્દકુસ સાદિકીન, ઈમામુલ મુત્તકીન સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રેહલત કે બા'દ હઝરત સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો તમામ સહાબએ કિરામ ને બ-ઈત્તેફાકે રાએ અપના ખલીફા મુન્તખબ વ તસ્લીમ કિયા ઔર તમામ સહાબા ને મસ્જિદે નબવી શરીફ મેં આપ કે દસ્તે હક્ક પરસ્ત પર બૈઅત કી. ઉસ વક્ત હઝરત ઉમર ફારૂક કી ઉમ્રે શરીફ બાવન (52) સાલ થી. આપ કે દૌરે ખિલાફત મેં આપસી ઈખ્તિલાફાત, અદાવત, નિફાક ઔર કુફ્ર વ શિર્ક કી જડેં કટ ગઈં. દીને ઈસ્લામ કા કામિલ ગલ્બા હો ગયા. આપ ને બૈતુલ માલ સે ગરીબોં કી તનખ્વાહેં મુકર્રર ફરમા

દીં. હઝરત ઉમર નિહાયત સાદગી સે રહતે. ખલીફા હોને કે બા-વુજૂદ ગુદડી કા લિબાસ પહનતે ઔર નમક કે સાથ જૌ કી રોટી ખાતે. તવાઝોઅ વ ઈન્કિસારી કે વહ પૈકરે જમીલ થે. તકબ્બુર વ ગુરૂર કા ઉન કે મિઝાજ મેં નામો નિશાન ન થા. હાથ મેં દુર્રા લે કર આમ લોગોં કે સાથ મદીના મુનવ્વરા કે રાસ્તોં પર પૈદલ નિકલતે. આપ કી હૈબત ઔર દબદબે કા યહ આલમ થા કિ લોગ તલવાર સે ભી ઝિયાદહ આપ કે દુર્રા સે ડરતે. ગરીબોં ઔર મિસ્કીનોં કે સાથ આપ લુત્ફ વ મેહરબાની સે પૈશ આતે. બડોં કી ઈઝ્ઝત ઔર છોટોં પર ઈનાયત ફરમાતે. યતીમોં કા બહુત ખ્યાલ, ઔર ઉન કી ઈમ્દાદ ફરમાતે. ઝાલિમ સે મઝ્લૂમ કા હક્ક દિલાતે. રાત કો રિઆયા કી હિફાઝત કે લિયે ખુદ ગશ્ત ફરમાતે. નિઝામે શરીઅત ઔર અહકામે દીન કે મુઆમલે મેં કિસી કી ભી રિઆયત નહીં કરતે. અદ્લ વ ઈન્સાફ કા માહૌલ કાઈમ ફરમા દિયા. આપ કે તસલ્લુબ ફીદીન કી વજહ સે કુફ્ફાર, મુશ્રેકીન, મુનાફિકીન, યહૂદો નસારા ઔર ઈસ્લામ દુશ્મન અનાસિર આપ સે ડરતે ઔર જલતે થે.

શાહે રૂમ હિરક્લ બાદશાહ કો જબ મા'લૂમ હુવા કિ હઝરત ઉમર ફારૂક ખલીફા હુએ હૈં, તો વહ બડા મુતફક્કિર ઔર તરદ્દુદ મેં પડા. ઉસ ને અર્કાને સલ્તનત વ અર્બાબે દૌલત ઔર દીને નસ્રાનિયા કે મઝહબી પેશ્વાઓં કો "કનીસાએ ફસાન" મેં જમા કિયા ઔર તક્રીર કરતે હુએ કહા કિ અબ વહ શખ્સ મુસલમાનોં કા ખલીફા મુકર્રર હુવા હૈ જો નિહાયત સખ્ત મિઝાજ હૈ. જો ઈસ્લામ મેં દાખિલ નહીં હોતા ઉસ પર વહ મુત્લક રહમ નહીં કરતા. ઉસ કે રોઅબ સે મુસલમાન ભી કાંપતે હૈં. ઉસ કે હાથ મેં હર વક્ત કોડા રહતા હૈ જિસ કા ખૌફ તલવાર સે ઝિયાદહ હૈ. યહ વહી શખ્સ હૈ જિસ કે મુતઅલ્લિક મલાહિમ મેં સાફ લિખા હૈ કિ વહ દરાઝ કદ, ગન્દુમી રંગ ઔર સિયાહ ચશ્મ હોગા. ઉસ કી હૈબત સે અઝીમ સલ્તનતોં કે શહનશાહ કાંપ ઉઠેંગે. વહ ફાતહે આ'ઝમ કી હૈસિયત સે દૂરો દરાઝ કે મમાલિક કો ફતહ કરેગા. સિયાસત કા ઐસા માહિર હોગા કિ અપને દારુસ-સલ્તનત મેં બૈઠ કર અપને લશ્કર કી કમાન્ડ કરેગા. ઉસ કે એક ઈશારે પર ઉસ કે ફરમાં બર્દાર મુજાહિદ સર ધડ કી બાઝી લગા કર કૈસરો કિસ્રા કે ઐવાન ઉખાડ ફૈંકેંગે. વહ મેરે તખ્ત કા ભી માલિક હો જાએગા.

હિરક્લ ને અપની તક્રીર કા સિલસિલા જારી રખતે હુએ મઝીદ કહા કિ મુસલમાનોં કી કામ્યાબી કા રાઝ યહ હૈ કિ વહ અપને દીન કે સખ્ત પાબન્દ હૈં. અપને ખુદા કી ઈબાદત વ રિયાઝત મેં મશ્ગૂલ રહતે હૈં. અપને રબ ઔર અપને નબી કે હર

હુક્મ કી તા'મીલ કરતે હૈં. ઝુલ્મ વ સિતમ ઔર ગુનાહોં સે બાઝ રહતે હૈં. અદ્લ વ ઈન્સાફ કરતે હૈં. નેકિયોં કી તરફ રાગિબ ઔર બુરાઈયોં સે મુન્હરિફ રહતે હૈં. ઈસી લિયે અલ્લાહ તઆલા ઉન કી નુસ્રત વ મદદ કરતા હૈ ઔર ઈન્હેં કામ્યાબી ઔર ફતહ હાસિલ હોતી હૈ. હમારા હાલ યહ હૈ કિ હમ ઝુલ્મ વ સિતમ, ના-ઈન્સાફી, ખલ્કે ખુદા કી હક્ક તલ્ફી, હરામ કારી, અય્યાશી, મક્કારી, બેહૂદગી, બે હયાઈ, ગુનહ્ગારી, ફિસ્ક વ ફુજૂર ઔર દીને મસીહ કી ના-ફરમાની મેં સર સે પાઊં તક ગર્ક હૈં. ઈસી લિયે હમ ખુદા કી મદદ ઔર નુસ્રત સે મહરૂમ હૈં. મસીહ હમ સે નારાઝ હૈં લેહાઝા હમ હમેંશા શિકસ્ત ઔર ના-મુરાદી સે દો ચાર હોતે હૈં. ઐ દીને મસીહ ઔર સલીબ કે પરિસ્તારો ! અબ ભી વક્ત હૈ. અપને ગુનાહોં સે તૌબા કર કે તમામ ના-ઝેબા અફઆલ કો તર્ક કર દો. વરના વહ દિન દૂર નહીં કિ હમ પર ઐસી કૌમ ગાલિબ વ મુસલ્લત હોગી જિસ કે દેફાઅ કી હમ મેં કુવ્વતો ઈસ્તિતાઅત નહીં. ઉસ કૌમ કા દીન તમામ અદ્યાન પર ગાલિબ હો જાએગા.

હિરક્લ ને અપની તક્રીર મેં યહાં તક કહા કિ અગર તુમ અપની હર્કતોં સે બાઝ આ કર ઐશ વ ઈશ્રત કો નહીં છોડ સક્તે તો તુમ્હારે લિયે મુનાસિબ હૈ કિ તુમ મુસલમાનોં કા દીન અપના લો. ઈન્હેં જિઝ્યા દે કર સુલહ કર લો. હિરક્લ કી ઝબાન સે યહ જુમ્લા સુન કર તમામ હાઝિરીન ચૌંક ગએ. ખુદ બાદશાહ યહ કહતા હૈ કિ મુસલમાનોં કા દીન ઈખ્તેયાર કર લો યા જિઝ્યા દેને પર રઝા મન્દ હો જાઓ ? લગતા હૈ કિ બાદશાહ કે દિલ મેં મુસલમાનોં કા ખૌફ ઘર કર ગયા હૈ. લેહાઝા તમામ હાઝિરીન મુશ્તઈલ હો ગએ ઔર ખશ્મનાક હો કર ઉસ કી તરફ ઝપટે ઔર બાદશાહ કો માર ડાલને કા કસ્દ કિયા. કૌમ કા ઈશ્તિઆલ વ ગુસ્સા દેખ કર હિરક્લ સહમ ગયા. માહૌલ કી સંગીની ઔર વક્ત કી નઝાકત કા ઉસે ખ્યાલ આ ગયા, ઉસ ને હિકમત અમલી સે કામ લિયા ઔર અપની બાત કા રુખ પલટતે હુએ કહા કિ ઐ મેરી કૌમ કે બા ગૈરત લોગો ! ક્યા તુમ ને યહ ગુમાન કિયા કિ મૈં સચ મુચ તુમ્હેં મુસલમાનોં કા દીન કબૂલ કરને યા અદાએ જિઝ્યા પર રાઝી હોને કી તલ્કીન કરતા હૂં. હરગિઝ નહીં ! યહ બાત મેં ને સિર્ફ ઈસ લિયે કહી હૈ કિ મેં તુમ્હારા ઈમ્તિહાન લે રહા થા કિ તુમ મેં અપને દીન કી મુહબ્બત વ ગૈરત બાકી હૈ યા નહીં ? લૈકિન તુમ ને દીન કે મુઆમલા મેં અપને બાદશાહ કા ભી લિહાઝ ન કરતે હુએ ખશ્મ વ ગુસ્સા કા ઈઝહાર કિયા. યહ દેખ કર મેરા સીના ફૂલ ગયા હૈ. મુઝે તુમ્હારી ગૈરતે દીની ઔર હમીયતે કૌમી પર ફખ્ર હૈ. અબ મૈં અરબોં કો નેસ્તો નાબૂદ કરને મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી ઔર સુસ્તી નહીં કરૂંગા.

હિરક્લ કી તકય્યા બાઝી કે દામે ફરેબ મેં લોગ આ ગયે ઔર ઉન્હેં અપને બાદશાહ પર કામિલ એ'તેમાદ આ ગયા. કૌમ ને હિરક્લ સે કહા કિ અરબોં કો મુલ્કે શામ સે દેફાઅ કરને મેં હમ શાના સે શાના મિલા કર તુમ્હારા સાથ દેંગે, બલ્કિ અપને ખૂન કે આખરી કતરે તક ઉન સે લડેંગે.

હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કો શહીદ કરને કી હિરક્લ કી સાઝિશ

હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કે ખલીફા મુકર્રર હોતે હી હિરક્લ કી નીંદ હરામ હો ગઈ. ઉસે દિન મેં ભી અપની સલ્તનત કી હલાકત કે ખ્વાબ નઝર આને લગે. ઉસ કો હર વક્ત હઝરત ઉમર ફારૂક કા ખૌફ સતાને લગા. હૈબતે ફારૂકી સે ઉસ કા દિલ ઉલટ પલટ હોને લગા. હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ કા ખ્યાલ આતે હી ઉસ કે દિલ કી ધડકનેં તૈઝ હો જાતીં. લેહાઝા ઉસ ને તહય્યા કિયા કિ જિસ કે વુજૂદ કે તસવ્વુર સે મેરા જીના મુશ્કિલ હો ગયા હૈ ઉસ કા વુજૂદ હી ખત્મ કર દૂં. હિરક્લ ને હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો શહીદ કરને કી સાઝિશ કી. તલીકા બિન માઝિન નામ કે એક નસ્રાની અરબ કો હિરક્લ ને કસીર માલ દેને કા વા'દા કર કે મદીના મુનવ્વરા ભેજા, તાકિ વહ કિસી તરહ ભી મૌકા' પા કર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો શહીદ કર દે. તલીકા બિન માઝિન મદીના આયા ઔર મદીના કે અતરાફ મેં છુપ ગયા. એક દિન ઉસ ને દેખા કિ હઝરત ઉમર ફારૂક અતરાફે મદીના કે બાગોં કી તરફ આએ હૈં ઔર યતીમોં વ ગરીબોં કે અહવાલ કી ખબર ગીરી ઔર ઉન કે બાગોં ઔર ખેતોં કી નિગરાની ફરમા રહે હૈં. વહ નસ્રાની અરબ એક ઘની શાખોં વાલે દરખ્ત પર ચઢ કર પત્તોં કે દરમિયાન પોશીદહ હો ગયા. ઈત્તેફાક કી બાત કે હઝરત ઉમર ભી ઉસી દરખ્ત કે નીચે પત્થર કા તકિયા લગા કર લેટ ગએ. જબ આપ કો નીંદ આ ગઈ તો તલીકા બિન માઝિન ને નીચે ઉતર કર આપ કો શહીદ કર દેને કા કસ્દ કિયા. ઉસી વક્ત એક જંગલી દરિન્દા આયા ઔર હઝરત ઉમર કે ઈર્દ ગિર્દ ઘૂમને લગા. ઔર આપ કી નિગેહબાની કરને લગા. ફિર ઉસ દરિન્દે ને અપની ઝબાન સે હઝરત ઉમર કે તલવોં કો ચાટા. થોડી દૈર કે બા'દ તલીકા બિન માઝિન ને સુના કિ હાતિફે ગૈબી ને પુકાર કર યહ જુમ્લા કહા કિ "يَاعُمَرُ عَدَلْتَ فَامَنْتَ" ઐ ઉમર આપ ને ઈન્સાફ કિયા પસ મામૂન રહે. યહ મન્ઝર દેખ કર તલીકા બિન માઝિન

સહમ ગયા ઔર અપની જગહ બૈઠા રહા. નીચે ઉતર કર હમ્લા કરને કી ઉસ કો હિમ્મત વ જુર્અત ન હૂઈ. જબ હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો બેદાર હુએ તો વહ દરિન્દા ઉઠ કર ચલા ગયા. ગોયા કિ વહ હઝરત ઉમર કી નીંદ કે વક્ત મેં હિફાઝત કરને ઔર પહરા દેને હાઝિર હુવા થા. હઝરત ઉમર કે બેદાર હોતે હી દરિન્દા ચલા ગયા, તો તલીકા બિન માઝિન દરખ્ત સે નીચે ઉતરા ઔર હઝરત ઉમર કે પાસ આ કર આપ કે હાથ કો બોસા દિયા ઔર અર્ઝ કિયા કિ મેરે માં બાપ ઉસ શખ્સ પર કુરબાન, જિસ કી હિફાઝત વ નિગહબાની જંગલ કે દરિન્દે કરતે હોં ઔર જિસ કી તા'રીફ વ સતાઈશ ફરિશ્તે ઔર જિન્નાત કરતે હોં. તલીકા ને અપને રાઝ કો ઈફશા કર દિયા. ઔર અપની ગલતી પર નાદિમ હો કર આપ સે મા'ઝેરત ચાહી. હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ખન્દા પેશાની સે મુઆફી બખ્શી. તલીકા બિન માઝિન ને ઉસી વક્ત બુલન્દ આવાઝ સે કલ્મ-એ શહાદત પઢા ઔર હઝરત ઉમર કે હાથ પર ઈમાન લા કર મુસલમાન હો ગયા :

વહ ઉમર જિસ કે આ'દા પર શૈદા સકર
ઉસ ખુદા દોસ્ત હઝરત પે લાખોં સલામ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા મઝકૂરા વાકેઆ કોઈ સુની સુનાઈ બાત નહીં બલ્કિ મુસ્તનદ રિવાયત હૈ. હઝરત અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને ઈસ વાકેઆ કો ઉન અલ્ફાઝ મેં બયાન કિયા હૈ :

> **"ફિર બુલાયા હિરક્લ ને એક શખ્સ નસ્રાની અરબ કો કિ જિસ કા નામ તલીકા બિન માઝિન થા ઔર કબૂલ કિયા ઈસ કે વાસ્તે કુછ માલ દેને કો ઔર કહા ઈસ સે કિ રવાના હો તૂં ઈસી વક્ત બ-જાનિબ યસ્રબ કે ઔર દેખ ફિક્ર ઔર તામ્મુલ સે ઈસ અમ્ર કો કિ ક્યૂં કર કત્લ કર સકતા હૈ તૂં ઉમર કો. પસ તલીકા ને મન્ઝૂર કિયા ઈસ અમ્ર કો ઔર રવાના હુવા બ-તરફ મદીના નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઔર પહોંચ કર છુપ રહા હવાલી મદીના તય્યબહ મેં ઔર ઉસી વક્ત હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો નિકલે ઔર દેખ રહે થે યતીમોં ઔર રાન્ડોં કે લડકે બાલોં કો ઔર ખબર ગીરી કરતે થે ઉન કે બાગોં ઔર એહાતોં**

કી ઔર ચઢ ગયા વહ નસ્રાની એક દરખ્ત પેચીદા શાખ વાલે પર ઔર છુપ રહા ઉસ કે પત્તોં મેં ઔર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઉસી દરખ્ત કે નઝદીક આ કર ઝમીન પર લેટ રહે ઔર એક પત્થર સે તકિયા લગાયા. પસ એક દરિન્દા જાનવર આયા ઔર ઘૂમા ગિર્દ હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે ઔર આગે આ કર ચાટા અપની ઝબાન સે દોનોં પાઊં ઉન કે ઔર ના-ગહાન હાતિફ ગૈબી ને આવાઝ દે કર યહ કલ્માત કહે "یَاعُمَرُ عَدَلْتَ فَامَنْتَ" પસ જબ બેદાર હુએ હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ચલા ગયા વહ દરિન્દા ઔર ઉતરા વહ નસ્રાની દરખ્ત સે ઔર આયા હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે પાસ ઔર બોસા દિયા ઉન કે હાથોં કો ઔર કહતા થા કિ મેરે માં બાપ કુરબાન હોં ઉસ શખ્સ પર જિન કી હિફાઝત ઔર નિગહબાની મખ્લૂકાત ઔર જાનવર ઔર ઉન કા વસ્ફ ઔર તા'રીફ ફરિશ્તે ઔર જિન કરતે હૈં. ફિર ઝાહિર કિયા ઉસ નસ્રાની ને અપના હાલ ઔર ઈરાદા હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે ઔર મુસલમાન હુવા, ઉન કે હાથોં પર.''

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : - અલ્લામા વાકદી, : 131)

લશ્કરે ઇસ્લામ કે સિપાહ સાલારે આઝમ કા તબાદલા :-

જૈસા કિ અવરાકે સાબિકા મેં ઝિક્ર હુવા કિ મુર્જે દીબાજ સે દમિશ્ક વાપસ આને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અમીરુલ મોમેનીન હઝરત સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં ખત ભેજા થા ઔર હઝરત ખાલિદ કો યહ ખબર ન થી કિ ખલીફએ અવ્વલ ને તો રેહલત ફરમાલી હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કુર્ત જબ હઝરત ખાલિદ કા ખત લે કર મદીના મુનવ્વરા પહુંચે તબ હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ ખલીફા થે. હઝરત ઉમર ને હઝરત ખાલિદ કા ખત પઢા તો વહ ખત હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કો મુખાતબ કર કે લિખા ગયા થા. હઝરત ઉમર ને પૂછા કિ ક્યા હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કી રેહલત કી ખબર સે મુલ્કે શામ મેં મુકીમ મુસલમાન બે-ખબર હૈં ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કુર્ત ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ અમીરુલ મોમેનીન ! હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કી રેહલત કી ખબર સે તમામ મુજાહેદીન બે-ખબર હૈં.

હઝરત ઉમર ને હઝરત ખાલિદ કા ખત પઢા ઔર તમામ અહવાલ સે વાકિફ હુએ. ફિર હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને તમામ સહાબએ કિરામ કો

મસ્જિદે નબવી શરીફ મેં જમા કિયા. આપ મિમ્બર રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ પર ખડે હુએ ઔર હઝરત ખાલિદ કા ખત પઢ કર સુનાયા. ઈસ ખત મેં ફતહ દમિશ્ક સે લે કર મુર્જે દીબાજ મેં હાસિલ શુદા કસીર માલે ગનીમત, હાકિમે દમિશ્ક તોમા ઔર હરબીસ કા કત્લ, હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી કી ગિરફતારી ઔર રિહાઈ વગૈરા કી તફસીલ મર્કૂમ થી. ખત સુન કર તમામ ખુશ હુએ બલ્કિ મદીના શહર મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. લોગ તહલીલો તક્બીર કી સદા બુલન્દ કર કે ઈઝહારે મસર્રત કર રહે થે ઔર મુલ્કે શામ જાને વાલે મુજાહેદીન કે હક્ક મેં દુઆએ ખૈરો બરકત કરતે થે. મસ્જિદે નબવી મેં હઝરત ખાલિદ કા ખત સુનાને કે બા'દ અમીરુલ મોમેનીન હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપને ઘર તશ્રીફ લે ગએ. રાત કો આપ ને ખત અપને સાથ રખ કર બિસ્તર ખ્વાબ પર તશ્રીફ લે ગએ. બિસ્તર ખ્વાબ પર ભી આપ ને હઝરત ખાલિદ કા ખત કઈ મરતબા પઢા. ફિર ખત કો તકિયા કે નીચે રખ દિયા. ઔર હઝરત ખાલિદ કે ખત કી બાબત સોચ વ ફિક્ર કરને લગે. હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો વસીઉન્નઝર, દૂર અન્દેશ, દાના મુદબ્બિર, આકિલ કાઈદ, દાનિશમન્દ રહબર, ઝી શુઊરે ફૈસલ, ઔર બૈનુલ અક્વામી ઉમૂરે સિયાસત મેં મહારતે તામ્મા રખતે થે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી દિલૈરી ઔર શુજાઅત કી કાર-ગુઝારિયોં કો આપ ને મુખ્તલિફ ઝાવિયોં સે ટટોલા ઔર તમામ અહવાલ કો બાલિગ નઝરી સે દેખા. બ-નઝરે અમીક ઈસ પર ગૌર વ ખૌઝ કિયા. માઝી, હાલ ઔર મુસ્તકબિલ કે હાલાત કે મુતઅલ્લિક ગૌરો ફિક્ર કિયા. માઝી સે હાલ તક કે વુકૂઅ પઝીર હવાદિસ કા તજઝિયા કિયા ઔર ઉસ કે નફા' બખ્શ નતાઈજ કે દવામ વ કયામ કો મુસ્તકિલ ઔર મુસ્તહકમ તૌર પર બર-કરાર રખને કે લિયે સોચા. મુલ્કે શામ ગએ હુએ મુજાહેદીન કી હિફાઝત, ખૈર ખ્વાહી, હૌસલા અફઝાઈ, ઊલૂલ-અઝમી, ઔર લશ્કરે ઈસ્લામ કે રોઅબ વ દબદબા, ખૌફ વ હૈબત, શાન વ શૌકત, ઔર શુજાઅત વ દિલૈરી કી ધાક ઔર શોહરત કી બંધી હવા કે સબાત ઔર રૂમિયોં કે દિલોં મેં પૈદા શુદા એહસાસ કમતરી કા માદ્દા ઝાઈલ હો કર ખુદ એ'તેમાદી ઔર ખુદ દારી મેં તબ્દીલ ન હો જાએ ઉન તમામ ઉમૂર કો આપ ને ઈલ્મે નફ્સિયાત કી બુન્યાદ પર પરખા ઔર એક ઐસા ફૈસલા કિયા કિ જિસ કો સુન કર તમામ લોગ મહવે હૈરત હો ગએ.

સુબ્હ બા'દ નમાઝ ફજ્ર આપ ને મિમ્બર પર ખડે હો કર સહાબએ કિરામ કી જમાઅત કે સામને ઐ'લાન કિયા કિ **મૈં ને ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ કે**

મન્સબ સે ખાલિદ બિન વલીદ કો મા'ઝૂલ કર કે ઉન કી જગહ અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો મુકર્રર કિયા હૈ.

ફિર હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને એક સાફ ચમડા લિયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કે નામ ખત લિખા. ઈસ ખત મેં આપ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ કે ઓહદે સે મા'ઝૂલ કરને ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈસ ઓહદે પર મુકર્રર કરને કા હુક્મ નામા તહ્રીર ફરમાયા. હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને વહ ખત હઝરત સ'અદ બિન અબી વક્કાસ કે ભાઈ હઝરત આમિર બિન અબી વક્કાસ કો દિયા ઔર ઉન કે હમરાહ હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ કો અપને નુમાઈન્દા કી હૈસિયત સે દમિશ્ક રવાના કિયા. હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત આમિર બિન અબી વક્કાસ કો હુક્મ દિયા કિ દમિશ્ક જા કર ઈસ્લામી લશ્કર કો ખલીફએ અવ્વલ હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રેહલત કી ખબર સુનાઓ ઔર ઉન્હેં હુક્મ કરો કિ તમામ મુજાહેદીન હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ કે હાથ પર મેરી બૈઅત કરેં ઔર ઈન્હેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી મા'ઝૂલી ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તકર્રુરી સે મુત્તલેઅ કરો.

હઝરત આમિર બિન અબી વક્કાસ અમીરુલ મોમેનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે હુક્મ કે મુતાબિક દમિશ્ક આએ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે ખૈમા મેં ઠહરે. મદીના મુનવ્વરા સે દો સફીર અમીરુલ મોમેનીન કા ખત લે કર આએ હૈં, યહ ખબર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં ફૈલતે હી તમામ મુજાહિદ જમા હો ગએ. જબ તમામ લોગ જમા હો ગએ તો હઝરત ખાલિદ ને હઝરત આમિર બિન અબી વક્કાસ સે હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખૈરિયત પૂછી. હઝરત આમિર ને કહા કિ ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! ખલીફતુલ મુસ્લિમીન, અમીરુલ મોમેનીન, હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો દુનિયા સે પર્દા ફરમા ગએ. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રેહલત કી ખબર સુન કર હાઝિરીન પર બિજલી ગિર પડી. એક કોહરામ મચ ગયા. ગમો અન્દોહા કા સમાં કાઈમ હો ગયા. મુજાહેદીન ફૂટ ફૂટ કર રોને લગે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ભી આંસૂ બહા રહે થે. કિસી કે ભી આંસૂ નહીં થમતે થે. રો રો કર સબ કી

આંખેં લાલ હો ગઈ. કાફી દૈર તક આહ વ ફુગાં કા માહૌલ રહા. જબ લોગોં કો કુછ ઈફાકા હુવા. તબ હઝરત આમિર બિન અબી વક્કાસ ને કહા કિ અબ હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ ખલીફા મુકર્રર હુએ હૈં લેહાઝા ઉન્હોં ને અપની બૈઅત લેને કે લિયે હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ કો અપને નુમાઈન્દા કી હૈસિયત સે મેરે સાથ ભેજા હૈ ઔર બ-ઈવઝે અમીરુલ મોમેનીન ઉન કે હાથ પર બૈઅત કરને કા હુક્મ દિયા હૈ. હઝરત આમિર બિન અબી વક્કાસ કી બાત સુન કર તમામ મુજાહેદીન ને હઝરત શદ્દાદ બિન ઔસ કે હાથ પર બૈઅત કી. સબ સે પહલે બૈઅત કરને વાલે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ થે. ફિર હઝરત આમિર બિન વક્કાસ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો સિપાહ સાલારે આઝમ કે ઓહદે સે મા'ઝૂલ હોને ઔર ઈસ ઓહદે પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કા મુકર્રર હોને કા મઝ્મૂને ખત પઢ સુનાયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ફૌરન ખડે હો ગએ. ઔર ફરમાયા કિ મુઝે અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી ઔર હઝરત ઉમર કી ઈતાઅત બ-ખૂશી મન્ઝૂર હૈ. ઔર હઝરત ઉમર ને મેરી મા'ઝૂલી કા જો હુક્મ ફરમાયા હૈ વહ ભી મુઝે બ-ખૂશી મન્ઝૂર હૈ. ઉન કા હુક્મ મૈં સર આંખોં પર લેતા હૂં.

અબ હમ કારેઈને કિરામ કી ખાસ તવજ્જોહ ચાહતે હૈં. હઝરત ઉમર કે ઈસ ફૈસલા પર કુછ ના-વાકિફ લોગ અપની તંગ નઝરી સે યહ એ'તેરાઝ કરતે હૈં કિ ઉન્હોં ને હઝરત ખાલિદ જૈસે દિલૈર ઔર જંગજૂ શખ્સ કો મા'ઝૂલ કર કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા જૈસે સાદા લૌહ ઔર નર્મ તબીઅત શખ્સ કો સિપાહ સાલારે આઝમ કે મન્સબ પર કૈસે ફાઈઝ કર દિયા ? એક ઈશ્કિયા નાવિલ લિખને વાલે ફુટ પાથ છાપ મુસન્નિફ ને ખુદ કો અર્બાબે સૈર વ તારીખ મેં ગુમાન કર કે મુલ્કે શામ કી ફુતૂહાત પર એક કિતાબ ઈર્કામ કરને કી જુર્અત કી હૈ. ઈસ કિતાબ મેં યહાં તક લિખ મારા હૈ કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અપની મા'ઝૂલી કા હુક્મ સુન કર હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે મુતઅલ્લિક કહા કિ :

"ઉન્હોં ને મેરી હક્ક તલ્ફી કી હૈ ઔર મુઝે બિલા-વજહ મા'ઝૂલ કિયા હૈ."

મઆઝલ્લાહ ! સુમ્મા મઆઝલ્લાહ ! મુસન્નિફ ને યહ જુમ્લા અપની તરફ સે ગઢ કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી તરફ મન્સૂબ કર દિયા કિ હઝરત ખાલિદ ને યહ જુમ્લા કહા. હાલાં કિ કુતુબે સૈર વ તવારીખ મેં ઔર ખુસૂસન અલ્લામા વાકદી કી તસ્નીફે લતીફ **"ફુતૂહુશ્શામ"** મેં કહીં ભી હઝરત ખાલિદ

કા યહ જુમ્લા મર્વી નહીં. હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ પર હક્ક તલ્ફી કા ઈલ્ઝામ આઈદ કરના ઔર વહ ભી હઝરત ખાલિદ સે મન્સૂબ કર કે સરાસર ઝુલ્મ ઔર ઝિયાદતી હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ જૈસે બુલન્દ મરતબા સહાબી કભી ભી અમીરુલ મોમેનીન કી શાન આલી મેં ઐસા ખતરનાક ઔર ખિલાફે શરીઅત જુમ્લા અપની ઝબાન પર નહીં લા સક્તે. હક્ક તલ્ફી કી ઈસ્લામ મેં સખ્ત મુઝમ્મત કી ગઈ હૈ. ઈસ્લામ ને હક્ક તલ્ફી કી જડેં ઉખાડ કર રખ દી હૈં ઔર હક્કદાર કો ઉસ કા હક્ક દિલાયા હૈ. હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ ને મઝ્લૂમ કો ઝાલિમ સે દાદ દિલાને ઔર હક્કદાર કા હક્ક દિલાને કે લિયે જો સઈ ફરમાઈ હૈ, ઉસ કી નઝીર નહીં મિલતી. હક્ક તલ્ફી ઔર ના-ઈન્સાફી કરને વાલે કી પીઠ કી ખાલ કો દુર્રએ ફારૂકી ઊધેડ કર રખ દેતા થા. જિસ ઝાતે ગિરામી ને હક્ક તલ્ફી કરને વાલોં કો તાઝિયાને લગા કર હક્ક તલ્ફી સે બાઝ રખ કર અદ્લ વ ઈન્સાફ કા માહૌલ કાઈમ કર દિયા થા. ઉસી ઝાતે ગિરામી પર હક્ક તલ્ફી કા ઈલ્ઝામ આઈદ કરના ઈફતરા પરદાઝી હૈ.

હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હુક્મા-એ ઉમ્મત કે ઝુમરે મેં સરે ફેહરિસ્ત થે. ઉન કી અક્લ વ દાનિશ ઔર દૂર અન્દેશી કા અંદાઝા કરના મુમ્કિન નહીં. મસલ મશહૂર હૈ કિ **"ફૈ'લુલ હકીમે લા યખ્લૂ અનિલ હિક્મતિ"** યા'ની **હકીમ કા કોઈ ભી કામ હિકમત સે ખાલી નહીં હોતા.** હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કી હિકમતે અમલી ઔર નિગાહે દૂર બીની સે ના-આશ્ના, કોર બાતિન લોગ હી હઝરત ખાલિદ કી મા'ઝૂલી કે મુઆમલે કો હક્ક તલ્ફી સે તા'બીર કરતે હૈં ઔર અપની કોતહ બીની કા સુબૂત દેતે હૈં.

હઝરત ખાલિદ કી મા'ઝૂલી મેં હઝરત ઉમર કી દૂર-અંદેશી

હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો કિસી ઝાતી રંજિશ, આઝુર્દગી, અન બન, બુગ્ઝ વ ઈનાદ, હસદો કીના, અદાવત વ જલન યા કિસી કિસ્મ કી ખફગી વ નારાઝી કી વજહ સે સિપાહ સાલારે આઝમ કે ઓહદે સે મા'ઝૂલ નહીં કિયા થા, બલ્કિ ખૈર અન્દેશી, ખૈર-ખ્વાહી, ખુલૂસ વ મુહબ્બત, હમદર્દી, કિફાયત શઆરી ઔર સલામત રવી કે પૈશે નઝર કિયા થા. આપ ને હરગિઝ હરગિઝ હક્ક તલ્ફી નહીં કી થી બલ્કિ શફકતે અહિબ્બા કા હક્ક અદા કિયા થા. ઈલાવા અઝીં ઈસ્લામી લશ્કર કી શાન વ શૌકત ઔર જાહ વ હશ્મત કા દબદબા વ સિક્કા બર-કરાર રખ કર દુશ્મનાને ઈસ્લામ કે ઝહનોં કો પરાગન્દા વ મુતરદ્દિદ કર કે ઉન કો મૈદાને જંગ મેં દાઈમી તૌર પર મરઊબ વ મબ્હૂત રખને કી દૂર અન્દેશી ભી મલ્હૂઝે નઝર થી. ઝૈલ મેં કુછ અહ્મ નુક્કાત પૈશ હૈં :

(1) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી જંગી મહારત, શુજાઅત ઔર દિલૈરી ને રૂમી લશ્કર કે પરખ્ચે ઉડા દિયે થે. ઔર ઈસ વજહ સે ઉન કો ઈતની શોહરત હાસિલ હૂઈ થી કિ મુલ્કે શામ કા હર સિપાહી ઉન કા નામ સુનતે હી કાંપને લગતા થા. હર રૂમી સિપાહી યહી ખ્યાલ કરતા થા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બઝાતે ખુદ એક લશ્કર હૈં. ઉન કી વજહ સે હી ઈસ્લામી લશ્કર કા હૌસલા બર-કરાર હૈ. અગર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલાર ન હોં તો ઈસ્લામી લશ્કર કી કોઈ અહમિયત વ હૈસિયત ન રહે. હમ આસાની સે ઈસ્લામી લશ્કર કો શિકસ્ત વ હઝીમત સે દો ચાર કર દેં. ઐસે માહૌલ મેં અગર ખુદા ના-ખ્વાસ્તા હઝરત ખાલિદ કો કુછ હો ગયા તો રૂમિયોં કે હૌસલે બુલન્દ હો જાએંગે ઔર રૂમિયોં મેં ઈસ્લામી લશ્કર સે ટક્કર લેને કી હિમ્મત પૈદા હો જાએગી. લેહાઝા રૂમિયોં કો યહ બાવર કરા ના મક્સૂદ થા કિ અગર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર ન હોં તબ ભી

ઈસ્લામી લશ્કર કે રોઅબ વ દબદબા ઔર જંગી તુમતુરાક મેં કોઈ ફર્ક વાકેઅ ન હોગા, બલ્કિ રૂમિયોં કો એહસાસ હો જાએ કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા હર સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ કી તરહ માહિરે જંગ હૈ.

(2) હાલાં કિ ઈસ હકીકત મેં ભી શક કી કોઈ ગુન્જાઈશ નહીં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી અદમ મૌજૂદગી મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા જોશો ખરોશ કુછ માન્દ પડ જાતા થા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી સિર્ફ મૌજૂદગી સે મુજાહિદોં કો ઢારસ બંધતી થી. ફિર વહ ચાહે સિપાહ સાલાર કી હૈસિયત સે મૌજૂદ હોં યા ફિર આમ સિપાહી કી હૈસિયત સે મૌજૂદ હોં. ઉન કા મૌજૂદ રહના કાફી થા. લેહાઝા હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હઝરત ખાલિદ કી શખ્સિયત કો કિસી ભી કીમત પર ગંવાના નહીં ચાહતે થે ઔર યહ તબ હી મુમ્કિન થા જબ વહ સરદારી કે મન્સબ પર ન હોં. ક્યૂં કિ સરદાર હોને કી વજહ સે ઉન કી જાન પર ઝિયાદહ ખતરા થા. મિસાલ કે તૌર પર જંગે અજનાદીન મેં રૂમી લશ્કર કે સરદાર વર્દાન ને મક્રો ફરેબ સે હઝરત ખાલિદ કો શહીદ કરને કી સાઝિશ કી થી ઔર દોનોં લશ્કર કે સરદાર સુલહ કી ગુફ્તગૂ કે લિયે અકેલે આ કર સુલહ કે શરાઈત તય કરેં. ઐસા બહાના ખડા કર કે હઝરત ખાલિદ કો ગુફ્તગૂ કરને તન્હા બુલાયા થા. ઔર આપ કો શહીદ કર દેને કે કસ્દ સે ગુફ્તગૂ કરને કી જગહ કે કરીબ અપને મુસલ્લહ સિપ ાહિયોં કો છુપા રખા થા. લૈકિન વર્દાન કે નુમાઈન્દા દાઉદ નસ્રાની ને વર્દાન કી સાઝિશ કા પર્દા ચાક કર દિયા, વરના યકીનન હઝરત ખાલિદ કી જાન કા ખતરા થા. અગર જંગે અજનાદીન કે વક્ત હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર ન હોતે તો રૂમી લશ્કર કે સરદાર કો ઐસી સાઝિશ કરને કા મૌકા ન મિલતા. રૂમી સરદાર કો દો સરદારોં કી મીટિંગ કે ઈન્ઈકાદ કે બહાને કા મૌકા હી નહીં મિલતા. યા અગર વહ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કો બુલાતા તો હઝરત ખાલિદ કે બજાએ કોઈ દૂસરા શખ્સ ગયા હોતા. સરદાર ન હોને કી વજહ સે હઝરત ખાલિદ કે જાને કા સવાલ હી પૈદા નહીં હોતા. અલ-હાસિલ સરદાર ન હોને કી સૂરત મેં હઝરત ખાલિદ કે લિયે ખતરા કમ થા.

(3) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ નિહાયત દિલૈર ઔર શુજાઅ હોને કે સાથ સાથ હમેંશા શહાદત કે મુતમન્ની રહતે થે. ઈસ્લામ કે દુશ્મનોં સે જેહાદ કરતે હુએ શહીદ હો જાના ઉન કી ઐન ખ્વાહિશ થી, લેહાઝા વહ હમેંશા ખતરોં સે ખેલા કરતે થે. મિસાલ કે તૌર પર મુર્જે દીબાજ કી જંગ મેં હાકિમે દમિશ્ક તોમા કો કત્લ કરને કે બા'દ એક રૂમી ગબર કે બતાને પર હરબીસ કે તઆકકુબ મેં પહાડી પર અકેલે ચલે ગએ થે ઔર ઐસા નાઝુક મરહલા પૈશ આયા થા કિ હઝરત ખાલિદ મૌત કે મુંહ સે વાપસ આએ થે. મૌત ઉન કે સર પર ખૈલ રહી થી, બલ્કિ હઝરત ખાલિદ કો ભી અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા થા. ખુશ કિસ્મતી સે હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઐન વક્ત પર પહોંચ ગએ, વરના હઝરત ખાલિદ કે બચને કે ઈમ્કાન બહુત કમ થે. અગર ઉસ વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ સરદાર હોતે તો સરદાર હોને કી હૈસિયત સે વહ હઝરત ખાલિદ કો ઐસી ખતરનાક મુહિમ પર જાને સે રોક દેતે. હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઉન તમામ વાકેઆત સે બા-ખબર થે. લેહાઝા અબ મુસ્તકબિલ મેં વહ હઝરત ખાલિદ કો ઈસ કિસ્મ કી હલાકત મેં પડને સે બાઝ રખના ચાહતે થે. ક્યૂં કિ આપ જાનતે થે કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કી રૂહે રવાં હૈં. ઉન કો અગર કુછ હો ગયા તો ઈસ્લામી લશ્કર કા હૌસલા ટૂટ જાએગા.

(4) ફતહે દમિશ્ક કે બા'દ હાકિમ તોમા કે કાફલે કે તઆકકુબ મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ચાર હઝાર મુજાહિદોં કો લે કર નજીબ કી રહબરી મેં દમિશ્ક સે મુર્જે દીબાજ તક કા દુશ્વાર સફર કિયા. કઈ પહાડ ઉબૂર કિયે. દરમિયાન સે જાને વાલે રાસ્તે ઈખ્તેયાર કિયે, વહ તમામ રાસ્તે ખતરનાક થે. જબલે લકામ પર તૂફાની બારિશ કી મુસીબત મેં મુબ્તલા હુએ. કોઈ ખૈમા યા સાઝ વ સામાન ભી સાથ મેં નહીં થા. ઈલાવા અઝીં વહ તમામ ઈલાકા હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર કે સિપાહિયોં સે છલક રહા થા. ખુશ નસીબી સે વહ મુજાહિદોં કી ઈસ ઈલાકે મેં આમદ સે બે-ખબર રહે. અગર મુર્જે દીબાજ સે દમિશ્ક વાપસ લૌટતે વક્ત વહ મુઝાહિમ હોતે તો મુજાહિદોં કે લિયે ખતરા થા. મુસલ્સલ એક માહ કે કરીબ સફર કરતે કરતે વહ નિઢાલ હો ગએ થે. સાથ મેં ગનીમત કે સામાન કા બોઝ, ઘોડોં કે પાઊં નોક દાર પત્થરોં સે ઝખ્મી,

વગૈરા વુજૂહાત બાઈસે આફત વ દુશ્વારી થે. અગર ઉન પહાડી ઈલાકોં કે રૂમી સિપાહી મુત્તહિદ હો કર અઝિયત વ નુક્સાન પહુંચા દેતે, તો ઈસ લશ્કર મેં હઝરત ખાલિદ કે ઈલાવા હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર, હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર, હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ જૈસે સરતાજ મુજાહિદોં કી જાન કા ખતરા થા. અગર ખુદા ન ખ્વાસ્તા ઉસ પહાડી ઈલાકે મેં રૂમી ગાલિબ આ જાતે તો ઈસ્લામી લશ્કર કી ધાક ઔર હૈબત કો ધક્કા લગતા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે રોઅબ વ દબદબા કી બંધી હવા જાતી રહતી. મુર્જે દીબાજ કી હઝીમત કા અસર દમિશ્ક મેં મુકીમ ઈસ્લામી લશ્કર પર પડતા ઔર લશ્કર કા હૌસલા ટૂટ જાતા, મુબાદા બુઝદિલી લાહિક હોતી,જિસ કે નતીજા મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા ખૌફ વ ડર રૂમિયોં કે દિલોં સે કમ હો જાતા.

કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"فَتَفْشَلُوْا وَتَذْهَبَ رِيْحُكُمْ"

(સૂરતુલ અન્ફાલ,આયત : 46)

તર્જુમા : ''ફિર બુઝદિલી કરોગે ઔર તુમ્હારી બંધી હૂઈ હવા જાતી રહેગી.''

(કન્ઝુલ ઈમાન)

હલ્લે લુગત : હવા બંધના (મુહાવરા) ધાક બંધના, રોઅબ જમના, શોહરત હોના (ફીરોઝુલ-લુગાત, સફ્હા : 1453)

અગર ફતહે દમિશ્ક કે વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હોતે તો ઉન કી ઈજાઝત કે બગૈર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ચાર હઝાર સવારોં કો લે કર મુર્જે દીબાજ તક તોમા કે કાફલા કે તઆકકુબ કે લિયે ન જાતે ઔર ઈજાઝત તલબ કરને પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઐસી ખતરનાક મુહિમ પર જાને કી ઈજાઝત ન દેતે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઉન કે સાથિયોં કી મુર્જે દીબાજ સે કોઈ ખબર યા ઈત્તેલાઅ ન આને કી વજહ સે દમિશ્ક મેં મુકીમ ઈસ્લામી લશ્કર માયૂસ હો ગયા થા. ઔર ઉન કા હૌસલા પસ્ત હો ગયા થા. જબ એક મહીના કે બા'દ હઝરત ખાલિદ વાપસ આએ તબ સબ કી જાન મેં જાન ઔર દમ મેં દમ આયા.

હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો યહ ચાહતે થે કિ મુલ્કે શામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી જો હવા બંધી હૈ વહ કાઈમ રહે ઔર ઈસ કે લિયે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા ઝિન્દા ઔર સલામત રહના અશદ ઝરૂરી થા. અગર હઝરત ખાલિદ મુર્જે દીબાજ જૈસે ખતરનાક મહાઝ પર જા કર શહીદ હો ગએ તો ઉન કી એક શહાદત સે પૂરે ઈસ્લામી લશ્કર કી ધાક કો અઝીમ સદમા પહુંચેગા ઔર ઈસ સે બચને કે લિયે હઝરત ખાલિદ કા બકૈદે હયાત રહના અહમ ઔર લાઝિમી થા. લેહાઝા હઝરત ખાલિદ કે જૌશ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હોશ કી લગામ સે મુતવાઝિન રખના ચાહિયે.

(5) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે રોઅબ ઔર હૈબત કા યહ આલમ થા કિ મુલ્કે શામ કે રૂમી સુલહ કી ગુફ્તગૂ કે લિયે આતે હુએ ભી કાંપતે થે. મિસાલ કે તૌર પર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુહાસરા સે તંગ આ કર અહ્લે દમિશ્ક સુલહ કરને પર આમાદા હુએ થે. લૈકિન સુલહ કી ગુફ્તગૂ કે લિયે બાબે જાબિયા પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ ગએ. જબ કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર થે. અહ્લે દમિશ્ક ઉન કે રોઅબ કી વજહ સે બાબે શર્કી પર ઉન સે ગુફ્તગૂ કરને નહીં આએ. હાલાં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ જંગ પર સુલહ કો તર્જીહ દેતે થે ઔર બ-મુકાબિલ જંગ સુલહ કો ઝિયાદહ પસન્દ કરતે થે લૈકિન કોઈ સુલહ કરને આએ તો સુલહ કરેં ? હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો પૂરે મુલ્કે શામ ઔર દીગર મમાલિક મેં ઈસ્લામ કા પર્ચમ લહરાને કે ખ્વાહિશમન્દ થે ઔર યહ ચાહતે થે કિ ઝિયાદહ સે ઝિયાદહ લોગ દાયરએ ઈસ્લામ મેં દાખિલ હોં ઔર ઈસ્લામ કે મહાસિન ઔર ઈસ કી તા'લીમાત સે મુતઅસ્સિર હો કર ઈસ્લામ કી જાનિબ માઈલ હોં ઔર યહ સિર્ફ જંગ સે હાસિલ નહીં, બલ્કિ સુલહ સે હોગા. ઔર હત્તલ ઈમ્કાન યહ કોશિશ કરની ચાહિયે કિ બજાએ જંગ બ-ઝરીએ સુલહ ફતહ હાસિલ હો. લૈકિન સુલહ કબ હોગી ? જબ સામને વાલા ફરીક સુલહ કે લિયે આમાદા ઔર રઝા મન્દ હો. અગર દુશ્મન સુલહ કે લિયે આમાદા હો તો હમ કો ભી સુલહ કર લેની ચાહિયે ક્યૂં કિ કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદ રબ તબારક વ તઆલા હૈ :

"وَاِنْ جَنَحُوْ لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا"

(સૂરતુલ અન્ફાલ, આયત : 61)

તર્જુમા : "ઔર અગર વહ સુલહ કી તરફ ઝુકેં તો તુમ ભી ઝુકો."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

સુલહ કા એક બડા અઝીમ ફાઈદા યહ ભી હૈ કિ ફરીકૈન કે બહુત સે અફરાદ કી જાનેં બચ જાતીં ઔર ઈન્સાન કા ખૂન બહને સે બચ જાતા. લેહાઝા સુલહ મેં ભલાઈ ઔર બેહતરી હૈ. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ફરમાતા હૈ :

"وَالصُّلۡحُ خَیۡرٌ" (સૂરએ નિસા, આયત : 138)

તર્જુમા : "ઔર સુલહ ખૂબ હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

અગર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હોંગે તો ઉન કી નર્મ તબીઅત કી વજહ સે રૂમી સુલહ કે લિયે ઝિયાદહ સે ઝિયાદહ આમાદા હોંગે. બર-અક્સ હઝરત ખાલિદ કી સરદારી કે. લેહાઝા હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ ને સુલહ કી તરફ રૂમિયોં કા મૈલાન બઢાને કી ગર્ઝ સે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી જગહ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો મુકર્રર ફરમાયા.

(6) હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર મુકર્રર કરને મેં હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કી એક દૂર અન્દેશી યહ ભી થી કિ હઝરત ખાલિદ સખ્ત મિઝાજ ઔર જંગજૂ હૈં. ઉન કા રોઅબ ઔર ઉન કી દહશત રૂમિયોં કે દિલોં પર ગાલિબ હૈ ઔર વહ હઝરત ખાલિદ કે નામ સે થર થર કાંપતે હૈં. બલ્કિ હઝરત ખાલિદ કો વહ અપની મૌત કે રૂપ મેં દેખતે હૈં. લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ઉન પર સખ્તી બર્તે ઔર સખ્ત રવય્યા અપનાએં. યહાં તક કિ રૂમી તંગ ઔર આજિઝ આ જાએં ઔર હઝરત ખાલિદ કી તલવાર કી ઝર્બ સે મહફૂઝ વ મામૂન રહને કે લિયે વહ પનાહ ઢૂંઢેં. જબ રૂમિયોં કો યહ મા'લૂમ હોગા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા હૈં ઔર વહ નર્મ તબીઅત કે હૈં તો વહ હઝરત ખાલિદ કી તલવાર કે

ખૌફ સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ અમાન તલબ કરને આએંગે. ઔર સુલહ કર કે જિઝ્યા અદા કરને પર રઝા મન્દ હો જાએંગે. યા'ની હઝરત ખાલિદ ઉન કો તલવાર સે ડરાએં ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તરફ ભગાએં ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઉન કો સુલહ કી ઝન્જીર મેં જકડતે ચલે જાએં. યા'ની એક ગર્મ તબીઅત ઔર દૂસરા ઠંડી તબીઅત કા. ઠંડી ઔર ગર્મી દોનોં ફાઈદા મન્દ હૈં લૈકિન ઈસ કે લિયે ઝરૂરી હૈ કિ ગર્મ તબીઅત વાલા મા-તહત હો ઔર ઠંડી તબીઅત વાલા સરબરાહે આ'લા હો. તાકિ સાંપ મરે ઔર લાઠી ન ટૂટે.

(7) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ગર્મ તબીઅત કે હોને કે બા-વુજૂદ અખ્લાકે હસના, એહસાન, રહમ દિલી ઔર ફરાખ દિલી કે પૈકર થે. લૈકિન હઝરત ખાલિદ કે ઉન મહાસિન સે રૂમી બિલ્કુલ અન્જાન થે. ઉન કા ગુમાન સિર્ફ યહી થા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હમેશા તલવાર કી ઝબાન સે બાત કરતે હૈં. લેહાઝા રૂમી હઝરત ખાલિદ સે ખિચે ખિચે રહતે થે. ઔર નઝદીક આને સે થર્રાતે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર મુકર્રર કરને મેં એક હિકમત યહ ભી થી કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે તવસ્સુત સે રૂમી જબ હઝરત ખાલિદ કે કરીબ આએંગે તો ઉન પર યહ હકીકત ભી મુન્કશિફ હોગી કિ હઝરત ખાલિદ કી શિદ્દત ઉન કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન કે લિયે હૈ જો સરકશ ઔર ઈસ્લામ સે ટકરાને પર તુલે હુએ હૈં. લૈકિન જો સુલહ કર કે અમાન હાસિલ કર લેતે હૈં ઔર અપની સુલહ કે અહ્દ પર કાઈમ રહતે હૈં, ઉન કે સાથ હઝરત ખાલિદ કા રવય્યા નર્મ ઔર એહસાન કા હોતા હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કુરઆને મજીદ કી ઈસ આયત કે સખ્ત પાબન્દ થે.

"فَمَا اسۡتَقَامُوۡا لَكُمۡ فَاسۡتَقِيۡمُوۡا لَهُمۡ"

(સૂરએ-તૌબા, આયત : 7)

તર્જુમા : "તો જબ તક વહ તુમ્હારે લિયે અહ્દ પર કાઈમ રહેં, તુમ ઉન કે લિયે કાઈમ રહો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

મુર્જે દીબાજ મેં એક રૂમી ગબર ને અમાન મિલને કી શર્ત પર હઝરત ખાલિદ કો હરબીસ કા પતા બતાયા થા કિ હરબીસ અપને સાથિયોં કે સાથ પહાડ કી તરફ ભાગ રહા હૈ. ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ ને હસ્બે મુઆહિદા કિસી ભી કિસ્મ કા મુઆવઝા લિયે બગૈર ઉસ રૂમી ગબર કો જાને દિયા ઔર ઈફાએ અહ્દ કી મિસાલ કાઇમ ફરમા દી. ઈસી તરહ હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી કો કિસી કિસ્મ કે મુઆવઝા કે બગૈર કૈદ સે રેહા કર કે યહ સાબિત કર દિયા કિ મોહસિને આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સહાબા એહસાન કરને મેં ભી કિસી સે કમ નહીં, હાલાં કિ હિરક્લ બાદશાહ મુંહ માંગા માલ મુઆવઝા મેં દેને કે લિયે રાઝી થા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી ઉસ કો બ-તૌર હદ્યા વ તોહ્ફા ભેજ કર હિરક્લ કો ભી મર્હૂને મિન્નત બનાયા.

(8) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મા'ઝૂલ કર કે ઉન કી જગહ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો સરદાર મુકર્રર કર કે હઝરત સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો રૂમિયોં કો યહ તઅસ્સુર દેના ચાહતે થે કિ હઝરત ખાલિદ કે નઝદીક ઓહદે ઔર મન્સબ કી કોઈ અહમિયત નહીં. વહ લશ્કર કે સરદાર હોં જબ ભી શૈરે બબર હૈં ઔર સરદાર ન હોને કી હાલત મેં ભી શૈરે બબર હૈં. બલ્કિ સરદાર ન હોને કી હાલત મેં ઉન કી શુજાઅત ઔર દિલૈરી કે મઝીદ જૌહર દેખને કો મિલેંગે. આઈન્દા સફ્હાત મેં જંગે હિસ્ને અબીલ કુદ્સ, જંગે કન્સરીન, જંગે હુમુસ, જંગે યર્મૂક ઔર જંગ હલ્બ કે અહવાલ મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી શુજાઅત ઔર બહાદુરી કી સરગુઝશ્ત પઢતે વક્ત દિલ ધડકને લગેગા ઔર રોંગ્ટે ખડે હો જાએંગે. ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર **ખાલિસતન લે વજ્હિલ્લાહ** જેહાદ કરતા હૈ. ઓહદે વ ઈક્તેદાર કી તમાઅ મેં નહીં. ઈસ કા મક્સદે જેહાદ સિર્ફ ઔર સિર્ફ "اِعْلَاءِ كَلِمَةِ الْحَقِّ" હોતા હૈ. ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર રૂમી લશ્કર કે સરદાર કી માનિન્દ નહીં કિ ઓહદે વ ઈક્તેદાર કી તલબ વ તમાઅ મેં ગદ્દારી કરે ઔર દુશ્મનોં સે મિલ કર અપને હી લશ્કર કો ઝરર રસાની કી શરારત કરે. મિસાલ કે તૌર પર જંગે

દમિશ્ક (બાર અવ્વલ) કે તઝકરે મેં કારેઈને કિરામ ને મુલાહેઝા ફરમાયા કિ હાકિમે દમિશ્ક કા ઓહદા હાસિલ કરને કી લાલચ ઔર ખ્વાહિશ મેં રૂમી સરદાર કલૂસ ઔર ઈઝરાઈલ ને ક્યા ક્યા ગુલ ખિલાએ ? ઔર દોનોં ને એક દૂસરે કે લિયે કૈસે કૈસે કાંટે બિછાએ ? લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર ઓહદે સે મા'ઝૂલ હોને કે બા'દ ઝિયાદહ મુખ્લિસ, ઝિયાદહ મુતીઅ, ઝિયાદહ વફાદાર, ઝિયાદહ દિલૈર, ઝિયાદહ ફર્ઝ શનાસ, ઝિયાદહ મેહનત કશ ઔર ઝિયાદહ ફરમા-બરદાર હો કર રાહે ખુદા મેં અપની જાન ખર્ચ કરતા હૈ. અપની જગહ પર મુકર્રર હોને વાલે નએ સરદાર કે લિયે ઝર્રા બરાબર ભી ઈસ કે દિલ મેં કદૂરત વ ખલિશ નહીં હોતી, બલ્કિ મુહબ્બત વ ઉલ્ફત હોતી હૈ. એક વક્ત વહ થા કિ આજ તકર્રુર પાને વાલા સરદાર મા'ઝૂલ હોને વાલે સરદાર કા મા-તહત થા, લૈકિન અબ વહ મન્સબે સરદાર પર ફાઈઝ હૈ ઔર મા'ઝૂલ હોને વાલા સરદાર અબ ઉસ કે મા-તહત રહને મેં કિસી કિસ્મ કી શર્મ વ આર મેહ્સૂસ નહીં કરતા. બલ્કિ ખુશી ઔર મસર્રત સે ઉસ કી ઈતાઅત કરને મેં અપની સઆદત સમઝતા હૈ. ઉસ કે હુક્મ કી તા'મીલ વ બજા આવરી મેં સર પર કફન બાંધ લેતા હૈ ઔર અપની જાન પર ખેલ જાતા હૈ. વહ જો કુછ ભી કરતા હૈ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી મુહબ્બત મેં કરતા હૈ. ચાહે વહ સરદાર હો યા અદના સિપાહી હો. હર હાલ મેં વહ યહી ચાહતા હૈ :

કામ વો લે લીજિયે, તુમ કો જો રાઝી કરે
ઠીક હો નામે રઝા તુમ પે કરોડોં દુરૂદ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

(9) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી મા'ઝૂલી કે ઝરીએ હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો દુનિયા પર યહ હકીકત ભી આશકાર કરના ચાહતે હૈં કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન રૂમિયોં કી તરહ નફ્સ પરસ્ત ઔર દુનિયા દાર નહીં. બલ્કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે હર મુજાહિદ કા મતમહે નઝર અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી રઝા મન્દી હાસિલ

કરના હૈ. ઈસી લિયે વહ કુફ્ફાર વ મુશ્રેકીન પર સખ્ત થે. ઔર આપસ મેં રહમ દિલ થે. સિર્ફ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હી નહીં બલ્કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે હર મુજાહિદ મેં યહ સિફત પાઈ જાતી હૈ. ખુસૂસન સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન કી મુકદ્દસ જમાઅત ઈસ પર કામિલ તૌર સે અમલ પૈરા થી. કુફ્ફાર કે સાથ શિદ્દત ઔર મોમેનીન કે સાથ મુહબ્બત કા બરતાઉ કરના ઉન કી અહ્મ ખુસૂસિયત થી. ઈસી લિયે મૈદાને જંગ મેં વહ કાફિરોં પર કહરે ઈલાહી કી બિજલી બન કર ટૂટ પડતે થે ઔર અપને મોમિન ભાઈયોં કે કદમોં તલે દિલ કા ગાલીચા બિછાતે થે. સહાબએ કિરામ કી ઈસ સિફત કા કુરઆને મજીદ મેં ઈસ તરહ ઝિક્ર હૈ :

"مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ط وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ"

(સૂરતુલ ફત્હ, આયત : 29)

તર્જુમા : **“મુહમ્મદ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં ઔર ઉન કે સાથ વાલે કાફિરોં પર સખ્ત હૈં ઔર આપસ મેં નર્મ દિલ”** (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : **(1) કાફિર પર ઐસે સખ્ત જૈસા કિ શૈર શિકાર પર ઔર સહાબા કા તશદ્દુદ કુફ્ફાર કે સાથ ઈસ હદ પર થા કિ વહ લિહાઝ રખતે થે કિ ઉન કા બદન કિસી કાફિર કે બદન સે ન છૂ જાએ. ઔર ઉન કે કપડે સે કિસી કાફિર કા કપડા ન લગને પાએ.** (તફસીર મદારિક)

(2) આપસ મેં એક દૂસરે પર મુહબ્બત વ મેહરબાની કરને વાલે ઐસે કિ જૈસે બાપ બેટે મેં હો ઔર યહ મુહબ્બત ઈસ હદ તક પહોંચ ગઈ કિ જબ એક મોમિન દૂસરે મોમિન કો દેખે તો ફર્તે મોહબ્બત સે મુસાફહા વ મુઆનકા કરે. (તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 926)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કુરઆને મજીદ કી મુન્દરજા બાલા આયત કે નમૂનએ અમલ થે ઔર ઉન કી મુતાબેઅત મેં પૂરા ઈસ્લામી લશ્કર "اَلْحُبُّ لِلّٰهِ وَ الْبُغْضُ لِلّٰهِ"

કી ઝિન્દા તસ્વીર થા. ઓહદે ઔર મન્સબ કે હુસૂલ કી લાલચ મેં ફરીઝ-એ ઉખુવત વ મુહબ્બત સે રૂગર્દાની નહીં કરતે થે. બલ્કિ કુરઆન કે હુક્મ "اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَ اَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ وَاُولِى الْاَمْرِ مِنْكُمْ" યા'ની **હુક્મ માનો અલ્લાહ કા ઔર હુક્મ માનો રસૂલ કા ઔર ઉન કા જો તુમ મેં હુકૂમત વાલે હૈં.** પર અમલ કરતે હુએ ખન્દા પેશાની સે **“ઉલૂલ અમ્ર”** કે હુક્મ કો સર આંખોં પર રખતે થે. અમીરુલ મોમેનીન હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મા'ઝૂલ કરને કા હુક્મ નાફિઝ ફરમાયા ઔર હઝરત ખાલિદ ને ઈસ હુક્મ કે સામને સરે તસ્લીમ ખમ ફરમાયા ઔર સાબિત કર દિખાયા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સોહબત યાફ્તા વ તર્બિયત યાફ્તા સહાબએ કિરામ કી મુકદ્દસ જમાઅત હર મુઆમલે મેં કુરઆન કે હુક્મ કી તા'મીલ કરતી હૈ. નફસાનિયત કો દખ્લ દેને નહીં દેતી.

(10) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કે ઓહદે સે મા'ઝૂલ કર કે હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હઝરત ખાલિદ કી જંગી સલાહિયતોં કો પૂરા પૂરા બ-રૂએ કાર લાના ચાહતે થે. સરદાર હોને કી હૈસિયત સે હઝરત ખાલિદ કે સર પર બહુત સારી ઝિમ્મેદારિયોં કા બાર થા. મસલન ગનીમત કા માલ જમા કર કે ઉસ કા હિસાબ રખના, ગનીમત કે માલ સે ખુમ્સ (20%) અલગ કર કે ઉસે અમીરુલ મોમેનીન કી ખિદમત મેં મદીના મુનવ્વરા ભેજને કા ઈન્તેઝામ કરના, બાકી માલ કો મુજાહિદોં મેં હસ્બે મરાતિબ તક્સીમ કરને કે લિયે મુજાહિદોં કી તા'દાદ, કામ કી અહમિયત કે એ'તબાર સે ઉસ કા હિસ્સા મુકર્રર કરના, ઉન કા મીઝાન કર કે માલે ગનીમત કી કીમત કે મુતાબિક ઉન તમામ હિસસ કો મુન્કસિમ કર કે હર મુજાહિદ કો ઉસ કા હિસ્સા દેના, ઈલાવા અઝીં લશ્કર કે લિયે અશ્યાએ સરફ ઔર દીગર ઝરુરિયાત ફરાહમ કરને કે લિયે અતરાફ કે દેહાત સે ગલ્લા ઔર રસ્દ ખરીદને કે લિયે રૂમી ગલ્લા ફરોશોં સે

રાબ્તા કાઈમ કરના, દામ મુતઅય્યન કરના, ગલ્લા કી મિક્દાર કે મુતાબિક ઉસ કી કીમત અદા કરને કા ઈન્તેઝામ કરના, ફિર ખુફિયા તરીકે સે ઉન દેહાતિયોં સે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ તક ગલ્લા લાને કે લિયે કાફલા ભેજના, ફિર ઉસ ગલ્લે કો મુજાહિદોં મેં તક્સીમ કરના, લશ્કર મેં હઝારોં કી તા'દાદ મેં લોગ હોતે થે. કોઈ બીમાર હુવા, કોઈ ઝખ્મી હુવા, કિસી કો કોઈ ઝરૂરત પૈશ આએ, કિસી કો કોઈ શિકાયત હૈ. વગૈરા વગૈરા મુઆમલાત હલ કરને મેં લશ્કર કા સરદાર હમેંશા ઉલઝા હુવા હી રહતા હૈ. હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ કો ઓહદ-એ સરદારી સે મા'ઝૂલ કર કે ઉન તમામ ઝિમ્મેદારિયોં સે સુબુક્દોશ ઔર મુસ્તગ્ની કર દિયા. તાકિ વહ અપની તમામ સલાહિયતેં સિર્ફ જંગી ઉમૂર મેં સર્ફ કરેં ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી શાન વ શૌકત બઢાએં ઔર દુશ્મનાને ઈસ્લામ પર અપની ધાક ઔર હૈબત કા સિક્કા બિઠાએં.

મુન્દરજા બાલા દસ નુક્કાત કે મુતાલએ સે કારેઈન પર યહ હકીકત મુન્કશિફ હો ગઈ હોગી કિ હઝરત સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો દૂર અન્દેશી ઔર હિકમતે અમલી કી બિના પર મા'ઝૂલ કિયા થા ઔર કોઈ દૂસરા મક્સદ ન થા. લેહાઝા ઈસ બહસ કો તૂલ ન દેતે હુએ "تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ" પર ઈકતેફા કરતે હુએ હમ મુલ્કે શામ કા સફર આગે બઢાતે હૈં.

જંગે હિસ્ને અબીલ કુદ્સ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કી કયાદત સંભાલને કે બા'દ ચંદ દિનોં તક લશ્કર કો દમિશ્ક મેં ઠહરાએ રખા ઔર ઈસ ફિક્ર મેં થે કિ અબ કિસ જાનિબ કૂચ કરના હૈ ? કભી વહ બૈતુલ મુકદ્દસ કી તરફ જાને કા ઈરાદા ફરમાતે થે ઔર કભી ઈન્તાકિયા કી તરફ કૂચ કરને કા કસ્દ ફરમાતે થે. ઉસી દૌરાન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ એક નસ્રાની અરબ આયા. વહ નસ્રાની અરબ દમિશ્ક કા બાશિન્દા થા. ફતહે દમિશ્ક કે દિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસ પર એહસાન ફરમા કર ઉસ કી જાન બચાઈ થી ઔર ઉસે અમાન દી થી. ઉસ અરબ મુતનસ્સિરા ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ દમિશ્ક કે સાહેલી ઈલાકે મેં એક કિલ્લા વાકેઅ હૈ. જિસ કા નામ હિસ્ને અબીલ કુદ્સ હૈ. યહ કિલ્લા અર્કા ઔર મર્જે સિલ્સિલા નામ કે દો ગાંવ કે દરમિયાન હૈ. ઉસ કિલ્લે કે સામને એક સૌમઆ (ગિર્જા) હૈ. ઉસ ગિર્જા મેં એક બુઢ્ઢા રાહિબ રહતા હૈ. જિસ કી ઉમર એક સૌ સાલ સે ભી ઝિયાદહ હૈ. વહ બુઢ્ઢા રાહિબ દીને નસ્રાનિયત કા ઝબરદસ્ત આલિમ હૈ. પૂરે મુલ્કે શામ કે લોગ ઉસ કે પાસ ઈકતિસાબે ફૈઝ વ હુસૂલે બરકત કી ગર્ઝ સે આતે હૈં ઔર ઉસ રાહિબ કી બહુત હી તા'ઝીમ વ તકરીમ કરતે હૈં. વહ રાહિબ હર સાલ અપને ગિર્જા કે પાસ એક મૈલે કા ઈન્ઈકાદ કરતા હૈ. ઈસ મેલે મેં શિર્કત કરને કે લિયે દૂર વ દરાઝ સે લોગ આતે હૈં. મૈલા તીન યા સાત દિન તક રહતા હૈ. ઔર મૈલે કે દિનોં મેં ગિર્જા કે કરીબ એક બાઝાર લગતા હૈ. જિસ મેં સોના, ચાંદી, જવાહિરાત, રૈશ્મી કપડે ઔર દીગર કીમતી અશ્યા કી બડે પૈમાને પર ખરીદો ફરોખ્ત હોતી હૈ. મૈલે કે ઈખ્તિતામ કે દિન વહ રાહિબ ગિર્જા સે બાહર આ કર ઈન્જીલ સે માખૂઝ પન્દો નસાએહ પર મુશ્તમિલ તક્રીર કરતા હૈ. ફિર મૈલા ખત્મ હોતા હૈ ઔર લોગ મુતફર્રિક હો જાતે હૈં. હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કા મૈલા કરીબ હૈ. અગર આપ મૈલે કી તક્રીબ કે દિનોં મેં વહાં લશ્કર ભેજ કર હમ્લા કરેં તો કસરત સે માલે ગનીમત હાસિલ હોને કી ઉમ્મીદ હૈ.

નસ્રાની અરબ કી દી હૂઈ ઈત્તેલાઅ સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત ખુશ હુએ ઔર પૂછા કિ વહ જગહ યહાં સે કિતની દૂર હૈ ? જવાબ દિયા કિ દસ ફર્સખ હૈ. એક

દિન કી મુસાફત હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂછા કિ ઉસ ગિર્જા કે કરીબ રૂમિયોં કા કોઈ ઐસા શહર હૈ જો ઉન કી મદદ કે લિયે આ સકે ? નસ્રાની અરબ ને જવાબ દિયા કિ હાં ! કરીબ મેં **ફર્ઝા** નામ કી એક બન્દરગાહ હૈ, જહાં પૂરે મુલ્ક સે કશતિયાં આતી જાતી રહતી હૈં. ફર્ઝા કા હાકિમ તરાબલિસ નામ કા એક મુતકબ્બિર બતરીક હૈ. હિરક્લ બાદશાહ ને શહર ફર્ઝા ઔર નવાહી ઈલાકા ઉસ કો જાગીર મેં દે રખા હૈ. હાકિમ તરાબલિસ નિહાયત મુતકબ્બિર ઔર મગ્રૂર શખ્સ હૈ. અવામુન્નાસ કે સાથ મૈલા મેં શિર્કત કરના અપની શાન કે ખિલાફ ગુમાન કરતા હૈ. લેહાઝા વહ મૈલા મેં કભી ભી શિર્કત નહીં કરતા ઔર ન હી વહ ઈસ મૈલા કી હિમાયત કરતા હૈ, લૈકિન અબ કે શાયદ તુમ્હારે ખૌફ કી વજહ સે બાઝાર વાલોં કી હિફાઝત વ હિમાયત કરને આએ.

કુછ દૈર સોચને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહેદીન સે પૂછા કિ તુમ સે કૌન કિલ્લ-એ હિસ્ને અબીલ કુદ્સ પર લશ્કર લે કર હમ્લા કરને જાને કે લિયે તૈયાર હૈ ? એક કમ સિન ઔર નૂરાની શક્લ વ સૂરત વાલે નૌ-જવાન ખડે હુએ ઔર કહા કિ ઐ સરદાર ! ઈસ ખિદમત કો મૈં અંજામ દેને કા કસ્દ રખતા હૂં. ઉસ નૌ-જવાન કા નામ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર થા ઔર હઝરત જા'ફરે તય્યાર બિન અબ્દુલમુત્તલિબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હકીકી ચચા કે શેહઝાદે થે. ઈસ રિશ્તા કી બિના પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ચચા ઝાદ ભાઈ કે શેહઝાદે થે.

❀ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર મુલ્કે શામ ક્યૂં આએ ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે વાલિદ હઝરત જા'ફર બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ અલ-મા'રૂફ બ - જા'ફરે તય્યાર 8 સન હિજરી મેં જંગે મૌતા મેં શહીદ હુએ થે. ઉસ વક્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બહુત કમસિન થે. હઝરત જા'ફરે તય્યાર કી બેવા બા'દ મેં અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ઝૌજિયત મેં આઈ થીં. હઝરત અસ્મા બિન્તે ઓમૈસ સે નિકાહ ફરમાને કે બા'દ હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી પરવરિશ ઔર તર્બિયત ફરમાઈ થી. જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ કા સિન શબાબ કે કરીબ પહુંચા તબ અક્સર વહ અપની વાલેદા હઝરત અસ્મા બિન્તે ઓમૈસ સે અપને વાલિદ કે મુતઅલ્લિક પૂછા કરતે. હઝરત અસ્મા ફરમાતીં કે તુમ્હારે વાલિદ કો રૂમિયોં ને શહીદ કિયા હૈ. અપને વાલિદ કી શહાદત કી કૈફિયત સુન કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ હમેંશા યહી ફરમાતે કિ અગર મેં ઝિન્દા રહા

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

તો રૂમિયોં સે અપને વાલિદ કા ઝરૂર બદલા લે કર રહૂંગા. અપને વાલિદ કા રૂમિયોં સે ઈન્તેકામ લેને કે લિયે વહ બે-કરાર રહતે થે.

અમીરુલ મોમેનીન હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રેહલત કે બા'દ હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ખલીફા હુએ. કુછ લોગ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ જુહની કે હમરાહ બ-ઈરાદએ જેહાદ મુલ્કે શામ જા રહે થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર મેં દોસ્તી થી. દોનોં અબ્દુલ્લાહ જિગરી યાર થે. જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કો ઈત્તેલાઅ હૂઈ કિ ઉન કે દોસ્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ બ-કસદે જેહાદ મુલ્કે શામ જા રહે હૈં, તો ઉન કે દિલ મેં અપને વાલિદ કે કાતિલોં સે ઈન્તેકામ લેને કા જઝ્બા મૌજ-ઝન હોને લગા. હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર મિન્નતો સમાજત કર કે જેહાદ કે લિયે મુલ્કે શામ જાને કી ઈજાઝત હાસિલ કર લી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ કા કાફલા કુલ બીસ અફરાદ પર મુશતમિલ થા. મુલ્કે શામ કે લિયે રવાના હોતે વક્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર અપને અમ્મે મોહતરમ મૌલાએ કાએનાત હઝરત અલી બિન અબી તાલિબ કર્રમલ્લાહો તઆલા વજહહુ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ ઔર રુખસત કી ઈજાઝત તલબ કી. હઝરત સય્યિદોના મૌલા અલી મુશ્કિલ કુશા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને દુઆ-એ બરકત વ હિફાઝત સે નવાઝ કર ફી અમાનિલ્લાહ રુખસત ફરમાયા.

જબ ઉન કા કાફલા મકામે તબૂક પહુંચા તબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને અપને દોસ્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ સે દર્યાફ્ત કિયા કિ ક્યા તુમ કો મેરે વાલિદ કી કબ્ર કા પતા મા'લૂમ હૈ ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ ને ક્યા જવાબ દિયા ? ઔર ફિર ઈસ કે બા'દ ક્યા હુવા ? વહ અલ્લામા વાકદી કે અલ્ફાઝ મેં સમાઅત ફરમાએં :

“રિવાયત કી હૈ અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ સે કિ પહુંચે હમ તબૂક મેં. પસ કહા અબ્દુલ્લાહ ને કિ ઐ ઈબ્ને અનીસ ! આયા જાનતે હો તુમ જગહ કબ્ર મેરે બાપ કી. મૈં ને કહા હાં કબ્ર ઉન કી મૌતા મેં હૈ. ઈન્હોં ને કહા કિ ખ્વાહિશ રખતા હૂં મૈં કિ દેખું ઉસ જગહ કો. પસ ચલે હમ યહાં તક કિ આ ગયે હમ ઉન કે બાપ કી કબ્ર ઔર ઉસ જગહ પર જહાં લડાઈ હૂઈ થી ઔર કબ્ર પર પત્થર થે જો કૌમે કલ્બ ને વાસ્તે તબર્રુક કે રખે થે. પસ દેખા અબ્દુલ્લાહ ને કબ્ર અપને બાપ કી, ઉતરે વહાં ઔર ગએ કબ્ર પર ઔર રોએ. ફિર દુઆએ રહમત માંગી ઉન કે વાસ્તે ઔર કયામ કિયા હમ

ને કબ્ર કે પાસ તા વક્તે સુબ્હ દૂસરે દિન કે. પસ જબ કૂચ કિયા હમ ને દેખા મૈં ને અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કો કિ રોતે થે ઔર ચેહરા ઉન કા મિસ્લ રંગ ઝા'ફરાન કે હો ગયા થા. પસ પૂછા મૈં ને સબબ ઈસ કા. પસ કહા ઈન્હોં ને કે મૈં ને રાત મેં અપને બાપ જા'ફર કો ખ્વાબ મેં દેખા ઔર વહ દો કપડે સબ્ઝ પહને હુએ થે ઔર ઉન કે દો પર થે ઔર ઉન કે હાથ મેં એક તલવાર બરહેના ખૂન આલૂદહ થી. પસ દી ઈન્હોં ને વહ તલવાર મુઝ કો ઔર કહા કિ એ બેટે ! લડો તુમ સાથ ઈસ તલવાર કે દુશ્મનાને ખુદા ઔર અપને દુશ્મનોં સે ઔર નહીં પહુંચા મૈં ઈસ મરતબે કો જિસ કો તુમ દેખતે હો મગર બ-સબબ જેહાદ કે ઔર ગોયા મૈં લડતા હૂં સાથ ઈસ તલવાર કે યહાં તક કિ રખ્નાદાર હો ગઈ ઔર તલવાર મેરે હાથ મેં''

(હવાલા :- ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી,સફહા : 142)

કારેઈને કિરામ મુન્દરજા ઈબારત કો બ-ગૌર મુતાલઆ ફરમાએં. તો હસ્બે ઝૈલ ઉમૂર સાબિત હોંગે :

(1) મદીના મુનવ્વરા સે મુલ્કે શામ જાતે હુએ તબૂક નામ કા મકામ શાહરાહ પર વાકેઅ હૈ લૈકિન મૌતા નામ કા મકામ શાહરાહ સે હટ કર અન્દરૂની ઈલાકે મેં વાકેઅ હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અપને સાથિયોં કે હમરાહ તબૂક સે મૌતા સિર્ફ ઝિયારતે કબ્ર કે કસ્દ સે સફર કર કે ગએ.

(2) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને અપને વાલિદ હઝરત જા'ફર બિન અબ્દુલમુત્તલિબ કી કબ્ર પર પત્થર રખે હુએ દેખે જો તબર્રુક કે લિયે કબ્ર પર રખે હુએ થે.

(3) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા અપને સાથિયોં કે હમરાહ અપને વાલિદ કે મઝાર શરીફ પર રાત ભર ઠહરે ઔર કબ્ર કે પાસ હી કયામ કિયા.

(4) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર કો ખ્વાબ મેં અપને વાલિદ કી બશારત હૂઈ. ખ્વાબ મેં ઉન કે વાલિદ ને ઈન્હેં તલવાર અતા ફરમાઈ જિસ સે વહ જેહાદ કરતે રહે, યહાં તક કિ વહ તલવાર ટૂટ ગઈ.

મુન્દરજા બાલા ચારોં બાતેં મીઝાન અદ્લ કે એક પલ્લે મેં રખો ઔર દૂસરે પલ્લે મેં દૌરે હાઝિર કે ઈમામુલ મુનાફિકીન મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી અલૈહ મા અલૈહ કી મુન્દરજા ઝૈલ ઈબારત કો રખો :

"ઈસ કિસ્મ કે કામ કિસી ઔર કી તા'ઝીમ કે લિયે ન કરે ઔર કિસી કી કબ્ર પર યા ચિલ્લા પર યા કિસી કી થાન પર દૂર દૂર સે કસ્દ કરના ઔર સફર કી રંજ વ તક્લીફ ઉઠા કર મૈલે કુચૈલે હો કર વહાં પહુંચના યહ શિર્ક કી બાતેં હૈં.''

(હવાલા :- તક્વીયતુલ ઈમાન, નાશિર :- દારુસ્સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 68)

મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી ને કબ્ર કે કસ્દ સે દૂર કા સફર કર કે સફર કી તક્લીફ ઉઠા કર મૈલે કુચૈલે હો કર વહાં જાને કો શિર્ક લિખા હૈ. અબ નાઝેરીન ગૌર ફરમાએં કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર ને તબૂક સે મૌતા તક કા સફર સિર્ફ કબ્ર કી ઝિયારત કે કસ્દ સે હી કિયા થા. વહ અપને હમરાહિયોં કે સાથ ઘોડોં પર સવાર હો કર તબૂક સે મૌતા ગએ થે, લેહાઝા સફર કી તક્લીફ ઉઠાઈ, ઈલાવા અઝીં ઘોડે પર સવાર હો કર સફર કિયા, સાથિયોં ને ભી ઘોડોં પર સવાર હો કર સફર કિયા, લેહાઝા એક સાથ કઈ ઘોડે દૌડને કી વજહ સે ગર્દો ગુબાર ઉઠા હોગા ઔર ઉન કે કપડે મૈલે કુચૈલે હુએ હોંગે. ક્યૂં કિ ઉસ ઝમાને મેં પક્કી સડકેં નહીં થીં. કચ્ચે રાસ્તે થે. લેહાઝા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર ને તબૂક સે મૌતા તક કા સફર કર કે જબ કબ્ર પર પહુંચે હોંગે તબ ઈન્હોં ને સફર કી તક્લીફ ભી ઉઠાઈ હોગી ઔર ઉન કે કપડે ભી ગર્દો ગુબાર સે આલૂદહ હુએ હોંગે. ઉન તમામ કામોં કો વહાબી, ગૈર મુકલ્લિદ, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ પેશ્વા "શિર્ક કી બાતેં'' કહ રહે હૈં. નાઝેરીન ફૈસલા ફરમાએં કિ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી કા ફત્વા કિસ પર ચસ્પાં હો રહા હૈ ?

હૈરત ઔર તઅજ્જુબ કી બાત તો યહ હૈ કિ હર મુઆમલા મેં શિર્ક કી રાગ અલાપને વાલે મુનાફિકીન કે પેશ્વાઓં કો શિર્ક કી ઈસ્તેલાહ કા બુન્યાદી ઈલ્મ હી નહીં. લેહાઝા વહ શિર્ક કે અહકામ બયાન કરતે વક્ત ઐસે ગોતે ખાતે હૈં કિ અપને ખોદે હુએ ગઢે મેં ખુદ હી ગિરતે હૈં. મસલન :

તક્વીયતુલ ઈમાન કી મુન્દરજા ઈબારત કે ઈખ્તિતામ પર લિખા હૈ :

"ક્યૂં કિ યહ મુઆમલા ખાલિક હી સે કરના ચાહિયે,મખ્લૂક કી યહ શાન નહીં કિ ઉસ સે યહ મુઆમલા કીજિયે.''

(હવાલા :- તક્વીયતુલ ઈમાન, નાશિર :- દારુસ્સલ્ફિયા, બમ્બઈ,સફહા : 68)

નાઝેરીન ગૌર ફરમાએં કિ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી ને બાત કહાં કી કહાં પહુંચા દી ? કિસી મખ્લૂક કી કબ્ર પર જાને કે કસ્દ સે સફર કરના શિર્ક ઈસ લિયે બતાયા હૈ કિ યહ મુઆમલા મખ્લૂક કે સાથ કરના શિર્ક હૈ. યા'ની યહ મુઆમલા સિર્ફ ખાલિક કે સાથ હી કરના ચાહિયે. તો સવાલ યહ ઉઠતા હૈ કિ જબ મખ્લૂક કી કબ્ર પર જાને કે કસ્દ સે સફર કરના શિર્ક હૈ તો ક્યા દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ખાલિક કી કબ્ર હોને કા એ'તેકાદ રખતે હૈં ? શિર્ક કી સીધી સાદી ઔર આમ ફહમ તા'રીફ યહ હૈ કિ જો કામ અલ્લાહ તઆલા કે લિયે ખાસ હો વહ કામ મખ્લૂક કે સાથ કરના. તો જબ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી કિસી કી કબ્ર કી ઝિયારત કે કસ્દ સે સફર કરને કો શિર્ક કહ રહે હૈં, ઈસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ સિર્ફ અલ્લાહ કી કબ્ર કી ઝિયારત કે કસ્દ સે સફર કરના જાઈઝ હૈ.

મઆઝલ્લાહ ! સુમ્મા મઆઝલ્લાહ ! ઐસી બાત વહી કહ સક્તા હૈ જિસ કી અક્લ ચરને ગઈ યા ઉસ કી અક્લ કે તોતે ઉડ ગએ હોં. બુઝુર્ગાને દીન કે મઝારાતે મુકદ્દસા કી ઝિયારત કે લિયે જાને વાલે અકીદત મન્દ ઝાઈરીન કો શિર્ક કા હુક્મ સુના કર ડરાને ઔર ધમકાને કી જલ્દ બાઝી મેં આંખેં બન્દ કર કે અંધી દૌડ લગાઈ ઔર ખુદ અપને દામ મેં સય્યાદ આ ગયા.

હકીકત યહ હૈ કિ જિસ કી અક્લ મેં ફુતૂર આ જાતા હૈ વહ અક્લ કે પીછે લઠ લિયે ફિરતા હૈ ઔર ઐસી ઐસી બાતેં કહતા ઔર લિખતા હૈ કિ ઉસ કા અક્લ મેં સમાના મુમ્કિન નહીં હોતા. કબ્ર કી ઝિયારત કે કસ્દ સે સફર કરને કો શિર્ક લિખ કર મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી ને અપની અક્લ કા ચિરાગ ગુલ હો જાને કા સુબૂત દિયા હૈ.

એક મઝ્હકા ખેઝ બાત કી તરફ ભી તવજ્જોહ દરકાર હૈ કિ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી ને કબ્ર કી ઝિયારત કે કસ્દ સે સફર કરને પર શિર્ક કા જો હુક્મ લગાયા હૈ ઈસ મેં એક કૈદ લગાઈ હૈ કિ **"સફર કી તક્લીફ ઉઠા કર મૈલે કુચૈલે હો કર વહાં પહુંચના."** ઈસ કૈદ કે નિફાઝ કા સબબ ભી અક્લ પર પર્દે પડ જાના હૈ. એક તો શિર્ક કા હુક્મ ગલત લિખા ઊપર સે મૈલે કુચૈલે હોને કી બૈજા કૈદ લગાઈ ઔર **અંધા મુલ્લા ટૂટી મસ્જિદ** વાલી મિસ્લ કે મિસ્દાક બને. અગર કોઈ મૈલા કુચૈલા હો કર યા સફર કી તક્લીફ ઉઠા કર ન જાએ, બલ્કિ આરામ કે સાથ ઔર સાફ સુથરા હો કર કબ્ર કી ઝિયારત કે લિયે જાએ તો ક્યા મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી કે ફત્વે મેં તર્મીમ કી ગુન્જાઈશ હૈ ?

જો દીન કૌઓં કો દે બૈઠે ઉન કો યકસાં હૈ

કુલાગ લે કે ચલે યા ઉલાગ લે કે ચલે

(અઝ :- ઈમામે અહમદ રઝા બરૈલવી)

હલ્લે લુગત : (1) કુલાગ = જંગલી કવ્વા

(ફીરોઝુલ-લુગાત,સફહા : 1020)

(2) ઉલાગ = બોઝ ઉઠાને વાલા ગધા

(ફીરોઝુલ-લુગાત,સફહા : 112)

ઈસ બહસ કો મુખ્તસર કરતે હુએ કારેઈને કિરામ સે ઈલ્તિમાસ હૈ કિ જિસ કામ કા હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ચચા ઝાદ ભાઈ ઔર સહાબીએ રસૂલ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા જૈસી મુકદ્દસ ઝાત ને ઈર્તિકાબ કિયા, ઉસ કામ કો દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન શિર્ક કહ કર કિતના બડા ઝુલ્મ ઔર ઝિયાદતી કરતે હૈં ?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર અપને વાલિદ કે મઝાર શરીફ પર હાઝરી દેને કે બા'દ મૌતા સે રવાના હો કર દમિશ્ક આએ. ઉન કી આમદ સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુજાહેદીન બહુત ખુશ હુએ ઔર ઉન કા ઈસ્તેક્બાલ કિયા. જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કે કિલ્લે પર જાને કે લિયે ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન સે પૂછા કિ કૌન ઈસ મુહિમ પર જાને કે લિયે આમાદા હૈ, તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને અપની ખ્વાહિશ ઝાહિર કી.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કી દમિશ્ક સે હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કી જાનિબ રવાનગી

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કો પાંચ સૌ સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કિયા ઔર ઉન કો સિયાહ રંગ કે કપડે કા અલમ ઈનાયત ફરમાયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કે લશ્કર મેં અઠ્ઠારહ મુજાહિદ અસ્હાબે બદ્ર સે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કી ઈત્તેલાઅ દેને વાલે મુઆહદી નસ્રાની અરબ કો

રાહબરી કી ખિદમત અંજામ દેને લશ્કર કે સાથ ભેજા થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર 15, શા'બાનુલ મોઅઝ્ઝમ 13, સન હિજરી કી શબ યા'ની શબે બરાત મેં રવાના હુએ. બડા હી ખુશનુમા ઔર દિલકશ મન્ઝર થા. માહે કામિલ અપની પૂરી આબ વ તાબ સે ખુલા હુવા થા ઔર જોત પડતી ચાંદની બિખરી હૂઈ થી. રાહ ચલતે હુએ હઝરત વાસિલા બિન અલ-અસ્કા જો જંગે બદ્ર મેં હાઝિર થે, ઉન સે હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ફરમાયા કિ આજ નિસ્ફ શા'બાન કી બડી બરકત વાલી શબ હૈ. મેરા ઈરાદા ઈસ શબ મેં ઈબાદત વ રિયાઝત કરને કા થા. હઝરત વાસિલા ને જવાબ મેં ફરમાયા કિ રાહે ખુદા મેં ચલના કયામ સે બેહતર હૈ. અલ્લાહ તઆલા બહુત સવાબ દેને વાલા ઔર કરમ કરને વાલા હૈ. પૂરી રાત સફર કરને કે બા'દ લશ્કરે ઈસ્લામ એક સૌમઆ (ગિર્જા) કે કરીબ રુકા. લશ્કર કા શૌરો ગુલ સુન કર એક રાહિબ સૌમઆ સે નિકલ કર લશ્કર કે કરીબ આયા ઔર તમામ મુજાહિદોં કો તઝબઝુબ કી નિગાહ સે ઘૂર ઘૂર કર દેખને લગા. થોડી દૈર કે બા'દ રાહિબ ને પૂછા કિ તુમ કૌન લોગ હો ? જવાબ દિયા ગયા કિ હમ અહ્લે અરબ હૈં. રાહિબ ને ફિર પૂછા કિ ક્યા તુમ મુહમ્મદી હો ? (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) જવાબ દિયા ગયા કિ હાં ! ફિર વહ રાહિબ હર એક કો બ-ગૌર દેખને લગા. જબ ઉસ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો દેખા તો બસ દેખતા હી રહ ગયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર સૂરત ઔર સીરત મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે બહુત મુશાબેહત રખતે થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કા પુર નૂર ચેહરા દેખ કર રાહિબ ને લોગોં સે પૂછા કિ ક્યા યહ નૌ-જવાન તુમ્હારે નબી કે સાહિબઝાદે હૈં ? મુજાહિદોં ને જવાબ દિયા નહીં. રાહિબ ને કહા કિ ઉન કી દોનોં આંખોં સે નબુવ્વત કા નૂર ઝલકતા હૈ. ક્યા ઉન કો તુમ્હારે નબી સે કોઈ કરાબત હૈ ? મુજાહિદોં ને કહા કિ યહ હમારે નબી કે ચચા કે બેટે હૈં. રાહિબ ને હકીમાના લહ્જા મેં કહા કિ યહ પત્તે હૈં ઔર પત્તોં મેં દરખ્ત કી તાસીર હોતી હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને રાહિબ સે પૂછા કિ ક્યા તુમ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો જાનતે હો ? રાહિબ ને જવાબ દિયા કિ ક્યૂં નહીં ? ઉન કા મુબારક નામ તૌરેત, ઈન્જીલ ઔર ઝબૂર મેં લિખા હુવા હૈ. ઉન કી સિફત મેં મઝકૂર હૈ કિ વહ સુર્ખ રંગ કે ઊંટ પર બરહેના તલવાર હોંગે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ફરમાયા. તુમ ઉન પર ઈમાન ક્યૂં નહીં લાતે ? રાહિબ ને જવાબ દેતે હુએ આસ્માન કી તરફ હાથ ઉઠા કર ઈશારા કરતે હુએ કહા કિ યહ અમ્ર ઉસ વક્ત વાકેઅ હોગા જબ માલિકે આસ્માન કો મન્ઝૂર હોગા. રાહિબ કા કલામ સુન કર મુજાહિદોં ને તઅજ્જુબ કિયા ઔર ફિર લશ્કર વહાં સે કૂચ કર કે હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કે કિલ્લે કી તરફ આગે બઢા.

લશ્કરે ઇસ્લામ કી હિસ્ને અબીલ કુદ્સ આમદ :-

શામ કે વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કે કરીબ એક સર સબ્ઝો શાદાબ જંગલ મેં પહુંચા. મુઆહદી રાહબર ને કહા કિ તુમ યહાં ઠહરો, મૈં જા કર બાઝાર કે મૈલે કી ખબર મા'લૂમ કર આઊં. મુઆહદી રાહબર લશ્કર કો ઠહરા કર ગયા ઔર બહુત તાખીર કે બા'દ રાત મેં વાપસ લૌટા. ઉસ કા ચેહરા ઉતરા હુવા થા. ઉસ ને મા'ઝેરત કરતે હુએ કહા કિ ઐ અસ્હાબે મુહમ્મદ ! (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ). કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી મૈં ને તુમ કો જો હાલ બયાન કર કે યહાં આને કી તર્ગીબ દી થી ઈસ મેં કિસી કિસ્મ કા ગુલૂ ઔર કિસી કિસ્મ કી કોઈ ખયાનત નહીં કી થી. લૈકિન અબ એક મુશ્કિલ મુઆમલા દર-પૈશ હુવા હૈ. બાઝાર તો હસ્બે મા'મૂલ લગ ગયા હૈ, લૈકિન ફર્ઝા કે હાકિમ તરાબલિસ ને કિસી રૂમી બાદશાહ કે સાથ અપની બેટી કા નિકાહ કિયા હૈ ઔર અપને મઝહબ કી રસ્મ અદા કરને ઔર કુરબાની કરને કે લિયે દુલ્હન કો સૌમઆ કે રાહિબ કે પાસ લાયા હૈ ઔર બડી તા'દાદ મેં રૂમી સિપાહી ઔર મુતનસ્સિરા અરબ જંગી હથિયારોં ઔર સાઝો સામાન કે સાથ ઉસ કી હિફાઝત વ નિગરાની કે લિયે આએ હુએ હૈં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને મુઆહદી સે દુશ્મનોં કી તા'દાદ પૂછી તો ઉસ ને બતાયા કિ બીસ હઝાર આદમી તો બાઝાર મેં જમા હુએ હૈં ઔર પાંચ હઝાર સવાર લડને વાલે હથિયારોં કે સાથ મૌજૂદ હૈં યા'ની કુલ પચ્ચીસ હઝાર કી તા'દાદ હૈ. ઔર તુમ સિર્ફ પાંચ સૌ (૫૦૦) કી તા'દાદ મેં હો. ઈલાવા અઝીં અગર યહાં જંગ હૂઈ તો અતરાફ કે ઈલાકોં સે કાફી તા'દાદ મેં રૂમી આ પડેંગે, જબ કિ તુમ્હારી કુમુક કરને વાલા લશ્કર દમિશ્ક મેં હૈ, જો યહાં સે લમ્બે ફાસ્લા પર હૈ. લેહાઝા મેરી રાએ યહ હૈ કિ વહાં જાને કા ઈરાદા મૌકૂફ કર કે યહીં સે વાપસ પલટ જાઓ.

મુઆહદી રાહબર કી બાત સુન કર મુજાહેદીન કો તશ્વીશ ઔર ફિક્ર લાહિક હૂઈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને મુજાહેદીન સે ફરમાયા કિ મુઆહદી રાહબર કી બાત સબ ને સુની હૈ, લેહાઝા આપ તમામ હઝરાત કા મશ્વરા ક્યા હૈ ? અક્સર ને યહ કહા કિ ઐ સરદાર ! અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા ફરમાન હૈ કિ **ખુદ કો હલાકત મેં મત ડાલો.** હમ નૈક નિય્યત કે સાથ યહાં તક આએ હૈં સૂરતે હાલ ઐસી દર-પૈશ હૈ કિ હમ કો મજબૂરન વાપસ જાના પડ રહા હૈ. લેહાઝા અલ્લાહ તઆલા સે અજ્ર વ સવાબ કી ઉમ્મીદ રખતે હુએ દમિશ્ક ચલે ચલેં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને ફરમાયા કિ ઈસ તરહ વાપસ ચલા જાના જેહાદ સે પીઠ ફૈરને કે મુતરાદિફ હૈ. મૈં યહ નહીં ચાહતા કિ મેરા ચેહરા પીઠ ફેરને વાલોં મેં લિખા જાએ. મૈં ને અપની જાન કો રાહે ખુદા મેં વક્ફ કિયા હૈ, લેહાઝા હર આન મૈં જેહાદ કરૂંગા મુઝે અલ્લાહ તઆલા સે કવી ઉમ્મીદ હૈ કિ વહ હમારી નુસ્રત

ફરમાએગા. અલબત્તા અગર તુમ મેં સે કોઈ વાપસ જાના ચાહતા હૈ તો ઉસે ઈજાઝત હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર નૌ ઉમર જવાન થે ઔર ઉન કે સાથી કુહના મશ્ક જંગજૂ થે, ઉન્હોં ને અપને નૌ-જવાન સરદાર કી હિમ્મત ઔર દિલૈરી દેખી તો ઉન કો ગૈરત આઈ ઔર સબ ને યક ઝબાન હો કર કહા કિ ઐ સરદાર ! અબ હમ ભી વાપસ નહીં જાએંગે બલ્કિ આપ કે હમરાહ જેહાદ કરેંગે, ચાહે કુછ ભી હો જાએ. તમામ મુજાહેદીન મેં એક અજીબ જૌશ પૈદા હો ગયા. "**હિમ્મતે મર્દાં મદદે ખુદા**" કે બ-મૌજિબ ઉસી વક્ત આમાદ-એ જંગ હો ગએ. મુઆહદી રાહબર ને જબ દેખા કિ સિર્ફ પાંચ સૌ મુઠ્ઠી ભર મુસલમાન પચ્ચીસ હઝાર રૂમિયોં સે ટકરાને ઉઠ ખડે હુએ હૈં, તો ઉસ કી હાલત ગૈર હો ગઈ. ચેહરા ઝર્દ હો ગયા. ઉસ કી મુઝ્તરિબ હાલત દેખ કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને ઉસ સે ફરમાયા કિ અબ હમેં ઈસ જંગલ સે કિલ્લે કી તરફ લે ચલ. આજ તુઝે અસ્હાબે રસૂલે મકબૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ સે અજીબ મુઆમલા દેખને કો મિલેગા. ચુનાંચે રાત હી મેં ઈસ્લામી લશ્કર કૂચ કર કે કિલ્લે હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કે કરીબ પહોંચ ગયા. મુઆહદી ને કહા કિ અબ હમ બિલ્કુલ કરીબ આ ગયે હૈં. લેહાઝા યહીં પર ઠહર કર રાત ગુઝાર દો. સુબ્હ જબ મૈલા લગેગા તબ હમ્લા કર દેંગે. ઈસ્લામી લશ્કર રાત ભર કિલ્લે કે કરીબ એક મકામ પર ઠહરા રહા.

માʼરકા શુરૂ ઔર મુજાહેદીન મુસીબત મેં ગિરફ્તાર :-

સુબ્હ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને મુજાહિદોં કો ફજ્ર કી નમાઝ પઢાઈ. નમાઝ કે બા'દ થોડી દૈર તવક્કુફ કિયા તાકિ મૈલા શુરૂ હો જાએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને પાંચ સૌ મુજાહિદોં કો પાંચ (૫) ગિરોહ મેં બાંટ દિયા. ઈસ કે બા'દ સબ કો તાકીદ કી કિ કોઈ મુજાહિદ બાઝાર કી ચીઝ કી તરફ ઈલ્તિફાત ન કરે બલ્કિ જાતે હી ફૌરન રૂમિયોં કે સરોં પર તલવાર રખ કર ઈન્હેં હલાક કરના શુરૂ કર દે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ અપને હાથ મેં પર્ચમ થામ કર લશ્કર કે આગે રવાના હુએ. ઉન કી મુતાબેઅત મેં તમામ મુજાહિદ ભી ગિર્જા કી તરફ રવાના હુએ. ગિર્જા કે કરીબ મુલ્કે શામ કે બતારકા ઔર ગબર કાફી તા'દાદ મેં જમા થે. બુઢ્ઢા રાહિબ સૌમઆ સે અપના સર બાહર નિકાલ કર લોગોં કો પન્દો નસાએહ પર મુશ્તમિલ ગુફ્તગૂ કર રહા થા. તમામ મજમા' બિલ્કુલ ખામૌશી કે સાથ ઉસ કી ગુફ્તગૂ સુન રહા થા ઔર લોગ ટુક્ટુકી બાંધે ઉસ કી તરફ દેખ રહે થે. હાકિમ તરાબલિસ કી બેટી દુલ્હન કે કપડે ઔર ઝૈવરાત સે સજ ધજ કર રાહિબ કે પાસ અપની સહેલિયોં કે સાથ મૌજૂદ થી. દુલ્હન કી હિફાઝત વ નિગેહબાની કરને કે લિયે મુસલ્લહ સિપાહિયોં કી ફૌજ મુહાસરા કિયે હુએ થી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને ફરમાયા કિ હમ કો ગિર્જા કે બજાએ પહલે બાઝાર પર હમ્લા કરના હૈ. હર મુજાહિદ

કો તાકીદ કી જાતી હૈ કિ ઈખ્તિતામે જંગ પર તમામ મુજાહેદીન ગિર્જા કે પાસ જમા હોં. અગર હમ ઝિન્દા રહે તો ગિર્જા કે કરીબ જમા હોંગે, વરના હમારી મુલાકાત બહિશ્ત મેં પ્યારે આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હૌઝે કૌસર પર હોગી. ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને અપને નૈઝે કો જુંબિશ દી ઔર અપને સાથિયોં કે હમરાહ બાઝાર પર હમ્લા કર દિયા.

મુજાહિદોં ને પાંચ ગિરોહ મેં મુતફર્રિક હો કર અલગ અલગ સિમ્તોં સે હમ્લા કિયા. મુજાહિદોં કી તહલીલો તક્બીર કી આવાઝ સુન કર રૂમી ચૌંક ઉઠે. વહ પહલે સે હી હોશિયાર ઔર મોહતાત થે. તમામ રૂમી અપને અપને હથિયારોં કી જાનિબ દૌડે ઔર હથિયાર સંભાલ કર મુકાબલા કરને આ ખડે હુએ. મુજાહિદોં ને શિદ્દત સે હમ્લા કિયા ઔર રૂમિયોં કી ગર્દનોં પર તલવારેં રખની શુરૂ કીં. રૂમિયોં ને ભી બડી દિલૈરી સે હમ્લે કા જવાબ દિયા. ઔર મુજાહિદોં કો ઘૈર લિયા. બીસ હઝાર બાઝારી ગબરોં કે દરમિયાન સિર્ફ પાંચ સૌ મુજાહિદ ઈસ તરહ મુતફર્રિક હો કર નર્ગા મેં આ ગયે થે કિ એક દૂસરે કો નઝર ન આતે થે. સિર્ફ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કા પર્ચમ બુલન્દ હોને કી વજહ સે તમામ મુજાહિદોં કો નઝર આ રહા થા. મુજાહેદીન નિશાન કો દેખ કર મુત્મઈન થે કિ હમારે સરદાર હઝરત અબ્દુલ્લાહ સલામત હૈં ઔર રૂમિયોં સે મુકાબલા કર રહે હૈં, લૈકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઔર તમામ મુજાહેદીન સખ્ત મુસીબત મેં થે. રૂમિયોં ને મુજાહિદોં કો ચારોં સમ્ત સે ઘેરા થા. જબ રૂમિયોં ને દેખા કિ મુસલમાન બહુત કલીલ તા'દાદ મેં હૈં ઔર મુસલમાનોં કી કુમુક કરને કોઈ જમાઅત કમીન ગાહ સે નિકલ કર નહીં આઈ, તો ગિર્જા કે કરીબ મુસલ્લહ સિપાહી ભી બાઝાર મેં આ ધમકે ઔર ઉન્હોં ને ભી શિદ્દત સે હમ્લા કર દિયા. ઘમસાન કી લડાઈ જારી થી. ગર્મી ઔર ધૂપ કી શિદ્દત વ હરારત સે તમામ મુજાહેદીન પરેશાન થે. મઝીદ બર-આં જંગ કી આગ કે શો'લોં ને માહૌલ કો ઔર ઝિયાદહ ગર્મા દિયા થા. તમામ મુજાહેદીન જાન હથેલી પે લે કર મુકાબલા કર રહે થે. ખુસૂસન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર બિફરે હુએ શૈર કી તરહ રૂમિયોં પર ટૂટ પડે થે, લૈકિન મુસલ્સલ તેગ ઝની ઔર નૈઝા બાઝી કરતે કરતે ઉન કે બાઝૂ શલ હો ગએ થે. જિસ્મે અક્દસ ભી થક કર ચૂર હો ગયા થા. યહી હાલ તમામ મુજાહિદોં કા થા. તમામ કે બાઝૂ ખસ્તા હાલ થે. જિસ્મ ટૂટ રહે થે. અબ ઝિયાદહ દૈર તક મુકાબલા કરને કી તાકત ન થી. બ-ઝાહિર ઝિન્દા બચને કી કોઈ ઉમ્મીદ ન થી. તમામ કો અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા થા. મગર ફિર ભી શુજાઅત સે મુકાબલા કર રહે થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર કો અપને મુજાહિદ ભાઈયોં કી બડી ફિક્ર થી. ખુસૂસન હઝરત અબૂ

ઝર ગફ્ફારી જૈસે ઝઈફુલ ઉમર સહાબીએ રસૂલ ભી જવાંમર્દી સે લડતે લડતે ઝખ્મોં સે નિઢાલ હો ગએ થે. તબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને આસ્માન કી તરફ હાથ ઉઠા કર બારગાહે ખુદાવન્દી મેં **મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન, રહમતુલ લિલ આલમીન** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે વસીલે સે યહ દુઆ કી :

"يَا مَنْ خَلَقَ خَلْقَةً فَاَحْسَنَ خَلْقَهُمْ وَاَبْلٰى بَعْضَهُمْ
بِبَعْضٍ وَّ جَعَلَ ذَالِكَ فِتْنَةً لَّهُمْ اَسْئَلُكَ بِجَاهِ مُحَمَّدٍ
عَبْدِكَ اِلَّا جَعَلْتَ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا فَرَجاً وَّ مَخرجاً"

તર્જુમા : "ઐ વહ ઝાત ! કિ પૈદા કિયા ઉસ ને અપની ખલાઈક કો, પસ અચ્છી બનાઈ પૈદાઈશ ઉન કી ઔર આઝમાઈશ મેં ડાલા બા'ઝોં કો બ-સબબ બા'ઝોં કે ઔર ગરદાના ઉન કે વાસ્તે ઈસ ઈબ્તિલા કો આઝમાઈશ. સવાલ કરતા હૂં મૈં તુઝ સે સાથ મરતબા હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ આલિહી વસલ્લમ જો તેરે બન્દે હૈં ઈસ અમ્ર કો કિ કર તૂ હમારે કામ મેં ફરાખી ઔર રાહ નજાત કી."

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 141)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા કી દુઆ કબૂલ હૂઈ.

"<u>હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી મદદ પહોંચી</u>"

સુબ્હ કે વક્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કે લશ્કર ને હિસ્ને અબીલ કુદ્દસ કે બાઝાર પર હમ્લા કિયા થા ઔર ઉસી વક્ત આપ કે સાથ મદીના સે આને વાલે દોસ્ત હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ ને દમિશ્ક કી જાનિબ અપના ઘોડા તૈઝ દૌડાયા ઔર દમિશ્ક પહોંચ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં આએ ઔર પુકાર કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ સે કહા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ચચા કે બેટે ઔર ઉન કે સાથિયોં કી જાન ખતરે મેં હૈ. રૂમિયોં ને ઉન કો ચારોં તરફ સે ઘૈર લિયા હૈ. ફિર ઈન્હોં ને હિસ્ને અબીલ કુદ્દસ કે મા'રકા કી તફસીલ જલ્દી જલ્દી બયાન કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્તિર્જાઅ પઢા, ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે મુખાતબ હો કર ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! મેરી સરદારી મેં યહ

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

પહલા મા'રકા હૈ અગર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ઔર ઉન કે સાથિયોં કો કુછ હો ગયા તો બહુત બુરા હોગા. લેહાઝા મૈં તુમ સે દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કિ તુમ ફૌરન જાઓ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી કુમુક કરો. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને જવાબ દિયા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! આપ હમારે સરદાર હો. આપ કા હુક્મ બજા લાના મુઝ પર લાઝિમ હૈ. અગર હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કિસી લડકે કો ભી સરદાર મુકર્રર ફરમાતે તો મૈં ઉસ લડકે કી ભી ઈતાઅત કરતા, જબ કિ આપ તો સાબિકુલ ઈમાન હૈં. **પ્યારે આકા વ મૌલા** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને આપ કો "**અમીનુલ ઉમ્મત**" કે લકબ સે નવાઝા હૈ. આપ કા હુક્મ સર આંખોં પર, ઔર આપ કો ગવાહ કરતા હૂં કિ ખુદા કી કસમ ! મૈં ને અપની ઝાત કો ખુદા કી રાહ મેં કૈદ કિયા હૈ. ખુદા કી રાહ મેં શમ્શીર ઝની કરને મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી મુઝ સે સર્ઝદ ન હોગી.

હઝરત ખાલિદ ને જંગે યમામા મેં હાસિલ શુદા મુસૈલમતુલ કઝ્ઝાબ કી ઝિરહ પહની ઔર અપને સાથિયોં યા'ની લશ્કરે ઝહફ કે મુજાહિદોં કો લે કર ફૌરન રવાના હુએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ ભી રાહ બતાને વાલે કી હૈસિયત સે સાથ ગએ. હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ રિવાયત કરતે હૈં કિ મૈં ભી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હમરાહ થા. હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં ને ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દી થીં. ઘોડે હવા સે બાતેં કરતે હુએ જા રહે થે. અલ્લાહ તઆલા ને હમારે લિયે રાસ્તા લપેટ દિયા ઔર હમ ગુરૂબ આફતાબ કે વક્ત હિસ્ને અબીલ કુદ્દસ પહોંચ ગએ. વહાં પહોંચ કર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ સે ફરમાયા કિ તલાશ કરો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ચચા કે સાહિબઝાદે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કહાં હૈં ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ ને જવાબ દિયા કિ ઈન્હોં ને તમામ મુજાહિદોં કો સૌમઆ કે કરીબ જમા હોને કા હુક્મ દિયા થા. હો સક્તા હૈ કિ વહ સૌમઆ કે કરીબ કહીં હોં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ જબ રાહિબ કે ગિર્જા કે પાસ ગએ તો દેખા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા નિશાન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કે હાથ મેં હૈ ઔર ઉન કે ઈર્દગિર્દ મુજાહેદીન જમા હૈં. લૈકિન તમામ કે તમામ ઝખ્મી ઔર નીમ જાન હૈં ઔર ના-ઉમ્મીદી કે આલમ મેં અલ્લાહ કી મદદ ઔર ઈસ કી રહમતોં કી ઉમ્મીદ લગાએ હુએ હૈં. બડે હી સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ કે સાથ તમામ મુજાહેદીન રૂમિયોં કે હમ્લોં કા દેફાઅ કર રહે થે. ઐન ઉસી વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર કે શૈરે બબર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને નાર-એ તક્બીર બુલન્દ કર કે હમ્લા કિયા. નાર-એ તક્બીર કી સદા સુન કર મુજાહિદોં કી જાન મેં જાન આ ગઈ ઔર રૂમિયોં કી જાનેં સૂખ ગઈ. હઝરત ખાલિદ

ને મુજાહિદોં કો પુકારા કિ ઐ દીન કે ખિદમતગારો ! રૂમિયોં કો તલવારોં ઔર નૈઝોં કી નોક પર લો ઔર ઉન કે ખૂન સે ઝમીન કો રંગીન ઔર સૈરાબ કર દો. હઝરત ખાલિદ કા લશ્કરે ઝહફ ઝિરહોં ઔર લોહે કે ખૌદોં સે આરાસ્તા થા. હઝરત ખાલિદ કા હુક્મ મિલતે હી મુજાહેદીન રૂમિયોં પર ટૂટ પડે ઔર જિસ તરહ શૈર બકરિયોં કો ફાડ કર રખ દેતા હૈ ઈસ તરહ મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કો ફાડ કર રખ દિયા. રૂમિયોં કો દાએં બાએં બિખેર દિયા ઔર સફેં ઉલટ કર રખ દીં. લાશોં કે ઢૈર લગા દિયે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને ઉસ વક્ત સુના કિ હાતિફે ગૈબી ઈન અલ્ફાઝ સે પુકાર રહા થા :

"خُذِلَ الامِنُ ونُصِرَالخَائِفُ، يَا حَمْلَةَ الْقُرآن! جَاءَ
كُمُ الْفَرَحُ مِنَ الرَّحْمٰنِ ونُصِرْتُمْ علىٰ عَبَدَةِ الصَّلْبَانِ"

તર્જુમા : "ઝલીલ વ ખ્વાર હુવા બે ડર યા'ની રૂમી ઔર મદદ દિયા ગયા ડરને વાલા યા'ની મોમિન. ઐ કુરઆન ઉઠાને વાલો, અલ્લાહ તઆલા રહમાન કી તરફ સે તુમ પર કશાઈશ આઈ ઔર સલીબ પરસ્તોં પર તુમ મદદ દિયે ગએ."

અબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કે સાથિયોં મેં ભી નયા જૌશો ખરોશ પૈદા હો ગયા થા. ઉન્હોં ને ભી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે લશ્કર કી મુતાબેઅત મેં શિદ્દત સે હમ્લા કર દિયા. આફતાબ ડૂબને કે કરીબ થા. દિન કા ઉજાલા રુખસત હો રહા થા ઔર શબે તાર અપની સિયાહ ઝુલ્ફેં બિખેરતી, ઝુલ્મત ફૈલાતી આ રહી થી. લેહાઝા મુજાહિદોં ને દિન છુપને સે પહલે રૂમિયોં કા સફાયા કરને કી કોશિશ કી. તલવાર કી ઝર્બેં ઈતની શિદ્દત સે મારતે કે ઢાલ કે દો ટુકડે હો જાતે ઔર ઢાલ ઉઠાને વાલે રૂમી કા સર મિસ્લ તર્બૂઝ કઈ ટુકડે ઔર કાશેં હો જાતા. રૂમિયોં કો પતા ચલ ગયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે શૈરે બબર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને ભાઈયોં કી મદદ કો આ પહુંચે હૈં. ફિર ક્યા થા ? હઝરત ખાલિદ કા નામ સુનતે હી કૌમ લડખડા ગઈ. ખૌફ ઔર દહશ્ત સે ઈધર સે ઉધર હોને લગે. પીઠ દિખા કર રાહે ફરાર ઈખ્તેયાર કી. જાન બચી લાખોં પાએ, સોચ કર મુઝ્તરિબ આહૂ કી તરહ ભાગે. મુજાહિદોં ને તઆકકુબ કિયા. બહોતોં કો વાસિલે જહન્નમ કિયા ઔર બાકી કૈદ કર લિયે ગએ.

મુજાહિદોં કા સૌમઆ પર હમ્લા ઔર ફતહ કે બા'દ ઉસ પર કબ્ઝા

જબ રૂમિયોં ને ભાગના શુરૂ કિયા તો મૈદાન મેં હર તરફ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદ હી મુજાહિદ નઝર આતે થે. રૂમી યા તો મક્તૂલ પડા હુવા નઝર આતા થા યા ફિર વહ દુમ દબા કર ભાગ રહા થા. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર રૂમિયોં કો કત્લ કરતે કરતે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર કે કરીબ પહોંચ ગએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી ઝિરહ ઔર આસ્તીનોં પર મક્તૂલ રૂમિયોં કા ખૂન પડ પડ કર જમ ગયા થા ઔર વહ ઊંટ કી કલેજી જૈસા લગ રહા થા. હઝરત ઝિરાર ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ સે કહા કિ ઐ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ચચા કે શેહઝાદે ! આપ ને અપને વાલિદ કા બહુત અચ્છા ઈન્તેકામ લિયા હૈ. ઔર અપને દિલ કી સોઝિશ કો રૂમિયોં કે ખૂન સે સર્દ કિયા હૈ. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને અપને ચેહરે પર કપડા બાંધા થા સિર્ફ આંખેં નઝર આતી થીં. લેહાઝા હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ઉન કો પહચાના નહીં ઔર પૂછા કિ ઐ દીને ઈસ્લામ કે મદદગાર આપ કૌન હૈં ? જવાબ દિયા કિ મૈં ઝિરાર બિન અઝવર સહાબીએ રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હૂં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા આપ કો જઝાએ ખૈર દે કિ આપ ને બડે નાઝુક વક્ત મેં હમારી ઈઆનત ફરમાઈ. યહ ગુફ્તગૂ હો રહી થી કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને લશ્કર કે સાથ વહાં આએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા શુક્રિયા અદા કિયા, બા'દહુ કહા કિ સૌમઆ (ગિર્જા) મેં બુઢ્ઢા રાહિબ મઅ હાકિમે તરાબલિસ કી બેટી ઔર ઉસ કી સહેલિયોં કે છુપા હુવા હૈ. બહુત કીમતી જવાહિર, ઝૈવરાત ઔર દીબાજ ઔર લિબાસોં કા ખઝાના ઉસ કે સાથ હૈ. સૌમઆ કો હિફાઝત કે લિયે રૂમી બતારકા ઔર સવારોં ને ઘૈર રખા હૈ. લેહાઝા અબ ઉસ પર યુરિશ કરની ચાહિયે.

ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઔર હઝરત ઝિરાર ને અપને સાથિયોં કે હમરાહ અલગ અલગ સમ્ત સે સૌમઆ પર હમ્લા કર દિયા. રાત કા વક્ત થા. રૂમી સિપાહિયોં ને મશ્અલેં રૌશન કર રખી થીં. ઔર સૌમઆ કા મુહાસરા કર રખા થા. આગ કી રૌશની મેં રૂમી સિપાહિયોં કી ઝિરહેં ઔર તલવારેં મિસ્લ આઈના ચમક રહી થીં. જૈસે હી ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદ સૌમઆ કે કરીબ ગએ, તમામ રૂમી સિપાહી મુજાહિદોં પર ઝપટે. ઉન કા સરદાર એક ભારી ડીલ ડોલ વાલા બતરીક થા. વહ રૂમી સિપાહિયોં કે મુકદ્દમ થા. વહ એક ખૂંખાર શૈરે નર કી તરહ આગે આગે ચલતા થા ઔર શૈર કી તરહ ધાડતા થા. અપને ઘોડે કી ઝીન પર ઈસ

તરહ ચિપક કર બૈઠા થા કિ ગોયા વહ ઘોડે કે જિસ્મ સે પૈવસ્ત હૈ. ઉસ બતરીક ને હઝરત ઝિરાર પર હમ્લા કર દિયા. હઝરત ઝિરાર ઉસ કી જસામત દેખ કર મહવે હૈરત થે. ભારી ડીલ ડોલ હોને કે બા-વુજૂદ ઉસ કી સુરઅત, જસત, હમ્લે કી શિદ્દત ઔર મુકાબિલ કા વાર ખાલી ફેરને કી મહારત દેખ કર હઝરત ઝિરાર સમઝ ગએ કિ વહ બડા જંગજૂ ઔર માહિરે ફન્ને હર્બ હૈ. દોનોં લડતે લડતે ઐસી કુશાદહ જગહ મેં પહોંચ ગએ જહાં બ-આસાની ઘોડા દૌડા સકેં. દોનોં ને જંગ કે જૌહર દિખા કર અપની જંગી મહારત કા સુબૂત દિયા. બતરીક બડી શિદ્દત સે હઝરત ઝિરાર પર વાર કરતા થા ઔર ગાલિબ હોને કી હદ દર્જા સઈ કરતા થા. હઝરત ઝિરાર બહુત હી એહતિયાત સે કામ લેતે હુએ ખુદ કો ઉસ કી ઝર્બ કી ઝદ સે બચાતે થે. રાત કા અંધેરા ગહરા હો ગયા થા. હઝરત ઝિરાર કે ઘોડે ને ઠોકર ખાઈ ઔર હઝરત ઝિરાર ઝમીન પર ગિરે. બતરીક ને ઐસે શદીદ વાર શુરૂ કિયે કિ હઝરત ઝિરાર ઉન વારોં કો અપની ઢાલ પર લેતે રહે ઔર બતરીક કે વાર ખાલી ફેરતે રહે. ઔર ઉન કો ઘોડે પર સવાર હોને કા મૌકા’ નહીં મિલા. ઈસ દૌરાન બતરીક ને ગલતી સે અપને ઘોડે કી લગામ ઈતની ઝોર સે ખીંચી કિ ઉસ કા ઘોડા પીછલે દોનોં પાઊં પર ખડા હો ગયા. બતરીક કે ઘોડે કો ચરાગ-પા દેખ કર હઝરત ઝિરાર ને અપને પાસ કી ઉમૂદ (ગુર્ઝ) ઘોડે કે હલક પર દે મારી. ગુર્ઝ કે લગતે હી ઘોડા ઉલટા ગિરા ઔર બતરીક ભી ઘોડે કે સાથ ગિરા. બતરીક ને ફૌરન ખડે હોને કી કોશિશ કી મગર ઘોડે કે ઝીન મેં દબ કર ફંસ ગયા, લેહાઝા ઉઠ ન સકા. હઝરત ઝિરાર ને એક લમ્બી છલાંગ લગાઈ ઔર બતરીક કે સીને પર સવાર હો ગએ. હઝરત ઝિરાર અપની કમર મેં હમેંશા એક યમની છુરી લટકાયા કરતે થે. ફૌરન કમર સે છુરી નિકાલી ઔર બતરીક કે સીને મેં ઘુસેડ દી. સિર્ફ એક વાર મેં બતરીક કા કામ તમામ હો ગયા. છુરી ઉસ કે દિલ પર લગી ઔર ઉસ કા દિલ દો હિસ્સોં મેં મુન્કસિમ હો ગયા. હઝરત ઝિરાર ને બતરીક કે ઘોડે પર કબ્ઝા કર લિયા. ઘોડે કે ઝીન મેં સોને, ચાંદી ઔર કીમતી જવાહિર કે નગીને જડે હુએ થે. બતરીક કે જિસ્મ કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા હુવા દેખ કર ઉસ કે સાથ વાલે રૂમી સિપાહી ફૌરન નૌ દો ગ્યારહ હો ગએ. હઝરત ઝિરાર બતરીક કે ઘોડે પર સવાર હો કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા’ફર કી મદદ કરને પહોંચ ગએ.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા’ફર ને બડી શુજાઅત કા મુઝાહેરા કર કે રૂમી સિપાહિયોં કો ઝેર વ ઝબર કર ડાલા થા ઔર સૌમઆ પર કાબિઝ હો ગએ થે ઔર હઝરત ખાલિદ કી આમદ કા ઈન્તિઝાર ફરમા રહે થે. હઝરત ઝિરાર વહાં આએ ઔર થોડી દૈર મેં હઝરત ખાલિદ ભી અપને સામને વાલે રૂમિયોં કા સફાયા કર કે સૌમઆ પર આ પહુંચે, સૌમઆ (દૈર) પર મુજાહિદોં ને કબ્ઝા કર લિયા. દૈર મેં નિહાયત કીમતી ચીઝેં, રૈશ્મી થાન, સોને ચાંદી કે ઝૈવરાત ઔર બર્તન, જવાહિરાત ઔર હીરે મોતી

દસ્તયાબ હુએ. મૈલા મેં ઝરુરિયાતે ઝિન્દગી કી તમામ અશ્યા થીં વહ તમામ ચીઝેં બ-તૌર ગનીમત હાથ લગીં. સામાને ખુરદ વ નૌશ ઈફરાત સે હાસિલ હુવા. ઈલાવા અઝીં હાકિમ તરાબલિસ કી લડકી ઔર ઉસ કી સહેલિયાં કૈદ હૂંઈ. હઝરત ખાલિદ કો ઈસ મા’રકા મેં એક શદીદ ઝખ્મ લગ ગયા થા, લૈકિન મુહલિક ન થા.

હઝરત ખાલિદ તમામ કૈદી ઔર માલે ગનીમત લે કર અપને લશ્કર કે સાથ દમિશ્ક કી તરફ રવાના હુએ. દમિશ્ક મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુજાહેદીન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા’ફરે તય્યાર કે લિયે બહુત ફિક્ર મન્દ થે. ક્યૂં કિ વહ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ચચા કે શહઝાદે હોને કે સાથ સાથ શક્લ વ સૂરત મેં હુઝૂરે અક્દસ સે બહુત મુશાબહત રખતે થે. જબ ઉન કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે સાથ સહીહ વ સલામત વાપસ આતે દેખા તો ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. તમામ ને ઉન કા નાર-એ તક્બીર સે શાનદાર ઈસ્તેક્બાલ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા ખુસૂસી તૌર પર શુક્રિયા અદા કિયા ઔર દુઆએ જઝાએ ખૈરો બરકત સે નવાઝા. ફિર માલે ગનીમત સે ખુમ્સ (20%) અલગ નિકાલ કર તમામ મુજાહિદોં મેં તક્સીમ ફરમા દિયા. મોટે બતરીક કા ઘોડા મઅ ઝીન વ દીગર સાઝો સામાન કે હઝરત ઝિરાર કો અતા ફરમાયા. હઝરત ઝિરાર ને ઘોડે કા ઝીન અપની બહન ખૌલા બિન્તે અઝવર કો તોહ્ફા મેં દે દિયા. હઝરત ખૌલા ને ઉસ ઝીન સે કીમતી નગીને ચુન ચુન કર નિકાલ લિયે ઔર વહ તમામ નગીને મુસલમાન ઔરતોં મેં તક્સીમ કર દિયે. એક એક નગીના બહુત હી બેશ બહા થા.

હાકિમ તરાબલિસ કી લડકી કે મુતઅલ્લિક હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અમીરુલ મો’મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક કો લિખા ઔર આપ કે હુક્મ કે મુતાબિક હાકિમ તરાબલિસ કી લડકી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા’ફરે તય્યાર કો હિબા કર દી ગઈ ઔર વહ ઉન કે પાસ ઝમાનએ યઝીદે પલીદ તક રહી.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કી સરદારી મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી યહ પહલી ફતહે મુબીન થી.

☪ <u>અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત</u>

(1) અરેકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હવરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ને અબીલ કુદ્દસ

“બા’ઝ મકામાત બ-ઝરીએ સુલહ ફતહ”

હિસ્ને અબીલ કુદ્સ કા કિલ્લા ફતહ કરને કે બા’દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો **હલ્બ** કી જાનિબ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. આપ કા ઈરાદા હલ્બ કા કિલ્લા ફતહ કરને કે બા’દ હિરક્લ બાદશાહ કે દારુસ-સલ્તનત **ઈન્તાકિયા** પર યુરિશ કરને કા થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો લશ્કરે ઝહફ કે સાથ મુકદ્દમતુલ જૈશ કી હૈસિયત સે ઈસ્લામી લશ્કર કે આગે રવાના કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે રવાના હોને કે બા’દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા **દમિશ્ક** સે રવાના હુએ. અહ્લે દમિશ્ક કો ઈસ્લામી અહકામ કી તા’લીમ ઔર તર્બિયત, નીઝ વુસૂલે જિઝ્યા વ દીગર ઉમૂર કી નિગરાની કરને કે લિયે હઝરત સફ્વાન બિન આમિર અસ્લમી કો પાંચ સૌ સવારોં કે સાથ દમિશ્ક મેં ઠહરને કે લિયે મુતઅય્યન કર કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર **બકાઅ** ઔર **લિબવા** નામ કે મકામ પર પહુંચે. વહાં સે ઉન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો દો અલગ અલગ સમ્તોં મેં જાને કે લિયે દો હિસ્સોં મેં મુન્કસિમ કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો **હુમુસ, અર્દે અવાસિમ** ઔર **કન્સરીન** કી તરફ રવાના કિયા ઔર ખુદ બ-જાનિબ બા’લ્બક રવાના હુએ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા **બકાઅ સે બા’લ્બક** કે લિયે રવાના હુએ હી થે કિ એક બતરીક બહુત સારે હદાયા વ તહાઈફ લે કર **જોસિયા** સે આયા. ઔર ઉસ ને ચાર હઝાર દિરહમ ઔર પચાસ થાન દીબાજ કે કપડે પર એક સાલ કામિલ કે લિયે સુલહ કર કે જોસિયા કે લિયે અમાન હાસિલ કી ઔર કહા કિ હમ સુલહ કી મુદ્દત કે દરમિયાન કિસી બાત મેં તુમ્હારે ખિલાફ કોઈ કામ નહીં કરેંગે. સુલહ કર કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા બા’લ્બક કી તરફ આગે બઢે. રાહ મેં દેખા કિ દૂર સે એક નાકા સવાર બડી તૈઝ રફ્તારી સે ચલા આ રહા હૈ. થોડી દૈર મેં વહ નાકા સવાર કરીબ આયા. વહ નાકા સવાર હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ તાઈ થે, જો મદીના મુનવ્વરા સે **અમીરુલ મો’મિનીન સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ’ઝમ** રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા ખત લે કર આએ થે. હઝરત ઉસામા ને આ કર સલામ કિયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કી ખિદમત મેં અમીરુલ મો’મિનીન કા ખત પૈશ કિયા. ઈસ ખત મેં અમીરુલ મો’મિનીન ને જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કે

મુતઅલ્લિક લિખા થા કિ વહ મુર્તદ હો કર અપને સાથિયોં કે હમરાહ યહાં સે ભાગા હૈ ઔર ઈસ્લામ કે ખિલાફ રૂમિયોં કી મદદ કરને મુલ્કે શામ આયા હુવા હૈ. લેહાઝા તુમ હોશિયાર રહના ઔર બહુત એહતિયાત સે કામ લેના. યહ ખત પઢ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને બા’લ્બક જાને કા ઈરાદા તર્ક ફરમા કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી તરફ બ-મકામ હુમુસ રવાના હુએ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ એક તિહાઈ લશ્કર લે કર બ-રોઝ જુમ્આ માહ શવ્વાલ 14, સન હિજરી કો હુમુસ પહોંચ ગએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ભી અપને સાથ કા દો તિહાઈ ઈસ્લામી લશ્કર લે કર હુમુસ પહોંચ કર હઝરત ખાલિદ કે લશ્કર કે સાથ મુલહિક હો ગએ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ જિસ દિન હુમુસ પહુંચે, ઉસી રોઝ હુમુસ કે હાકિમ કા ઈન્તેકાલ હો ગયા. અહ્લે હુમુસ કી જાનિબ સે એક બતરીક ને આ કર બારહ હઝાર દીનાર ઔર દો સૌ થાન રૈશ્મી કપડોં પર એક સાલ કે લિયે સુલહ કી. સુલહ કી મુદ્દત ઝીકાદા 14, સન હિજરી સે શવ્વાલ 15, સન હિજરી કરાર પાઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા હુમુસ મેં ઠહર ગએ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ચાર હઝાર સવારોં કે સાથ હલ્બ કે અતરાફ કે ઈલાકે ફતહ કરને કે લિયે રવાના કિયા. હઝરત ખાલિદ હુમુસ સે રવાના હો કર **શિરઝ** નામ કે મકામ પર પહુંચે ઔર વહાં **નહરે મક્લૂબ** પર દો દિન કયામ કિયા. વહાં સે **કફરતાત** ઔર **મા’રાત** હોતે હુએ **દૈરે સમ્આન** પહુંચે ઔર ઉસ મકામ પર તવક્કુફ કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત મુસ્અબ બિન મહારિસ યશ્કરી કો પાંચ સૌ સવારોં કે સાથ **બિલાદે અવાસિમ** કી તરફ ભેજા. હઝરત મુસ્અબ બહુત હી કલીલ અર્સા મેં બિલાદે અવાસિમ કે ઈલાકોં કો તાખ્ત વ તારાજ કર કે બહુત સારે ગનાઈમ ઔર કૈદિયોં કે સાથ વાપસ આએ. ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને ચાર હઝાર સાથિયોં કે સાથ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ હુમુસ ઈસ હાલ મેં લૌટે કિ તમામ મુજાહિદોં કે હાથ માલે ગનીમત સે બોઝલ થે. ઔર અપને હમરાહ ચાર સૌ રૂમિયોં કો ગિરફ્તાર કર કે લાએ થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા હઝરત ખાલિદ કી ઈસ કામ્યાબી પર બહુત ખુશ હુએ. ઉન કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર દુઆ દી.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ચાર સૌ રૂમી ગબરોં કો ફી કસ ચાર દીનાર કા ફિદ્યા લે કર આઝાદ કર દિયા. હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને કૈદિયોં કે લિયે ચાર દીનાર કા ફિદ્યા મુકર્રર ફરમાયા થા. જિન ચાર સૌ ગબરોં કો ફિદ્યા લે કર આઝાદ કિયા ગયા, ઉન તમામ ગબરોં કે નામ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને લિખ લિયે. જબ વહ ગબર

આઝાદી હાસિલ કર કે અપને અહ્‌લો અયાલ મેં વાપસ આએ તો ઉન્હોં ને મુસલમાનોં કે અદ્‌લ વ ઈન્સાફ, રહમ દિલી, ઈફાએ અહ્‌દ, નેકી ઔર હુસ્ને અખ્લાક કા ઝિક્ર કિયા. ચુનાંચે અતરાફ કે બહુત સે કસ્બાત ઔર કિલ્લઓં કે લોગોં ને અદાએ જિઝ્‌યા કી શર્ત પર સુલહ કર કે અમાન હાસિલ કી. ફિર **કન્સરીન** ઔર **શિરઝ** કે લોગોં ને ભી અદાએ જિઝ્‌યા કી શર્ત પર સુલહ કર કે અમાન હાસિલ કી.

લૈકિન ... કન્સરીન કે હાકિમ ને જો સુલહ કી વહ ધોકા થા. ઉસ સુલહ કે પસે પર્દા હાકિમે કન્સરીન ને એક સાઝિશ કી થી જિસ કા મુફસ્સલ બયાન આઈન્દા સફહાત મેં મુલાહેઝા ફરમાએં.

☪ અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત

(1) અરેકા (2) સહ્‌ના (3) તદમ્મુર (4) હવરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ને અબીલ કુદ્‌સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) કન્સરીન (13) શિરઝ (14) રુસ્તન

જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કા વાકેઆ

મુલ્કે અરબ મેં કૌમે બની ગસ્સાન બહુત હી મશ્હૂરો મા'રૂફ ઔર જંગજૂ થી. ઈસ કૌમ કે અક્સર લોગ સિપાહગરી કા પૈશા કરતે થે ઔર જંગી ફન મેં અચ્છી ખાસી મહારત રખતે થે. 14, સન હિજરી મેં કૌમે બની ગસ્સાન કા સરદાર **જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની** અપની કૌમ કે રૂઉસા વ ઉમરા કે સાથ અમીરુલ મો'મિનીન સય્યિદોના ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર મુશર્રફ બા ઈસ્લામ હુવા. અમીરુલ મો'મિનીન જબલા બિન ઐહમ કે ઈમાન લાને સે બહુત ખુશ હુએ કિ જબલા બિન ઐહમ કી વજહ સે ઈસ્લામ કે બાઝૂ ઝિયાદહ મઝબૂત હોંગે. અમીરુલ મો'મિનીન ને જબલા બિન ઐહમ કી બહુત હી ખાતિર તવાઝોઅ ફરમાઈ ઔર અપના મેહમાન બના કર મેહમાન નવાઝી ફરમાઈ. ચંદ દિન મદીના મુનવ્વરા મેં ઠહરને કે બા'દ જબલા મક્કા મુઅઝ્ઝમા વાપસ ચલા ગયા. ઉસી સાલ અમીરુલ મો'મિનીન ભી હજ્જ કરને કે લિયે મક્કા મુઅઝ્ઝમા તશરીફ લે ગએ. અમીરુલ મો'મિનીન મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં મુકીમ થે તબ એક હાદિસા પૈશ આયા.

જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની અપને સાથિયોં કે હમરાહ ખાનએ કા'બા શરીફ કા તવાફ કર રહા થા. ઉસ ને અપને શાના પર એક લમ્બી ચાદર ડાલ રખી થી, જિસ કા એક સિરા ઝમીન તક પહોંચ રહા થા. ઈત્તેફાક સે કૌમે ફઝારા કા એક દૈહાતી શખ્સ જબલા બિન ઐહમ કે બિલ્કુલ કરીબ તવાફ કર રહા થા. બે ખયાલી મેં ઉસ દૈહાતી કા પાઊં જબલા કી ચાદર કે એક પલ્લે પર પડ ગયા. ચાદર જબલા કે શાના સે સરક કર ઝમીન પર ગિર પડી. જબલા કો બહુત ગુસ્સા આ ગયા. તૈશ મેં આ કર ઉસ ને ફઝારી કી તરફ શૌ'લા બાર નિગાહોં સે દેખા. ફઝારી ને જબલા કા ભયાનક રૂપ દેખા તો સહમ ગયા ઔર ઉસ ને ફૌરન મા'ઝેરત કરતે હુએ કહા કિ ઐ સરદાર ! ખુદા કી કસમ ! મૈં ને કસ્દન નહીં કિયા, ગલતી સે ઔર બે ખયાલી મેં મુઝ સે ઐસા હુવા, જિસ કે લિયે મૈં શર્મિન્દા હૂં ઔર આપ સે મુઆફી ચાહતા હૂં. લૈકિન જબલા બિન ઐહમ ને ફઝારી દૈહાતી કા ઉઝ્ર કબૂલ ન કિયા ઔર ઉસ કે ચેહરે પર ઝૌર સે તમાંચા રસીદ કર દિયા. નતીજતન ફઝારી દૈહાતી કે અગલે ચાર દાંત ઔર નાક કી હડ્ડી ટૂટ ગઈ. ફઝારી દૈહાતી ને ઈસ મુઆમલા કી અમીરુલ મો'મિનીન કી અદાલત આલિયા મેં શિકાયત દર્જ કર દી. જબલા બિન ઐહમ કો અમીરુલ મો'મિનીન કે દરબાર મેં તલબ કિયા ગયા. જબ જબલા અમીરુલ મો'મિનીન કી અદાલત મેં હાઝિર હુવા તો અમીરુલ મો'મિનીન ને દર્યાફ્ત ફરમાયા કિ કિસ ચીઝ ને તુઝ કો ઈસ અમ્ર પર બર-અંગેખ્તા કિયા કિ તૂને અપને મુસલમાન ભાઈ કો ઈસ શિદ્દત સે તમાંચા માર કર ઉસ કે ચાર દાંત તોડ દિયે ઔર ઉસ કી નાક કો ભી મજરૂહ કર દિયા ? જબલા ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ ઈસ દૈહાતી ને મેરી ચાદર કો અપને પાઊં તલે કુચલ કર મુઝે હરમે મોહતરમ મેં બે આબરૂ કર દિયા. ખુદાએ બુઝુર્ગ વ બર-તર કી કસમ ! અગર બૈતુલ્લાહ શરીફ કી હુર્મત કા મુઝે લિહાઝ ન હોતા તો મૈં ઈસ કો વહીં કત્લ કર દેતા. હરમ શરીફ કી હુર્મત વ અઝ્મત કા ખ્યાલ કરતે હુએ મૈં ને સિર્ફ એક તમાંચા પર હી ઈકતિફા કિયા હૈ.

જબલા ને અમીરુલ મો'મિનીન કે સામને ઈકરારે જુર્મ કર લિયા. અમીરુલ મો'મિનીન ને ફરમાયા કિ ઐ જબલા તૂને અપની ઝબાન સે ઈક્બાલે જુર્મ કર લિયા હૈ, લેહાઝા તેરા કુસૂર સાબિત હોતા હૈ. મેરા ફૈસલા યહ હૈ કિ અગર યહ ફર્યાદી તુઝે મુઆફ કર દે તો ઠીક, વરના મૈં તુઝ સે કિસાસ યા'ની બદલા લૂંગા.

તેરે ભી દાંત તોડે જાએંગે ઔર ફર્યાદી કી નાક કી તરહ તેરી નાક ભી મજરૂહ કી જાએગી. અમીરુલ મો'મિનીન કા ફૈસલા સુન કર જબલા બિન ઐહમ ચૌંક ઉઠા ઔર મુઝ્તરિબ હો કર કહા કિ એ અમીરુલ મો'મિનીન ! મૈં અપની કૌમ કા બાદશાહ ઔર કબીલે કા સરદાર હૂં. ક્યા એક આમ મા'મૂલી આદમી કે લિયે મેરે સાથ કિસાસ લેને કા સખ્ત રવય્યા અપનાયા જાએગા ? અમીરુલ મો'મિનીન ને ફરમાયા કિ હાં ! ઝરૂર કિસાસ લૂંગા. ઈસ્લામ કા કાનૂન સબ કે લિયે યક્સાં હૈ. ઈસ્લામ ને તુઝે ઔર ઈસે બરાબર કર દિયા હૈ. ઈસ્લામ મેં માલદાર ઔર બાદશાહ કો અહકામ કી પાબન્દી કરને મેં કિસી કિસ્મ કી રિઆયત નહીં દી ગઈ. સબ કે લિયે એક હી કાનૂન હૈ. લેહાઝા અગર યહ ફર્યાદી તુઝે મુઆફ નહીં કરતા તો કિસાસ દેને કે લિયે આમાદા હો જા :

તર્જુમાને નબી, હમ ઝબાને નબી

જાને શાને અદાલત પે લાખોં સલામ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત, રઝા ,બરૈલવી)

જબલા બિન ઐહમ ને દેખા કિ અદાલતે ફારૂકી મેં અટલ ફૈસલા હોતા હૈ. યહાં કિસી કી ભી રિઆયત નહીં કી જાતી. લેહાઝા જબલા ને અમીરુલ મોમેનીન સે કહા કિ એક દિન કે લિયે કિસાસ લેના મૌકૂફ ફરમાએં તાકિ મૈં ફઝારી દૈહાતી કો મુઆફ કર દેને કે લિયે રઝામન્દ કર લૂં. હઝરત અમીરુલ મો'મિનીન ને ફરમાયા કિ યહ અમ્ર ભી ફઝારી દૈહાતી કી ઈજાઝત પર મૌકૂફ હૈ. અગર વહ કિસાસ લેને મેં એક દિન કી મોહલત દેને પર રાઝી હૈ તો મૈં મોહલત દે સક્તા હૂં વરના નહીં. ચુનાંચે અમીરુલ મો'મિનીન ને ફઝારી દૈહાતી સે પૂછા કિ અગર જબલા બિન ઐહમ સે કિસાસ લેને મેં એક દિન કી તાખીર કી જાએ તો તુઝ કો કોઈ એ'તરાઝ હૈ ? ફઝારી દૈહાતી ને અર્ઝ કિયા કિ એ અમીરુલ મોમેનીન ! મુઝે કોઈ એ'તેરાઝ નહીં. આપ બ-ખૂશી ઈસે એક દિન કી મોહલત અતા ફરમાએં. ફઝારી દૈહાતી કી રઝામન્દી પર હઝરત અમીરુલ મો'મિનીન ને જબલા બિન ઐહમ કો એક દિન કી મોહલત દી ઔર કિસાસ કા મુઆમલા એક દિન કે લિયે મુઅખ્ખર ફરમા દિયા.

રાત મેં જબલા ને સોચા કિ ફઝારી દૈહાતી સે મુઆફી માંગના ઔર કુસૂર મુઆફ

કરાને કે લિયે ઈસ કી મિન્નત સમાજત કરના મેરી શાન કે ખિલાફ હૈ ઔર અગર ફઝારી દૈહાતી ને મુઆફ નહીં કિયા તો કલ સુબ્હ અમીરુલ મો'મિનીન મેરે દાંત ઔર નાક કી હડ્ડી તોડ કર રખ દેંગે ઔર પૂરે મુલ્કે અરબ મેં મેરી ઝિલ્લત ઔર રુસ્વાઈ હોગી. લેહાઝા વહ રાત હી મેં અપને સાથિયોં કે હમરાહ મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે મુલ્કે શામ કી તરફ ભાગ ગયા ઔર ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ વ મુર્તદ હો કર ઈસ્લામી લશ્કર સે લડને કે લિયે કૈસરે રુમ હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ **ઈન્તાકિયા** ચલા ગયા. દૂસરે દિન અમીરુલ મો'મિનીન કો પતા ચલા કિ જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની મુર્તદ હો કર રૂમિયોં કી કુમુક કરને **મુલ્કે શામ** ગયા હૈ, તો આપ ને હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ તાઈ કો ખત દે કર તૈઝ રફ્તાર ઊંટ પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી જાનિબ રવાના ફરમાયા. હઝરત ઉસામા બિન ઝૈદ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી મુલાકાત ઉસ વક્ત હૂઈ જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા જોસિયા વાલોં સે સુલહ કર કે બા'લ્બક કી તરફ જા રહે થે. અમીરુલ મો'મિનીન કા ખત પઢ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અપના ઈરાદા બદલ દિયા ઔર બા'લ્બક જાને કે બજાએ આપ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે પાસ હુમુસ ચલે ગએ.

“જંગે કન્સરીન”

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ચાર સૌ રૂમી ગબરોં કો ફિદ્‌યા લે કર આઝાદ કર દિયા ઔર ઉન ગબરોં અપને અપને ગાંવ જા કર ઈસ્લામી લશ્કર કે હુસ્ને સુલૂક ઔર બેહતર બરતાઉ કા ઝિક્ર કિયા. પસ જબ કન્સરીન કે લોગોં ને સુના કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ બહુત નર્મ તબીઅત કે હૈં ઔર જો ભી ઉન કે પાસ જા કર અમાન તલબ કરતા હૈ ઉસે અમાન દેતે હૈં. તો અહ્‌લે કન્સરીન જમા હુએ ઔર આપસ મેં મશ્વરા કર કે મુત્તફિકા તૌર પર યહ તય કિયા કિ હમ ભી દીગર મકામાત કી તરહ સુલહ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર સે અમાન હાસિલ કર લેં. લૈકિન અહ્‌લે કન્સરીન ને યહ મુઆમલા કન્સરીન કે હાકિમ લુકા સે પોશીદહ રખા. ઈસ કી વજહ યહ થી કિ હાકિમ લુકા નિહાયત મગ્‌રૂર, મુતકબ્બિર, સરકશ ઔર જંગજૂ થા. હિરક્લ બાદશાહ કે સાથ ઈસ કે ગહરે તઅલ્લુકાત થે. લેહાઝા લોગોં ને સુલહ કા મુઆમલા હાકિમ લુકા સે મખ્ફી રખા. મગર ફિર ભી હાકિમ લુકા કો ઈસ કી ઈત્તેલાઅ હો ગઈ. પસ વહ ખશ્મનાક હુવા ક્યૂં કિ હાકિમ લુકા મુતઅસ્સિબ કિસ્મ કા નસ્રાની થા. મુસલમાનોં સે વહ કિસી ભી કીમત પર સુલહ કરના નહીં ચાહતા થા, બલ્કિ આખરી સાંસ તક લડને કા ઈરાદા રખતા થા. ઈસ્લામી લશ્કર સે ટકરાને કી ગર્ઝ સે હી હાકિમ લુકા ને અપને જાની દુશ્મન હાકિમે હલ્બ યૂકન્ના સે સુલહ કર કે દોસ્તી કા હાથ મિલાયા થા. હાકિમે કન્સરીન લુકા ઔર હાકિમે હલ્બ યૂકન્ના મેં બહુત પુરાની અદાવત થી ઔર દોનોં એક દૂસરે કે ખૂન કે પ્યાસે થે. જબ ઈસ્લામી લશ્કર કી મુલ્કે શામ મેં આમદ હૂઈ તો હિરક્લ બાદશાહ ને હાકિમ લુકા ઔર હાકિમ યૂકન્ના કો અપને પાસ બુલાયા ઔર મુસલમાનોં કે મુતઅલ્લિક ઉન કી રાએ મા'લૂમ કી. દોનોં ને એક હી જવાબ દિયા કિ હમ મર જાએંગે, લૈકિન અહ્‌લે અરબ સે સુલહ નહીં કરેંગે. બલ્કિ દીને મસીહ કી હિમાયત મેં હમ અપની જાન કુરબાન કરને મેં અપની સઆદત સમઝતે હૈં. તબ હિરક્લ બાદશાહ ને કહા કિ ઉન અરબોં સે મુતફર્રિક હો કર લડને મેં કામ્યાબી કે ઈમ્કાન કમ હૈં. વક્ત કા તકાઝા યહી હૈ કિ આપસી ઈખ્તિલાફ બાલાએ તાક રખ કર મુત્તહિદ ઔર મુજતમેઅ હો કર ઉન કા મુકાબલા કરો. ફિર હિરક્લ બાદશાહ ને હાકિમ લુકા ઔર હાકિમ યૂકન્ના કે દરમિયાન જો રંજિશ થી, ઉસ કા ઈઝાલા કર દિયા

ઔર સુલહ કરા દી. ઔર દોનોં સે વા'દા કિયા કિ તુમ કો અરબોં કે મુકાબલે કે લિયે જબ ભી ઝરૂરત પડે, મુઝ સે દસ હઝાર સવારોં કી કુમુક તલબ કર લેના. અલ-મુખ્તસર! હાકિમે કન્સરીન લુકા હિરક્લ બાદશાહ કા મો'તમદ ઔર કરાબતી હોને કી વજહ સે સુલહ કા સખ્ત મુખાલિફ થા. ઔર ઈસ્લામી લશ્કર સે જંગ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કો નેસ્તો નાબૂદ કરને કા ખ્વાબ દેખતા થા. અહ્‌લે કન્સરીન કા સુલહ કા ઈરાદા ઉસ કે લિયે ના-કાબિલે બરદાશ્ત થા.

❀ <u>હાકિમે કન્સરીન લુકા કી સુલહ કી મક્કારી</u> :-

હાકિમ લુકા ને શહર કે સર બર આવરદા લોગોં કો જમા કર કે પૂછા કિ ઐ શહર કે મુઅઝ્ઝઝ હઝરાત ! તુમ લોગોં ને અરબોં કે મુતઅલ્લિક ક્યા તય કિયા હૈ ? અહ્‌લે શહર ને કહા કિ ઐ સરદાર ! મુસલમાનોં કે અખ્લાક બહુત હી ઉમદા હૈં. વહ અપની ઝબાન કે પક્કે હૈં. જો ભી વા'દા કરતે હૈં ઉસે પૂરા કરતે હૈં. સુલહ કરને વાલોં કે સાથ હુસ્ને સુલૂક સે પૈશ આતે હૈં. જિન જિન શહરોં કે સાથ સુલહ કી હૈ ઉન કે સાથ અપની ઝિમ્મેદારી કામિલ તૌર પર નિભાઈ હૈ ઔર અહ્‌દ વ પૈમાન પૂરા કરને મેં કિસી કિસ્મ કી કમી યા કોતાહી નહીં કી. બલ્કિ એહસાન કિયા હૈ ઔર જો ઉન સે લડને નિકલા હૈ ઉસે તબાહ વ બરબાદ કિયા હૈ. લેહાઝા હમ યહ ચાહતે હૈં કિ હમ અરબોં સે સુલહ કર કે અમાન હાસિલ કર લેં ઔર ઉન કી ઝિમ્મેદારી મેં દાખિલ હો જાએં, તાકિ હમ મઅ અહ્‌લો અયાલ ઔર માલો અસ્બાબ બે ડર ઔર બે ખૌફ હો જાએં. હાકિમ લુકા ને દેખા કિ તમામ લોગોં કા રુજહાન સુલહ કી તરફ હૈ. તમામ કે તમામ સુલહ કરને પર આમાદા હો ગએ હૈં, ઐસી સૂરત મૈં અગર મૈં ને સુલહ કી મુખાલિફત કી ઔર અરબોં સે જંગ કરને કા ઈરાદા ઝાહિર કિયા, તો શહર કે લોગ મેરા સાથ નહીં દેંગે, બલ્કિ મેરી મુખાલિફત પર ઉતર આએંગે. તો કહીં ઐસા ન હો કિ યહ લોગ અરબોં સે સુલહ કર લેં ઔર મુઝે તન્હા છોડ દેં. લેહાઝા ઉસ ને હિકમતે અમલી સે કામ લેતે હુએ કહા કિ તુમ્હારા મશ્વરા બહુત નૈક હૈ. કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! મૈં ભી તુમ્હારી રાએ સે ઈત્તેફાક કરતા હૂં લૈકિન હમ ઉન સે સિર્ફ એક સાલ કી મુદ્દત કે લિયે હી સુલહ કરેંગે. ઈસ મુદ્દત કે દરમિયાન હમ દેખેં કિ હલ્બ વાલોં કે સાથ ઉન કા મુઆમલા કિયા હોતા હૈ ?ઈલાવા અઝીં હિરક્લે આ'ઝમ એક સાલ કી મુદ્દત કે દૌરાન અરબોં કે ઈસ્તીસાલ કે લિયે કૌન સે અક્દામ ઉઠાતે હૈં. એક સાલ કે લિયે સુલહ કર કે હમ અરબોં સે બે ડર હો જાએં ઔર વહ હમ સે મુત્મઈન હો જાએં. એક સાલ કી મુદ્દત કે દરમિયાન હમ કિલ્લે મેં રસદ, ગલ્લા,

અશ્યાએ સરફ, હથિયાર ઔર લડને વાલે સિપાહી જમા કર લેં. હિરક્લ બાદશાહ સે કુમુક તલબ કર લેં ઔર જબ હમ ઈસ કાબિલ હો જાએં કિ જંગ કરના હમારે લિયે ફાઈદા મન્દ હૈ, તો હમ સુલહ તોડ કર અચાનક અરબોં પર ધાવા બોલ દેંગે. અરબ સુલહ કી વજહ સે હમ સે બે ખૌફ ઔર મુત્મઈન હોંગે ઔર હમ હમ્લા કર કે ઉન કો હલાક કર દેંગે. હાઝિરીન ને હાકિમ લુકા કી રાએ કો પસન્દ કિયા ઔર ફરેબ પર મુશ્તમિલ તજવીઝ મુત્તફિકા તૌર પર મન્ઝૂર કી ગઈ.

હાકિમ લુકા ને અસ્તખર નામી એક બતરીક કો બુલાયા, જો દીને નસ્રાનિયા ઔર દીને યહૂદિયા કા રાહિબ ઔર આલિમ થા. નીઝ વહ અરબી ઝબાન મેં ફસીહ વ બલીગ ગુફ્તગૂ કરને કી મહારત રખતા થા. હાકિમ લુકા ને અસ્તખર સે કહા કિ તૂ મેરે સફીર કી હૈસિયત સે ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કે પાસ જા ઔર એક સાલ કે લિયે ઉન સે સુલહ કા મુઆહદા તય કર લે, તાકિ હમ એક સાલ કે લિયે અરબોં સે મામૂન હો જાએં ઔર અશ્યાએ સરફ, સામાને હર્બ ઔર લશ્કર કિલ્લે મેં જમા કર લેં. ફિર ઉન પર હમ્લા કર કે ઉન કો નેસ્તો નાબૂદ કર ડાલેંગે. હાકિમ લુકા ને અસ્તખર કો એક ખત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે નામ દિયા ઔર અપને એલચી કી હૈસિયત સે ઉસે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી તરફ રવાના કિયા.

એલચી અસ્તખર કી મુસલમાનોં સે સુલહ કી પેશ્કશ :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ હુમુસ મેં મુકીમ થે. અસ્તખર ને ઉમદા ખિલ્અત પહના ઔર અપને સાથ દસ ગુલામોં કો લે કર હુમુસ કી તરફ રવાના હુવા. જબ અસ્તખર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં પહુંચા તો ઉસ વક્ત કૈમ્પ મેં અસ્ર કી નમાઝે બા-જમાઅત પઢી જા રહી થી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈમામત કર રહે થે. અસ્તખર તઅજ્જુબ ભરી નઝરોં સે ઈસ્લામ કે અહમ્ રુક્ન નમાઝ કા મન્ઝર દેખતા રહા. જબ નમાઝ પૂરી હૂઈ તો મુજાહિદોં ને દેખા કિ એક રૂમી બતરીક ફાખિરા લિબાસ પહને હુએ અપને ખુદ્દામ કે હમરાહ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કરીબ ખડા હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રબીઆ ફૌરન ઈસ કે પાસ આએ ઔર પૂછા કિ તૂ કૌન હૈ ? ઔર ક્યા ચાહતા હૈ ? અસ્તખર ને કહા કિ મૈં કન્સરીન કે હાકિમ લુકા કા એલચી હૂં ઔર તુમ્હારે સરદાર કે નામ ખત લાયા હૂં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રબીઆ રૂમી એલચી અસ્તખર કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખૈમા મેં લે આએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી દાઈં તરફ હઝરત ખાલિદ બિન

વલીદ ઔર બાઈં તરફ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર બૈઠે હુએ થે. ઔર સામને સહાબએ કિરામ બૈઠે હુએ થે.

રૂમી એલચી અસ્તખર ને ખૈમા મેં દાખિલ હો કર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કો સજદા કરને કા ઈરાદા કિયા, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસે સજદા કરને સે બાઝ રખા ઔર ફરમાયા કિ ખુદા કે સિવા કિસી કો સજદા કરના રવા નહીં. ફિર હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ એ શખ્સ તૂ કૌન હૈ ?કિસ કા ભેજા હુવા હૈ ? હઝરત ખાલિદ કા બા-રોઅબ લહ્જા મેં સવાલ સુન કર રૂમી એલચી અસ્તખર કા દિલ રોઅબ સે ભર ગયા ઔર ઉસ ને હઝરત ખાલિદ સે પૂછા કિ એ બિરાદર અરબી ! ક્યા આપ હી ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હૈં ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં ઈસ્લામી લશ્કર કા અદના સિપાહી હૂં. હમારે મુઅઝ્ઝઝ સરદાર યહ હૈં. યહ કહ કર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી જાનિબ ઈશારા કિયા. અસ્તખર ને કહા કિ મૈં હાકિમ લુકા કા એલચી હૂં ઔર આપ કે નામ ખત લાયા હૂં. અસ્તખર ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાકિમ લુકા કા ખત પૈશ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તમામ હાઝિરીન કો સુનાને કે લિયે બુલન્દ આવાઝ સે ખત પઢા. ખત કા મઝ્મૂન હસ્બે ઝૈલ થા :

"હમારા શહર કન્સરીન હમારે દુશ્મનોં કો હમ સે બાઝ રખને વાલે મઝબૂત કિલ્લે વાલા શહર હૈ. હમારે શહર મેં જંગજૂ સિપાહિયોં કા બડા લશ્કર મૌજૂદ હૈ. હમારે શહર મેં ગલ્લા, રસદ ઔર અશ્યાએ સરફ કા ઈત્ના બડા ઝખીરા મૌજૂદ હૈ કિ અગર તુમ ચાલીસ સાલ તક હમારે શહર કા મુહાસરા કરોગે તબ ભી હમ કો કિસી ચીઝ કી કમી યા કિલ્લત મેહ્સૂસ ન હોગી. તુમ કભી ભી હમારા કિલ્લે ફતહ કરને કી તાકત નહીં રખતે બલ્કિ હમારા કિલ્લે ફતહ કરના તુમ્હારે લિયે ના મુમ્કિન હૈ. તુમ્હારે મુકાબલે કે લિયે હિરક્લ બાદશાહ ને હદ્દે ખલીજ સે રૂમતુલ કુબ્રા તક કે રૂમી બાશિન્દોં સે મદદ તલબ કી હૈ ઔર હમ યહ ચાહતે હૈં કિ દેખેં ઈસ મુકાબલે મેં તુમ્હારા અંજામ ક્યા હોતા હૈ ? ઔર મુલ્કે શામ કે શહર કિસ કે કબ્ઝે મેં આતે હૈં ? ઈલાવા અઝીં હમ અહ્લે કન્સરીન ખૂનરૈઝી કો પસન્દ નહીં કરતે, લેહાઝા હમ તુમ સે એક સાલ કી મુદ્દત કે લિયે મુસાલેહત કરના ચાહતે હૈં. હમ તુમ સે જો સુલહ કરના ચાહતે હૈં વહ હિરક્લ બાદશાહ સે ખુફિયા તૌર પર સુલહ કરતે હૈં. ક્યૂં કિ અગર હિરક્લ બાદશાહ કો પતા ચલા કિ હમ ને તુમ સે સુલહ કી હૈ, તો વહ હમ કો હલાક કર ડાલેગા."

જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા હાકિમ લુકા કા ખત પઢ રહે થે, તબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બહુત હી સન્જીદા હો કર ગૌર સે સુન રહે થે ઔર સર સે ઈન્કાર કા ઈશારા કરતે થે. જબ ખત પઢા જા ચુકા તો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! કસમ હૈ ઉસ હક્ક કી જિસ ને હમારી મદદ કર કે તાઈદ ફરમાઈ હૈ ઔર હમ કો ઉમ્મતે મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ મેં બનાયા હૈ. ઈસ ખત સે મક્રો ફરેબ કી બૂ આતી હૈ. ખત કા મઝ્મૂન ઈસ બાત કી નિશાનદહી કરતા હૈ કિ કન્સરીન કા હાકિમ વક્ત કો ટાલના ચાહતા હૈ ઔર હમ કો ધોકા દે કર જંગી તૈયારી કરના ચાહતા હૈ. લેહાઝા મૈં આપ સે મુઅદબાના દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કિ ઉસ કી સુલહ કી દરખ્વાસ્ત કો ઠુકરા દેં, હમ કો હુક્મ દેં કિ હમ કન્સરીન પર યુરિશ લે જાએં. **કસમ હૈ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ! કસમ હૈ બૈઅત હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કી ! કસમ હૈ અમારત હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કી !** હમ ઉન કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા દેંગે. ઉન કો પીસ કર રખ દેંગે. ઉન કે કિલઓં ઔર શહરોં કો ફતહ કર લેંગે ઔર ઉન કા માલો અસ્બાબ હમારે લિયે ગનીમત હોગા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી જઝ્બાતી ગુફ્તગૂ સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! આપ તવક્કુફ કરો. જબ વહ સુલહ પર આમાદા હુએ હૈં, તો હમેં ભી સુલહ કી તરફ પૈશ કદમી કરની ચાહિયે ક્યૂં કિ સુલહ જંગ સે બેહતર હૈ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને જવાબ દિયા કિ ઐ સરદાર ! બે શક હર હાલ મેં સુલહ જંગ સે બેહતર હૈ, લૈકિન જિસ સુલહ કી બુન્યાદ મક્રો ફરેબ પર રખી ગઈ હો, વહ સુલહ અચ્છી નહીં. બલ્કિ દુશ્મન કી ચાલ સે ધોકા ખાના હૈ ઔર ફિર બા'દ મેં પછતાના પડેગા. અગર હાકિમ લુકા ઈખ્લાસે નિય્યત સે સુલહ કરના ચાહતા હૈ તો ઉસે લિખિયે કિ સિર્ફ એક સાલ કી મુદ્દત કે લિયે આરઝી સુલહ ન કરે. બલ્કિ હમેંશા કે લિયે દાઈમી સુલહ કરે વરના હમ કો ઐસી મક્રો ફરેબ કી સુલહ કી કોઈ ઝરૂરત નહીં. રૂમી એલચી અસ્તખર ને જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી બેબાકાના ઔર દિલેરાના ગુફ્તગૂ સુની, તો ઉસે યકીન હો ગયા કિ વાકઈ યહ શખ્સ બહુત હી ચાલાક ઔર અક્લમન્દ હૈ ઔર મક્રો ફરેબ કી તેહ તક પહુંચને વાલી દૂર-રસ નિગાહ રખને વાલા હૈ. લેહાઝા ઉસ ને હઝરત ખાલિદ સે મુખાતબ હો કર કહા કિ ઐ અરબી સરદાર ! આપ કા તઆરુફ ક્યા હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દેતે હૂએ ફરમાય કિ મેરા નામ ખાલિદ બિન વલીદ મખ્ઝૂમી હૈ. મૈં દિલૈર જંગજૂ હૂં ઔર મેરી તલવાર કાફિરોં ઔર મુશરિકોં કો હલાક કરને વાલી ઔર ઉન કો સફહ-એ

હસ્તી સે મિટાને વાલી હૈ. હઝરત ખાલિદ કા નામ સુન કર રૂમી એલચી અસ્તખર કો પસીના છૂટ ગયા. ઉસ ને કહા કિ હાં તુમ વહી શખ્સ હો કિ જિસ કી શુજાઅત વ બહાદુરી કા ચર્ચા મુલ્કે શામ કે ઘર ઘર મેં હોતા હૈ ઔર હર શખ્સ કી ઝબાન પર તુમ્હારી દિલૈરી ઔર ઈસ્તેકલાલ કા ઝિક્ર હૈ. લૈકિન તુમ્હારી બાતોં સે ઐસા લગતા હૈ કિ તુમ સુલહ સે ઝિયાદહ જંગ કો પસન્દ કરતે હો.

હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં અમન પસન્દ હૂં. મૈં સુલહ કો ખૂં રૈઝી પર તર્જીહ દેતા હૂં. લૈકિન જો હમ સે દિલ કી સફાઈ કે સાથ મુસાલહત કરતા હૈ, હમ ઉસ કે સાથ સુલહ કરતે હૈં, ઔર જો ધોકા દેને કે લિયે મક્રો ફરેબ કી ચાલ ચલતા હૈ હમ ઉસ કો અચ્છી તરહ પહચાન લેતે હૈં ઔર કિસી કે જાલ મેં નહીં ફંસતે હૈં. તુમ્હારે હાકિમ લુકા કે ખત સે મક્રો ફરેબ કા રાઝ અયાં હો રહા હૈ. ઉસ કા સુલહ સે સિર્ફ યહી ઈરાદા હૈ કિ અગર ઈસ્લામી લશ્કર કો ફતહ હાસિલ હો, તો સુલહ કી ઢાલ કી આડ મેં વહ મહફૂઝ રહે. ઔર અગર હમારે દુશ્મનોં કા ગલ્બા હો, તો વહ હમારે દુશ્મન કે ગિરોહ મેં શામિલ હો જાએ બલ્કિ બહુત મુમ્કિન હૈ કિ હિરક્લ બાદશાહ કે ઈમદાદી લશ્કર કી આમદ પર વહ સુલહ તોડ કર હમારે સાથ લડને નિક્લેગા. લેહાઝા તુમ્હારે શહર સે હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર કી મદદ કરને કે લિયે જો ભી શખ્સ નિક્લેગા વહ હમારી અમાન સે ખારિજ હો જાએગા. રૂમી એલચી અસ્તખર ને કહા કિ ઐ અરબી સરદાર ! તુમ નબી-એ રહીમ (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) કી ઉમ્મત હોને કી વજહ સે રહમ કરને વાલોં મેં સે હો. લૈકિન ક્યા વજહ હૈ કિ મૈં આજ મુઆમલા બર-અક્સ દેખ રહા હૂં ? હમ સુલહ કી દરખ્વાસ્ત કરતે હૈં ઔર સુલહ કે તાલિબ હૈં, લૈકિન તુમ મન્ઝૂર નહીં કરતે બિલ આખિર રૂમી એલચી અસ્તખર ને હલ્ફિયા યકીન દિલાયા ઔર હઝરત ખાલિદ કે શરાઈત મન્ઝૂર કિયે ઔર એક સાલ કી મુદ્દત કે લિયે સુલહ હૂઈ. સુલહ કી મુદ્દત ઝિલ હિજ્જા 14, સન હિજરી તક કરાર પાઈ. ચાર હઝાર દીનાર શાહી, એક સૌ ઊકિયા ચાંદી, એક હઝાર હલ્બ કે કપડે ઔર એક હઝાર વસ્ક ગલ્લા પર યહ સુલહ હૂઈ.

કન્સરીન કી હદ બન્દી હિરક્લ કી તસ્વીર કે નિશાન સે :-

જબ અહ્લે કન્સરીન સે સુલહ કા મુઆમલા તય હો ગયા, તો રૂમી એલચી અસ્તખર ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ હમારે ઈલાકે કી હદ બન્દી હોની ચાહિયે. ક્યૂં કિ કન્સરીન ઔર હલ્બ કી સરહદેં મુલહિક હૈં. કન્સરીન કી હદ ખત્મ હોતે હી હલ્બ કા ઈલાકા શુરૂ હોતા હૈ. જહાં દોનોં હદેં મિલતી હૈં વહાં કોઈ નિશાની રખ દેના ચાહિયે

તાકિ તુમ્હારે લશ્કર કા આદમી હમારી હદ મેં દાખિલ હો કર કોઈ ગડબડી ન કરે. ક્યૂં કિ હલ્બ વાલોં સે તુમ્હારી સુલહ નહીં ઔર તુમ્હારે આદમી હલ્બ કા ઈલાકા હોને કી ગલત ફહમી મેં હમારે ઈલાકે કો તાખ્ત વ તારાજ ન કર બૈઠેં ઔર હમારે દરમિયાન કોઈ ગલત ફહમી પૈદા ન હો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ તુમ્હારી બાત મુનાસિબ હૈ. મૈં અપને કિસી આદમી કો હદબન્દી કા નિશાન કાઈમ કરને કે કામ પર મામૂર કર દેતા હૂં. રૂમી એલચી અસ્તખર ને કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ તક્લીફ ગવારા ન ફરમાએં. હમારી હદ મશ્હૂરો મા'રૂફ હૈ જિસ જગહ કન્સરીન ઔર હલ્બ કી હદેં મિલતી હૈં વહાં હમ એક સુતૂન ખડા કર દેતે હૈં ઔર ઈસ પર હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર બના દેતે હૈં. લેહાઝા આપ અપને સિપાહિયોં કો હુક્મ ફરમા દેં કિ કોઈ ભી ઈસ સુતૂન સે તજાવુઝ ન કરે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ યહ તદ્બીર મુનાસિબ હૈ. મૈં અપને સાથિયોં કો મુત્તલેઅ કર દૂંગા.

અહ્લે કન્સરીન ને અપને ઈલાકે કી સરહદ પર એક મુસ્તહકમ સુતૂન તા'મીર કર કે ઉસ પર હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર ઈસ તરહ બના દી, ગોયા વહ અપને દારુસ-સલ્તનત મેં તખ્ત પર બૈઠા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો તાકીદ ફરમા દી કિ કોઈ ભી શખ્સ ઈસ તસ્વીર વાલે સુતૂન સે તજાવુઝ ન કરે. ઔર જો શખ્સ યહાં મૌજૂદ નહીં હૈ ઉન તક મેરા હુક્મ પહુંચા દો કિ સુતૂન સે આગે તજાવુઝ કરને કી મુમાનેઅત હૈ.

કુછ મુજાહેદીન કન્સરીન કે ઈલાકા કે કરીબ કે રૂમી દેહાતિયોં કી તરફ ગએ હુએ થે ઉન કો ઈસ સુતૂન કે મુતઅલ્લિક કોઈ ઈત્તેલાઅ નહીં થી. ઈત્તેફાક સે હઝરત મુલ્તમિસ બિન આમિર ઔર હઝરત અબૂ જુન્દલ બિન સહલ અપને સાથિયોં કે હમરાહ ઈસ સુતૂન કે કરીબ સે ગુઝરે. સુતૂન પર હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર દેખી, તો સબ કો તઅજ્જુબ હુવા. વહ તમામ મુજાહેદીન સુતૂન કે કરીબ રાસ્તા કી થકન દૂર કરને કે લિયે ઠહરે ફિર વહ અપને ઘોડોં કો કાવે પર ફેરને કી તા'લીમ દેને લગે ઔર અપને સાથિયોં કો નૈઝા બાઝી કી મશ્ક કરાને લગે. નૈઝા બાઝી કી મશ્ક કે દૌરાન હઝરત અબૂ જુન્દલ બિન સહલ કે નૈઝા કી અની ગલતી સે હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર કી આંખ મેં ચુભ ગઈ ઔર તસ્વીર કી એક આંખ અંધી હો ગઈ. કુછ ફાસ્લા પર સુતૂન કી નિગરાની પર મામૂર રૂમી સિપાહી ખડે થે વહ દૌડ કર આએ ઔર શૌરો ગુલ મચાયા. હઝરત અબૂલ જુન્દલ ને મા'ઝેરત કરતે હુએ કહા કિ ઉન્હોં ને યહ ફૈ'લ કસ્દન નહીં કિયા બલ્કિ ઈત્તિફાકિયા

નૈઝા તસ્વીર કી આંખ મેં લગ ગયા હૈ. કુછ રૂમી સિપાહી કન્સરીન શહર કી તરફ ભાગે ઔર હાકિમ લુકા કો હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર કી આંખ ફૂટને કે હાદસે કી ઈત્તેલાઅ દી. લુકા યહ ખબર સુન કર બહુત બરહમ હુવા ઔર ઉસ ને યહ ભી કહા કિ તુમ ને બદ અહદી કી હૈ ઔર અપની ઝિમ્મેદારી ઔર વફાદારી પર કાઈમ નહીં રહે. ઔર જો બદ-અહદી કરતા હૈ વહ ખ્વાર હોતા હૈ.

રૂમી એલચી અસ્તખર અપને સાથ એક સૌ સવારોં કો લે કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આયા ઔર શિકાયત કી કિ આપ કે આદમિયોં ને સુતૂન પર નસ્બ કી હૂઈ હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર કી આંખ ફોડ ડાલી હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મુઝે ઈસ મુઆમલે કા હાલ મા'લૂમ નહીં, લૈકિન ફિર ભી મૈં તુમ્હારે સામને ઈસ કી તહ્કીક કરતા હૂં. ચુનાંચે ઈન્હોં ને ફરમાયા કિ જિસ શખ્સ ને ભી હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર કી આંખ ફોડી હૈ, વહ મેરે સામને આએ. હઝરત અબૂલ જુન્દલ સામને આએ ઔર મુઅદ્દબાના અર્ઝ કિયા કિ ઐ મોહતરમ સરદાર ! યહ કુસૂર મુઝ સે હુવા હૈ, લૈકિન યહ કામ મૈં ને કસ્દન નહીં કિયા બલ્કિ ગલતી સે નૈઝા તસ્વીર કી આંખ મેં પૈવસ્ત હો ગયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉન કી સરઝનિશ ફરમાઈ ઔર આઈન્દા એહતિયાત બરતને કી સબ કો તાકીદ કી. રૂમી એલચી ને મુતાલબા કિયા કિ હમ ઈસ ખતા કા કિસાસ ચાહતે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ કિસાસ મેં તુમ ક્યા ચાહતે હો ? અસ્તખર ને કહા કિ હમારે બાદશાહ કી આંખ કે બદલે મેં હમ તુમ્હારે બાદશાહ કી આંખ ફોડ ડાલેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ તુમ બ-ખૂશી અપના ઈન્તેકામ લે લો. મૈં તુમ્હારે સામને મૌજૂદ હૂં. ઈસી વક્ત મેરી આંખ ફોડ ડાલો. રૂમી એલચી અસ્તખર ને કહા કિ તુમ્હારી આંખ નહીં બલ્કિ તુમ્હારે બાદશાહ જો મુલ્કે અરબ કે માલિક વ મુખ્તાર કી હૈસિયત સે હુક્મરાં હૈં, ઉન કી આંખ કા હમ મુતાલબા કરતે હૈં. યા'ની અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કી આંખ.

રૂમી એલચી અસ્તખર કી બાત સુન કર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહેદીન ગઝબનાક ઔર મુશ્તઈલ હો ગએ ઔર અસ્તખર ઔર ઉસ કે સાથિયોં કો કત્લ કરને પર મુસ્તઈદ હુએ. લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો રોકા ઔર સરઝનિશ કરતે હુએ ફરમાયા કિ એલચી કો કત્લ કરના આઈને વફા કે ખિલાફ હૈ. મુજાહિદોં ને કહા કિ હમ અપને ઈમામ વ ખલીફા કે ઈવઝ અપની જાનેં ઔર આંખેં કુરબાન કરને કો તૈયાર હૈં. હિરક્લ બાદશાહ કી તસ્વીર કી આંખ કે કિસાસ મેં જિતની આંખેં રૂમિયોં કો દરકાર હૈં વહ હમ દેને કે લિયે તૈયાર હૈં. લૈકિન ખબરદાર ! હમારે ઈમામ વ ખલીફા અમીરુલ મોમેનીન

હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કી આંખ કા ઝિક્ર અપને ઝબાન પર લાયા તો હમ ઈસ કી ઝબાન ખીંચ લેંગે.

રૂમી એલચી અસ્તખર ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કા જૌશ ઔર ઈશ્તિઆલ દેખા તો સહમ ગયા ઔર કહા કિ મેરી મુરાદ યહ હૈ કિ જિસ તરહ તુમ ને હમારે બાદશાહ કી તસ્વીર કી આંખ ફોડી હૈ હમ ભી ઈસી તરહ તુમ્હારે બાદશાહ યા'ની હઝરત ઉમર કી તસ્વીર બના કર ઉસ તસ્વીર કી આંખ ફોડ ડાલેં. મુજાહિદોં ને કહા કિ હમ ને તુમ્હારે બાદશાહ કી તસ્વીર કી આંખ કસ્દન ઔર અમદન નહીં ફોડી. જબ કિ તુમ યહ અમ્ર અમદન કરના ચાહતે હો. અલ-કિસ્સા ! રૂમિયોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તસ્વીર કી આંખ ફોડને પર મુઆમલા તય કિયા. ચુનાંચે રૂમિયોં ને એક સુતૂન પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તસ્વીર બનાઈ, જિસ મેં શીશે કી દો આંખેં બનાઈ. ફિર એક શખ્સ ને હાથ મેં નૈઝા લિયા ઔર બ-હાલતે ગુસ્સા નૈઝા તસ્વીર કી આંખ મેં મારા ઔર ઉસ કી આંખ ફોડ ડાલી.

❁ <u>હુમુસ સે ઇસ્લામી લશ્કર કી રવાનગી</u> :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હુમુસ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા કૈમ્પ રખા થા. ઔર અતરાફ કે છોટે છોટે દૈહાતોં કો ફતહ કરતે થે, લૈકિન કોઈ બડા શહર યા મશ્હૂર મકામ ફતહ ન કિયા થા. મદીના તય્યબહ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી મુલ્કે શામ સે અર્સા દરાઝ ગુઝરને કે બા-વુજૂદ કોઈ ઈત્તેલાઅ યા ફતહ કી ખુશખબરી ન મિલને કી વજહ સે અમીરુલ મોમેનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ બહુત ફિક્ર મન્દ થે. લેહાઝા ઉન્હોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો એક ખત લિખા કિ તુમ્હારી તરફ સે કિસી બડે મકામ કી ફતહ કી ખુશખબરી નહીં આઈ. તુમ કિસી રૂમી શહર પર હમ્લા ભી નહીં કરતે ઔર ન હી કિસી જાનિબ પૈશ કદમી કરતે હો. ક્યા તુમ જેહાદ સે જી ચરાતે હો ? ક્યા તુમ્હારે અન્દર બુઝદિલી આ ગઈ હૈ ? યાદ રખો અલ્લાહ તઆલા ને કુરઆને મજીદ મેં સાફ ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

" قُلۡ اِنۡ كَانَ اٰبَاؤُكُمۡ وَاَبۡنَاؤُكُمۡ وَاِخوَانُكُمۡ وَاَزوَاجُكُمۡ وَعَشِيۡرَتُكُمۡ
وَاَمۡوَالُ اقۡتَرَفۡتُمُوۡهَا وَتِجَارَةٌ تَخۡشَوۡنَ كَسَادَهَا وَمَسٰكِنَ تَرۡضَوۡنَهَا
اَحَبَّ اِلَيۡكُمۡ مِنۡ اللّٰهِ وَرَسُوۡلِهِ وَجِهَادٍ فِىۡ سَبِيۡلِهِ فَتَرَبَّصُوۡا حَتّٰى
يَاتِىَ اللّٰهُ بِاَمۡرِهٖ ؕ وَاللهُ لَا يَهۡدِىۡ الۡقَوۡمَ الۡفَاسِقِيۡنَ

(સૂરએ-તૌબા, આયત : 24)

તર્જુમા : "તુમ ફરમાઓ અગર તુમ્હારે બાપ ઔર તુમ્હારે બેટે ઔર તુમ્હારે ભાઈ ઔર તુમ્હારી ઔરતેં ઔર તુમ્હારા કુંબા ઔર તુમ્હારી કમાઈ કે માલ ઔર વહ સૌદા જિસ કે નુક્સાન કા તુમ્હેં ડર હૈ ઔર તુમ્હારે પસન્દ કે મકાન. યહ ચીઝેં અલ્લાહ ઔર ઉસ કે રસૂલ ઔર ઉસ કી રાહ મેં લડને સે ઝિયાદહ પ્યારી હોં, તો રાસ્તા દેખો યહાં તક કિ અલ્લાહ અપના હુક્મ લાએ ઔર અલ્લાહ ફાસિકોં કો રાહ નહીં દેતા." (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "ઔર જલ્દી આને વાલે અઝાબ મેં મુબ્તલા કરે યા દૈર મેં આને વાલે મેં. ઈસ આયત સે સાબિત હુવા કિ દીન કે મહફૂઝ રખને કે લિયે દુનિયા કી મશક્કત બરદાશ્ત કરના મુસલમાન પર લાઝિમ હૈ."

(તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 342)

હઝરત સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને અપને ખત મેં યહાં તક લિખા કિ તુમ લોગ જેહાદ સે બુઝદિલી કર કે કુરઆને મજીદ કી મુન્દરજા બાલા આયત કે મિસ્દાક મત બનના. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને અમીરુલ મોમેનીન કા ખત પઢા તો અહ્લે કન્સરીન સે સુલહ કરને પર નાદિમ હુએ. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તમામ મુજાહિદોં કો અમીરુલ મોમેનીન કા ખત સુનાયા. ખત કા મઝ્મૂન સમાઅત કર કે તમામ મુજાહિદ રોને લગે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ અમીરુલ મોમેનીન શાયદ યહ સમઝ રહે હૈં કિ હમ જેહાદ સે જી ચરાતે હૈં. લેહાઝા એૈ સરદાર ! કન્સરીન વાલોં કો ઉન કે હાલ પર છોડ દો ઔર હમ કો હલ્બ યા ઈન્તાકિયા કી જાનિબ કૂચ કરને કા હુક્મ દો.

❁ <u>અહ્લે રુસ્તન ઔર શિરઝ સે મુસાલેહત</u> :-

અમીરુલ મોમેનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા ખત આને કે ચંદ દિનોં કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો **હલ્બ** કી જાનિબ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. રાહ મેં **રુસ્તન** નામ કા શહર આયા. વહાં કે લોગોં ને અદાએ જિઝ્યા કી શર્ત પર સુલહ કી. રુસ્તન સે રવાના હો કર ઈસ્લામી લશ્કર **હમાત** નામી મકામ પર પહુંચા. જબ ઈસ્લામી લશ્કર હમાત પહુંચા તો વહાં કે લોગ અપને સાથ રાહિબોં ઔર કસોં કા ગિરોહ લે કર હાથોં મેં ઈન્જીલ ઉઠાએ હુએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આએ ઔર કહા કિ હમારી કૌમ સે તુમ હમારે નઝદીક મહબૂબ તર હો. હમ તુમ

સે સુલહ કર કે તુમ્હારે અહ્દ ઔર ઝિમ્મેદારી મેં દાખિલ હોને કી ખ્વાહિશ લે કર હાઝિર હુએ હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અહ્લે હમાત સે સુલહ કી ઔર ઝિમ્મેદારી કી દસ્તાવેઝ લિખ દી. વહાં સે રવાના હો કર ઈસ્લામી લશ્કર **શિરઝ** નામ કે શહર મેં પહુંચા. જબ અહલે શીરઝ કો મા'લૂમ હુવા કિ ઈસ્લામી લશ્કર આયા હૈ, તો તમામ લોગોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કા શાનદાર ઈસ્તેક્બાલ કિયા ઔર અદાએ જિઝ્યા કી શર્ત પર મુસાલેહત કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અહલે શીરઝ સે હિરક્લ બાદશાહ કે મુતઅલ્લિક પૂછા તો શિરઝ કે લોગોં ને ઈત્તેલાઅ દી કિ કન્સરીન કે હાકિમ લુકા ને હિરક્લ બાદશાહ સે કુમુક તલબ કી હૈ તાકિ વહ તુમ સે લડે. હિરક્લ બાદશાહ ને મુલ્કે અરબ કે જંગજૂ નસ્રાની અરબ સરદાર જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કો કૌમે ગસ્સાન, અરબ મુતનસ્સિરા ઔર ઉમૂદિયા કે રૂમિયોં કા દસ હઝાર કા લશ્કર કન્સરીન કે હાકિમ કી મદદ કે લિયે ભેજા હૈ. જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની અપને લશ્કર કે સાથ ઈન્તાકિયા સે રવાના હો કર કન્સરીન કે કરીબ લોહે કે પુલ પર પડાવ કિયે હુએ હૈ. લેહાઝા તુમ બહુત હોશિયાર રહો, ન મા'લૂમ કિસ વક્ત વહ તુમ્હારે સામને આ જાએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને "**હસ્બોનલ્લાહો વ ને'મલ વકીલ**" પઢા. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! મૈં ને આપ સે પહલે હી અર્ઝ કિયા થા કિ કન્સરીન કે હાકિમ કે પેટ મેં પાઊં હૈં વહ ઝરૂર હમ સે મક્રો ફરેબ કરેગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ્હારી રાએ મુનાસિબ થી, લૈકિન હાકિમે કન્સરીન કો યહ મક્રો ફરેબ ભારી પડ જાએગા ઔર અલ્લાહ તઆલા ઉસે હલાક ફરમાએગા.

જબલા બિન ઐહમ કે સિપાહિયોં કી ઇસ્લામી લશ્કર કે ખુદ્દામ પર દસ્ત દરાઝી

જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કે દસ હઝાર કે લશ્કર કી આમદ કી ખબર સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો શિરઝ મેં પડાવ કરને કા હુક્મ દિયા. ઔર મુખબિરોં કો કુર્બ વ જવાર કે ઈલાકોં મેં મુન્તશિર કર દિયે, તાકિ વહ રૂમી લશ્કર કી હરકત પર નઝર રખેં ઔર ઈત્તેલાઅ દેતે રહેં. શિરઝ મેં પડાવ કે દૌરાન ખાના પકાને કે લિયે ગુલામ ઝૈતૂન, અનાર ઔર દીગર ફલદાર દરખ્તોં કી શાખેં ઔર જડેં લાતે થે ઔર જલાતે થે, હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો જબ પતા ચલા કિ ગુલામ સરસબ્ઝ વ શાદાબ દરખ્તોં કી શાખેં ઔર જડેં જલા કર ખાના પકાતે હૈં, તો યહ બાત આપ કો ના-ગવાર મા'લૂમ હૂઈ. આપ ને તમામ ગુલામોં કો બુલા કર ડાંટા ઔર આઈન્દા ઈસ હરકત સે બાઝ રહને કી સખ્તી

સે તમ્બીહ ફરમાઈ. ગુલામોં ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! ખુશ્ક લક્ડિયાં બહુત દૂર ઔર જંગલ કે ઈલાકે મેં હૈં, અતરાફ મેં કહીં ભી ખુશ્ક લકડી દસ્તયાબ નહીં. લેહાઝા હમ હરી લકડી જલાતે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ દૂર સે ખુશ્ક લકડી લા કર જલાયા કરો, ચાહે તક્લીફ બરદાશ્ત કરની પડે. આઈન્દા અગર કિસી ને હરી લકડી જલાઈ તો મૈં ઉસ કો સખ્ત સઝા દૂંગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી સખ્ત મુમાનેઅત કી વજહ સે ગુલામોં ને હરી લકડી જલાની બન્દ કર દી ઔર ખુશ્ક લક્ડિયાં લેને દૂર દૂર તક જાને લગે.

હઝરત સઈદ બિન આમિર કે ગુલામ મહજાઅ અપને ચંદ ગુલામ સાથિયોં કે સાથ ખુશ્ક લક્ડિયાં લેને દૂર કે ઈલાકે તક ગએ. ઉન કો ગએ બહુત અર્સા ગુઝર ગયા લૈકિન વાપસ નહીં લૌટે, હઝરત સઈદ બિન આમિર કો તશ્વીશ લાહિક હૂઈ ઔર વહ અપને ઘોડે પર સવાર હો કર ગુલામોં કી જુસ્તજૂ મેં નિકલે. હઝરત સઈદ બિન આમિર જંગલ કે ઈલાકા કી તરફ ગએ. થોડી મુસાફત તય કરને કે બા'દ ઉન કો અપના ગુલામ ઈસ હાલ મેં મિલા કિ વહ ઝમીન પર ઝખ્મી પડા હુવા થા. ઉસ કા સર ફટ ગયા થા ઔર મુંહ સે ખૂન જારી થા. હઝરત સઈદ ઉસ કે કરીબ ગએ ઔર પૂછા કિ ઐ મહજાઅ ! તેરા યહ હાલ કિસ તરહ હુવા ? ગુલામ ને ઘબરાઈ હૂઈ આવાઝ મેં કહા કિ ઐ માલિક ! તુમ અપની જાન બ...... ઈત્ના કહ કર વહ ગુલામ બૈ હોશ હો ગયા. હઝરત સઈદ ને મશ્કીઝા સે પાની નિકાલ કર ઉસ કે ચેહરે પર છિડકા. થોડી દૈર કે બા'દ ગુલામ કો હોશ આયા ઔર કહા કિ ઐ માલિક ! અપની જાન બચાવ, મેરી ફિક્ર મત કરો, આપ યહાં સે ફૌરન ભાગ જાઓ, વરના આપ કા ભી મેરી તરહ હાલ હોગા. હઝરત સઈદ ને પૂછા કિ તુમ્હારે સાથ ક્યા મુઆમલા પૈશ આયા ? ગુલામ ને કહા કિ મૈં અપને સાથિયોં કે હમરાહ ખુશ્ક લક્ડિયાં તલાશ કરને દૂર ગયા થા. હમ ને લક્ડિયાં જમા કર લીં ઔર વાપસ પલટને કા ઈરાદા કિયા. અચાનક એક હઝાર નસ્રાની અરબ સવારોં ને આ કર હમ કો ઘૈર લિયા. ઉન તમામ સવારોં કી ગર્દનોં મેં સોને કી સલીબેં લટકતી થીં ઔર લમ્બે લમ્બે નૈઝે ઔર તલવારેં ઉન કે હાથોં મેં થીં. હમ ને હસ્બે ઈસ્તિતાઅત ઉન કા મુકાબલા કિયા. મૈં ને મુકાબલા કરને મેં ઝિયાદહ શિદ્દત દિખાઈ, લેહાઝા ઈન્હોં ને મુઝે ખૂબ પીટા ઔર મેરે દસ સાથિયોં કો કૈદ કર લિયા. મેરે સર મેં સખ્ત ચોટ આઈ ઔર મૈં ગશ ખા કર ગિરા ઔર મુંહ કે બલ ઝમીન પર પડા. વહ લોગ મુઝ કો મુર્દા સમઝ કર મુઝે ઈસી હાલ મેં છોડ કર મેરે સાથિયોં કો ગિરફ્તાર કર કે લે ગએ. જબ મુઝે હોશ આયા તો મૈં અકેલા ઝખ્મી હાલત મેં પડા હુવા થા ઔર મેરે તમામ સાથી ગાઈબ થે. લેહાઝા મૈં ઉઠ કર ભાગા લૈકિન સર મેં સખ્ત ચોટ લગને કી વજહ સે થોડે ફાસ્લા તક જા કર ફિર બે હોશ હો ગયા ઔર અબ આપ સે મુલાકાત હૂઈ હૈ.

હઝરત સઈદ બિન આમિર ને અપને ગુલામ કો ઉઠાયા ઔર ઘોડે પર અપને સાથ સવાર કિયા ઔર વાપસ પલટના ચાહતે થે કિ કૌમે ગસ્સાન કે નસ્રાની સિપાહિયોં ને ઘૈર લિયા ઔર ઉન કો ગિરફ્તાર કર કે જબલા બિન ઐહમ કે લશ્કર મેં લે ગએ. જબલા અપને ખૈમે મેં સોને કી કુર્સી પર બૈઠા થા ઔર દીબાજ કે કપડે કા લિબાસ ઝેબ તન કિયે હુએ થા, જિસ મેં કીમતી જવાહિર કી લડિયાં થીં. ગલે મેં યાકૂત કી બની હૂઈ સલીબ થી. જબલા ને હઝરત સઈદ બિન આમિર સે ઉન કા નસબ ઔર કબીલા પૂછા. ફિર કૌમે અરબ સે અપના નસબ ઔર કબીલા બયાન કિયા. ઔર ફિર હઝરત ઉમર ફારૂકે આઝમ કી શિકાયત કી, કિ એક હકીર દૈહાતી કે લિયે મુઝ જૈસે બાદશાહ સે કિસાસ લેતે થે. લેહાઝા મૈં ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ હો ગયા ઔર યહાં મુલ્કે શામ હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર કી કુમુક કરને આ ગયા હૂં. ફિર જબલા બિન ઐહમ ને હઝરત સઈદ બિન આમિર સે પૂછા કિ તુમ હસ્સાન બિન સાબિત અન્સારી કો જાનતે હો ? હઝરત સઈદ ને જવાબ દિયા કિ હાં ! વહ રસૂલે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ના'ત ગો શાઈર હૈં. જબલા ને પૂછા કિ તુમ્હારી હસ્સાન સે કોઈ જાન પહચાન હૈ ? ઔર હઝરત હસ્સાન સે તુમ્હારી આખરી મુલાકાત કબ હૂઈ થી ? હઝરત સઈદ ને જવાબ દિયા કિ મેરા ઉન સે દોસ્તાના તઅલ્લુક હૈ. થોડા હી અર્સા હુવા જબ હઝરત હસ્સાન ને કઈ મુસલમાનોં કે સાથ મુઝે ભી ખાને કી દા'વત કી થી. ફિર ચંદ રોઝ બા'દ મૈં મુલ્કે શામ આ ગયા. જબલા ને પૂછા કિ તુમ મુલ્કે શામ કિસ ગર્ઝ સે આએ હો ? હઝરત સઈદ ને ફરમાયા કિ મૈં ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ જેહાદ કી મુહિમ પર આયા હૂં ઔર અબ હમ અન્કરીબ હલ્બ ઔર ઈન્તાકિયા પર હમ્લા કરને વાલે હૈં.

જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની ને કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ ને કન્સરીન કે હાકિમ કી મદદ કે લિયે દસ હઝાર કે લશ્કર કે સાથ મુઝે ભેજા હૈ. કન્સરીન કા હાકિમ તુમ્હારી સુલહ તોડ કર મક્રો ફરેબ સે તુમ કો હલાક કરને વાલા હૈ ઔર હમ ઈસ મેં શામિલ હોંગે. લેહાઝા તુમ અપને સરદાર અબૂ ઉબૈદા કો હમારી કસીર તા'દાદ ઔર હમારી જમ્ઈયત કી તાકત સે બા-ખબર કરો ઔર હમારી હૈબત વ દબદબા સે આગાહ કરો ઔર ઉન સે કહો કે વહ વાપસ લૌટ જાએં. મૈં ભી મુલ્કે અરબ કા બાશિન્દા હૂં ઔર અરબ હોને કે નાતે તુમ્હારી ખૈર ખ્વાહી ઔર હમદર્દી રખતા હૂં ઔર તુમ કો નૈક મશ્વરા દેતા હૂં કિ તુમ્હારી ખૈરિયત ઔર ભલાઈ ઈસી મેં હૈ કિ તુમ મુલ્કે શામ પર તસલ્લુત ઔર હુકૂમત કરને કે ખ્વાબ મત દેખો ઔર મુલ્ક હિજાઝ વાપસ ચલે જાઓ. અબ તક તુમ્હારા સાબ્કા મુલ્કે શામ કે કમઝોર રૂમી સિપાહિયોં સે પડા થા મગર અબ મૈં અપની કૌમે બની ગસ્સાન કે જંગજૂ શેહસવારોં કે સાથ તુમ્હારે મુકાબલે કે લિયે આ પહુંચા હૂં. મૈં હિરક્લ બાદશાહ

કી મદદ ઔર ખિદમત મેં કિસી કિસ્મ કી કમી ઔર કોતાહી નહીં કરૂંગા ઔર યહ બાત ભી અચ્છી તરહ ઝહન નશીં કર લો કિ મૈં તુમ સે વહ તમામ મકામાત છીન લૂંગા જો તુમ ને અબ તક ફતહ કિયે હૈં ઔર વહ તમામ દૌલત લૂટ લૂંગા જો તુમ ને અબ તક જમા કી હૈ. ફિર જબલા ને એક રૂમી કત્તાન કપડે કા થાન મંગાયા ઔર હઝરત સઈદ કો બ-તૌર તોહ્ફા દિયા ઔર કહા કિ ઈસે સિલ્વા કર પહનના. જબલા ને અપને આદમિયોં સે કહા કિ સઈદ બિન આમિર કા રાસ્તા છોડ દો ઔર ઈસે જાને દો.

હઝરત સઈદ બિન આમિર ને અપને ગુલામ કો અપને સાથ ઘોડે પર સવાર કિયા ઔર જબલા કે કૈમ્પ સે નિકલ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં બ-મકામ શિરઝ વાપસ આએ. હઝરત સઈદ બિન આમિર કી ગુમશુદ્ગી સે તમામ મુજાહિદ ફિક્ર મન્દ થે. ઉન કો આતે દેખ કર તમામ મુજાહિદ ઉન કી તરફ દૌડે ઔર ઉન કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખૈમે મેં લાએ. હઝરત સઈદ બિન આમિર ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો જબલા કે લશ્કર ઔર ઉસ કે સાથ કી તમામ ગુફ્તગૂ કી કૈફિયત બયાન કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ સઈદ ! તુમ ને હઝરત હસ્સાન બિન સાબિત અન્સારી કા જબલા કે સામને ઝિક્ર કિયા, ઈસ કી બરકત સે તુમ કો નજાત મિલી હૈ ઔર તુમ ઝિન્દા વાપસ આએ હો. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સહાબએ કિરામ રિદવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ કો બરાએ મશ્વરા જમા કિયા ઔર કહા કિ હાકિમે કન્સરીન કા મક્રો ફરેબ ખુલ કર સામને આ ગયા હૈ. લેહાઝા આપ હઝરાત કી ઈસ મુઆમલે મેં ક્યા રાએ હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અબ મૈં હાકિમે કન્સરીન કો ઉસ કે મક્ર કા મઝા ચખાઉંગા.

હઝરત ખાલિદ સિર્ફ દસ સાથિયોં કે સાથ જબલા કે લશ્કર સે મુકાબલા મેં

હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં સિર્ફ દસ આદમિયોં કો લે કર ઉન કી તરફ જાઉંગા ઔર ઉન કે સાથ ઐસી તદ્બીર કરૂંગા જો ઉન કે ફરેબ સે બડી હોગી. મેરે સાથ જો દસ મુજાહિદ આએંગે વહ તમામ અસ્હાબે રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ સે હોંગે ઔર વહ દસ હઝરાત બ-મન્ઝિલા દસ હઝાર સવાર હોંગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! યહ કામ તુમ સે હી હોગા ઔર તુમ જિસ કો પસન્દ કરતે હો ઉન દસ હઝરાત કો અપને સાથ લે લો. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથ જિન દસ સહાબએ કિરામ કો લિયા ઉન કે અસ્મા-એ ગિરામી યહ હૈં :

(1) હઝરત અયાઝ બિન હાતિમ અશઅરી
(2) હઝરત અમ્ર બિન સઅદ યશકરી
(3) હઝરત સુહૈલ બિન આમિર
(4) હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ
(5) હઝરત સઈદ બિન આમિર અન્સારી
(6) હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ
(7) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક
(8) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર
(9) હઝરત મુસય્યબ બિન નજીબા ફઝારી ઔર
(10) હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી. (રદીયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ)

યહ તમામ હઝરાત મુસલ્લહ હો કર હાઝિર હો ગએ. હઝરત ખાલિદ અપને ખૈમે મેં આએ ઔર મુસલ્લહ હો કર સવાર હુએ. રવાના હોતે વક્ત આપ ને અપને ગુલામ જિસ કા નામ "**હુમામ**" થા ઉસ સે ફરમાયા કિ તુમ ભી મેરે સાથ ચલો. આજ તુમ કો એક અજીબ મન્ઝર દેખને કો મિલેગા. ચુનાંચે હઝરત હુમામ ભી જલ્દી જલ્દી મુસલ્લહ હો કર હઝરત ખાલિદ કે સાથ રવાના હુએ. મઝકૂરા બાલા દસ સહાબએ કિરામ, હઝરત ખાલિદ ઔર હઝરત ખાલિદ કે ગુલામ હઝરત હુમામ કુલ બારહ (૧૨) અશખાસ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં આએ ઔર રુખસત હોને કી ઈજાઝત તલબ કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને દુઆએ ખૈરો આફિયત સે નવાઝ કર રુખસત ફરમાયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ રાત કે વક્ત રવાના હુએ. રાસ્તે મેં હઝરત ખાલિદ ને હઝરત સઈદ બિન આમિર સે પૂછા કિ ઐ સઈદ ! જબ તુમ જબલા બિન ઐહમ સે મિલે થે, તો યહ મા'લૂમ કિયા થા યા નહીં કિ હાકિમે કન્સરીન જબલા કે લશ્કર કે ઈસ્તેક્બાલ કે લિયે આએગા યા નહીં ? હઝરત સઈદ બિન આમિર ને કહા કિ હાં ! હાકિમ લુકા કન્સરીન સે બાહર નિકલ કર કિલ્લે સે શાહરાહ કે મોડ તક જબલા કા ઈસ્તેક્બાલ કરને આએગા ઔર વહાં સે જબલા કે લશ્કર કો અપને સાથ લે કર કિલ્લે મેં દાખિલ હોગા. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ બેહતર યહ હૈ કિ હમ કન્સરીન કે હાકિમ કો હી ઉઠા લેં. હઝરત સઈદ બિન આમિર રાહબર કી હૈસિયત સે આગે આગે ચલતે થે. યહાં તક કિ ઈસ મુકદ્દસ જમાઅત કે મુજાહિદ લોહે કે પુલ કે કરીબ પહુંચે, જહાં

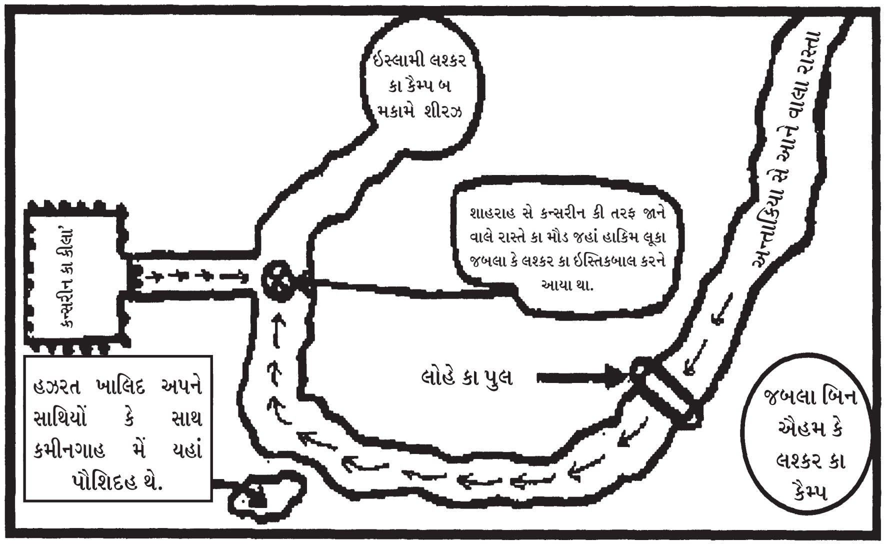
જબલા બિન ઐહમ અપને દસ હઝાર કે લશ્કરે જર્રાર કે સાથ પડાવ કિયે હુએ થા. દૂર સે જબલા કે લશ્કર કે કૈમ્પ કી મશઅલેં જલતી દિખાઈ દેને લગીં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને થોડે ફાસ્લે પર ઠહરને કા હુક્મ દિયા. તમામ મુજાહેદીન શાહરાહ કે કરીબ એક કમીન ગાહ મેં છુપ ગએ. રાત કા વક્ત થા, લેહાઝા સુબ્હ હોને કા ઈન્તિઝાર કરને લગે.

હઝરત ખાલિદ હાકિમ લુકા પર કાબિઝ :-

જબ સુબ્હ હૂઈ તો મુજાહિદોં ને જમાઅત કે સાથ નમાઝ અદા કી. ફરીઝએ નમાઝે ફજ્ર અદા કરને કે બા'દ તમામ મુજાહિદ તિલાવતે કુરઆને મજીદ મેં મશ્ગૂલ હો ગએ. જબ આફતાબ બુલન્દ હુવા તો હઝરત ખાલિદ ને દેખા કિ જબલા બિન ઐહમ લોહે કે પુલ કે કરીબ અપને કૈમ્પ સે મઅ લશ્કર કૂચ કર કે કન્સરીન કી તરફ જાને વાલી શાહરાહ સે આ રહા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને તમામ મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ અપને ચેહરોં કો કપડે સે ઈસ તરહ છુપા લો, કિ દેખને વાલે કો યહ ગુમાન હો કિ ગર્દો ગુબાર ઔર ધૂપ સે બચને કે લિયે ઢાટા બાંધા હૈ. જબ જબલા કા લશ્કર હમારે કરીબ આએ તો કમીન ગાહ સે એક એક શખ્સ નિકલ કર ઉસ મેં શામિલ હો કર રૂમી સિપાહિયોં કે સાથ ચલને લગે ઔર મૈં લશ્કર કી અવ્વલ સફ મેં પહોંચ જાઉંગા. તુમ ભી કુછ ફાસ્લા રખ કર મેરે સાથ સાથ ચલના. હમ ચુપચાપ ઉન કે સાથ ચલતે રહેંગે. કન્સરીન કે મોડ પર જબ હાકિમ લુકા લશ્કર કા ઈસ્તેક્બાલ કરને આએગા, તો હમ ઈસ કો અપને કબ્ઝા મેં લે લેંગે ફિર જો અલ્લાહ તઆલા કો મન્ઝૂર હોગા વહ હોગા.

થોડી દેર મેં જબલા કા લશ્કરે જર્રાર કરીબ આયા. લશ્કર કે ચલને સે અજીબ શૌરો ગુલ ઉઠતા થા ઔર ગર્દો ગુબાર બુલન્દ હો કર મિસ્લ બાદલ છા રહા થા. જબલા બિન ઐહમ ઔર ઉમૂરિયા કા હાકિમ લશ્કર કે આગે ફખ્ર વ તકબ્બુર સે ચલ રહે થે. જબ યહ લશ્કર ઉસ કમીન ગાહ કે કરીબ પહુંચા જહાં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે સાથ છુપે હુએ થે, તો હિદાયત કે મુતાબિક એક એક મુજાહિદ કમીન ગાહ સે નિકલ કર ઈસ તરહ લશ્કર મેં શામિલ હો ગએ કિ કિસી કો શક ભી ન હુવા. તમામ મુજાહેદીન ચલને મેં જલ્દી કર કે યહ કૌશિશ કી કિ લશ્કર કી સફે અવ્વલ તક પહોંચ જાએં. દસ હઝાર કે રૂમી લશ્કર મેં ઈસ્લામ કે સિર્ફ બારહ કફન બરદોશ મુજાહિદ ચુપચાપ ચલ રહે થે. હઝરત ખાલિદ ઔર દીગર સાથી થોડા ફાસ્લા તય કરને કે બા'દ લશ્કર કી અગલી સફોં મેં પહોંચ ગએ. અબ કન્સરીન શહર કી હદ શુરૂ હો ગઈ થી. શાહરાહ કે મોડ પર કન્સરીન કી તરફ જાને વાલે રાસ્તે સે હાકિમે કન્સરીન લુકા રૂમી કસ ઔર રાહિબ કે ગિરોહ કે સાથ હાથ મેં સલીબ ઔર ઈન્જીલ લિયે હુએ

જબલા બિન ઐહમ કે લશ્કર કે ઈસ્તેક્બાલ કે લિયે આ રહા થા. ફાસ્લા કમ હોતા જા રહા થા. મુજાહિદોં કે દિલોં કી ધડકનેં તૈઝ હોતી જા રહી થીં. યહાં તક કિ હાકિમ લુકા જબલા કે લશ્કર કે બિલ્કુલ કરીબ આ ગયા. તક્રીબન પચ્ચીસ યા તીસ હાથ કા ફાસ્લા બાકી થા. હાકિમ લુકા જબલા ઔર ઉમૂરિયા કે હાકિમ કો સલામ વ દુઆ પૈશ કર કે ઈસ્તેક્બાલ કરને કે લિયે બે કરાર થા. કિ દફઅતન હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથી જબલા કે લશ્કર સે આગે બઢ કર હાકિમ લુકા કે પાસ પહોંચ ગએ. હાકિમ લુકા ને યહ ગુમાન કિયા કિ યહ બારહ આદમી જબલા કે લશ્કરી હૈં ઔર મેરી તા'ઝીમ કી ખાતિર મુકદ્દમ સલામ પૈશ કરને આએ હૈં. લેહાઝા ઉસ ને કહા કિ તુમ કો મસીહ ઔર સલીબ સલામત ઔર બાકી રખે. હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દેતે હુએ ફરમાયા કિ સખ્તી હો તુઝ પર, હમ સલીબ કે પૂજારી નહીં બલ્કિ અસ્હાબે મુહમ્મદે હબીબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હૈં ઔર ઝોર સે કલ્મએ શહાદત પઢ કર ફરમાયા કિ મેરા નામ ખાલિદ બિન વલીદ હૈ. હઝરત ખાલિદ કા નામ સુન કર હાકિમ લુકા લરઝ ગયા. વહ કુછ સોચે યા કરે ઈસ સે કબ્લ હઝરત ખાલિદ ને મિસ્લે શૈર ઉસ પર જસત લગાઈ ઔર ઉસ કો ઘોડે કે ઝીન સે ખીંચ લિયા ઔર અપને કાબૂ મેં ઈસ તરહ કર લિયા કિ અપની તલવાર ઉસ કી ગર્દન પર રખ દી. તમામ મુજાહિદ ભી કરીબ આ ગયે ઔર તલવારેં નિકાલ કર હાકિમ લુકા કે સર પર તાન દીં. કારેઈને કિરામ ઝૈલ મેં બના નક્શા બ-ગૌર મુલાહેઝા ફરમાએં :

બારહ મુજાહિદ દસ હઝાર રૂમી લશ્કર કે નર્ગે મેં :-

કન્સરીન કે કિલ્લે કે સામને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હાકિમ લુકા કો અપને કબ્ઝા મેં લે લિયા. પલક ઝપકને મેં યહ સારા મુઆમલા વુકૂઅ મેં આ ગયા. હાકિમ લુકા કે સાથ જબલા કે લશ્કર કા ઈસ્તેક્બાલ કરને આએ હુએ અહ્લે કન્સરીન અપને હાકિમ કો આન કી આન મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી ગિરફ્ત મેં દેખ કર ચૌંક ઉઠે. ઉધર સે જબલા ઔર હાકિમે ઉમૂરિયા અપને સાથિયોં કે સાથ દૌડ કર આએ મગર કુછ ન કર સકે, ક્યૂંકિ હાકિમ લુકા કી ગર્દન મુજાહિદોં કી તલવારોં કી ધાર પર થી. ઉજ્લત મેં કદમ ઉઠાને કે નતીજે મેં હાકિમ લુકા કી જાન કા ખતરા થા. અહ્લે કન્સરીન અપને હાકિમ કો મૌત કી આગોશ મેં બે બસી કે આલમ મેં દેખ કર રોને ઔર શૌરો ગુલ કરને લગે ઔર કલ્મએ કુફ્ર બુલન્દ કરને લગે. મુજાહિદોં ને બુલન્દ આવાઝ સે કલ્મએ તૌહીદ કા વિર્દ જારી રખા. સૂરતે હાલ યહ થી કિ હાકિમ લુકા બારહ મુજાહિદોં કે નર્ગે મેં તલવારોં કી ધાર પર થા ઔર બારહ મુજાહેદીન દસ હઝાર કે રૂમી લશ્કર કે મુહાસરા મેં નૈઝોં ઔર તલવારોં કી નોક પર થે. અજીબ કશ્મકશ કા માહૌલ થા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને દેખા કિ રૂમિયોં ને હમ કો ચારોં તરફ સે ઘૈર લિયા હૈ તો ઉન્હોં ને હાકિમ લુકા કી પકડ મઝીદ મઝબૂત કી ઔર ઉસ કો ઈસ તરહ કાબૂ મેં કર લિયા કિ વહ હિલ ભી નહીં સક્તા થા. હઝરત ખાલિદ ને અપને દોનોં પાઊં કે ઘુટને હાકિમ લુકા કી પીઠ પર ટેક દિયે ઔર ઉસ કા સર અપની ગોદ મેં લે લિયા ઔર હલક પર તલવાર કી ધાર ઈસ તરહ પૈવસ્ત કર કે રખી કે હાકિમ લુકા ઝરા સી ભી હરકત કરે તો ઉસ કી ગર્દન કટ જાએ. ફિર હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં સે ફરમાયા કિ તુમ મેરે ઈર્દગિર્દ ઈસ તરહ દાયરે મેં ખડે હો જાઓ કિ તુમ્હારી પીઠ મેરી તરફ ઔર સીના દુશ્મનોં કી તરફ રહે. ઔર હાથ મેં નૈઝે લે કર ઈસ તરહ તાન લો કિ કોઈ કરીબ આને ન પાએ. તમામ મુજાહિદોં ને હઝરત ખાલિદ કે હુક્મ કી તા'મીલ કરતે હુએ હઝરત ખાલિદ કે ઈર્દ ગિર્દ દાયરા બના લિયા. તમામ રૂમી હાકિમ લુકા કો છુડાને કે લિયે ઉછલ કૂદ કર રહે થે મગર કુછ ન કર સક્તે થે. લેહાઝા ઉન્હોં ને ઝોર ઝોર સે ચીખના ઔર ચિલ્લાના શુરૂ કિયા તાકિ મુજાહિદોં પર રોઅબ ઔર હૈબત તારી હો. લૈકિન ઈશ્કે રસૂલ કે મતવાલે ઔર શમ્એ રિસાલત કે પરવાને કિસી સે ડરને વાલે ન થે. બલ્કિ ઈસ વક્ત કી હાલત યહ થી કિ :

જિસ કો લલકાર દે આતા હો તો ઉલટા ફિર જાએ

જિસ કો ચુમ્કાર લે હિર ફિર કે વહ તેરા તેરા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

જબ ઉમૂરિયા કે હાકિમ ને દેખા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કન્સરીન કે હાકિમ લુકા કે માલિક હો ગએ હૈં. ઔર વહ ઉન કે હાથ મેં કસ-મ-પૂર્સી કે આલમ મેં હૈ તો વહ ડરા કિ કહીં હઝરત ખાલિદ ઉસ કો માર ડાલને મેં જલ્દી ન કર બૈઠેં. લેહાઝા ઉસ ને જબલા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! યહ અરબ ઈન્સાન હૈં યા જિન્નાત ? સિર્ફ બારહ આદમિયોં ને હમ કો મજબૂરો બે-કસ બના દિયા હૈ. ઔર ઉન કા આલમ યહ હૈ કિ સિર્ફ બારહ આદમી હમારે દસ હઝાર કે લશ્કર કે ઘૈરે મેં હોને કે બા-વુજૂદ મુત્લક ખૌફ-ઝદા નહીં હૈં. ઔર હમારે સાથી કે માલિક હો ગએ હૈં ઔર હમારી જાનિબ ભી નૈઝે તાન કર ખડે હૈં. લેહાઝા તુમ કોઈ જલ્દ બાઝી મત કરના, મુબાદા હમારે સાથી કી જાન ઝાએ' હોગી. તુમ હિકમતે અમલી સે કામ લો ઔર ઉન અરબોં સે કહો કિ વહ હમારે સાથી કો છોડ દેં. અગર ઉન્હોં ને હમારે સાથી કો છોડ દિયા, તો હમ ઉન કી જાન બખ્શી કા વા'દા કરતે હૈં. ઐ સરદાર ! તુમ ભી અરબ હો. અરબ હોને કે નાતે ઉન કો સમઝાને કી કોશિશ કરો.

હાકિમે ઉમૂરિયા કી ગુઝારિશ પર જબલા મુજાહિદોં કે કરીબ આયા ઔર પુકાર કર કહા કિ ઐ અરબી બિરાદરો ! તુમ અસ્હાબે **મુહમ્મદ** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ) સે હો યા તાબેઈન સે ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દેતે હુએ ફરમાયા કિ હમ સબ **હઝરત મુહમ્મદ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સહાબા હૈં. જબલા ને પૂછા કિ ક્યા તુમ ઉન કે સરદાર હો ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ નહીં બલ્કિ ઉન કા દીની ભાઈ હૂં. હમ મુતફર્રિક કબીલોં કે હૈં, લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને "لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ" કલ્મા કી બ-દૌલત હમારે દિલોં કો એક ઔર મુત્તફિક કર દિયા હૈ. જબલા ને ફિર પૂછા કિ તુમ્હારા તઆરુફ ક્યા હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં ખાલિદ બિન વલીદ કબીલા બની મખ્ઝૂમ સે હૂં ઔર મેરે દાએં અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક હૈં. ઈસ તરહ હઝરત ખાલિદ ને અપને તમામ સાથિયોં કા તઆરુફ કરાયા. ફિર ફરમાયા કિ ઐ જબલા ! હમારી કિલ્લતે તા'દાદ કી વજહ સે હમ કો હકીર ન જાન ઔર અપની કસરત પર ગુરૂર મત કર. તુમ્હારા લશ્કરે જર્રાર લડાઈ કે મુઆમલે મેં મિસ્લ ઉન હઝાર ચિડયોં કે હૈ કિ જિન્હેં એક શિકારી બ આસાની જાલ મેં કૈદ કર લેતા હૈ. જબલા ને કહા કિ હમ ઉન બુઝદિલોં કી તરહ

નહીં જિન્હોં ને તુમ્હારી હૈબત કી વજહ સે શિકસ્ત ખાઈ હૈ યા જિઝ્યા દિયા હૈ. હમ આખરી દમ તક તુમ સે લડેંગે. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ તૂં વહી જબલા બિન ઐહમ હૈ જો ઈસ્લામ સે ફિર ગયા ઔર હિદાયત કી રાહ છોડ કર ગુમરાહી કી રાહ પર ચલ નિકલા હૈ. અફસોસ હૈ તુઝ પર કિ તૂને રૌશની કો છોડ કર તારીકી ઈખ્તેયાર કી હૈ.

અબ જબલા ને નર્મી ઈખ્તેયાર કી ઔર કહા કિ ઐ બિરાદર અરબી ! ઝિયાદહ ગોઈ મત કરો. મેરા સાથી તુમ્હારે કાબૂ મેં હોને કી વજહ સે મૈં તુમ પર હમ્લા નહીં કરતા. હમારા સાથી હિરક્લ બાદશાહ કા મુકર્રબ હૈ. તુમ ઈસે માર ન ડાલો ઈસ લિયે હી મૈં ને હમ્લા કરને મેં તવક્કુફ કિયા હૈ લેહાઝા અબ બાતેં ન બનાઓ ઔર હમારે સાથી કો છોડ દો તાકિ મૈં ભી તુમ કો છોડ દૂં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઈસ મક્કાર ઔર ફરૈબી કો હરગિઝ ન છોડૂંગા, બલ્કિ ઝરૂર કત્લ કરૂંગા ઔર મુઝ કો ઈસ બાત કી કોઈ પરવાહ નહીં કિ ઈસ કો માર ડાલને કે બા'દ તુમ હમારે સાથ ક્યા સુલૂક કરોગે. ઔર તેરા યહ કહના કિ તુમ હમ પર નર્મી કરતે હો, સરાસર ગલત હૈ. તૂ હમ સે અપને સાથી કો છોડ દેને કી ગુઝારિશ ભી કરતા હૈ ઔર અપને લશ્કર કી કસરત સે હમ કો ડરાને કી કોશિશ ભી કરતા હૈ. અગર તુમ ઈન્સાફ કી લડાઈ લડને કા ઈરાદા રખતે હો તો તુમ કો મા'લૂમ હૈ કિ હમ સિર્ફ બારહ આદમી હૈં ઔર તુમ હઝારોં કી તા'દાદ મેં હો. એક એક કર કે મુકાબલે કે લિયે નિકલો. હમ હૈં કિતને ? સિર્ફ બારહ ! લેહાઝા તુમ એક કે મુકાબલે મેં એક કી લડાઈ સે હમ બારહ આદમી કો માર ડાલો ઔર અપને સાથી કો આસાની સે છુડા લો. ઔર અગર અલ્લાહ ને હમ કો ગલ્બા દિયા તો હાકિમ લુકા સે પહલે તૂ જહન્નમ મેં પહોંચ જાએગા. અગર તુમ મેં હિમ્મત ઔર ગૈરત હૈ તો મર્દે મૈદાન બન કર એક, એક કર કે મુકાબલા મેં આઓ.

એક કે મુકાબલા મેં એક કી લડાઈ

હઝરત ખાલિદ કી એક એક કર કે મુકાબલા કરને કી દા'વતે મુબારઝત સુન કર જબલા હાકિમ ઉમૂરિયા કે પાસ વાપસ આયા ઔર હઝરત ખાલિદ કી ચેલેન્જ સે આગાહ કિયા. હાકિમે ઉમૂરિયા ઈસ તજવીઝ પર રઝા મન્દ હો ગયા ઔર બઝાતે ખુદ લડને કે લિયે મૈદાન મેં જાને કે લિયે આમાદા હુવા, લૈકિન જબલા ને ઉસ કો રોકા ઔર એક રૂમી શેહસવાર શુજાઅ કો જાને કા હુક્મ દિયા. મુજાહિદોં કી તરફ સે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને નિકલને કા કસ્દ કિયા, લૈકિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર ને

ઉન કો બાઝ રખતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! **કસમ હૈ હક્કે રસૂલે મકબૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી !** મેરે સિવા કોઈ શખ્સ ઉસ કે મુકાબલે કે લિયે ન નિકલે ઔર મૈં અલ્લાહ કી રાહ મેં અપની જાન ખર્ચ કરૂંગા. શાયદ મૈં અપને વાલિદે મોહતરમ સે જા મિલૂં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર કો ઈજાઝત દે દી. હઝરત અબ્દુર્રહમાન હાથ મેં લમ્બા નૈઝા લિયે ઘોડે પર સવાર હો કર મૈદાન મેં આએ ઔર મુકાબિલ તલબ કિયા. જબલા ને રૂમી શેહસવાર કો મુકાબલે મેં ભેજા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને એક હી ગરદાવે મેં ઉસ કો ઝમીન પર મુર્દા ડાલ દિયા. ફિર દૂસરા રૂમી સિપાહી નિકલા ઉસ કો ભી ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા. ફિર તીસરા નિકલા લૈકિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ઉસ કો વાર કરને કા મૌકા' હી ન દિયા. ઉસ કે આતે હી સુરઅત સે ઉસ કે સીને મેં નૈઝા પૈવસ્ત કર કે ઈસ કા કામ તમામ કર દિયા. ફિર ચૌથા રૂમી સિપાહી નિકલા મગર ઈસ્લામી લશ્કર કે શૈર કી એક હી ઝર્બ ને ઉસે ભી કુશ્તા ઝમીન પર ગિરા દિયા. ફિર પાંચવાં ગૈઝ વ ગઝબ મેં ભરા નિકલા ઔર આતે હી વાર કિયા મગર હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ઉસ કા વાર ખાલી ફૈર દિયા. રૂમી સિપાહી દૂસરા વાર કરને કા મૌકા' હી ન પા સકા ક્યૂં કિ હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને નૈઝા ઉસ કે હલક કે આરપાર નિકાલ કર ઉસે વાસિલે જહન્નમ કર દિયા.

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા જૈસે કમસિન નૌ-જવાન કે હાથોં પાંચ જંગજૂ રૂમી સિપાહી કો મક્તૂલ દેખ કર જબલા બિન ઐહમ કો તિલ્મિલાહટ લાહિક હૂઈ. મુઝ્તરિબ ઔર બે કરાર હો કર બઝાતે ખુદ મૈદાન મેં આ ગયા. ઉસ ને થોડી દૈર પહલે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબૂ બક્ર કો લડતે દેખા થા ઔર ઉન કી જંગી મહારત કા અંદાઝા લગા લિયા થા. લેહાઝા મક્રો ફરેબ કી ચાલ ઈખ્તેયાર કી ઔર આને કે સાથ હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી શુજાઅત ઔર જંગી મહારત કી તા'રીફ શુરૂ કર દી ઔર ફિર જંગ કે તઅલ્લુક સે ઈધર ઉધર કી બાતેં કરને લગા તાકિ મૌકા' પા કર વાર કર દે. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને જબલા સે ફરમાયા કિ ઐ જબલા ! મૈં તેરે દામે ફરેબ મેં ફંસને વાલા નહીં હૂં. ક્યૂં કિ **મૈં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ચચા કે બેટે અલી મુરતઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા શાગિર્દ ઔર તા'લીમ યાફતા હૂં.** જબલા ને કહા કિ ઐ બેટે મૈં તુમ્હારે સાથ મક્રો ફરેબ નહીં કરના ચાહતા બલ્કિ મૈં અપની બેટી કી શાદી તુમ્હારે સાથ કર કે તુમ્હેં અપના બેટા બનાના ચાહતા હૂં, બ-શર્તે તુમ દીને નસ્રાની ઈખ્તેયાર કરો. મૈં તુમ્હેં હિરક્લ બાદશાહ સે ખિલ્અત વ ઈન્આમાત દિલા કર ઔર અપની તરફ સે કસીર માલ બ-તૌર બખ્શિશ ઔર

તોહ્ફા દે કર તુમ્હેં માલામાલ કર દૂંગા ઔર તુમ્હારી તમામ ઉમ્ર ઐશ વ ઈશ્રત મેં બસર હોગી. હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર ને ફરમાયા કિ મુઝે તેરે ઔર તેરે બાદશાહ કે માલ વ દૌલત કી કતઅન તમાઅ નહીં :

કૌન દેતા હૈ દેને કો મુંહ ચાહિયે
દેને વાલા હૈ સચ્ચા હમારા નબી

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી

હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને જબલા સે ફરમાયા કિ સખ્તી હો તુઝ પર ! તૂં મુઝે ઈમાન વ હિદાયત સે ઝલાલત વ ગુમરાહી કી તરફ બુલાતા હૈ ? બાતેં બનાના છોડ ઔર તલવાર ઉઠા કર આમાદએ લડાઈ હો, તાકિ તલવાર કી ઝર્બ લગા કર તેરી મૌત મેં જલ્દી કરૂં ઔર તેરી નાક કો ખાક આલૂદ કરૂં ઔર તેરી મૌત સે અહ્લે અરબ કો તેરે જૈસે નાપાક ઔર સલીબ કે પૂજારી કા વુજૂદ ખત્મ કર કે રાહત પહુંચાઉં. હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી ઝબાન સે ઈહાનત આમેઝ ગુફ્તગૂ સુન કર જબલા તૈશ મેં આયા ઔર ખશ્મનાક હો કર નૈઝે કા વાર કિયા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને અપને ઘોડે કો ગરદાવા દિયા ઔર વાર ચુકા દિયા. જબલા ને ફિર દૂસરા વાર કિયા ઉસ કો ભી ખાલી ફેરા. ફિર હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને નૈઝે કા વાર કિયા જિસ કો જબલા ને ઢાલ પર લે કર અપને કો બચાયા. દોનોં મેં શિદ્દત સે નૈઝા ઝની હોતી રહી ઔર દોનોં ને લડાઈ કે જૌહર દિખાએ. લોગ ઉન કી લડાઈ કી મહારત દેખ કર તઅજ્જુબ કરતે થે. નૈઝા ઝની મેં મુકાબિલ સે કુછ ફાસ્લા પર રહ કર જંગ કરની પડતી હૈ લેહાઝા હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને નૈઝા ફૈંક દિયા ઔર તલવાર નિકાલ લી ઔર જબલા કે કરીબ જા કર ઉસ કે નૈઝે પર તલવાર કી કારી ઝર્બ લગા કર દો ટુકડે કર ડાલે. જબલા ને કટા હુવા નૈઝા ફૈંક દિયા ઔર વહ ભી તલવાર નિકાલ કર લડને લગા. દોનોં મેં બહુત દૈર તક શમ્શીર ઝની હોતી રહી.

હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ બયાન કરતે હૈં કિ હમ તમામ મુજાહિદ હઝરત અબ્દુર્રહમાન કે ઈસ્તેકલાલ ઔર સબ્ર પર તઅજ્જુબ કરતે થે. ક્યૂં કિ જબલા સે મુકાબલા કરને સે પહલે વહ પાંચ રૂમી સિપાહિયોં સે લડ ચુકે થે ઔર અબ જબલા બિન ઐહમ જૈસે માહિરે જંગ કા મુકાબલા કર રહે થે. દોનોં કી લડાઈ ને તૂલ પકડા થા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ કાફી થક ચુકે થે, મગર ફિર ભી જબલા કે મુકાબલા મેં અડે હુએ થે. દોનોં એક દૂસરે પર શિદ્દત સે વાર કરતે થે. કે અચાનક હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને એક ઐસા

શદીદ વાર કિયા કિ તલવાર ને જબલા કી ઢાલ કો કાટ ડાલા ઔર તલવાર જબલા કે ખૌદ પર લગી ઔર દોહરી હો ગઈ. મગર ફિર ભી જબલા કી પૈશાની પર ઝખ્મ લગા ઔર ખૂન જારી હો ગયા. જબલા ખૂન દેખ કર બિફરા ઔર અપની જાન પર આ કર લડને લગા ઔર હઝરત અબ્દુર્રહમાન પર વાર કરને મેં કામ્યાબ હો ગયા. જબલા કી તલવાર હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી ઝિરહ કાટ કર શાને પર લગી. તલવાર ને ગહરા ઝખ્મ કર દિયા ઔર ખૂન કા ફવ્વારા જારી હો ગયા. મગર ફિર ભી વહ મૈદાન મેં જમે રહે મગર ખૂન જારી હોને કી વજહ સે ઉન કા હાથ બેકાર હો ગયા ઔર તલવાર ઝની કે કાબિલ ન રહા. લેહાઝા વહ ઘોડા દૌડા કર અપને સાથિયોં મેં આ મિલે. મુજાહિદોં ને ઉન કો ઘોડે સે ઉતાર કર જલ્દી જલ્દી ઉન કે ઝખ્મ પર કપડા બાંધ દિયા તાકિ ખૂન બહના બન્દ હો જાએ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન કે શદીદ ઝખ્મી હોને કી વજહ સે તમામ મુજાહિદોં કો સખ્ત રંજ લાહિક હુવા.

❀ હાકિમ લુકા કે કત્લ સે રૂમી લશ્કર મેં ઝલ્ઝલા :-

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર કો ઝખ્મી દેખા ઔર ઉન કે મુબારક જિસ્મ સે ખૂન બહતા દેખા તો હઝરત ખાલિદ કી આંખોં મેં ખૂન ઉતર આયા ઔર આપ ગુસ્સા મેં લાલ હો ગએ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન કો પુકાર કર કહા કિ **ઐ બેટે સિદ્દીકે અકબર કે ! મૈં જાનતા હૂં કિ જબલા ને આપ કો તલવાર સે રંજ ઔર તકલીફ પહુંચાઈ હૈ. લૈકિન કસમ હૈ આપ કે વાલિદે માજિદ કે હક્ક ઔર સિદ્ક કી ! મૈં ઈન રૂમિયોં કો ઐસા રંજ ઔર દર્દ પહુંચાઉંગા કે ઈન કે કલેજે ખૂન હો જાએંગે.** ઈન્હોં ને તુમ કો ઝખ્મી કર કે હમ કો જો સદમા પહુંચાયા હૈ ઈસ સે બડા સદમા મેં ઈન કો પહુંચાઉંગા. યહ ફરમા કર હઝરત ખાલિદ ને કન્સરીન કે હાકિમ લુકા કી ગર્દન કાટ કર ઝમીન પર ફેંક દી. જબલા ઔર હાકિમ ઉમૂરિયા ને દેખા કિ વાકઈ હઝરત ખાલિદ ને હાકિમ લુકા કો કાટ કર રખ દિયા હૈ, તો ઉન કી આંખોં તલે અંધેરા છા ગયા. લશ્કર કો પુકાર કર કહા કિ ઐ સલીબ કે પરસ્તારો ! હમારા મુઅઝ્ઝઝ સાથી કત્લ કર દિયા ગયા હૈ. ઈન અરબોં પર ટૂટ પડો ઔર એક કો ભી ઝિન્દા મત જાને દો. ચુનાંચે રૂમી લશ્કર પૂરે જૌશો ખરોશ સે મુજાહિદોં પર ટૂટ પડા. હઝરત ખાલિદ ને અપને ગુલામ હુમામ સે ફરમાયા કિ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર શદીદ ઝખ્મી હોને કી વજહ સે ઈસ કાબિલ નહીં કિ દુશ્મનોં કે વાર સે અપના દેફાઅ કર સકેં. લેહાઝા તુમ ઈન કી નિગરાની કરો ઔર કિસી કો ભી ઈન કે કરીબ મત આને દો. કૈસા નાઝુક મરહલા થા ? લડને વાલે

બારહ મુજાહિદોં મેં સે એક ઝખ્મી ઔર દૂસરા નિગરાની પર મામૂર હો ગયા. અબ લડને વાલે સિર્ફ દસ બચે ઔર દુશ્મનોં કી તા'દાદ દસ હઝાર કી. યા'ની **એક હઝાર નસ્રાની સે એક મોમિન કી ટક્કર થી.** હઝારોં રૂમી ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ મુઠ્ઠી ભર મુજાહિદોં કો તિન્કે કી તરહ બહા લે જાને આગે બઢે મગર ઈસ્લામ કે કફન બરદોશ મુજાહિદ આહની ચટ્ટાન કી તરહ પૈકરે સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ બન કર જમે રહે. હઝરત ખાલિદ ને તને તન્હા આગે બઢ કર રૂમી લશ્કર કે હમ્લે કો રોક દિયા ઔર નૈઝા ઝની કે વહ જૌહર દિખાએ કિ રૂમી લશ્કર આગે બઢને કે બજાએ પીછે હટને લગા. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કો પુકાર કર ફરમાયા કિ ઐ હામિલાને કુરઆન ! દુશ્મનોં કી સખ્તી પર સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે કામ લો. ઈન સલીબ કે પૂજારિયોં કી કસરત સે મુત્લક ખૌફ ન ખાઓ. જબ હમ મૌત સે નહીં ડરતે તો ઈન ગબરોં સે ક્યા ડરના ? હમ સબ કી એક હી ખ્વાહિશ હૈ કિ અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી રાહ મેં અપની જાન કુરબાન કર દેં. મૈં ને અપની જાન કો અલ્લાહ કી રાહ મેં કૈદ કી હૈ ઔર અપને આપ કો ઈસ મઆરઝ-એ હલાકત મેં ઈસ લિયે ડાલા હૈ કિ શાયદ મુઝે શહાદત નસીબ હો. ઔર જાન લો કિ જન્નત કી તરફ રાહ ખુલ ગઈ હૈ. હમ દારુલ ફના સે ઐસે મકામ કી તરફ જા રહે હૈં કિ જહાં કા રહને વાલા ન કભી મરતા હૈ ઔર ન કભી બુઢ્ઢા હોતા હૈ.

હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ રિવાયત ફરમાતે હૈં કિ હમ દસ (૧૦) સહાબા સુબ્હ સે દો-પહર તક રૂમિયોં કા મુકાબલા કરતે રહે. મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કી લાશોં કે ઢેર લગા દિયે, લૈકિન ધૂપ કી શિદ્દત, રૂમી હમ્લે કી શિદ્દત, મુસલ્સલ કત્લ વ કિતાલ ઔર પ્યાસ કી શિદ્દત સે મુજાહિદ પરેશાન હાલ થે. ઉન કી તાકત જવાબ દે ચુકી થી. ઐસા લગતા થા કિ અબ થોડી દેર મેં તમામ મુજાહિદોં કા નામો નિશાન મિટ જાએગા લૈકિન :

બે નિશાનોં કા નિશાં મિટતા નહીં
મિટતે મિટતે નામ હો હી જાએગા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ શૈરે બબર કી તરહ રૂમી ગીદડોં સે નબર્દ આઝમા થે, લૈકિન વહ ભી થક ચુકે થે. હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! મુઝે લગતા હૈ શાયદ હમ સબ કી કઝા કા વક્ત આ ગયા હૈ. અબ હઝરત ખાલિદ કો ભી અપની ઔર અપને સાથિયોં કી શહાદત કા યકીન હો ગયા થા.

ઔર ઈસ કી વજહ ભી ઈન્હેં મા'લૂમ હો ગઈ થી. વહ વજહ ક્યા થી ? હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ સે ઈસ કી વજહ બયાન ફરમાતે હુએ જો જવાબ દિયા ઉસ જવાબ કો અર્બાબે સૈર વ તવારીખ હઝરત અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

''રાફેઅ બિન ઉમૈરા ને બયાન કિયા હૈ કિ જબ દેખા મૈં ને યહ હાલ કહા મૈં ને ખાલિદ બિન અલ-વલીદ સે કિ ઐ અબા સુલૈમાન ! આઈ હમ પર કઝા પસ કહા ઉન્હોં ને કે કસમ હૈ ખુદા કી સચ કહા તુમ ને ઐ બેટે ઉમૈરા કે, ઈસ વાસ્તે કિ મૈં ભૂલ ગયા અપની કુલાહ મુબારક કો ઔર નહીં સાથ લાયા ઈસ કો ઔર હોતી થી બડી બરકત ઉસ મેં હાલતે શિદ્દત ઔર સખ્તી મેં ઔર નહીં ભૂલા ઈસ કો મગર બ-સબબ કઝાએ મૌત કે.''

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ ,અઝ અલ્લામા વાકદી ,સફહા : 166)

નાઝિરીને કિરામ ! ફુતૂહુશ્શામ, કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત કો બ-ગૌર મુતાલઆ ફરમાએં. ઈસ સે મુન્દરજા ઝૈલ ઉમૂર સાબિત હોંગે.

(1) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ભી અપની કઝા કા યકીન કર લિયા થા ઔર ઈસ કી વજહ યહ બતાઈ કે મૈં અપની ટોપી ભૂલ આયા હૂં ઈસ સબબ સે હી મૌત હમારે સરોં પર મંડલા રહી હૈ. જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કે ટોપી ન હોને કી વજહ સે હી હમ મુસીબત મેં ગિરફ્તાર હુએ હૈં. અગર વહ મુબારક ટોપી હમારે સાથ હોતી તો હમ પર બલા ઔર મુસીબત ન આતી.

(2) હઝરત ખાલિદ કા યહ અકીદા થા કિ વહ ટોપી હમારે લિયે **દાફેઉલ બલા વલ વબા વલ અલમ** હૈ.

(3) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા મઝીદ યહ ભી અકીદા થા કિ યહ તજર્બે સે સાબિત હો ચુકા હૈ કિ મુસીબત ઔર આફત કે વક્ત હમેંશા ઈસ મુબારક ટોપી કી બરકત સે રાહત ઔર કુશાઈશ હાસિલ હોતી આઈ હૈ.

(4) હઝરત ખાલિદ કા યહ ફરમાના કે મૈં વહ ટોપી ભૂલ ગયા હૂં લેહાઝા હમારી કઝા આએગી યા'ની અગર વહ ટોપી મૈં ન ભૂલતા ઔર અપને સાથ લાતા તો હમારી મૌત વાકેઅ ન હોતી. જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ ઉસ ટોપી મેં ઐસી કુવ્વત ઔર તાકત થી કિ મૌત કો ભી ટાલ દે.

(5) મઝકૂરા તમામ બાતેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને કયાસ ઔર ગુમાન કે તૌર પર નહીં કહીં બલ્કિ યકીન કામિલ કે સાથ કહી હૈં ઔર ઈસી લિયે ઉન્હોં ને અપની ગુફ્તગૂ કો **''ખુદા કી કસમ''** સે મુઅક્કદ કિયા ઔર મુબારક ટોપી કી બરકત ઔર તસર્રુફ કા યકીન કે દર્જે મેં એ'તેમાદ કિયા.

- ઈસ મુબારક ટોપી મેં ઐસી કૌન સી ખુસૂસિયત થી ?
- ઈસ ટોપી મેં કૌન સી ચીઝ રખી થી ?
- હઝરત ખાલિદ કે નઝદીક ઈસ ટોપી કી ઈતની અહમિયત ક્યૂં થી ?

ઈન તમામ સવાલાત કા તફસીલી જવાબ અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ કે હવાલે સે પૈશ કર કે ઈસ કે ઝિમ્ન મેં મુફસ્સલ તબસેરા હમ આઈન્દા સફહાત મેં કરેંગે.

જબ હઝરત ખાલિદ કે સાથિયોં કો પતા ચલા કિ હઝરત ખાલિદ અપની મુબારક ટોપી ભૂલ આએ હૈં તો યહ મુઆમલા ઉન પર દુશ્વાર ગુઝરા. ઉસ વક્ત મુજાહેદીન બહુત હી મુસીબત વ પરેશાની મેં થે, બલ્કિ મૌત સે દો ચાર હો રહે થે. પ્યાસ સે ઉન કે લબ ખુશ્ક હો ગએ. હલક સૂખ કર કાંટા ઔર બાઝૂ શલ હો ગએ. હાથ મેં તલવાર ઔર ઢાલ થામના ભી દુશ્વાર હો ગયા. ઉન કે ઘોડે ભી પસીને મેં શરાબોર થે ઔર ઘોડોં કે કદમ લડખડા રહે થે. હઝારોં દરિન્દોં કે દરમિયાન બારહ મુજાહેદીને ઈસ્લામ ઝિન્દગી ઔર મૌત કી કશ્મકશ મેં થે. લૈકિન વહ માયૂસ ન થે. બલ્કિ ઝબાને હાલ સે યહી કહતે થે :

રહમતુલ લિલ આલમીન આફ્ત મેં હૂં કૈસી કરૂં
મેરે મૌલા મૈં તો ઈસ દિલ સે બલા મેં ઘિર ગયા

(અઝ :. ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

શમ્એ રિસાલત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે પરવાને તહફ્ફુઝે નામૂસે રિસાલત કી ખાતિર અપના સબ કુછ દાવ પર લગાએ હુએ બડી જાં ફેશાની સે રૂમિયોં કો તહે તૈગ કર રહે થે. દફઅતન હાતિફે ગૈબી ને ઈન અલ્ફાઝ મેં પુકારા :

"خُذِلَ الْاِمنُ وَنُصِرَ الْخَائِفُ يَا حَمَلَةَ الْقُرْآنِ جَاءَكُمُ الْفَرَحُ
مِنَ الرَّحْمٰنِ وَ نَصَرَكُمْ عَلٰى عَبَدَةِ الصُّلْبَانِ"

તર્જુમા : ''ખ્વાર હુવા બે ડર (યા'ની રૂમી) ઔર મદદ દિયા ગયા ડરને વાલા (યા'ની મોમિન) ઐ કુરઆન કે ઉઠાને વાલો ! પરવર્દગાર કી તરફ સે કુશૂદ કારી આઈ તુમ્હારે લિયે ઔર તુમ સલીબ કે પૂજારિયોં પર મદદ દિયે ગએ.''

થોડી હી દેર મેં મુજાહિદોં ને દેખા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલારે આઝમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ આ પહુંચે હૈં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ મહવે હૈરત થે કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હમારે હાલ સે કિસ ને આગાહ કર દિયા ? હમ બારહ અશ્ખાસ મૌજૂદ હૈં, હમ મેં સે કોઈ શખ્સ યહાં સે ભાગ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈત્તેલાઅ દેને નહીં ગયા. ફિર ભી વહ હમારી મદદ કો ક્યૂં આએ ? કિસ ને ઉન કો ઈત્તેલાઅ દી ?

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કે ઝરીઆ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હઝરત ખાલિદ કી મુસીબત કી ખબર

ગુઝિશ્તા શબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે સાથ શિરઝ કે ઈસ્લામી કૈમ્પ સે જબ રવાના હુએ થે, તો ઉન કો રવાના કરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને ખૈમે મેં આ કર સો ગએ. જબ રાત કા આખરી હિસ્સા હુવા તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા નીંદ સે ચૌંક કર ઉઠ ગએ ઔર ઘબરાહટ કે આલમ મેં અપને ખૈમે સે બાહર આએ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો ઝોર ઝોર સે પુકાર કર ફરમા :

"اَلنَّفِيْرُ اَلنَّفِيْرُ فَقَدْ اُحِيْطَ بِفُرْسَانِ الْمُوَحِّدِيْنَ"

તર્જુમા : ''ચલો તુમ, ચલો તુમ, બેશક મુવહ્હિદ મુજાહેદીન ઘેર લિયે ગએ હૈં.''

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈસ તરહ બે-કરારી કે આલમ મેં આવાઝ લગાતે દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર મેં બેચૈની કી લહર દૌડ ગઈ. મુજાહિદોં ને પૂછા કિ ઐ સરદાર ક્યા હાલ હૈ ? આપ ઈતને મુઝ્તરિબ ક્યૂં હૈં ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જો જવાબ દિયા વહ હઝરત અલ્લામા વાકદી ને યૂં બયાન ફરમાયા :

''હઝરત અબી મુસ્લિમ હઝરમી રિવાયત કરતે હૈં કિ થા મૈં અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કે સાથ હર લડાઈ અજનાદીન વગૈરા મેં ઔર મૌજૂદ થા મેં ઉન કે સાથ કન્સરીન

ઔર હલ્બ મેં ઔર નહીં દેખી મેં ને અપને મુઆમલાતે જેહાદ મેં મગર બેહતરી ઔર મદદ ઔર ગલ્બા. પસ ઈસી હાલ મેં કે હમ બ-મકામ શિરઝ થે ઔર અબૂ ઉબૈદા એક રાત અપને ખૈમે મેં થે કિ દફઅતન નિકલે વહ અપને ખૈમે સે મુસલમાનોં કો આવાઝ દેતે હુએ ઔર વહ પુકારતે થે "اَلنَّفِيْرُ اَلنَّفِيْرُ فَقَدْ اُحِيْطَ بِفُرْسَانِ الْمُوَحِّدِيْنَ" પસ દૌડે હમ સબ ઉન કી તરફ હર જગહ ઔર મકાન સે ઔર કહા હમ ને કે ક્યા હાલ હૈ તુમ્હારા ઐ સરદાર ! ઉન્હોં ને કહા કિ મૈં ઉસ વક્ત સોતા થા કિ જગા દિયા મુઝ કો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઔર ઝિડકા ઔર દુરુશ્તી સે ફરમાયા મુઝ કો :–

"يَا ابْنَ الْجَرَّاحِ أَتَنَامُ عَنْ نُصْرَةِ الْقَوْمِ الْكِرَامِ، فَقُمْ وَ الْحَقْ بِخَالِدْ فَقَدْ
اَحَاطَ بِهِ اللِّئَامُ فَاِنَّكَ تَلْحَقُ بِهِ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالىٰ بِمَشِيْئَةِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ"

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ ,અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 166)

તર્જુમા : ''ઐ બેટે જર્રાહ કે આયા તુમ સોએ હુએ હો ઔર કૌમ બુઝુર્ગ કી મદદ હી સે ગાફિલ હો, ઉઠો ઔર જા મિલો ખાલિદ સે, પસ ઘૈર લિયા હૈ ઉન કો નાકસ (ના-લાઈક, કમીના) **કૌમ ને ઔર તુમ પહોંચ જાઓગે ઉન કે પાસ અગર ચાહા અલ્લાહ તઆલા ને પરવર્દગાર કી મશીયત સે''** (હવાલા :- હાશિયા ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 166)

મુન્દરજા બાલા ઈબારત કે ઝિમ્ન મેં હમ કારેઈને કિરામ કી ખાસ તવજ્જોહ ચાહતે હૈં :

(1) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ રાત કે વક્ત બ-મકામ શિરઝ કે ઈસ્લામી કૈમ્પ સે રવાના હો કર રાત હી મેં લોહે કે પુલ કે કરીબ કમીન ગાહ મેં છુપ ગએ થે. સુબ્હ કે વક્ત જબલા કા લશ્કર કમીન ગાહ કે કરીબ સે ગુઝરા ઔર આપ અપને સાથિયોં કે હમરાહ ઉસ મેં શામિલ હો ગએ ઔર કન્સરીન કી તરફ જાને વાલે રાસ્તે કે મોડ પર હાકિમ લુકા કો કત્લ કર ડાલા. હાકિમ લુકા કો કત્લ કરને કી વજહ સે રૂમી લશ્કર ને હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં પર હમ્લા કિયા ઔર સુબ્હ સે લે કર દો-પહર તક જંગ હોતી રહી. યહ તમામ હવાદિસ દિન

મેં વુકૂઅ પઝીર હુએ થે. રાત કે વક્ત રૂમિયોં સે ન લડાઈ હૂઈ ઔર ન હી રૂમિયોં ને હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં કો નર્ગે મેં લિયા થા.

લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો રાત હી મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને મુત્તલેઅ ફરમા દિયા કિ હઝરત ખાલિદ કો દુશ્મનોં ને ઘૈર લિયા હૈ ઔર તુમ ઉન કી મદદ કો જલ્દી પહુંચો. લેહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા અલસ્સુબ્હ શિરઝ સે ઈસ્લામી લશ્કર લે કર રવાના હુએ ઔર દો-પહર કે વક્ત કન્સરીન કે મા'રકે પર આ પહુંચે. ઈસ સે એક બાત કા સુબૂત મિલતા હૈ કિ કન્સરીન મેં દિન કે વક્ત જો મુઆમલા હોને વાલા થા ઈસ કી ઈત્તેલાઅ શહનશાહે કૌનેન, આલિમે મા કાન વ મા યકૂન, હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો રાત મેં હી મિલ ગઈ થી. યા'ની મદીના તય્યબહ મેં ગુમ્બદે ખઝરા કી મુકદ્દસ આરામ ગાહ સે આઈન્દા કલ વુકૂઅ પઝીર હોને વાલા મુઆમલા રાત હી મેં મુલાહેઝા ફરમા લિયા ઔર રાત હી મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો મુત્તલેઅ ફરમા દિયા તાકિ વહ અલસ્સુબ્હ રવાના હો કર ઐન વક્ત પર મદદ કરને પહોંચ જાએં. ઈસી કા નામ **"ઈલ્મે ગૈબ"** હૈ અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અપની અતાએ ખાસ સે કાએનાત કે તમામ ઉલૂમ અતા ફરમાએ થે. વહ અતા સિર્ફ ઝાહેરી હયાત તક હી મુન્હસિર ન થી, બલ્કિ દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે બા'દ ભી મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કા તસર્રુફ વ ઈત્તિલા અલલ ગૈબ અતમ વ અકમલુશ્શાન સે બર-કરાર ઔર રૂનુમા હો રહા હૈ.

(2) હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રાત કે આખરી હિસ્સા મેં ઈસ્લામી લશ્કર કો હઝરત ખાલિદ પર નાઝિલ મુસીબત કી જો ઈત્તેલાઅ દી થી ઔર લોગોં કે પૂછને પર ફરમાયા :

"મૈં ઉસ વક્ત સોયા હુવા થા કિ જગા દિયા મુઝ કો રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઔર મુઝ કો ઝિડકા ઔર સખ્તી સે ફરમાયા કિ ઐ બેટે જર્રાહ કે ! આયા સોએ હો ઔર કૌમ બુઝુર્ગ કી મદદ સે

ગાફિલ હો, ઉઠો ઔર જા મિલો ખાલિદ સે. પસ તહ્કીક કે ઘૈર લિયા હૈ ઉન કો ના-હન્જાર કૌમ ને."

મુન્દરજા ઈબારત મેં કહીં ભી યહ ઝિક્ર નહીં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ખ્વાબ મેં ફરમાયા. અવરાકે સાબિકા મેં "જંગે દમિશ્ક" કે ઝિમ્ન મેં મઝકૂર હુવા કિ હુઝૂરે અક્દસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખ્વાબ મેં ફતહે દમિશ્ક કી ખુશખબરી દી. અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ ફુતૂહુશ્શામ કી ઈબારત હસ્બે ઝૈલ હૈ :

"الليلة تفتح المدينة انشاء الله تعالیٰ

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ ,અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 108)

ફતહે દમિશ્ક કે તઅલ્લુક સે હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખ્વાબ મેં હી ઈત્તેલાઅ દી થી. લૈકિન બ-મકામ કન્સરીન હઝરત ખાલિદ કે મુતઅલ્લિક જો ઈત્તેલાઅ દી થી વહ ખ્વાબ કે ઝરીઆ ન થી બલ્કિ **હયાતુન નબી, માલિકો મુખ્તાર આકા વ મૌલા** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ અપને નૂરાની જિસ્મે અક્દસ કે સાથ તશરીફ લાએ થે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો જગાયા થા. ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 166 કી જો ઈબારત હમ ને હવાલા મેં પૈશ કી હૈ ઉસ મેં કહીં ભી ખ્વાબ કા ઝિક્ર નહીં અલબત્તા યહ અલ્ફાઝ ઝરૂર હૈં કિ : -

"હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મેં ઈસ વક્ત સોયા હુવા થા કિ જગાયા મુઝ કો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઔર મુઝ કો ઝિડકા ઔર દુરુશ્તી સે ફરમાયા." (હવાલા ફુતૂહુશ્શામ અઝ અલ્લામા વાકદી સફહા :166)

મુન્દરજા બાલા ઈબારત કો બ-ગૌર મુલાહેઝા ફરમાએં ઈસ ઈબારત મેં સાફ લિખા હૈ કિ **"જગા દિયા મુઝ કો"** યા'ની હઝરત અબૂ ઉબૈદા સોએ હુએ થે. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને ઉન કો જગા દિયા. ઔર કિસી કો જગાને કે લિયે યા તો આવાઝ દેની પડતી હૈ યા ઝિન્ઝોડના પડતા હૈ ઔર દોનોં સૂરતોં મેં જગાને કા ફે'લ કરને વાલે ફાઈલ કા મૌજૂદ હોના લાઝિમી હૈ. જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો નીંદ સે બેદાર કરને કે લિયે જગાયા તબ યકીનન હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખૈમે મેં મૌજૂદ થે. મદીના મુનવ્વરા સે મુલ્કે શામ અપને જિસ્મ અક્દસ કે સાથ

તશરીફ લાના "તસર્રુફ" ઔર "ઈખ્તેયાર" કી વજહ સે થા ઔર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ કો તમામ ઈખ્તિયારાત વ તસર્રુફાત અતા ફરમાએ થે ઔર કૌનેન કા માલિક વ મુખ્તાર બનાયા થા :

વહી નૂરે હક્ક વહી ઝિલ્લે રબ હૈ ઉન્હી સે સબ હૈ ઉન્હીં કા સબ
નહીં ઉન કી મિલ્ક મેં આસ્માં કિ ઝમીં નહીં કિ ઝમાં નહીં

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

(3) અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ વ આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ઈતને ગૈબોં કા ઈલ્મ અતા ફરમાયા થા કિ જિન કા શુમાર અતા ફરમાને વાલા રબ હી જાનતા હૈ. મિન-જુમ્લા ઉન ઉલૂમે ગૈબિયા મેં સે તઅય્યુને વક્ત કા ઈલ્મ ભી હૈ યા'ની કિસ વક્ત ક્યા મુઆમલા પૈશ આએગા ? **હુઝૂરે અક્દસ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો મા'લૂમ થા કિ દો-પહર કે વક્ત હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં પર મુસીબત આએગી ઔર વહ રૂમિયોં કે દરમિયાન ઘૈર લિયે જાએંગે ઔર લડતે લડતે એૈસે ખસ્તા હાલ હો જાએંગે કે ઉન કે લિયે મદદ કા પહુંચના ઝરૂરી હો જાએગા. લેહાઝા રાત હી મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો રવાના હોને કા હુક્મ ફરમા દિયા. અગર એૈન લડાઈ કે વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હુક્મ ફરમાતે તો શિરઝ સે કન્સરીન તક કી મુસાફત તય કરને મેં વક્ત ઝાએ હોતા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા એૈન વક્ત પર ન પહોંચ સક્તે બલ્કિ શામ કે વક્ત પહુંચતે.

અલ-હાસિલ !

- હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અપને ઉમ્મતી કે અહવાલ કી ખબર હૈ ઔર ગૈબ કા ઈલ્મ હાસિલ હૈ.
- હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ બા-હયાત હૈં ઔર અપને જિસ્મ અક્દસ કે સાથ જહાં ભી ચાહેં તશરીફ લે જાને કા ઈખ્તેયાર રખતે હૈં.
- અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો તસર્રુફ વ ઈખ્તેયાર અતા ફરમાયા હૈ.

લૈકિન ! અફસોસ કે દૌરે-હાઝિર કે મુનાફિકીન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઈલ્મે ગૈબ કા ઈન્કાર કરતે હૈં બલ્કિ હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે લિયે ઈલ્મે ગૈબ કા અકીદા રખના શિર્ક કહતે હૈં. ઈલાવા અઝીં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો અપને જૈસા બશર માન કર તસર્રુફ ઔર ઈખ્તેયાર કા ભી ઈન્કાર કરતે હૈં. નીઝ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી હયાત કા ભી ઈન્કાર કરતે હુએ યહાં તક કહતે હૈં ઔર લિખતે હૈં કિ મઆઝલ્લાહ મર કર મટ્ટી મેં મિલ ગએ. દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કે અકાબિર ઔર અઈમ્મા કી કિતાબોં કે કુછ ઈક્તિબાસાત ઝૈલ મેં દર્જ હૈં, તાકિ નાઝિરીને કિરામ ઉન કે અકાઈદે બાતિલા સે આગાહ ઔર મુતનબ્બેહ હોં :

- વહાબી, દેવબન્દી, ગૈર મુકલ્લિદ ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામુલ અવ્વલ ફિલ હિન્દ, મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્‌લ્વી સાહબ ને અપની રુસવાએ ઝમાના કિતાબ મેં લિખા હૈ :

  "કિસી નબી ,વલી યા ઈમામ વ શહીદ કી જનાબ મેં હરગિઝ યહ અકીદા ન રખે કિ વહ ગૈબ કી બાત જાનતે હૈં બલ્કિ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કે બારે મેં ભી યહ અકીદા ન રખે ઔર ન ઉન કી તા'રીફ મેં એૈસી બાત કહે." (હવાલા :- તક્વીયતુલ ઈમાન, મુસન્નિફ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્‌લ્વી, નાશિર :- દારુસ્સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 47)

- વહાબી તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ રબ્બાની મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી સાહબ લિખતે હૈં :

  "હઝરત સલ્લલ્લાહો અલૈહે વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ ન થા. ન કભી ઈસ કા દા'વા કિયા ઔર કલામુલ્લાહ શરીફ ઔર બહુત સી અહાદીસ મેં મૌજૂદ હૈ કિ આપ આલિમુલ ગૈબ ન થે ઔર યહ અકીદા રખના કિ આપ કો ઈલ્મે ગૈબ થા, સરીહ શિર્ક હૈ." (હવાલા :- ફતાવા રશીદિયા, (કામિલ), નાશિર :- મક્તબા થાનવી, દેવબન્દ, સફહા : 103)

- ઈમામુલ મુનાફિકીન, મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્‌લ્વી સાહબ લિખતે હૈં :

  "ઔર જિસ કા નામ મુહમ્મદ યા અલી હૈ વહ કિસી ચીઝ કા મુખ્તાર નહીં. એૈસા શખ્સ કિ ઉસ કા નામ મુહમ્મદ યા અલી હો ઔર ઉસ કે ઈખ્તેયાર

મેં દુનિયા કે સબ કારોબાર હોં, ઐસા હકીકત મેં કોઈ શખ્સ નહીં બલ્કિ મહઝ અપના ખ્યાલ હૈ. ઈસ કિસ્મ કે ખ્યાલ બાંધને કા અલ્લાહ ને તો હુક્મ નહીં દિયા'' (હવાલા : તક્વીયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ્સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 70)

દૌરે-હાઝિર કે મુનાફિકીન કે મુન્દરજા બાલા અકાઈદ કો મીઝાને અદ્લ કે એક પલ્લે મેં રખેં ઔર દૂસરે પલ્લે મેં મુકદ્દસ સહાબએ કિરામ કે પાકીઝા એ'તેકાદ રખેં ઔર ફિર ફૈસલા કરેં કિ દૌરે-હાઝિર કે મુનાફિકીન કે અકાઈદ સહાબએ કિરામ કે એ'તેકાદ સે કિતને મુતઝાદ હૈં.

❀ અગર હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે લિયે ઈલ્મે ગૈબ કા અકીદા રખના શિર્ક હૈ, તો ક્યા હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ જૈસે સાહિબે અશરએ મોબશ્શરહ ઔર જલીલુલ મર્તબત સહાબીએ રસૂલ કો ઈસ બુન્યાદી અકીદે કી મા'લૂમાત ન થી કિ હુઝૂર કે બતાને પર શિરઝ સે કન્સરીન કી તરફ ઈસ્લામી લશ્કર લે કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી કુમુક કરને ચલ પડે ? ઉસ વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર મેં અકાબિર સહાબએ કિરામ કી એક જમાઅત મૌજૂદ થી. અગર હુઝૂર કે લિયે ઈલ્મે ગૈબ ઔર તસર્રુફ કા અકીદા શિર્ક હોતા તો સહાબએ કિરામ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો રોકતે કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા બ-મકામ કન્સરીન ઈબ્તિલાએ મુસીબત હોને કા હાદિસા હમારે લિયે ગૈબ હૈ ઔર ગૈબ કા ઈલ્મ અલ્લાહ કે સિવા કિસી કો નહીં. લેહાઝા ઈસ ઇત્તેલાઅ પર શિરઝ સે કન્સરીન તક ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર જાના મુનાસિબ નહીં ઔર શિર્ક પર મુશ્તમિલ ફાસિદ એ'તેકાદ પર એ'તેમાદ કરના અઝ રૂએ શરઆ રવા ભી નહીં. લૈકિન કિસી ને ભી એ'તરાઝ નહીં કિયા બલ્કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ ને જો ગૈબ કી ખબર દી ઈસ કો સૌ ફીસદ હક્ક તસ્લીમ કરતે હુએ સહાબએ કિરામ કી મુકદ્દસ જમાઅત ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ હઝરત ખાલિદ કી મદદ કરને બ-ઉજલત રવાના હૂઈ. સહાબએ કિરામ કા પુખ્તા અકીદા થા કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને **મહબૂબે આ'ઝમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ઉન કી ઝાહેરી હયાત મેં ઔર દુનિયા સે પર્દા ફરમાને કે બા'દ ભી મુગીબાત પર મુત્તલેઅ ફરમાયા હૈ. બલ્કિ અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ કો ઐસા તસર્રુફ ઔર ઈખ્તેયાર અતા ફરમાયા હૈ કિ વહ અપને હર ઉમ્મતી કે તમામ અહવાલ સે બા-ખબર હૈં. કૌન મુસીબત મેં મુબ્તલા હૈ ઔર કૌન મદદ કા ખ્વાસ્તગાર હૈ ? ઈન તમામ મુઆમલાતો અહવાલ સે અલ્લાહ કે મહબૂબે આ'ઝમ મુત્તલેઅ ઔર બા-ખબર હૈં :

ફર્યાદ ઉમ્મતી જો કરે હાલે ઝાર મેં
મુમ્કિન નહીં કિ ખૈરે બશર કો ખબર ન હો
ઔર
વલ્લાહ વહ સુન લેંગે ફર્યાદ કો પહુંચેંગે
ઈત્ના ભી તો હો કોઇ જો આહ કરે દિલ સે

(અઝ : - ઈમામે ઇશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

લેહાઝા સહાબએ કિરામ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી દી હૂઈ ઇત્તેલાઅ પર કોઈ એ'તરાઝ ઔર ચૂં વ ચરા નહીં કી, બલ્કિ યકીન કર લિયા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઉન કે સાથી ઝરૂર આફત વ મુસીબત મેં હૈં.

અલ-કિસ્સા ! હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે તવસ્સુત સે હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં કે ઈબ્તિલાએ મુસીબત હોને કી ખબર સુનાઈ, તો તમામ મુજાહિદ બે-કરાર હો ગએ ઔર સબ કે સબ અપને હથિયારોં કી તરફ દૌડે ઔર બ-ઉજલત મુસલ્લહ હો કર અપને ઘોડોં પર સવાર હો ગએ. જલ્દી કી વજહ સે બા'ઝ અપને ઘોડોં પર ઝીન ભી ન કસ સકે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હમરાહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી જાનિબ રવાના હો ગએ.

❀ હઝરત ખાલિદ કી ઝૌજા આપ કો ટોપી પહુંચાને ગઈ :-

મુજાહેદીને ઈસ્લામ કે ઘોડે ઉડને વાલી ચિડયોં કે માનિન્દ છૂટે. ઔર ઐસા મેહ્સૂસ હો રહા થા કિ ઘોડે ઝમીન પર દૌડ નહીં રહે બલ્કિ હુવા મેં ઉડતે હુએ જા રહે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા સબ સે આગે અપના ઘોડા દૌડા રહે થે ઔર જલ્દ અઝ જલ્દ હઝરત ખાલિદ તક પહુંચને કે ખ્વાહાં થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને દેખા કિ એક સવાર ઉન સે ભી તૈઝ રફ્તારી સે જા રહા થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઉસ સવાર કી સુરઅત ઔર ઘોડા કૂદા કર દૌડાને કી મહારત દેખ કર મહવે હૈરત થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અપને સાથિયોં કો હુક્મ દિયા કિ ઉસ સવાર સે જા મિલો ઔર મા'લૂમ કરો કિ વહ કૌન હૈ ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા રિવાયત ફરમાતે હૈં કિ ઉસ સવાર કે મુતઅલ્લિક મૈં ને ગુમાન કિયા કિ શાયદ વહ સવાર કોઈ ફરિશ્તા હૈ જિસ કો અલ્લાહ તઆલા ને હમારે લશ્કર

કી રહબરી કે લિયે આગે ભેજા હૈ. વહ સવાર અપની બર્ક રફતારી સે બરાબર જા રહા થા. ઉસ કો પકડના ઔર ઉસ સે સબ્કત કરના ના-મુમ્કિન થા. લેહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અપને ઘોડે કો એડી માર કર ખૂબ તૈઝ ભગાયા મગર ઉસ સવાર સે સબ્કત ન કર સકે. થોડા ફાસ્લા રહ ગયા તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઝોર સે પુકારા કિ ઐ સવાર ! અલ્લાહ તુઝ પર રહમ કરે, નર્મી ઈખ્તેયાર કર ઔર ઠહર જા. ઉસ સવાર કે કાન મેં આવાઝ પહોંચી તો વહ પહચાન ગયા કિ યહ આવાઝ તો જૈશે ઈસ્લામ કે સરદાર કી હૈ, લેહાઝા વહ રુક ગયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા જબ ઉસ સવાર કે કરીબ ગએ, તો મહવે હૈરત હો ગએ ક્યૂં કિ વહ સવાર કોઈ ફરિશ્તા ન થા બલ્કિ એક ઔરત થી. ઔર વહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી જૌઝાએ મોહતરમા **હઝરત ઉમ્મે તમીમ** થીં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ ઉમ્મે તમીમ ! કિસ ચીઝ ને તુમ કો ઈસ કદ્ર તૈઝ રફતારી સે ઈસ્લામી લશ્કર કે આગે ચલને પર બર-અંગેખ્તા કિયા હૈ ? હઝરત ઉમ્મે તમીમ કા જવાબ ઐસા ઈમાન અફરોઝ હૈ કિ જિસ કો સુન કર કારેઈને કિરામ કા ઈમાન તાઝા હો જાએગા ઔર દિલ મેં અઝ્મત વ મુહબ્બતે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ઐસે શાદાબ ફૂલ ખિલ ઉઠેંગે, જિસ કી મહક સે મશામે જાં મુઅત્તર હો જાએગી.

હઝરત ઉમ્મે તમીમ કા જવાબ હઝરત અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની સુનિયે :

"પસ જબ અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને પહચાના ઉન કો કહા કિ ઐ ઉમ્મે તમીમ ક્યા ચીઝ બાઈસ તુમ્હારે ચલને કી હૂઈ ? પસ કહા ઈન્હોં ને કે ઐ સરદાર ! જબ સુના મૈં ને ઈસ બાત કો કિ ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કો દુશ્મનોં ને ઘૈર લિયા હૈ. પસ મૈં ને અપને મેં કહા કિ ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કભી પસ્ત ઔર મગ્લૂબ ન હોંગે, હાલાં કિ ગૈસૂએ મુબારક મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ આલેહિ વ સલ્લમ કે ઉન કે પાસ હૈં ઔર જિસ વક્ત ફિરા મુઝ સે ખ્યાલ ઉન કા પસ દેખા મૈં ને બ-જાનિબ કુલાહ કે જિસ મેં મૂએ મુબારક થે કિ ભૂલ ગએ ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ કો ઔર બ-ઉજ્લત ચલી હૂં ઉન કી તરફ. પસ કહા અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને કિ વાસ્તે અલ્લાહ કે હૈ યહ કામ તુમ્હારા ઐ ઉમ્મે તમીમ ! ચલો તુમ અલ્લાહ તઆલા કી બરકત ઔર મદદ પર." (હવાલા :- "ફુતૂહુશ્શામ" અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 167)

અવરાકે સાબિકા મેં હમ ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી મુબારક ટોપી (કુલાહ) કા ઝિક્ર કિયા હૈ. ઈસી ટોપી કા તઝકેરા યહાં હો રહા હૈ. **ઈસ ટોપી મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ગૈસૂએ અક્દસ થે.** હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા યહ અકીદા થા કિ પ્યારે આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મુકદ્દસ ગૈસૂઓં કે સદ્કે ઔર તુફૈલ મેં મુઝે હર લડાઈ મેં કામ્યાબી હાસિલ હૂઈ હૈ. ઔર મૈં મહફૂઝ વ સલામત રહા હૂં, લૈકિન કન્સરીન કે મા'રકે મેં જબ ઉન કો યાદ આયા કિ મુકદ્દસ ગૈસૂઓં વાલી ટોપી મૈં ભૂલ આયા હૂં તો ઉન કો અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા. ક્યૂં કિ જિસ મુકદ્દસ ગૈસૂઓં કી બ-દૌલત મુઝ પર રહમત વ નુસ્રતે ઈલાહી કી બારિશ નાઝિલ હોતી થી વહ મુકદ્દસ ગૈસૂઓં વાલી ટોપી આજ મેરે સાથ નહીં. ઉન મુકદ્દસ ગૈસૂઓં કી બરકત સે હી મુઝ પર હમેંશા રહમતે ખુદાવન્દી કી ઘટા છાયા કરતી હૈ :

સૂખે ધાનોં પે હમારે ભી કરમ હો જાએ,

છાએ રહમત કી ઘટા બન કે તુમ્હારે ગૈસૂ.

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી જૌઝાએ મોહતરમા હઝરત ઉમ્મે તમીમ કા ગૈસૂએ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે સાથ કૈસા પુખ્તા ઔર રાસિખ અકીદા થા કિ જબ ઈન્હોં ને સુના કિ ઉન કે શૌહર હઝરત ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કો દુશ્મનોં ને ઘૈર લિયા હૈ, તો વહ મુત્લક ફિક્ર મન્દ ન હૂઈં બલ્કિ મુત્મઈન રહીં. ઔર કામિલ યકીન કે સાથ કહા કિ ખાલિદ બિન વલીદ કો કુછ નહીં હોગા. ઉન કા બાલ બેકા ન હોગા ક્યૂં કિ ઉન કે પાસ મુસ્તફા જાને રહમત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે બાલ મુબારક હૈં. લૈકિન જબ ઉન કો પતા ચલા કિ મુકદ્દસ ગૈસૂઓં વાલી ટોપી હઝરત ખાલિદ ભૂલ ગએ હૈં તો બેચૈની ઔર ઈઝતિરાબ કે આલમ મેં ટોપી લે કર તૈઝ રફતાર ઘોડે પર હઝરત ખાલિદ કી તરફ ભાગીં. ક્યૂં ? ઈસ લિયે કિ ઉન કા પુખ્તા અકીદા થા કિ ઈસ મુકદ્દસ ગૈસૂ કે સદકે મેં મેરે સુહાગ કી બકા હૈ. ઈન્હીં મુકદ્દસ ગૈસૂઓં કે તુફૈલ મેરે ખાવિન્દ બકૈદે હયાત હૈં. લેહાઝા વહ અપને સુહાગ કી હિફાઝત કી ગર્ઝ સે ટોપી પહુંચાને જા રહી થીં. બલ્કિ યૂં કહના ભી મુનાસિબ હૈ કિ **વહ હઝરત ખાલિદ કો ઝિન્દગી પહુંચાને જા રહી થીં.** ગૈસૂએ અક્દસ કે તવસ્સુલ સે હઝરત ખાલિદ કી બકા ઔર હયાત કે મિશન પર જા રહી થીં ઔર ઉન કા જાના યકીનન જાઈઝ ઔર મુસ્તહસન થા. ક્યૂંકિ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો જબ યહ મા'લૂમ હુવા કિ હઝરત ઉમ્મે તમીમ હઝરત ખાલિદ કો મુકદ્દસ ગૈસૂ વાલી ટોપી દેને જા રહી હૈં, તો ઈન્હોં ને ફરમાયા કિ :

"ઐ ઉમ્મે તમીમ ! તુમ્હારા યહ કામ અલ્લાહ કે વાસ્તે હૈ"

કૌન સા કામ ? હઝરત ખાલિદ કો ટોપી પહુંચાને કા કામ. ટોપી ક્યૂં પહુંચાઈ જા રહી થી ? હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક સે તવસ્સુલ કરને કે લિયે. ઉન મુકદ્દસ બાલોં કે વસીલા સે હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં કી ઝિન્દગી બચાની થી. અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે આસાર શરીફ઼ા સે તવસ્સુલ કરના મમ્નૂઅ હોતા તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા હરગિઝ યહ નહીં ફરમાતે કિ તુમ્હારા યહ કામ અલ્લાહ કે વાસ્તે હૈ. બલ્કિ સખ્તી સે મુમાનેઅત ફરમા દેતે ઔર હઝરત ઉમ્મે તમીમ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ શિરઝ મેં વાપસ જાને કા હુક્મ દેતે ઔર હઝરત ખાલિદ કો ટોપી દેને કે લિયે ઉમ્મે તમીમ કો કન્સરીન તક નહીં જાને દેતે. મગર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ઉમ્મે તમીમ કી હૌસલા અફ઼ઝાઈ કરતે હુએ ફરમાયા કિ **"ચલો તુમ અલ્લાહ તઆલા કી બરકત ઔર મદદ પર."**

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઐન વક્ત પર હઝરત ખાલિદ કી મદદ કરને પહોંચ ગએ

જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કન્સરીન કે મા'રકા કે કરીબ પહુંચે તો દેખા કિ ગર્દો ગુબાર કે બાદલ ઉઠ રહે હૈં ઔર હર તરફ સિર્ફ રૂમી સિપાહી હી નઝર આ રહે હૈં. હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથિયોં કા કોઈ નિશાન વ પતા નહીં હૈ. વહ બહુત ફિક્ર મન્દ હુએ ઔર હઝરત ખાલિદ કો અપને આને કી ઈત્તેલાઅ દેને કી ગર્ઝ સે નારએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કી. એક સાથ હઝારોં મુજાહિદોં કે **"અલ્લાહો અકબર"** કે ના'રે સે કોહ વ સહરા ગૂંજ ગયા. રૂમિયોં ને નારએ તક્બીર કી આવાઝ સુની તો ઉન કે દિલ બૈઠ ગએ. વહ કુછ સોચેં ઔર કોઈ હરકત કરેં ઈસ કે કબ્લ ઈસ્લામી લશ્કર ને ઉન કો ચારોં તરફ સે ઘૈર લિયા ઔર રૂમિયોં કે સરોં પર તલવારેં રખની શુરૂ કર દીં. રૂમી સિપાહી મુજાહિદોં કી તલવારોં કી ઝર્બ ખા કર અપને ઘોડે સે ઈસ તરહ ગિરને લગે જૈસે પતઝડ મેં તૈઝ હવા કે ઝોંકે સે સૂખે પત્તે દરખ્ત સે ગિરતે હૈં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઉન કે સાથી અબ ભી બડી દિલૈરી સે મસ્રૂફે જંગ થે. જબ ઈન્હોં ને તહલીલો તક્બીર કી આવાઝેં સુનીં તો ઉન મેં તાઝા જૌશ પૈદા હો ગયા. હઝરત ખાલિદ ને ભી નારએ તક્બીર બુલન્દ કિયા ઔર

અપને વુજૂદ કા સુબૂત દેને કે સાથ સાથ અપના પતા ભી બતાયા. જિસ જગહ પર હઝરત ખાલિદ ઔર ઉન કે સાથી ઠહરે થે વહાં લડાઈ હોને કી વજહ સે નૈઝે ઔર તલવારેં બુલન્દ હોતી થીં ઔર આફ઼્તાબ કી રૌશની મેં મિસ્લ આઈના ચમકતી થીં.

❀ હઝરત ઉમ્મે તમીમ મુકદ્દસ ગૈસૂઓં વાલી ટોપી લે કર હાઝિર :-

હઝરત ખાલિદ બડી દિલૈરી ઔર જાં ફશાની સે અપને સાથિયોં કે હમરાહ રૂમિયોં કા મુકાબલા કર રહે થે કિ દફઅતન ઈન્હોં ને દેખા કિ એક નકાબ પોશ સવાર બડી દિલૈરી ઔર શુજાઅત સે રૂમી સિપાહિયોં કો નૈઝા માર કર દાએં બાએં હટાતા ઔર લશ્કર કો ફાડતા હુવા આ રહા હૈ. થોડી દૈર મેં વહ સવાર હઝરત ખાલિદ કે કરીબ આ પહુંચા. ચેહરે પર નકાબ હોને કી વજહ સે હઝરત ખાલિદ ઈસ કો પહચાન ન સકે લેહાઝા પૂછા કિ ઐ દિલૈર જવાન ! તૂ કૌન હૈ ? હઝરત ઉમ્મે તમીમ ને જવાબ દિયા કિ મૈં આપ કી ઝૌજા ઉમ્મે તમીમ હૂં. ફિર ક્યા હુવા ? અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર અલ વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં. હઝરત મુસ્અબ બિન મહારિસ બયાન કરતે હૈં કિ :

> **"પસ ઉસી વક્ત એક સવાર નિકલા ગિર્દ સે ઔર ફાડતા થા રૂમિયોં કો યહાં તક કિ દૂર કર દિયા ઈસ ને ઉન કો જો હમારે ગિર્દ થે. પસ જલ્દી ગએ ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ કી તરફ ઔર પૂછા કિ તૂ કૌન હૈ ? ઈન્હોં ને કહા કિ મૈં તુમ્હારી ઝૌજા ઉમ્મે તમીમ હૂં ઐ અબા સુલૈમાન ! લાઈ હૂં તુમ્હારી ઈસ કુલાહ મુબારક કો, જિસ સે કિ મદદ ચાહતે હો ઔર તવસ્સુલ ઢૂંઢતે હો તુમ ઈસ સે, બ-જાનિબ અલ્લાહ પાક કે, પસ કબૂલ કરતા હૈ અલ્લાહ તઆલા દુઆ કો તુમ્હારે લિયે. લો તુમ ઈસ કો અપને પાસ. પસ કસમ હૈ ખુદા કી કિ નહીં ભૂલ ગએ થે તુમ ઈસ કો મગર ઈસી દિન કે વાસ્તે. ફિર કુલાહ દી ઉન કો. પસ ચમકા ગૈસૂએ મુબારક રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ આલેહિ વ સલ્લમ કદ્દરા હુસ્નહુ વ જમાલહુ સે એક નૂર મિસ્લ બિજલી કે. પસ કસમ હૈ ઐશે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ આલેહિ વ સલ્લમ કી કિ નહીં રખા થા ખાલિદ બિન અલ-વલીદ ને કુલાહ કો અપને સર પર ઔર હમ્લા કિયા થા કૌમ પર મગર યહ કિ ફૈરા ઔર મિલા દિયા ઉન કે આગે વાલોં કો પીછે વાલોં મેં ઔર હમ્લા કિયા ઉન કે સાથ મુસલમાનોં**

ને, પસ નહીં હૂઈ થી બહુત દૈર યહાં તક કિ પીઠ ફૈરી કાફિરોં ને ઔર ઉતરી ઉન પર હલાકી અસ્હાબે મુહમ્મદ મુખ્તાર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે હાથોં સે ઔર નહીં થે કૌમે રૂમિયોં મેં મગર કુશ્તા ઔર ઝખ્મી ઔર કૈદી ઔર પહલે સબ સે ભાગને વાલોં મેં જબલા થા ઔર મુતનસ્સિરા ઉસ કે પીછે થે.''

(હવાલા :- ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 167)

ફુતૂહુશ્શામ કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત કા બ-નઝરે ગાઈર મુતાલઆ કરને સે હસ્બે ઝૈલ ઉમૂર અચ્છી તરહ સાબિત હોંગે :

- હઝરત ઉમ્મે તમીમ ને ખતરા મોલ લે કર ભી હઝરત ખાલિદ કો ગૈસૂએ અક્દસ વાલી ટોપી પહુંચાઈ.
- ગૈસૂએ અક્દસ વાલી ટોપી કે મુતઅલ્લિક હઝરત ઉમ્મે તમીમ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઈસ ટોપી સે તુમ હમેંશા અલ્લાહ કી જાનિબ તવસ્સુલ કરતે હો ઔર મદદ તલબ કરતે હો.
- હઝરત ઉમ્મે તમીમ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઈસ મુબારક ટોપી કે સદકે મેં અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારી હર દુઆ કો કબૂલ ફરમાતા હૈ.
- હઝરત ઉમ્મે તમીમ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ તુમ યહ મુબારક ટોપી અપને સાથ લાના ભૂલ ગએ હો, ઈસી લિયે તુમ પર યહ મુસીબત આઈ હૈ.
- હઝરત ખાલિદ ને અપની ઝૌજા મોહતરમા સે મુબારક ટોપી લે કર જબ અપને સર પર રખી તો ટોપી મુબારક સે **હુઝૂર પુર-નૂર, રહમતે આલમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ગૈસૂએ અક્દસ સે મિસ્લ બિજલી નૂર ચમકા.
- હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મુકદ્દસ ગૈસૂ વાલી ટોપી અપને સર પર રખતે હી દુશ્મનોં કે લશ્કર કો ઉલટ દિયા ઔર દુશ્મન પીઠ ફૈર કર ભાગ નિકલે.

અલ-હાસિલ ! હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જૈસે જલીલુલ કદ્ર સહાબી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કો બરકત હાસિલ કરને કે લિયે અપને સાથ રખતે થે. ઔર ઈસ સે તવસ્સુલ કર કે બરકત, રહમત, નુસ્રત ઔર હિફાઝત હાસિલ કરતે થે. ક્યૂં કિ ઉન કા અકીદા થા અલ્લાહ તઆલા કે મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે આસાર મુબારકા મેં અલ્લાહ તઆલા ને ખૈરો બરકત રખી હૈ ઔર ઈસ કે તવસ્સુલ સે મુઝે હર જંગ મેં ફતહ હાસિલ હોતી હૈ ઔર ઈસ કે સદકે વ તુફૈલ મેં મુઝે ખૈરો આફિયત ઔર મદદ વ નુસ્રત હાસિલ હોતી હૈ.

લૈકિન અફસોસ ! દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે આસારે મુકદ્દસા કી અઝ્મત વ તા'ઝીમ ઔર ઝિયારત સે મના' કરતે હૈં.

- વહાબી તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત મૌલવી અશરફ અલી થાનવી ને લિખા હૈ :

''કહીં કહીં જુબ્બા શરીફ યા મૂએ શરીફ પૈગમ્બર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ યા કિસી ઔર બુઝુર્ગ કા મશ્હૂર હૈ. ઈસ કી ઝિયારત કે લિયે યા તો ઐસી જગહ જમા હોતે હૈં યા ઉન લોગોં કો ઘરોં મેં બુલા કર ઝિયારત કરતે હૈં ઔર ઝિયારત કરાને વાલોં મેં ઔરતેં ભી હોતી હૈં. અવ્વલ તો હર જગહ ઉન તબર્રુકાત કી સનદ નહીં હોતી ઔર અગર સનદ ભી હો તબ ભી જમા હોને મેં બહુત ખરાબિયાં હૈં.''

(હવાલા : ''બહિશ્તી ઝેવર'' મુસન્નિફ :- મૌલવી અશરફ અલી થાનવી,
નાશિર :- રબ્બાની બુક ડિપો, જિલ્દ : 6, મુસલ્સલ સફહા : 386)

કિત્ને ખતરનાક અન્દાઝ મેં થાનવી સાહબ આસારે મુકદ્દસા યા'ની હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ વ જાન આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક ઔર જુબ્બા શરીફ કી ઝિયારત વ તા'ઝીમ સે રોક રહે હૈં. કૈસે કૈસે બહાને તરાશ લિયે ઔર ગન્દી ઝેહનિયત કે ઈખ્તિરાઆતે ફાસિદા કો સફહએ કિર્તાસ પર મર્કૂમ કર દિયે હૈં. થાનવી સાહબ ને ઈસ ઈબારત મેં મુમાનેઅત કે ઝિમ્ન મેં ગુલૂ કરતે હુએ બહુત કુછ ઔર અનાપ શનાપ લિખ દિયા હૈ. મસલન :

(1) હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કી ઝિયારત ઔર તા'ઝીમ સે રોકને કે લિયે પહલા બહાના યહ બતાયા

કિ લોગ ઝિયારત કરને જમા હોતે હૈં યા ઝિયારત કરાને વાલે લોગોં કો અપને ઘર બુલાતે હૈં.

(2) દૂસરા બહાના યહ બતાયા કિ ઝિયારત કરાને વાલોં મેં ઔરતેં ભી હોતી હૈં.

(3) તીસરા બહાના યહ બતાયા કિ ઉન તબર્રુકાત કી કોઈ સનદ નહીં હોતી.

(4) ઔર આખિર મેં અપની શકાવતે કલ્બી કા ઈઝહાર કરતે હુએ યહાં તક લિખ દિયા કિ અગર ઉન તબર્રુકાત કી સનદ ભી હો તબ ભી જમા હોને મેં બહુત ખરાબિયાં હૈં. ઈસ ઈબારત મેં **"બહુત ખરાબિયાં હૈં"** કા જુમ્લા કાબિલ તવજ્જોહ હૈ યા'ની થાનવી સાહિબ કા યહ કહના હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કે અસલી યા નક્લી હોને કા કોઈ યકીન નહીં. મૂએ મુબારક કે અસલી હોને કી કોઈ સનદ નહીં હોતી ઔર અગર સનદ ભી હો તબ ભી જમા હોને મેં બહુત ખરાબિયાં હૈં. સિર્ફ અપની તરફ સે યહ લિખ દિયા કિ બહુત ખરાબિયાં હૈં ઔર લોગોં કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ અક્દસ કી ઝિયારત સે રોક કર સવાબ ઔર બરકત સે મહરૂમ કર દિયા. અગર ખરાબિયાં હૈં તો કૌન સી ખરાબિયાં હૈં ? ઔર ઉન ખરાબિયોં કે મુતઅલ્લિક કુરઆન વ હદીસ મેં ક્યા હુક્મ હૈ વહ ઝિક્ર નહીં કિયા. એક દો યા કુછ ખરાબિયાં હૈં. નહીં લિખા ,બલ્કિ બહુત ખરાબિયાં હૈં. લૈકિન થાનવી સાહબ એક ભી ખરાબી બયાન કરને સે આજિઝ ઔર કાસિર રહે.

હકીકત યહ હૈ કિ થાનવી સાહબ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક ઔર જુબ્બા શરીફ કી અહમિયત નહીં જાનતે થે. એક હવાલા પૈશે ખિદમત હૈ.

- વહાબી તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત મૌલવી અશરફ અલી થાનવી સાહબ કા એક મલ્ફૂઝ :

"ઈસી તરહ બુઝુર્ગોં કે તબર્રુકાત કે સાથ મુઝ કો શગફ નહીં મસલન કુર્તા વગૈરા યહ ખ્યાલ હોતા હૈ કિ ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ."

હવાલા :

(1) કમાલાતે અશરફિયા, નાશિર :- ઈદારા તાલીફાતે અશરફિયા, થાના ભવન બાબ : 1, મલ્ફૂઝ : 1004, સફહા : 251)

(2) હુસ્નુલ અઝીઝ, અઝ : ખ્વાજા અઝીઝુલ હસન, નાશિર :- મક્તબા તાલીફાત અશરફિયા, થાના ભવન જિલ્દ : 1, હિસ્સા : 4, કિસ્ત : 19, મલ્ફૂઝ : 634, સફહા : 147)

થાનવી સાહબ ને સાફ ઈકરાર કર લિયા કિ મુઝે તબર્રુકાત કે સાથ શગફ યા'ની રગ્બત, મુહબ્બત ઔર દિલચસ્પી નહીં. ઔર તબર્રુકાત સે શગફ ન હોને કી વજહ યહ બતાઈ કે ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ ? જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ તબર્રુકાત યા'ની હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ગૈસૂએ અક્દસ ઔર જુબ્બા શરીફ મેં ક્યા રખા હૈ ? ઉર્દૂ ઝબાન મેં **"ક્યા રખા હૈ"** કા જુમ્લા ઈસ્તિફહામિયા હૈ ઔર બ-તૌર મુહાવરા ઈસ્તે'માલ હોતા હૈ ઔર ઈસ કા ઈસ્તે'માલ બે વક્અત ઔર બે અઝ્મત મુઆમલા કે ઈઝહાર કે લિયે હોતા હૈ. મિસાલ કે તૌર પર એક શખ્સ ને અપના મકાન તબ્દીલ કિયા. પુરાને મકાન મેં ઈસ કા જો માલો અસ્બાબ થા ઉસે એક બૈલ ગાડી પર લાદ કર નએ મકાન પર લે ગયા વહાં જબ સામાન ટટોલા તો ઈસ કી બીવી ને કહા કિ હાએ ! ઘર કી સફાઈ કરને કા ઝાડૂ તો મૈં પુરાને ઘર ભૂલ આઈ. અબ ક્યા હોગા ? એક મા'મૂલી ઝાડૂ કે લિયે અપની બેગમ કો દિલ ભરભરાતે દેખ ખાવિન્દ યહી કહે ગા કે અરે જાને દો, એક મા'મૂલી ઝાડૂ કે લિયે ક્યૂં અપના દિલ જલાતી હો, **ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ ?** અલ-ગરઝ ! ક્યા રખા હૈ ? કા જુમ્લા કિસી ચીઝ કી હિકારત ઝાહિર કરને કે લિયે ઈસ્તે'માલ કિયા જાતા હૈ. કારેઈન ફૈસલા ફરમાએં કિ થાનવી સાહિબ તબર્રુકાત કે લિયે **"ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ"** કા જુમ્લા ઈસ્તે'માલ કર કે ક્યા સાબિત કરના ચાહતે હૈં ?

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે આસારે મુકદ્દસા ખુસૂસન ગૈસૂએ અન્વર કી બરકત ઔર અઝ્મત કે મુતઅલ્લિક સહાબએ કિરામ ઔર ખુસૂસન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા એ'તેકાદ કારેઈને કિરામ ને વાકેઆત કી રૌશની મેં મુલાહેઝા ફરમાયા ઔર થાનવી સાહબ કા અકીદા ઉન કી કિતાબોં કી ઈબારતોં સે મા'લૂમ કિયા. દોનોં મેં બો'દલ મશ્રિકૈન હૈ. ઈસ કી વજહ યહ હૈ કિ **"નઝરેં બદલ ગઈં તો નઝારા બદલ ગયા."** હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ

કે પુર-નૂર ચેહરએ અન્વર કો હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ભી દેખા ઔર ઈસી ચેહરએ અન્વર કો અબૂ જહલે લઈન ને ભી દેખા. લૈકિન દોનોં કે દેખને મેં ઝમીન આસ્માન કા ફર્ક થા. એક ને મુહબ્બત ઔર અકીદત કી નઝર સે દેખા ઔર દૂસરે ને બુગ્ઝ વ અદાવત કી નઝરે બદ સે દેખા. લેહાઝા દોનોં કે તા'સુરાત મુતઝાદ સુનને મેં આએ. ઈસી તરહ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈસ નઝર સે દેખા કિ કાએનાત કી બેહતરીન ને'મત ઔર રહમત મેરે આકા વ મૌલા કે ગૈસૂએ અક્દસ હૈં. લૈકિન થાનવી સાહબ ને હિકારત કી નઝર સે દેખ કર કહા કિ **''ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ.''** નઝરેં બદલ ગઈ તો નઝારા બદલ ગયા.

તબર્રુકાત કી ઝિયારત કરને ઔર અપને સાથ તબર્રુકાત રખને સે બહુત સારી ને'મતેં ઔર બરકતેં હાસિલ હોને કે સાથ સાથ સાહિબે તબર્રુક બુઝુર્ગ કી શાને અઝ્મત અયાં હોતી હૈ ઔર ઝાઈરીન કે દિલોં મેં સાહિબે તબર્રુક બુઝુર્ગ કી અઝ્મત વ મુહબ્બત રાસિખ હોતી હૈ. બુઝુર્ગાને દીન કે તબર્રુકાત કો અપને પાસ હિફાઝત સે રખના, ઈસ કા અદબ કરના, ઈસ કી ઝિયારત કરના, ઈસ કે તવસ્સુલ સે દુઆ કરના, ફૈઝ વ બરકત વ શિફા વ આફિયત હાસિલ કરના વગૈરા ઉમૂર સહાબએ કિરામ, તાબેઈન, તબે તાબેઈન, સલ્ફે સાલેહીન, અઈમ્મ-એ દીન વગૈરા મેં ઈબ્તિદાએ ઈસ્લામ સે રાઈજ ઔર મશરૂઅ હૈં. લૈકિન હર વહ કામ કિ જિસ કે કરને સે અમ્બિયા-એ કિરામ વ ઔલિયા-એ ઈઝામ કી અઝ્મત કા પર્ચમ લહરાએ ઉન તમામ કામોં કો વહાબી, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી મક્તબ-એ ફિક્ર કે ઓલ્મા મમ્નૂઅ કરાર દેતે હૈં બલ્કિ મુમાનેઅત કરને મેં હદ દર્જા ગુલૂ કરતે હૈં.

- ઈમામુલ મુનાફિકીન, મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લ્વી ને લિખા હૈ :

''ઔર ઈસ કે કુંવેં કે પાની કો મુતબર્રક સમઝ કર પીના, બદન પર ડાલના, આપસ મેં બાંટના, ગાઈબોં કે વાસ્તે લે જાના વગૈરા વગૈરા. ઈસ કિસ્મ કી બાતેં કરે તો ઈસ પર શિર્ક સાબિત હોતા હૈ.'' (હવાલા :- તક્વીયતુલ ઈમાન, નાશિર : - અદ્દારુસ સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 24)

મુન્દરજા બાલા ઈબારત પર તબસિરા કિયે બગૈર ઈસ બહસ કો તૂલ ન દેતે હુએ સિર્ફ ઈત્ના કહના હૈ કિ દેવબન્દી મક્તબ-એ ફિક્ર કે ઓલ્મા મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કા બુઝુર્ગાને દીન કે સાથ રિશ્તએ અકીદત મુન્કતે' કરને કી ગર્ઝ સે બુઝુર્ગાને દીન કે

તબર્રુકાત કા અદબ વ એહતરામ ખત્મ કરને કે લિયે તરહ તરહ કે હથકન્ડે અપનાતે હૈં. ઔર તબર્રુકાત કી ઝિયારત ઔર તબર્રુકાત કો બાઈસે બરકત માનને કો ગુનાહ બલ્કિ શિર્ક તક કહ દેતે હૈં. અલ-મુખ્તસર ! જિસ કે દિલ મેં તા'ઝીમ વ અઝ્મતે મુસ્તફા કા ફુકદાન હોતા હૈ વહ ગૈસૂએ અક્દસ કે મુતઅલ્લિક યહી નઝરિયા રખતા હૈ કિ **''ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ.''** ઔર જિસ કે દિલ મેં મુહબ્બતે રસૂલ કા દરિયા મૌજ-ઝન હોતા હૈ વહ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે ગૈસૂએ પાક કે લિયે યહ અકીદા રખતા હૈ :

શાને રહમત કિ શાના ન જુદા હો દમ ભર
સીના ચાકોં પે કુછ ઈસ દર્જા હૈં પ્યારે ગૈસૂ
હમ સિયહ કારોં પે યા રબ તપિશે મહશર મેં
સાયા અફ્ગન હોં તેરે પ્યારે કે પ્યારે ગૈસૂ

(અઝ :- ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ કે આસાર મુબારકા મસલન મૂએ મુબારક, નાખુન શરીફ, મલ્બૂસાત ઔર દીગર અશ્યા-એ ઈસ્તે'માલ, નીઝ બુઝુર્ગાને દીન કે તબર્રુકાત કી તા'ઝીમ વ અદબ ઔર ઉન તબર્રુકાત કે તવસ્સુલ સે હુસૂલ ને'મત વ બરકત કે મુતઅલ્લિક કુરઆન વ હદીસ ઔર અઈમ્મ-એ મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કે અક્વાલ વ અફઆલ સે જવાઝ વ ઈસ્તેહબાબ કે કાફી ઔર વાફી દલાઈલ ઔર સુબૂત દેખને કે લિયે મુન્દરજા ઝૈલ કુતુબ કી તરફ રૂજૂઅ ફરમાએં :

(1) **બદ્રુલ અન્વાર ફી આદાબિલ આસાર**
મુસન્નિફ : ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસ બરૈલવી કુદ્દિસા સિર્રહુ

(2) **આદાબુલ અખ્યાર ફી તા'ઝીમિલ આસાર**, મુસન્નિફ: સદ્રુલ અફાઝિલ હઝરત મૌલાના સય્યિદ નઈમુદ્દીન મુરાદાબાદી અલૈહિર્રહમા

(3) **અબર્રુલ મકાલ ફી ઇસ્તેહસાને કુબ્લતિલ અજલાલ**
મુસન્નિફ : ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસ બરૈલવી કુદ્દિસા સિર્રહુ

ફતહે કિલ્લ-એ કન્સરીન

જબ રૂમી સિપાહિયોં ને ભાગના શુરૂ કિયા તો મુજાહિદોં ને ઉન કા તઆકકુબ કિયા. રૂમી સિપાહી અપની જાનેં બચાને કે લિયે દુમ દબા કર હર સમ્ત ભાગ રહે થે. મુજાહિદોં ને જો ભી રૂમી સિપાહી હાથ લગા ઉસ કો કુશ્તા ઝમીન પર ડાલ દિયા. કલીલ અર્સે મેં મૈદાન સાફ હો ગયા. મૈદાન મેં અબ સિર્ફ ઈસ્લામી લશ્કર હી થા. તમામ મુજાહિદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે નિશાન કે કરીબ જમા હોને લગે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ભી અપને સાથિયોં કે હમરાહ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આએ. હઝરત ખાલિદ અર્ગવાન કે સુર્ખ ફૂલ કી તરહ ખૂન મેં તર બતર થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉન કો સલામતી પર મુબારકબાદી દેતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ ને જેહાદ કર કે અપને દિલ કો તસ્કીન દી ઔર અલ્લાહ તઆલા કો રાઝી કિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રાસ્તે કે મોડ સે કન્સરીન કે કિલ્લે પર યલ્ગાર કરને કે લિયે લશ્કર કો કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. જબ ઈસ્લામી લશ્કર કન્સરીન કે કિલ્લે કે કરીબ પહુંચા તો અહ્લે શહર ને કિલ્લે કે દરવાઝે બન્દ કર લિયે. અહ્લે કન્સરીન કો મા'લૂમ હો ચુકા થા કિ ઉન કા હાકિમ લુકા કત્લ હો ચુકા હૈ ઔર જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કા લશ્કર ભી હઝીમત ઉઠા કર ભાગ નિકલા હૈ. લેહાઝા ઈન્હોં ને સુલહ કરના મુનાસિબ સમઝા. ફૌરન એક એલચી કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ ભેજા ઔર અદાએ જિઝ્યા પર સુલહ કી દરખ્વાસ્ત કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સુલહ કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમાલી ઔર બ-મૌજિબ અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક કે હુક્મ કે ફી કસ ચાર દીનાર યા અડતાલીસ દિરહમ પર સુલહ કર કે દસ્તાવેઝ લિખ દી. મુલ્કે શામ કા મશ્હૂર કિલ્લા કન્સરીન ઈસ્લામી લશ્કર ને ફતહ કર લિયા.

❁ અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત

(1) અરેકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હવરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ને અબીલ કુદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શિરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન

નોટ : હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે સાહિબઝાદે કા નામ સુલૈમાન થા. મુલ્કે અરબ મેં નામ કે બજાએ ઉસ કી કુન્યત સે પુકારને કા દસ્તૂર થા. યા'ની કિસી શખ્સ કો ઉસ કે બાપ, બેટે, બેટી વગૈરા સે મન્સૂબ કર કે ઉસ કી કુન્યત મુકર્રર કર દેતે થે ઔર ફિર ઉસ કુન્યત સે પુકારતે થે. મસલન અબૂલ હસન, અબૂ બક્ર, ઉમ્મે હકીમ, ઈબ્ને હાજિબ વગૈરા. અબૂ સુલૈમાન યા'ની સુલૈમાન કે બાપ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો તમામ લોગ અબૂ સુલૈમાન નામ સે હી પુકારા કરતે થે. લેહાઝા હમ ને ભી નક્લે રિવાયત કા લિહાઝ કરતે હુએ હઝરત ખાલિદ કે લિયે અબૂ સુલૈમાન કા ઈસ્તે'માલ કિયા હૈ. ઈસ સે મુરાદ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ઝાતે ગિરામી હૈ. કારેઈને કિરામ કો કોઈ મુગાલ્તા ન હો ઈસ લિયે હમ ને વઝાહત કર દી હૈ.

કુન્યત = વહ નામ જો બાપ, માં બેટા, બેટી વગૈરા કે તઅલ્લુક સે બોલા જાએ.

(હવાલા : ફીરોઝુલ-લુગાત, સફહા : 1038)

જંગે બા'લ્બક

ફતહે કન્સરીન કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ કો હુમુસ કે કિલ્લે કા મુહાસરા કરને રવાના કિયા ઔર ખુદ બ-જાનિબ બા'લ્બક રવાના હુએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ બા'લ્બક જા રહે થે કિ રાહ મેં દેખા કિ દરિયા કે કિનારોં કી તરફ સે એક બડી જમાઅત બા'લ્બક કી જાનિબ જા રહી હૈ. ઔર ઉસ જમાઅત કે સાથ કસીર તા'દાદ મેં સામાને તિજારત હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ચંદ મુજાહિદોં કો ઉસ કાફલા કી જાનિબ બરાએ તફતીશ ભેજા. થોડી દૈર મેં વહ ખબર લાએ કિ યહ કાફલા રૂમિયોં કા હૈ ઔર વહ અહ્‌લે બા'લ્બક કે લિયે રસદ લે કર જા રહા હૈ ઔર રસદ મેં શકર કાફી મિક્દાર મેં હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ બા'લ્બક હમારે લિયે દારુલ હર્બ હૈ. ઈલાવા અઝીં હમારે ઔર ઉન કે દરમિયાન કોઈ સુલહ યા કૌલ વ કરાર નહીં હૈ, લેહાઝા યહ માલે ગનીમત હૈ, જિસ કો અલ્લાહ તઆલા ને હમારે લિયે ભેજા હૈ. મુજાહિદોં ને કાફલે કો ઘૈર લિયા ઔર ઉસ કા તમામ માલો અસ્બાબ છીન લિયા ઔર અહ્‌લે કાફલા કો ગિરફ્તાર કર લિયા. ઈસ કાફલા કે સાથ શકર કી ચાર સૌ બોરિયાં થીં. ઈલાવા અઝીં કાફી મિક્દાર મેં ઈન્જીર ઔર કન્દ થા. મુજાહિદોં ને કાફલા વાલોં કો કત્લ કર દેને કા ઈરાદા કિયા, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મના' ફરમાયા ઔર ફિદ્‌યા લે કર કાફલા કો રિહા કર દિયા. અહ્‌લે કાફલા રેહા હો કર બા'લ્બક ગએ. ઔર અપના હાલ બયાન કિયા, નીઝ ઈસ્લામી લશ્કર કી કસરત ઔર આમદ કી કૈફિયત ભી બયાન કી.

અહ્‌લે કાફલા કો રેહા કર કે ઈસ્લામી લશ્કર ઉસી મકામ પર ઠહરા ઔર રાત બસર કી. જબ સુબ્હ હૂઈ તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને લશ્કર કો બા'લ્બક કી જાનિબ કૂચ કા હુક્મ દિયા. બા'લ્બક કા હાકિમ હરબીસ નામ કા બતરીક થા. હરબીસ લડાઈ કા માહિર, દિલૈર ઔર જંગજૂ થા. જબ ઉસ કો પતા ચલા કિ મુસલમાનોં ને બા'લ્બક કે કાફલા કા માલો અસ્બાબ લે લિયા હૈ, તો ઉસ ને અપને સાથ સાત હઝાર સવાર સિપાહી ઔર બડી તા'દાદ મેં પૈદલ લોગોં કો લે કર કાફલે કા અસ્બાબ વ ગલ્લા છુડાને નિકલા. દો-પહર કે વક્ત ઉસ કા ઈસ્લામી લશ્કર સે આમાના સામના હો ગયા. હરબીસ કે હમરાહ જાને વાલે

બતારકા ને ઉસે લડાઈ ન કરને ઔર વાપસ પલટ જાને કા મશ્વરા દિયા. બતારકા ને ઉસ કો બહુત સમઝાયા ઔર દમિશ્ક, બસરા, અજનાદીન ઔર કન્સરીન વાલોં કી હઝીમત કી મિસાલેં પૈશ કીં. લૈકિન હરબીસ ને ઉન કી એક ન સુની ઔર તકબ્બુર વ ગુરૂર કે નશે મેં કહા કિ મૈં ઉન સે ઝરૂર લડૂંગા ઔર જો ગલ્લા વ અસ્બાબ ઈન્હોં ને લે લિયા હૈ વહ ઉન સે છીન લૂંગા ઔર ઉન કો ઐસા સબક સિખાઊં ગા કિ વહ બા'લ્બક કી તરફ નઝર ઉઠા કર ભી ન દેખેં. મૈં ઉન ગરીબ અરબોં કો ભગા દૂંગા ક્યૂં કિ ઉન કા સાબિક સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ હુમુસ મેં હૈ, લેહાઝા યહ લશ્કર હમારે લિયે માલે ગનીમત હૈ જિસ કો હઝરત મસીહ ને હમારી તરફ ભેજા હૈ.

ફિર હરબીસ ને અપને લશ્કર કી સફ બન્દી શુરૂ કી. ઉસ વક્ત ઉસ કે હમરાહિયોં મેં સે એક બતરીક ને હરબીસ સે કહા કિ ઐ હરબીસ ! મૈં તેરે તકબ્બુર ઔર ગુરૂર કે દામ મેં નહીં આને વાલા. તૂ હમ સબ બતારકા કી રાએ ઔર મશ્વરોં કો ન માન કર, મન માની કરના ચાહતા હૈ ઔર હમ કો ખાતિર મેં નહીં લાતા, હમ લડાઈ મેં તેરા ઈત્તિબા' નહીં કરેંગે. યહ કહ કર વહ બતરીક વાપસ પલટા. ઈસ કો દેખ કર બહુત કાફી તા'દાદ મેં લોગ ઈસ બતરીક કે હમરાહ બા'લ્બક વાપસ લૌટ ગએ, લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ ભી હાકિમ હરબીસ આમાદએ જંગ હુવા. અલ-ગર્ઝ ! હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને દેખા કિ રૂમિયોં કા લશ્કર મુઝાહિમ હોને આયા હૈ, તો આપ ને મુજાહિદોં કો યલ્ગાર કા હુક્મ દિયા. હુક્મ મિલતે હી તમામ મુજાહિદ રૂમિયોં પર ટૂટ પડે, જૈસે કોઈ શૈર ભેડ બકરિયોં પર ટૂટ પડતા હૈ. હઝરત આમિર બિન રબીઆ રિવાયત ફરમાતે હૈં કિ કસમ હૈ **ઐશે રસૂલે મકબૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ આલેહિ વ સલ્લમ કી** કિ ન થા હમારે ઔર ઉન કે બીચ મેં મગર એક ગરદાવા, યહાં તક કિ પીઠ ફૈરી ઉન્હોં ને શહર કી જાનિબ ઔર હાકિમ હરબીસ ભી બુરી તરહ ઝખ્મી હો કર ભાગા. હાકિમ હરબીસ કો સાઠ ઝખ્મ લગે થે. હરબીસ મઅ અપને લશ્કર ભાગ કર કિલ્લે મેં ઘુસ ગયા ઔર શહર પનાહ કે દરવાઝે બન્દ કર લિયે.

ઈસ્લામી લશ્કર બા'લ્બક કે કિલ્લે કે કરીબ પહુંચા ઔર કિલ્લે કા મુહાસરા કિયા. બા'લ્બક કે અતરાફ કે દૈહાત કે લોગ મઅ અપને જાનવરોં કે કિલ્લે મેં આ કર પનાહ ગુઝીં હુએ થે ઔર ઈતની કસરત સે લોગ કિલ્લે મેં જમા હુએ કિ પાઊં રખને કી ભી જગહ બાકી ન થી. લેહાઝા કાફી તા'દાદ મેં લોગ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ ગએ.

કિલ્લે કી દીવાર બહુત ચૌડી ઔર કુશાદહ થી ઔર મઝબૂતી કે એ'તબાર સે પૂરે મુલ્કે શામ મેં મશ્હૂર થી. શામ કા વક્ત થા. આફતાબ ગુરૂબ હોને જા રહા થા. મૌસમ સખ્ત સર્દી કા થા. હાલાં કિ બા'લ્બક મેં ગર્મિયોં કે દિનોં મેં ભી સખ્ત સર્દી રહતી હૈ. ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે કે બાહર પડાવ કિયા ઔર શબ બસર કી. મુજાહેદીન અપને સાથિયોં કી નિગેહબાની કરતે ઔર ઈબાદત મેં મશ્ગૂલ હો કર રાત ગુઝારી.

જંગે બા'લ્બક કા દૂસરા દિન

સુબ્હ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અહ્લે બા'લ્બક કો એક ખત લિખા. ઉસ ખત મેં આપ ને અહ્લે શહર કો ઈસ્લામ કી દા'વત દી. ઈસ્લામ કબૂલ ન કરને કી સૂરત મેં અદાએ જિઝ્યા યા ફિર જંગ કા પૈગામ દિયા. ફિર વહ ખત એક રૂમી મુઆહદી કો દિયા ઔર ઉસ કો તાકીદ ફરમાઈ કિ ઈસ કા જવાબ લે કર હી વાપસ આના. વહ રૂમી મુઆહદી (જિસ ને જિઝ્યા દે કર અમાન હાસિલ કી થી) હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત લે કર શહર પનાહ કે કરીબ આયા ઔર રૂમી ઝબાન મેં પુકાર કર કહા કિ મૈં ઈસ્લામી લશ્કર કે કાસિદ કી હૈસિયત સે તુમ્હારી તરફ આયા હૂં. રૂમિયોં ને કિલ્લે કી દીવાર સે એક રસ્સી કે ઝરીએ કાસિદ કો ઊપર ખીંચ લિયા ઔર હાકિમ હરબીસ કે પાસ લે ગએ. કાસિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત હરબીસ કો દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હરબીસ કો રૂમી ઝબાન મેં ખત લિખા થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મર્મસ બિન કૂરક નામ કે એક રૂમી કાતિબ કો અપને સાથ મુહર્રરી કે કામ પર મુતઅય્યન કિયા થા. વહ કાતિબ રૂમી ઔર અરબી દોનોં ઝબાનોં કા માહિર થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા જો ભી અરબી તહ્રીર ઈર્કામ ફરમાતે થે વહ કાતિબ ઉસ કા રૂમી ઝબાન મેં તર્જુમા લિખ દેતા થા. હાકિમ હરબીસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત હાઝિરીન કો પઢ કર સુનાયા. ફિર ઉસ ને પૂછા કિ ઈસ મુઆમલે મેં તુમ મુઝે ક્યા મશ્વરા દેતે હો ? એક બતરીક ને કહા કિ મેરી રાએ યહ હૈ કિ હમ ભી અરેકા, તદમ્મુર, બસરા ઔર દીગર મકામ કે લોગોં કી તરહ અદાએ જિઝ્યા કી શર્ત પર અરબોં સે સુલહ કર કે બે ડર વ મામૂન હો જાએં. ક્યૂં કિ અગર હમ ને ઉન સે જંગ કી, તો વહ હમારે જંગજૂ ઔર શેહસવાર લોગોં કો કત્લ કર કે હમ પર ગાલિબ આ જાએંગે ઔર હમારે માલો અસ્બાબ ઔર અહ્લો અયાલ પર કાબિઝ હો જાએંગે.

બતરીક કા યહ મશ્વરા સુન કર હાકિમ હરબીસ લાલ પીલા હો ગયા ઔર આંખેં ચઢા કર જવાબ દિયા કિ મૈં ને મુલ્કે શામ મેં તુઝ સે બઢ કર બુઝદિલ ઔર ડરપોક નહીં દેખા. ક્યા હમ અપને શહર કો ભૂકે ઔર બાઝારી અરબોં કે હવાલે કર દેં ? તુમ ખ્વાહ મ ખ્વાહ ઉન અરબોં સે ડરતે હો. ગુઝિશ્તા કલ કી લડાઈ મેં મૈં ને ઉન કી જંગી મહારત કો આઝમા લિયા હૈ. ઉન કો લડાઈ કા ઢંગ મા'લૂમ નહીં. ઈલાવા અઝીં વહ લડાઈ મેં ઐસે દિલૈર ભી નહીં હૈં. જૈસી ઉન કી શોહરત હૈ. ગુઝિશ્તા કલ મૈં ઉન કે લશ્કર કે મૈમના પર હમ્લા કરને કી ગલતી કર બૈઠા, અગર ઉન કે લશ્કર કે મૈસરા પર હમ્લા કિયા હોતા તો ઝરૂર ઈન્હેં શિકસ્ત દે કર ભગા દેતા. બતરીક ને જવાબ મેં ઈસ્તેહઝા કે તૌર પર કહા કિ શાયદ ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈસરા ઔર કલ્બ વાલે તુઝ સે ડરતે હોંગે ? હાકિમ હરબીસ સે કોઈ જવાબ ન બન પાયા ઔર વહ અપના સા મુંહ લે કર રહ ગયા. અહ્લે બા'લ્બક દો ગિરોહ મેં બટ ગએ. એક ગિરોહ લડાઈ કા હામી ઔર દૂસરા સુલહ કા ખ્વાસ્તગાર થા. દોનોં ગિરોહ મેં બાત આગે બઢતી, ઈતને મેં હાકિમ હરબીસ ને અપના રંગ દિખાતે હુએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત ચાક કર કે કાસિદ પર ફેંકા ઔર કાસિદ સે કહા કિ **"યહી હમારા જવાબ હૈ"** ફિર ઉસ ને કાસિદ કો વાપસ ભેજને કા હુક્મ દિયા. ચુનાંચે રૂમી સિપાહિયોં ને રૂમી કાસિદ કો રસ્સી મેં બાંધ કર લટકા કર નીચે ઉતાર દિયા. કાસિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો તમામ માજરા કહ સુનાયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો કિલ્લે કા મુહાસરા સખ્ત કરને ઔર હમ્લા કરને કા હુક્મ દિયા.

ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કી દીવાર કી તરફ આગે બઢા. ઈસ્લામી લશ્કર કો આગે બઢતા દેખ કર રૂમિયોં ને કિલ્લે કી દીવાર કે ઊપર સે શૌરો ગુલ મચાના શુરૂ કિયા ઔર તીરોં ઔર પત્થરોં સે હમ્લા શુરૂ કર દિયા. હાકિમ હરબીસ કિલ્લે કી દીવાર કે બડે બુર્જ મેં ઝખ્મોં પર પટ્ટિયાં બાંધ કર બૈઠા થા ઔર અપની કૌમ કો લડાઈ કી તર્ગીબ દેતા થા. ઉસ કે ઉક્સાને કી વજહ સે રૂમિયોં ને ઈસ્લામી લશ્કર પર સખ્ત હમ્લા કરતે હુએ તીરોં કી બૌછાર શુરૂ કર દી. મિસ્લે બારિશ પત્થર બરસાએ. ઈસ્લામી લશ્કર કે બારહ મુજાહિદ શહીદ હુએ. આફતાબ ગુરૂબ હુવા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કે સામને થોડે ફાસ્લા પર વાકેઅ અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટા. કૈમ્પ મેં વાપસ આ કર તમામ મુજાહિદોં ને એક હી કામ કિયા ઔર વહ યહ કિ શિદ્દત કી સર્દી સે બચને કે લિયે લકડિયાં જલા કર આગ રૌશન કી. ચંદ અશ્ખાસ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રાત મેં નિગહબાની કી ઝિમ્મેદારી સૌંપી. નિગેહબાન હઝરાત રાત ભર તહલીલો તક્બીર કી આવાઝ બુલન્દ કરતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે ઈર્દ ગિર્દ ગશ્ત કરતે રહે, યહાં તક કિ રાત ખૈરો આફિયત સે બસર હૂઈ ઔર સુબ્હ નમૂદાર હૂઈ.

જંગે બા'લ્બક કા તીસરા દિન

સુબ્હ કી નમાઝ અદા કરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર મેં મુનાદી કરવા દી કિ કોઈ ભી શખ્સ કિલ્લે કી તરફ બઢ કર ન જાએ. બલ્કિ લશ્કર કે કૈમ્પ મેં હી અપની જગહ પર ઠહરા રહે ઔર અપને લિયે કુછ ખાને કા ઈન્તેઝામ કર લે, તાકિ દુશ્મનોં સે લડને મેં તકવીયત હાસિલ હો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હુક્મ કી તા'મીલ કરતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કૈમ્પ મેં હી ઠહરા રહા ઔર હર શખ્સ ખાને પીને કા ઈન્તેઝામ કરને મેં મસ્રૂફ હો ગયા. જબ આફતાબ બુલન્દ હુવા તો રૂમિયોં ને કિલ્લે કી દીવાર સે દેખા કિ આજ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કે કરીબ નહીં આયા બલ્કિ અભી તક અપને કૈમ્પ મેં મુકીમ હૈ. ઔર કિસી કિસ્મ કી કોઈ જંગી હરકત વ જુંબિશ હોતી દિખાઈ નહીં દેતી, તો ઉન્હોં ને યહ ગુમાન કિયા કિ શાયદ મુસલમાન હમ્લા સે આજિઝ હો કર ઔર મારે ડર કે લડને નહીં નિકલે હૈં. હાકિમ હરબીસ ને રૂમિયોં કો પુકાર કર કહા તુમ્હારે દુશ્મન ખૌફ કી વજહ સે લડને સે બાઝ રહે હૈં. લેહાઝા મૌકા' ગનીમત હૈ કિ ઉન કી આજિઝી ઔર ગફલત કા ફાઈદા ઉઠા કર શહર કે તમામ દરવાઝે ખોલ કર હમ સબ એક સાથ નિકલ કર ઉન પર હમ્લા કર દેં ઔર ઈન્હેં હલાક કર દેં.

હાકિમ હરબીસ કી ઈસ તજવીઝ કે મુતાબિક કિલ્લે કે તમામ દરવાઝોં સે દફઅતન હઝારોં રૂમી એક સાથ નિકલે ઔર ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ પર આ પડે. તમામ મુસલમાન ખાને પીને મેં મશ્ગૂલ હોને કી વજહ સે હમ્લા સે ગાફિલ થે. ચંદ મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કો તૂફાન કી તરહ આતે હુએ દેખા તો બુલન્દ આવાઝ સે પુકાર કર મુજાહિદોં કો હોશિયાર કરના શુરૂ કર દિયા. ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! દુશ્મન હમ પર આ પડે હૈં. વહ હમ પર હમ્લા આવર હોં ઈસ સે કબ્લ મુકાબલે કે લિયે ખડે હો જાઓ. ઈસ સદા પર ઈસ્લામી લશ્કર કા હર મુજાહિદ ચૌંક ઉઠા. કિસી કે હાથ મેં લુક્મા થા, કોઈ ખાના પકા રહા થા, કોઈ ખાના પતીલી સે તશ્ત મેં નિકાલ રહા થા, ગર્ઝ કિ તમામ કે તમામ ખુરદ વ નૌશ મેં મુન્હમિક થે. તમામ મુજાહિદ દફઅતન ખડે હો કર અપને હથિયારોં ઔર ઘોડોં કી તરફ દૌડે. એક હલચલ મચ ગઈ. મુજાહિદોં ને અપને હથિયાર સંભાલે ઈતની દૈર મેં તો રૂમી ટૂટ પડે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પુકાર કર ફરમાયા

કિ ઐ અરબ કે જવાનો ! અગર આજ અહ્લે બા'લ્બક તુમ પર ગાલિબ હો ગએ તો તુમ્હારી બંધી હૂઈ હવા જાતી રહેગી. સબ્ર ઔર ઈસ્તેકલાલ સે ઉન કા મુકાબલા કરો ઔર અલ્લાહ કી રાહ મેં અપની જાન ખર્ચ કરને મેં કોતાહી ન કરો.

તમામ મુજાહિદ અપને મુઅઝ્ઝઝ સરદાર કી તલ્કીન પર જઝ્બએ ઈસાર વ કુરબાની કે જૌશ મેં ભર ગએ ઔર દિલૈરી સે રૂમિયોં કા મુકાબલા કિયા, લૈકિન તમામ મુજાહિદ બે તર્તીબ થે. દફઅતન રૂમિયોં કે આ પડને કી વજહ સે ઉન કો સફ બન્દી કા મૌકા' ન મિલા ઔર બા'ઝ તો અપને ઘોડોં પર સવાર તક ન હો સકે થે. હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી રબીઆ આમરી, હઝરત માલિક ઉશ્તર નખઈ, હઝરત ઝુલ કેલાઅ હુમૈરી ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને બડી જુર્અત વ શુજાઅત સે મુકાબલા કર કે રૂમિયોં કે બડે બડે દિલૈરોં ઔર સરદારોં કો ઝમીન પર ડાલ દિયા ઔર જિસ તરહ ચક્કી ગલ્લા કો પીસ ડાલતી હૈ ઈસ તરહ પીસ કર રખ દિયા. મક્તૂલીન કી ચીખ વ પુકાર, ઝખ્મિયોં કી આહ વ બુકા, તલવારોં કી ઝન્કાર, નૈઝોં કી ચકાચાક, ઘોડોં કી હિનહિનાહટ ,મુજાહિદોં કી લલકાર કે શૌરો ગુલ ઔર રૂમી સિપાહિયોં કે હુલ્લડ હપાડ ને ભયાનક સમાં બાંધ દિયા થા. તમામ મુજાહિદ અપની જાન હથેલી પર લે કર રૂમિયોં કા મુકાબલા કર કે ઉન કો માર ભગાને કી કોશિશ કરતે થે. મુજાહિદોં કી સાબિત કદમી ને રૂમિયોં કો આગે બઢને સે રોક દિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કા વહ હિસ્સા જહાં મસ્તૂરાત ઔર અતફાલ થે વહાં તક એક ભી રૂમી પહુંચને સે આજિઝો કાસિર રહા. અલબત્તા રૂમિયોં ને મુજાહિદોં કા કીમતી અસ્બાબ, કપડે ઔર ગલ્લા કાફી તા'દાદ મેં લૂટ લિયા ઔર કિલ્લે કી તરફ ભાગે. મુજાહિદોં ને કિલ્લે કે દરવાઝે તક ઉન કા તઆકકુબ કરતે હુએ ફરાખી સે શમ્શીર ઝની કી ઔર કાફી તા'દાદ મેં રૂમિયોં કો ઝમીન પર કુશ્તા ડાલ દિયા. રૂમી કિલ્લે મેં ઘુસ ગએ ઔર દરવાઝે બન્દ કર લિયે. મુજાહેદીન કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટે, ઝખ્મિયોં કા ઈલાજ કિયા ઔર શહીદોં કો આખરી મન્ઝિલ પહુંચાયા. ઈસ મા'રકે મેં પંદરહ મુજાહિદ શહીદ હુએ.

રાત કે વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કે રૂઉસા કો જમા કર કે ફરમાયા કિ આજ દિન મેં હમ એક બડે ફિત્ને ઔર આઝમાઈશ મેં મુબ્તલા હુએ ઔર અલ્લાહ તઆલા ને હમારી નુસ્રત વ મદદ ફરમા કર હમેં બહુત બડે નુક્સાન સે મહફૂઝ રખા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ આજ રૂમિયોં ને જો જુર્અત કી હૈ ઈસ સે મુઝે ઐસા લગતા હૈ કિ આઈન્દા કલ ભી વહ કિલ્લે સે લડને નિક્લેંગે. લેહાઝા મુનાસિબ યહ

હૈ કિ હમ અપને લશ્કર કે કૈમ્પ કો મઝીદ ફાસ્લા તક પીછે હટા દેં, તાકિ કિલ્લે ઔર હમારે કૈમ્પ કે દરમિયાન ઈત્ના ફાસ્લા હો જાએ કિ હમ કો ઘોડા દૌડાને કા મૌકા' આસાની સે મુયસ્સર હો સકે. ઔર હમ રૂમિયોં કો અચાનક ધાવા બોલને સે બાઝ રખ સકેં. ઈલાવા અઝીં કલ સુબ્હ કિલ્લે કે હર દરવાઝે કે સામને ડેરા ડાલ દેં, તાકિ જિસ દરવાઝે સે ભી રૂમી લશ્કર નિકલે હમ ઉસ કા ફૌરન દેફાઅ કર સકેં. તમામ મુજાહિદોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી રાએ કો પસન્દ કિયા ઔર રાત હી મેં ઈસ તજવીઝ પર અમલ કર લિયા ગયા. ચુનાંચે હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર બાબે શામ પર, હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ અદવી બાબે જબલી પર ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ બાબે વસ્તા પર અપને અપને લશ્કર કે સાથ રાત મેં પહોંચ ગએ ઔર અપની અપની જગહ ઈખ્તેયાર કર કે ડેરા ડાલ દિયા.

જંગે બા'લ્બક કા ચૌથા દિન

સુબ્હ કિલ્લે કા બડા દરવાઝા (બાબે વસ્તા) ખુલા. ઈસ દરવાઝે કે સામને હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પડાવ કિયા થા. દરવાઝા ખુલતે હી રૂમી સિપાહી તૂફાની સૈલાબ કી તરહ કિલ્લે કે બાહર ઉમડ પડે ઔર આને કે સાથ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર પર હમ્લા કર દિયા. હાકિમ હરબીસ ને કિલ્લે કે અન્દર હી લશ્કર કી તર્તીબ ઔર સફ બન્દી કર લી થી ઔર બા'દ મેં લશ્કર કો બાહર નિકાલા થા. પૂરી તૈયારી કે સાથ લશ્કર કિલ્લે કે બાહર આયા થા. હાકિમ હરબીસ અપને લશ્કર કો લડને કી તર્ગીબ દે રહા થા. અપની કસરત ઔર અસ્લહા કી ફરાવાની કા ઝિક્ર કર કે હમ્લા કરને પર ઉક્સાતા થા ઔર પુકાર પુકાર કર કહતા થા કિ ઐ ગિરોહે નસ્રાનિયા ! મસીહ ઔર સલીબ સે મદદ તલબ કરો, ઉન નંગે ઔર ભૂકે અરબોં સે મુત્લક ખૌફ ન ખાઓ. ઉન અરબોં મેં હમારા મુકાબલા કરને કી તાકત વ ઈસ્તિતાઅત નહીં. હાકિમ હરબીસ કે વરગલાને સે રૂમી સિપાહી આંધી કી તરહ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર પર આ પડે. હાલાં કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને લશ્કર કે સાથ ચૌકન્ના ઔર હોશિયાર થે, લૈકિન રૂમિયોં કી કસરત ઔર હમ્લા કી શિદ્દત કી વજહ સે પરેશાન થે. રૂમિયોં ને ઉન કો હર સિમ્ત સે ઘૈર લિયા થા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો પુકાર કર ફરમાયા કિ આજ રૂમિયોં ને અપની પૂરી તાકત કે સાથ હમ્લા કિયા હૈ. તુમ

મુત્લક ન ઘભરાઓ ઔર સાબિત કદમી સે ઉન કા મુકાબલા કરો અગર આજ તુમ્હારે કદમ ઉખડ ગએ તો ઈસ્લામી લશ્કર કા રોઅબ વ દબદબા ઝાઈલ હો જાએગા ઔર મુલ્કે શામ મેં યહ બાત ફૈલ જાએગી કિ બા'લ્બક વાલોં ને મુસલમાનોં કો ભગા દિયા ,નતીજતન તુમ્હારી હૈબત વ દહશ્ત રૂમિયોં કે દિલોં સે જાતી રહેગી. ઐ હામિલાને કુરઆન ! ખુદા તુમ્હારે કામોં કો દેખ રહા હૈ ઔર ખુદા કી મદદ વ નુસ્રત ઝરૂર નાઝિલ હોગી, સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે કામ લો, સબ્ર કરને વાલોં કે સાથ અલ્લાહ હૈ. અપની જાનેં રાહે ખુદા મેં ખર્ચ કરો અલ્લાહ કી રાહ મેં શહીદ હોને કો અપની ખ્વાહિશ વ તમન્ના બનાઓ ઈન્શા અલ્લાહ ફતહ વ કામ્યાબી સે અલ્લાહ તઆલા હમેં સરફરાઝ ફરમાએગા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ઈર્શાદાત ને મુજાહિદોં મેં એક અજીબ જૌશ પૈદા કર દિયા ઔર રૂમિયોં કે ઉમડતે હુએ સૈલાબ કે સામને મુજાહેદીન મઝબૂત ચટ્ટાન કી તરહ મુકાબલે મેં જમે હુએ થે. દોનોં લશ્કર એક દૂસરે મેં ખલત મલત હો ગએ ઔર ઘમસાન કી લડાઈ શુરૂ હૂઈ. નૈઝે ઔર તલવારેં બુલન્દ હો કર ચમકને લગે ઔર ખૂં રેઝી શબાબ પર આઈ. રૂમિયોં ને શિદ્દત કે હમ્લે જારી રખે, લૈકિન મુજાહિદોં ને બુલન્દ હિમ્મતી સે મુકાબલા કિયા ઔર રૂમિયોં કો ગાલિબ નહીં હોને દિયા. હાલાં કિ મુજાહેદીન ઉસ વક્ત સખ્ત તંગી ઔર મુસીબત મેં થે. ઉસ વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને દિલ મેં કહા કિ કાશ બાબે જબલી ઔર બાબે શામ પર સઈદ બિન ઝૈદ ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો હમારી મુસીબત કી ખબર પહોંચ જાએ ઔર વહ યહાં આ જાએં તો હમારી મુસીબત દૂર હો જાએ. લૈકિન ઉન તક ખબર પહુંચાના કૈસે મુમ્કિન હો ? હઝરત સુહૈલ બિન સબાહ અલ-ઈસા રિવાયત કરતે હૈં કિ મૈં બા'લ્બક કી જંગ કે દિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર મેં થા ઔર મુઝે દાએં બાઝૂ પર સખ્ત ઝખ્મ પહુંચા ઔર હાથ બેકાર હો ગયા. મૈં હાથ સે તલવાર ભી પકડ નહીં સક્તા થા ઔર રૂમિયોં કી શિદ્દત વ કસરત દેખ કર મુઝે અંદેશા હુવા કિ મેરે દીની ભાઈ અન્કરીબ હલાક હો જાએંગે. કરીબ મેં હી એક ટીલા થા, મૈં હંગામએ લડાઈ સે છટક કર ઉસ ટીલે કી તરફ ભાગા ઔર ઉસ પર ચઢ ગયા. ટીલે પર ચઢ કર મૈં ને દેખા કિ રૂમિયોં કે દરમિયાન મુજાહેદીન હર તરફ સે ઘિર ગએ હૈં. નૈઝોં ઔર તલવારોં કી ઝર્બેં ખૌદ ઔર ઢાલોં પર પડતી થીં ઔર આગ કી ચિંગારિયાં ઉડતી હૂઈ સાફ દિખાઈ દેતી થીં. આગ કી ચિંગારિયાં દેખ કર મેરે ઝહન મેં એક ખ્યાલ આયા મૈં ને કરીબ બિખરી હૂઈ દરખ્તોં કી સૂખી જડેં ઔર શાખેં જમા કીં ઔર સંગે ચકમાક સે આગ રૌશન કી. આગ રૌશન

હોતે હી ઉસ પર હરી ઔર ગીલી લકિડયાં રખ દીં, લેહાઝા બડી કસરત સે ધૂવાં નિકલા, ફિર ધૂવાં બુલન્દ હુવા.

ઈસ્લામી લશ્કર મેં એક દસ્તૂર રાઈજ થા કિ જબ વહ એક જગહ ઈકઠ્ઠા હોના ચાહતે ઔર અપને સાથિયોં કો અપને પાસ બુલાને કા ઈરાદા કરતે તો દિન કે વક્ત ધૂવાં બુલન્દ કરતે ઔર રાત કે વક્ત આગ બુલન્દ કરતે. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ અપને સાથિયોં કે સાથ કિલ્લે કે બન્દ દરવાઝોં કા મુહાસરા કિયે હુએ થે. ઉન્હોં ને બા'ઝ કો પુકાર કર કહા કિ યહ ધૂવાં કિસી બડે અમ્ર પર દલાલત કરતા હૈ. હો સક્તા હૈ કિ હમારે સરદાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા સખ્ત મુસીબત મેં ગિરફ્તાર હુએ હોં? ઔર હમારી કુમુક તલબ કરને કે લિયે ઉન્હોં ને ધૂવાં બુલન્દ કર કે હમેં બુલાયા હો. યહ ખ્યાલ આતે હી બાબે જબલી સે હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ ઔર બાબે શામ સે હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને સાથિયોં કે સાથ બર્ક રફ્તારી સે રવાના હુએ ઔર ફૌરન બાબે વસ્તા પર આ પહુંચે.

બાબે વસ્તા પર જંગ શબાબ પર થી. લડાઈ કી આગ કે શો'લે બુલન્દ હો રહે થે. નૈઝોં કે ફલ ઔર તલવારોં કી નોકેં ચમક રહી થીં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ગિરોહ સખ્ત મુસીબત મેં ગિરફ્તાર થા. રૂમી બડે જોશો ખરોશ મેં થે ઔર ઉન કો ઈસ્લામી લશ્કર પર ગાલિબ હો જાને કા યકીન થા કિ દફઅતન હઝરત સઈદ ઔર હઝરત ઝિરાર કે લશ્કર તક્બીરો તહલીલ કી સદાએં બુલન્દ કરતે હુએ આ પહુંચે. રૂમી ઉસ વક્ત કિલ્લે કી દીવાર ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે દરમિયાન થે. અબ સૂરતે હાલ યહ હૂઈ કિ હઝરત સઈદ ઔર હઝરત ઝિરાર કે લશ્કર કિલ્લે કી દીવાર કી તરફ સે આએ, લેહાઝા અબ રૂમી લશ્કર દો સમ્ત સે ઈસ્લામી લશ્કર કે બીચ મેં વાકેઅ હો ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી સમ્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા લશ્કર થા ઔર કિલ્લે કી દીવાર કી સમ્ત મેં સઈદ ઔર હઝરત ઝિરાર કે લશ્કર હાઈલ હૈં. રૂમી લશ્કર અબ ન આગે બઢ સક્તા થા ઔર ન પીછે હટ સક્તા થા. દોનોં તરફ સે મુજાહિદોં ને શદીદ હમ્લા શુરૂ કિયા. કુમુક આ જાને કી ઈત્તેલાઅ મિલતે હી હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા લશ્કર અબ દોહરે જોશ સે કિતાલ કરને લગા. કિલ્લે કી દીવાર કી જાનિબ સે હઝરત સઈદ ઔર હઝરત ઝિરાર ને ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ હાકિમ હરબીસ બોખલા ગયા. દોનોં સમ્ત સે મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કે સરોં કો તન સે જુદા કરના શુરૂ કિયા. હાકિમ હરબીસ ને ચિલ્લા કર રૂમિયોં સે કહા કિ અરબોં ને મક્રો ફરેબ કર કે હમ કો ઈસ તરહ નર્ગા મેં લિયા હૈ કિ હમારે ઔર કિલ્લે

કે દરમિયાન ઉન કા લશ્કર હાઈલ હો ગયા હૈ. લેહાઝા અબ સખ્તી સે લડો ઔર દાદે શુજાઅત દો, લૈકિન રૂમી ઝિયાદહ વક્ત ઠહર ન સકે, પીઠ દિખા કર ભાગના શુરૂ કિયા. લૈકિન કિલ્લે કી તરફ ભી ભાગ ન સક્તે થે ક્યૂં કિ વહાં હઝરત સઈદ ઔર હઝરત ઝિરાર કા લશ્કર મૌત કા તમાંચા મારને કે લિયે ખડા હુવા થા. લેહાઝા રૂમી લશ્કર કે સિપાહી મૈદાને જંગ કે બાઈં જાનિબ સે પહાડ કી તરફ ભાગે. હાકિમ હરબીસ ભી ફરાર હોને વાલોં મેં શામિલ થા. હાલાં કિ મુજાહિદોં ને હાકિમ હરબીસ કો ઢૂંઢ કર ખત્મ કર દેને કી બહુત કોશિશ કી, લૈકિન વહ અપને મુહાફિઝોં કે દરમિયાન મહસૂર હોને કી વજહ સે હાથ ન આયા. ઔર પહાડ કી તરફ ભાગ નિકલને મેં કામ્યાબ હો ગયા. હાકિમ હરબીસ મગ્રૂર રૂમિયોં કો લે કર પહાડ પર ચઢ ગયા ઔર પહાડ પર વાકેઅ એક મઝબૂત ગાર કે હિસાર મેં પનાહ ગુઝીં હો ગયા.

હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કા હાકિમ હરબીસ કા પહાડ તક તઆકકુબ

જબ બાબે વસ્તા પર રૂમિયોં ને હઝીમત ઉઠાઈ ઔર હાકિમ હરબીસ અપને સાથિયોં કે હમરાહ પહાડ કે હિસાર કી તરફ ભાગ રહા થા, તો હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ ને ઉસ કો ભાગતે હુએ દેખ લિયા. લેહાઝા હઝરત સઈદ પાંચ સૌ (500) સવારોં કો લે કર તઆકકુબ કરતે હુએ પહાડ કે હિસાર તક પહોંચ ગએ. હઝારોં કી તા'દાદ મેં રૂમી પહાડ કે હિસાર મેં પનાહ ગુઝીં થે. મુજાહિદોં ને પહાડ કે હિસાર કો ચારોં તરફ સે ઘેર લિયા. ઔર તમામ રૂમી હિસાર મેં કૈદ કી હાલત મેં થે. કિસી કે સાથ ખાના ઔર પાની નહીં થા, લેહાઝા સખ્ત તક્લીફ મેં મુબ્તલા થે, લૈકિન મુજાહિદોં કે ખૌફ સે હિસાર કે બાહર નિકલને કી કિસી કી ભી હિમ્મત નહીં હોતી થી. કુછ અર્સા ઈસ તરહ હિસાર મેં ઠહરને કે બા'દ જબ રૂમિયોં કો પતા ચલા કિ હમ કો ઘેરને વાલે મુસલમાન બહુત હી કલીલ તા'દાદ મેં હૈં ઔર હમ હઝારોં કી તા'દાદ મેં હૈં, તો ઉન કો જુર્અત હૂઈ. હથિયાર તો ઉન કે સાથ મૌજૂદ થે, લેહાઝા વહ તમામ મુજતમેઅ હો કર હિસાર સે નિકલે ઔર દફઅતન મુજાહિદોં પર હમ્લા કર દિયા. રૂમિયોં ને અપની જાન પર ખેલ કર હમ્લા કિયા થા ઔર મૌત કી લડાઈ લડને પર આમાદા હુએ થે, લૈકિન મુજાહિદોં ને સાબિત કદમી સે મુકાબલા કર કે લડાઈ કે ફન દિખાએ. ફરીકૈન મેં શિદ્દત કી જંગ જારી થી ઔર મુજાહેદીન ઈબ્તિલાએ મુસીબત વ પરેશાની મેં થે. કઈ મુજાહિદ શહીદ હુએ ઔર બહુત સે ઝખ્મી.

હઝરત મુસ્અબ બિન અદી તનૂખી ભી હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કે હમરાહ થે. જબ ઉન્હોં ને દેખા કિ રૂમિયોં કા હમ્લા બહુત શદીદ હૈ ઔર ઉન્હોં ને યહ તમાઅ કી હૈ કિ તમામ મુજાહિદોં કો લુક્મ-એ અજલ બના દેં, તો વહ મૈદાને જંગ સે નિકલ કર તેઝ રફ્તાર ઘોડે પર બા'લ્બક કે કિલ્લે કે બાબે વસ્તા પર આએ ઔર આતે હી ઝૌર ઝૌર સે પુકારના શુરૂ કિયા કિ ઐ ગિરોહે મોમેનીન ! તુમ્હારે ભાઈ સખ્ત મુસીબત મેં ગિરફ્તાર હૈં ઉન કી મદદ કે લિયે જલ્દી ચલો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જબ યહ આવાઝ સુની તો હઝરત મુસ્અબ બિન અદી કી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ ઔર પૂછા કિ ઐ ઈબ્ને અદી ! તુમ્હારે પીછે ક્યા હાલ હૈ ? હઝરત મુસ્અબ ને તમામ કૈફિયત બતાઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કો હુક્મ દિયા કિ આપ અપને સાથિયોં કે સાથ ફૌરન પહાડ કે હિસાર પર પહોંચ કર અપને દીની ભાઈયોં કી મદદ કરો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ઝિરાર કે સાથ તીર અન્દાઝોં કે ગિરોહ કો ભી રવાના ફરમાયા. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર જબ પહાડ કી ચોટી પર પહુંચે, તો વહાં બડા નાઝુક મરહલા દર-પૈશ થા. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો રૂમિયોં ને ચારોં તરફ સે ઘૈર રખા થા. ઈસ્લામી લશ્કર કે સત્તર મુજાહિદોં કો રૂમિયોં ને શહીદ કર દિયા થા ઔર બાકી તમામ મુજાહિદ બુરી તરહ ઝખ્મી થે, કુછ બે-હોશ પડે થે. ઉન તમામ કો ભી શહીદ કર દેને કી રૂમિયોં ને તમાઅ કી થી કિ ઐન વક્ત પર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને સાથિયોં કે હમરાહ પહોંચ ગએ ઔર જાતે હી મિસ્લે શૈર રૂમિયોં પર ટૂટ પડે. શમ્શીર ઝની ઔર નૈઝા બાઝી કે જૌહર દિખા કર કસીર તા'દાદ મેં રૂમિયોં કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા. હાકિમ હરબીસ અપને સાથિયોં કો લે કર વાપસ હિસાર મેં ઘુસ ગયા. મુજાહિદોં ને ફિર એક મરતબા રૂમિયોં કો હિસાર મેં કૈદ જૈસી હાલત મેં કર દિયા. મુજાહિદોં ને હિસાર કે ગિર્દ સખ્ત પહરા બિઠા દિયા, કોઈ ભી રૂમી હિસાર સે અપના સર નિકાલતા તો મુજાહિદ ફૌરન તીર ચલાતે ઔર ઉસ કો ઝખ્મી યા કુશ્તા કર દેતે થે.

જબ શામ કા વક્ત કરીબ હુવા તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કો કહલા ભેજા કિ રાત કે વક્ત હિસાર કા પહરા દેને મેં બહુત હી એહતિયાત રખેં ઔર હિસાર સે એક ભી રૂમી ભાગને ન પાએ. હઝરત સઈદ ને સૌ મુજાહિદોં કો લક્ડિયાં જમા કરને ભેજા. થોડી દૈર મેં લક્ડિયોં કા ઢૈર જમા હો ગયા. હઝરત સઈદ ને રાત ભર લક્ડિયાં જલાએ રખને કા હુક્મ દિયા. તાકિ સખ્ત સર્દી મેં મુજાહેદીન અપને બદન કો સેંક્તે રહેં ઔર આગ કી રૌશની મેં રૂમિયોં પર કડી નિગરાની ભી કી જા સકે, તાકિ કિસી કો અંધેરે કા ફાઇદા ઉઠા કર ભાગને કા મૌકા' ન મિલે. હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ રાત ભર

અપને સાથિયોં કે હમરાહ હિસાર કે ગિર્દ તક્બીરો તહલીલ કહતે હુએ ઘૂમતે રહે ઔર સખ્ત નિગરાની કી ખિદમત અંજામ દી. હિસાર મેં છુપે હુએ રૂમિયોં કી હાલત બહુત ખરાબ થી. ભૂક ઔર પ્યાસ કી વજહ સે ઉન કા બુરા હાલ થા. ઈલાવા અઝીં સખ્ત સર્દી મેં ઉન કે જિસ્મ શલ હો ગએ થે, ક્યૂંકિ કિસી કે સાથ ઓઢના બિછૌના નહીં થા. બડી મુશ્કિલ સે તૌબા તિલ્લા કર કે રાત બસર કી. સુબ્હ હાકિમ હરબીસ ને અપને બતારકા સે મશ્વરા કરતે હુએ કહા કિ અગર ઈસી તરહ હમ હિસાર મેં મુકય્યદ રહે તો હમ તમામ ભૂક, પ્યાસ ઔર સર્દી કી વજહ સે હલાક હો જાએંગે. મેરી રાએ યહ હૈ કિ અબ હમ ઉન અરબોં સે સુલહ કર લેં. તમામ ને હરબીસ હાકિમ કી રાએ સે ઈત્તેફાક કિયા. ચુનાંચે હાકિમ હરબીસ હિસાર કે કિનારે પર આયા ઔર અપના સર બાહર નિકાલ કર પુકાર કર કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! મૈં હાકિમ હરબીસ હૂં ઔર તુમ સે કુછ કહના ચાહતા હૂં. ચંદ મુજાહેદીન અપને સાથ તર્જુમાન લે કર ઉસ કે કરીબ ગએ ઔર બ-વાસ્તએ તર્જુમાન પૂછા કિ ક્યા કહના ચાહતા હૈ ? હરબીસ ને કહા કિ અગર તુમ્હારે સરદાર મુઝ કો અમાન દેં તો મૈં ઉન કે સામને આ કર કુછ સુલહ કે તઅલ્લુક સે બાત કરના ચાહતા હૂં.

તર્જુમાન ને હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કો સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા. હઝરત સઈદ ને ફરમાયા કિ હિસાર સે મેરે પાસ આને ઔર ફિર મુઝ સે ગુફ્તગૂ કરને કે બા'દ વાપસ હિસાર મેં જાને તક ઈસ કે લિયે અમાન હૈ. તર્જુમાન ને આ કર હરબીસ કો મુત્તલેઅ કિયા. ચુનાંચે હાકિમ હરબીસ ને અપના કીમતી લિબાસ ઉતાર કર બકરિયોં ઔર ભેડોં કે ઊન સે બના લિબાસ ઝૈબ તન કિયા ઔર અપને હથિયાર હિસાર મેં છોડ કર ખાલી હાથ બ-હાલતે ઝિલ્લત હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કે પાસ આયા. હાકિમ હરબીસ ને સૂફ કા લિબાસ અપની ઝિલ્લત વ ખ્વારી કે ઇઝહાર કે લિયે પહના થા. હરબીસ ને હઝરત સઈદ સે કહા કિ મૈં ને અબ જંગ કા ઈરાદા બિલ્કુલ તર્ક કર દિયા હૈ ઔર તુમ્હારે પાસ ઈસ લિયે હાઝિર હુવા હૂં કિ અપને ઔર અહ્લે બા'લ્બક કે લિયે તુમ સે સુલહ કર કે અમાન હાસિલ કરૂં. હઝરત સઈદ ને ફરમાયા કિ સુલહ દો શર્તો પર મુમ્કિન હૈ. યા તો તુમ હમારે દીન મેં દાખિલ હો જાઓ, ઈસ સૂરત મેં તુમ્હારા ઔર હમારા હાલ યક્સાં હો જાએગા ઔર અગર તુમ કો દીને ઈસ્લામ ઈખ્તેયાર કરને સે ઈન્કાર હૈ તો જિઝ્યા અદા કરો ઔર સાથ મેં યહ ભી અહ્દ વ પૈમાન કરો કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી મુખાલિફત ન કરોગે ઔર ન હી હમારે દુશ્મનોં કા સાથ દોગે. હાકિમ હરબીસ ને કહા કિ મુઝે તુમ્હારી દૂસરી શર્ત મન્ઝૂર હૈ, મૈં ઈસી વક્ત સુલહ કરને પર આમાદા હૂં. હઝરત સઈદ ને ફરમાયા કિ સુલહ કરને કા ઈખ્તેયાર સિર્ફ હમારે સરદાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હૈ.

અગર સુલહ કરની હૈ તો ઉન કી ખિદમત મેં જાના પડેગા. અગર તુમ આના ચાહો તો મેં તુમ કો અપની ઝિમ્મેદારી ઔર અમાન મેં લે ચલૂંગા. અગર કિસી વજહ સે સુલહ વાકેઅ ન હૂઈ તબ ભી તુમ કો પહાડ કે હિસાર તક વાપસ અપની હિફાઝત મેં પહુંચા દેને કા વા'દા કરતા હૂં.

હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કે વા'દે પર એ'તેમાદ કર કે હરબીસ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આને કે લિયે રઝા મન્દ હો ગયા. હઝરત સઈદ ઉસ કો લે કર બા'લ્બક કે કિલ્લે પર આએ. ઉસ વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હુક્મ સે ઈસ્લામી લશ્કર ને બા'લ્બક કે કિલ્લે પર સખ્ત હમ્લા જારી રખા થા. અહ્લે બા'લ્બક કિલ્લે કી દીવાર સે રોતે ઔર ચિલ્લાતે થે ઔર શહર મેં લડને વાલે સિપાહી ભી મૌજૂદ ન થે. શહરી ઔર તાજિર મર્દ, બચ્ચે, બુઢે ઔર ઔરતેં મારે ડર કે થર થર કાંપતે થે ઔર રો રો કર અપના સીના ઔર સર પીટતે થે. ઈસ્લામી લશ્કર કે હમ્લે કા જવાબ દેને કી ઉન મેં મુત્લક સકત વ ઈસ્તિતાઅત ન થી. જબ હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કે હમરાહ આ કર હાકિમ હરબીસ ને અહ્લે શહર કી પરાગન્દા હાલત દેખી તો અફસોસ વ રંજ કે આલમ મેં સર કો હિલાને લગા ઔર અપને દાંતોં સે અપની હી ઉંગ્લિયાં કાટને લગા.

ફતહે કિલ્લ-એ બા'લ્બક

જબ હાકિમ હરબીસ હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કે સાથ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આયા, તો હઝરત મિરકાલ બિન ઉતબા કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ ગએ ઔર અહ્લે બા'લ્બક સે કહા કિ તુમ્હારા સરદાર ઈસ વક્ત હમારે સરદાર કે પાસ સુલહ કે લિયે હાઝિર હુવા હૈ. ઐ સલીબ કે પૂજને વાલો ! અગર તુમ હમ સે સુલહ ન ભી કરતે, તબ ભી હમ તુમ્હારે શહર પર કાબિઝ હો જાતે. **ક્યૂં કિ હમારે મુકદ્દસ નબી, હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ** ને હમ કો પૂરા મુલ્કે શામ ફતહ હોને કે વા'દએ ઈલાહી કી બશારત દી હૈ ઔર હમારે આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કી ઝબાને અક્દસ સે નિકલી હૂઈ બાત કો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા પૂરી ફરમાતા હૈ :

મૈં તો માલિક હી કહૂંગા કિ હો માલિક કે હબીબ
યા'ની મહબૂબ વ મુહિબ્બ મેં નહીં મેરા તેરા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અહ્લે બા'લ્બક ને કહા કિ હમારે બતરીક હરબીસ ને ખ્વાહ મ ખ્વાહ જંગ મૌલ લે કર હમ કો હલાકત મેં ડાલ દિયા હૈ અગર વહ પહલે સે હી સુલહ પર આમાદા હો જાતા તો હમ કો યહ દિન દેખને કી નૌબત ન આતી. ફિર ઈન્હોં ને ખૌફ વ ડર કી વજહ સે રોના ઔર ચીખના શુરૂ કિયા ઔર બુલન્દ આવાઝ સે લફૂન લફૂન યા'ની અમાન,અમાન પુકાર કર અમાન તલબ કરને લગે.

હાકિમ હરબીસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે એક અજીબ બાત કહી :-

સુલહ કી ગુફ્તગૂ કા આગાઝ કરને સે પહલે બા'લ્બક કે હાકિમ હરબીસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે એક અજીબ વ ગરીબ બાત કહી. જો અલ્લામા વાકદી કી કિતાબ મેં યૂં દર્જ હૈ :

''ઔર કહા ઉસ ને કિ બ-તહકીક મૈં ને જાના થા ઈસ અમ્ર કો કિ તુમ બહુત હો તા'દાદ મેં. ઈસ સે કિ જિતને તુમ હો ઔર ખ્યાલ મેં આતા ઔર મા'લૂમ હોતા થા હમ કો તુમ્હારી લડાઈ કે વક્ત, ઔર હંગામ ઉઠાને શિદ્દત કે તુમ્હારી લડાઈ મેં, યહ કિ તુમ લોગ બ તા'દાદ સંગરેઝોં કે હો કસરત મેં, ઔર હમ દેખતે થે સબ્ઝ ઘોડોં કો કિ સર ઉન કે હવા સે મિલે હુએ, ઔર ઉન પર લોગ સબ્ઝ પૌશ નિશાન લિયે હુએ સવાર હોતે થે. પસ જબ આયા મૈં તુમ્હારે બીચ મેં, નહીં દેખતા હૂં મૈં કોઈ ચીઝ ઈસ મેં કી, ઔર દેખતા હૂં મૈં તુમ લોગોં કો અબ થોડી તા'દાદ મેં, ઔર નહીં જાનતા હૂં મૈં કે ક્યા કામ કિયા ઉન લોગોં ને ઔર ક્યા હુએ. આયા ઈન્હીં લોગોં કો ભેજા હૈ તુમ ને બ-જાનિબ ઐનુલ બહર યા ઔર કિસી તરફ. પસ સામને આએ ઉસ કે અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઔર કહા મુતર્જિમ સે કિ કહ તૂ ઈસ સે કિ સખ્તી હો તુઝ પર, હમ લોગ ગિરોહે મુસલમાનોં કે હૈં, બહુત દિખલાતા હૈ અલ્લાહ તઆલા હમારી તા'દાદ કો મુશ્રેકીન કી આંખોં મેં, ઔર મદદ દેતા હૈ હમ કો સાથ સર ફરિશ્તોં કે, જૈસા કિ ઉસ ને હમારે સાથ બદ્ર કી લડાઈ મેં કિયા થા.''

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 182)

યા'ની હાકિમ હરબીસ ને કહા કિ જબ હમારી ઔર તુમ્હારી જંગ હો રહી થી તબ મૈં ને દેખા થા કિ તુમ્હારે લશ્કર કી તા'દાદ બહુત ઝિયાદહ હૈ. સબ્ઝ રંગ કે ઘોડોં પર

સબ્ઝ કપડોં મેં મલ્બૂસ ઔર હાથ મેં નિશાન લે કર લડને વાલે કાફી તા'દાદ મેં નઝર આતે થે, લૈકિન ઈસ વક્ત ઉન મેં કા કોઈ એક ભી નઝર નહીં આતા ઔર તુમ્હારી તા'દાદ ભી બહુત કમ મા'લૂમ હોતી હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા દુશ્મનોં કી નઝર મેં હમારી તા'દાદ બહુત ઝિયાદહ દિખાતા હૈ ઔર જિસ તરહ જંગે બદ્ર મેં ફરિશ્તોં કે ઝરીએ હમારી મદદ ફરમાઈ થી, ઈસી તરહ હમારી હર જગહ મદદ ફરમાતા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મઝીદ ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા હમ મુસલમાનોં પર એહસાન ઔર કરમ ફરમા કર તુમ્હારી બડી બડી જમાઅતોં પર હમ કો ગલ્બા અતા ફરમાતા હૈ. ક્યૂંકિ અલ્લાહ તઆલા હમારા વાલી ઔર મદદગાર હૈ જબ કિ તુમ્હારા મદદગાર કોઈ નહીં :

કુરઆને મજીદ મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

"ذَالِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ اَنَّ الْكَافِرِيْنَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ"

(સૂરહ મુહમ્મદ, આયત : 11)

તર્જુમા : "ઈસ લિયે કિ મુસલમાન કા મૌલા અલ્લાહ હૈ ઔર કાફિરોં કા કોઈ મૌલા નહીં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હાકિમ હરબીસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો જવાબ દેતે હુએ કહા કિ યહી વજહ હૈ કિ તુમ ને મુલ્કે શામ કો ફતહ કિયા હૈ. અહ્લે ફારસ, તુર્ક ઔર જરામકા ને જબ હમારે મુલ્ક પર હમ્લા કિયા થા, તો હમ ને ઉન કો આજિઝ કર કે ભગા દિયા થા. ઈલાવા અઝીં હમારા શહર બા'લ્બક ઐસે મઝબૂત કિલ્લે વાલા શહર હૈ કિ વહ કભી ભી મફ્તૂહ ન હો સકે, ક્યૂં કિ ઈસ શહર કો હઝરત સુલૈમાન બિન દાઉદ અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામ ને અપને રહને કે લિયે તા'મીર ફરમાયા હૈ. વહ ઈસી શહર મેં રહતે થે ઔર ઉન કા ખઝાના ઔર ઉન કા સાઝો સામાન ભી ઈસી શહર મેં હોતા થા. અગર હમ ખુદા કી ના-ફરમાની ન કરતે ઔર મા'સિયત વ ઝુલ્મ મેં મુબ્તલા ન હોતે, તો તુમ સૌ (૧૦૦) બરસ તક ભી ઈસ શહર કો ફતહ ન કર સક્તે, લૈકિન અબ તો જો હુવા સો હુવા. લેહાઝા મેરી આપ સે દરખ્વાસ્ત હૈ કિ તુમ હમ સે મુસાલહત કર લો.

અલ-કિસ્સા ! હઝરત અબૂ ઉબૈદા સુલહ કરને પર રઝા મન્દ હો ગએ. દો હઝાર ઉકિયા સોના, ચાર હઝાર ઉકિયા ચાંદી, દો હઝાર રૈશ્મી કપડે કે થાન, પાંચ હઝાર તલવારેં, પહાડ કી ચોટી કે હિસાર મેં મહસૂર રૂમી સિપાહિયોં કા તમામ હથિયાર ઈસ્લામી લશ્કર કો દેને કી શર્ત પર સુલહ હૂઈ.

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા અવ્વલ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હાકિમ હરબીસ સે ફરમાયા કિ ઝમીન કા મહસૂલ ઔર જિઝ્યા, યહ દોનોં તુમ સે આઈન્દા સાલ સે વુસૂલ કિયે જાએંગે. સુલહ કર લેને કે બા'દ તુમ કિસી બાદશાહ યા હાકિમે શહર સે ખત વ કિતાબત યા કિસી કિસ્મ કા કોઈ રાબ્તા ન રખોગે. ન હમારે દુશ્મન કી મદદ કરોગે ઔર ન હી હમારે દુશ્મનોં કો પનાહ દોગે ઔર કોઈ નયા કનીસા યા ગિર્જા ભી તા'મીર નહીં કરોગે. હાકિમ હરબીસ ને ઈન તમામ શરાઈત કો મન્ઝૂર કરતે હુએ અપની એક શર્ત પૈશ કી કિ સુલહ કે બા'દ તુમ શહર મેં ન ઠહરોગે. જિન લોગોં કો તુમ હમારી નિગરાની ઔર હિફાઝત કે લિયે મુકર્રર કરોગે, વહ કિલ્લે કે બાહર હી ઠહરેં. ઉન લોગોં કે લિયે કિલ્લે કે બાહર હમ એક બાઝાર કાઈમ કર દેંગે, જિસ મેં ઝરુરિયાતે ઝિન્દગી કી તમામ ચીઝેં મિલતી રહેંગીં. યહ તજ્વીઝ મૈં ને ઈસ લિયે પૈશ કી હૈ કિ અગર આપ કે આદમી શહર કે અન્દર રહેં ઔર કભી કિસી સે સખ્ત કલામી કી વજહ સે તનાઝોઅ પૈદા હો જાએ, તો ફસાદ કી નૌબત આ જાએગી ઔર ફિર હમ એક દૂસરે પર બે વફાઈ, બદ-અહદી ઔર અહ્દ શિકની કા ઈલ્ઝામ લગાએંગે. લેહાઝા પહલે સે હી એહતિયાત બરત કર યહ અમ્ર તય કર લેં કિ તુમ્હારે આદમી કિલ્લે કે બાહર હી મુકીમ રહેં, તાકિ ફિત્ના વ ફસાદ કા દરવાઝા હી કભી ન ખુલે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ તુમ્હારી યહ શર્ત મુઝ કો મન્ઝૂર હૈ. હમ કો તુમ્હારે શહર મેં મુકીમ રહને કી કોઈ હાજત નહીં.

ઈસ કરાર દાદ કે બા'દ હરબીસ કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ ગયા. હરબીસ ને કિલ્લે કી દીવાર પર ખડે લોગોં કો પુકાર કર કહા કિ અબ ઘબરાને કી કોઈ બાત નહીં, સુલહ હો ગઈ હૈ. ફિર હરબીસ ને સુલહ કે તમામ શરાઈત અપની કૌમ કો સુનાએ. કૌમ ને કહા કિ તુમ ને જિસ કદ્ર માલ મુસલમાનોં કો દેને કા ફૈસલા કિયા હૈ હમ ઈત્ના માલ દેને કી તાકત નહીં રખતે. હરબીસ ને કહા કિ મૈં તમામ બોઝ તુમ પર નહીં ડાલૂંગા બલ્કિ કુલ માલ કા ચૌથાઈ હિસ્સા અપને ઝાતી માલ સે અદા કરૂંગા. હરબીસ કી ઈસ સખાવત પર અહ્લે બા'લ્બક ખુશ હો ગએ ઔર ઉન્હોં ને શહર કે દરવાઝે ખોલ દિયે. હરબીસ શહર મેં દાખિલ હુવા, લૈકિન શર્ત કે મુતાબિક ઈસ્લામી લશ્કર કા એક ભી શખ્સ શહર મેં દાખિલ નહીં હુવા. બલ્કિ તમામ મુજાહેદીન કિલ્લે કે બાહર મુકીમ રહે.

ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ કો હુક્મ દિયા કિ પહાડ કી ચોટી કે હિસાર મેં જો ભી રૂમી સિપાહી મુકય્યદ હૈં, ઉન્હેં મઅ માલ વ સામાન ઔર હથિયારોં કે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં લે આઓ. હુક્મ કે બ-મુજિબ તમામ રૂમી સિપાહી લાએ ગએ. સુલહ કી શર્ત કે મુતાબિક ઉન તમામ કા હથિયાર લે લિયા ગયા ઔર ઉન

તમામ કો યર્ગમાલ બના કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૅમ્પ મેં કૈદ રખા ગયા. બારહ દિન કે બા'દ સુલહ કી શર્ત મેં જો માલ દેને કા વા'દા હુવા થા, હરબીસ વહ માલ લે કર હાઝિર હુવા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તમામ રૂમી નઝર-બન્દ કૈદિયોં કો રેહા ફરમા દિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ સહમી કો પાંચ સૌ સવાર ઔર ચાર સૌ પૈદલ સિપાહી મિલા કર કુલ નૌ સૌ લોગોં પર સરદાર મુકર્રર કર કે ઉન કો બા'લ્બક કે કિલ્લે કે બાહર ઠહરાયા, તાકિ વહ ખિરાજ વ જિઝ્યા વુસૂલ કરેં, અહ્લે બા'લ્બક કી નિગરાની વ હિફાઝત કરેં ઔર ઉન કો દીને ઈસ્લામ કી ખૂબિયોં સે વાકિફ કરાતે રહેં.

રવાના હોતે વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને આયાતે કુરઆન કી રૌશની મેં પન્દો નસાએહ પર મુશ્તમિલ હિદાયાત વ તાકીદ ફરમાઈ ઔર અદ્લ વ ઈન્સાફ કરને, તવાઝોઅ વ ઈન્કિસારી ઈખ્તેયાર કરને, ઈબાદત વ રિયાઝત મેં રગ્બત કરને ઔર ઝુલ્મ વ સિતમ, તકબ્બુર વ ગુરૂર ઔર ગુનાહ વ મા'સિયત સે એહતરાઝો ઈજતેનાબ કરને કી નસીહત ફરમાઈ ઔર રૂમિયોં કે સાથ કિયે હુએ અહ્દ વ પૈમાન પર કાઈમ રહ કર અહ્દ શિકની ઔર વા'દા ખિલાફી સે બચને કી તાકીદ ફરમાઈ ઔર ખુસૂસન ઈસ બાત પર ઝૌર દિયા કિ કોઈ બા'લ્બક શહર મેં દાખિલ ન હો. ક્યૂં કિ હમ ને ઉન સે સુલહ કરતે વક્ત ઈસ શર્ત પર અમલ કરને કા વા'દા કિયા હૈ. ફિર ઉન કો દુઆએ ખૈરો બરકત સે નવાઝ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર હુમુસ કી જાનિબ રવાના હુએ.

❁ <u>અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત</u> :

(1) અરેકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હવરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ને અબીલ કુદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શિરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા'લ્બક

❀ <u>અહ્લે બા'લ્બક કી દરખ્વાસ્ત પર મુજાહિદોં કા શહર મેં દુખૂલ</u> :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ કો જિન મુજાહિદોં કે હમરાહ બા'લ્બક કે કિલ્લે કે બાહર ઠહરને કા હુક્મ દિયા થા, ઈસ કી હઝરત રાફેઅ ને સખ્તી સે પાબન્દી કી. કિલ્લે કે બાહર મુજાહિદોં ને ખૈમે નસ્બ કર લિયે થે. રૂમિયોં ને મુજાહિદોં કી ફિરોદગાહ કે કરીબ એક બાઝાર કાઈમ કર દિયા થા. મુજાહેદીન ઝરુરિયાતે ઝિન્દગી કી અશ્યાએ સરફ ઈસી બાઝાર સે મૌલ લેતે થે ઔર કોઈ મુજાહિદ શહર મેં પાઊં તક નહીં રખતા થા. ઈલાવા અઝીં હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ અપને મા-તહત મુજાહિદોં કો સૌ સૌ કે ગિરોહ મેં અલગ અલગ મકામાત પર તાખ્ત વ તારાજ

કરને ભેજા કરતે થે ઔર જો માલે ગનીમત હાસિલ હોતા થા, ઈસે ભી કિલ્લે કે બાહર વાલે બાઝાર મેં ફરોખ્ત કરતે થે. લેહાઝા ઈસ બાઝાર મેં ખરીદો ફરોખ્ત કા તિજારતી મુઆમલા બહુત અચ્છી તરહ ચલા ઔર રૂમી તાજિરોં ને કાફી મુનાફા હાસિલ કિયા. રૂમી તાજિરોં ને તિજારતી મુઆમલે મેં મુજાહિદોં કી દયાનતદારી, રાસ્ત ગોઈ, મુરવ્વતો એહસાન, અદ્લ વ ઈન્સાફ, ખુશ મુઆમલગી ઔર હુસ્ને સુલૂક સે બહુત હી મુતઅસ્સિર હુએ. ઈસી તરહ બગૈર કિસી ઈખ્તિલાફ વ તનાઝોઅ કે આરામ સે દિન કટને લગે ઔર અહ્લે બા'લ્બક મુજાહિદોં કે અખ્લાકી મહાસિન કી તા'રીફ વ તૌસીફ કરને લગે.

એક દિન હાકિમ હરબીસ ને તમામ તાજિરોં કો બડે કનીસા મેં જમા કર કે કહા કિ અરબોં સે સુલહ કરને કી મૈં ને તુમ કો તર્ગીબ દી થી ઔર સુલહ કે ઈવઝ ઝરે ફિદ્યા અદા કરને મેં અપની તરફ સે ચૌથાઈ માલ દેને કી કુરબાની દી હૈ. લૈકિન ઉસ વક્ત મૈં હાકિમે શહર થા ઔર મેરી આમદની કે વસીઅ ઝરાએ' થે, લૈકિન અબ મૈં ભી તુમ્હારી તરહ આમ આદમી બન ગયા હૂં. મેરી હુક્મરાની ખત્મ હો ગઈ. આમદની કે ઝરાએ' ઔર વસાઈલ ભી બાકી ન રહે. ઝરીયએ મઆશ કુછ નહીં રહા ઔર મૈં મઆશી તંગી સે દો ચાર હૂં. યહ સૂરત દર-પૈશ હોને કી સિર્ફ એક હી વજહ હૈ કિ અહ્લે બા'લ્બક કી ખૈર-ખ્વાહી કે લિયે મૈં ને ફરાખ દિલી સે માલી કુરબાની દે દી. ઔર તુમ ઉન અરબોં સે કાફી નફા કમા રહે હો, લેહાઝા તુમ મુઝે ભી અપની આમદની મેં શરીક કર લો તાકિ જો કુછ મૈં ને સુલહ કે ઝિમ્ન મેં ખર્ચ કિયા હૈ, ઈસ કા મુઝે મુઆવઝા ઔર ને'મલ બદલ મિલ જાએ. હાકિમ હરબીસ કી ઈસ દરખ્વાસ્ત પર તમામ તાજિરોં ને મુત્તફિકા તૌર પર યહ તય કિયા કિ હર તાજિર અપની ખાલિસ આમદની સે દસવાં હિસ્સા હાકિમ હરબીસ કો દેતા રહેગા. હરબીસ ને તાજિરોં સે આમદની કા દસવાં હિસ્સા વુસૂલ કરને કે લિયે એક મુલાઝિમ મુકર્રર કર દિયા, જો તાજિરોં સે ઉશ્ર (10%) વુસૂલ કર કે હરબીસ કો પહુંચા દેતા. થોડે હી અર્સા મેં હરબીસ કે પાસ બહુત માલ જમા હો ગયા ઔર ઉસ કી તિજોરી છલક ગઈ. અબ હાકિમ હરબીસ કી લાલચ ઔર તમાઅ મઝીદ બઢી, લેહાઝા ઉસ ને ફિર એક મરતબા તમામ તાજિરોં કો કનીસા મેં જમા કર કે કહા કિ દસવેં હિસ્સે મેં મેરા કામ નહીં ચલ સક્તા. યહ તો બહુત થોડા હૈ, લેહાઝા અબ સે તુમ મુઝે ચૌથાઈ હિસ્સા (25%) આમદની કા દિયા કરો. હરબીસ કી ઈસ બેજા તલબ પર બા'લ્બક કે તાજિરોં ને સખ્ત મુખાલિફત ઔર ઈન્કાર કિયા, લૈકિન હાકિમ હરબીસ અપને હમનવાઓં ઔર હામિયોં કે ઝૌર પર અપની બાત પર અટલ રહા ઔર ચૌથાઈ હિસ્સા લેને પર મુસિર

રહા. નતીજા યહ હુવા કિ ફરીકૈન મેં બહસ વ તકરાર કા આગાઝ હુવા ઔર ફિર ગુફ્તગૂ મેં તૈઝી ઔર તુર્શી આઈ ઔર નૌબત તૂ તૂ મૈં મૈં તક પહોંચી. લેહાઝા એક ઝબરદસ્ત શૌરો ગુલ બુલન્દ હુવા ઔર એક હંગામા મચ ગયા. કિલ્લે કે બાહર મુજાહિદોં ને જબ શહર મેં શૌરો ગુલ બુલન્દ હોતા સુના, તો તમામ મુજાહિદ હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ કે પાસ આએ ઔર ઈત્તેલાઅ દી કિ શહર મેં હંગામા બર્પા હો ગયા હૈ. અગર આપ ઈજાઝત દેં, તો હમ જા કર મા'લૂમ કર આએં કે મુઆમલા ક્યા હૈ ? હઝરત રાફેઅ ને જવાબ દિયા કિ મૈં ભી હંગામે કા શૌર સુન રહા હૂં, લૈકિન હમારે સરદાર ને ઉન સે સુલહ કરતે વક્ત ઈસ બાત કા વા'દા દિયા હૈ કિ હમારા કોઈ ભી આદમી શહર મેં દાખિલ નહીં હોગા, લેહાઝા હમારે લિયે જાઈઝ નહીં કિ હમ શહર મેં દાખિલ હોં.

થોડી દૈર કે બા'દ ચંદ રૂમી તાજિર ઔર રોઉસાએ કૌમ હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ કે પાસ આએ ઔર કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! હમ તુમ્હારે પાસ ઈસ લિયે આએ હૈં કિ તુમ હમારા ઈન્સાફ કર દો. હઝરત રાફેઅ ને પૂછા કિ મુઆમલા ક્યા હૈ? રૂમિયોં ને હાકિમ હરબીસ કી હિસ્સેદારી કી તમામ રૂદાદ કહ સુનાઈ. હઝરત રાફેઅ ને પૂછા કિ અબ તુમ ક્યા ચાહતે હો ? ઈન્હોં ને કહા ઐ બિરાદર અરબી ! હમારે કુછ જૌશીલે નૌ-જવાનોં ને તૈશ મેં આ કર હરબીસ કો કત્લ કર ડાલા હૈ, અબ તુમ હમારે શહર મેં દાખિલ હો કર શહર કા ઈન્તેઝામ અપને હાથ મેં લે લો. હઝરત રાફેઅ ને જવાબ દેતે હુએ ફરમાયા હમારે સરદાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હમ કો શહર મેં દાખિલ હોને કી મુમાનેઅત ફરમાઈ હૈ. લેહાઝા જબ તક ઉન સે ઈજાઝત નહીં મિલતી, હમ શહર મેં દાખિલ નહીં હો સક્તે. હમ અપને સરદાર કી અદમ મૌજૂદગી મેં ભી ઉન કે હુક્મ કી ખિલાફ વર્ઝી નહીં કર સક્તે. અહ્‌લે બા'લ્બક ને હઝરત રાફેઅ સે બહુત હી મિન્નત સમાજત કી મગર હઝરત રાફેઅ ટસ સે મસ નહીં હુએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ઈજાઝત કે બગૈર શહર મેં દાખિલ હોને સે ઈન્કાર કર દિયા. તમામ મુજાહિદોં કી પાબંદી-એ અહ્‌દ ઔર વફાદારી દેખ કર રૂમી દાદે તહ્‌સીન દેને લગે. ફિર હઝરત રાફેઅ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં બ-ઝરીએ કાસિદ ખત લિખ કર સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જવાબ લિખા કિ જબ અહ્‌લે શહર તુમ સે શહર મેં દાખિલ હોને કા ઈસ્રાર કરતે હૈં, તો કોઈ મુઝાઈકા નહીં હૈ ઔર મેરી તરફ સે તુમ કો શહર મેં દાખિલ હોને કી ઈજાઝત હૈ. ચુનાંચે હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ અપને હમરાહિયોં કે સાથ કિલ્લ-એ બા'લ્બક મેં દાખિલ હુએ ઔર શહર કે ઈન્તિઝામી ઉમૂર સંભાલ લિયે.

જંગે હુમુસ (બાર અવ્વલ)

કન્સરીન કી ફતહ કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બા'લ્બક કી તરફ ગએ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો હુમુસ કે કિલ્લે કા મુહાસરા કરને કે લિયે ભેજ દિયા. જંગે બા'લ્બક કે વક્ત હઝરત ખાલિદ હુમુસ મેં હી થે. **હુમુસ** કે કિલ્લે મેં રૂમિયોં ને વાફિર તા'દાદ મેં સામાને જંગ, ગલ્લા, ઔર દીગર અશ્યાએ સરફ જમા કર રખી થીં. નીઝ હિરક્લ બાદશાહ ને હુમુસ કી હિફાઝત કે લિયે મુરીસ નામ કે બતરીક કો મઅ લશ્કર હુમુસ ભેજ દિયા થા. બતરીક મુરીસ હિરક્લ બાદશાહ કે ખાન્દાન સે તઅલ્લુક રખતા થા. વહ લડાઈ કે ફન કા ઝર્બુલ મસલ માહિર થા. ઉસ કી દિલૈરી ઔર બહાદુરી કે પૂરે મુલ્કે શામ મેં ગીત ગાય જાતે થે. જબ બા'લ્બક કા કિલ્લા ફતહ હો ગયા, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી કુમુક કરને કે ઈરાદે સે ઈસ્લામી લશ્કર કો હુમુસ કી તરફ કૂચ કા હુક્મ દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા **બા'લ્બક** સે રવાના હો કર **જોસિયા** નામી મકામ પર પહુંચે. જોસિયા વાલોં ને ઈસ્લામી લશ્કર સે પહલે સુલહ કર લી થી, લૈકિન અબ સુલહ કી મુદ્દત પૂરી હોને વાલી થી. હાકિમે શહરે જોસિયા કો જબ મા'લૂમ હુવા કિ ઈસ્લામી લશ્કર જોસિયા કે કરીબ ઠહરા હુવા હૈ, તો વહ બહુત સારે તહાઈફો હદાયા લે કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા ઔર સુલહ કી તજ્દીદ કી. ઔર બહુત હી ઈસ્રાર કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કો જોસિયા શહર મેં લે આયા ઔર એક દિન બ-તૌર મેહમાન ઠહરા કર ખાતિર તવાઝોઅ કી. જોસિયા મેં એક દિન કયામ કરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર હુમુસ કી તરફ આગે બઢે ઔર જબ **ઝરાઆ** નામી મકામ પર પહુંચે તો ઈન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો વહાં ઠહરને કા હુક્મ દિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત મૈસરા બિન મસરૂક અબસી કો પાંચ હઝાર સવારોં કે સાથ મુકદ્દમતુલ જૈશ કી હૈસિયત સે બ-જાનિબ હુમુસ રવાના કિયા. ઉન કે રવાના હોને કે બા'દ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ ઝુબૈદી કો યકે બા'દ દીગરે પાંચ પાંચ સવારોં કે સાથ હુમુસ રવાના કિયા. ફિર બાકી માંદા લશ્કર કે સાથ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ભી હુમુસ કી તરફ રવાના હુએ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ

પહલે હી સે હુમુસ મેં મૌજૂદ થે. ઈન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કી તમામ કિસ્તોં કા ઈસ્તેકબાલ કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર ને નહર કે કિનારે અપના કૈમ્પ કાઈમ કિયા.

અહ્લે હુમુસ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત ઔર જંગ કી તૈયારિયાં

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હુમુસ કે હાકિમ મુરીસ કે નામ એક ખત લિખા. ઉસ કા મઝ્મૂન બેઐનિહિ બા'લ્બક વાલોં કે ખત કી તરહ થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને એક રૂમી મુઆહદી કો વહ ખત દે કર હાકિમે હુમુસ કી તરફ રવાના કિયા. વહ રૂમી મુઆહદી કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ ગયા. હુમુસ કે કિલ્લે કી દીવાર પર હાકિમ મુરીસ ને તીર અન્દાઝોં કો તઈનાત કર રખા થા. તીર અન્દાઝોં ને રૂમી મુઆહદી કો કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ આતા દેખ કર કમાન મેં તીર ચઢાએ ઔર મુઆહદી પર નિશાના બાંધા ઔર તીર ચલાને કા ઈરાદા કરતે થે કિ મુઆહદી ને ચિલ્લા કર કહા કિ ઐ મેરી કૌમ ! અપને હાથ રોકો ઔર તવક્કુફ કરો. મૈં ભી તુમ્હારી કૌમ કા ફર્દ હૂં. મેરે પાસ બતરીક મુરીસ કે નામ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કા ખત હૈ. તીર અન્દાઝોં ને બતરીક મુરીસ કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તેલાઅ દી તો ઉસ ને કાસિદ કો રસ્સી કે ઝરીઆ કિલ્લે કે ઊપર ખીંચ લેને કા હુક્મ દિયા. ફૌરન હુક્મ કી તા'મીલ કી ગઈ. મુઆહદી કાસિદ ને જાને કે સાથ હી હાકિમ મુરીસ કો તા'ઝીમ કા સજદા કિયા ઔર ફિર ખત દિયા. મુરીસ ને મુઆહદી સે પૂછા કિ ક્યા તૂ અરબોં કે દીન મેં દાખિલ હો ગયા હૈ ? મુઆહદી ને કહા નહીં બલ્કિ મૈં દીને મસીહ પર કાઈમ હૂં, અલબત્તા મૈં ને અપને ઔર અહ્લો અયાલ કે લિયે ઉન સે અમાન હાસિલ કર લી હૈ. ફિર ઈસ મુઆહદી ને ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'રીફ કરતે હુએ કહા કિ મૈં ને મુસલમાનોં કો નૈક દિલ, બા-મુરવ્વત, રહમ દિલ, વા'દે કે સચ્ચે, અદ્લ વ ઈન્સાફ કરને વાલે ઔર ઝુલ્મ વ ઝિયાદતી સે ઈજતિનાબ કરને વાલે પાએ હૈં. લડાઈ મેં ઉન કી દિલૈરી કા યહ આલમ હૈ કિ વહ મૌત કી બિલ્કુલ પરવાહ નહીં કરતે. જેહાદ કરતે હુએ મર જાના ઉન કે નઝદીક ઝિન્દગી સે બેહતર હૈ. કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! મેરે દિલ મેં કૌમે રૂમ કી મુહબ્બત વ હમદર્દી હૈ ઈસ લિયે મૈં તુમ કો મશ્વરા દેતા હૂં કિ તુમ અરબોં સે જંગ મત કરો, બલ્કિ જિઝ્યા દે કર ઉન સે સુલહ કર લો, ક્યૂં કિ મૈં ડરતા હૂં કિ અગર તુમ ને ઉન સે લડાઈ મૌલ લી, તો વહ તુમ કો તાખ્ત વ તારાજ કર દેંગે.

બતરીક મુરીસ ને મુઆહદી કાસિદ કી ઝબાની મુસલમાનોં કી તા'રીફ ઔર

સુલહ કી રાએ સુની તો ગુસ્સા સે લાલ પીલા હો ગયા. કાસિદ કો તુન્દ લહ્જે મેં ડાંટતે હુએ કહા કિ તૂને મેરે ફર્શ પર ખડે રહ કર મેરે દુશ્મનોં કી તા'રીફ કર કે ઉન કી અહમિયત જતાઈ હૈ. કસમ હૈ દીને મસીહ કી ! અગર તૂં એલચી ન હોતા, તો મૈં તેરી ઝબાન કાટ લેને કા હુક્મ દેતા. લેહાઝા અબ એક લફ્ઝ ભી અપની ઝબાન સે મત બોલના, વરના તેરા બુરા હશ્ર કરૂંગા. મુઆહદી કાસિદ બતરીક મુરીસ કી ધમકી સુન કર ખામોશ હો ગયા. ફિર મુરીસ ને તર્જુમાન કો બુલા કર ખત પઢને કા હુક્મ દિયા. ખત કા મઝ્મૂન સમાઅત કરને કે બા'દ મુરીસ ને તર્જુમાન કો અરબી ઝબાન મેં જવાબ લિખને કા ફરમાન જારી કિયા. મુરીસ કે તર્જુમાન ને જવાબી ખત કી ઈબ્તિદા મેં કલ્મએ કુફ્ર લિખને કે બા'દ યહ લિખા :

" اَمّا بَعۡدُ، یَا مَعۡشَرَ الۡعَرَبۡ! فَاِنَّهٗ قَدۡ وَصَلَ اِلَیۡنَا کِتَابُکُمۡ وَعَلِمۡنَا مَا فِیۡهِ مِنَ التَّحۡدِیۡدِ وَ لَا بُدّ لَنَا مِنَ الۡحَرۡبِ وَالۡقِتَالِ ، والسلام "

તર્જુમા : "લૈકિન બા'દ ઈસ કે. ઐ ગિરોહે અરબ ! બ-તહકીક પહુંચા હમારે પાસ તુમ્હારા ખત ઔર જાના હમ ને ઉસ ચીઝ કો જો ઈસ મેં ધમકી હૈ. ઔર ઝરૂર લાઝિમ હૈ હમ કો લડાઈ ઔર કિતાલ. વસ્સલામ"

ફિર કાસિદ કો ખત દે કર રસ્સી કે ઝરીએ નીચે ઉતાર દિયા. કાસિદ મુઆહદી મુરીસ કા ખત લે કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હાકિમ મુરીસ કા ખત ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કો પઢ સુનાયા ઔર બ-ઈત્તેફાકે રાએ હુમુસ કે કિલ્લે પર હમ્લા કરના તય પાયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન, હઝરત મિરકાલ હાશિમ બિન ઉતબાસ, હઝરત શુરહબીલ બિન હસના ઔર હઝરત મુસય્યબ ફઝારી કો શહેર પનાહ કે અલગ અલગ દરવાઝોં પર લશ્કર દે કર મુહાસરા કરને ભેજા ઔર ખુદ બાબે રુસ્તન પર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે સાથ ઠહરે. કિલ્લે કે હર દરવાઝે પર મુજાહિદોં ને સખ્ત હમ્લા શુરૂ કર દિયા. રૂમિયોં ને કિલ્લે કી દીવાર કે ઊપર સે જવાબી હમ્લા કિયા. દિન ભર લડાઈ હોતી રહી, લૈકિન જંગ મેં કોઈ નિખાર યા શબાબ ન આયા. શામ તક ઈસી તરહ બગૈર નતીજા કે જંગ હોતી રહી. બિલ-આખિર આફતાબ ગુરૂબ હુવા. જંગ મૌકૂફ કી ગઈ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર નહર કે કિનારે અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટા. રાત મુજાહિદોં ને ખૈરો આફિયત કે સાથ ઈબાદત વ રિયાઝત મેં બસર કી.

જંગ કા દૂસરા દિન

ઇસ્લામી લશ્કર સે સિર્ફ ગુલામ લડે :-

અહ્‌લે હુમુસ ને ખત કા જવાબ લિખ કર લડને કા જો ઈરાદા ઝાહિર કિયા થા, વહ અઝ રાહે તકબ્બુર ઔર ગુરૂર થા. લેહાઝા હઝરત ખાલિદ ને રૂમિયોં કે દિમાગ કી ગર્મી ઉતાર ને ઔર ઉન કા ઘમંડ તોડને કે લિયે ઈલ્મે નફ્સિયાત કા ઈસ્તે'માલ કરતે હુએ એક નઈ તદ્‌બીર અમલ મેં લાતે હુએ લશ્કર કે તમામ ગુલામોં કો જમા કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર મેં ગુલામોં કી તા'દાદ ચાર હઝાર થી. હઝરત ખાલિદ ને તમામ ગુલામોં સે ફરમાયા કિ તુમ સબ મુસલ્લહ હો કર કિલ્લે કી તરફ જાઓ ઔર હમ્લા કરો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મહ્‌વે ઈસ્તે'જાબ હો કર હઝરત ખાલિદ સે ફરમાયા કિ એ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ્હારી ઈસ તજવીઝ સે લડાઈ કા મક્સદ હાસિલ ન હોગા. યહ ચાર હઝાર ગુલામ કિલ્લે પર હમ્લા કર કે ફતહ નહીં કર સક્તે. હઝરત ખાલિદ ને મુઅદ્દબાના લહ્‌જા મેં જવાબ દેતે હુએ કહા કિ એ સરદાર ! આપ બ-રાહે કરમ અપની નર્મ રવિશ પર રહેં ઔર મુઝે મેરે કામ કી ઈજાઝત ઈનાયત ફરમાએં. મૈં આજ ગુલામોં કો કિલ્લા ફતહ કરને કી ગર્ઝ સે લડને નહીં ભેજ રહા હૂં બલ્કિ બન્દ લફ્ઝોં મેં ઉન કો પૈગામ દેના ચાહતા હૂં કિ એ સલીબ કી પૂજા કરને વાલો ! હમારી નિગાહોં મેં તુમ્હારી કોઈ કદ્ર વ મન્ઝિલત નહીં. હમારે નઝદીક તુમ્હારી ઈતની ભી અહમિયત નહીં કિ તુમ્હારે જૈસે ઝલીલોં ઔર બુઝદિલોં સે હમ ખુદ લડને નિકલને કી ઝહમત ગવારા કરેં. તુમ્હારી ઝિલ્લત ઔર સફાહત કો મદ્દે નઝર રખતે હુએ હમ ને અપને ગુલામોં કો તુમ્હારે મુકાબલે મેં ભેજા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ કી ઈસ તજવીઝ કો બહુત પસન્દ ફરમાયા ઔર ખુશ હો કર ફરમાયા કિ તુમ કો જો મન્ઝૂર હૈ વહ મુઝે ભી મન્ઝૂર હૈ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે ચાર હઝાર ગુલામોં કો કિલ્લે કા મુહાસરા કરને ઈસ્લામી કૈમ્પ સે રવાના કિયા. જબ યહ કિલ્લે કે કરીબ હુએ તો કિલ્લે કી દીવાર સે મુરીસ ઉન કો બ-ગૌર દેખને લગા. મુરીસ કે સાથ હુમુસ કે બડે બડે બતારકા ઔર રૂઉસા થે. મુરીસ ને ઉન સે કહા કિ આજ કિલ્લે કા મુહાસરા કરને જો લોગ આએ હૈં વહ અરબ મા'લૂમ નહીં હોતે ક્યૂં કિ યહ તમામ સિયાહ ફામ હબ્શી હૈં. કુછ ઝી શઊર

બતારકા ને મુરીસ કો આગાહ કરતે હુએ કહા કિ ઈન્હોં ને હમ કો ઝલીલ વ ખ્વાર જાન કર કસ્દન ગુલામોં કો લડને કે લિયે ભેજા હૈ ઔર હમ કો તા'ના મારા હૈ. અલ-કિસ્સા ! ગુલામ મુજાહેદીન ને પૂરા દિન કિલ્લે કા મુહાસરા કર કે હમ્લા કરતે રહે. શામ તક જંગ હોતી રહી, લૈકિન કોઈ નતીજા હાસિલ ન હુવા. આફતાબ ગુરૂબ હોને પર જંગ મૌકૂફ કર દી ગઈ ઔર મુજાહેદીને ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટે.

રાત કે વક્ત હાકિમ મુરીસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ અપને એલચી કો ખત દે કર ભેજા ઔર ઉસ ખત મેં લિખા થા કિ આજ દિન મેં તુમ્હારી લડાઈ સે બે રગ્બતી ઔર સુસ્તી ઝાહિર હો ગઈ હૈ. આજ તુમ હમ સે લડને નહીં આએ તો ક્યા હુવા ? આઈન્દા કલ હમ કિલ્લે કે દરવાઝે ખોલ કર તુમ સે લડને નિક્લેંગે.

જંગ કા તીસરા દિન

આરઝી સુલહ પર ઇસ્લામી લશ્કર કી કૂચ :-

ઈસ્લામી લશ્કર મેં ગલ્લા ખત્મ હો ગયા. નીઝ ઝરુરિયાતે ઝિન્દગી કી ચીઝેં ભી બાકી નહીં બચીં, લશ્કર કે કઈ ખૈમોં મેં ખાને પીને કી અશ્યા ન હોને કી વજહ સે તબ્બાખી નહીં હૂઈ થી. અગર લડાઈ ને તૂલ પકડા તો સખ્ત દુશ્વારી લાહિક હોને કા અંદેશા થા. લૈકિન જંગ કે વસ્ત સે મૈદાન છોડ કર ચલા જાના ભી મુનાસિબ નહીં થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત હી ફિક્ર મન્દ થે ઔર કોઈ મુનાસિબ સબીલ ઢૂંઢતે થે. ઈધર હાકિમ મુરીસ ભી ફિક્ર ઔર તશ્વીશ મેં થા, ક્યૂં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બહુત દિનોં સે કિલ્લે કા મુહાસરા કરને આ ગયે થે. હઝરત ખાલિદ કી આમદ અચાનક થી લેહાઝા અહ્‌લે હુમુસ ઘબરાહટ કે આલમ મેં બ-ઉજલત કિલ્લે મેં પનાહ ગુઝીં હો ગએ થે. ઉન કા ભી બડી મિક્દાર મેં ગલ્લા દીગર શહરોં સે આને વાલા થા, નીઝ હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર કી મઝીદ કુમુક ભી આને વાલી થી, લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કે મુહાસરે કી વજહ સે ગલ્લા ઔર કુમુક કિલ્લે તક પહુંચના ના મુમ્કિન થા. લેહાઝા ફરીકૈન કી હાલત મસાવી થી. દોનોં કુછ દિન કે લિયે મૌકૂફી-એ જંગ કે ખ્વાહાં થે.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હાકિમ મુરીસ કો બ-ઝરીએ એલચી કહલા ભેજા

કિ હમ કો અગર તુમ પાંચ દિન કા ગલ્લા વ રસદ દેના મન્ઝૂર કરો તો હમ કિલ્લે કા મુહાસરા તર્ક કર કે કૂચ કર જાએં. હાકિમ મુરીસ યહ પૈગામ સુન કર ખુશ હો ગયા. ઉસ કે લિયે તો મન ભાતા મુઆમલા થા. મુરીસ ને કિલ્લે કે દરવાઝે સે ચંદ બતારકા ઔર કસોં કો બ-તૌરે નુમાઈન્દા હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ ગુફ્તગૂ કરને ભેજા. ફરીકૈન ને ગુફ્તગૂ કે ઝરીએ યહ મુઆહદા કિયા કિ અહ્લે હુમુસ ઈસ્લામી લશ્કર કો પાંચ દિન કા ગલ્લા વ રસદ દે દેં ઔર ઈસ્લામી લશ્કર યહાં કા મુહાસરા તર્ક કર કે કૂચ કર જાએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મઝીદ શર્ત યહ રખી કિ ફીલ્હાલ હમ યહાં સે દૂસરે મકામ ચલે જાએંગે, લૈકિન કિસી દૂસરે મકામ કો ફતહ કરને કે બા'દ અગર હમારા યહાં આને કા ઈરાદા હુવા તો હમ આએંગે ઔર હમારા દૂસરી મરતબા આના અહ્દ શિકની ઔર વા'દા ખિલાફી મેં શુમાર ન હોગા. અલબત્તા હમારા દૂસરી મરતબા યહાં આના કિસી દૂસરે મકામ કો ફતહ કરને કે બા'દ હી હોગા. બતરીક મુરીસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી પૈશ કર્દા શર્ત કો મન્ઝૂર કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે લિયે પાંચ દિન કા રાશન ભેજ દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હુમુસ કે તાજિરોં સે મઝીદ ગલ્લા દાના, ચારા વગૈરા ભી મુંહ માંગે દામોં ખરીદા ઔર ફિર ઈસ્લામી લશ્કર કૂચ કર ગયા.

ફતહે રુસ્તન

ઈસ્લામી લશ્કર ને હુમુસ સે કૂચ કી તો અહ્લે હુમુસ ખુશિયાં મનાને લગે ઔર આપસ મેં એક દૂસરે સે કહને લગે કિ બહુત બડી મુસીબત આસાની સે ટલ ગઈ. અબ મહીનોં તક લૌટ કર વહ યહાં ન આએંગે. ઈસ દૌરાન હમ ઝરુરિયાતે ઝિન્દગી કી ચીઝેં કિલ્લે મેં જમા કર લેંગે ઔર હિરક્લ બાદશાહ કી કુમુક ભી આ જાએગી. હમ મઆશી ઔર જંગી એ'તબાર સે બહુત કવી હો જાએંગે. ફિર અગર અરબોં કા લશ્કર આએગા ભી તો હમ નિપટ લેંગે. ઈસી ખ્યાલ સે અહ્લે હુમુસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કી રવાનગી પર ખુશી કા દિન મનાયા.

ઈસ્લામી લશ્કર હુમુસ સે કૂચ કર કે રુસ્તન આયા. હાલાં કિ સાલે ગુઝિશ્તા ફતહે દમિશ્ક કે બા'દ અહ્લે રુસ્તન ને એક સાલ કે લિયે સુલહ કી થી, લૈકિન સુલહ કી મીઆદ પૂરી હો ગઈ થી. લેહાઝા તજ્દીદે સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને કે લિયે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રુસ્તન કે **હાકિમ નકીતા** કે પાસ અપના એલચી ભેજા, લૈકિન બતરીક નકીતા ને સુલહ કી તજ્વીઝ સે સાફ ઈન્કાર કર દિયા. ઔર યહ કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ કે સાથ તુમ્હારા ક્યા મુઆમલા હોતા હૈ, ઉસે દેખને કે બા'દ હમ સુલહ કે મુઆમલે મેં સોચેંગે ઔર ફીલ્હાલ અઝ સરે નૌ સુલહ કરના મુમ્કિન નહીં. રુસ્તન શહર કા કિલ્લા નિહાયત મઝબૂત ઔર બુલન્દ થા. ઈલાવા અઝીં કિલ્લે મેં કાફી તા'દાદ મેં મુસલ્લહ સિપાહી હિફાઝત કે લિયે મૌજૂદ થે. અહ્લે રુસ્તન ભી લડને કે મૂડ મેં થે. ઈસ કિલ્લે કો આસાની સે ફતહ કરના મુમ્કિન નહીં થા, બલ્કિ લમ્બી લડાઈ લડની લાઝિમી થી. લેહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હદીસ કે ફરમાન કે "**અલ-હર્બો ખુદઅતુન**" યા'ની "**લડાઈ ફરેબ હૈ**" પર અમલ કરતે હુએ એક ઐસી તદ્બીર સોચી કે હાકિમ નકીતા કો ઝાંસા દે કર રુસ્તન કા કિલ્લા આસાની સે ફતહ કિયા જા સકે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રુસ્તન કે હાકિમ નકીતા કો મુકર્રર પૈગામ ભેજા કિ હમ દૂર-દરાઝ કે સફર પર જાને કા ઈરાદા રખતે હૈં. હમારે સાથ બહુત સારા કીમતી સામાન હૈ ઔર ઈસ સામાન કા ભારી બોઝ સાથ મેં લે કર સફર કરને મેં બહુત દુશ્વારી હોતી હૈ. લેહાઝા અગર તુમ હમારે કીમતી સામાન કો કુછ અર્સા કે લિયે બ-તૌર અમાનત અપને પાસ સંભાલ કર રખ લો, તો હમ વહ સામાન તુમ્હારે

યહાં છોડ જાએં. લૈકિન તુમ વા'દા કરો કિ જબ હમ વાપસ આએં તો હમારા વહ સામાન હમ કો વાપસ દે દોગે.

જબ હાકિમ નકીતા કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી અમાનત સંભાલને કા પૈગામ મિલા તો વહ બહુત ખુશ હુવા. પેટ મેં અંગારે ભરને કી નિય્યત સે ઉસ ને યહ સોચા કિ મુસલમાનોં ને મુલ્કે શામ મેં સોના, ચાંદી, જવાહિરાત, વગૈરા બહુત સારા માલે ગનીમત જમા કિયા હૈ, વહ સામાન મેરે યહાં બ-તૌર અમાનત રખના ચાહતે હૈં. ઈસ બહાને ઉન કા કીમતી માલ મેરે કબ્ઝા મેં આ જાએગા. જબ વાપસ લેને આએંગે તબ અંગૂઠા દિખા દૂંગા. અપની બદ દયાનતી કે અઝ્મ કો પૂરા કરને કી નિય્યત સે ઉસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો કહલા ભેજા કિ પુરાને ઝમાને સે યહ દસ્તૂર ચલા આયા હૈ કિ એક બાદશાહ દૂસરે બાદશાહ કો અમીન વ દયાનતદાર સમઝ કર અપની અમાનતેં સુપુર્દ કરને મેં એ'તબાર કરતે હૈં. આપ બિલા ઝિઝક ઔર ખૌફ કે અપના સામાન બ-તૌર અમાનત ભેજ દો. આપ જબ ભી મુતાલબા ફરમાએંગે મૈં ખિદમત મેં હાઝિર કર દૂંગા. મુઝે ખુશી હૈ કિ આપ ને મુઝે કાબિલે એ'તમાદ જાન કર અપની ખિદમત કા મૌકા ઈનાયત ફરમાયા.

ઇસ્લામી લશ્કર કે બીસ મુજાહિદ સન્દૂકોં મેં બન્દ :-

હાકિમ નકીતા કીમતી સામાન બ-તૌર અમાનત અપને પાસ રખને પર રઝા મન્દ હો ગયા હૈ. યહ જાન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત ખુશ હો ગએ. ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં ઔર અહ્મ અફરાદ કો અપને પાસ બુલા કર ફરમાયા કિ રૂમિયોં ને કઈ મકામાત પર હમ કો મક્રો ફરૈબ સે હલાક કરને કી કોશિશ કી હૈ. લેહાઝા મૈં ચાહતા હૂં કિ ઉન કે સાથ એક ખુફિયા તદ્બીર સે કામ લૂં ઔર **ઈંટ કા જવાબ પત્થર સે** દે કર ઉન કો સબક સિખાઊં. મૈં ને યહ તદ્બીર સોચી હૈ કિ હાકિમ નકીતા હમારા કીમતી માલ સાલ ભર બ-તૌર અમાનત અપને પાસ રખને કે લિયે રઝા મન્દ હુવા હૈ લેહાઝા મૈં ઈસ કે પાસ બીસ સન્દૂક બ-તૌર અમાનત ભેજૂં, લૈકિન ઉન સન્દૂકોં મેં માલ સામાન કે બજાએ એક એક મુજાહિદ કો બન્દ કર કે ભેજૂં. ઉન સન્દૂકોં કો બાહર સે મુકફ્ફલ કર દિયા જાએગા, લૈકિન તમામ સન્દૂકોં મેં ઐસી કારીગરી કી જાએગી કિ સન્દૂક કે અન્દર છુપા હુવા મુજાહિદ જબ ચાહે સન્દૂક સે બાહર આ જાએ. ઈસ તરહ બીસ મુજાહિદ કિલ્લે મેં દાખિલ હો જાએં ઔર મૌકા પા કર સન્દૂક સે બાહર નિકલ કર કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ દેં. દરવાઝા કે બાહર ઈસ્લામી લશ્કર મૌજૂદ હોગા ઔર દરવાઝા ખુલતે હી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો કર શહર કો ફતહ કર લેગા. લૈકિન યહ મુહિમ બહુત હી પુર ખતર હૈ. અગર દુશ્મનોં કો સન્દૂક મેં

પોશીદહ મુજાહિદોં કી ભનક લગ ગઈ, તો તમામ મુજાહિદોં કી જાન કા ખતરા હૈ, બલ્કિ યૂં સમઝો કિ ઝરા સા શુબ્હા હો જા ને પર અગર ઉન્હોં ને સન્દૂકેં ખોલ કર દેખા તો ઈસ સૂરત મેં સન્દૂક મેં બન્દ હો કર જાને વાલે મુજાહિદ કી મૌત યકીની હૈ. મુજાહિદોં ને જવાબ દિયા કિ મૌત હમારી આરઝૂ ઔર શહાદત હમારી ખ્વાહિશ હૈ.

મુજાહિદોં કા જવાબ સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત ખુશ હુએ ઔર ખાને વગૈરા કા સામાન રખને વાલીં બીસ સન્દૂક ખાલી કર કે ઉસ મેં ઈસ તરહ કી કારીગરી કર ને કા હુક્મ દિયા કિ સન્દૂક કી કુન્ડી મેં તો બાહર સે કુફ્લ લગા દિયા જાએ, લૈકિન સન્દૂક કે ફર્શ કો કાટ કર તખ્તા મેં હઝ્મી તાલે કે નર માદા ઈસ તરહ લગા દિયે જાએં કિ અન્દર બૈઠા હુવા શખ્સ ઈસે આસાની સે ખોલ કર બાહર આ સકે. જબ ઈસ તરહ કે સન્દૂક તૈયાર હો ગએ, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હસ્બે ઝૈલ બીસ સહાબએ કિરામ કા ઈન્તેખાબ ફરમાયા.

(1) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર
(2) હઝરત મુસય્યબ બિન નજીબા ફઝારી
(3) હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી
(4) હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ
(5) હઝરત મિરકાલ બિન ઉતબા
(6) હઝરત હાશિમ બિન ઉતબા
(7) હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી
(8) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક
(9) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન માલિક ઉશ્તર
(10) હઝરત ઔન બિન સાલિમ
(11) હઝરત આમિર બિન કાકુલ ફઝારી
(12) હઝરત માઝિન બિન આમિર
(13) હઝરત રબીઆ બિન આમિર
(14) હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ
(15) હઝરત ઉતબા બિન અલ-આસ
(16) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર
(17) હઝરત ઉસૈદ બિન ઉસામા
(18) હઝરત ઈરમ બિન ફય્યાઝ ઐની
(19) હઝરત સલમા બિન હબીબ ઔર
(20) હઝરત કારેઅ બિન મુર્મલા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉન તમામ પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફરે તય્યાર કો સરદાર મુકર્રર કિયા. ઔર ઉન કો હિદાયત દી કિ તમામ મુજાહિદ એક સાથ હી સન્દૂક સે નિકલેં ઔર સન્દૂક સે નિકલ કર તક્બીર કહેં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કિલ્લે કે દરવાઝે પર લશ્કર લે કર મૌજૂદ હોંગે, તુમ કોશિશ કર કે કિલ્લે કા દરવાઝા જલ્દ અઝ

જલ્દ ખોલ દેના. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તમામ સન્દૂકોં મેં એક એક મુજાહિદ કો બન્દ કર કે મુકફ્ફલ કર દિયા. કુલ બીસ સન્દૂકોં મેં બીસ મુજાહિદ કો બન્દ કર કે તમામ સન્દૂકેં હાકિમ નકીતા કે પાસ કિલ્લે મેં ભેજ દીં. સન્દૂકેં ખૂબ વઝની મા'લૂમ હોતી થીં, ઉન કો દેખ કર હાકિમ નકીતા મન મેં ફૂલા નહીં સમાતા થા. મુસલમાનોં કા કાફી તા'દાદ મેં કીમતી માલ મેરે કબ્ઝા મેં આ ગયા હૈ. ઔર ઉન કા માલ હઝ્મ કર જાઉં ગા ઈસ ખ્યાલ મેં ખુશી સે ઝૂમને લગા. હાકિમ નકીતા ને તમામ સન્દૂકેં અપની બેગમ મારિયા કે મહલ મેં રખવા દીં.

સન્દૂકેં કિલ્લે મેં ભેજને કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર રુસ્તન સે રવાના હુવા. ઈસ્લામી લશ્કર કો રવાના હોતા દેખ કર અહ્‌લે રુસ્તન ખુશિયાં મનાને લગે. કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ કર ઈસ્લામી લશ્કર કો જાતા હુવા દેખ કર તાલિયાં બજા કર નાચને લગે ઔર ખુશી કા ઈઝહાર કર ને લગે. કિલ્લે કી દીવાર સે રૂમી ઈસ્લામી લશ્કર કો ઉસ વક્ત તક દેખતે રહે, તા આંકિ વહ દૂર નિકલ કર નઝરોં સે ઓઝલ હો ગયા. ફિર તમામ રૂમી એક કનીસા મેં જમા હુએ ઔર આજ કી રાત શરાબ વ કબાબ ઔર રક્સો સુરૂદ મેં બસર કરને કા ફૈસલા કિયા. ક્યૂં કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે ચલે જાને કી વજહ સે વહ રાત ઉન કે લિયે ખુશિયોં કી થી. ઈસ્લામી લશ્કર રુસ્તન સે રવાના હો કર **સુવૈદ** નામી મકામ પર ઠહરા.

જબ રાત હૂઈ તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સુવૈદ સે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો પાંચ હઝાર સવારોં કે સાથ રુસ્તન કે કિલ્લે કી તરફ રવાના કિયા. ઔર ઈન્હેં કિલ્લે કે દરવાઝે કે સામને ચુપચાપ ઠહરને કા હુક્મ દિયા. ચુનાંચે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કરે ઝહફ કો લે કર સુવૈદ સે રવાના હુએ. ઈધર રાત કો તમામ રૂમી કનીસા મેં ખુશિયાં મનાને જમા હુએ. હાકિમ નકીતા મેહમાને ખુસૂસી કી હૈસિયત સે જશ્ન મેં શરીક હુવા. જિસ વક્ત કનીસા મેં મહફિલ રક્સો સુરૂર શબાબ પર થી તમામ મુજાહેદીન સન્દૂકોં સે હથિયારોં સમેત બાહર નિકલે ઔર હાકિમ નકીતા કી બીવી મારિયા કે કમરે મેં ઘુસ ગએ. એક સાથ બીસ મુજાહિદોં કો અપને કમરે મેં આ ધમકતે દેખ કર મારિયા થર થર કાંપને લગી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જા'ફર ને મારિયા સે ફરમાયા કિ અગર અપની જાન કી ખૈરિયત ચાહતી હો તો શહર પનાહ કે દરવાઝોં કી કુન્જિયાં દે દો, મારિયા ને બિલા કિસી મુઝાહમત કે કુન્જિયાં દે દીં. કુન્જિયાં લે કર મુજાહેદીન કિલ્લે કે દરવાઝે કી તરફ દૌડે દરવાઝે પર આઠ દસ સિપાહી બરાએ નામ શરાબ કે નશે મેં ધુત પહરા દે રહે થે. મુજાહિદોં ને જાતે હી ઉન કો ઝમીન પર મુર્દા ડાલ દિયા ઔર કુફ્લ ખોલ કર દરવાઝા

ખોલ ડાલા ઔર બુલન્દ આવાઝ સે નાર-એ તક્બીર બુલન્દ કર કે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મુતનબ્બેહ કર દિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કિલ્લે કે સામને થોડે હી ફાસ્લે પર પાંચ હઝાર કે લશ્કર કે સાથ મૌજૂદ થે. તક્બીર કી સદા સુન કર ફૌરન કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગએ.

ઉસ વક્ત તમામ રૂમી કનીસા મેં જશ્ને લૈલતુલ-મસર્રત મના રહે થે. કિલ્લે મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે દાખિલે સે ગાફિલ ઔર બે-ખબર થે. ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો કર કનીસા કી તરફ બઢા ઔર કનીસા કો ઘૈર લિયા ઔર તમામ મુજાહિદોં ને બુલન્દ આવાઝ સે "**અલ્લાહુ અકબર**" કા ના'રા લગાયા. મુજાહિદોં કે ના'રે સે કિલ્લે કી બુન્યાદેં હિલ ગઈ ઔર તમામ રૂમી કાંપ ઉઠે. કિસી ભી રૂમી કો મુકાબલા કરને કી હિમ્મત ન હૂઈ ક્યૂં કિ કનીસા મેં કિસી કે સાથ કોઈ હથિયાર ન થા. નઝર કે સામને હથિયાર સે મુસલ્લહ હઝારોં મુજાહિદ મિસ્લે શૈર મૌજૂદ થે. લેહાઝા રૂમિયોં ને બુલન્દ આવાઝ સે "**લફૂન, લફૂન**" યા'ની "**અમાન અમાન**" પુકારના શુરૂ કિયા. હઝરત ખાલિદ ને ઉન કો અમાન દી ઔર ઉન પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા. બહુત સે રૂમી દાખિલે ઈસ્લામ હુએ. ઔર જિન રૂમિયોં ને ઈસ્લામ કબૂલ નહીં કિયા ઉન્હોં ને જિઝ્યા દેને કા ઈક્રાર કિયા. હઝરત ખાલિદ ને અદાએ જિઝ્યા કી શર્ત પર ઉન સે સુલહ કર કે અમાન દે દી. હાકિમ નકીતા ને ઈસ્લામ ઔર જિઝ્યા દોનોં કા ઈન્કાર કિયા ઔર હઝરત ખાલિદ સે દરખ્વાસ્ત કી કિ ઉસે મઅ અહ્‌લો અયાલ જાને દિયા જાએ. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમા લી. લેહાઝા વહ રાત હી મેં અપને અહ્‌લો અયાલ કે સાથ રુસ્તન સે ચલા ગયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો રુસ્તન ફતહ હોને કી ખબર પહોંચી, તો સજદએ શુક્ર અદા કિયા. ઔર ફૌરન સુવૈદ સે રુસ્તન આએ. સન્દૂક મેં બન્દ હો કર જાને વાલે અસ્હાબે **રસૂલે મક્બૂલ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ઉન કી સલામતી ઔર ફતહ કી મુબારકબાદી દી ઔર ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઈન કે તમામ સાથિયોં કા શુક્રિયા અદા કરતે હુએ દુઆએ ખૈરો બરકત સે નવાઝા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત બિલાલ બિન આમિર યસ્કરી કો એક હઝાર સવાર પર સરદાર મુકર્રર ફરમા કર ઉન કો રુસ્તન મેં ઠહરાયા, તાકિ વહ અહ્‌લે રુસ્તન સે જિઝ્યા વુસૂલ કરેં ઈલાવા અઝીં અહ્‌લે રુસ્તન કી હિફાઝત વ નિગરાની કરેં ઔર શહર કે ઈન્તિઝામી ઉમૂર અંજામ દેં.

ફતહે કિલ્લ-એ શિરઝ

રુસ્તન કી ફતહ કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર હુમ્માત કી તરફ રવાના હુવા. શહર હુમ્માત પહલે હી સે સુલહ મેં દાખિલ થા. ઈસ્લામી લશ્કર સુબ્હ કે વક્ત હુમ્માત પહુંચા. વહાં થોડા અર્સા ઠહર કર અહ્લે હુમ્માત સે મુલાકાત કરને કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર શિરઝ આયા. શિરઝ ભી રુસ્તન ઔર હુમ્માત કી તરહ સુલહ મેં દાખિલ થા, લૈકિન જિસ બતરીક ને સુલહ કી થી ઉસ કા ઈન્તેકાલ હો ગયા થા. ઉસ કી જગહ નકિસ નામી એક ઝાલિમ ઔર જફા કશ બતરીક કો હિરક્લ બાદશાહ ને હાકિમ મુકર્રર કિયા થા. બતરીક નકિસ ને સુલહ તોડ દી ઔર જિન લોગોં ને ઈસ્લામી લશ્કર સે સુલહ કા મુઆમલા તય કરને મેં શિર્કત કી થી ઉન કો સખ્ત સઝાએં દી થીં.

જબ ઈસ્લામી લશ્કર ને શિરઝ કે કિલ્લે કે સામને પડાવ કિયા, તો બતરીક નકિસ ને અહલે શીરઝ કો જમા કર કે કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ ને મુઝે તુમ્હારી હિફાઝત કે લિયે મુકર્રર કિયા હૈ. મૈં ઉન અરબોં સે લડ કર ઉન કો ભગા દૂંગા. લેહાઝા તુમ મેરા સાથ દો. અહલે શીરઝ ને કહા કિ ઐ હાકિમ ! હમ મેં અરબોં કા મુકાબલા કરને કી તાકત નહીં. મુલ્કે શામ કે બડે બડે શહર ઔર મઝબૂત કિલ્લે મિસ્લે દમિશ્ક, બા'રા, કન્સરીન, બા'લ્બક ઔર રુસ્તન કો ઉન્હોં ને ફતહ કર લિયા હૈ ઔર મુલ્કે શામ કે બહાદુર શેહસવારોં કો ખાક મેં મિલા દિયા હૈ. ઔર હમારી ઉન કે સામને ક્યા બિસાત હૈ ?બતરીક નકિસ અહલે શીરઝ કી બાત સુન કર ખશ્મનાક હુવા ઔર ઉસ ને અપને સિપાહિયોં કો હુક્મ દિયા કિ બુઝદિલી કી બાત કરને વાલોં કો માર દો. ચુનાંચે નકિસ કે સિપાહિયોં ને અમન પસન્દ રૂમિયોં કો ઝદ વ કોબ કિયા, લેહાઝા અહલે શીરઝ બા દિલે ના-ખ્વાસ્તા આમાદએ જંગ હુએ.

બતરીક નકિસ ને હથિયારોં કા ખઝાના ખોલ દિયા ઔર લોગોં મેં તક્સીમ કિયા ઔર ફિર અહલે શીરઝ કો લે કર કિલ્લે સે બાહર ઈસ્લામી લશ્કર સે લડને નિકલા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઉન પર ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ સિર્ફ એક ગરદાવે મેં રૂમી લશ્કર મગ્લૂબ હો ગયા. બતરીક નકિસ ને પીઠ ફૈરી ઔર કિલ્લે કી તરફ ભાગા.

ઉસ કી મુતાબેઅત મેં રૂમી ભી દુમ દબા કર ભાગે. મુજાહિદોં ને ઉન કા તઆકકુબ કિયા. રૂમી કિલ્લે મેં તો ઘુસ ગએ, લૈકિન કિલ્લે કા દરવાઝા બન્દ કરને કા મૌકા હી ન મિલા. ઔર ઈસ્લામી લશ્કર ભી કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગયા. બતરીક નકિસ ખુફિયા દરવાઝે સે ભાગ નિકલા ઔર અહલે શીરઝ ને અદાએ જિઝ્યા કી શર્ત કબૂલ કર કે અમાન હાસિલ કી. શિરઝ કો ફતહ કરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા કિ ફતહે શિરઝ કી વજહ સે અહ્લે હુમુસ હમારી ઝિમ્મેદારી સે નિકલ ગએ. લેહાઝા અબ હુમુસ કી તરફ કૂચ કરના ચાહિયે. તમામ મુજાહિદોં ને બ-યક ઝબાન જવાબ દિયા કિ ઐ સરદાર ! આપ કી રાએ મુનાસિબ હૈ, આપ જો ભી મુનાસિબ સમઝેં હુક્મ ફરમાએં, હમ આપ કે મહકૂમ હૈં. આપ કે હુક્મ કી તા'મીલ મેં હમ કિસી કિસ્મ કી કોતાહી ઔર કાહિલી નહીં કરેંગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો ફિર એક મરતબા હુમુસ પર હમ્લા કરને કે લિયે હુમુસ કી તરફ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. ઈસ્લામી લશ્કર શિરઝ સે હુમુસ કી તરફ રવાના હુવા, શિરઝ સે રવાના હો કર ઈસ્લામી લશ્કર ને અભી થોડી હી મુસાફત તય કી થી કિ **ઈન્તાકિયા** કી તરફ સે આને વાલે રાસ્તે પર એક બડા ગુબાર ઉઠતા હુવા નઝર આયા. ઉસ ગુબાર કો તમામ મુજાહેદીન હૈરત સે દેખને લગે, યકીન કે સાથ કોઈ કહ નહીં સક્તા થા કિ યહ ગુબાર કૈસા હૈ ?

રુખે રૌશન સે ઉઠા દો નકાબ

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કો લે કર ગુબાર કી સમ્ત **ઈન્તાકિયા** કી રાહ મેં ગએ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર બ-દસ્તૂર **હુમુસ** કે **રાસ્તે** કી તરફ આગે બઢતા રહા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ જબ ઉસ ગુબાર કે કરીબ આએ તો દેખા કિ એક રૂમી કસ તાતારી ઘોડે પર શાન વ શૌકત સે સવાર હૈ ઔર ઉસ કે ઈર્દ ગિર્દ એક સૌ ગબર સવાર ઉસ કે ખાદિમ કી હૈસિયત સે સાથ ચલતે હૈં. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કાફલે કો રોકા ઔર ડાંટ કર ગિરફ્તાર કર લિયા ઔર ઉન કો લે કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તરફ ચલે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર હુમુસ કે રાસ્તે પર **નહરે મા'લૂન** તક પહોંચ ગએ થે. હઝરત ખાલિદ ને ઉન કો નહરે મા'લૂન પર પા લિયા ઔર તમામ કૈદી હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સામને પૈશ કિયે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કાફલે કે સરબરાહે આ'લા કસ સે હિરક્લ બાદશાહ કા હાલ દર્યાફ્ત કિયા તો ઉસ ને ઈત્તેલાઅ દી કિ તમામ **મુલ્કે**

રૂમ, રૂસિયા, સૈકાલિયા, અફરન્જ ઔર **અર્મન** કી સલ્તનતોં ને તુમ્હારે ખિલાફ હિરક્લ બાદશાહ કી મદદ કરને કા અઝ્મ વ ઈરાદા કિયા હૈ. લેહાઝા અબ તુમ બહુત એહતિયાત સે કામ લેના ઔર દુશ્મનોં સે હોશિયાર રહના. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસ કસ પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા. જવાબ મેં રૂમી કસ ને કહા કિ :-

''ઐ સરદાર ! શબ કો દેખા થા મૈં ને નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કો ખ્વાબ મેં ઔર ઈસ્લામ કબૂલ કિયા મૈં ને ઉન કે હાથોં પર''

(હવાલા :- ફુતૂહુશ્શામ, અઝ :- અલ્લામા વાકદી સફહા 192)

વાકઈ ઉસ કસ કી કિસ્મત ચમક ઉઠી. જાને આલમ વ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ કે જમાલે જહાં આરા કે દીદાર સે ખ્વાબ મેં મુશર્રફ હુવા ઔર દૌલતે ઈમાન સે સરફરાઝ હુવા :

લિલ્લાહ ઉઠા દો રુખે રૌશન સે નકાબ
મૌલા મેરી આઇ હૂઇ શામત ટલ જાએ

(અઝ :- ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)